

שבוע פרשת תצא

(31 August - 06 September 2025)

ז' - י"ג אלול תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ: הַשְׁמִירוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהֶאֱדַמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכֹּנֶף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מַצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחַיְתָּה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִי שְׁהִיָּה לָנוּ יְאֹמֵר נָא
יִשְׂרָאֵל: ב לִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוִנוּ בְּחִירוֹת אָפָם בְּנוֹ: ד אֲזִי הַמִּים
שְׁטֹפֹנוּ נַחֲלָה עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ: ה אֲזִי עָבַר עַל־
נַפְשֵׁנוּ הַמִּים הַיָּדוֹנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרֶף
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשֵׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ וּקְשִׁים
הִפַּח נִשְׁבָּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
שְׁמִים וְאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיָ כְּהִרְצִיזֵן לֹא־
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סְבִיב
לָהּ וַיְיָ סְבִיב לַעֲמוֹ מַעֲתָה וְעִדְעוֹלָם: ג כִּי
לֹא יִנּוּחַ שְׁבֶט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
יָדֵיהֶם: ד הִיטִיבָהּ יְיָ לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקֻלָּתוֹתָם וְיֹלִיכֵם יְיָ
אֶת־פְּעָלֵי הָאָרֶץ שְׁלֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

תחילת זמן קידוש לבנה:
יום ראשון בערב, ז' אלול

סוף זמן קידוש לבנה:
מוצאי שבת פרשת תצא, י"ג אלול

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אלול, ה'תשח"י
ברוקלין, נ.י.

לתלמידי ישיבת עכו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעתו נתקבל המכתב, כתוב בשליחותם בבקשה להזכירם לטובה ולברכה.

ובודאי ידוע לכם וחוקק בזכרונכם פתגם חכמינו ז"ל - יגעת ולא מצאת אל תאמין, זאת אומרת שאין הדבר תלוי אלא ברצונכם, שאם רק תרצו תצליחו לעשות חיל בלימוד התורה, תורת חיים, והעיקר שהלימוד יהי' באופן המתאים להוראת התורה, היינו תלמוד המביא לידי מעשה, קיום המצוות בהידור, ובהוספה בזה מזמן ליזמן, שהרי נצטוינו ג"כ מעלין בקדש.

תקותי שהתחילו זמן הלימודים החדש בכיוון זה, וינעם לי לשמוע בשורות טובות מהצלחתם בלימודם ובהנהגתם.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני שולח ברכתי לכל אחד ואחד מכם, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 198 ..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
200 ..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
203 ..... לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 209 ..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 210 ..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 212 ..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 213 ..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהריי"צ

- 213 ..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
214 ..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
216 ..... רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות.
217 ..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

הוספות

- 39 ..... ילקוט לוי יצחק על התורה
43 ..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
153 ..... נביאים וכתובים
165 ..... עין יעקב - מסכת ברכות
220 ..... נקודה משיחת קודש מעובדת
221 ..... חומש לקריאה בציבור
228 ..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
229 ..... ביאורים לפרקי אבות - פרקים א-ב
230 ..... לוח זמנים
231 ..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה אני לדודי ודודי לי,
יום ה' פ' תבוא, ח"י אלול, ה'תשל"ד. 5

התוועדות

- שיחת יום ג' פ' כי-תצא, יו"ד אלול, ה'תנש"א. 14
שיחת אור ליום ועש"ק פ' כי-תצא, י"ג אלול, ה'תנש"א. 22

לקוטי שיחות

- פרשת תצא, כך כט, א. 28
פרשת תצא, כך כט, ב. 33

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת תצא. 45
לוח לתהלים היומי. 68
תניא יומי. 69
לוח 'היום יום'. 78

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם. 81
שלושה פרקים ליום. 85
פרק אחד ליום. 129
ספר המצוות. 150

לימוד מזהלוק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת זבחים/מנחות. 155
גמרא עם ביאור - מסכת עבודה זרה/הוריות. 166
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'. 200

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

נאמר ב'שיר השירים':

1 **אֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי הָרוּעָה בְּשׁוֹשָׁנִים**¹ (ופירש במצודת דוד:
 2 "רוצה לומר, כמו שכל תשוקתי היא אל דודי, כן תשוקתו אלי, והוא זה
 3 הרועה בשושנים להביא לי מהם תשורה. והנמשל הוא לומר כמו שאני לא
 4 בחרתי באל נכר, כן הוא לא עזבני מכל
 5 וכל לבחור בעובדי גלולים, ואף עתה
 6 מקבל ברצון עסק התורה והתפילה,
 7 ושמונים אצלו להשיב לי עליהם גמול
 8 טוב"), וְאֵיתָא מובא בַּסְּפָרִים²,
 9 **וְהוּבָא בְּדִרוּשֵׁי וּמֵאֲמָרֵי**
 10 חסידות של רב־תנינו נְשִׂיאֵינוּ³,
 11 **שְׁאֲנִי לְדוּדִי**
 12 **וְדוּדִי לִי הוּא רֵאשִׁי תִּיבוֹת**
 13 **אֱלֹל, כִּיּוֹן שְׂבָאוֹפֶן זֶה**
 14 **(תְּחִלָּה אֲנִי לְדוּדִי הַתְּעוּרוֹת**
 15 של בני ישראל להתקרב אל הקדוש
 16 ברוך הוא וְאַחַר כֵּן דוּדִי לִי
 17 הַתְּקֻבוֹת של הקדוש ברוך הוא לבני
 18 ישראל) **הִיא כְּלָלוֹת הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי**
 19 של הַעֲבוּדָה שבני ישראל עובדים
 20 את ה' בְּחֹדֶשׁ אֱלֹל, וְנִמְשָׁף
 21 אֹפֶן זֶה של עבודת ה' גַּם בְּעֶשְׂרָה
 22 יָמִים שְׁלֹאֲחֵרֵי זֶה, עשרת ימי
 23 תשובה הבאים לאחר סיומו של חודש
 24 אֱלֹל שְׁלֹכֶן סוֹפֵי הַתִּיבוֹת
 25 האותיות האחרונות של המילים אֲנִי
 26 לְדוּדִי וְדוּדִי לִי (רֵאשִׁי תִּיבוֹת
 27 אֱלֹל) הֵם אַרְבַּע יוֹדִי"ן
 28 בגימטריה ארבעים, שְׁרוּמְזִים
 29 לְאַרְבָּעִים יוֹם שְׁמֵרָאשׁ חֹדֶשׁ
 30 אֱלֹל עַד יוֹם הַכִּיפּוּרִים⁴,
 31 היינו שלושים ימי חודש אלול ועשרת
 32 ימי תשובה שְׁאֵז ביום הכיפורים
 33 הִנֵּה הָעֵנָן דִּסְלַחְתִּי בְּדִכְרָךְ⁵,
 34 נשלם ענין הכפרה על חטא העגל

ביאור בדרך אפשר

1 **וְיִתִּירָה מְזָה, שֶׁהִסְלִיחָה וְהִמְחִילָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הֵייתָ סְלִיחָה**
 2 **בְּשִׁמְחָה וּבְרִצּוֹן**⁶, כפירוש רש"י בפרשת כי תשא, "... בשבעה עשר
 3 בתמוז נשתברו הלוחות ובי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, ובי"ט עלה,
 4 שנאמר ויהי ממחרת ואמר משה אל העם וגו', ועשה שם ארבעים יום ובקש
 5 רחמים, שנאמר ואתנפל לפני ה' וגו'
 6 ובראש-חודש אלול נאמר לו ועלית
 7 בבקר אל הר סיני, לקבל לוחות
 8 האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר
 9 בהם ואנכי עמדתי בהר כימים
 10 הראשונים וגו'. מה הראשונים ברצון
 11 אף האחרונים ברצון, אמור מעתה,
 12 אמצעים היו בכעס. ב' בתשרי נתרצה
 13 הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה
 14 ובלב שלם, ואמר לו למשה סלחתי
 15 כדברך...", שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֵנָן
 16 דְּאַחֲרוֹנִים ארבעים הימים
 17 האחרונים, מראש חודש אלול עד יום
 18 הכיפורים בְּרִצּוֹן⁷, שְׁתַּכְלִית
 19 הַשְּׁלִימוֹת בְּזָה של ענין הסליחה
 20 ברצון הִייתָ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
 21 (פְּמִבּוֹאֵר בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת).
 22 **(ב) וְהָעֵנָן בְּזָה, דְּהִנֵּה, חוֹדֶשׁ**
 23 **אֱלֹל הוּא חוֹדֶשׁ הַחֹשֶׁבּוֹן שְׁבו**
 24 האדם עורך חשבון נפש עַל מַעֲשָׂיו
 25 במהלך הַשָּׁנָה שְׁעֵבְרָה, וְגַם
 26 חוֹדֶשׁ הַהֲכָנָה עַל הַשָּׁנָה
 27 הַבָּאָה⁸. וּבְזָה גּוֹפָא עֲצֻמו הִנֵּה
 28 הַחֹשֶׁבּוֹן שעושים בחודש אלול
 29 (עַל הַשָּׁנָה שְׁעֵבְרָה) וְהַהֲכָנָה
 30 (לְשָׁנָה הַבָּאָה) - שְׂיִכּוּלִים
 31 לְהִיּוֹת בְּכִמָּה אֲפָנִים - הֵם
 32 בְּאֹפֶן שֶׁל רַחֲמִים, שְׁהִרִי
 33 חוֹדֶשׁ אֱלֹל הוּא גַּם חוֹדֶשׁ
 34 הַרְחָמִים⁹, וּמִזָּה מוֹכֵן, שְׁכָל
 35 עֵנָן הַעֲבוּדָה שבני ישראל עוברים

בס"ד. יום ה' פ' תבוא, ח"י אלול, ה'תשל"ד (הנחה בלתי מוגה)

1 **אֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי הָרוּעָה בְּשׁוֹשָׁנִים**¹, וְאֵיתָא
 2 בַּסְּפָרִים², וְהוּבָא בְּדִרוּשֵׁי וּמֵאֲמָרֵי רַב־תִּינּוֹ
 3 נְשִׂיאֵינוּ³, שְׁאֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי הוּא רֵאשִׁי
 4 תִּיבוֹת אֱלֹל, כִּיּוֹן שְׂבָאוֹפֶן זֶה (תְּחִלָּה אֲנִי
 5 לְדוּדִי וְאַחַר כֵּן דוּדִי לִי) הִיא כְּלָלוֹת הַעֲבוּדָה
 6 בְּחֹדֶשׁ אֱלֹל, וְנִמְשָׁף גַּם בְּעֶשְׂרָה יָמִים שְׁלֹאֲחֵרֵי
 7 זֶה, שְׁלֹכֶן סוֹפֵי הַתִּיבוֹת אֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי
 8 (רֵאשִׁי תִּיבוֹת אֱלֹל) הֵם אַרְבַּע יוֹדִי"ן, שְׁרוּמְזִים
 9 לְאַרְבָּעִים יוֹם שְׁמֵרָאשׁ חֹדֶשׁ אֱלֹל עַד יוֹם
 10 הַכִּיפּוּרִים⁴, שְׁאֵז הִנֵּה הָעֵנָן דִּסְלַחְתִּי בְּדִכְרָךְ⁵,
 11 וְיִתִּירָה מְזָה, בְּשִׁמְחָה וּבְרִצּוֹן⁶, שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת
 12 הָעֵנָן דְּאַחֲרוֹנִים בְּרִצּוֹן⁷, שְׁתַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת
 13 בְּזָה הִייתָ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים (פְּמִבּוֹאֵר בְּכִמָּה
 14 מְקוֹמוֹת).

15 **(ב) וְהָעֵנָן בְּזָה, דְּהִנֵּה, חוֹדֶשׁ אֱלֹל הוּא חוֹדֶשׁ**
 16 **הַחֹשֶׁבּוֹן עַל הַשָּׁנָה שְׁעֵבְרָה, וְגַם**
 17 **חוֹדֶשׁ הַהֲכָנָה עַל הַשָּׁנָה הַבָּאָה**⁸. וּבְזָה גּוֹפָא הִנֵּה
 18 הַחֹשֶׁבּוֹן (עַל הַשָּׁנָה שְׁעֵבְרָה) וְהַהֲכָנָה (לְשָׁנָה
 19 הַבָּאָה) - שְׂיִכּוּלִים לְהִיּוֹת בְּכִמָּה אֲפָנִים - הֵם
 20 בְּאֹפֶן שֶׁל רַחֲמִים, שְׁהִרִי חוֹדֶשׁ אֱלֹל הוּא גַּם
 21 חוֹדֶשׁ הַרְחָמִים⁹, וּמִזָּה מוֹכֵן, שְׁכָל עֵנָן הַעֲבוּדָה

(1) ש"ה ש'ו, ג. (2) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. ועוד. (3) לקו"ת פ' ראה לב, א. ובכ"מ. (4) אבודרהם שם. לקו"ת דרושי ר"ה סד, א. ובכ"מ. (5) שלח יד, כ. וראה תנחומא פקודי יא. ועוד, וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10. וש"נ. (6) ראה פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. (7) פרש"י תשא שם. עקב שם, יא. שם יו"ד, יו"ד. ועוד. (8) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך. וש"נ. ד"ה אני לדודי בסה"מ אידיש ע' 75. ע' 78. (9) ד"ה אני לדודי בסה"מ שם ע' 78. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 את ה' וְכָל פְּרִטֵי הַהִמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה האלוּקִית מלמעלה
 2 שְׁנַעֲשִׂים עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה הֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל רַחֲמִים, וְרַחֲמִים
 3 גְּדוֹלִים בִּיחָוֶה, עַד לְשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרַחֲמִים¹⁰ האמורות
 4 בתורה "ה', ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נצח חסד לאלפים
 5 נשא עון ופשע וחטאה ונקח" שְׁאִינָן
 6 חוֹזְרוֹת רִיקָם¹¹, כדברי הגמרא,
 7 "אמר רב יהודה, ברית כרונה ל"ג
 8 מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר
 9 הנה אנכי כורת ברית" לְהִיחֹתָם כִּיּוֹן
 10 ש"י"ג מידות הרחמים הם לְמַעַלָּה
 11 מִכָּל מִדְּיָה וְהַגְבָּלָה, לְמַעַלָּה מִסֵּדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 12 לְמַעַלָּה מִסֵּדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 13 של יוֹדֵת וְהַמְשַׁכֵּת האור האלוּקִי
 14 מדרגה לדרגה כדי לברוא עולמות
 15 ונבראים מוגבלים, וכיון ש"י"ג מידות
 16 הרחמים הם למעלה מ'סדר'
 17 השתלשלות' ואין בהן הגבלה, "אינן
 18 חוזרות ריקם" תמיד.
 19 וְכַפִּי שְׁמִבְּאָר רַבִּינוּ הִזְקֵן¹²
 20 עֲנִיָּן זֶה של התגלות י"ג מידות
 21 הרחמים בחודש אלול עַל פִּי מֶשֶׁל
 22 לְמַלְךְ שְׁנִמְצָא בַשָּׂדֶה לאחר
 23 שיצא מהיכל מלכותו, שָׁאֵז
 24 "רִשָּׁאִין (ויכולים¹³) כָּל מִי
 25 שְׂרֹוּצָה מאנשי השדה לְצֵאת
 26 לְהַקְבִּיל פָּנָיו, וְהוּא הַמֶּלֶךְ
 27 מִקְבֵּל אֶת כּוֹלֵם בְּסֶבֶר פָּנִים
 28 יְפוֹת וּמֶרְאֶה פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת
 29 לְכוֹלֵם", וְהִינֵנוּ, שֶׁהַפָּנִים
 30 וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ הֵם
 31 בְּאוֹפֶן שְׁמִקְבֵּל בְּסֶבֶר פָּנִים יְפוֹת
 32 וּמֶרְאֶה פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת לְכָל מִי
 33 שְׂרֹוּצָה לְהַתְקַרֵּב אֵלָיו וּלְקַבֵּל אֶת
 34 מַלְכוּתוֹ, גַּם אֵלּוּ מַאֲנְשֵׁי הַמִּדְיָה
 35 שְׁנִמְצָאִים לְעֵת עֵתָה בַשָּׂדֶה.
 36 וְזֶהוּ גַם תּוֹכֵן תּוֹרַת רַבִּינוּ
 37 הִזְקֵן בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב¹⁴,
 38 שְׁבִחוֹדֵשׁ אֶלּוּל עוֹשִׂים
 39 חֲשָׁבוֹן נֶפֶשׁ עַל כָּל עֲבוֹדַת ה'
- במהלך הַשָּׁנָה שְׁעֵבְרָה ההולכת ומסתיימת, היינו מראש השנה ועד
 חודש אלול, פִּי, בְּחֹדֶשׁ תְּשַׁרִי נָתַן לָנוּ הַקִּבְּ"ה אֶת כָּל
 הָעֲנִיָּנִים והשפיע לנו שנה טובה עם כל ההשפעות הטובות בְּהַקְפָּה על
 סמך זה שבמשך השנה נעסוק בתורה ומצוות, וּבְמִשְׁךְ הַשָּׁנָה צָרִיךְ
 לְשַׁלֵּם אֶת הַחֹב וּלְפָרוֹעַ אֶת מֶה
 שִׁקְבְּלָנוּ בַּהֲקָפָה בחודש תשרי, וְלִכְן,
 בְּבֹא חֹדֶשׁ אֶלּוּל (בְּסוֹף
 הַשָּׁנָה) עוֹשֶׂה הָאָדָם חֲשָׁבוֹן,
 וּמֶרְאֶה אֶת רָצוֹנוֹ הַטוֹב
 (ומתחיל בפועל) לְשַׁלֵּם אֶת
 הַחֹב - עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
 שעושים בחודש אלול ומתקנים את
 המעשים הבלתי רצויים, במידה והיו
 כאלה במשך השנה, וְכַאֲשֶׁר ה'
 יְתַבְּרֵךְ רוּחָה שְׂרֹוּצִים
 וּמְשַׁלְמִים אֶת הַחֹב שֶׁהִתְחַיְּבוּ
 תמורת ההשפעות הטובות שִׁקְבְּלָנוּ
 בחודש תשרי, אֲזִי הוּא ה' יְתַבְּרֵךְ
 מוֹחֵל עַל שְׂאֵר הַחֹב, שֶׁזֶּהוּ
 מֶה שְׁנִפְעֵל בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת
 שבהם ה' יתברך סולח על הדברים
 שעדיין לא הספיקו לתקן. וְזֶהוּ גַם
 הַהֲכָנָה לְנִתְיַנֵּת הַהַקְפָּה השפיע
 מחודש בַּשָּׁנָה הַבָּאָה בחודש תשרי
 הבא אחרי חודש אלול וימי הסליחות,
 דְּכִיּוֹן שְׁעַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ של
 האדם שעובד את ה' במשך השנה,
 רואים שְׁהוּא נֶאֱמָן ואפשר
 לסמוך עליו שיפרע את החוב, לִכְן
 נִתְּנִים לוֹ בַּהֲקָפָה גַם בַּשָּׁנָה
 הַבָּאָה, הַחֵל מִכְּתִיבָה
 וְחִתִּימָה טוֹבָה, אֵף עַל פִּי
 שְׁנִמְצָאִים עֲדִיין בְּרָאשִׁית
 וְחִתִּילַת הַשָּׁנָה, עוֹד לִפְנֵי
 שְׁעוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ בְּפֹעֵל כִּי כִּיּוֹן
 שסומכים על הנאמנות שלו, נותנים לו
 את השפע לשנה הבאה, גַּם לִפְנֵי
 שֶׁהִתְחַל אֶת עֲבוֹדָתוֹ בתורה ומצוות
 בפועל.

(10) ראה סידור האריז"ל להר"ש מרשקוב בסדר כוונות ר"ח אלול בתחילתו. משנת חסידים מסכת אלול פ"א מ"ג. לקו"ת פ' ראה כד, ד ואילך. לב, סע"א ואילך. (11) ר"ה יז, ב. (12) לקו"ת שם, ב. (13) סד"ה לך אמר לבי ה'ש"ת (סח"מ ה'ש"ת ע' 167. ה'ש"י"ת ע' 285). (14) קונטרס ומעין מאמר כד פ"א. ד"ה אני לדודי שם. תהר שם טוב הוספות סקצ"א. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וְהָיָה כִּי־יִחַדֵּשׁ אֶלּוּל הוּא חֹדֶשׁ הַחֲשֹׁבֹן עַל שָׁנָה
2 שֶׁעָבְרָה וְחֹדֶשׁ הַהֲכָנָה לְשָׁנָה הַבָּאָה, הֵנָּה כָּל פְּרָטִי
3 הָעֲנִינִים שֶׁבָּהֶם הִיא הָעֲבוּדָה שֶׁאֵדָם עֹבֵד אֶת ה' בְּשָׁנָה
4 שֶׁעָבְרָה וּבְשָׁנָה הַבָּאָה [שֶׁבְּעֲבוּדָה זֹאת תְּלוּיָה גַם הַמְּשָׁכָה
5 וְהַשְׁפָּעָה מִלְּמַעְלָה כִּאֲמוֹר
6 לעיל], צָרִיכִים לִהְיוֹת נִרְמְזִים
7 בְּשֵׁם הַחֹדֶשׁ, שֶׁהָרִי שָׁמוֹ
8 אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ לְכָל דָּבָר בְּלִשׁוֹן
9 הַקּוֹדֶשׁ הוּא מִתְּהוּוֹה וּמִחִיָּה וּמִקְיָיִם אֶת הַדָּבָר
10 וּמִקְיָיִם אֶת הַדָּבָר הַנִּקְרָא
11 בְּשֵׁם זֶה (כְּתוּרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב שֶׁמִּבְּיָא
12 טוֹב שֶׁמִּבְּיָא רַבִּינוּ הִזְקֵן
13 בְּשֶׁעֶר הַיְּחִיד וְהָאֲמוּנָה¹⁵
14 שֶׁבִּסְפָּר הַתְּנִיא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וְכֵן כָּל
15 הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם, הַשְּׂמוּת שֶׁנִּקְרָאִים
16 בָּהֶם בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, הֵן הֵן אוֹתִיּוֹת
17 הַדְּבוּר הַמְּשַׁלְשֵׁלוֹת מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְּרָגָה
18 מִעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרוֹת שְׁבַתוֹרָה, עַל יְדֵי
19 חִילוּפִים וְתַמְרוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת בְּרָל"א
20 שְׁעִירִים, עַד שֶׁמִּגִּיעוֹת וּמִתְלַבְּשׁוֹת
21 בְּאוֹתוֹ נִבְרָא לְהַחֲיוֹתוֹ, לִפִּי שְׁאִין פְּרָטִי
22 הַנִּבְרָאִים יְכוּלִים לִקְבֹּל חַיּוּתָם מִעֲשֶׂרָה
23 מֵאֲמֹרוֹת עֲצֻמָּן שְׁבַתוֹרָה, שֶׁהַחַיּוֹת
24 הַנִּמְשָׁךְ מֵהֶן עֲצֻמָּן גָּדוֹל מֵאֵד מִבְּחִינַת
25 הַנִּבְרָאִים פְּרָטִיִּים וְאֵין כַּח בָּהֶם לִקְבֹּל
26 הַחַיּוֹת אֵלָּא עַל יְדֵי שִׁיּוּר הַחַיּוֹת
27 וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְּרָגָה פְּחוּתָה
28 מִמֶּנָּה, עַל יְדֵי חִילוּפִים וְתַמְרוּרוֹת
29 הָאוֹתִיּוֹת וּגִימְטְרִיאוֹת שֶׁהֵן חֲשׁוֹן
30 הָאוֹתִיּוֹת עַד שִׁיּוּכָל לְהַתְּצַמֵּץ
31 וְלִתְלַבֵּשׁ וְלִתְהַחַיּוֹת מִמֶּנּוּ נִבְרָא פְּרָטִי,
32 וְזֶה שָׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ
33 הוּא כָּל חַיּוֹת הַמְּצֻמָּצֵם בְּאוֹתִיּוֹת שֵׁם
34 זֶה, שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל מִעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרוֹת
35 שְׁבַתוֹרָה שֵׁשׁ בָּהֶם כַּח חַיּוֹת לְבִרְוֹא
36 יֵשׁ מֵאֵין וְלִתְהַחַיּוֹתוֹ לְעוֹלָם, דְּאוֹרִייתָא
37 וְקוֹדֶשׁא בִּרְיָךְ הוּא כּוֹלָא חַד". וְזֶהוּ
38 מֵה שֶׁמִּבְּיָא רַבִּינוּ הִזְקֵן
39 מִקְּמוֹמוֹת¹⁶ שֶׁבָּרָאִשִׁי תִּיבּוֹת ד' "אֶלּוּל" נִרְמְזִים כָּל שְׁלֹשֶׁת
40 הַקְּיָיִם (שֶׁבָּהֶם הִיא כָּלִלוֹת הָעֲבוּדָה שִׁיּוּדִי עֹבֵד אֶת ה') תּוֹרָה
- עֲבוּדָה וּגְמִילוֹת חֲסָדִים¹⁷, 'אֵנָּה לִידוֹ וּשְׂמִיתִי לך' הָאֲמוֹר בְּעִיר מִקְלָט,
קוֹ הַתּוֹרָה, כִּי 'דְּבָרֵי תּוֹרָה קוֹלָטִין'. 'אֵנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי', קוֹ הָעֲבוּדָה הִיא
הַתְּפִילָּה. 'אִישׁ לְרַעְיוֹנוֹ וּמִתְנַת לְאֲבִיוֹנִים' – קוֹ הַגְּמִילוֹת חֲסָדִים וְגַם עֲנִיָּן
הַתְּשׁוּבָה, שֶׁעַל יָדָהּ עַל יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה נִעְשִׂים כָּל עֲנִינֵי
שְׁלֹשֶׁת הַקְּיָיִם תּוֹרָה, עֲבוּדָה
וּגְמִילוֹת חֲסָדִים בְּאֹפֶן שֶׁהֵם
טוֹבִים וּמֵאִירִים (בְּמִבְּיָא¹⁸
בְּסִדְרָא לִשׁוֹן חֲז"ל¹⁹ תְּשׁוּבָה
וּמִעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁעַל יְדֵי
הַקְּדָמָה הַתְּשׁוּבָה, הֵנָּה
הַמְּעֲשִׂים שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה הֵם
טוֹבִים וּמֵאִירִים כִּמְבֹאֵר בְּלִיקוּטִי
תּוֹרָה לְאֲדֹמוֹר הִזְקֵן, "וְעַל זֶה אֲמַר
ר"ל יִפָּה שְׁעָה אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים וְכו', שְׁאִין הַפִּירוּשׁ תְּשׁוּבָה
גִּשְׁמִיּוֹת מִעֲבִירוֹת דִּיחִינוּ עֹיִבַת הַחֲטָא
בְּלִבְךָ, דֹּאם-כֵּן מֵאִי שְׁעָה אַחַת. אֵלָּא
תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים דִּיחִינוּ שְׁלֵהוּת
הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים וּמֵאִירִים בְּאוֹר ה' אֵין
סוּף בְּרוּךְ-הוּא, צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּחִינַת
תְּשׁוּבָה... שְׁהוּא לְהַשִּׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ
לְמִקְוֶה וּשְׂרָשָׁה וּלְדִבְקָה בּוֹ בְּאוֹר אֵין
סוּף בְּרוּךְ-הוּא מִשְׁ"ו).
(ד) אֲמָנָם אֵף עַל פִּי
שֶׁבְּפִרְטִיּוֹת נִחְלָקָה הָעֲבוּדָה
לְשִׁלְשָׁה קְוִיִּין הָאֲמוּרִים לְעִיל,
תּוֹרָה, עֲבוּדָה וּגְמִילוֹת חֲסָדִים, הָרִי
זֶה רַק בְּנוֹגֵעַ לְאֹפֶן הָעֲבוּדָה
וְהַפְּעוּלָה שֶׁבְּפִעוּלָה הִיא בְּשִׁלּוּשָׁה
קְוִיִּין, אֲכָל בְּכָלִלוֹת הַתְּנוּעָה שֶׁל
עֲבוּדַת ה' יִשְׁנָם שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת,
תְּנוּעָה אַחַת שֶׁל סוּר מִרְעֵה וְתְנוּעָה
שְׁנִיָּה וְעֵשָׂה טוֹב²⁰ (וְעַל יְדֵי
זֶה נִעְשֶׂה אַחֵר כִּף הָעֲנִיָּן
דְּבִקְשָׁה שְׁלֹם וְרִדְפָה²⁰) כְּלִשׁוֹן
הַכְּתוּב בְּתַהֲלִים, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
וּמִבְּאֵר.
וְהָעֲנִיָּן בְּזֶה, פִּדְיוֹת תּוֹרָה
הַבַּעַל שֵׁם טוֹב (שֶׁמִּבְּיָא כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחִמִּי אֲדֹמוֹר
נְשִׂיא דִּרְגָנוּ הַרְבֵּי הַרִּי"צ בְּמִבְּיָא דְּבוּר הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח בְּפִסּוּק
וְהָעֲנִיָּן בְּזֶה, פִּדְיוֹת תּוֹרָה
הַבַּעַל שֵׁם טוֹב (שֶׁמִּבְּיָא כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחִמִּי אֲדֹמוֹר
נְשִׂיא דִּרְגָנוּ הַרְבֵּי הַרִּי"צ בְּמִבְּיָא דְּבוּר הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח בְּפִסּוּק

(15) בתחלתו. (16) ראה לקו"ש שם ע' 177. וש"נ. (17) אבות פ"א מ"ב. (18) לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. וראה תו"א מג"א בתחלתו. (19) אבות פ"ד מ"ז. ברכות יז, א. (20) תהלים לד, טו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **אני לדודי** (21) **שֶׁהַפְּיוֹנָה בָּרַע (וְטוֹב) הִיא בְּדָקוֹת, הֵיִינוּ,**
 2 **שְׁזָהוּ** לא רע גמור ומוחלט אלא רע (רק) **בְּעֶרְךָ יַחֲסִית אֶל הַטוֹב.**
 3 **דְּהֵנָּה, בְּכָל הַדְּבָרִים הַמוֹתָרִים** על פי התורה (שִׁבְהֶם) **הִיא**
 4 **עֵינָךְ עֲבוֹדַת הָאֱדָם** כי איתם הדבר בא במגע, שלא כדברים האסורים
 5 שאיתם האדם לא בא במגע) **יֵשׁ גּוֹף**
 6 **וְנֶפֶשׁ (פְּמִבּוֹאָר בְּאֵרוֹפָּה**
 7 **בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהַעֲנָן דְּגוֹף**
 8 **וְנֶפֶשׁ יִשְׁנֹו בְּכָל דָּבָר**
 9 **שֶׁבְּעוֹלָם** 22 אפילו בדבר דומם,
 10 כמובא בשער היחוד והאמונה שבספר
 11 התניא, "וזהו שכתב האר"י ז"ל, שגם
 12 בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש
 13 בחינת נפש וחיות רוחנית, והיינו
 14 בחינת התלבשות אותיות הדבור
 15 מעשרה מאמרות המחיות ומהוות את
 16 הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני
 17 ששת ימי בראשית"), **וְהַגּוֹף בְּעֶרְךָ**
 18 **יַחֲסִית אֶל הַנֶּפֶשׁ - כְּמוֹ כְּלָלוֹת**
 19 **הַגִּשְׁמִיּוֹת בְּעֶרְךָ יַחֲסִית** אל
 20 **הַרוּחָנִיּוֹת וְהַחַיִּית - נִקְרָא**
 21 **בְּשֵׁם רַע** 23. **וְזֹהִי הָעֲבוֹדָה**
 22 **דְּסוּר מַרְע, שְׁלֹא לְרִצּוֹת אֶת**
 23 **הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת הַדָּבָר**
 24 **הַמוֹתָר (שְׁזָהוּ הָרַע שְׁבוּ).**
 25 **וְלֹאֲחֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְהִיֵּת עֲשֵׂה**
 26 **טוֹב, לְהַתְּעַנֵּג עַל הַטוֹב**
 27 **שֶׁבְּדָבָר, שְׁזֹהִי הַרוּחָנִיּוֹת**
 28 **וְהַחַיִּית הָאֱלוּקִית שֶׁבְּדָבָר.**
 29 **וְעַל יְדֵי הַקִּדְמָה זֶה שֶׁל סוּר**
 30 **מַרְע, שְׁלֹא לְרִצּוֹת אֶת הַתַּעֲנוּג**
 31 **שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת, וְעֵשֶׂה טוֹב** להתענג על
 32 הרוחניות האלוקית שבכל דבר גשמי,
 33 **בָּא אַחֵר כִּף לְעֲבוֹדָה דְּבִקָּשׁ**
 34 **שְׁלוֹם,** ככתוב בהמשך פסוק זה,
 35 **שְׁעוֹשֵׂה שְׁלוֹם בֵּין הָרַע**
 36 **לְטוֹב, בֵּין הַגִּשְׁמִיּוֹת**
 37 **לְהַרוּחָנִיּוֹת, הֵחָל מִהַשְׁלוֹם**
 38 **שֶׁבֵּין הַגּוֹף לְנִשְׁמָה** היינו
- 1 **לְדוּדִי** (21) **שֶׁהַפְּיוֹנָה בָּרַע (וְטוֹב) הִיא בְּדָקוֹת,**
 2 **הֵיִינוּ, שְׁזָהוּ רַע (רַק) בְּעֶרְךָ הַטוֹב.**
 3 **הַדְּבָרִים הַמוֹתָרִים (שִׁבְהֶם) הִיא**
 4 **עֵינָךְ עֲבוֹדַת הָאֱדָם** כי איתם הדבר בא במגע, שלא כדברים האסורים
 5 שאיתם האדם לא בא במגע) **יֵשׁ גּוֹף וְנֶפֶשׁ (פְּמִבּוֹאָר בְּאֵרוֹפָּה**
 6 **בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהַעֲנָן דְּגוֹף וְנֶפֶשׁ יִשְׁנֹו בְּכָל דָּבָר**
 7 **שֶׁבְּעוֹלָם** 22), **וְהַגּוֹף בְּעֶרְךָ הַנֶּפֶשׁ - כְּמוֹ כְּלָלוֹת**
 8 **הַגִּשְׁמִיּוֹת בְּעֶרְךָ הַרוּחָנִיּוֹת וְהַחַיִּית - נִקְרָא בְּשֵׁם**
 9 **רַע** 23. **וְזֹהִי הָעֲבוֹדָה דְּסוּר מַרְע, שְׁלֹא לְרִצּוֹת אֶת**
 10 **הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת הַדָּבָר (שְׁזָהוּ הָרַע שְׁבוּ).**
 11 **וְלֹאֲחֲרֵי זֶה צָרִיךְ לְהִיֵּת עֲשֵׂה טוֹב, לְהַתְּעַנֵּג עַל**
 12 **הַטוֹב שֶׁבְּדָבָר, שְׁזֹהִי הַרוּחָנִיּוֹת וְהַחַיִּית**
 13 **שֶׁבְּדָבָר.**
 14 **וְעַל יְדֵי הַקִּדְמָה זֶה בָּא אַחֵר כִּף לְעֲבוֹדָה דְּבִקָּשׁ**
 15 **שְׁלוֹם, שְׁעוֹשֵׂה שְׁלוֹם בֵּין הָרַע לְטוֹב, בֵּין**
 16 **הַגִּשְׁמִיּוֹת לְהַרוּחָנִיּוֹת, הֵחָל מִהַשְׁלוֹם שֶׁבֵּין הַגּוֹף**
 17 **לְנִשְׁמָה. וְכִידּוּעַ תּוֹרַת הַבֶּעַל שֶׁם טוֹב** 24 **עַל**
 18 **הַפְּסוּק 25 כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שׁוֹנֵאֵךְ גּו', שֶׁפִּאֲשָׁר**
 19 **מַעֲיִינִים בְּחוֹמֵר הַגּוֹף (חֲמוֹר), אֲזִי הָעֲבוֹדָה הִיא**
 20 **לְרִאיוֹת שֶׁהוּא שׁוֹנֵאֵךְ - בְּדָקוֹת עַל כָּל פְּנִיִּים,**
 21 **בְּנִזְכָּר לְעִיל בְּפִירוּשׁ סוּר מַרְע, שֶׁנִּקְרָא רַע (רַק)**
 22 **בְּעֶרְךָ הַנֶּפֶשׁ וּבְעֶרְךָ הַרוּחָנִיּוֹת. דְּהֵנָּה, גַּם הַגּוֹף**
 23 **וְהַגִּשְׁמִיּוֹת שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל הֵם עֲנִיֵּי קְדוּשָׁה** 26,
 24 **וְעַד שֶׁהַתּוֹרָה חֲסָה עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל** 27.
 25 **וְעִנָּן זֶה נֶאֱמָר בְּנוֹגַע לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִבְּלִי**
 26 **הַטָּב עַל מַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ, אֲפִילוֹ מִי שֶׁנִּמְצָא**
 27 **בְּשִׁפְלַת הַמַּדְרִיגָה, הֵנָּה גַּם עַל מְמוֹנּוֹ חֲסָה**
 28 **הַתּוֹרָה, וְלִכֵּן יֵשׁ בַּתּוֹרָה הוֹרָאָה כְּפֻעַל שְׁצִירָךְ**
 29 **לְפָנוֹת אֶת הַבֵּית בְּטָרֵם יְבוֹא הַכֹּהֵן לְרִאיוֹת אֶת**

(21) סה"מ אידיש ע' 75 ואילך. הועתק ב"היום יום" ה מנחם-אב. כתר שם טוב שם ס"א. (22) ראה גם תניא שעיהו"א פ"א. (23) ראה גם סה"מ עת"ר ע' יט [כן] ואילך. תרצ"ב ע' מט ואילך. (24) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שכה. הועתק ב"היום יום" כח שבט. כתר שם טוב שם סכ"א. וש"נ. (25) משפטים כג, ה. (26) ראה זח"ג ע, ריש ע"ב. שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ב) סוס"ד. וראה גם סה"ש תורת שלום ע' 120 ואילך. (27) ר"ה כז, א. וש"נ. וראה כתר שם טוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְרֵאוֹת אֶת הַבַּיִת ולקבוע שהבית מנוגע וטמא, כְּדִי שֶׁלֹא לִגְרוֹם
- 2 לוֹ לבעל הבית אִיבּוֹד מִמּוֹן²⁸ וכפי שהובא בפירוש רש"י במסכת ראש
- 3 השנה "דכתיב וצוה הכהן ופנו את הבית שלא יטמאו כלי חרס שבתוכו שאין
- 4 להם טהרה במקוה", וְטַעַם הַדָּבָר, דְּכִינּוֹן שְׁמִדּוּבָר אֲדוּת אִישׁ
- 5 יִשְׂרָאֵל יְהוּדִי, הִנֵּה אֲפִילוֹ עַל
- 6 מִמּוֹנוֹ - שְׁרָחוֹק בְּעָרָף
- 7 מִהַנְשָׁמָה עוֹד יוֹתֵר מִהַגּוֹף
- 8 שהממון רחוק מהנשמה עוד יותר
- 9 מכפי שהגוף רחוק ממנה - גַּם עַל
- 10 הממון של היהודי חֲסֵה הַתּוֹרָה
- 11 (חֲסֵה דִּיּוּקָא, ומדייקים ואומרים
- 12 עַל כֵּךְ אֵת הַלְשׁוֹן 'חֲסֵה' שֶׁהוּא
- 13 עֲנִין הַרְחָמִים). אֲלֵא שֶׁאֵף
- 14 עַל פִּי כֵן לַמּוֹת שֶׁלֹאֵמָתוֹ שֶׁל דָּבָר,
- 15 גַּם גִּשְׁמִיּוֹת שֶׁל יְהוּדִי, גּוֹפוֹ וְאִפִּילוֹ
- 16 מִמּוֹנוֹ, הֵם עֲנִין קְדוּשָׁה, בְּכָל זֹאת
- 17 צָרִיכָה לִהְיוֹת הַתַּחֲלָת
- 18 הָעֵבֹדָה בְּאֹפֶן דְּסוּר מֵרַע,
- 19 שֶׁלֹא יִרְצָה הָאֵדָם הַעוֹבֵד אֶת ה'
- 20 הַתַּעֲנוּגִי הַגִּשְׁמִי שֶׁבַּדָּבָר
- 21 הַגִּשְׁמִי, וְעַד כִּדִּי כֵן לֹא יִרְצָה הָאֵדָם
- 22 בַּתַּעֲנוּגִי הַגִּשְׁמִי לְאֹפֶן שֶׁהוּא סוֹר
- 23 ומתרחק מִמּוֹנוֹ.
- 24 וְזֶה גַּם הַטַּעַם לִפִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֵנִין
- 25 שֶׁאֵין צוּרָה בְּשִׁבְרִית גִּשְׁמִיּוֹת
- 26 הַגּוֹף עַל יְדֵי תַּעֲנוּגִיּוֹת וְסִיגּוּפִים
- 27 (כְּהַמְשָׁף תּוֹרַת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב
- 28 הַנּוֹכְרִית לְעִיל עַל הַכְּתוּב 'כִּי תִרְאֶה
- 29 חֲמוֹר שׁוֹנֵאךְ', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ כְּפִי שֶׁהוּבָא
- 30 ב'יהוים יום': "כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר" - כֹּאשֶׁר
- 31 תִּסְתַּכֵּל בְּעֵינֶיךָ טוֹב בַּחֲמוֹר שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא
- 32 הַגּוֹף, תִּרְאֶה - "שׁוֹנֵאךְ" - שֶׁהוּא שׁוֹנֵא
- 33 אֶת הַנִּשְׁמָה הַמִּתְגַּעֲגַעַת לְאַלְקוֹת
- 34 וְרוּחָנִיּוֹת, וְעוֹד תִּרְאֶה שֶׁהוּא - "רֹבֵץ
- 35 תַּחַת מִשְׁאֹ" - שֶׁנֶּתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
- 36 לַהֲגוֹף שִׁיזוּכְךָ עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת
- 37 וְהַגּוֹף מִתְעַצֵּל בְּקִיּוּמָם. וְאוֹלֵי יַעֲלֶה
- 38 בַּלְבַּכ - "וַחֲדָלָת מַעֲזוֹב לוֹ" - שִׁיּוּכֵל
- 39 לְקִיּוּם שְׁלִיחוּתוֹ, כִּי אִם תַּתְּחִיל
- 40 בְּסִיגּוּפִים לִשְׁכּוֹר אֶת הַחֲמוּרִיּוֹת, תִּהְיֶה לֹא בְּזוֹ הַדֶּרֶךְ יִשְׁכּוֹן אֹרֵךְ הַתּוֹרָה, כִּי אִם -
- 41 "עוֹזֵב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ" - לְבַרֵּךְ אֶת הַגּוֹף וּלְזַכּוֹ וְלֹא לִשְׁכּוֹר בְּסִיגּוּפִים", כִּי אִם

- 42 בְּאֹפֶן שֶׁיֵּשׁ אֲצִלוֹ כָּל עֲנִין הַגִּשְׁמִיּוֹת וְלֹא נַחֲסֵר מִהַגִּשְׁמִיּוֹת עַל יְדֵי
- 43 תַּעֲנוּגִיּוֹת וְסִיגּוּפִים, אֲלֵא שֶׁהַתַּעֲנוּגִי שֶׁלּוֹ מוֹנֵחַ וּשְׁקוּעַ בְּהִירוּחָנִיּוֹת
- 44 שֶׁבַּדָּבָר, שֶׁהוּא עֲנִין דַּעְשָׁה טוֹב (כְּנֹכָר לְעִיל). וְעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה
- 45 גַּם הָעֵנִין דְּבִקְשָׁה שְׁלוֹם, הֵינִינוּ, שֶׁהָעֵבֹדָה הִיא בְּאֹפֶן דַּעֲזוֹב
- 46 תַּעֲזוֹב עִמּוֹ לְבַרֵּךְ וּלְזַכּוֹ אֶת הַגּוֹף
- 47 הַגִּשְׁמִי עִצְמוֹ (כְּסִיּוּם תּוֹרַת הַבַּעַל
- 48 שֶׁם טוֹב הַנּוֹכְרִית לְעִיל), עַל
- 49 יְדֵי הַגּוֹף וְהַנְשָׁמָה בִּיחָד,
- 50 שֶׁנַּעֲשֶׂה שְׁלוֹם בִּינִיָּהֶם וְהַגּוֹף
- 51 חָדֵל לִהְיוֹת 'שׁוֹנֵא' שֶׁל הַנִּשְׁמָה אֲלֵא גַּם
- 52 הַגּוֹף מִסִּיעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה בְּעִבּוּדַת ה', וְעַד
- 53 לְהַפְּרִישׁ דְּשְׁלוֹם מְלִשׁוֹן
- 54 שְׁלִימוֹת²⁹ כְּפִי שֶׁמְבֹאֵר בְּלִיקוּטֵי
- 55 תּוֹרָה, "עֲנִין שְׁלִימוֹת שִׁיךְ לְעֵנִין שְׁלוֹם
- 56 כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י פ' וַיִּשְׁלַח בַּפֶּסֶק
- 57 שֶׁלָּמִים הֵם אֲתָנוּ, בְּשִׁלּוֹם וּבְכָל שֶׁלֵּם
- 58 וּבְכַפ' וַיִּקְרָא בַּפֶּסֶק וְאִם זָכַח שֶׁלָּמִים
- 59 פִּרְשִׁי שְׁמִטִּילִין שְׁלוֹם בְּעוֹלָם".
- 60 וּמִזֵּה לְאַחֵר שְׁלוֹשֶׁת הַשְּׁלֻכִּים שֶׁל
- 61 עִבּוּדַת ה' בְּאֹפֶן שֶׁל 'סוֹר מֵרַע', שֶׁלֹא
- 62 לְרִצּוֹת אֶת הַתַּעֲנוּגִי שֶׁבַּגִּשְׁמִיּוֹת, 'עֲשֵׂה
- 63 טוֹב', לְרִצּוֹת אֶת הַרוּחָנִיּוֹת וְהַלּוּקוֹת
- 64 שֶׁבּוֹה רִבְבֵשׁ שְׁלוֹם' שִׁיחִיה שְׁלוֹם בֵּין
- 65 הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַרוּחָנִיּוֹת וְהַגּוֹף וְהַנִּשְׁמָה,
- 66 כְּמִבְּאֹר לְעִיל בָּא הָאֵדָם הַעוֹבֵד אֶת
- 67 ה' אַחֲרֵי כֵן לְעֵבֹדָה שֶׁהִיא
- 68 (לֹא רַק בְּאֹפֶן דְּבִקְשָׁה שְׁלוֹם,
- 69 אֲלֵא יוֹתֵר עַל כֵּן גַּם) בְּאֹפֶן
- 70 דִּרְדָּפָהּ, שֶׁהוּא עֲנִין הִרְצָה
- 71 וְהַמְרוּצָה, שֶׁהוּא מוֹרָה שֶׁעֲנִין
- 72 זֶה שֶׁל עִבּוּדַת ה' הוּא אֲצִלוֹ
- 73 בְּתוֹקֶף הִרְצוֹן (וְהַתְּשׁוּקָה),
- 74 שֶׁהִרְצוֹן הוּא מְלִשׁוֹן
- 75 מְרוּצָה³⁰, וְעַד לְמִרוּצַת
- 76 הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה, כְּמִבְּאֹר בְּכִמָּה
- 77 מְקוֹמוֹת³¹ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעֵנִין
- 78 מַעֲלַת הִרְצוֹן לְגַבִּי כַּחוֹת
- 79 פְּנִימִיּוֹת. כְּמוֹ הַשֶּׁכֶל וְהַמִּידוּת.
- 80 ה' וְהִנֵּה נוֹסֵף עַל כָּלָּלוֹת
- 81 הָעֵבֹדָה בְּהַחֲשׁוֹבוֹן חֲשׁוֹבוֹן הַנֶּפֶשׁ (בְּאֹפֶן שֶׁל רַחֲמִים) שֶׁהָאֵדָם
- 82 עוֹשֶׂה בְּחֹרֶשׁ אֲלוֹל עַל כָּל הַשָּׁנָה שֶׁעֲבָרָה, וְעִרְכֵּת חֲשׁוֹבוֹן הַנֶּפֶשׁ הִיא

סרי"ח. אור תורה להה"מ סתי"ג. (28) ראה מצורע יד, לו ובתוכ"כ ופרש"י. (29) ראה לקו"ת פ' ראה ל, ריש ע"ג. וש"נ. (30) ראה תו"א בראשית א, סע"ג. ובכ"מ. (31) ראה המשך תער"ב פמ"ט ואילך (ח"א ע' פו [קיב] ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באופן שמראה שרופה ומתחיל בפועל לשלם את החוב
2 ההשפעות שקיבל בחודש תשרי ב'הקפה' והתשלום הוא על ידי
3 התשובה (פנזר לעיל), שענין זה של עבודת התשובה נעשה
4 במקשך כל חודש אלול, חודש הרחמים, שחדור כל החודש
5 כולו בהגילוי האלוהי הנעלה
6 דשש עשרה מדות הרחמים 1 שעברה, באופן שמראה שרופה ומתחיל לשלם
7 כפי שהם באופן דמלך 2 את החוב על ידי התשובה (פנזר לעיל), שענין
8 בשדה, ישנו גם החשבון על 3 זה נעשה במקשך כל חודש אלול, חודש
9 השנה שעברה בפרטיות יותר 4 הרחמים, שחדור כולו בהגילוי דשש עשרה
10 בשנים עשר ימים אחרונים 5 מדות הרחמים כפי שהם באופן דמלך בשדה,
11 של חודש אלול, שתחילתם 6 ישנו גם החשבון על השנה שעברה בפרטיות
12 בח"י אלול, כמאמר רבינו 7 יותר בשנים עשר ימים אחרונים של חודש
13 נשיאנו כבוד קדושת מורי 8 אלול, שתחילתם בח"י אלול, כמאמר רבינו
14 וחמי אדמו"ר³² הרבי הרי"צ 9 נשיאנו כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר³²
15 שבשנים עשר ימים אלו מח"י 10 שבשנים עשר ימים אלו צריך להיות החשבון
16 אלול עד ראש השנה צריך להיות 11 על השנה שעברה באופן של יום לחודש, החל
17 החשבון על השנה שעברה 12 מח"י אלול שבו הוא החשבון (ברחמים) על
18 באופן של יום לחודש, יום 13 חודש תשרי שעבר, ולפי התחלה זו נקבע אופן
19 אחד לכל חודש מח"י אלול שבו הוא 14 עריכת החשבון של כל שנים עשר
20 החשבון (ברחמים) על חודש 15 והענין בזה, דהנה ידוע פתגם חסידים
21 תשרי נקבע אופן עריכת 16 הראשונים³³ בנוגע לח"י אלול, יום
22 החשבון של כל שנים עשר 17 הולדת שני המאורות הגדולים, הפעל שם טוב
23 חדשי השנה בימים הבאים, ב"ט 18 ורבינו הזקן³⁴, שיום זה במקשך חיות בכל עניני
24 אלול חשבון נפש על חודש חשון, בכ' 19 עבודת חודש אלול וגם בכל עניני ההמשכות
25 אלול חשבון נפש על חודש כסלו וכן 20 וההשפעות שנפעלים בחודש אלול. ועל פי
26 הלאה, וכפי שממשיך ומבאר. 21 האמור לעיל (סעיף ד') בענין סור מרע ועשה
27 והענין בזה, דהנה ידוע 22 טוב, שהחיות שבכל דבר הוא הטוב שבו, יש לומר, שבח"י אלול, שבו
28 פתגם חסידים הראשונים³³ 23 התחילו המאורות הגדולים להאיר בעולם הזה התחתון, נמשכת נתינת כח
29 בנוגע לח"י אלול, יום 24 להעבודה דחודש אלול שתהיה (לא רק בהענין דסור מרע, אלא גם) בהענין
30 הולדת שני המאורות 25 דעשה טוב, שהוא ענין החיות כו', ועד לעבודה דבקש שלום (שנעשה שלום
31 הגדולים, הפעל שם טוב 26 בין הסור מרע לעשה טוב) ורדפהו, שהוא ענין המרופה והרצון כו', פנזר
32 בשנת נח"ה ורבינו הזקן³⁴ בשנת 27 לאלול³⁶ על מה שנאמר בפרשת השבוע³⁷ והיה כי תבוא אל הארץ וגו',
33 קה"ת, שיום זה יום ח"י בחודש 28 ויש להוסיף, שענין זה (שהעבודה דח"י אלול צריכה להיות גם בנוגע לענין
34 ממשיך חיות בכל עניני 29 המרופה והרצון כו') מבואר גם בתורת הפעל שם טוב³⁵ שנאמר בח"י
35 עבודת חודש אלול וגם 30 לאלול³⁶ על מה שנאמר בפרשת השבוע³⁷ והיה כי תבוא אל הארץ וגו',
36 ממשיך חיות בכל עניני 31 ההמשכות של אורות אלקיים

(32) סה"ש תש"ג ע' 177. (33) סה"ש תש"ה ע' 122. וראה לקו"ש ח"ט ע' 250 ואילך. (34) סה"ש תש"ג ע' 141 ואילך. ע'
146 ואילך. ע' 188. ועוד. (35) סה"ש תרצ"ז ע' 191 ואילך [ע' 205]. "היום יום" חי אלול. כתר שם טוב הוספות ס"ג.
(36) שנת תרנ"ב (ראה מקומות שצויינו בהערה הקודמת). (37) ר"פ תבוא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאֶרֶץ וְגו', שְׂפָאֶשֶׁר אִישׁ יִשְׂרָאֵל יְהוּדִי מְגִיעַ לְמַעֲמַד וּמַצָּב
2 שֶׁל מְרוּצָה וְרִצּוֹן וְתִשְׁוָה לְאֻלּוּקוֹת (אֶרֶץ מְלִשׁוֹן מְרוּצָה
3 וְרִצּוֹן). שְׁעֵנִין זֶה הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל נְתִינָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהַמִּשָּׁךְ
4 הַפְסוּק אֲשֶׁר הוּא אֶלְקִיד נֹתֵן לָךְ, וְגַם בְּאוֹפֵן שֶׁל יְרוּשָׁה,
5 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהַמִּשָּׁךְ הַפְסוּק וְיִרְשָׁתָּהּ,
6 אֲזִי כֹאשֶׁר הִיהוּדִי הִגִּיעַ לְדִרְגָּה שֶׁל
7 'מְרוּצָה' וְתִשְׁוָה לְאֻלּוּקוֹת, וְהוּא אֲצִלוֹ
8 גַם בְּאוֹפֵן נְתִינָה וְגַם בְּאוֹפֵן שֶׁל יְרוּשָׁה,
9 הָעֲבוּדָה הִיא וְיִשְׁבָּתָּהּ בָּהּ,
10 לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָרִצּוֹן וְהַתִּשְׁוָה
11 הַגְדוּלָה בְּהִתְיַשְׁבוּתָהּ, שֶׁלֹּא יִשְׁאָר
12 בְּתִשְׁוָה רֹחֲמִית נְעִלִית וּבִכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ
13 אֲלֵא יוֹרִיד אֶת הָרִצּוֹן לְקִיּוֹם תּוֹרָה
14 וּמִצְוֹת בְּפוּעַל וּבְאוֹפֵן דִּוְהִלְכָתָּהּ
15 אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר הוּא
16 אֶלְקִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהַמִּשָּׁךְ הַעֲנִין
17 הֵינִי, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁאִישׁ
18 יִשְׂרָאֵל יְהוּדִי הוֹלֵךְ, עָלָיו
19 לְדַעַת שֶׁהַקֶּב"ה בָּחַר אוֹתוֹ
20 וּבָחַר אֶת הַמָּקוֹם לְהַבְיֹאוֹ
21 שָׁם, כְּדִי לַפְעוֹל שָׁם בְּאוֹתוֹ
22 מְקוֹם מְסוּיָם עֲבוּדָתוֹ, וְעַד
23 לְתַכְלִית הַדָּבָר - לְשַׁבֵּן שְׁמוֹ
24 שָׁם כִּי לַעֲשׂוֹת אֶת הַמָּקוֹם לְמָקוֹם
25 שֶׁל הַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה וְגִלּוֹי אֻלּוּקוֹת.
26 וְעֵנִין זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי סוּר
27 מֵרַע וְעֲשֶׂה טוֹב בְּקֶשׁ שְׁלוֹם
28 וְרִדְפָהּ, כְּפִי שְׁנַעֲשִׂית עֲבוּדָה זוֹ
29 (שְׁעֵנִינָה נִתְבָּאָר לַעֲלִי) בְּאוֹפֵן שֶׁל
30 קְבִיעוּת, שֶׁזוֹהוּ עֵנִין ה'הִתְיַשְׁבוּת'
31 עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּשִׁלְשֵׁת
32 הַקִּיּוֹן תּוֹרָה עֲבוּדָה וְגִמְלוֹת
33 חֲסִדִּים (שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵהֶם
34 יִשְׁנֵם פְּרִטִי הָעֲנִינִים דָּסוּר
35 מֵרַע וְעֲשֶׂה טוֹב בְּקֶשׁ שְׁלוֹם
36 וְרִדְפָהּ, כְּמוֹבְאָר בְּמָקוֹם
37 אַחֵר בְּאוֹרֵהָ) שֶׁעַל יָדָם עַל
38 יְדֵי שְׁלוֹשָׁה קִיּוֹן אֵלּוּ שֶׁל תּוֹרָה, עֲבוּדָה
39 (תְּפִילָּה) וְגִמְלוֹת חֲסִדִּים (מִצְוֹת)
40 הָעוֹלָם עוֹמֵד¹⁷, בְּקִיּוֹם נִצְחִי.
- וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהָעֲבוּדָה מְלִמָּטָה הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל
מְרוּצָה (רְדָּפָהּ), נַעֲשִׂית גַם הַהִמְשָׁכָה
מִלְמַעְלָה בְּאוֹפֵן שֶׁל מְרוּצָה, עַד מִהֲרָה יִרְוֶן
דְּבָרוֹ³⁸, כְּמוֹבְאָר³⁹ בְּמַעֲלַת בְּרִפְתָּהּ כְּהִנִּים
שֶׁשְׂשִׁיכָתָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עָלֵיהֶם
נֶאֱמַר⁴⁰ וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכְתָּהּ כְּהִנִּים וְגוֹי
קְדוֹשׁ, שֶׁהַשְּׁפָעָה הִיא בְּאוֹפֵן דְּעַד מִהֲרָה יִרְוֶן
דְּבָרוֹ, וְהוּא עֵנִין הַשְּׂקָדִים לְטוֹבָה³⁹, וְהֵינִי,
שֶׁנִּמְשָׁכָתָה בְּמִהֲרָה הַכְּתִיבָה וְחִתִּימָה טוֹבָה,
וְכְּמוֹבְאָר⁴¹ בְּעֵנִין מְרִשִּׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית
שָׁנָה⁴², רָשָׁה בְּתַחֲלָתָהּ וּמִתְעַשְׂרָת בְּסוֹפָהּ⁴³,
אֲחֵרִית סוֹפָה שִׁישׁ לֵה אֲחֵרִית", וּפִירֵשׁ רִשִּׁי, "שְׁרָשָׁה בְּתַחֲלָתָה - שִׁישְׁרָאֵל

(38) תהלים קמז, טו. (39) ראה לקו"ט ס"פ קרח. ובכ"מ. (40) יתרו יט, ו. (41) ראה תורת לוי יצחק ע' סז. לקוטי לוי יצחק אגרות-קודש ע' שט. ע' תכא. סד"ה זה היום דיוס ב' דר"ה תשמ"א (תורת מנחם סה"מ תשרי ע' מ). (42) עקב יא, יב. (43) ר"ה טז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים
2 ידבר רש"י, ומוסבר בחסידות שרש"י בתחלתה היינו לפני תקיעת
3 שופר, ומתעשרת בסופה היינו לא בסוף השנה אלא מיד לאחר
4 תקיעת שופר והרי זה ענין של מהירות גדולה, "עד מהרה ירוץ דבור"
5 (בדוגמת כללות ענין
6 התשובה, שפשעתיא חדא
7 וברגעא חדא⁴⁴ שבשעה אחת,
8 וברגע אחד, כלשון הוזהר, מתהפך
9 מי עשה חטא לצדיק גמור⁴⁵,
10 אלא שיש לו גם המעלה
11 דצדיקניא בתויבתא⁴⁶ של
12 צדיקים בתשובה, היינו שתי המעלות
13 גם מעלת הצדיקים וגם מעלת בעלי
14 תשובה).
15 (ו) וכל זה הוא באופן דאני
16 לדודי ודודי לי (ראשי תיבות
17 אלול) כפי שממשיך ומבאר.
18 דהנה, תכלית העבודה היא
19 שנעשה הענין דודי לי,
20 הקדוש ברוך הוא נמשך ומתגלה לבני
21 ישראל שזהו ענין הדירה לו
22 תכפר בתחנות⁴⁷, כדברי
23 המדרש הקב"ה 'נתאוה' שתהיה לו
24 דירה, מקום של השראת השכינה
25 וגילוי אלוקות, דווקא בעולם הזה
26 התחתון וענין זה שיהיה 'אני לדודי'
27 נפעל על ידי זה שהקב"ה הוא
28 אלקינו האלוקים של בני ישראל
29 (דודי לי), ולאחרי זה לאחר
30 שנעשה 'אלקינו' נעשה מלך
31 העולם. והענין דודי לי
32 שהקדוש ברוך הוא, הוא 'אלקינו'
33 נעשה על ידי אני לדודי ועל
34 דרך מה שנאמר בפרשת
35 השבוע⁴⁸ פרשת כי תבוא את
36 ה' ה' האמרת היום גו' וה' ה'
37 האמרת היום גו', והיינו,
38 שעל ידי כל עניני עבודתו
- של איש ישראל יהודי, שזהו ענין את ה' האמרת (אני
לדודי⁴⁹), היהודי נמשך ומתקרב אל הקדוש ברוך הוא, נעשה הענין
דה' האמרת (דודי לי⁴⁹) הקדוש ברוך הוא נמשך ומתגלה לבני
ישראל, החל מהענין דכל אחד ואחד מבני ישראל הקורא ושונה
בדברי התורה שעל ידי זה
הקב"ה קורא ושונה כנגדו⁵⁰
(שזהו ענין דהאמרת
והאמרת, שפירושו גם מלשון
אמירה ודיבור, שממשיכים
אותו בני ישראל ממשכים את
הקדוש ברוך הוא מלמעלה למטה
בבחינת אמירה ודיבור⁵¹ על
ידי הדיבור בדברי תורה). וכתורת
הרב המגיד⁵² ממעוררש
בפירוש מאמר רז"ל⁵³ בפרקי
אבות דע מה למעלה ממך,
שכל מה שלמעלה הוא
ממך, והיינו, שכל הענינים
שנעשים ונפעלים למעלה
באלוקות, הרי הם על ידי
עבודת האדם למטה.
וענין זה של 'אני לדודי ודודי לי',
ראת ה' האמרת וה' האמרת, המבואר
לעיל, שייך במיוחד לראש
השנה, שזהו מה שנאמר את
ה' האמרת היום גו', היום
דייקא הכתוב מדייק ואומר 'היום',
פירוש⁵⁴ מובא בתורת החסידות
שכל מקום שנאמר היום
הוא ראש השנה (פמבואר
בלקוטי תורה⁵⁵ לאדמו"ר הזקן
ובדרושי מאמרי חסידות של
רבותינו נשיאנו⁵⁶ על הפסוק
את ה' האמרת היום גו'),
והיינו, שעל ידי עבודת

(44) זח"א קכט, סע"א. וראה לקו"ש ח"כ ע' 86 ואילך. (45) קידושין מט, ב (לגירסת האור זרוע סקי"ב). שו"ע אה"ע סל"ח
סל"א. לקו"ת ר"פ דברים (א, ב). (46) הובא בלקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ועוד. וראה זח"ג קנ"ג, ב. (47) ראה תנחומא
בחוקות ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. (48) תבוא כו, י"ח. (49) ראה חדא"ג מהרש"א לברכות ו,
א – הובא באוה"ת תבוא ע' תתרנ"ו. וראה גם ד"ה את ה' האמרת פ"ד (לקמן ע' 267). (50) תדבא"ר רפ"ח. יל"ש איכה
רמז תתרל"ד. (51) ראה אוה"ת שם ע' תתרפ"ו. ע' תתרפ"ח. (52) לקוטי אמרים סקצ"ח. (53) אבות רפ"ב. (54) לקו"ת תבוא מב,
א. (55) שם מא, ג (ומציין לרמ"ז לזח"ב לב, ב). (56) אוה"ת תבוא ע' תתרסט. ע' תתרפ"ו. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאָדָם בְּהִכָּנָה לראש השנה שֶׁבְּחֹדֶשׁ אֱלוֹל, נַעֲשֶׂה בְּרֹאשׁ
2 הַשָּׁנָה, הַיּוֹם, בְּנֵי הַמַּלְכוּת, כַּמְבוֹאֵר בַּקְּבֵלָה וְחִסְדוֹת, הָאוֹר וְהַשֹּׁפֶעַ
3 שֶׁל כָּל הַסְּפִירוֹת יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ לְעוֹלָמוֹת עַל יְדֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת, וּמִיָּדֵי שֶׁנָּה
4 בְּסוּמֵם הַשָּׁנָה הַחוּלָפֶת וְלִקְרַאת תְּחִילַת הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה, הִרְצוֹן הָאֱלוֹקִי לְהַחְיִית
5 אֶת הָעוֹלָמוֹת נְעִלִים וּמִסְתָּלָק, וְהַשֹּׁפֶעַ
6 שְׁעוֹבֵר בְּדֶרֶךְ כָּלֵל עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת
7 נִצָּנֵר, וְעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
8 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, הִרְצוֹן מִתְעוֹרֵר מִחֲדָשׁ
9 וְהָאוֹר שֶׁל הַסְּפִירוֹת נִמְשָׁךְ מִחֲדָשׁ וְכֵן
10 סְפִירַת הַמַּלְכוּת חוֹרֶת וְנִבְנִית 'עַל
11 יְדֵי עֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם
12 נִבְרָא הָעוֹלָם⁵⁷ בִּשְׁשַׁת יָמֵי
13 בְּרֹאשִׁית, וְחוֹזְרִים וְנִמְשָׁכִים מִחֲדָשׁ
14 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁנִּהְיָ עֲנֵן וְהוֹי'⁵⁸
15 הָאֱמִירָךְ הַיּוֹם, שֶׁהִקְבִּי"ה
16 אוֹמֵר אֶת הָעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת
17 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מִיָּדֵי שֶׁנָּה בִּשְׁנָה בְּאוֹפֶן
18 וְחִיּוֹת חֲדָשׁ, כַּמְבוֹאֵר בַּאֲגָרָת
19 הַקּוֹדֶשׁ⁵⁸ שֶׁבִּסְפָּר הַתִּנְיָא
20 שֶׁבְּרֹאשִׁית הַשָּׁנָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
21 מִיָּדֵי שֶׁנָּה בִּשְׁנָה נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה
22 לְעוֹלָמוֹת שֶׁלְּמַטָּה אוֹר חֲדָשׁ
23 עֲלִיּוֹן יוֹתֵר שֶׁלֹּא הָיָה מֵאִיר
24 מֵעוֹלָם עֲלִיּוֹן בִּאֶף אַחַת מִהַשְּׁנִים
25 הַקּוֹדְמוֹת אוֹר עֲלִיּוֹן כִּזֶּה.
26 וְעֲנֵן זֶה (אֶת הוֹי' הָאֱמִירָת)
27 נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי פְעוּלַת כָּל אֶחָד
28 מִיִּשְׂרָאֵל, מִבְּלֵי הַבּוֹדֵל מִהוּ מִעֲמִדוֹ
29 וּמִצִּבּוֹ הָרוּחִי, שֶׁהָיָה כָּל אֶחָד
30 מִיִּשְׂרָאֵל נִמְצָא עַל-כָּל-פָּנִים
31 לְכָל הַפְּחוֹת בִּשְׁדָּה, וַיֵּשׁ אֲצֻלוֹ
32 רִצּוֹן עֲצָמֵי רִצּוֹן פְּנִימִי בַּעֲצֵם
33 מִהוֹתוֹ שֶׁ"רוֹצֵה לְצִאת לְהִקְבִּיל
34 פְּנִי"וֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְלָזֶן כִּיּוֹן
35 שֶׁהִרְצוֹן קִיּוֹם בּוֹ מוֹבִטָּח לוֹ
36 שֶׁהַמֶּלֶךְ מִקְבֵּלוֹ בִּסְבָּר פָּנִים
37 יָפוֹת וּמִרְאָה לוֹ פָּנִים
38 שׁוֹחֲקוֹת. וְעֲנֵן זֶה שֶׁהַמֶּלֶךְ
39 מִקְבֵּלוֹ בִּסְבָּר פָּנִים יָפוֹת וּבִשְׂמִיחָה
40 נִמְשָׁךְ וּבֵא לִידֵי בִטּוֹי בְּפוֹעַל
41 בְּכִתְיָבָה וְחִתְיָמָה טוֹבָה לְשָׁנָה
42 טוֹבָה וּמִתּוֹקָה הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת
- וְהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת, וּבְאוֹפֶן דְּסוּר מִרְעָה טוֹב בְּקֶשׁ שְׁלוֹם
וְרִדְפָּהוּ, כְּפִי שֶׁנִּמְשָׁכִים שְׁלוֹשָׁה עֲנִינִים אֱלוֹ הָאֱמוּרִים לְעִיל בְּכָל
שְׁלֹשַׁת הַקְּוִיּוֹן, שֶׁל תּוֹרָה עֲבוּדָה וּגְמִילוּת חֲסִדִּים הֵן כְּפִי שֶׁהֵם
בְּעֲבוּדַת הָאָדָם עֲצָמוֹ, וְהֵן כְּפִי שֶׁפּוֹעֲלִים עֲמִידַת הָעוֹלָם
כְּדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁעַל שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים
הָעוֹלָם עוֹמֵד, וּבְאוֹפֶן שֶׁנַּעֲשֶׂה
הָעוֹלָם עוֹלָם חֲדָשׁ⁵⁹, עַל יְדֵי
זֶה שֶׁהוֹי' הָאֱמִירָךְ הַיּוֹם בְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה בְּחִיּוֹת חֲדָשׁ שֶׁלֹּא הָיָה
כְּמוֹהוּ בִּאֶף אַחַת מִהַשְּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת,
לְאַחֲרֵי הַהִקְדָּמָה דְּאֵת הוֹי'
הָאֱמִירָת גו', בְּעֲבוּדָה שֶׁל הָאָדָם
חֲדוּשׁ אֱלוֹל, וּבְכַפְרָט עַל יְדֵי
הַחִיּוֹת בְּעֲבוּדָה שֶׁל חֲדָשׁ אֱלוֹל
שֶׁפּוֹעֵל יוֹם ח"י אֱלוֹל. וְעַל
יְדֵי זֶה נִמְשָׁכַת אוֹרָה וּבְרָכָה
וְכָל הָעֲנִינִים הַטּוֹבִים
הַמְרוּמָזִים בְּאוֹתִיּוֹת הָא"ב,
הַבָּאוֹת, אַחֲרֵי הָאוֹרָה וְהַבְּרָכָה
שֶׁמְרוּמָזִים בְּאוֹתִיּוֹת א' וּב' לְהַמְשִׁיךְ
וּלְסַיֵּם אֶת עֲבוּדַת חוֹדֶשׁ
אֱלוֹל מִתּוֹךְ אוֹרָה וּמִתּוֹךְ
חִיּוֹת, בְּאוֹפֶן שֶׁתְּהִיָּה חִיּוֹת
בְּכָל עֲנִינֵי שֶׁל הָאָדָם הַעוֹבֵד אֶת
ח', וּבְמִיּוֹחַד בְּהַעֲנֵן דְּאֵנִי
נִבְרָאתִי לְשִׁמּוֹשׁ אֶת קוֹנִי⁶⁰,
מִתּוֹךְ שֶׁמָּחָה וְטוֹב לִבִּי, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב⁶¹ בְּתַהֲלִילִים עֲבָדוֹ אֶת
הוֹי' בְּשִׁמְחָה. וְעַל יְדֵי זֶה
פּוֹעֵל שֶׁתּוֹמֶשׁ מִלְּמַעְלָה לְעֲצָמוֹ
וּלְכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵוֹ כְּתִיבָה
וְחִתְיָמָה טוֹבָה לְשָׁנָה טוֹבָה
וּמִתּוֹקָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת
גַּם יַחַד, בְּטוֹב הַנִּנְיָאָה
וְהַנִּגְלָה טוֹב גָּלוּי וּמוֹחָשִׁי לְמִטָּה
מִעֲשָׂרָה טְפָחִים בְּתוֹךְ גִּרְיָ
הַמְצִיאוֹת הַגִּשְׁמִית הַתַּחְתּוֹנָה.
- שֶׁעַל יְדֵי זֶה פּוֹעֵל לְעֲצָמוֹ וּלְכָל הָעוֹלָם כּוֹלֵוֹ
כְּתִיבָה וְחִתְיָמָה טוֹבָה לְשָׁנָה טוֹבָה וּמִתּוֹקָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת גַּם יַחַד,
בְּטוֹב הַנִּנְיָאָה וְהַנִּגְלָה לְמִטָּה מִעֲשָׂרָה טְפָחִים.

(57) אבות רפ"ה. וראה אה"ת שם ע' תתרסה. (58) סימן יד. (59) לשון חז"ל – ב"ר פ"ל, ח. (60) משנה וברייאתא סוף קידושין. (61) תהלים ק, ב.

התוועדויות

בס"ד. שיחת* יום ג' פ' כ"תצא, יו"ד אלול ה'תשנ"א

- אחרי תפלת ערבית -

בלתי מוגה

- 1 א. רגיל לקשר כל ענין עם נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר.
- 2 והדגשה מיוחדת בזה בימים אלה - כיון שבימים הבאים בשבוע זה חל יום הנישואין של כ"ק מו"ח
- 3 אדמו"ר נשיא דורנו¹.
- 4 וענין זה מתחיל כבר ביום הש"ק שלפנ"ז, שנקרא "שבת אויפרופעניש", אשר שם זה כולל כו"כ
- 5 פירושים, אבל בודאי גם הפירוש הכי פשוט, שביום הש"ק זה נעשית עלי' אצל החתן עי"ז שקוראים
- 6 אותו ("מ'רופט אים אויף") לעלות והוא עולה מלמטה למעלה,
- 7 ובפרט שעלי' זו קשורה עם הקריאה לתורה, שהרי הפירוש הפשוט ד"אויפרופעניש" הוא שקורין אותו
- 8 לעלות לתורה. ובפרט לפי מנהגנו שכל אחד שעולה לתורה מברך לפני' ולאחרי' (דלא כפי שנהגו בזמנים
- 9 שלפנ"ז שהיו מברכים ברכה אחת קודם כל שבעה הקוראים, וברכה אחת לאחר כל שבעה הקוראים)²,
- 10 והיינו, שה"אויפרופעניש" של החתן לעלות לתורה היא בתוספת ברכה והמשכה³, שע"ז נעשית עלי'
- 11 גדולה עוד יותר.
- 12 ועלי' זו היא גם אצל אלה שגם בלאו הכי היו "למעלה", כיון שב"מעלה" גופא ישנן כו"כ דרגות,
- 13 עד לדרגות אין-סוף, ולכן, גם אצלם נעשית עי"ז עלי' לדרגא נעלית יותר, ואדרבה - ביתר שאת וביתר
- 14 עוז.
- 15 והרי כל הענינים של נשיא הדור (ובנדוד, יום הנישואין, החל מה"אויפרופעניש" בשבת שלפנ"ז)
- 16 שייכים לכאו"א מבני הדור, שהרי "הנשיא הוא הכל"⁴, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות מלכים⁵ שלבו של המלך
- 17 "הוא לב כל קהל ישראל", וטעם הדבר - לפי שענינו של נשיא ומלך הוא "אשר יוציאם ואשר יביאם"⁶,
- 18 שבו תלוי' החיות והקיום של כל העם, שהרי מחובתו של הנשיא והמלך לספק לכל אנשי מדינתו את
- 19 מזונותיהם וכל הדרוש להם, לפי הישג יד המלך, כיון שזהו העם והדור שלו.
- 20 ב. ויש להוסיף שענינו של נשיא הדור ושייכותו לכל הדור - מודגשים במיוחד אצל נשיא דורנו:
- 21 לכל לראש - בנוגע לעצם ענין הנשיאות, שלהיותו בן יחיד, מתבטלת האפשרות לענינים של ספקות
- 22 וכו', ונפק"מ לדינא בנוגע למלך בישראל ש"אין מושחין מלך בן מלך, ואם תאמר מפני מה משחו את
- 23 שלמה מפני מחלוקתו של אדוני' כו' ואת יהואחז מפני יהויקים כו"⁷ - שכל זה שייך רק כאשר ישנם
- 24 כמה בנים וישנו ענין של ספק כו', משא"כ כאשר ישנו רק בן יחיד.

(3) ראה תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.
 (4) פרש"י חוקת כא, כא.
 (5) פ"ג ה"ו.
 (6) פינחס כז, יז.
 (7) הוריות יא, ב. וראה כריתות ה, ב.

(* כמה ענינים בשיחה זו נכללו בקונטרס "משיחות ש"פ תצא, י"ד אלול" שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפס לקמן ע' 227 ואילך. - לשלימות הענין באה בהוצאה זו רשימת השיחה ע"פ סרט-הקלטה.

(1) ביום י"ג אלול (המו"ל).
 (2) מגילה כא, סע"ב.

ומובן, שעניני המשיחה למעלייתא קיימים גם אצל בן יחיד שאצלו לא צריך לשלול ענין של מחלוקת, שכן, כאשר שלילת המחלוקת היא ע"י דבר חיובי וטוב (משיחה), נשאר החיוב והטוב גם אצל בן יחיד, ואדרבה, ביתר שאת וביתר עוז.

ג. וכמו כן בנוגע להשייכות של נשיא הדור עם אנשי דורו - שגם ענין זה מודגש במיוחד אצל נשיא דורנו, החל מהרמז בשמו:

שמו של נשיא דורנו הוא כפול - ב' שמות. וכבר בשמו הראשון נרמז ענין נעלה יותר מאשר כפל - "יוסף", מלשון הוספה, שבזה נכללת הוספה בלי הגבלות.

ובפרטיות יותר:

השם "יוסף" - שמתחיל מיוסף⁸ (שנקרא⁹ בשם) הצדיק¹⁰, ונמשך לכל אלה הנקראים בשם זה - אע"פ שנקרא כן ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹¹, לשון יחיד, וכפי שאכן ה' בפועל שרחל ילדה אחריו רק בן אחד, מ"מ, השם "יוסף" סתם, מורה על הוספה בלי הגבלות, ובמילא, הרי זה כולל את כל בני¹².

וענין זה מודגש יותר בכך שכל עם ישראל עד סוף כל הדורות נקרא על שם יוסף - כמ"ש¹³ "וזהו קצאן יוסף", "כל ישראל נקראים על שם יוסף לפי שהוא פירנסם וכלכלם בימי הרעב"¹⁴, היינו, שיוסף נתן את המזון (אכילה ושתי) שעל ידו ה' הקיום בגשמיות של כל בני יעקב, נשי יעקב, וגם יעקב בעצמו¹⁵, שכאשר "ויחי יעקב בארץ מצרים"¹⁶, עיקר חייו¹⁷, ה' נתון (כביכול) תחת ממשלתו של יוסף, ועד כדי כך, ש"ויתחזקו ישראל וישב על המטה"¹⁸, כמ"ש רש"י (בפשוטו של מקרא) "אמר . . מלך הוא"¹⁹, אחלק לו כבוד", וכאמור, שענינו של המלך הוא לספק את כל צרכי העם כו'.

וזהו גם ענינו של כל נשיא ישראל שדואג לכל צרכי בני דורו, כמודגש גם בעבודתו של הכהן גדול ביום הכיפורים, "אחת בשנה"²⁰, שהי' מתפלל²¹ עבור כאו"א מישראל וכלל ישראל שתהי' להם - על סדר האל"ף ביי"ת - שנת אורה, שנת ברכה, שנת גאולה, שנת דיעה, שנת הוד והדר, שנת ועד טוב, שנת זכיות גדולות, שנת חסד ורחמים, ושנת חיים ארוכים, שנת טובות גדולות, שנת יעוד טוב, מתחיל מהיעוד של ביאת משיח צדקנו תיכף ומיד ממש, שנת כלכלה בהרחבה - כפי שהי' בזמנו של יוסף, "וזהו קצאן יוסף", ש"ויכלכל יוסף גו' לחם לפי הטף"²², כמבואר במפרשי רש"י²³ עה"פ, דכיון שדרכם של טף לפרר את הלחם (בכל החדר שבו נמצאים), צריך ליתן להם יותר משיעור אכילתם, שגם זה נכלל בה"מזון" שלהם.

(15) כולל גם כפי שנקרא בשם "ישראל".

(16) ר"פ ויחי.

(17) ראה "היום יום" חי טבת. לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך. וש"נ.

(18) ויחי מח, ב.

(19) דאף שהי' רק "משנה למלך" - ה' זה באופן יוצא מן הכלל, ש"בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" (מקץ מא, מד), ועד שגם פרעה ה' זקוק ליוסף - בנוגע לשבועה הידועה (ראה סוטה לו, סע"ב. הובא בפרש"י ויחי נ, ו), שמצד זה היתה ליוסף שליטה אפילו על פרעה בעצמו, ועאכו"כ על כל עניניו.

(20) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(21) ולהעיר, שתפלה זו מתפלל גם כאו"א מאתנו, בתוך כלל ישראל שבכל הדורות.

(22) ויגש מז, יב.

(23) רא"ם ושפ"ח. וכ"ה בלקח טוב עה"פ.

(8) אע"פ שדבר הרגיל הוא ע"פ מנהג ישראל שקורין הילד ע"ש זקנו, וכפי שנהגו במשפחת בית הרב בנוגע לכמה שמות. - ולהעיר, שדוקא ביחס לבניו של הצמח-צדק, הרי השם "שמואל" שניתן לבנו וממלא מקומו של הצ"צ, ה' קשור עם משהו שלא היתה לו כל שייכות לשלשלת נשיאי הדורות, כידוע הסיפור בזה (ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת תש"ז) ע' 7).

(9) ראה זח"א נט, ב ובנצוצי זהר שם אות ד'.

(10) אע"פ שכל השבטים - "שבטי יי"ה" (תהלים קכב, ד) - "כולם צדיקים", כפי שלמדים ממש"נ "ויהיו בני יעקב שנים עשר" (וישלח לה, כב ובפרש"י), ו"כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה" (שבת נה, ב).

(11) ויצא ל, כד.

(12) ועד"ז מצינו בנוגע לרחל - "רחל מבכה על בני" (ירמי' לא, יד), לשון רבים, שקאי על כל בני" (ראה מפרשים עה"פ. פס"ר פ"ג. ב"ר פפ"ב, יו"ד. פרש"י ויחי מח, ז).

(13) תהלים פ, ב.

(14) פרש"י עה"פ.

1 [ומזה מובן גם בנוגע לאלה שלכאורה הוציאו את כספם על דברים מסוג זה שיהודי שני אומר שהם
2 "מותרות", ובמילא טוען הוא, מדוע זקוק פלוני לכך, ומדוע צריך את הדאגות שבדבר, "מרבח נכסים
3 מרבח דאגה" 24 - שכן, להיותם בדרגא של "צאן" ובדרגא של "טף", הרי גם "מותרות" הנ"ל נכללים
4 בה"מזון" שלהם, שכולל את כל צרכי האדם].

5 וכל זה מודגש ביותר אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - כידוע עד כמה גדלה השתדלותו של
6 נשיא דורנו (שהולך ומשתדל ומוסיף בזה), דרישתו ותביעתו מהקב"ה (שבודאי נתקבלה) החל מאז
7 שמינהו לנשיא, ובפרט במשך נשיאותו שנמשכה רבות בשנים, משנת תר"פ עד שנת תש"י, שלשים²⁵
8 שנה - שיתוסף אצל כאו"א מישראל גם בגשמיות, נוסף על ההוספה ברוחניות, עד באופן שלמעלה
9 ממדידה והגבלה, וכל זה - מתוך נשמה בריאה בגוף בריא, ושניהם ביחד ללא שום הפסק ח"ו, ואדרבה,
10 ביתר שאת וביתר עוז, בתוספת בריאות הגוף ותוספת בריאות הנשמה.

11 ד. ענין זה מודגש גם בהרמז דהשם "יוסף" - כמ"ש²⁶ "והי' ביום ההוא יוסיף אדניי שנית ידו לקנות
12 את שאר עמו וגו'", דקאי על כל בני".

13 ויש להוסיף, שבהמשך הכתוב נאמר "מאיי הים", דקאי במיוחד על בני הנמצאים בארצות הברית,
14 שהיא בחצי כדור התחתון, וכן על אלה מבני שבאים ומוצאים מאוסטרליא²⁷, אשר בחצי כדור התחתון
15 עצמו הרי זה תחתון שבתחתון.

16 וגם בזה מודגשת השייכות לנשיא דורנו - שאפילו ל"איי הים" שלח שלוחים, "שלוחו של אדם
17 כמותו"²⁸, שיהיו "כמותו", ויפצו שם נגלה דתורה ופנימיות התורה, כולל גם ההוספה במעשים טובים,
18 ביחד עם עבודת התפלה²⁹, ובודאי שהשלוחים מלאו את השליחות בכל התוקף ד"שלוחו של אדם
19 כמותו", ועד (כפי שמוסיף בלקו"ת³⁰) "כמותו דהמשלח"³¹ ממש³², ובמילא נעשה תיכף ומיד קיום היעוד
20 ד"יוסיף אדניי שנית ידו לקנות את שאר עמו גו'" גם "מאיי הים", שכולל הן ארצות הברית (המקום
21 שבו אנו נמצאים עכשיו), והן אוסטרלי (תחתון שבתחתון), כנ"ל.

(24) אבות פ"ב מ"ז.

(25) ולהעיר ש"המלכות" (שלמעלה גם מכהונה) נקנית בשלשים מעלות* (אבות פ"ו מ"ו).

(26) ישע"י יא, יא.

(27) יש לציין, שבאור ליום ג' פ' תצא, יו"ד אלול, נרצח (בשכונת קראון-הייטס) התמים יעקב ראָזענבאום הי"ד מאוסטרליא (המו"ל).

(28) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(29) שע"ז נעשה ענין משולש (תורה תפלה וגמ"ח) - ע"ד ובדוגמת ביהמ"ק השלישי, "מקדש אדניי כוננו ידיך", שהוא גם משולש (ראה זח"ג רכא, א).

(30) ויקרא א, ג.

(31) אדם העליון, שעל שם זה נקרא האדם (התחתון) - ע"ש "אדמה לעליון" (ראה של"ה ג, רע"א. ועוד).

(32) עם כל ה"שטורעם" שניתוסף ע"י תיבת "ממש" - החל מ"הנפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל ממש" (תניא רפ"ב), שפועלת גם על הנפש הראשונה, נפש הבהמית, שנגררת ונעשית מציאות אחת עם נפש האלקית**, ובפרט בדורנו זה ש"כולנו צדיקים", "כולנו חכמים כולנו נבונים***" - כפי שאומרים (בהגדה) בנוגע לגאולת מצרים, אשר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו).

(*) ואף שהתורה נקנית במספר גדול יותר של מעלות יתירות - הרי, תורה ומלכות הם ב' גדרים שונים זמ"ז, כי, התורה "מונחת בקרן זוית, כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד" (קידושין טו, א. וראה גם רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג), ואילו המלך אסור לו לעמוד "בקרן זוית", כיון שצריך להנהיג את העם כו' - אנ"פ שאינו מתערב עם אנשי המדינה ואפילו לא עם השרים כו', כמוכן ממ"ש הרמב"ם בהלכות שבהם נתבאר אופן הנהגת המלך.

(**) ולכן, כאשר שוללים את ההנהגה של אלה "העושים גופם עיקר נפשם טפלה" (תניא פל"ב), מדגישים שצריכים לעשות נפשם עיקר וגופם טפל, ואין צורך להדגיש ענין זה בנוגע לנפשם גופא, שגופם הבהמית צריכה להיות טפלה - כיון שגופם הבהמית נגררת ונעשית דבר אחד עם נפש האלקית.

(***) ואף ש"נבונים לא אנכח" (עירובין ק, ב. זח"ב עב, ב. רא, א. הובא בפרש"י דברים א, טו), מ"מ, מצאו או "חכמים", וכן מצאו כל אותיות האל"ף-יב"ת שכולל הר"ת של כאו"א מישראל ושל כלל ישראל.

ה. ובכל זה ניתוסף עוד יותר מצד שמו השני של כ"ק מו"ח אדמו"ר - "יצחק":

ובהקדמה - שאע"פ שישנם כמה מבני הנקראים בשם "יצחק" בלבד, כפי שמצינו אצל האבות, וכן כמה מבני הנקראים בשם "יוסף" בלבד, כפי שמצינו בנוגע ליוסף הצדיק עצמו, מ"מ, כאשר נותנים ב' השמות לאדם אחד, הרי זה נעשה שם אחד ויחיד (אף שיש בו ב' תיבות), ועד שא' מהם אינו אלא חצי שם בלבד. וכידוע הפס"ד בהלכה בנוגע לכתיבת שטרות ע"פ תורה, שיש לכתוב ב' השמות בשיטה אחת - עכ"פ להידור, ויש אומרים אפילו בדיעבד (לעיכובא)³³.

ומזה מובן שתוכן וענין ב' השמות צריך להיות בהמשך אחד, ואי אפשר לחלק ביניהם שענין פלוני יהי' בגלגול זה וענין פלוני בגלגול אחר - כמודגש במנהג ישראל, אפילו אצל בני סתם, שכאשר נותנים שם על מישהו שהיו לו ב' שמות, נזהרים ליתן את השמות בדיוק כפי שנקרא פלוני³⁴ - שזהו גם הטעם הפשוט לב' שמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, כיון שנקרא על שם בנו של הצמח-צדק שהיו לו ב' שמות הנ"ל.

ו. וביאור תוכן שמו השני של נשיא דורנו - "יצחק":

יצחק - הוא על שם הצחוק והשמחה, ועד לשלימות השמחה, כמ"ש³⁵ "אז ימלא שחוק פינו".

וכאשר טוענים, היתכן, הרי אמרו חז"ל³⁶ "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר אז (לעתיד לבוא) ימלא שחוק פינו"? - הרי נשיא דורנו, דור השמיני, הוא הוא "אז" (שמספרו שמונה), כפי שהכריז בעצמו ש"לאלתר לגאולה", ואמר וחזר וצויה לפרסם ש"הנה זה בא"³⁷, היינו, לא רק "הנה זה עומד אחר כתלנו"³⁸, ואפשר לראותו ע"י סדק בהכותל, אלא "הנה זה בא", עד ש"מראה באצבעו ואומר זה"³⁹, ולא נשאר אלא להוסיף בהענין של "עמדו הכן"⁴⁰, שכן גם הכפתורים מצוחצחים כבר⁴¹, ובמילא ישנם תיכף ומיד (נוסף על כל הענינים של "יוסף", גם) כל הענינים של "יצחק", שזהו"ע הצחוק והשמחה, באופן ד"ימלא שחוק פינו".

ומה ש"אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ד" - במה דברים אמורים, כאשר המדובר אודות רגע קודם גילוי משיח צדקנו; אבל בנדו"ד, הרי מכיון שנשיא דורנו הי' המשיח של דורנו, והוא נתגלה בכל התוקף - הרי לא רק שניתנה רשות, אלא יתירה מזה, שיש חיוב להתנהג באופן ש"ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה".

ועפ"י מובנת גם הסיבה לכך שנשיא דורנו תבע מחסידים בדורו שיעמדו בתנועה של שמחה, ושמחה גדולה בלי הגבלות,

- אע"פ שהוא בעצמו עבר ענין של מאסר, ובזה גופא, מאסר שהי' קשור עם שלילת החיים (רח"ל), כידוע⁴² הפס"ד שהי' לראשונה, וגם לאח"ז הוחלף הפס"ד לענין הגלות ש"שקול כמעט כצער מיתה"⁴³ (ולפעמים הרי זה קשה יותר מהעדר החיים), כולל גם הקשיים כו' אפילו לאחר שכבר היתה הגאולה, ואפילו לאחר הגאולה כפי שהיתה ביום הש"ק שלאח"ז, בהגיעו לפטבורג⁴⁴, שאז היתה ההזדמנות הראשונה שהי' יכול לברך ברכת הגומל ע"פ הלכה⁴⁵ -

והמשיך תנועה וענין השמחה גם לדורו אחריו, דורנו זה - אנשים נשים וטף, החל מכל אלה הנמצאים כאן, הן בעזרת נשים והן (ועאכ"כ) בעזרת אנשים, וכן הילדים הקטנים הנמצאים כאן, והם לוקחים

(39) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

(40) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ריש ע' רעט.

(41) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 42, ובהנסמן שם בהערה 51.

(42) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ע' 185. וש"נ.

(43) חינוך מצוה תי.

(44) שהיתה אז עיר הבירה של כל המדינה, ובמילא גם עיר הבירה של בעל הגאולה.

(45) ראה סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פי"ג ה"ה.

(33) ראה טיב גיטין (לכוב תרי"ט) נה, א.

(34) אא"כ אין אפשרות ליתן ב' השמות, מפני שא' מבני המשפחה הקרובים ביותר נקרא בא' מב' השמות, שאז צריכים לחפש עצה כו'.

(35) תהלים קכו, ב.

(36) ברכות לא, א.

(37) שה"ש ב, ח.

(38) שם, ט.

- 1 עמהם ביחד כל האנשים והנשים והטף שבכל העולם כולו - שהוא דור הגאולה, שבו יקויים היעוד ד"יוסיף
2 אדניי שנית ידו וגו'".
- 3 ז. וע"פ האמור ש"הנשיא הוא הכל", מובן, שכל עניניו של נשיא דורנו נמשכים לכאו"א מאנשי
4 הדור, כולל גם התוכן דב' שמותיו הנ"ל, וכפי שנעשים שם אחד.
- 5 ועפ"ז מובן בפשטות שדורנו זה, ניתנה לו הרשות לתבוע מאת הקב"ה - תביעה ע"פ התורה, וע"פ
6 מנהג ישראל של נשיאי ישראל, ויתירה מזה, ע"פ המנהג של נשיא דור זה עצמו (כנ"ל ס"ג) - שכאו"א
7 צריך לקבל "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁴⁶, הן הענין ד"יוסף" והן הענין ד"יצחק", בתכלית
8 הריבוי ובתכלית ההשפעה ובתכלית ההמשכה,
- 9 כולל גם שאצל כאו"א מישראל נעשה מעמד ומצב של עשירות מופלגה, כולל גם "חמישים איש
10 רצים לפניו"⁴⁷ - כיון שכאו"א מישראל הוא בגדר מלך, כידוע שנוסף לכך ש"כל ישראל בני מלכים
11 הם"⁴⁸, הרי הם גם "מלכים", כדאיא בתיקוני זהר⁴⁹ ("זהר" - ע"ש "המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע"⁵⁰,
12 אשר על ידם נעשה התיקון ("תיקוני זהר") של כל העולם כולו, ועאכו"כ התיקון של כאו"א מישראל,
13 שיזהיר כזוהר הרקיע).
- *
- 14
- 15 ח. ויש לקשר כל הנ"ל עם פרשת השבוע, שהתחלתה "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך
16 בידך ושבית שביו":
- 17 ממ"ש "ושבית שביו" מוכיח רש"י ש"במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין
18 לומר ושבית שביו שהרי כבר נאמר⁵¹ לא תחי' כל נשמה".
- 19 ועפ"ז יומתק הלשון "כי תצא למלחמה" - דכיון שאין זו מלחמת מצוה, כי אם מלחמת רשות, הרי
20 יש 90 בדבר אם המלך יחליט לצאת למלחמה אם לאו⁵².
- 21 ואדרבה: יהודי מצד עצמו אין לו שייכות כלל עם מלחמות. כל יהודי הוא בן מלך, ויתירה מזה, בנו
22 יחידו של מלך, שסמוך על שולחן אביו המלך, וכאמור, באופן שיש לו את כל הענינים של "יוסף" וכל
23 הענינים של "יצחק"; ובמילא, כאשר מדובר אודות יציאתו של יהודי למלחמה - נשאלת השאלה: איזו
24 שייכות יש ליהודי עם מלחמות? ...!
- 25 וכל זה - לא רק בנוגע למלחמה כפשוטה, אלא גם בנוגע ל"מלחמה" מלשון "לחם"⁵³, שזוהי
26 המלחמה עם תנאי וטבע העולם כדי להשיג פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו [עד כדי כך, שלצורך זה צריך
27 לפעמים לנסוע לסחור מעבר לים, וכשחוזר לביתו ממדינת הים צריך לברך ברכת "הגומל"⁵⁴] - גם
28 "מלחמה" כזו לא צריכה להיות אצל יהודי מצד עצמו, כיון שהקב"ה צריך ליתן לו פרנסתו ללא דאגות
29 מעניני עוה"ז, ואפילו לא דאגות של מצוה.
- 30 וכפי שמצינו אפילו בנוגע ל"מלחמת מצוה", כמו כיבוש ארץ ישראל, שלפעמים לא הי' צורך בענין
31 של מלחמה; המלחמה התבטאה בכך שחומות העיר נפלו מאליהן, וכל השתדלותם של בני" בענין זה
32 לא היתה אלא נשיאת ארון הקודש ותקיעת השופרות⁵⁵, ע"י הכהנים בתור נציגיהם של כאו"א מישראל
33 ושל כלל ישראל שעושים בשבילם מה שהם (כלל ישראל) היו צריכים לעשות⁵⁶.

הרשות הכתוב מדבר, דכי תצא משמע כשתעלה על דעתך
לצאת. וראה מלבי"ם ותו"ת כאן. - השקו"ט בזה ראה בארוכה
לקו"ש ח"ד ע' 78 ואילך. וש"נ.
53 ראה לקו"ת נשא כו, ב. ובכ"מ.
54 ברכות נד, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח.
55 יהושע ו, ו ואילך.
56 כי, בדרך הטבע קשה שכאו"א מישראל יוכל לעמוד בכל

46 נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
47 לשון הכתוב - שמואל-ב טו, א. מלכים-א א, ה.
48 שבת סז, א. וש"נ.
49 בהקדמה (א, ב).
50 דניאל יב, ג.
51 פ' שופטים כ, טז.
52 ראה רש"י סוטה לה, סע"ב (ד"ה ה"ג): "במלחמת

- ועפ"ז יש לבאר דיוק הלשון "כי תצא למלחמה על אויבך" - דלכאורה, כיון שהכתוב מדייק על קיצור הלשון בקיצור הכי נמרץ, הול"ל "כי תלחם וגו'", ולמה צריך לכתוב "כי תצא למלחמה" - כיון שבנ"י מצד עצמם תובעים מהקב"ה (והקב"ה נענה מיד לתביעתם) שלא תהי' להם שייכות לענין של מלחמה, ובשביל ענין של מלחמה צריך יהודי לצאת ("תצא") ממעמדו ומצבו בתור יהודי, בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה!
- אצל הקב"ה מצינו אמנם שישנו ענין ד"חמוץ בגדים מבצרה"⁵⁷, אבל אצל יהודי לא צריך להיות ענין כזה כלל.
- ט. אלא שאעפ"כ, רצונו של הקב"ה שמזמן לזמן תהי' היציאה למלחמה ("כי תצא למלחמה") - מלחמת מצוה, וגם מלחמת הרשות, שזהו כללות הענין ד"בכל דרכיך דעהו"⁵⁸.
- ועל זה נאמר "כי תצא למלחמה על אויבך", "על" דייקא:
- גם כאשר יהודי יוצא למלחמה (כיון שזהו רצונו של הקב"ה, כנ"ל) - אין זה באופן שצריך להשתתף במלחמה ממשית, להשתמש בכלי זין וכו', אלא, היציאה למלחמה היא מלכתחילה "על אויבך", למעלה שלא בערך מ"אויבך"!
- והענין בזה - ש"אויבך" קאי על כל הענינים שאינם מתאימים עם יהדותו של איש ישראל; זהו ה"אויב" היחיד של יהודי. והסיבה לכך שישנה מציאות ד"אויבך" היא - כדי שיוכל להיות ענין הבחירה, ונמצא, שאין זה "אויב" שיש לו מציאות בפני עצמו, אלא כל מציאותו היא כדי שיהודי יוכל לקיים את הציווי "כי תצא למלחמה", ובמילא, מציאותו של האויב היא למטה מטה, "במצולות ים"⁵⁹ (ביחד עם "כל חטאתם"⁵⁹), ואילו יהודי הוא "על אויבך". ומזה מובן גם שהמעמד ומצב ד"כי תצא למלחמה" אינו אלא לשעה קלה, ותיכף ומיד לאח"ז חוזר יהודי למעמדו ומצבו האמיתי שאין לו שייכות לענין של מלחמות כלל.
- י. ויש להוסיף, שענין זה מודגש ביותר בשנה זו, לאחר שכבר נסתיימו המלחמות בין אוה"ע שהתרחשו מתוך נסים ונפלאות,
- וכמ"ש בילקוט שמעוני⁶⁰ הידוע ומוזכר כמה פעמים שהקב"ה אומר להם לישראל "בני אל תתיראו ("זיי דארפן זיך אינגאנצן ניט נעמען צום הארצן") כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם, הגיע זמן גאולתכם", היינו, שהקב"ה בעצמו עוסק בגאולתם של ישראל, ומעמידם "על גג בית המקדש" (כהמשך הלשון שם בנוגע למלך המשיח), היינו, למעלה אפילו מהמדידות והגבלות של ביהמ"ק עצמו, כולל גם קודש הקדשים, בדוגמת גג כפשוטו שמכסה ומקיף את כל הנמצא תחתיו כו'.
- ולהעיר, שאעפ"כ ש"גגות לא נתקדשו"⁶¹, הרי אדרבה, ענין זה גופא מורה על גודל מעלתם - ע"ד המבואר⁶² בנוגע להקפות דשמח"ת שאינם אלא מנהג, שזהו"ע שלמעלה אפילו מניסוך המים שנתפרש בתושבע"פ, הלכה למשה מסיני, ולכן אינו יכול לבוא אלא בענין של מנהג.

(57) ישע"י סג, א.

(58) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(59) מיכה ז, יט.

(60) ישע"י רמז תצט.

(61) פסחים פה, סע"ב. רמב"ם הל' ביהמ"ח פ"ו ה"ז.

(62) ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ג. ובכ"מ.

עניני הזהירות שהכהן צריך לעמוד בהם, ולכן נמסר ענין זה לכהן, שמתבעו (כפי שנולדו) הוא וזיו וזהיר בכל הענינים (ראה שבת כ, א ובפרש"י (ד"ה אברים), וש"נ), וע"י עבודתו הרי הוא מוציא י"ח לא רק את עצמו, אלא גם את כל בני"ש שמסביבו, בקהילה שלו ובכל שאר קהילות שעולם - ע"ד שמצינו בנוגע לברכת כהנים* (נשא ט, כד"ו): "יברכך הוי' וישמרך, יאר הוי' פניו אליך ויחונך, ישא הוי' פניו אליך וישם לך שלום"**.

(* ועד"ז באמירת ברכת כהנים ע"י כאו"א מישראל בבוקר לאחר ברכת התורה (וראה לקמן סי"ב).

(** כנראה הכוונה שבברכת כהנים צריכים הכהנים לכיון גם על העם שבשדות (ראה שו"ע אדה"ז או"ח טקכ"ח סל"דח).

1 ובהמשך לזה - יש לעורר ע"ד חיזוק והוספה בכל המנהגים הקשורים עם "טוב לב משתה תמיד"⁶³,
 2 לנצל כל הזדמנות האפשרית כדי לערוך שמחה של מצוה, וברוב שמחה ופאר, ומתוך שמחה וטוב לב
 3 בפשטות, ולשתף בזה ריבוי מבני, וריבוי כזה "עד כי חדל לספור"⁶⁴, שאינו חושב ("אים ליגט ניט אין
 4 קאפ") לספור כמה יהודים הגיעו אל השמחה, אלא נמצא במעמד ומצב ש"חדל לספור", ולמעלה מכל
 5 עניני מספר, כיון ש"לא יספר מרוב"⁶⁵.

*

7 יא. וענין נוסף בסיום שיעור חומש היומי (משלישי עד רביעי בפרשת כי תצא) - "ולא אבה הוי'
 8 אלקין לשמוע אל בלעם גו' כי אהבך הוי' אלקיך"⁶⁶:

9 אע"פ שהמדובר אודות בלעם שהי' נביא שבאומות (וכפי שהעיד על עצמו - ונכתב בתורה שהיא
 10 תורת אמת - "שומע אמרי אל אשר מחזה שד"י יחזה נופל וגלוי עינים"⁶⁷), מ"מ, כאשר אומר ענין
 11 בלתי-רצוי על בני, אזי "לא אבה הוי' אלקין לשמוע", כלומר, שלא נכנס לשום חשבונות ושום ענינים,
 12 אלא, מלכתחילה לא שמע מה שבלעם אומר, וממשיך בכתוב טעם הדבר - "כי אהבך הוי' אלקיך".

13 ויש להוסיף בזה ע"פ המבואר בלקו"ת בדרוש ד"ה ולא אבה גו' (שהוא סיום הדרושים שבלקו"ת
 14 על פסוקי פרשת כי תצא)⁶⁸ - דזה "שלא אבה לשמוע אל דבריו כלל . . ביאר הכתוב ולא אבה הוי'
 15 אלקין, כי הוי' הוא אלקיך ממש, שבכל נפש מישראל יש בחי' והארה משם הוי' ממש, וכמ"ש⁶⁹ כי
 16 חלק הוי' עמו יעקב חבל נחלתו, שהם חלק והארה משם הוי' ממש", וממשיך לבאר הענין ד"כי אהבך
 17 ה' אלקיך", ש"בחי' אהבה זו הוא בחי' קוצו של יו"ד של שם הוי'", שהוא למעלה שלא בערך אפילו
 18 מהיו"ד דשם הוי', ועאכו"כ משאר האותיות דשם הוי'.

19 ולהעיר, שבדרוש זה בלקו"ת ישנו דבר פלא:

20 תוכן ענינם של ד' אותיות שם הוי' נתבאר בארוכה (לפי-ערך) בלקו"ת פרשת ראה⁷⁰ (בביאור הפסוק⁷¹
 21 שנאמר בנוגע למתן-תורה⁷² "פנים בפנים דיבר הוי' עמכם"), וכפי שמציין הצ"צ כאן בהערותיו (בהתחלת
 22 הביאור אודות שם הוי') "ועמ"ש מזה בד"ה ראה אנכי".

23 ואעפ"כ, ביאור ענין קוצו של יו"ד דשם הוי' - נתבאר בארוכה דוקא בלקו"ת פרשתנו בד"ה לא אבה
 24 גו', ויתירה מזה, שהביאור בענין קוצו של יו"ד בדרוש זה בא לפני הביאור בד' האותיות דשם הוי'.

25 זאת ועוד: גם בביאור ענין ד' האותיות דשם הוי' יש חידוש בלקו"ת פרשתנו לגבי הביאור בלקו"ת
 26 פרשת ראה, שהרי, בשם הוי' ישנם כמה דרגות, ובדרוש זה מבאר תוכן ענינו של שם הוי' בנפש האדם
 27 בנוגע לשם הוי' הכי עליון - לא רק "הוי' שבנאצלים", אלא גם "הוי' שבמאציל"⁷³ [כפי ששם הוי'
 28 נמצא (לא באצילות, אלא) במאציל האצילות, ויתירה מזה, כפי שנמצא במאציל בפני עצמו], והיינו,
 29 ששם הוי' שבמאציל, דרגא הכי עליונה בשם הוי', נעשה "אלקיך", "כחך וחיותך"!

30 יב. ויהי רצון, שתיכף ומיד יקיימו כל ענינים האמורים,

31 ולכל לראש - קיום הענין ד"לא אבה הוי' אלקין לשמוע", שהקב"ה אינו שומע כלל כל דבר וענין
 32 שיכול באיזה אופן שהוא לפגוע ח"ו ביהודי, כיון ש"אהבך הוי' אלקיך", כאמור, שהוי' שבמאציל נעשה

(71) ואתחנן ה, ד.

(72) ולהעיר, שגם במ"ת ישנו ע"ד הענין ד"לא אבה ה'
 אלקין לשמוע אל בלעם" - כפי שמצינו ש"טרדו הקב"ה (לשטן)
 . . שלא יקטרג" (תוד"ה תורה - שבת פט, רע"א), וכידוע פתגם
 נשיא דורנו ("היום יום" ג סיון. וראה גם שם ד סיון) ש"חג
 השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, והשי"ת מטריד את המקטרג
 על עם ישראל כו", כמו במ"ת בפעם הראשונה.
 (73) לט, סע"ג ואילך.

(63) משלי טו, טו.

(64) מקץ מא, מט.

(65) וישלח לב, יג.

(66) כג, ו.

(67) בלק כד, ד.

(68) לח, ג.

(69) האזינו לב, ט.

(70) יח, א ואילך.

1 כחך וחיותך דכאו"א מ"שאל, ללא צורך בסדר השתלשלות, והפסקים ופרסאות ודוגמאות וצמצומים
2 כו'.

3 וכמו כן מתבטלים כל הענינים שהם בבחי' "אויבך", כולל גם כל הענינים הקשורים עם הגלות, שהם
4 שנואים באמת אצל כאו"א מ"שאל,

5 ובפרט כאשר יהודי נזכר ואומר בתחלת היום "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי
6 בחמלה רבה אמונתך"⁷⁴, הרי, כל דבר שגזול ממנו רגע אחד שבו אינו יכול לחשוב אודות ענין של
7 פנימיות התורה בגילוי ללא צורך במשלים ודוגמאות כו' - משתדל לעשותו בקיצור הכי נמרץ, וכבר טיימו
8 ברגעים שלפנ"ז,

9 ומכאן ולהבא מתחיל סדר עבודה שכאו"א מ"שאל חוזר למעמדו ומצבו האמיתי, כלומר, לא במעמד
10 ומצב שחושב ויודע שישנה מציאות ד"אויבך", ואפילו לא מעמד ומצב ד"על אויבך", ואפילו לא מעמד
11 ומצב ד"מלחמת מצוה" - שכן, בזמננו זה, לאחר ששלמו "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות"⁷⁵,
12 כבר אין צורך אפילו ב"מלחמת מצוה", כי אם, "מצוה" בלבד, ובתכלית השלימות - "כמצות רצונך"⁷⁶,
13 ו"שכר מצוה מצוה"⁷⁷ - מצות הקרבת הקרבנות באופן ד"אדם כי יקריב מכם קרבן להו'י"⁷⁸, כולל גם
14 כו"כ מיני בעלי חיים, ולאח"ז כו"כ מינים דצומח, וכולל גם ענין הדומם, כמ"ש⁷⁹ "לא תשבית מלח
15 ברית אלקיך מעל מנחתך", ש"מלח" הוא ענין הדומם, וכן מים - בניסוך המים.

16 והרי ענין זה שייך לכאו"א מ"שאל - "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש . . אשר נדבה רוחו
17 אותו וכו'"⁸⁰, ויתירה מזה, שכאו"א מ"שאל הוא בדרגת כהן-גדול, כמ"ש⁸¹ "אתם תהיו לי ממלכת
18 כהנים", ופירש בבעל הטורים "כהנים גדולים", היינו, שכאו"א מאתנו בתוך כלל ישראל הוא בדרגה של
19 כהן גדול⁸².

20 [ועפ"ז יש לבאר הטעם שנוהגים לומר פסוקי ברכת כהנים לאחר ברכת התורה⁸³ - דלכאורה⁸⁴, כיון
21 שלאחרי ברכת התורה צריכים ללמוד פרשה בתורה⁸⁵, ה' מתאים יותר לומר פרשה שבה מדובר אודות
22 לימוד התורה (שזהו עיקר הענין דברכת התורה), ומדוע קבעו לומר פסוקי ברכת כהנים דוקא - - כדי
23 להדגיש שכאו"א מ"שאל הוא בדרגת כהן, ועד לדרגת כהן גדול. ואדרבה, ענין זה הוא עיקר מציאותו
24 של יהודי].

25 ועפ"ז מובן עוד יותר מדוע תובעים מהקב"ה - ובטוחים שהקב"ה יקיים את תביעתנו תיכף ומיד -
26 שיראה לנו לא רק "ישראל במעמדם", ולא רק "לויים בדוכנם", אלא גם "כהנים בעבודתם"⁸⁵, ועד לכהן
27 גדול כפי שעומד ומקטיר קטורת בקודש הקדשים (שהוא עיקר מקום הקטורת)⁸⁶.

28 וזהו גם מה שרגילים לסיים בהתוועדויות שנתראה כולנו ביחד דוקא בקודש הקדשים - דישנם כאלה
29 השואלים⁸⁷, היתכן, "וואס הייסט מ'ווארפט זיך אזוי מיט קודש הקדשים", בה בשעה שהכניסה לקה"ק

(83) רמב"ם הל' תפלה פ"ז הי"א. תוד"ה משכב - ברכות
יא, ב (מנהג "הצרפתים"). שו"ע (וארה"ז) או"ח סמ"ז ס"ט
(ס"ז).

(84) ראה גם התוועדויות תשנ"א ח"א ע' 69.

(85) מגילה ג, א. ועוד.

(86) ובפרט לדעת כמה פוסקים שהכה"ג "בכל שעה שהוא
רוצה ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר הזה" - "בזאת יבוא אהרן אל
הקודש וגו'" (ויק"ר פכ"א, ז), היינו, שההגבלה בנוגע לכניסת
אהרן בקה"ק היא רק באופן הכניסה, שצ"ל בקרבנות מיוחדים
וקטורת מיוחדת וכו', אבל בנוגע לזמן, יכול ליכנס בכל שעה
שהוא רוצה.

(87) ראה גם התוועדויות תשמ"ח ח"ד ע' 248.

(74) "סדר היום", הובא בעט"ז ריש שו"ע או"ח. שו"ע אדה"ז
ס"א ס"ה (ובמהדור"ת שם ס"ו). סידור אדה"ז בתחלתו.

(75) תניא רפ"ז.

(76) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.
ועוד.

(77) אבות פ"ד מ"ב.

(78) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(79) שם ב, יג. וראה לקו"ת שם ג, סע"ג ואילך.

(80) רמב"ם הל' שמיטה ויובל בסופן.

(81) יתרו יט, ו.

(82) וכמו כן כל אשה בישראל היא בדרגת אשת כהן גדול,

או בת כהן גדול, או אחות כה"ג, או כל הדברים ביחד.

- 1 מחייבת כמה תנאים וכמה אופנים וכו' - כי, בנוגע לכהן גדול (שזוהי דרגתו של כאו"א מִיִּשְׂרָאֵל) אין
2 הגבלות בנוגע לזמן כניסתו לקה"ק, כי אם בנוגע לקרבנות, והרי קרבנות אלו הם בהישג יד של כל אחד
3 ואחת מישראל.
- 4 ויה"ר שתיכף ומיד ממש, "ארו עם ענני שמיא"⁸⁸, יובא כאו"א מאתנו עם כלל ישראל ישירות לקודש
5 הקדשים, ששם נמצאת אבן השתי"י⁸⁹, שמלכתחילה לא נגנזה, אלא נמצאת תמיד בגלוי.
- 6 יג. ועוד והוא העיקר - שחבל על הזמן ("ס'איז אַ שאַךְ די צייט") לדבר; צריכים להכין עצמנו
7 לקבלת פני משיח צדקנו, ע"י לימוד עוד ענין בפנימיות התורה, ולימוד מתוך התמדה ושקידה, והעיקר
8 - מתוך מסירה ונתינה ("מיט אַ איבערגעגעבנקייט"), שמשקיע את עצמו ("ער לייגט זיך אַריין")
9 בהלימוד, עד שנעשה "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו נמצא כלל"⁹⁰, שהמשכיל (דהיינו כאו"א מאתנו)
10 והשכל מתאחדים עם המושכל ("דבר ה' זו הלכה"⁹¹), עד שנעשים מציאות אחת, והוא העיקר.
- 11 ובפרט ע"י השליחות שנותנים לכאו"א ליתן לצדקה, אשר דבר זה מזרז עוד יותר את הגאולה
12 האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש,
- 13 וממש ממש.
- 14 [א' הכהנים בדרך את כ"ק אדמו"ר שליט"א בברכת כהנים, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: מכיון שהוא
15 כהן - יש לאחל לו "יראה כהן בציון"⁹².
- 16 אח"כ נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאו"א מהנוכחים שטר של דולר, כדי לתת (או חילופו) לצדקה].

17

בס"ד. שיחת* אור ליום ועש"ק פ' כִּי־תִצַּא, י"ג אלול ה'תשנ"א

- אחרי תפלת ערבית -

בלתי מוגה

- 18 א. לכל לראש יש להתחיל בענין שהזמן גרמא - שיום זה הוא זמן החתונה של נשיא דורנו כ"ק
19 מו"ח אדמו"ר.
- 20 ובפרט שענין זה קשור גם עם "פותחין בברכה"¹, ובזה גופא - ברכה שלמעלה ממדידה והגבלה.
- 21 ובהקדמה - שבברכה עצמה יש כמה דרגות, עד להדרגא של "מאה ברכות"², שגם דרגא זו היא
22 במדידה והגבלה. וגם אם נפרש ש"מאה ברכות" לאו דוקא, אלא הכוונה לענין הריבוי, יש כאן עדיין
23 ענין של הגבלות, כמודגש בכך שרבינו הזקן בשו"ע שלו³ מונה החשבון דמאה ברכות שחייב אדם לברך
24 בכל יום; ונוסף לזה, ישנה ברכה שהיא למעלה ממדידה והגבלה.

מנחם - התועודויות ח"ג ע' 106).

(*) כמה ענינים בשיחה זו נכללו בקונטרס "משיחות ש"פ תצא, י"ד אלול" שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונרפס לקמן ע' 227 ואילך. - לשלימות הענין באה בהוצאה זו רשימת השיחה ע"פ סרט־הקלטה.

(1) ראה הנסמן בלק"ש חכ"ד ע' 641 בהערה (ד"ה פותחין בברכה).

(2) מנחות מג, ב. וראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח. ועוד.

(3) או"ח רסמ"ו.

(88) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(89) להעיר שתיבת "שתי" כוללת אותיות ש' ת', וכן אותיות י"ה, "שהוא שם בפני עצמו", ונוסף לזה הרי הוא התחלת שם הוי', שלכן כאשר כותבים האותיות י"ה, נעשית בהם קדושה מיוחדת גם מצד היותן הכנה והתחלה לאותיות ו"ה שלאח"ז (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ד).

(90) תניא פ"ה.

(91) שבת קלח, ב.

(92) לשון הברכה הרגיל אצל אחינו בני"י הספרדים (תורת

ואף שברכה שלמעלה ממדידה והגבלה היא לכאורה ברכת כהנים, שבה נאמר "ואני אברכם" 4 - מ"מ, 1
גם ברכת כהנים היא במדידה והגבלה, להיותה עבודת כהנים⁵, אשר כל עבודה של כהנים היא דוקא 2
במדידה והגבלה, כולל אפילו עבודת הכהן גדול בקודש הקדשים, שכל פרט שבעבודה זו צריך להיות 3
באופן ד"לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"⁶, שזהו"ע של מדידה והגבלה, ואפילו בנוגע להקטרת הקטורת 4
(גם בקה"ק) מצינו⁷ ש"מלמדין אותו הזהר . . שמא תכזה", אשר דבר זה גופא מורה על מדידה והגבלה. 5
ובענין זה יש מעלה בשמחת חתן וכלה - שזוהי השמחה דיום זה - ששמחה זו היא למעלה מכל 6
מדידה והגבלה, כנראה בפשטות. 7

ובפרט⁸ שמקשרים שמחה זו עם "מהרה כו' ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול 8
שמחה קול חתן וקול כלה"⁹, היינו, ששמחת חתן וכלה קשורה עם "מהרה ישמע" דשמחת הגאולה, 9
ששמחה זו היא בודאי למעלה מכל מדידה והגבלה, וכמובן וגם פשוט. 10

ב. ויש לקשר זה - כרגיל - עם פרשת השבוע, שהתחלתה "כי תצא למלחמה וגו'": 11

נתבאר בהתוועדות הקודמת¹⁰ דיוק לשון הכתוב "כי תצא למלחמה גו'" - שמשמעותו שהדבר מוטל 12
בספק אם יצא למלחמה אם לאו - מכיון שיהודי מצד עצמו אין לו עסק עם מלחמות; יהודי מקבל את 13
כל עניניו באופן של מנוחה ושמחה ("אין א גלאטן אופן, א רואיקן אופן, און א פריילעכן אופן"), עד 14
מתוך שמחה שלמעלה מכל מדידה והגבלה, כיון שמקבל כל הענינים "מידו המלאה הפתוחה הקדושה 15
והרחבה"¹¹. 16

ג. ובעומק יותר: 17

"(כי תצא ל)מלחמה" - רומז גם על הצמצום, כי, ענין הצמצום הוא כמו מלחמה (כביכול) עם הדבר 18
שבו נעשה הצמצום. 19

וזהו שיהודי הוא למעלה מענינים של "מלחמה" - למעלה מכל עניני מדידה והגבלה, כולל גם מדידה 20
והגבלה דענין הצמצום - כיון שמציאותו של יהודי היא אותה מציאות ("די זעלבע מציאות") כמו הקב"ה 21
בעצמו, כפי שהוא למעלה מהצמצום, ובזה גופא - לא רק למעלה מהצמצום שבבחינת עיגול, אלא גם 22
למעלה מהצמצום שבבחינת מרובע (כמדובר כמ"פ בהתוועדויות דשנים שלפנ"ז¹² מ"ש בספרי קבלה 23
(אע"פ שבחסידות מדובר אודות זה מעט מאד)¹³ שגם לפני צמצום הראשון שהוא באופן דעיגול, ישנה 24
ההגבלה והצמצום באופן דמרובע). 25

ועאכ"כ שיהודי הוא למעלה מכל ענין של יציאה ("תצא") ממציותו - כפי שהיא קשורה עם 26
מציותו של הקב"ה בעצמו - וביאה וכניסה לעולם, אשר, עם היותו עולמו של הקב"ה, הרי אין זה 27
הקב"ה בעצמו ("דאָס איז ניט דער אויבערשטער אַליין"). 28

והסיבה לכך שיהודי יוצא ממציותו כפי שהיא לפני הצמצום כו' ויורד ובא לעוה"ז התחתון, היא, 29
בשביל מילוי הכוונה והתכלית ד"ושבית שבינו", היינו, שתמורת זה ש"הבן הבכור לשניאה"¹⁴, דקאי על 30
עשו, ששרשו מעולם התהו שלפני עולם התיקון, יתגלה אמיתית הענין ד"ראשית¹⁵ אוננו לו משפט 31

(11) נוסח ברכה השלישית דברכת המזון.

(12) ראה ד"ה באתי לגני תשמ"ה (התוועדויות תשמ"ה ח"ב ע' 1097), ושיחות ש"פ יתרו סל"ז ואילך (שם ע' 1221 ואילך), וש"פ תצוה ס"כ ואילך (שם ע' 1338 ואילך). ד"ה החודש תשמ"ז ס"ד (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפה).

(13) ראה סה"מ תרנ"ט ע' עז בהערה ד"ה רושם. וש"נ.

(14) פרשתנו כא, טו.

(15) שם, יז.

(4) נשא ו, כו. וראה לקו"ת נשא כז, א ואילך. ובכ"מ.

(5) ראה תענית כו, ב.

(6) פ' ראה יג, א.

(7) יומא נג, רע"א.

(8) שהרי סו"ס גם בשמחת חתן וכלה יש לכאורה הגבלות, כמדובר כמ"פ.

(9) נוסח ברכת אירוסין ונישואין (ע"פ ירמ' לג, יו"ד-יא).

(10) שיחת יום ג', יו"ד אלול ס"ח (לעיל ע' 212 ואילך).

1 הבכורה¹⁶ - יעקב דוקא, כיון שלאמיתתו של דבר, בשרש שרשו, קודם עולם התיקון לעולם התווה, כי
2 עולם התווה קשור עם בחי' עיגולים, ועולם התיקון קשור עם בחי' המרובע שלפני העיגול.

3 ד. ויש להוסיף בזה, שכיון שיהודי מצד עצמו הוא למעלה מכל מדידה והגבלה, ואעפ"כ, יוצא
4 ממציאותו ובא לעולם שהוא במדידה והגבלה - הרי כל הענינים שלמעלה ממדידה והגבלה נמשכים
5 במדידה והגבלה של כלי האדם, שע"ז יהי' בכחו לקבל, והיינו, שנשאר בזה התוקף שלמעלה ממדידה
6 והגבלה, וביחד עם זה, הרי זה נמשך ובא בכלי האדם.

7 וזהו גם הדיוק בנוסח הברכה - "ידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה":

8 התחלת ההשפעה היא מ"ידך" - ידו של הקב"ה בעצמו, שזהו"ע שלמעלה מכל מדידה והגבלה,
9 ולאח"ז ממשיכים ("ידך") המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, היינו, ש"ידך" (שלמעלה ממדידה
10 והגבלה) יש לה תוארים, והתוארים הם במספר ארבע (שרומזים על ארבע אותיות דשם הוי"ו¹⁷) שזהו"ע
11 של מדידה והגבלה.

12 וזהו גם שההשפעה לבני" באה במדידה והגבלה דמספר ארבע (מספר הכלים¹⁸) - הן בנוגע לכללות
13 בני" שנמצאים בארבע כנפות הארץ [כמודגש בענין "קבוץ גליות" - "אין וועלכן מ'קאכט זיך"¹⁹ -
14 "קבצנו יחד מארבע כנפות הארץ"], אשר, עם היותם מרוחקות זו מזו, הרי זה בכל זאת במדידה והגבלה,
15 והן בנוגע לכאור"א מישראל²⁰, כמודגש בכך שכאור"א מבני" חייב בציצית על בגד של ארבע כנפות דוקא,
16 והיינו, שגם כאשר מספר הכנפות שבבגד הוא "למעלה ממדידה והגבלה", ועכ"פ יותר מד', אין מטילים
17 ציצית אלא "בארבע כנפות המרוחקות זו מזו" (כמ"ש בשו"ע הלכות ציצית²¹) - כיון שכל עניני בני"
18 צריכים להיות באופן של עולם התיקון, שקשור עם הענין דמרובע (ארבע) דוקא (דלא כעולם התווה
19 שקשור עם הענין דעיגולים, כנ"ל ס"ג).

20 ה. אמנם, תכלית הכוונה היא שיתבטלו כל הענינים של מדידה והגבלה, כולל ובמיוחד המדידה
21 וההגבלה שבני" נמצאים בגלות,

22 ובפרט שגם כאשר יהודי נמצא בגלות הרי זה באופן ששונא ("ער האָט פיינט") את הגלות (כלשון
23 הכתוב "והי' הבן הבכור לשניאָה"), כי, בידעו שזהו"ע של "גולה", שחסר שם גילוי האל"ף ד"אלופו של
24 עולם²², נעשה אצלו רגש של שנאה להגלות, שנאה אמיתית ושנאה עמוקה ("אין אמת'ע שנאה און אַ
25 טיפע שנאה"),

26 ועוד זאת - בלשון הכתוב²³ "אשר שנא הוי' אלקיך" - שהקב"ה שונא את הגלות עוד יותר ממה
27 שבני" שונאים את הגלות, שכן, הקב"ה יודע את כל הענינים שחסרו לבני" בעת היותם בגלות, עוד יותר
28 ממה שהם עצמם יודעים מה שנחסר להם! ואע"פ שכבר הסבירו לכאור"א מישראל שמעמד ומצב הגלות
29 הוא היפך כל התכלית והיפך כל הענינים וכו', מ"מ, להיותו נשמה בגוף, הרי כל ההסברים אינם אלא
30 במדידה והגבלה, ובמילא נשאר עדיין ענין בלי-גבולי (בשלילת ענין הגלות) שלא הצליחו ("מ'האָט נאָך

עם כל הפירושים שבזה, הן בפנימיות התורה והן בנגלה דתורה,
ו"כל המוסיף מוסיפין לו".

(20) שגם הוא כלול מארבע כנפי הארץ, שהרי "כל אחד ואחד
חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין לו, סע"א - במשנה).

(21) או"ח רס"י. שו"ע אדה"ז שם ס"ב.ג.

(22) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

(23) פ' שופטים טז, כב.

(16) להעיר מהשייכות ד"בכורה" לזמן דלעתיד לבוא - כפי
שמבאר הצמח-צדק במאמר חסידות (ד"ה ענין יוסף ואחיו -
אוה"ת מקץ שדמ, א) שלעתיד לבוא "יחזור להיות העבודה
בבכורים".

(17) ראה סידור יעב"ץ במקומו. לקו"ש ח"כ ע' 576 הערה
20.

(18) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 46, ובהנסמן שם בהערה 34.

(19) כמדובר כמ"פ, שצריכים לדבר וללמוד אודות ענין זה,

(*) אנ"פ שמובא בתניא (פ"ג (ע, ב) - בשם האריז"ל) בביאור הכתוב "הכהנים הלויים" (יחזקאל מד, טו) - "שהלויים של עכשיו יהיו כהנים
לעתיד" (ראה גם שיחת כ"ף מנ"א שנה זו ס"ה הערה 37 (לעיל ע' 155)).

- 1 ניט באווייזן) להסבירו; אלא, דכיון שיודע בפשטות שגלות היא מציאות כזאת "אשר שנא הוי' אלקיך",
2 הרי זה מספיק עבורו שגם הוא ישנא את הגלות,
3 ומצד שנאתו להגלות - אינו זקוק לשום הסברה נוספת, ובא תיכף ומיד ומונח כולו בעבודה לעשות
4 מ"גולה" "גאולה" - ע"י הוספת אות אחת ויחידה, אל"ף, אבל אות אחת ויחידה זו עושה מ"גולה" -
5 "גאולה", ובגאולה גופא - מעמד ומצב נעלה יותר, בעילוי אחר עילוי, כמדובר כמ"פ.
6 וכל זה נעשה תיכף ומיד - "לא עיכבן המקום אפילו כהרף עין"²⁴, תוך כדי דילוג וקפיצה
7 ("איבער-שפרינגען") על כל הענינים של סדר השתלשלות, כמ"ש²⁵ "מדלג על ההרים מקפץ על
8 הגבעות", וכידוע²⁶ שיש "דילוג" ברגל א', ויש "קפיצה" בב' רגלים, ובודאי שהקב"ה עושה שאצל
9 כאו"א מאתנו יהי מעמד ומצב של "קפיצה" בב' רגלים - שתיכף ומיד ממש מקפצים למעמד ומצב של
10 גאולה, ולמעלה יותר - למעמד ומצב של "יחידו", ולמעלה יותר - למעמד ומצב של "יחידו של עולם",
11 ולמעלה יותר - למעמד ומצב שנעלה מכל תוארים וגבולים,
12 כן תהי' לנו, ביחד עם כאו"א מישראל וכלל ישראל, ובפרט אלה הנמצאים כאן, בבית שמגדלין בו
13 מעשים טובים, בית שמגדלין בו תורה, ובית שמגדלין בו תפלה, שזהו הד' אמות שבהם נמצאים אנו
14 עכשיו, ובפרט שמד' אמות אלו נעשה בית רחב שיש בו כו"כ פעמים ד' אמות, ויתרחב עוד יותר - ע"ד
15 שמצינו²⁷ בנוגע לירושלים שלעתיד לבוא תתרחב למעלה ממדידה והגבלה, ומזה מובן שדוגמתו יהי'
16 בכל בית-כנסת, בכל בית-מדרש, ובכל בית מעשים-טובים,
17 ועוד זאת - כמוזכר לעיל²⁸ שכאו"א מבני עומד כבר על גג בית המקדש, ועאכו"כ על גג הבתים
18 הדומים לביהמ"ק, ומכריז ומודיע שהקב"ה אומר: "ענוים הגיע זמן גאולתכם"²⁹, "ס'איו שוין
19 אָנגעקומען", ויתירה מזה - כמ"ש בלקו"ת³⁰: "להגיע", ומפרש בחצאי-עיגול: "אָן רירען בל"א"³¹,
20 מלשון נגיעה, נגיעה כזו שעל ידה מתאחדים עם הדבר שנוגעים בו.
21 ולהעיר, שעד"ז מצינו גם בנוגע לגאולת פורים (ד"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"³²) - שהתחלת הגאולה
22 היתה עי"ז ש"והתגע בראש השרביט"³³ של המלך ("מלכו של עולם"³⁴) אחשוורוש (ש"אחרית וראשית
23 שלו"³⁵).
24 והענין בזה - שכדי שענינו של המלך יהי' נקלט אצלו, צריכה להיות ההתחלה באופן של נגיעה בשרביט
25 המלך בלבד (אבל, גם השרביט של המלך קשור עם מעלת המלך ויפיו, "מלך ביפיו תחזינה עיניך"³⁶),
26 ובזה גופא רק "בראש השרביט"³⁷, אבל, נגיעה זו היא באופן שנבלע לגמרי (בהיותו נשמה בגוף) ב"ראש
27 השרביט" דמלכו של עולם ש"אחרית וראשית שלו", שהו"ע חיבור ההפכים ד"אחרית" ו"ראשית" כפי
28 שהם (לא מציאות בפ"ע, כ"א) "שלו", ועד שנכללים בתיבת "אחשוורוש", שאין בה התיבות "אחרית"
29 ו"ראשית" אלא ברמז בלבד.
30 ובהתאם לכך נעשה גם המעמד ומצב ד"אכתי עבדי אחשוורוש אנן" למעליותא - שמתגלה אצל כאו"א
31 מבני איך שהוא "עבד" למי ש"אחרית וראשית שלו", כיון שבתור עבד ממלא הוא את השליחות בעוה"ז
32 התחתון, שנקבע ע"פ הגדרים ד"אחרית" ו"ראשית" ומה שביניתיים.

נתפרשה תיבה ב"זשארגאן".

(32) מגילה יד, א.

(33) אסתר ה, ב.

(34) יל"ש אסתר רמז תתרנז (בתחילתו). ועוד.

(35) מדרש - הובא במאו"א א, קפב. וראה גם הנסמן בסה"מ

מלוקט ח"ה ע' קצג הערה 45.

(36) ישע"י לג, יז.

(37) ראה גם תו"א מג"א צג, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(24) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(25) שה"ש ב, ח.

(26) ראה לקו"ת שה"ש טו, סע"ב. וש"נ.

(27) ב"ב עה, ב.

(28) ראה גם שיחת יום ג', יו"ד אלול ס"י (לעיל ע' 214).

(29) יל"ש ישע"י רמז תצט.

(30) ר"פ שמיני (יח, סע"א).

(31) להעיר, שזהו מהמקומות הראשונים בלקו"ת שבהם

- 1 ו. וכדי למהר עוד יותר את היציאה ממדידות והגבלות של הגלות, תיכף ומיד ממש - מקשרים זה
- 2 גם עם נתינה לצדקה, ליתן לכאור"א שליחות לצדקה.
- 3 ולהעיר, שבנתינת הצדקה ישנם ב' הענינים דמשפיע ומקבל, שזהו גם הענין דחתן (משפיע) וכלה
- 4 (מקבל), שלכן אמרו חז"ל³⁸ "הכלה הופכת את פני" ואוכלת", לפי שהכלה אינה אוכלת משלה, אלא
- 5 משל החתן וכיו"ב.
- 6 וכן הוא בנוגע לכאור"א מישראל שהוא בבחינת "כלה" להקב"ה - החל מהענין דאירוסין כפי שהי'
- 7 במתן תורה, ועד לענין הנישואין כפי שהי' לעתיד לבוא, כדאיתא במדרש רבה שמות (בפרשת בא³⁹)
- 8 ש"העולם הזה אירוסין היו . . אבל לימות המשיח יהיו נישואין",
- 9 שאז (בימות המשיח) יהי' יחוד ב' הענינים דחתן וכלה, משפיע ומקבל, באופן שלא תהי' כל סתירה
- 10 ביניהם, כיון שאז מתאחדים כל ההפכיים ביחד, ומכולם יחד נעשית מציאות אחת ויחידה - נקודת
- 11 האחדות דהקב"ה כפי שהוא בבחינת "יחיד", שלמעלה מבחינת "אחד" (כי, "אחד" כולל ז' הרקיעים
- 12 וארץ וד' רוחות העולם⁴⁰, ואילו "יחיד" הוא למעלה מזה⁴¹), ויתירה מזה - שהרי גם "יחיד" הו"ע של
- 13 "דרגא" - עצמותו ומהותו ית' שלמעלה גם מבחינת "יחיד" (לא רק "יחידו של עולם", כפי שה"יחיד"
- 14 נמשך בעולם, אלא למעלה גם מבחינת "יחיד" כפי שהוא אצל הקב"ה בפ"ע),
- 15 ודוגמתו גם בנוגע לנשמות ישראל - שגם בחינת ה"יחידה" הקשורה עם משיח צדקנו (כידוע⁴²
- 16 שמש"ח הוא נשמת ה"יחידה" של כל העולם כולו) אינה אלא שם של הנשמה⁴³ (כדאיתא במדרש⁴⁴
- 17 "חמשה שמות נקראו לה . . יחידה"), ואילו הנשמה עצמה כפי שהיא למעלה מ"שם", היא למעלה מכל
- 18 חילוקי דרגות, למעלה גם מבחינת "יחיד", כיון שהיא קשורה עם עצמותו ומהותו ית'.
- 19 ויש להוסיף שכן הוא גם בנוגע לצדקה - שהרי מצינו כתוב אחד⁴⁵ אומר "לא יחדל אביון מקרב
- 20 הארץ", ובמילא, יצטרכו תמיד לתת צדקה, וכתוב אחד⁴⁶ אומר "אפס כי לא יהי' בך אביון" ? - והתיווך
- 21 בזה⁴⁷, ע"פ הידוע⁴⁸ שלעתיד לבוא גופא תהיינה שתי תקופות. ונמצא, שבתקופה הראשונה יהי' עדיין
- 22 מעמד ומצב של משפיע ומקבל, משא"כ בתקופה השני' כו'.
- 23 ועד"ז בנוגע לנתינת הצדקה גופא⁴⁹ - שדין נתינת צדקה הוא רק למי שיש לו פחות ממאתים וזו⁵⁰,
- 24 עד קצ"ט זו, בגימטריא "צדקה"⁵¹; וכאשר נותנים לו זוז אחד, שאז יש לו מאתיים זו (הגימטריא
- 25 ד"צדקה" בתוספת זו אחד) - פטורים מליתן לו צדקה, כיון ששוב אינו עני, אלא הוא בגדר
- 26 "בעל-הבית", ואדרבה - הוא נעשה זה הנותן צדקה להעניים שמסביב לו.
- 27 ז. ובהמשך להאמור לעיל (ס"א) אודות יום חתונתו של נשיא דורנו - יש לפרסם, שמן הראוי, שכל
- 28 אלה העורכים חתונות בימים אלה יוסיפו שמחה בהחתונות, ועד לשמחה גדולה, ומה טוב - להוסיף גם
- 29 במספר הסעודות, כולל ובמיוחד - לערוך סעודת עניים, כפי שהי' מנהג ישראל בזמנים שעברו, שבכל
- 30 חתונה היתה סעודה גם בשביל עניים, ודוקא שם היו נותנים מן המוכרח⁵².

(38) פסחים פו, א (במשנה). וראה גם לקו"ט צו ז, ריש ע"ד.
(39) ספטי"ו. וראה לקו"ט שה"ש מח, א"ב. ובכ"מ.
(40) ראה שו"ע ואד"ו או"ח סס"א ס"ו.
(41) ראה תו"א וארא נה, ב. ובכ"מ.
(42) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.
(43) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 56. וש"נ.
(44) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו.
(45) פ' ראה טו, יא.
(46) שם, ד.
(47) ראה גם התוועדויות תשמ"ז ח"ד ע' 322 הערה 36.
תשמ"ט ח"ד ע' 321. ועוד.
(48) ראה לקו"ט חכ"ז ע' 198 ואילך. ועוד.
(49) ראה גם התוועדויות תשמ"ט ח"ב ס"ע 460 ואילך.
(50) פאה פ"ח מ"ח. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ט הי"ג.
טושו"ע יו"ד ר"ס רנג.
(51) קול הרמ"ז על המשנה פאה שם, ושער המצות להאריז"ל
פ' ראה (בשם הר"א זכות - בעל ס' יוחסין). מגלה עמוקות עה"ת
פ' ראה עה"פ (יד, כב) עשר תעשר (נו, ג). ועוד.
(52) ראה חופת חתנים ס"ז.

- 1 וענין זה שייך גם לאלה שכבר ערכו את חתונתם בימים שלפנ"ז ונמצאים באמצע שבעת ימי המשתה,
2 ועאכו"כ אלה שיערכו את חתונתם בימים שלאח"ז,
3 ובפרט ביום הראשון בשבוע (או במוצאי שבת), שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"⁵³ דחודש אלול -
4 ר"ת "אני לדודי ודודי לי"⁵⁴, שזהו"ע החתונה, שלכן נעשה יחוד שלם, הן "אני לדודי", מלמטה למעלה,
5 והן "דודי לי", מלמעלה למטה,
6 וכן אלה העורכים חתונות ביום זה, יום ה"ג בחודש אלול, בגימטריא "אחד",
7 - ויה"ר שכאו"א יגלה בעצמו הענין ד"שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אמת"⁵⁵, כפי שאמרו זה"ע
8 בתפלת ערבית, ויאמרו זה עוד הפעם בקריאת שמע על המטה. וכדאי ונכון שאמירת קשעהמ"ט ביום
9 זה תהי' בכוונה יתירה מיום שלפנ"ז, ומה טוב - אפילו בכוונה יתירה מק"ש בתפלת ערבית (אע"פ
10 שק"ש שבתפלת ערבית חיובה מן התורה, משא"כ קשעהמ"ט כו') -
11 שיוסיפו כולם בהשמחה, ובאופן שהשמחה תהי' קשורה עם סעודת עניים, שזהו"ע דמצות הצדקה,
12 וכפי שנסיים גם עכשיו - כרגיל - בעשיית כאו"א מאתנו וכאו"א מכם שליח ליתן לצדקה.
13 ועוד והוא העיקר - שמריבוי הדברים האמורים יבואו למעשה בפועל, ו"המעשה הוא העיקר"⁵⁶,
14 ה"מעשה" של גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.
15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנוכחים שטר של דולר, כדי לתתו (או חילופו) לצדקה].

(55) ואתחנן ו, ד.
(56) אבות פ"א מ"ז.

(53) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר
פט"ו, כו.
(54) שה"ש ו, ג ובשעה"פ עה"פ. ועוד.

פירוש התוספות למסכת הוריות דף ב עמוד א

דחניא פרק "יש נחליך" (בבא בתרא קל, ב): אין למידך הלכה על פי מעשה. הכי פירושו: היום אם יאמר לך אדם: "ראיתי מעשה שאירע" בבבאי גזנא שהורו כן - אין לסמוך על דבריו, דשמא לא עיין היטב, ושמא אותו מעשה היה קצת משונה, עד שיאמר "הלכה למעשה" - פירושו: עד שיביא לו מתוך ההלכה דאיתא לאותו דבר מה שאומר. כי התלמוד דברי האמוראין עיקר, בדאיתא בירושלמי ריש פיאח: אין למידך לא מזהלכות ולא מהגדות ולא מן התוספתא אלא מפי התלמוד. **ואיכא** דאמרי חזא קתני - ואין להקשות: דלא ליתני כי אם "על פיהם" וממילא משמע דוקא על פיהם, שמא הוה אמינא הוה הדין נתחלף לו, להכי תנא "שוגג", למימר: באיזה שוגג - דוקא על פיהם. **ער** שיהיו כולן בשגגה אחת - צריך עיון אם רוב צבור עשו בוזה הענין, שנתחלף להם, והוי כולן בשגגה אחת אי מיחייב בית דין.

הורו בית דין - הם סנהדרין גדולה, כדדרישין בתורת כהנים: "עדת ישראל" - עדה המיוחדת בישראל, זו סנהדרין גדולה. **בין** שעשו ועשה עמיהן - צריך עיון אם בית דין עצמן חייבין להביא כשבה או שעירה. דנדו דפי אין מביאין אלא אם כן רוב צבור עשו על פיהן, מכל מקום קרבן יחיד ליתו, או שמא פטורים לגמרי? **הורו** לה בית דין להנשא - האי בית דין אינו סנהדרין גדולה, שהרי בית דין יכולין להתירה לינשא, ומכל מקום הני נמי אית להו האי דינא, שאם עשתה כמו שהורו - היתה פטורה, כיון שתולה בבית דין. **אמר** אביי הוא אנן לא תנן הכי - הא דלא פריך ללישנא קמא לשמואל כמו דפריך הבא רב דימי, דללישנא קמא מצינן למימר דרב דימי אתא לפרושי דברי שמואל. **הכא** מסקינן לענין קרבן ועדו שיאמרו מותרין לעשות - והוא הדין בעלמא גבי הוראה, דאין לתלמיד לסמוך על דברי רבו עד דאמר ליה הכי, והא

פירוש התוספות למסכת הוריות דף ג עמוד ב

על גב דאינו (אלא) אחד כמו פר העלם. **משל** רבי אליעזר כו' - תימה: דהתם בספק אכל - ספק לו ולבולי עלמא, אבל הכא - לו אי ספק, וכן בסמוכוס: מידו, יש לומר דבהא תריוורו שוין, דספק הוי.

כל הוראה שיצתה ברוב צבור - למעוטי דאם חטאו חצי צבור ועשה גם הוא - חייבין. **שעירי** עבודה זרה - משום הכי נקט לשון רבים, דאיכא טובא שעירים: שעירי ראש חודש ושעירי רגלים, שהן מרובים, ואידי דקאמר התם "שעירים" - נקט נמי הבא, אף

לקוטי שיחות

פרשת תצא

כרך כט, א

מתורגם ללשון הקודש

- ומהו הטעם לכך¹⁰, שהתורה התירה כלאי בגדים¹⁶
בעבודת המקדש¹¹ ובמצות ציצית, ואילו לגבי שני הסוגים¹⁷
האחרים של כלאים, כלאי בהמה וכלאים בקרקע, איננו¹⁸
מוצאים היתר להשתמש בהם לצורך מצוה או במקדש¹²
וכדומה?²⁰

ב.

בשר בחלב – לימוד מיוחד האוסר במוקדשין

- בנוסף לשלשת הסוגים הללו של כלאים, ישנו איסור²¹
הדומה בתוכנו לאיסור כלאים, וזהו איסור בשר וחלב,²²
כמוסבר בספרים¹³, שהטעם לאיסור בשר בחלב הוא
"כסוד הכלאים" – זוהי תערוכת של שני דברים, אשר כל²⁴
אחד מהם כשלעצמו מותר¹⁴, אך כשמערבים אותם יחדיו²⁵
הם הופכים לדבר אסור¹⁵.
והנה, במכילתא נאמר¹⁶, שקיימת סברה שתערוכת של²⁷
בשר בחלב תהיה מותרת במוקדשין, אלא שדורשים מן²⁸
הפסוק¹⁷ "ראשית... תביא בית ה' אלקיך, לא תבשל גדי²⁹
בחלב אמו", שגם ב"בית ה' אלקיך" קיים איסור בשר בחלב.³⁰

א.

בציצית ובמקדש – מותר שעטנו

- מיד לאחר הציווי¹ על איסור שעטנו, "לא תלבש²
שעטנו צמר ופשתים יחדיו", מצווה התורה² "גדילים³
תעשה לך על ארבע כנפות כסותך...", ומן הסמיכות שבין⁴
שני פסוקים לומדים³: "גדילים תעשה לך – אף מן⁵
הכלאים"⁴, שכלאים מותרים בציצית.
בדומה לכך קיים היתר להשתמש בכלאים בבגדי⁶
כהונה, שהרי בין בגדי כהונה, שלובשים הכהנים⁷
בעבודתם במקדש, היה האבנט, שהיה עשוי משעטנו⁸.
יש להבין:
ישנם שלושה סוגי כלאים – "בקרע ובבהמה¹⁰
ובבגדים"⁶, כפי שמפרטת אותם כאן התורה בזה אחר זה:⁷
"לא תזרע כרמך כלאים... לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו¹²
לא תלבש שעטנו..."⁸, וכן בפרשת קדושים⁹: "בהמתך לא¹³
תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים, ובגד כלאים שעטנו¹⁴
לא יעלה עליך".¹⁵

(12) ולהעיר מרמב"ם הל' כלאים פ"ט הי"א (בנוגע בהמת פסולי המוקדשין).

(13) רקאנטי משפטים כג, יט* – הובא בשל"ה חלק תושב"כ שכא, רע"א (וראה פסחים מדר, ב; נזיר לו, סע"א: ומאי חידוש .. כלאים נמי. ולהעיר מצפ"ע הל' מאכא"ס פ"ט ה"א. קונטרס השלמה כג, ב). ד"ה איתא במד"ת כשבקשו כו' תרל"ד (סה"מ תרל"ד ס"ע כט ואילך). ד"ה כשעלה משה תרס"ז (נדרפס בסוף המשך תרס"ז – קה"ת תנש"א – ע' תרל). לקוטי לוי"צ על זהר כרך ב (ע' פט). תורת לוי"צ ע' מה.
(14) ראה פסחים ונזיר שם: דהאי לחודי' כו' ובהדדי אסור.
(15) ראה עוד ביאור באיסור בשר בחלב (מפני יניקת הקליפה מהקדושה) – ע"פ זח"ב קכד, סע"ב ואילך – בד"ה והי' כי תבא (אוה"ת תבא ע' תתלו. תתרמב ואילך. סה"מ תרכ"ו ע' רסב ואילך. סה"מ תרכ"ז (קה"ת תשמ"א) ע' תעה). המשך חייב ארם לברך תרל"ח (ע' לא-לב). – והוא ע"ד הביאור באיסור כלאים שהובא לקמן הערה 39.
(16) ס"פ משפטים.
(17) משפטים כג, יט.

(1) פרשתנו כב, יא.
(2) שם, יב.

(3) יבמות ד, רע"א. פרש"י עה"פ. רמב"ם הל' כלאים פ"י ה"ד (ובספרי עה"פ – "שניהם נאמרו בדיבור אחד". וכ"ה במכילתא ורש"י יתרו כ, ח. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 253 הערה 41. ואכ"מ).
(4) ל' רש"י עה"פ.
(5) רמב"ם שם ספ"י. הל' כלי המקדש פ"ח הי"א-יב.
(6) ל' הבחיי פרשתנו שם, י.
(7) ראה בחיי שם. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 148.
(8) פרשתנו שם, ט"א.
(9) יט, י. וצע"ק טעם שינוי הסדר בהסדרות.
(10) אע"פ שכלאים חוקה היא (קדושים יט, יט ובפרש"י שם). וראה תו"כ לאחר יח, ד* (ובפרש"י שם), ח' פרקים להרמב"ם פ"ו ועוד – נדו"ד ה"ז פרט בכלאים. – וראה לקמן סעיף ג ובהערות שם.
(11) וי"ל אשר במקדש ציוותה ע"ז (ראה לקמן בפנים) ולכן אין שייך לנדו"ד שה"ז בדוגמת מליקה בעוף. ועוד. – וראה לקמן הערה 18.

(*) בהבחייתו שנתווספו ע"פ הילקוט.

(**) ובאוה"ת משפטים (כרך ח ע' ג'קכו) משמע דזורי כונת הבחיי משפטים שם (ע"ש). וראה אוה"ת תצוה ס"ע א'תשטז. וראה גם של"ה שם. ואכ"מ.

בצורתם בהיותם יונקים זה מזה, ויהיה כל גרעין ממנו
כאילו הורכב משני מינים, ועל ידי כך הוא "משנה
ומכיש .. ומערב במעשה בראשית"²¹.

ועל כך שהתורה אינה אוסרת רק "בהמתך לא תרביע
כלאים", אלא גם "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", יש
להסביר, שזאת "מפני שדרך כל עובד אדמתו להביא צמדו
ברפת אחת ויבואו לידי הרבה"²².

יוצא מכך, שיש הבדל מהותי בין כלאי בהמה וכלאי
קרקע לבין כלאי בגדים:

בכלאי בהמה וכלאי קרקע התערובת היא גם ב"כח
התולדה" של שני המינים. כלומר, שהתערובת גורמת
שינוי בעיקר ובעצם מהותם ומציאותם, וזה בניגוד לסדרי
מעשה בראשית, שהקדוש-ברוך-הוא קבע שימשיכו דוקא
למינהו"²².

לעומת זאת, בכלאי בגדים²² אין התערובת משנה את
עצם המציאות של הצמר והפשתים, אלא, זוהי תערובת
חיצונית לבד²³, רק מחברים אותם באותו בגד²⁴, אך גם
לאחר מכן הם נשארים צמר ופשתים כפי שהיו, ואף ניתן
להפריד ביניהם.

ד.

תערובת בשר בחלב – סוג ביניים

לפי זה מובן, שמהות התערובת של בשר בחלב היא
כממוצע בין שני סוגי התערובות שהוזכרו לעיל:

תערובת בשר בחלב אינה משפיעה, כתערובת כלאי
בהמה²⁵, על "כח התולדה", הקובע את הגידול והצמיחה
לדורות. תערובת בשר בחלב משפיעה רק על מציאותם
הגשמית של החומרים המעורבים²⁶.

²¹ לקו"ש חל"ד ע' 26-125 וראה בארוכה לקו"ש חכ"ד (ע' 149 ואילך)
שקו"ט בגדר האיסור דלא תחרוש גו'.

²² ראה ירושלמי שם "למה מפני שכתוב בהן למיניהן כו'".
²³ להעיר מרמב"ן קדושים שם (ד"ה ובגד כלאים קרוב לסופו):
וטעם כלאי הבגדים להרוקן התערובות במינין כו'. וראה נמוקי שמואל
שם.

²⁴ וגם לדעת רש"י (נדה סא, ב – וראה גם פירושו לקדושים יט,
יט הנ"ל) שמה"ת אסור רק "שוע טווי ונוז" יחד (וראה תוד"ה שוע שם.
רמב"ם הל' כלאים פ"ה ה"ב ובנ"כ) – ה"ז רק עירוב חיצוני לגבי כלאי
בהמה וקרקע. וראה בארוכה לקו"ש חל"ד שם.

²⁵ ולהעיר שבר"ח יומא שם מביא (בין החוקים) גם "בשר בחלב".
וכ"ה ברמב"ם סוף הל' מעילה. וראה הנסמן בלקו"ש [המתורגם] חט"ז
ע' 258 הערה 11)

²⁶ ולהעיר שרק כלאי בגדים (שעטנו) הוא תערובת שני סוגים –
צומח וחי. נח' בלקו"ש חל"ד שם (ע' 127).

1 יוצא מכך, שקיימים שלשה אופנים בנושא זה:
2 לגבי כלאי בגדים, שעטנו – התורה התירה את
3 הכלאים בעבודת המקדש, (ואף צייתה על כך), וכן במצות
4 ציצית.

5 לגבי בשר בחלב קיימת סברה להתירם במוקדשין¹⁸
6 אלא שלומדים מפסוק לאסור זאת.
7 ולגבי כלאי בהמה וכלאי קרקע אינה קיימת מלכתחלה
8 שום אפשרות או סברה המתירה אותם במוקדשין¹⁹, כך
9 שאין צורך בלימוד מיוחד לאסור זאת.

10 ודרוש הסבר: כיון שכל האיסורים הללו המפורטים
11 לעיל הם בעלי משמעות וזה – בכולם מדובר על תערובת
12 של שני מינים, אשר כל אחד מהם כשלעצמו מותר – מהי
13 הסיבה להבדלים הקיימים ביניהם לצורך העבודה במקדש
14 וכדומה?

ג.

תערובת - משנה סדר בראשית כן או לאו

15 הדבר יובן לפי דברי הרמב"ן²⁰, שדוקא על לבישת
16 שעטנו נאמר בדברי חז"ל²¹, ש"יצר הרע ואומות העולם
17 משיבים עליהם", אך לא על כלאי בהמה,
18 והוא מסביר, שזאת משום שבכלאי בגדים, שעטנו,
19 הטעם לאיסור "נעלם", ואילו לגבי כלאי בהמה, וכן כלאי
20 קרקע, מובן הטעם לאיסור:

21 הקדוש-ברוך-הוא ברא את הנבראים באופן שהוא נתן
22 בתוך הצמחים ובעלי החיים את "כח התולדה שיתקיימו
23 המינים .. וציוה .. שיוציאו למיניהם". ולפיכך, כאשר
24 האדם "מערב כלאים" – הוא מרכיב שני מיני בהמה, או
25 שני מיני זרעים, הוא גורם לכך שהם "ישתנו בטבעם גם

¹⁸ בתור"ה כל הבשר (חולין קג, ב) דהחידוש בזה שבכ"ח נוהג
במוקדשין הוא ד"חייל איסור בשר בחלב אאסור מוקדשין" (ועפ"ז אינו
שייך לגדר קדשים בפרט, כ"א לכללות הענין דאין איסור חל על איסור).
אבל במכילתא שבפנים מפורש שהקס"ד היא משום "שכן אסר מליקה
בחולין תאמר במוקדשין".

¹⁹ ואין מביאים קרבנות מכלאים (משנה זכחים רפ"ד. תמורה יז,
א. רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ג ה"ד. שם ה"י. הל' תמורה פ"א הי"ז).
ולהעיר מתניא רפ"ז.

²⁰ קדושים שם (ועד"ז בבחי עה"פ). וראה השקו"ט בדברי הרמב"ן
– ברא"ם, גו"א, נמוקי שמואל ועוד שם. ואכ"מ.

²¹ תור"ה (ורש"י) אחרי שבהערה 10 יומא סז, ב (אבל להעיר
שבר"ח שם מביא גם "הרבעת כלאים"). במדב"ר פי"ט, ה.

²² ראה רמב"ן שם "וכך אמר כו' חקים שחקקתי בהם את עולמי"
(והוא מירושלמי כלאים פ"א ה"ז. ויק"ר פלה"ד. ד. וראה קידושין לט, א.
סנהדרין ס, א (ובתוס' שם)).

²³ וכ"כ גם בפרשתנו כב, ח (בסופו). וכ"ה במו"נ ח"ג פמ"ט. וראה

וכפי שמוסבר³⁸, שצמר ופשתים – וכן שור וחמור,²⁵
בשר בחלב – רומזים לחסד ולגבורה, אשר הן מדות²⁶
מונגדות, ולכן "אין חיבורן עולה יפה"³⁹.²⁷
ולפי האמור לעיל, בסעיף ג' לגבי ההבדל בין כלאי²⁸
בהמה וקרקע לבין כלאי בגדים, מובן, שגם לגבי²⁹
ה"ערבוב" של ה"כחות העליונים" של חסד וגבורה, אשר³⁰
"אין חיבורן עולה יפה", יש הבדל מהותי בין שני סוגים³¹
אלו, ובינם לבין בשר בחלב.³²

ו.

בקדושה – אין נגודים בין המדות

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין תמיהה המתעוררת,³³
לכאורה⁴⁰, על ההסבר שלעיל, ש"כלאים" .. הוא חיבור שני³⁴
קצוות שהם שני הפכים:³⁵
אנו מוצאים שבחיבור של שני הפכים יש דוקא מעלה³⁶
נפלאה ביותר – ענין השלום, אשר "כל התורה ניתנה³⁷
לעשות שלום בעולם"⁴¹, ואחד מעיקרי העבודה הרוחנית³⁸
הוא להביא לידי התכללות המדות,³⁹

כידוע ההסבר⁴² על דברי חז"ל⁴³ "לעולם יהא אדם⁴⁰
רך כקנה ואל יהא קשה כארז", שלאדם יש מדות שונות,⁴¹
אך עליו לעבוד על כך שמדותיו תהיינה "רכות", כלומר,⁴²
שכל מדה תאפשר קיומה של המדה ההפכית, בדומה⁴³
לנאמר בדברי הרמב"ם⁴⁴, ש"הדרך הישרה היא מדה⁴⁴
בינונית שבכל דעה ודעה" –
ואילו כאן אומרים שאיסור כלאים הוא מפני שבכך⁴⁵
מערבבים את המדות חסד וגבורה!?

אך מצד שני אין תערובת בשר בחלב דומה לתערובת¹
שעטנו, כי בשעטנו אין עירוב מוחלט בין שני הסוגים,²
צמר ופשתים, כדלעיל, ואילו לגבי בשר בחלב קיים איסור³
מן התורה דוקא בבישולם יחדיו, כך שהאחד נותן טעם⁴
באחר²⁷. ויותר מכך: אף כאשר "תרו ליה כולי יומא⁵
בחלבא"²⁸ (=כאשר משרים בשר בחלב כל היום) – שאז⁶
"היב ביה טעמא"²⁹, שהרי כבוש כמבושל³⁰, אין על כך⁷
איסור מן התורה, אלא רק דרך בישול אסרה תורה³¹.
איסור בשר בחלב קיים רק כאשר מרכיבים משני המינים⁹
מציאות אחת חדשה³², תוצרת דוקא באמצעות בישול.

ויש לומר, שזהו ההסבר³³ לדברי רבי לוי³⁴, ששיעור¹¹
כזית של איסור בשר בחלב, הוא גם כאשר יש רק "חצי¹²
זית בשר וחצי זית חלב" – כמות של "כזית" משניהם¹³
יחדיו, כי האיסור אינו חל על הבשר בנפרד ועל החלב¹⁴
בנפרד, אלא על שניהם יחדיו, כשהם מציאות אחת של¹⁵
בשר בחלב³⁵.

ה.

תערובת ה"כחות העליונים"

ידועים דברי רבינו בחיי³⁶, שאיסור כלאים אינו רק¹⁷
עירוב בגשמיות, אלא גם "מערכב הכחות העליונים ..¹⁸
הכלאים" .. חיבור שני קצוות שהם שני הפכים .. אין¹⁹
חיבורן עולה יפה",²⁰
וכן לגבי בשר בחלב הוא מבאר³⁷, שבשר בחלב הם²¹
דוגמא ורמז ל"דברים מיוחדים" למעלה, והתערובת של²²
בשר בחלב למטה גורמת לערבוב של ה"דברים ההם²³
(אשר) כל אחד ואחד (צריך להיות) מיוחד בפני עצמו".²⁴

(27) ראה רש"י ד"ה א"ל רבא – חולין קח, א.

(28) פסחים מד, ב. גזיר לו, סע"א.

(29) רש"י פסחים שם.

(30) ראה תוד"ה דחדוש – חולין שם.

(31) חולין שם.

(32) ראה בארוכה צפע"נ הל' מאכא"ס וקונטרס השלמה (שצוין בהערה 13), ושם – דבב"ח הוא "הרכבה מוגזית", ע"ש.

(33) צפע"נ שם.

(34) חולין קח, ב. וכ"ה ההלכה – רמב"ם הל' מאכא"ס פ"ט ה"א (ובמ"מ ולח"מ שם).

(35) וי"ל ש"ה גם לדעת רב (דפליג אליו), ומה שס"ל שאינו לוקה – כי לפני הבישול עדיין לא נעשו מציאות אחת חדשה, ועל כל חצי זית לעצמו – א"א לחול שם האיסור (עין רש"י שם ד"ה לעולם. ולהעיר משו"ע אדה"ז אור"ח סתנ"א סי"ג בהגה"ה).

(36) קדושים שם (וראה רמב"ן שם "ומחברינו מוסיף כו", וברמב"ן שופטים יח, ט) – הובא ונתבאר באו"ת פרשתנו (ע' תתקס ואילך). אוה"ת נ"ך ע' קלב ואילך. וראה הערה 39.

(37) משפטים שם "על דרך הקבלה" (וראה הנסמן לעיל בשוה"ג להערה 13).

(38) ראה במקומות שנשמנו בהערה 13.

(39) ל' הבחיי קדושים שם. – אבל בבחיי הכוונה (וראה אוה"ת פרשתנו ונ"ך שם) – ע"פ זח"ג פ, ב ואילך (הובא באוה"ת פרשתנו ריש ע' תתקס) – ד"כלאים זה מצד הרוח הטובה וזה מצד הרוח הרעה ואנחנו נצטוו להמשך אחר הרוח הקודש ולהתרחק מן רע .. על כן נאסר לנו הכלאים כי הוא חבור שני קצוות כו", היינו שהוא חיבור של רוח הקדושה עם רוח הטומאה (וע"ד המבואר בהערה 15). וכ"ה בד"ה לא תחרוש תרכ"ז (לענין לא תחרוש גר). ועוד. ועיין אוה"ת בראשית (כרך ג) תקפא, א. סד"ה לא תלבש תרע"ח:

משא"כ במקומות שנשמנו בהערה 13 מבואר שהאיסור הוא מצד התערובות דחו"ג. וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 244 ואילך (ובהערה 28 שם). חל"ז ע' 156 ואילך.

(40) כמו שהקשה באוה"ת נ"ך שם. ד"ה לא תלבש תרע"ח ע' תח. וראה מאמרים שנשמנו בהערה 13.

(41) רמב"ם סוף הל' חנוכה.

(42) לקו"ת אמור לו, ד. טמות פז, ב ואילך. ובכ"מ.

(43) תענית כ, סע"א.

(44) הל' דעות פ"א ה"ד.

מבטלים את הניגודים והסתירות, ואז נוצר בין הניגודים 31
שלום. (ב) כל אחד נשאר במלוא תקפו, וכאשר הם נמצאים 32
יחדיו – נוצרת מחלוקת ומריבה. 33

ושני אופנים אלו מתגלים בשני סוגי הכלאים: 34
בכלאי בהמה וכלאי קרקע, שתכליתם "להוליד מינים 35
זרים משונים בתולדות" 54, יצירת מציאות משונה וחדשה 36
משני מינים אלו, הרי הפגם ב"ערכוב" הוא שבאמצעותו 37
מתבטלים שני המינים מהיותם מינים נפרדים בתכונותיהם 38
וכדומה, הם הופכים למציאות חדשה הנוגדת את רצון 39
הבורא שבראם כשני מינים נפרדים וחפץ בהישארותם 40
כמציאויות שונות בעלות תכונות ותפקידים שונים, 41

בדומה לכך שבענין של "עושה שלום במרומיו", 42
שהוזכר לעיל, אין הכוונה לכך שעל ידי התבטלותם כלפי 43
המלך, הקדוש-ברוך-הוא, בטלים התפקידים המיוחדים 44
של מיכאל וגבריאל, שר של מים ושר של אש – שהרי 45
התבטלות כזו היא בניגוד לרצון המלך – אלא כל אחד 46
נשאר בתפקידו שלו ומבצע אותו, אך ביחד עם זאת "אין 47
מכבין זה את זה" 55. 48

לעומת זאת, בכלאי בגדים הפגם הוא להיפך: כיון 49
שהצמר והפשתים נשארים במציאותם, 50

ו(א) ה"כוחות העליונים" שבתוכם הם שני הפכים – 51
חסד וגבורה, (ב) מדובר על דברים בעולם הגשמי שאין 52
בהם בגלוי התבטלות עצמית, והחיבור ביניהם הוא 53
תערוכת של "מין בשאינו מינו" – 54

לפיכך גורם החיבור לערכוב ביניהם לתוצאה הפוכה: 55
לפירוד ולמחלוקת. 56

ה.

ערכוב המבטל סדרי בריאה – אסור תמיד

לפי כל האמור לעיל ניתן להבין את שלש ההבחנות 57
שהוזכרו לעיל, בסעיף ב', לגבי המקדש וכו': 58

הסיבה להיתר כלאים בציצית, וכן בעבודת המקדש, 59

על כך מוסבר 45, שהתכללות המדות בקדושה דומה 1
ל"תערובות מין במינו", כי כל עניני הקדושה "הכל הוא 2
מין אחד, הביטול וההכנעה אליו יתברך" 46. ולכן אנו 3
מוצאים שבעבודת ה' תיתכן אפשרות של קיום המדות 4
ההפכיות חסד וגבורה יחדיו, כנאמר בספרי על הפסוק 5
ואהבת את ה' אלקיך 47 – "אין לך אהבה במקום יראה 6
ויראה במקום אהבה אלא במדת הקדוש-ברוך-הוא בלבד". 7

לעומת זאת, בעניני העולם, שבהם קיימת תחושת 8
מציאות, עד כדי כך שניתן לקיים על ידי חפצים בעולם 9
מצוות 48, כגון תפילין וכדומה – הרי שם ה"ציור" של כל 10
מדה הוא בתוקף שאינם מאפשרים קיום של מדה אחרת, 11
ובמיוחד מדה המנוגדת, ולפיכך "אין לך אהבה במקום 12
יראה ויראה במקום אהבה". ולכן, אם נוצר חיבור וערכוב 13
של שני הפכים בעניני העולם, הרי זה באופן של תערוכת 14
"מין בשאינו מינו". 15

ולא כך בקדושה, שמשמעותה היא התבטלות 49 כלפי 16
הקדוש-ברוך-הוא, הרי שם המדות ההפכיות חסד וגבורה 17
אינן מתנגדות זו לזו אלא, להיפך, הן מהוות "מין אחד" 18
– מהותן של שתי המדות זהה: עבודת ה'. 19

וכדברי חז"ל 50 על הפסוק 51 "עושה שלום במרומיו" 20
– "מיכאל" 52 שר של מים, וגבריאל שר של אש ואין 21
מכבים זה את זה", כי בהתייבבם לפני מלך מלכי המלכים 22
הקדוש-ברוך-הוא אין הם חשים את מציאותם העצמית, 23
אלא את היותם שלוחיו של המלך הקדוש-ברוך-הוא, ולכן 24
אין ביניהם ניגוד כלל, שניהם מהווים "מין אחד – שלוחי 25
המלך" 53. 26

ז.

חיבור בין ניגודים – שלום או מחלוקת

לפי זה יובן ההבדל בין שני סוגי הכלאים – כלאי 27
בהמה וקרקע לעומת כלאי בגדים: 28

כאשר מחברים ומערבבים שני הפכים, יש שתי 29
אפשרויות לכך, ובהתאם להן – תוצאות מנוגדות: (א) 30

(45) אוה"נ ג"ך שם (אלא דשם קאי לפי הביאור דאיסור כלאים הוא "שעי"ז מחבר רוח הקדושה עם רוח הטומאה"). מאמרים שבעה (13)

(46) ל' אוה"נ שם (ריש ע' קלג).

(47) ואתחנן ו, ה.

(48) ראה ד"ה מי כמוכה הידוע – לארמו"ר מהר"ש (ס"ה מ' תרכ"ט

ע' קמח).

(49) להעיר מתניא פכ"ב, ועוד.

(50) במדב"ר פ"ב, ח (וש"ג). אגה"ק סי"ב.

(51) איוב כה, ב.

(52) ל' אגה"ק שם (ובבמדב"ר שם (ועוד) בשינוי לשון).

(53) ראה גם רש"י וראה ט, כד: אש .. מים .. ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם.

(54) לשון הבחי' קדושים שם. ועד"ז בפרשתנו שם, יוד.

(55) אין זה סתירה לזה שיש אופני התכללות בקדושה שתבטלים הציורים הפרטיים (ראה ס' הליקוטים דא"ח דהצ"צ ערך התכללות (וש"נ). ובכ"מ) – כי זהו מצד פשיטות האור"ס (שלמעלה מהשתלשלות), אבל בנוגע לעניני העולם (וס' השתלשלות) הרי רצון הבורא שיהי "למיניהו" דוקא, קיין חלוקים כו'.

26 ולפי ההסברים שלעיל ניתן לבאר זאת:
 27 כבר הובהר לעיל, בסעיף ד', שהפיכת תערוכת של
 28 בשר בחלב למציאות חדשה היא רק בגשמיותה
 29 ובחומריותה, אך אין הדבר משפיע על ה"כוחות"
 30 הרוחניים, על המציאות הפנימית. מכך מובן, שלגבי
 31 ה"כוחות העליונים" שבבשר ובחלב, הקשורים למציאות
 32 הפנימית והרוחנית, דומה תערוכת זו לכלאי בגדים, אשר
 33 בה כל כח נשאר במציאותו.
 34 וזהו ההבדל בין התקופה שלנו לבין "אותו הזמן":
 35 בעולם הזה, בזמן הזה, ניכרת רק הגשמיות והחומריות
 36 של כל דבר גשמי. וכיון שלגבי הגשמיות הופכת תערוכת
 37 של בשר בחלב למציאות חדשה, לכן לפי דיני התורה,
 38 שניתנה דוקא בעולם הזה, לנשמה בגוף, דומה תערוכת זו
 39 לכלאי בהמה, האסורים גם בדבר מצוה וכדומה.
 40 אבל לעתיד לבוא, כאשר יקויים הייעוד⁶⁰ "ונגלה כבוד
 41 ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר" – יתגלה⁶¹ שהמציאות
 42 האמיתית של השמים וכו' אינה הגשמיות והחומריות, אלא
 43 הרוחניות שבהם, ה"כדבר ה'" שבאמצעותו הם "נעשו"⁶²,
 44 המהווה ומחיה ומקיים כל נברא⁶³ –
 45 וכך יהיה גם לגבי המציאות של בשר בחלב, שתתגלה
 46 מציאותם האמיתית, דבר ה' וה"כחות העליונים" שבהם,
 47 שאינם מתבטלים בתערוכת, כאמור לעיל.
 48 וכיון שהעולם כולו יזדכך אז ויהיה עולם של
 49 קדושה⁶⁴, הרי, אדרבה: בעולם קדוש תערוכת של בשר
 50 וחלב, של חסד וגבורה, היא נעלית ביותר – שלום
 51 ואחדות⁶⁵.

(משיחות ש"פ משפטים תשל"ד, תש"מ)

והשק"ט בזה*.

- (59) וירא יח, ח. מדרש תהלים ח, ב. וראה תו"ש וירא שם את קנן
 (וש"ג)
 (60) ישע"י מ, ה.
 (61) וכן גם עתה בעולם המלאכים, שהם "עליונים" מובדלים מן הגשם.
 (62) תהלים לג, ו.
 (63) כמשנ"ת באורכה בשער היחוד והאמונה פ"א ואילך.
 (64) ראה תניא ספ"ו.
 (65) ולכאורה עפ"ז צ"ל שגם כלאי בגדים יהי' מותר לעת"ל וצ"ע.

1 היא⁵⁶, שבענין מצוה וקדושה – מדת הקדוש-ברוך-הוא –
 2 אין נוצרים מערבוב שני ההפכים פירוד ומחלוקת, אלא,
 3 להיפך – נגרמים שלום ואחדות, כפי שהוסבר לעיל
 4 בהרחבה.
 5 דברים אלו אמורים לגבי סוג של כלאים, שבו
 6 ה"ערכוב, מוביל לפירוד ולמחלוקת, ופגם זה אינו קיים
 7 בענינים של מצוה וקדושה. אך סוג של כלאים, שבו
 8 ה"ערכוב" מבטל את המציאות של "למיניהם", את סדרי
 9 הבריאה, אסור גם בעניני מצוה וקדושה, כמו בעניני
 10 העולם, כי בכל מקרה אסור לבטל את הגבולות שקבע
 11 הקדוש-ברוך-הוא.
 12 ולכן אין כלל אפשרות וסברה להתיר כלאי בהמה
 13 וכלאי קרקע במוקדשין.
 14 רק בתערוכת של בשר בחלב, שלגביה יש אפשרות
 15 לומר שהיא מן הסוג של כלאי בגדים, כאמור לעיל בסעיף
 16 ד', קיימת סברה שהיא תהא מותרת במוקדשין, כפי
 17 ששעטנז מותר בבגדי הכהונה.
 18 אך המסקנה והפסק הוא, ש"בית ה' אלקיך לא..." –
 19 כי, כאמור לעיל, המהות של תערוכת בשר בחלב היא
 20 יצירת מציאות חדשה, ובכך היא דומה לסוג של כלאי
 21 בהמה, ואופן זה של תערוכות אסור גם במוקדשין⁵⁷, כפי
 22 שהוסבר לעיל.

ט.

ביטול איסור בשר בחלב לעתיד לבוא

23 רבינו בחי אומר⁵⁸, ש"באותו הזמן (לעתיד לבוא) ..
 24 יהיה איסור בשר בחלב בטל", ובדומה לכך אנו מוצאים
 25 שהמלאכים, אצל אברהם, אכלו בשר בחלב⁵⁹.

(56) מאמרים שבהערה 13. וראה אוה"ת פרשתנו (ע' תתקסב. ע'
 תתקעז. כרך ו ע' ב'שנט) – לפי הביאור דכלאים למטה הוא תערוכות
 קדושה עם סט"א, משא"כ בשרשן (ומפרש) (שם ע' תתקסא ואילך) לשון
 הבחי. ע"ש. וראה זח"ג שבהערה 39.
 (57) והמבואר במאמרים שבהערה 13 (ובאוה"ת משפטים בנסמן
 בשוה"ג להערה הנ"ל) דזה שהמלאכים אכלו בשר בחלב אצל אברהם
 הוא דוגמת היתר כלאים בציצית ובגדי כהונה (שהם בחי' קדושה) – ראה
 לקמן סעיף ט ובהערה 61.
 (58) משפטים כג, יט (בסופו). – ולהעיר מענין עתיד חזיר ליטהר

(* מרז"ל בלשון זה הרבא: בשל"ה פ' חיי שרה. מדרש תלפיות ענף חזיר בשם ר' בחיי. ט' הקנה (?). תו"א וישלח כה. א. לקר"ת ד"ה וכל בניך ס"ג. קהלת יעקב מע' חזיר בס'
 הברית ח"א מ"כ דרך אמונה פ"א בשם מדרש תנחומא (כ"כ בס' נפש חיים) ועוד – (וראה ג"כ עשרה מאמרות מאמר חזיר דין ח"ד פ"ג. אור החיים פ' שמייני). –
 בלשון: שנתני הקב"ה להחזירו לישראל (לנו). בחיי שמייני י"א. ו' (לנו). שו"ת הרדב"ז ח"ב תתכ"ח ומגן דוד להרדב"ז ט' (לישראל). אור יקרות (לישראל להיתר
 הראשון). ראשה אמונה למחרי' אברבנאל פ"ג. רשב"א קידושין מ, א. קרנטי פ' ישועות משיח בשם בראשית רבה (כ"כ בשד"ח). תורת משה להחת"ס פ' שמייני.
 מא"א ח. ו (חזיר נק' ק"נ ולכן במיתוקה עתידה לחזור ותהי' קדושה).
 כמה פ' במרז"ל אלו נקבצו בשדי חמד: כללים אות ג' עו. פאת השדה ג' ו' ואת ח' ח' שיורי הפאה ג' ד'.
 ואחרי שכל הנ"ל שק"ט במאמר זה תמוה דעת היפ"ת ויקר' פ"ג ג' – הרבא בס' ערה"כ לבעהמ"ט סה"ד – שמאמר זה לא היה ולא נברא

לקוטי שיחות

פרשת תצא

כרך כט, ב

מתורגם ללשון הקודש

- 9 שני הלימודים מובאים להלכה בטור ושלחן-ערוך⁸:
 10 "כל' הנודר אף על פי שמקיימו נקרא רשע ונקרא חוטא"¹⁰
 11 לעומת זאת, (הרמב"ם א) לא מביא בהלכות נדרים את
 12 הלימודים האמורים¹¹. (ב) הוא מביא מאמר חז"ל¹² שלישי
 13 אודות החסרון לנדר – בסוף הלכות נדרים אומר הרמב"ם
 14 "כל הנודר כאילו בנה במה ואם עבר ונדר מצוה להשאל
 15 על נדרו".
 16 וצריך ביאור: מדוע הרמב"ם אינו מביא את הלימודים
 17 הנ"ל מהפוסקים, אלא רק את האמור "כל הנודר כו'" –
 18 שעליו לא מובא כל פסוק¹³?

א.

הסיבות שלא לנדר המובאות ברמב"ם

- 1 נאמר בגמרא¹: "כל הנודר אף על פי שהוא מקיימו
 2 נקרא חוטא, אמר ר' זביד מאי קרא (=מאיזה פסוק למדים
 3 זאת?) – "וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא"², הא לא
 4 חדלת איכא חטא (=הרי שאם לא חדלת ונדרת ישנו
 5 חטא). כמו כן לומדים³ מגזירה שוה "חדלה חדלה" –
 6 "כתיב הכא (=נאמר כאן) כי תחדל לנדר⁴ וכתיב התם⁵
 7 (=נאמר שם) שם רשעים חדלו רוגז" – אשר "כל הנודר"⁶
 8 אף על פי שמקיימו⁷ נקרא רשע".

בכלום שאין הכשרים נודרים בדרך אסור וכעס, ובכלל מאתים מנה
 דמוכן שהוא חוטא.

אבל עדיין צריך ביאור, והו"ל לכתוב ענין זה (דהוי רשע וחוטא)
 בפני עצמו.

[וכבש"ס שם (כב, א) שמבאר שנק' רשע מגז"ש (וגם דנקרא חוטא
 – ראה הערה 4), אף שמפורש במשנה (שם ט, א) *** כנדר רשעים
 כו' כשרים כו'"] (שהובא ברמב"ם הנ"ל), שרק "רשעים" נודרים (וראה
 השק"ט בגמ' שם (ט, א"ב))]

– להדגיש חומר ענין הנדרים, כדי שיהי' אדם נזהר בהם (וע"ד
 שמביא בסוף הל' נדרים (מובא לקמן בפנים) דהוי "כאילו בנה במה")
 (12) נדרים כב, א. נט, א. ס, ב. יבמות קט, ריש ע"ב. וגיטין מו, רע"ב
 (וכנסמן במסורת הש"ס).

ברבד"ז הל' נדרים (וכן בסוף הל' שבועות) ציין המקור לדברי
 הרמב"ם "בפרק הנודר מן הירק" *** (והוא בנדרים נט שם), ועד"ז
 בצפ"ע נט שם: כן מבואר בנדרים דף נט ע"א עיי"ש. ובפשטות כוונתם כי
 שם דוקא הובא מאמר ר"נ ע"ז ד"קונמות מצוה לאיתשולי עליהן מושם
 דר"נ כו'" המפורש ברמב"ם כאן.

(13) ברמב"ם, וגם לא בש"ס (מקומות שבהערה 12). ולהעיר,
 שבפרש"י יבמות (שם ד"ה כאילו בנה) – על מרז"ל הנ"ל "כאילו בנה
 במה", כתב "דחוטא הוא דכתיב וכי תחדל לנדר וגו' הא לא תחדל והי'
 בך חטא". ובתורד"ה הנודר (יבמות שם. גיטין שם) הביא, די"מ דנפקא
 לן חדלה חדלה (ע"ש).

(1) נדרים עז, ב.

(2) פרשתנו כג, כג.

(3) נדרים כב, א.

(4) והיינו (ראה דרישה שבהערה 9) דמהפסוק (הנ"ל) עצמו יודעים
 שנקרא "חוטא" (ראה פרש"י שם ד"ה כי תחדל "מכלל דאי נדר... איכא
 חטא". ועד"ז בר"ן שם ד"ה וילף), ומהגז"ש ד"חדלה חדלה" (שהובא
 בפנים) ילפינן דנקרא (גם) "רשע". וראה הלשון והסדר בטושו"ע שנסמן
 לקמן הערה 8; וראה בהנסמן בהערה 10.

(5) איוב ג, טו.

(6) כ"ה גירסת הע"י. וכ"ה בהגהות הב"ח בגמרא שם.

(7) להעיר מלשון רש"י הנ"ל "דאי נדר ועבד לך", היינו – שקיים
 הנדר. ובפרש"י שם דף עז (ד"ה הא לא חדלת) כתב "אלא נדרת" ותו
 לא.

(8) יו"ד ר"ס רג. וראה לבוש שם.

(9) כ"ה הלשון בשו"ע. ובטור שם מעתיק לשונות הגמרא. וראה
 דרישה שם סק"א.

(10) ב' הענינים – ראה ט"ז שם סק"א דתלוי אם מצא פתח לחרטה
 או לא. ובקרבן נתנאל לרא"ש נדרים פ"א ס"ח (אות ב), דהא דנק' רשע
 הוא בנדר איסור ש(בדרך כלל) נודר מחמת כעס (משא"כ בנדר הקדש,
 דנק' רק "חוטא"). וכדבריו משמע לכאורה מפשטות המשך הגמ' שם
 (כב, א). וכן משמע מרמב"ם שבהערה הבאה.

(11) קושיא גמורה אינה, כי בנוגע לרשע י"ל דנכלל* במ"ש בפ"א
 הכ"ה כו' "כנדר רשעים כו' חייב כו' אסור כו' כנדר כשרים לא נתחייב

(* וידועה השק"ט אם הפירוש דמס' נדרים (גם עד דף כב) הוא מרש"י – ראה יד מלאכי כללי רש"י ותוס' כו' אות ו. שם הגדולים להחיד"א מע' גדולים מערכת
 רש"י. שד"ח (כרך ט) כללי הפוסקים סי' ח אות ד.

(**) ואף שבנוגע לניירות ("שהוא נדר מכלל נדרי איסור" – רמב"ם ריש הל' נירות) כתב הרמב"ם (סוף הל' נירות) "האומר הריני נזיר .. ה"ז רשע וניירות כוז מניירות
 רשעים הוא" – דוחק לומר דסמיך ע"ז ושלכן אינו מביא בהל' נדרים (שלפנ"ז) ד"נק' רשע .. חוטא"

(**) ומובא בגמרא (שם כב, א) – בהמשך למ"ש שנק' רשע" אף אגן נמי תניא כנדר רשעים כו'.

(***) אצל בבס"מ שם: פרק קונן (והוא שם דף ט). ובמגדל עוז שם ציין לב' מקומות הנ"ל, ומסיים "ומייתי לה בכמה דוכתי". וראה לקמן הערה 27.

הקריב עליה קרבן¹⁷. ואין מוכן: מדוע לא מביא
הרמב"ם גם את סיום המאמר, המבטא יותר את גודל
החטא כאשר האדם לא נשאל על הנדר (ובמילא –
מקיימו), שכאשר מקיימים את הנדר¹⁸ – כאילו מקייבים
קרבן על הבמה¹⁹?

התמיהה גדלה לאור העבודה – שבטור ושולחן ערוך²⁰
הדבר כן²¹ מובא²²!

הרדב"ז²³ מסביר, שאת המשך המאמר של רבי נתן
והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן²⁴ מפרש הרמב"ם
באופן הבא: "אם הוא ירא שמה יבא לידי מכשול ומקיים
נדרו ואינו שואל עליו הוי (=הריהו) כאילו הקריב עליה
קרבן, אבל אם ברי (=ברור) לו שלא יבא לידי מכשול –
אם רצה לקיים יקיים".

אך לכאורה לא "חלק" לפרש כך ברמב"ם: (א)
מפשטות לשון הרמב"ם "כל הנודר כאילו בנה במה ואם
עבר ונדר מצוה להשאל על נדרו..." משמע, שכשם
שתחילת המאמר עוסק בכל צורה של נדר ("כל הנודר"),
כך גם ההמשך "אם עבר ונדר" פירושו – בכל אופן שהוא,
הן אצל "ירא שמה..." והן גם אצל מי ש"ברי לו..."²⁴.

גם צריך להבין: ענין זה, שיש להמנע מלנדור, נאמר
ברמב"ם כבר קודם, בהלכות דעות¹⁴, כשכותב כיצד צריכה
להיות הנהגת האדם בכלל בנוגע לדברי העולם – מאלו
צריך להתנזר ומאלו אין צורך – וזה לשונו: לפיכך ציוו
חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו
התורה בלבד, ולא יהא אוסר עצמו בנדרים ובשבועות על
דברים המותרים. כך אמרו חכמים¹⁵ לא דיך מה שאסרה
תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים.

ולא מחזור: מדוע הוא לא מביא שם את החיסרון
בנדרים שבמאמרים הנ"ל, ש"כל הנודר... נקרא חוטא
(פושע), כאילו בנה במה"? – הרי אלו חמורים יותר
מהטענה לא דיך...

ב.

מדוע מצטט הרמב"ם רק מוחצית מדברי ר' נתן?

הדבר יובן בהקדים ביאור דברי הרמב"ם בהלכה הנ"ל:
"כל הנודר כאילו בנה במה, ואם עבר ונדר מצוה להשאל
על נדרו כדי שלא יהא מכשול לפניו".

המקור להלכה זו, הוא מאמר רבי נתן המובא כמה
פעמים בש"ס¹⁶, אותו מסיים רבי נתן: "והמקיימו כאילו

(14) פ"ג ה"א.

(15) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א (בשינוי ל' קצת).

(16) ראה לעיל הערה 12.

(17) כ"ה בנדרים כב, א (לגירסת הע"י), יבמות וגיטין שם. ובנדרים
נט, א, ס, ב (וכ"ה בפרש"י שם כב, א ד"ה ברישא פתחין) – "כאילו מקטיר
עלי".

(18) ראה ר"ן נדרים (כב, א) ד"ה והמקיימו "כלומר שאינו נשאל עליו
כאילו כו". ועד"ו ברש"י גיטין שם ד"ה והמקיימו (וד"ה שלאח"ז). וראה
גם פרש"י יבמות שם ד"ה כאילו הקריב. תוס' רי"ד גיטין שם. וראה הלשון
בטור ובשו"ע שבהערה 20.

(19) ואין לתרץ לפי שהרמב"ם (בספר היד) אין ענינו להעתיק כל
הלשון דמרו"ל כ"א רק מה שנוגע להלכה. והנפק"מ להלכה מדברי ר"נ
ד"ה המקיימו כאילו הקריב עלי קרבן" הוא שצריך להשאל על נדרו
(כבנדרים נט שם. וראה מקומות שבהערה שלפנ"ז), וזה כתב בפירוש
כי מכיון שהרמב"ם מביא התחלת המאמר "כל הנודר כאילו בנה במה",
להדגיש חומר ענין הנדרים בכדי שיהא האדם זהיר מלנדור, הו"ל להעתיק
גם סיום מאמרו, שמביא גם לתוס' וזרזו שלא לנדור נוסף על אשר אם עבר
ונדר שישאל עליו.

(20) יו"ד סי' רג ס"ג. וכן הובא בראב"ד סוף הל' שבועות. סמ"ג
מל"ת רמב בסופה.

(21) ההוספה בטורשו"ע "הנודר כאילו בנה (בונה) במה בשעת איסור
הבמות" הוא (בלשון הב"ח שם) "לפי שהרא"ש (נדרים כב) פירש כאילו
בנה במה בשעת איסור הבמות (לכן כתב ברי' כו)". וכ"ה ברש"י יבמות
וגיטין שם: ר"ן נדרים שם (ראה ב"י וב"ח לטור שם). וי"ל (וראה ב"ח
שם) שמביאו – כדי לשלול הפירוש (רש"י נדרים כב, א) כאילו בנה במה

"לעבודת כוכבים". וברמב"ם י"ל דלא פירשו, כי מעתיק דברי התלמוד
כצורתם וכלשונם (וראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ה). ולהעיר
שהרמב"ם מקדים אמרו חכמים.

(22) עוד שינוי בין הרמב"ם וטורשו"ע: ברמב"ם באה ההלכה ד"כל
הנודר כאילו בנה במה" בסוף הל' נדרים, ובטורשו"ע – בתחלת הל'
נדרים.

ויש לומר ע"פ המבואר כמ"פ החילוק בין הרמב"ם והשו"ע (ראה
לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 402. ועוד), דהשו"ע ענינו בכדי שהאדם ידע
את המעשה, ולכן מתחיל בחומר ואזהרת הנדרים, שנוגע למעשה בפועל
שאינו רצוי להדיר (ואיזה נדרים משובחים – ראה לקמן שוה"ג להערה
30). ורק אח"כ באו פרטי הלכות נדרים:

משא"כ ספר היד להרמב"ם הוא כמ"ש בהקדמתו "חיבור זה מקבץ
לתורה שבע"פ כולה .. שאדם קורא תורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא
בזה ויודע ממנו תורה שבע"פ כולה כו", היינו לימוד וידיעת הדינים.
ולכן כתב הסדר כמו שהוא בידעת הדינים, שמתחיל בהגדרת ענין
הנדרים, פרטי הדינים הנדרים, ולבסוף ההלכות – מוסיף בנוגע למעשה,
מתי לנדור או שאין לידור כלל וכו' (ועד"ז הוא בסוף כל הלכה שבספר
הפלאה. וכ"ה בכ"מ ברמב"ם).

(23) סוף הל' שבועות. וראה גם מגדל עוז שם.

(24) אלא שי"ל, דלא קאי על זה שנודר "כדי לכוון דיעותיו ולחקן
מעשיו כו" (שבסוף הל' נדרים שם הכ"ג), שעליו כתב (שם) "הרי זה
זרזו ומשובח", אלא "שלא ירבה (אדם) בנדרו איסור ולא ירגיל עצמו
בהם". ואח"כ מוסיף "כל הנודר" – היינו שאר כל הנודרים (שלא באופן
הנ"ל). אבל דוחק הוא. וראה לח"מ סוף הל' ערכין. וראה לקמן הערה
30.

(*) ולהעיר מרש"י סוטה ד, טע"ב (ד"ה במה) – וראה תוס' שבהערה 13 – זהר חדש רות צ, טע"ד.

ולכן הרמב"ם מדייק "כל הנודר" – לכלול בכך גם את
נדרי הקדש³⁰.

לפי זה מתורץ גם מדוע הרמב"ם לא מביא את המשך
דברי ר' נתן "והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן": היות
ו"כל הנודר כאילו בנה במה" מוסב גם על נדרי הקדש –
הרי אם הרמב"ם היה ממשיך "והמקיימו כאילו הקריב
עליה קרבן", היה זה בסתירה להמשך דבריו "במה דברים
אמורים בנדרי איסור אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן ולא
ישאל עליהן אלא מדוחק שנאמר נדרי לה' אשלם". שכן,
אם קיום הנדר נחשב תמיד "כאילו הקריב עליה קרבן" –
כיצד יתכן לומר אודות נדרי הקדש "מצוה לקיימן"?!

[ועל פי זה מתורץ מה שהרמב"ם לא מביא "כל הנודר
כאילו בנה במה" בהלכות דעות, משום ששם מדובר
אודות פרישות מענייני העולם ונדרי איסור; אך לא מדובר
שם אודות נדרי הקדש].

ברם, עדיין נותר לא מובן: מכיוון שגם נדרי הקדש
נחשבים "כאילו בנה במה" – מדוע מצוה התורה להשאיר
את ה"מכשול לפניו" (ה"במה") ולא לבטל אותה, על-ידי
שיישאל על נדרו (כמו בנדרי איסור³⁰)?

ד.

הסברות השונות מהו חסרון וחטא הנודר

יש לבאר בכל זה – בהקדם:
הענין של "כאילו בנה במה" נאמר ברמב"ם – וכך גם
בגמרא – רק לגבי נדרים ("כל הנודר"), אך לא לגבי

(ב) כיצד יתכן ברי לו שלא יבוא לידי מכשול – הרי
אמרו חז"ל במשנתם²⁵ "אל תאמין בעצמך", והם אסרו על
האדם להעמיד את עצמו בנסיון²⁶.

ג.

הרמב"ם מבדיל בין "נדרי איסור" ו"נדרי הקדש"

לכאורה ניתן לתרץ זאת על פי דיוק לשון הרמב"ם
"כל הנודר כאילו בנה במה" – שלא כבכמה מקומות
בש"ס²⁷ (ובדומה לכך בשולחן ערוך²⁸) בהם נאמר
"הנודר" סתם – ויש לומר כוונת הרמב"ם בזה:

הרמב"ם ממשיך ומסיים את ההלכה, "ואם עבר ונדר
מצוה להשאל על נדרו... במה דברים אמורים בנדרי איסור
אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן..." מכך שהרמב"ם מחלק
בין נדרי איסור ונדרי הקדש רק בחלק השני של ההלכה
– לגבי "ואם עבר ונדר", שאז בנדרי איסור "מצוה להשאל
על נדרו", ואילו ב"נדרי הקדש מצוה לקיימן ולא ישאל
עליהן אלא מדוחק" – ולא בחלק הראשון של ההלכה "כל
הנודר" (מלכתחילה) – מוכח, שהענין הראשון ("כל הנודר
כאילו בנה במה") הוא לא רק ב"נדרי איסור", אלא גם
ב"נדרי הקדש".

[וכך נאמר בפירוש ב'פרישה'²⁹, שמאמר רבי נתן
מדבר אפילו אודות נדרי צדקה, כי "אף על גב שמצווה
הוא ליתן צדקה, מכל מקום כשהוא נודר ומחייב את עצמו
בנדר נראה כאילו הוא מוסיף על מצות השם יתברך, כאילו
אין השם יתברך השלים חוקיו במה שצוה אותנו"].

(25) אבות פ"ב מ"ד.

(26) סנהדרין קז, רע"א. ובכל יום מבקשים (בברכת השחר) אל
תביאני לידי נסיון (ברכות ס, ב).

(27) נדרים כב שם. יבמות וגיטין שם. אבל בב' המקומות האחרים
בנדרים שם "כל הנודר".

(28) ובטור הובא מאמר ר"נ בתוספת "כל". ולהעיר מב"י שם שהביא
המאמר "מפ"ג דנדרים" והעתיק תיבת "כל".

(29) לטור יו"ד שם סק"ז.

ודוחק גדול לומר שכתב כן רק בנוגע לצדקה ולא בנוגע לשאר נדרי
הקדש. וראה שם סק"ח וסק"א. ולהעיר מאגודה (הובא בברכ"י לשו"ע
יו"ד שם ס"ה): הנודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע יש מפרשים אפילו
בנדר בעת צרה דהא על כל הנדרים מייתי לה. וראה טושו"ע יו"ד שם
ס"ד בנוגע לצדקה.

(30) דאף שבא בהמשך לב' הלכות שלפנ"ז שמדובר בנדרי איסור,
הרי מזה שהתחיל זה בהלכה בפ"ע משמע שכולל הכל. ואף שכתב (הל'
ערכין וחורמין פ"ח ה"ב) "שההקדשות וחורמין והערכין מצות וראוי לו

לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכונן יצרו ולא יהי' כילי כו", הרי
מסיים שם "אעפ"כ אם לא הקדיש ולא העריך ולא החריס מעולם אין
בכך כלום הרי התורה העידה ואמרה כו' לא יהי' בך חטא". והיינו לאדם
שמרגיש בעצמו כילי כו', גם עליו אומרים שאם לא הקדיש כו' אין בכך
כלום. אבל לאדם שאינו כילי ואינו צריך לנדר להקדש כדי לכונן יצרו
– עליו אומרים "כל הנודר כאילו בנה במה" (וראה לח"מ שם).
והרי גם בנדרי איסור כתב הרמב"ם (הל' נדרים שם הכ"ג – הובא
בלח"מ הנ"ל) ד"מי שנדר נדרים כדי לכוון דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה
זריז ומשובח", ואעפ"כ ממשיך בהכ"ד ואילך ש"לא ירבה אדם בנדרי
איסור כו' כל הנודר כאילו בנה במה כו"*

וראה לעיל הערה 24.
(30*) ראה תוס' יו"ד נדרים (ס, ב) שעי' השאלה עוקר (גם) נדר
שנתקיים "שלא יתחשב כמקריב קרבן בבמה בשעת איסור הבמות
והאיסור שנהג נמצא שנהג בו בלא נדר". וראה גם צפע"נ לרמב"ם סוף
הל' נדרים.

(*) משא"כ בטושו"ע שם שהתחלת הסימן היא בהחסרון ושלא ינדר, ואח"כ בא (בס"ג) אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן כו'. ולבסוף (ס"ז) מי שנדר נדרים כדי לכוון
דעותיו כו' (שברמב"ם הכ"כד) – נדר הרצוי. ולהעיר שהכתורת להסי' בשו"ע: איזה דברים משובחים (ואח"כ) ואיזה הם מגונים.

את ההסבר האמור ניתן לפרש בשני אופנים – במה
מתבטא חסרון וחטא הנודר: (א) בפעולת הגברא, שהוא
אוסר על עצמו ענינים שהתורה לא אסרה עליו. (ב)
בחפצא, בכך שעל-ידי הנדר שלו נוצר חפץ של איסור,
שהתורה לא אסרה.

[בסגנון אחר קצת: האם האיסור הוא מצד הפועל
והפעולה, או מצד הנפעל].

וגם בנדרים ליתן צדקה, ובכלל נדרי הקדש – על אף
ששם לא נוצר חפצא של איסור, ניתן (על פי דברי
הפרישה³⁶ הנ"ל סעיף ג') לפרש את החסרון בכך בשני
אופנים (בדומה לאמור בנדרים איסור): (א) החסרון הוא
בעצם הנדר – מעשה הגברא, שהוא מוסיף על מצות השם
יתברך (הוא מחייב את עצמו בצדקה וכיוצא בזה) במה
שהקדוש-ברוך-הוא לא חייב אותו; (ב) החסרון הוא מצד
הנפעל – נוצרה חלות חיוב חדשה של צדקה וכדומה על
נכסיו (בדומה להנ"ל בנדרים איסור, שהוא יצר חפץ של
איסור).

ה.

לפי הרמב"ם החסרון בנדר – יצירת "חפצא" של איסור

על פי זה יומתק דיוק הלשון – בגמרא וברמב"ם –
"כאילו בנה במה", לא כמו הלשון בשולחן ערוך "כאילו
בונה במה"³⁷, שיש לפרשו:

"כאילו בונה במה", מדגיש את החסרון בגברא העוסק
בבניה בלתי רצויה (העלולה להביא³⁸ לאיסור הקרבה
בבמה³⁹);

אך הרמב"ם אומר "כאילו בנה (ונעשית מציאות –
חפצא –) במה", הוא יצר חפצא (שהיא הכשר³⁸
להקרבה) אסורה.

לפי זה מובן גם דיוק לשון הרמב"ם "ואם עבר ונדר
מצוה להשאל על נדרו כדי שלא יהא מנכשול לפניו".
שלכאורה: לפי פירוש הרדב"ז (הנ"ל סעיף ב')⁴⁰,

שבועות [על אף שבכמה מקומות בהלכות נדרים כולל
הרמב"ם את שניהם³¹, "הנודר או הנשבע...". יתר על כן:
בהלכות דעות, כאשר הרמב"ם מדבר כאמור אודות
החסרון לאסור על עצמו דברים המותרים, הוא כולל
נדרים ושבועות ביחד].

הדבר מוכח מסוף הלכות שבועות, שם אומר
הרמב"ם: "וטובה גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל",
וממשיך "ואם עבר ונשבע (בדומה ללשונו לגבי נדר בסוף
הלכות נדרים: "ואם עבר ונדר") שיצטער..." – ואינו אומר
על כך "כאילו בנה במה".

הרגצ'ובי³² מסביר זאת: דגבי שבועה דהוא איסור
גברא ולא חל האיסור על שום דבר לא שייך לומר כאילו
בנה במה³³ דהאיסור הוא השבועה ולא דבר אחר.

ההסבר בזה:

בטעם הדבר, מדוע נאמר כי מי שנודר "כאילו בנה
במה", אומר הר"ן³⁴: "נראה בעיני דלהכי מדמינן לה
לבונה במה משום דסליק אדעתיה דנודר דמצוה קא עביד,
דרחמנא אסריה במילי דאיסורא ואיהו נמי אסר אנפשיה"
(=לכן מדמים אותו לבונה במה, כי הנודר סבור שהוא
עושה מצוה, שה' אסר עליו דברים אסורים וגם הוא אוסר
על עצמו). ועל כך אומרים "דטעי, דאדרבה לבונה במה
דמי דנחי דרחמנא אזהריה לאקרובי קרבנות בפנים,
אזהריה דלא לוסף עליה לבנות במה ולהקריב בחוץ, הכא
נמי נחי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים כי מוסיף איהו
אמאי דאסר רחמנא פשע (=אך הוא טועה, ואדרבה, כמוהו
כבונה במה – כמו ששם ברור שה' צוה להקריב קרבנות
בפנים (במקדש), אך הזהיר שלא להוסיף על כך לבנות
במה ולהקריב בחוץ, כך גם כאן: ברור שה' אסר עליו
דברים האסורים, אך בהוסיפו על מה שאסר ה' הוא
פושע), כענין שאמרו בירושלמי בפרק 'פותחין'³⁵: לא דיין
במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים".

(31) ראה שם פ"א ה"ד (לגבי המצוה לקיים). וראה פ"ד הי"א. פ"ה
הי"ד-טז, וכו"כ פעמים בפרקים שלאח"ז.

(32) צפע"ג סוף הל' שבועות.

(33) להעיר גם מחדא"ג מהרש"א יבמות שם סד"ה בהפרת נדרים.

(34) נדרים כב שם (הובא במפרשי הטור שם). וראה עד"ז תוס' רי"ד
גיטין שם.

(35) נסמן בהערה 15.

(36) שבא לבאר דברי הר"ן הנ"ל בפנים.

(37) ובפרישה לטור שם סק"ז נתקן הלשון "כאילו בונה במה". אבל
צ"ע אם אפשר לדייק כזה בדפוסים.

(38) ראה חדא"ג מהרש"א יבמות שם ד"ה הנ"ל בתחלתו (אבל הוא

כתב זה כעור ביאור על ההשוואה "כאילו בונה במה", ולא כדברי הר"ן).
וראה הערה הבאה. וראה לקמן ס"ז.

(39) ראה פרש"י גיטין שם ד"ה כאילו הקריב "וגמר עונו שלם". אבל
בפרש"י יבמות שם ד"ה כאילו הקריב קרבן – "שעבר עליו שתי עבירות".
וראה ר"ן נדרים (כב שם) ד"ה ברישא "כאילו בנה במה כו' שאין העבירה
גדולה כ"כ כו'" (וראה תוס' רי"ד גיטין שם). ובמאירי "שהנדרים כל
שאינו רואה לעצמו צורך בהם יש בהם טורח עבירה". וראה ר"ן (ס, ב)
ד"ה כמאן "כיון דכי נדר לאו שפיר עבד כדר' נתן". ובפרש"י שם ד"ה
כרבי נתן "הואיל ועבד איסורא כו'". ואכ"מ.

(40) וכן משמע במגדל עוז שנסמן לעיל שם. וכן מובן בשו"ת
מהר"ק שורש נב. סמ"ג שם. ועוד.

והענין המיוחד לגבי נדרים – כלומר, מה שהנדר יוצר
 חפץ של איסור (ולכן "כל הנדר כאילו בנה במה, כנ"ל),
 מה שאין כן זה ש"נקרא רשע" ו"נקרא חוטא", שם ותואר
 הגברא, אינו ענין מיוחד ביחס לנדרים, ובדומה לנאמר
 בגמרא⁴⁵ "כל היושב בתענית נקרא חוטא".
 ותוכן ענין זה – החטא שיש בנדרים מצד הגברא –
 מביא אכן הרמב"ם בהלכות דעות, ש"המהלך בדרך זו
 (שהוא פורש מענייני העולם) נקרא חוטא", ובהמשך לזה:
 "לפיכך ציוו חכמים... ולא יהא אוסר עצמו בנדרים
 ובשבועות על דברים המותרים... (ובכלל הזה אלו
 שמתענים תמיד ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו
 בתענית)⁴⁶".

ז.

הייחוד בנדר הקדש היוצרים "חפץ של מצוה"

על פי כל זה יובן גם החילוק בין נדרי איסור ונדרי
 הקדש:
 בנדר איסור, שעל-ידי הנדר שלו נעשה חפצא של
 איסור, ובמילא הוא עשה חפצא המהווה "מכשול לפניו"
 – לכן "מצוה להשאל על נדרו כדי שלא יהא מכשול
 לפניו".
 לעומת זאת בנדר הקדש, הנדר שלו יצר (לא חפצא
 של איסור, כי אם אדרבה) חלות חיוב של צדקה (וכיוצא
 בזה בשאר הקדשות); ולכן החפצא אינו ענין של "מכשול
 לפניו" – אדרבה, זהו חפצא של מצוה, "מצוה לקיימן".
 וזהו גם הדיוק בהשוואה "כאילו בנה במה": בנין
 במה, באם הוא נעשה מלכתחילה לא לשם פעולה אסורה
 – אין בו כל איסור⁴⁷. אין זו אלא הכנה בלבד⁴⁸ לפעולות
 בבמה, העשויות להיות איסור (הקרבנות קרבן) או מצוה
 (מקום כבוד לאביו ורבו, קריאה בתורה, אמירת דברי
 התעוררות ממקום "גבוה" – כלשון הכתוב⁴⁹: "על הר
 גבוה עלי לך... הרימי בכח קולך... וכיוצא בזה), או דבר
 הרשות וסתם.

(45) נדרים י, א. וכ"ה בתענית יא, א.

(46) וראה לח"מ שם.

(47) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה (פ"א ה"ג) "כיון שנבנה המקדש
 בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן
 קרבן", דאסור גם לבנות בית לה' במקום אחר, לא רק איסור הקרבה
 בבמות (ראה לקו"ש [המתורגמן] חט"ז ע' 501 הערה 12), אבל עכ"פ
 צ"ל בית לה'. ואכ"מ.

(48) ראה לעיל הערה 38-39.

(49) ישע"י מ, ט.

שהמכשול הוא בכך שהוא עלול לעבור על נדרו, היה על
 הרמב"ם לומר "כדי שלא יבוא לידי מכשול"⁴¹, או בדומה
 ללשון הגמרא⁴² "כדי שלא יבוא לידי תקלה", וכיוצא בזה.
 אלא בכך מדגיש הרמב"ם, שהחסרון כאן הוא (לא
 מצד הגברא, שהאדם עלול לבוא לידי תקלה ומכשול, כי
 אם) התהוות של חפצא, וחפץ כזה ("שלא") יהא מכשול
 לפניו⁴³; נוצר⁴³ כאן "מכשול לפניו" – החפץ האסור שהוא
 יצר על ידי נדרו.
 והטעם שהרמב"ם מפרש כך – הוא מחמת עצם
 העובדה שהגמרא אומרת זאת ("כאילו בנה במה") רק
 בנוגע לנדר, ולא בנוגע לשבועה, שכן: אם מצד מעשה
 הגברא, הרי הדבר דומה גם בנוגע לשבועה.

ז.

תירוץ דברי הרמב"ם בהתאם לאמור

לפי זה מובן גם החילוק בין דברי הרמב"ם בהלכות
 דעות והלכות נדרים:
 בהלכות דעות מדבר הרמב"ם אודות (פעולות ה)גברא,
 שזה כולל כמה ענינים: החל מהנהגה הכללית של
 פרישה מדרכי העולם באופן ש"לא יאכל בשר ולא ישתה
 יין ולא ישא אשה... וכיוצא בהן", אשר "דרך רעה היא
 ואסור לילך בה. המהלך בדרך זו נקרא חוטא שהרי הוא
 אומר בנידור..."; ובדומה לכן בענינים פרטיים "שלא ימנע
 אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו תורה בלבד, כנ"ל,
 שלגבי ענין זה שווים נדרים ושבועות (כמו שהרמב"ם
 ממשך שם), כי, פרישות הגברא מ"דברים המותרים" –
 אין כל הבדל באיזו דרך היא נעשית⁴⁴;
 לעומת זאת בהלכות נדרים מדבר הרמב"ם אודות
 החסרון מצד החפצא, שהוא יצר דבר איסור. לכן הוא אמר
 דוקא שם "כאילו בנה במה", ולא לגבי שבועות, כנ"ל.
 וזהו גם הטעם מדוע הרמב"ם לא מביא כאן "כל
 הנדר אף על פי שמקיימו נקרא חוטא" או "נקרא רשע",
 מכיוון שבהלכות נדרים מדבר הרמב"ם רק אודות חידוש

(41) ע"ד הלשון בסמ"ג שם: פן יבא לידי מכשול.

(42) נדרים ט, ריש ע"ב; י, רע"א – אבל שם אינו לענין נדרי איסור.

(43) ראה פרישה שם "לפי הירושלמי הנדר אינו עושה איסור מצד
 עצמו רק משום דלמא לא יוכל לקיימו אבל רבי נתן סבר שעושה איסור
 מצד עצמו כו". אבל לפי ביאורו (כנוגע לצדקה) אפ"ל שזה בעיקר מצד
 פעולת הגברא (כנ"ל בפנים ס"ד), משא"כ בהמבואר בפנים שהוא מצד
 החפצא "מכשול לפניו".

(44) וגם אם פורש עצמו (סתם) גם לא ע"י נדר ושבועה, ובכלל זה
 היושב בתענית – ראה רמב"ם שם (הובא לקמן בפנים בסוף הסעיף).

ובכלל על הגאולה⁵⁵, זהו ענין שהקדוש-ברוך-הוא הבטיח, 9
 ויתירה מזו – קשר את עצמו כביכול בשבועה, ויתר על 10
 כן: על-ידי זה נעשה בחפצא של העולם – מכיוון שדיבורו 11
 של הקדוש-ברוך-הוא חשיב מעשה, אשר – מצד המציאות 12
 של העולם "נדרש" שבני ישראל ייכנסו לארץ ישראל, 13
 ושתבוא הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו. 14

ולכן, כאשר רק בני ישראל יעשו תשובה הרי "מיד הן 15
 נגאלין"⁵⁶, ולא ייתכנו כל מניעות ועיכובים חס ושלום 16
 מצד משהו בעולם, שכן אדרבה – העולם דורש שתבוא 17
 הגאולה, ותבוא במהרה בימינו ממש. 18

(ע"פ שיחת כ"ף מנ"א תשד"מ)

ולכן לא מביא כאן הרמב"ם את הפסוק המפורש⁵⁰ 1
 "מוצא שפתין תשמור ועשית כאשר נדרת", שזו מצות 2
 עשה מן התורה לקיים את נדרו, כמו שהרמב"ם אומר 3
 קודם⁵¹, אלא מכיוון שהם "נדרו לה"⁵², זה (לא איסור 4
 וחייב פרטי שלו, אלא הדבר) נעשה ענין לה⁵³, לכן – 5
 "אשלם". 6

ח.

הלימוד מהאמור בנוגע להבטחת הגאולה על-ידי הקב"ה 1
 בנוגע לענין שהזמן גרמא, שבע דנחמתא – שבועת⁵⁴ 7
 הקדוש-ברוך-הוא להכניס את בני ישראל לארץ ישראל, 8

(52) משא"כ נדרי איסור גם כשנודר "לכוון דעותיו ולתקן מעשיו" 1
 שאז הרי זה "זריז ומושבח" – הרי "דרך עבודה לשם ה'" (רמב"ם הל' 2
 נדרים פי"ג הכ"ג) ולא "נדר לה". 3

(53) ראה כס"מ כאן: דברי טעם הם דלמה יגרע כח ההקדש להשאל 4
 עליו כו'. די"ל שכונתו כניל (בפנים). 5

(54) להעיר מפרש"י עה"ת ואתחנן בתחלתו ד"ה בעת ההיא "שמה 6
 הותר הנדר", ובחוקת כ, יב בסופו ד"ה לכן לא תביאו פי' "בשבועה". 7

(55) ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"ה ע' 315 ובהערה שם. 8

(56) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. 9

(50) פרשתנו כג, כד.

(51) הל' נדרים פ"א ה"ד. ולהעיר דשם כולל נדרי איסור עם נדרי 1
 הקדש (וראה רב"ז שם). ועד"ז בסהמ"צ מ"ע צד (וראה רמב"ן בסהמ"צ 2
 שם). וראה מפרשי סהמ"צ שם. צפע"ז להרמב"ם סוף הל' נדרים 3
 [ובהכחורת להל' נדרים לא חילק וכתב (מצוה א) "שישמור מוצא שפתיו 4
 ויעשה כמו שנדר"]. 5

אבל במנין המצות שבריש ספר היריד מ"ע צד כתב המצוה רק בנדרי 1
 הקדש "לקיים אדם כל מה שיוציא בשפתיו מקרבן או צדקה וכיוצא 2
 בהם", ומביא (רק) הכתוב "מוצא שפתין תשמור ועשית". ומדברי 3
 הרדב"ז הנ"ל מובן, שלכן גם ביד הביא ב' הפסוקים. ואכ"מ. 4

פירוש התוספות למסכת הוריות דף ד עמוד א

שהביא כפרתו בין השמשות – משמע אבל קודם לכן נתכפר, אף על גב דקרב אחר 1
 תמיד בין הערבים. וקשה: דבתוספתא משמע דפסולין, וכן משמע בפסחים, דרמי התם: 2
 כתיב "לא ילין עד בוקר" הא כל הלילה – ילין. וכתיב "השלמים" – עליה השלם בו'. 3
 ולא משני: הא לכתחלה הא דיעבר, אלמא דפסולין. ושמוא הכא נמי איירי במחוסר 4
 כפורים בערב פסח, כדאמרין התם: אין מתעבב אחר התמיד בין הערבים אלא קטרת 5
 ונרות ומחוסר כפורים בערב פסח. **קרי** ביה ונעלם מדבר – דמ"ם מ'נעלם" קאי להכא 6
 ולהכא. ואמר בירושלמי דאיכא דאמר גורעין דורשין מתחלת פרשה לסופה, ואיכא 7
 דאמר אף באמצע פרשה. "ויצקת עליה שמן" – הצקת שמן המנחה, ללמד כל המנחות 8
 ליציקה. הקשה רבנו יחידה בן קלונימוס ברבי מאיר: מאי שנא דהכא דרשין "ונעלם 9
 מדבר", וגבי עדות "קום דבר" לכולי עלמא דרשין: דבר ולא חצי דבר. ויש לומר: דוראי 10
 "דבר" כולה דבר משמע, והכא מעניינו דקרא. מכדי כתיב "אחת מכל מצות ה'" "משמע 11
 מצוה שלימה, למאי הלכתא כתב "דבר"? אלא על כרחך למדרש "ונעלם מדבר" אפילו 12
 דבר אחד מן המצות. וכן בכל דוכתי גורעין ומוסיפין דורשין משום דחוקא דקרא. דאיתו 1
 דחוק ומוקים אנפשיה. כי הווא ד"החובה" דהוה ליה למכתב "וחמישיתיו יוסף עליו" כי 2
 הכי דכתיב גבי מעשר. ובפרק "יש נוחלין" הוה ליה למכתב "אשתו תירש את הנחלה", 3
 וכי כתב קרא – צריך ליישב המקרא על ידי גרעין ותוספת. תימה: מנא לן דאיתי קרא 4
 לחייב רק קיום מקצת וביטול מקצת? דלמא קרא אתא אפילו לחייב בכך, וכל שכן 5
 בביטול כל הגוף, כדאמר בפרק "הנזקין" גבי עבודה זרה דכתיב "מן הדרך" אפילו מקצת 6
 דרך, וחייב בקיום מקצת ובין על כל הגוף, אבל בשאר מצות אינו חייב אלא בביטול כל 7
 הגוף. ויש לומר: דהתם כתיב "לכלת בה", ותניא בספרי: ולא העושה במקצת. משייר 8
 מקצת מיעוט בהדי קיום מקצת. להכי, בעבודה זרה דגלי קרא – חייב אפילו במקצת 9
 הגוף. וגם בביטול כל הגוף חייב, דלא גרע משאר מצות. ואי לא מיעוט דשאר מצות 10

והוי כתיב סתמא, היה חייב נמי בשאר מצות בכל ענין. והכי נמי הכא, ולהכי כתיב הכא 1
 "דבר" למעוטי כל הגוף. וליכא למימר אפכא, ד"דבר" כולו דבר משמע, דתניא בתורת 2
 כהנים: כתיב הכא "מכל מצות ה'" וכתיב במשיח "מכל מצות ה'" ואי לא דמייחייב אלא 3
 בעוקר כל הגוף – לא משכחת במצות האמורות אלא בתו מאנוסות ואם חמות ואם 4
 חמוי, דבר שאין הצדוקין מודין בו. והתנא מפירוש רבינו שמחה זכר צדיק לברכה. **רב** 5
 אשי אמר יליף דבר דבר מוקן ממרא – והתם יליף בתוספתא: "בין דם לדם" – ולא כל 6
 דבר, והני דהכא לא שמיע לוו ברייתא דילן מטעמא אחרינא. **ברבר** שאין הצדוקין 7
 מודין בו – והא דאצטרך למעוטי כוליה דבר, ולא נפיק משום דצדוקין מודין בו. כמו 8
 בתו מאנוסותו דלית לוו גזירה שוה, או אם חמוי ואם חמות. ומתניתין דנקט נדה ושבת 9
 ועבודה זרה – לא משום דאיתנהו דוקא קאי, אלא רק לפרש קיום מקצת נקטינהו. **יש** 10
 נדה אבל הכא על שומרת יום בו' – בנדה גופה הוי מצי לאשכוחי טובא, כגון בדם אדום 11
 בדם שחור, וטובא דחשיב בתורת כהנים. אלא דאתא לאשמועין אפילו בשומרת יום 12
 ובנדה מקרי קיום מקצת וביטול מקצת. ובגמרא דפרקי: אי הכי אפילו נדה נמי – הכי 1
 פירושו: אפילו נדה בכהאי גוונא, אי הוה דבבר שאין הצדוקין מודין בו – הוי קיום 2
 מקצת. **הכתיב** – וספרה לה לא גרסינן, דהא בשמעתא בתרייתא דנדה מפיק לה 3
 מ"משכב נדה יחידה לה". **שלא** כדרכה נמי הכתיב בו' – משמע דצדוקין מודין בו 4
 ובפרק "אחד דיני ממונות" גבי טעה בגוואף ונאפת משמע דאין צדוקין מודין בו – התם 5
 בהעראה שלא כדרכה. **הכתיב** כל ימי וזה – הוה מצי לאתויי קרא קמא דכתיב 6
 "זוב דמה ימים רבים". **ראמרי** הוצאה אסיקא והכנסה שריא – ותנא הוצאה הכנסה 7
 קרי לה. כדאמרין במסכת שבת (ב, ב) ובמסכת שבועות (ה, א). **איכא** דאמרי הוצאה 8
 והכנסה (שריא) [והא דאסיקא] – אף על גב דהכנסה לא כתיבא, סברא היא: מה לי 9
 אפוקי מה לי עיולי (שבת צ, ב). 10

ילקוט לוי יצחק על התורה

בחלבא הוה וגבינה עם בשרא בר מיכלן אחרנין ודא סליק ליי
בפתורי' בכל יומא:

לכאורה גבינה עם בשרא היינו הך דבשרא בחלבא. גם למה
נהפך הסדר, בבשרא בחלבא נקט מתחלה בשרא ואח"כ
חלבא, ובגבינה ובשרא נקט בהיפך מתחלה גבינה (נעשית
מחלב) ואח"כ בשרא.

והנה חלב וגבינה³ הם בחי' חסדים, ובשר הוא בחי'
גבורות ואסור לאכלם יחד, כי אסור לערבם⁴ יחד, ואם
מערבם ואוכלם יחד הוי זה ע"ד כמו כלאים דשור⁵ גבורות
וחמור⁶ חסדים יחדו, וכמו שעטנו דצמר חסדים ופשתים
גבורות יחדו,

(ד) מה כפל הלשון, (א) "בשרא בחלבא", (ב) "וגבינה עם בשרא"?

(ה) בהמשך לשאלה ד, דיוק וטעם "סדר" לשון הזהר, מתחלה נקט
"בשרא בחלבא", ואח"כ נקט "גבינה", ולא נקט להיפך "גבינה" ואח"כ
"חלב", דפרט זה מדויק?

(ו) בהמשך לשאלות ד. ה., מה החילוק בין "חלב" ו"גבינה", הרי גם
גבינה היא נעשית מחלב?

(ז) טעם "שינוי" הלשון, מתחלה נקט "בשרא בחלבא" – בשר ואח"כ
חלב, ובסוף נקט להיפך "וגבינה עם בשרא" – חלב (גבינה) ואח"כ
בשר, למה משנה הסדר, ה"ז צ"ל "בשרא עם גבינה" כמו שנקט
מתחלה?

(ח) דיוק לשון הזהר, מתחלה נקט "בשרא בחלבא" באות "ב"
"בחלבא", ואח"כ נקט "וגבינה עם בשרא", למה לא נקט "וגבינה
בבשרא" כמו שנקט קודם?

(ט) מהו הטעם דאסור לערב בשר בחלב, הרי בשר בפני עצמו וכן חלב
בפ"ע הם כשרים, א"כ מדוע אסור לערב אותם יחדיו?

(י) כתב "פתבג" בתיבה אחת, מה הרמז בזה?

והכל יבואר בפנים.

(3) חלב וגבינה שמראיהם לבן – מורים על חסד, משא"כ בשר
שמראהו אדום – גבורות. ראה אור התורה תבוא (דברים כ"ב) ע'
תתלרו ואילך. שיר השירים ח"ב עמוד תרסג.

(4) חלב .. ובשר .. ואסור לאכלם יחד .. כלאים .. שעטנו: ראה בכ"ז
לקוטי שיחות חלק כ"ט ע' 122 ואילך. אור התורה תבוא שם.

(5) ראה אור התורה חוקת (במדבר כ"ג) – הוצאת תשנ"ח) ע' תשנ"ט.
ועוד.

(6) חמור – חסדים: ראה שיחות קודש ה'תשל"ז ח"ב משיחות ערב
חג השבועות סעיף א. תורת מנחם התועדויות חלק ג (תשכ"ז ח"ג)
עמוד 334 ואילך. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סי' קלד. חלק ג סי'
קא. חלק ה סי' קט.

שמות ל"ד, כו - ראשית בכורי אדמתך תביא בית
ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו

קו

ביאור הזהר, דמאכל נבוכדנאצר ה' "פת-בג", בשר בחלב,
וגבינה עם בשר

תאנא¹, בְּמָה זָכוּ דְנִיאל חֲנֻנְיָה מִיִּשְׁאֵל וְעֲזַרְיָה, דְּאִשְׁתִּיזְבוּ
מֵאִינוּן נְסִיוֹן, אֶלָּא בְּגִין דְּלֹא אִסְתַּאֲבוּ בְּמִיקְלֵיהוֹן, אָמַר
רַבִּי יְהוּדָה, קְתִיב (דְּנִיאל א, ח) וַיֵּשֶׁם דְּנִיאל עַל לִבּוֹ אֲשֶׁר
לֹא יִתְגַּאֵל בְּפֶת בֶּגֶם הַמֶּלֶךְ וְגו', וְתֵאֵנָּה בְּסִתְיָמָא דְּמִתְגִּיתִין,
מִיִּקְלָא דְּהָהוּא רָשָׁע בְּשָׂרָא בְּחֻלְבָּא הָדָה, וְגִבְינָה עִם בְּשָׂרָא,
בַּר מִיִּקְלָן אֲחֻרְגִין, וְדָא סְלִיק לֵיהּ בְּפִתוּרֵיהּ בְּכָל יוֹמָא.
זחר זחלק ב דף קנה, ב

ותאנא² בסתימא דמתניתין מיכלא דההוא רשע בשרא

(1) [בתרגום ללה"ק]: תאנא, בְּמָה זָכוּ דְנִיאל חֲנֻנְיָה מִיִּשְׁאֵל וְעֲזַרְיָה,
דְּאִשְׁתִּיזְבוּ מֵאִינוּן נְסִיוֹן (במה זכו אלו הצדיקים שניצלו מאותם
הנסיונות, ר"ל דניאל ניצל מגוב האריות, וחנניה מישאל ועזריה ניצלו
מכבשן האש), אֶלָּא בְּגִין דְּלֹא אִסְתַּאֲבוּ בְּמִיקְלֵיהוֹן (אלא לפי שלא
נטמאו במאכלם), אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, קְתִיב (דְּנִיאל א, ח) וַיֵּשֶׁם דְּנִיאל עַל
לִבּוֹ (חשב בלבו והתעורר בדבר), אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל בְּפֶת בֶּגֶם הַמֶּלֶךְ וְגו'
(שלא יטנף עצמו בפת מאכל איסור שהכין לו המלך), וְתֵאֵנָּה בְּסִתְיָמָא
דְּמִתְגִּיתִין (ולמודו בסוד המשנה), מִיִּקְלָא דְּהָהוּא רָשָׁע בְּשָׂרָא בְּחֻלְבָּא
הָדָה, וְגִבְינָה עִם בְּשָׂרָא (מאכלו של אותו הרשע נבוכדנצר היה בשר
בחלב וגבינה עם בשר, ואת מאכל זה הכין לדניאל וחבריו), בַּר מִיִּקְלָן
אֲחֻרְגִין (חוץ ממאכלים אחרים שהכין להם, ודניאל וחבריו לא אכלו
אפילו שאר מאכלים כגון פירות שהיו על שלחנו של נבוכדנצר לפי
ששלחנו היה מרכבה לסטרא אחרא), וְדָא סְלִיק לֵיהּ בְּפִתוּרֵיהּ בְּכָל
יוֹמָא (וזה המאכל עלה על שלחנו בכל יום, וזהו פתבג המלך, ב"ג
ר"ת ב"ש ר' גבינה. הרמ"ז), (מפרשים)..

(2) בסימן זה יבוארו "עשר" שאלות ודיוקים בלשון הזהר, והם:

(א) בפסוק כתוב "בפתבג המלך", ותנא דמאכלו של נבוכדנצר ה'י
"בשרא בחלבא" (בשר בחלב), "וגבינה עם בשרא", ויש להבין, איפה
מרומז בתיבת "פתבג" דמאכלו ה'י הנ"ל?

(ב) בהמשך לשאלה א, הא גופא דורש ביאור למה ה'י מאכלו "פתבג"
דוקא?

(ג) הרמ"ז [מובא בניצוצי אור על הזהר] מדייק ומרמז דאותיות ב"ג הוא
ר"ת בשר גבינה, אבל בהזהר מדגיש בשר בקלב, ונקט זה בראשונה,
ואיפה מרומז "חלב"?

ויש בחכמה ובינה ב' ¹³ בחי', אבא ואימא עלאין הנרמזים ביו"ד שבשם, ה' ¹⁴ אבא וי"ד דמלוי ה' אימא עלאה, ושם אימא גבוה מאבא שהיא נעלמת בתוך אבא, ואבא ואימא עלאין הוא בחי' חכמה ¹⁵ בכלל, וישראל סבא ותבונה הנרמזים בה' של שם ה' תבונה והעוקף ¹⁶ שבקרן זווית דהה' ישראל סבא, ושם ישראל סבא גבוה מתבונה ¹⁷ שהוא

והתם נמי בכלאים דשור וחמור לא ⁷ תחרש בשור ובחמר יחדו כתיב מתחלה שור גבורות ואח"כ חמור חסדים, ואח"כ בשעטנו כתיב ⁸ בהיפך מתחלה צמר חסדים ⁹ ואח"כ פשתים ¹⁰ גבורות, ועד"ז הוא כאן מתחלה נקטו בשרא בחלבא הוא כמו שור וחמור ואח"כ נקטו גבינה עם בשרא הוא כמו צמר ופשתים.

והנה שרש האכילה הוא בחכמה ובינה ¹¹ כמא' אכלו רעים לעילא בזה"ק ¹² פ' ויקרא דף ד ע"א, והיינו חו"ב הם האוכלים.

(7) כי תצא כב, י.

(8) שם, יא. "לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו". ראה אור התורה משפטים (שמות כרך ח) עמוד ג' קכו.

(9) צמר – חסדים: ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס ע' תלח: "צמר הוא דבר רך ורומנו על החסדים", עיי"ש.

(10) פשתים – גבורות: ראה לעיל סי' לד.

(11) בכתבי הרב המחבר, מציין גם לתורה אור פרשת משפטים עה, ג. וז"ל שם: החיות של האכילה היא מלמעלה למטה, שיורד המאכל לאצטמוכא, ומתבשל בכבד, ועולה ללב ומוח ומשם מחי' בדרך ירידה, שיורד כח מן המוח ללב להפתח ולהסגר להתפשט הדם בכל האברים בדרך רצוא ושוב כו'. אך הנה הדם עצמו אינו עולה למוח מחמת גסותו ועבותו ויגדי ועורקי המוח דקים מאד. וזה פעולת השת' לרכך הדם ולקלוש ואז עולה מן הדם רק דבר דק וכח בלבד לחלוחית למוח לחזקו שהוא חיות דרך עלי' וכו', ולכן יכול אדם למות בצמא אף שאוכל, והיינו לפי שאין הדם יכול להתפשט באברים (ועיין בפירוש המשניות להרמב"ם רפ"ג דעירובין והמים כו') משא"כ במשה כתיב לחם לא אכל ומים לא שתה וכו' שהיה ניוון מבחי' אכילה ושתיה שבאצילות. כמ"ש אכלתי יערי עם דבשי כו'. אכלו רעים שתו ושכרו שהם בחי' חו"ב שנקרא אכילה ושתיה. חכמה בחי' אכילה בחי' נקודה ויצא כברק חצו. ובחי' בינה נק' שתיה לפי שמרחיב ומגדל בהרחבה שמדבור א' נעשה הרחבה והתפשטות... עיי"ש.

נמצא, והאכילה היא עיקר חיות ומזון האדם הנהפך לדם – בחי' חכמה (חסד) בחי' נקודה, ופעולת השת' היא לפרר ולרכך המזון והדם כדי להוליכם למקומות הידועים ע"ד בחי' בינה (גבורה) התפשטות. ומבאר כאן בהמשך דברי הרב המחבר, דשרש האכילה מבחי' חכמה ובינה הוא בשני אופנים, דחכמה ובינה הם האוכלים, ומקבלים מבחי' שלמעלה מהם, או שהאוכל הוא ז' המקבל, המאכל מחו"ב. ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סי' קטז.

(12) וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: (ומש"כ) אָכְלוּ רָעִים שְׁתוּ וְשָׁקְרוּ דוֹחִים (שיר השירים ה, א), קָל אֵינוֹן דִּלְתָּתָא (היינו כל אותם המלאכים וכל בני אדם שלמטה), וְנִקְלָהוּ עֲלֵמִין (וכן כל עולמות ב"ע), קָלָהוּ אֶתְפָּרְכוּ וְאֶתְנָנוּ (כולם נתברכו ונונו), פָּד אֲלִין אֶתְפָּרְכוּ לְעִילָא (אחר שהו"ק ד"א נתברכו תחילה למעלה מאבא ואמא – חכמה ובינה), עיי"ש.

(13) ראה תניא – אגרת התשובה פרק ד (דף צד, ב), וז"ל: היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמות לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקוץ שעל היו"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה וגם לאורך המורה על בחי' ההמשכה וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין, עיי"ש. בכללות כנ"ל בחי' חכמה מרומזת באות י', ובחי' בינה באות ה', וכאן מבאר דבפרטיות יש בחי' בינה הכלולה בחכמה (אותיות ו"ד דמילוי ה"י"), ויש חכמה הכלולה בבינה כדלקמן.

בהבא לקמן ראה ספר הערכים – חב"ד, כרך ששי ערך אותיות ה"ה ויו"ד – התכללותן" סעיף א סק"ג (א), הרמז בלשון הזהר.

(14) ה'... ו"ד דמלוי ה"י": ראה אור התורה שיר השירים ח"א עמוד רכא וז"ל: יובן ענין שחכמה ובינה מרומזים באותיות י"ה דשם הו"ה, כי הנה החכמה שהיא בבחי' נקודה וברק זהו בחי' יו"ד, והבינה שהיא התפשטות ההשגה היא בחי' ה', והנה מילוי יו"ד הוא ו"ד כזה יו"ד, ותמונת ה' הוא ג"כ ו"ד, הרי בחי' ו"ד שהן מילוי היו"ד היינו בחי' הבן בחכמה שהוא מה שהבינה שהיא ה' שהיא ו"ד כלולה בתוך הנקודה, וכמו כשצריכים לדבר י' במבטא הוא ע"י אותיות ו"ד כך גילוי סקירת השכל הוא ע"י כח ההבנה וההשגה כו', עיי"ש. ועיין לקמן הערה 30.

ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' פו. חלק ג סי' קכו.

(15) כדלקמן הערה 30, אבא ואימא עלאין הוא בחי' "והבן בחכמה" דהוא בחי' "חכמה בכלל". ראה גם ספר המאמרים ה'תער"ב ח"א ע' רסה ואילך [בהוצאה החדשה – ח"ב ע' שסא ואילך].

(16) ראה ספר המאמרים תרנ"ט (הוצאת תשע"א) ע' רמח וז"ל: י"ל* דבתמונת אות ה"א דשם הוי' צריכים לעשות תחלה יו"ד ואח"כ להמשיך הגג כו', אפשר שהיו"ד שבתחלה זהו בחי' וחכם בבינה כו'. עיי"ש.

וראה גם לקמן סי' קח.

(*) וראה הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם, וז"ל: גם י"ל: כן הוא בכתבי האריז"ל המובאים בהערה לענין הבן בחכמה. אבל בע"ח שער י"ט פ"ח כתב שזהו י' שבמילוי ה"י (וע' מש"כ בזה השמ"ש בע"ח שער ט"ו פ"ד). ואולי יש לתווד עפמ"ש בהערה הנ"ל. [ע"ש כל הביאור].

(17) תבונה ובינה: החילוק בין בינה ותבונה הוא (ראה לקו"ש חלק לט ע' 65), ד"בינה" קאי על עצם הבנת הדבר שהאדם מושקע בהשכלת

נעלם בתבונה וישראל סבא ותבונה¹⁸ הוא בינה בכלל¹⁹.

הנה חו"ב הכוללים אבא ואימא וישראל סבא ותבונה הם האוכלים²⁰, ואבא ואימא עלאין הם בחי' הפנים בכלל דחכמה ובינה, וישראל סבא ותבונה הם בחי' האחוריים בכלל דחכמה ובינה עיין בשער²¹ דרושי נקודות סוף פ"א בד"ה מ"ב ובשער²² הזיווגים פ"ו ע"ש.

וזהו תיבת²³ פתב"ג²⁴ שקאי על אכילה הוא מספר ע"ב²⁵ ס"ג²⁶ עם אחוריהן קפ"ד קס"ו, ע"ב ס"ג שהוא בהפנים דחכמה ובינה הוא המאכל לאבא ואימא עלאין²⁷, וקפ"ד קס"ו שהוא בהאחוריים דחו"ג הוא המאכל לישראל סבא ותבונה²⁸.

אמנם הרי בתיבת פתב"ג כל הבחי' הללו הם בתיבה אחת, הוא, כי הפתב"ג הזה הי' המאכל דהוא רשע, הנה הרשע ההוא הי' מערב יחד את המאכלים דהיינו שהי' מערב המאכל דחסדים והמאכל דגבורות יחדו.

והוא:

מתחלה הי' מערב בשרא גבורות²⁹ בחלבא והוא הלעומת דהבן בחכמה³⁰ דקדושה, ואח"כ הי' מערב גבינה

הענין, ו"תבונה" קאי על מדריגת השכל כפי ששייכת להולדת המדות וזהו ד"תבונה" הוא אותיות בן ובת, (תניא פט"ז בהגה"ה), שהשכל והמוחין הם אב ואם, דהחכמה ובינה מוליד מדות שהם הבן (ז"א) והבת (מלכות) עיי"ש.

(18) פירוש: מבואר בחסידות (ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (הוצאת תשע"ה) מ, א ואילך. ספר המאמרים ה'תער"ב ח"א עמוד רס ואילך [בהוצה"ח - ח"ב ע' שנד ואילך]. ה'תרס"ו (הוצאת תשע"א) עמוד שלח. ועוד), דבחכמה ובינה (מוחין-שכל) ישנם שני שלבים כלליים, והם:

שלב א' - קליטת עצם המוחין, עצם השכלה, והיא ההתעסקות בהשגת והבנת הענין כמו שהוא בעצם השכלת הדבר, מבלי לקבוע כיצד האדם צריך להתייחס אל הדבר (היינו האם התוצאות - מההשכלה והבנתו יהיו לחסד - אהבה, או לגבורה - יראה וכיוצא בו).
שלב ב' - התפשטות והתגלות החכמה ובינה, היינו ה"מדות" של השכל, המסקנא והבנן של הדבר, כלומר, הקביעה בשכלו הנוטה לחסד או לגבורה (אהבה, או יראה), ושלב זה שהשכל כבר מתייחס אל הענין המדות, זהו שנקרא "תבונה".

והנה השלב הראשון נק' אב ואם (חכמה ובינה) עלאין, ושלב הב' נק' ישראל סבא ותבונה.

ובפרטיות:

בחי' מדות שבחכמה נק' ישראל סבא, ובחי' מדות שבבינה נק' תבונה. ודבר זה נרמז בתיבת "תבונה", תבונה אותיות "בן ובת" והם נרמזים למדות אהבה ויראה (ראה תניא פרק מג (דף סב, א) ועוד). האהבה (חסד) נק' בן בחי' זכר, והיראה (גבורה) נק' בת, בחי' נקבה.
(19) כדלקמן הערה 30, ישראל סבא ותבונה הוא בחי' "וחכם בבינה", שהוא בחי' בינה בכלל. ראה גם ספר המאמרים ה'תער"ב ח"א ע' רסז [בהוצאה החדשה - ע' שסג].

(20) "ואכילתם הוא בינה דאריך שבגרון דאריך מזה נמשך לאימא עלאה, ומהחסד שברישא כתפין דא"א קודם התפשטות והתחלקות הב' זרועות דא"א מזה נמשך לאבא עלאה, ומחסד דא"א שביד ימין שלו נמשך ליש"ס, ומגבורה דא"א שביד שמאל שלו נמשך לתבונה וכמ"ש בע"ש שער הזיווגים פ"ה עיי"ש" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(21) עין חיים שער ט.

(22) עין חיים שער טו.

(23) פתב"ג בגי' 485, וכן ע"ב (72) + ס"ג (63) + קפ"ד (184) + קס"ו (166) = 485. (ראה הערה 25. 26).

(24) ראה תורת מנחם התועודיות ה'תשנ"ב ח"א ע' 18 הערה 92.
(25) ק"ש ע"ב הוא יו"ד ה"י וי"ו ה"י (27), ע"ב בחי' חכמה; ס"ג הוא יו"ד ה"י וא"ו ה"י (36), ס"ג בחי' בינה.

וק"ש ע"ב ב"אחוריים" הוא: יו"ד (02) + יו"ד ה"י (53) + יו"ד ה"י וי"ו (75) + יו"ד ה"י וי"ו ה"י (27) = 481, קפ"ד.

וק"ש ס"ג ב"אחוריים" הוא: יו"ד (02) + יו"ד ה"י (53) + יו"ד ה"י וא"ו (84) + יו"ד ה"י וא"ו ה"י (36) = 661, קס"ו.

נמצא, דבחי' (ומספר) ע"ב ס"ג הם ה"פנים" היינו ה"מילוי" דשם הוי', ומספר "קפ"ד קס"ו" הם בגי' ה"אחוריים" של המילוי.

(26) ע"ב ס"ג. בביאור השמות, ראה: מאמרי אדמו"ר הוקן ענינים ח"א ע' קפב ואילך. אור התורה ענינים ע' רמ ואילך. ספר המאמרים ה'תער"ב ח"ב ע' תתסח [ובהוצאה החדשה - ח"ד עמוד א'קעג ואילך]. תורת מנחם - ספר המאמרים תש"כ ע' קג.

(27) "מהגבורות שבגרון דאריך אנפין ס"ג לאימא עלאה, ומהחסד שברישא כתפין ע"ב לאבא עלאה" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(28) "מהחסד שביד ימין דאריך אנפין ליש"ס, ומגבורה שביד שמאל דא"א לתבונה" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(29) "דא"א שבגרון (בחלבא היינו בהחסד שברישא דכתפין)". (לקוטי לוי יצחק כאן).

(30) דק"ב בחכמה: ראה ספר המאמרים ה'תרנ"ט (הוצאת ה'תשע"א) עמוד רמז וז"ל: הבן בחכמה וחסד בבינה, דהבן בחכמה, הוא ענין התכללות הבינה בחכמה, והוא שיש בחכמה כח הבינה לבוא לידי השגה והבנה, דהגם שבעצם הוא בבחי' הביטול והעדר ההתפשטות, וזהו מה שהיא בבחי' נקודה א' לבד כו', ומ"מ תבוא לידי ההתפשטות ההשגה בבינה כו'. וחסד בבינה, הוא התכללות החכמה בבינה, והוא, הגם שבינה היא בבחי' התפשטות כריבוי פרטים וריבוי הסברים כו', מ"מ יש בה כח החכמה לעשות מיש אין, והוא שכל ההשגה נכללת

דאבא נעשה חסדים באימא, וגבינה עם בשרא הוא מה שמחסדים דאימא גבינה נעשה גבורות באבא בשרא.

גם יש לפרש שהוא הלעומת דאחליפו דוכתייהו דקדושה, שאור הגבורה בכלי החסד בפרשה ראשונה דקריאת שמע³⁵ לעומת זה אכל הרשע ההוא בשרא אור הגבורה בחלבא כלי החסד, ואור החסד בכלי הגבורה בפרשה שני' דק"ש לעומת זה אכל הוא גבינה אור החסד עם בשרא כלי הגבורה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד פז ואילך

(35) בפרשה ראשונה דק"ש . . בפרשה שני' דק"ש: בפרשת "שמע" יש מ"ב תיבות. בפרשת "והי' אם שמעו" יש ע"ב תיבות עד "ושמתם" (ועד בכלל).

ראה לקו"ת פ' ואתחנן בד"ה ואהבת את ה' אלקיך (דף יב, ד). וז"ל: הנה מואהבת עד ובשעריך מ"ב תיבות, ופ' שניה שם ע"ב ועיין בזה"ב תרומה (קל"ב ב') ובפרס (שכ"א פ"ו ופרק י"ב). והנה נודע כי שם מ"ב הוא בגבורה ושם ע"ב בחסד והלא כאן נהפוך הוא. כי פ' ראשונה דק"ש היא בחי' חסד ואהבת, ופ' שניה השמרו לכם כו' בגבורה. וכמבואר מענין סדר הפרשיות קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמע שהם חו"ב חו"ג קדש בחכמה כו'. אך הענין דאיתא בזהר על האורות דאחליפו דוכתייהו ואכלילו שמאלא בימינא. והביאור הוא שנתחלפו האורות בבחי' כליהם שאור החסד שורה בכלי הגבורה ואור הגבורה בכלי החסד [עיין מזה בהרמ"ז פ' צו בדף כ"ז וכנזכר מזה [לקו"ת שיר השירים ל, ג] בביאור ע"פ לבנתנין] והכי נמי בב' פרשיות אלו דפ' ראשונה היא בבחי' חסד בבחי' כלים ואהבת בחי' כלי החסד ושם מ"ב בגבורה הוא אור הגבורה השורה בכלי החסד ופ' שניה שם ע"ב אור החסד בכלי הגבורה. (עיי"ש המשך הביאור).

וראה מאמרי אדה"ת תקס"ו ח"א ע' ט ואילך. פרשיות ח"ב ע' תסח. תשכ. סידור עם דא"ח עד, א ואילך [בהוצאת תשע"ט – קיח, ג ואילך]. ובארוכה – אמרי בינה שער הקריאת שמע פמ"ה ואילך. שרש מצות התפלה פ"ב ואילך (דרך מצותיך כק, סע"א ואילך). תורת מנחם – ספר המאמרים תשכ"ו ע' קצח. ובכ"מ. הנסמן לקמן סי' קיא הערה 18.

שגבינה הוא חלב שנקפא ונעשה גוש הוא ע"ד ישראל סבא³¹, עם בשרא³², והוא הלעומת דוחכם בבינה דקדושה. ודוק בלישנא, בבשר וחלב נקט בשרא בחלבא, ובגבינה ובשר נקט גבינא עם בשרא, עם ולא בבשרא.

(ועפ"י פשוט הוא, מפני שחלב הוא צלול שייך לומר בחלבא, ובשר הוא דבר גוש לא שייך לומר בבשרא) הוא:

כי ו"ד דמלוי ה' הוא בתוך ה' דהיינו המלוי, משא"כ העוקץ שבקרבן זויות דהה' אינו בתוך הה' בתוכו אלא סמוך ודבוק עמו. ואם שלפעמים ישראל סבא נרמז בהי' דמלוי הה' בשער³³ אנ"ך פ"ח, אך אין זה תמיד כי הרי לפעמים הה' הוא במלוי ה' או בא' משא"כ העוקץ ישנו תמיד, וכן בפע"ח שער התפילין פט"ו מבואר שישאל סבא נרמז בהעוקץ שאחורי הה' ע"ש).

ואם נפרש שהמאכל הוא מחו"ב לז"א, שז"א הוא האוכל, והמאכל והמזון לו נמשך מחו"ב, וזהו מה שהמאכל נקרא פתב"ג הרומוז על חו"ב כנ"ל, דהיינו ע"ב ס"ג עם אחוריהן קפ"ד קס"ו מספר פתב"ג, הנה הרשע ההוא הוה מיכלא בשרא בחלבא, בשרא הוא גבורות וחלבא הוא חסדים, הנה בשרא בחלבא הוא מה שמגבורות³⁴

אח"כ בנקודה א', והיא נקודת התמצית מכל ההשגה כו', והוא שלילת כל הפרטים וההסברים, כ"א תופס עצם ענין השכלי, והוא עצם המושכל, (בנקודה א') כמו שהבין אותו מתוך ריבוי הפרטים וההסברים כו', וכמ"ש מזה במ"א. עיי"ש.

וראה שם בהערות מכ"ק אדמו"ר זי"ע.

(31) "שאחר אבא) והחסד שביד ימין דאריך אנפין שאחר החסד שברישא כתפין" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(32) "היינו עם בשרא הגבורה שביד שמאל דאריך אנפין השייך לתבונה" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(33) שער יט. ראה אור התורה דלעיל הערה 14, ובהנסמן שם. הערות כ"ק אדמו"ר זי"ע, הנסמן לעיל סוף הערה 30.

(34) ראה לעיל סי' נז הערה 30.

פירוש התוספות למסכת הוריות דף ה עמוד 1

שבטים והן רובן כו' – תימה: אם כן מאי טעמא דרבי שמעון דלא מחייב אלא פר אחד? הא לא אשכחן דפליג ארבי יהודה אלא דבעי נמי פר לבית דין, אבל מודה מיהו לרבי יהודה דשבת אחד איקרי קהל. **הנני** מפרך והרבותיך וגו' – תימה דשביק קרא דאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב "גוי וקהל גוים יחיד ממך".

היה אמנא עד דעבדי בית דין בחדי רובא כו' – תימה: השתא אף על פי שמייעוט נשארו מצבור לא חישינן, כל שכן דלא נחוש לבית דין כיון דרובא נינהו. בשלמא אי הוי בעינן כולו – נחא דליבעי בית דין בהדיהו. **שבעה** שבטים הוא דמיתו כו' – לרבי יהודה דקאמר בברייתא לעיל אפילו שני שבטים – הוה מצי למיבעי אבל בשני שבטים לא. אלא אמתניתין מיבעי ליה, דאידי רי בשבעה שבטים. **בגוץ** שחטאו ששה

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

ואם כן, הייתכן ש(תבנת) גאלה כוללת בתוכה את תבנת "גולה" (גלות), ויתרה מזו: גאלה מרפכת (ונעשית) דוקא מ(תבנת) גולה, עד שרוב האותיות של "גאלה" הן בעצם "גולה", וההוספה היא רק אות אל"ף יחידה; וגם ראש התבנה (של גאלה) נשאר הגימ"ל של "גולה"!? ויש לומר הבאור בזה:

גאלה אין פרושה, שעל ידי היציאה מהגלות מוניהים את החיים, הפעלות והעולם שהיו (קדם) בגלות. אדרבה, גאלה פרושה, שהמציאות שהיתה לפני זה משעבדת בגלות נעשית (לא בטלה חס ושלום, אלא) משחררת.

(התועודות תנש"א ח"ד ע' 9-177. מתוך "לקראת שבת")

המפתח לתבנה בידינו

עניני הגאלה ישנם כבר עתה, אלא, שנמצאים בהעלם, כמשל האבנים טובות ומרגליות שמנחים בתבנה שלעת עתה היא סגורה, אבל, מפתח התבנה נמצא בידי של כל אחד ואחת, וביכולתו לפתחה בכל עת שירצה.

ובמילא... יש לרצות ולפעל שימים אלו יהיו ימים אחרונים דגלות, שעות אחרונות, עד לרגעים אחרונים דגלות - על ידי זה שמוסיף "מצוה אחת", מצוה אחת, דבור אחד ואפילו מחשבה אחת, שעל ידי זה "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(משיחת ליל י"ב סיון ה'תשמ"ו. מתוך "לקראת שבת")

העולם דורש גאלה

סימו כבר את כל ההכנות לגאלה, ועתה יש רק "להמשיך" את הגאלה בפעל לגשמיות וחמריות העולם (חמריות הנהפכת לגשמיות), בגלוי לעיני בשר...

היום צריך רק לפקח את העינים ואז יראו איך שכל העולם תובע שכל יהודי כבר יעמד במעמד ומצב של גאלה האמתית והשלמה.

ויש לומר, שזה גופא הטעם מדוע רואים כיום שבני ישראל יכולים לעמוד בעניני היהדות בכל התקף

עמק הגלות מול רום הגאלה

ה"גלות" כמשג נמדדת לפי ערך וביחס לאדם הנמצא בגלות. אינה דומה גלות של עבד לגלות של איש פשוט, איש חשוב, ועל אחת כמה וכמה בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שכאשר חסר אצלו "כי-הוא-זה" מהמעמד ומצב של "סמוך על שלחן אביו", הרי זה כבר ענין של גלות הכי גדולה, הכי חזקה והכי מטה-מטה ביותר.

וזהו גם הטעם שבנוגע לענין הגאלה מדגישים "גאלה האמתית והשלמה", ובזה גופא לא רק אמת סתם אלא אמת לאמתו, ולא רק שלמות סתם אלא שלמות שבשלמות.

(כ"ה אלול תנש"א, התועודות תנש"א ח"ד ע' 319. מתוך "לקראת שבת")

בלי להכות

אחד החלוקים בין קריעת ים סוף ביציאת מצרים לבקיעת הנהר שתהיה לעתיד לבא:

קריעת ים סוף היתה על ידי מטה ("קח את מטה") ואלו בקיעת הנהר לעתיד לבא תהיה על ידי היד בעצמה ("והניף ידו").

וההסברה בזה:

בקריעת ים סוף בני ישראל היו רק בתחלת העבודה, שאז העבודה היא באפן של "אתפאף" [=לכוף את הרע, שעדין בתקפו], וכמאמר חז"ל - כשם שדרכו של כלב ללקות במקל [כך היה המצב בזמן יציאת מצרים].

אולם לעתיד לבא, שאז יאחזו בני ישראל בסיוע וגמר העבודה לא יהיה צורך במטה ועבור בקיעת הנהר יהיה די ב"והניף ידו".

(ע"פ מאמר ד"ה והניף ידו תשי"א. מתוך "לקראת שבת")

"גאלה" נבנית מ"גולה"!?

במלה "גאלה" רואים אנו דבר פלא: המלה "גאלה" נבניה מאותן אותיות של המלה "גולה" (גלות) אלא בתוספת אל"ף...

ולכאורה אינו מובן: גאלה היא ההפך הגמור מגלות.

חיל" - על ידי זה נזכה בקרוב ממש לאמירת שירה העשירית דלעתיד לבוא ובאפן של שיר חדש בגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(לקוטי שיחות חכ"ג ע' 233. מתוך "לקראת שבת")

מְשִׁיחַ צְרִיף לְבֹא מִיָּד

כבר "כלו כל הקצין" עוד בזמן הגמרא, ועל אהת כמה וכמה לאחר אריכות וקשי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדין לא בא..

ובנוגע לתשובה ("אין הדבר תלוי אלא בתשובה"), כבר עשו תשובה, שהרי אין לה אדם מִיִּשְׂרָאֵל לא הרבה בתשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שעל ידי זה נעשה "בשעתא חדא וברגע חדא" מרשע גמור לצדיק גמור, כפסק דין הגמרא ש"המקדש את האשה על מנת שאני צדיק (גמור), אפלו רשע גמור - מקדשת, שמא הרבה תשובה", - הרי בודאי ובודאי שמשיח צדקנו צריך לבוא תכף ומיד ממש!

(תורת מנחם - התוועדות תנש"א ח"ב ע' 191)

ונקטות הקומה גם על אמות העולם - ואין הדבר תלוי אלא ברצונם - שכן היות שעומדים תכף לפני הגאולה, שאז יתגלה בפעל איך "ועבדי דוד נשיא להם לעולם", "ינדעו הגוים כי אני ה'" - משום כך משתקף הדבר בפעל במצב דורנו, בהכנה המובילה מיד לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(סו"ש תשנ"ב ח"א ע' 25. מתוך "לקראת שבת")

לְשִׁיר וְלִהְלֵל

מוכא בגמרא (סנהדרין צד, א) ש"בקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקה משיח" אלא שפיון ש"עשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך", לכן לא היה הוא זה שגאל את ישראל.

והנה מרבה מדה טובה בו' (סוטה יא, א), ומזה מוכן שהענין של אמירת הלל ושירה על נסים - מקרבים ומביאים את הגאולה.

ויהי רצון שעל ידי השבח וההלל להקדוש ברוך הוא על הנסים שעושה עם ישראל, באשר נכר בגלוי ש"יד ה' עשתה זאת", "כי ה' אלקיך הוא הנתן לך כח לעשות

פירוש התוספות למסכת הוריות דף ב עמוד ב

אחד, כמו גבי כהנים: בן ולא ישראל — היום אתי לרבויה, אבל היכא דכל חזא אתא למילתא לחוד, כדרכא וגבי "זאת היא העולה" — היום אתי למעוטי. **מעם** הארץ אפילו מקצתו — לא גרסין "מעם", דהא לעיל יליף מיניה פרט למומר. ולא גרסין נמי "אפילו מקצתו", דבלאו הכי יחיד ואפילו הרבה משמע דמביאין, מדמהדר ארובא, והכי גרסין בתורת כהנים: "עם הארץ" — אפילו רובו, ואפילו כולו. **שמע** מינה מיעוט בהוראה חייבין — תימא: מהיכא תיתי? דאפילו אי מבריתא משמע דהי — מכל מקום אסמכתא מקרא לא חזין שיהיו חייבין במקום הוראה! ועוד: היכא משמע ליה מדרך ברייתא? דאי משום דלא מהדר ברישא ממיעוטא — הא לא איצטריך, דהא מיוחד ליפנין, כי היכי דהוא חייב — הכי נמי מיעוט קהל, וכן משמע בתורת כהנים דשנים ושלשה יש להן דין יחיד! ונראה כגריסת ספרים דגרסי: מאי אריא מיעוט מרובא. כלומר, מאי שנא מיעוט מרובא, ומאי פשיטא מיעוט מרובא למאי דקאמר לא הן ולא בית דין, אי לדרבין. אלא מדאיצטריך למילף רובא — שמע מינה דמיעוט פשיטא ליה, משום דמייתי נמי בהוראה כשבה או שעירה.

תנא, משנה יתירה דאפילו גמיר ולא סביר — תימא: דלא ליתני במתניתין כי אם תלמיד שאינו ראוי להוראה! וכי תימא: דאם כן הוה משמע דלא גמיר ולא סביר, דהא מורשא ידעין, דקתני: ועשה יחיד על פיהם דפטור, ויש לומר: דקא משמע לן דאפילו גמיר וסביר הוה שוגג, דטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, וחיוב — דלא תימא מויד הוה. **ולמעמד** — הא תניא בעשתה בו' — ברייתא היא בתורת כהנים, וגרסין בה: כגון שמעון בן עזאי. ולחייב אלימא טפי לאקשווי מינה ממתניתין, דרוחק לומר דשמעון בן עזאי היה טועה במצוה לשמוע דברי חכמים. ולפי זה לא גרסין: וידיד נמי בו', דהא בברייתא נמי קתני "הראוי להוראה". וגם בספר מדויק הבא מארץ ישראל ליתא. **תנא** כלל חודר מפרש — דוק דרישא אתי כרבי שמעון דפטור אם חזרו בן. **הרי** אלו מעוטין — בירושלמי פריך: בכל מקום הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות, והכא למעט! ומשני: היינו דוקא במקום שחן וזנות, כמו סוף פרק קמא דסנהדרין (טו, א): עשרה "כהנים" כתובין בפרשה, דראשון מנעט ושני לרבות, ושלישי למעט ורביעי לרבות. וכן לעולם — ובירושלמי (פרק רביעי) דמגילה פריך: מעתה לא יצטרך שום כהן! ומשני: דבחנם לא חזכיר "כהן", ורבינו שמשון בן אברהם פירש בנדה: דהיכא דמיעוט אתי למעוטי דבר

פירוש התוספות למסכת הוריות דף ד עמוד ב

קטן שבהם נמי, כדאמרין לעיל: שיהיו כולן בהוראה. וקשה: דהא אתוחב לעיל (נראה לי דצריכין לומר דלפני התוספות לא היה כתוב לעיל הא דמוסיק "ואלא מאי כל ערת דקאמר רחשנא" בו, ניין לקמן ברש"י (ו' ה) ועוד א) ובתורת כהנים מוסיף נמי: אם אמר אחד איני יודע, דכנאן דליתיה דמיא. **אחד** מהן גר או ממזר — בירושלמי: שעברו ומנודו. דמי שאין ראוי להוראה נעשה כאבן.

בעי רב יוסף אין חרישה בו' — רישא דאבות מלאכות דפריך "כלל גדול" נקט. אבל בירישה, צדוקין מודין בה. ולרב יוסף נמי בעי דבר שאין מודין בו, כדלקמן אמר לך רב יוסף בו', משמע דסבר כשמואל. **שמע** מינה אין שבת בשביעית בו' — משמע דאין צדוקין מודין בהאי דרישא, אף על גב דלעיל דרשי ליה "ידידה לה" לשומרת (יבם) ויוסו, **או** שלא היה מופלא שבבית דין שם — פירש רש"י: ולא היה במנין. דאם כן, אפילו

חומש יומי

פרשת תצא

~ יום ראשון ז' אלול ~

כא (י) כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנָו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וּשְׁבִיתָ שְׁבִיו:

כ"י ~ כי־תצא למלחמה • במלחמת הרשות — הפתוב מדבר, שבמלחמת ארץ־ישראל אין לומר: "ושבית שביו", שהרי כבר נאמר: "לא תחיה כל נשמה". ושבית שביו • לרבות כנענים שבתוכה, ואף־על־פי שהן משבע אמות.

~ נקודות משיחות קודש ~

מה־שֶׁאֵין־בֶּן "אויבך", המנגדים לקדשה. ושבית שביו — לוקחים מן האויב דבר שהיה בשביה אצלו, שכן לקלפה אין תקף ומציאות מצד עצמה, רק מה שנפל אצלה בשביה מגבול הקדשה.

(לקוטי שיחות, כרך ל, עמ' 159)

כי תצא למלחמה על אויבך . . . ושבית שביו (כא, י) מלחמה זו הינו מלחמת הצר, האויב של האדם, ובכללות יותר — המלחמה נגד כל אויבי ה'. יש לדעת, תקף בעת הציאה למלחמה זו, שבעצם עומדים על אויבך, למעלה ממנו, כי רק לישראל, הדבוקים בה', יש מציאות אמיתית,

(יא) וְרֵאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשָּׁה יִפְתָּתָאֹר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקַּחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה:

כ"י ~ אִשָּׁה • אפלו אשת איש. וְלִקַּחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה • לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש־ברוך־הוא מתירה, ישאנה באסור. אבל אם

(יב) וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת־צַפְרֶנֶיהָ:

כ"י ~ וְעִשְׂתָּהּ אֶת־צַפְרֶנֶיהָ • תגדלם כדי שתתנול.

(יג) וְהִסְרִיהָ אֶת־שִׁמְלַת שְׂבִיָּהּ מֵעָלֶיהָ וַיִּשְׁבָּה בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם בָּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבִעֲלֹתָהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה:

(י) ואם יצאת למלחמה על אויבך, (יא) וראית בן השבויים אשה יפת פנים, ואזי התלקחה בך אהבה עזה אליה ולקחת אותה לך לאשה. (יב) בכך שתכניס אותה אל תוך בית מגוריך, והיא תספר קצרות את שערות ראשה, ותגדל את צפּרניה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

**וְהָיָה כִּי יֵרָד מִן הַשָּׁמַיִם אֶת-שְׁמֹלֶת שְׂבִיעִיה • לְפִי שָׁהם נָאִים,
שֶׁהוּבָרְךְ-כּוֹכְבִים בְּנוֹתֵיהֶם מִתְקַשְׁשׁוֹת בְּמִלְחָמָה,
בְּשָׁבִיל לְהַנֹּת אֲחֵרִים עִמָּהֶם. וְיִשְׁבֶּה בְּבִיתָךְ •
בְּבֵית שְׁמֻשֶׁת מֹשֶׁ בּוֹ, נִכְנָס וְנִתְקַל בָּהּ, יוֹצֵא וְנִתְקַל**

(יד) וְהָיָה אִם-לֹא חֲפָצָתָּ בָּהּ וּשְׁלַחְתָּהּ לְנִפְשָׁהּ וּמָכַר
לֹא-תִמְכְּרָנָהּ בַּפֶּסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר

עֲנִיתָהּ: ם

כִּי־וְהָיָה אִם־לֹא תִפְצֹץ בָּהּ • הַכָּתוּב מְבַשֵּׁר
שֶׁסּוֹפָהּ לְשִׁנּוּתָהּ. לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ • לֹא תִשְׁתַּמֵּשׁ

(ט) כִּי־תֵהִיִּין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהְיֶה
וְהָאֶחָת שְׁנוֹאָה וְיִלְדוּ־לִי בָנִים הָאֶהְיֶה וְהַשְּׁנוֹאָה
וְהִיא תִּכְנֶן הַכֹּכֵר לַשְּׁנוֹאָה:

(טז) וְהָיָה בַּיּוֹם הַנִּחִילֹו אֶת־בְּנֵי־אֶת־אֲשֶׁר־יְהִיָּה לֹו
לֹא יוּכַל לְכַבֵּר אֶת־בֶּן־הָאֵחָוֶכָּה עַל־פָּנָי בֶּן־
הַשְּׁנוּאָה הַכֹּבֵד:

(י) כִּי אֶת־הַכֹּהֵן בֶּן־הַשְּׁנוּאָה יִכֹּר לָתֵת לוֹ פִּי שְׂגִיִּים
בְּכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפָּט
הַכֹּהֲנִים: ׀

רש"י • פי שנים • (ב"ב קכג) כנגד שני אחים. בכל אשר ימצא לו • מכאן שאין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתת האב, כבמחזק.

(יח) בְּיִיְהוָה לֹא־יֵשׁ בֶּן־סוּרֵר וּמוֹרָה אֵינָנוּ שׁוֹמְעֵי בְּקוֹל אֲבוֹי וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֱלֹהֵיהֶם:

נש"א סוּרֵר • סֵר מִן הַדֶּרֶךְ • וּמוֹרָה • מְסַרְב בְּדִבְרֵי
אָבִיו, לְשׁוֹן "מְמַרִּים" • וְיִסְרוּ אֹתוֹ • (סנהדרין עא) מִתְרִין

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יג) וַתִּסְלַק אֶת בְּגָדֶי שְׂבִיָּהּ מֵעֲלֶיהָ, וַתְּגוּר כָּכָה בְּבֵית מְגוּרֶיהָ וַתִּבְנֶה עַל מְנַהֲגֵי הָדָת שֶׁל אֲבִיהָ וְאִמָּהּ חֲדָשׁ יָמִים, וְאַחֲרֵי כֵן תִּכְנֹס אֵלֶיהָ וַתִּבְנֶה מִמֶּנָּה, וַתְּהִיָּה לָּהּ לְאִשָּׁה.

(מו) וְאִם הָיוּ שְׂתִים נְשׂוּאוֹת לְאִישׁ
אֶחָד, הָאִמָּה מֵהֶן מְחַבֶּכֶת וְהָאֲחֵרָה
(שְׂדוּיָא צִרְתָּה) שְׂנוּאָה, וְשִׁמְיָהּ יִלְדוּ לוֹ
הַמְּחַבֶּכֶת וְהַשְּׂנוּאָה, וְהָיָה הַבֶּן
הַמְּחַבֶּכֶת (שְׁלוֹ) לְשְׂנוּאָה.
(מז) וּלְכֹן בְּיוֹם שִׁנְחִיל לְבָנָיו אֶת מָה

שיעור יומי ליום שני ח' אלול - דברים כא - פרשת תצא

זין, שְׁנָאֹמֶר: "זולל וסובא", וְנָאֹמֶר (משלי כג): "אל תהי בסובאי זין בזוללי בֶּשֶׁר לְמוֹ" (סנהדרין עב). ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף

דעתו: סוף שְׁמִיכְלָה מִמּוֹן אָביו ומִבְקֶשׁ לְמוֹדוֹ וְאִינוֹ מוֹצֵא, וְעוֹמֵד בַּפְּרִשֶׁת דְּרָכִים וּמִלֻּסְטִם אֶת הַבְּרִיּוֹת, אָמְרָה תוֹרָה: יָמוֹת זָכָאי וְאֵל יָמוֹת חֵיב.

(יט) וְתִפְשׂוּ בּוֹ אָביו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-שֹׁעֵר מִקְמוֹ:

יט וְיִחַדְדוּ בֵּה אָבוּהִי וְאִמּוֹ וְיִפְקֹנוּ יָתֵהּ לְקֹדֶם סָבִי קִרְתָּהּ וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָה:

(כ) וְאִמְרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹדֵה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ בְּקִלְגּוֹ זולל וסבא:

כ וְיִמְרֹנוּ לְסָבִי קִרְתָּהּ בְּנֵנָא דִּין סָטִי וּמְרִי לִיתוּהִי מְקַבֵּל לְמִימְרָנָא זֵלל בְּסַר וְסָבִי חֲמַר:

(כא) וְרִגְמֻהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בָּאֲבָנִים וְמָת וּבִעֲרָתָהּ הָרַע מִקִּרְבָּהּ וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ: ׀ ׀ ׀ וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ • מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ הַכְרֹזָה בְּבֵית-דִּין: 'פְּלוֹנִי נִסְקַל עַל שֶׁהָיָה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹדֵה'.

כא וְיִרְגְּמֶנָּה כָּל גְּבָרֵי קִרְתָּהּ בְּאֲבָנָא וְיָמוֹת וְתַפְלִי עָבֵד דְּבִישׁ מִבִּינְהּ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וְיִדְחֻלֵּין:

~ יום שני ח' אלול ~

(כב) וְכִי-יְהִיֶּה בָאִישׁ חֲטָא מִשְׁפַּט־מֹות וְהוֹמַת וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל-עֵץ:

כב וְכִי-יְהִיֶּה בָאִישׁ חֲטָא מִשְׁפַּט־מֹות • סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת, מַגִּיד שֶׁאִם חֲסִים עָלָיו אָביו אוֹ אִמּוֹ, סוֹף שֶׁיֵּצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה, וְיַעֲבֹר עֲבֻרוֹת וְיִתְחַיֵּב מִיתָה

(כג) לֹא-תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבוֹר תִּקְבְּרֵנוּ בְּיוֹם הַהוּא כִּי-קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמֵא אֶת-אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: ׀ ׀ ׀ כִּי-קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי • וְזוֹלוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הוּא, שֶׁאֵדָם עֲשׂוּי בְּדַמּוֹת דִּיּוֹקְנוֹ, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּנָיו. מִשָּׁל לְשָׁנֵי אַחִים תְּאֻמִּים שֶׁהָיוּ דוֹמִין זֶה לָזֶה, אֶחָד נֶעֱשֶׂה

כג לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבוֹר תִּקְבְּרֵנוּ בְּיוֹם הַהוּא כִּי-קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי, וְנָאֹמֶר: "כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי" וְהַמְּבָרֵךְ ה' בִּסְקִילָה.

כג לא תבית נבלתה על צליבא ארי מקבר תקברנה ביום ההוא ארי על דחב קדם ו אצטלב ולא תסאב ית ארעך די ו אלהך יהב לך אחסנא:

כג לא תבית נבלתה על צליבא ארי מקבר תקברנה ביום ההוא ארי על דחב קדם ו אצטלב ולא תסאב ית ארעך די ו אלהך יהב לך אחסנא:

שר ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרוצה אותו אומר: 'השר תלוי'. כל קללה שבמקרא, לשון הקל וזולל, כמו: (מ"א ב) "והוא קללני קללה נמרצת".

שר ואֶחָד נִתְפָּס לְלִסְטִיּוֹת וְנִתְּלָה, כָּל הַרוֹצֵה אוֹתוֹ אוֹמֵר: 'הִשָּׁר תִּלְוִי'. כָּל קִלְלָה שֶׁבַּמִּקְרָא, לְשׁוֹן הַקֵּל וְזוֹלוֹ, כִּמּוֹ: (מ"א ב) "וְהוּא קָלַלְנִי קִלְלָה נִמְרָצֶת".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יח) ואם היה לאיש בן אשר סר מן הדרך ואינו נשמע להוראות, אינו מקבל על עצמו את צווי אביו ואמו, ויחנכו אותו בהטפת מוסר ולא קבל מהם.

(יט) אזי ישימו ידיהם עליו אביו ואמו, וישניהם יוציאו אותו אל חקמי הישוב שלו ואל שער הדין של מקומו.

(כ) וישניהם יאמרו להם, בננו זה סר מן הדרך ואינו נשמע להוראות, אינו מקבל על עצמו את צווינו, והוא עובר גבולות ומרבה באסור.

(כא) וירגמו אותו כל יושבי הישוב שלו באבנים עד שיהיה, ובערת את בעלי הרע מתוכם. וישאר בית

ישראל ישמעו ותהיה עליהם יראה. (כב) ואם נמצאה על אדם עברה אשר פסק הדין עליה הוא הוצאה להורג, אזי יומת ותלה אותו על נסר עץ.

(כג) ולא תשאיר את גופתו תלוייה למחרת, אלא טמן אותו בקבורה באותו היום כי נתלה בעבור המציאו

א לא תחזי ית תורא דאחור או ית אמרה
דטען ותתקבש מנהון אַתְּבא תתיכנון
לאַחור:

ממנו, זהו פשוטו. (כ"מ ל) ורבובינו אמרו: פעמים
שאתה מתעלם וכו'.

ב ואם לא קרוב אחור לומר ולא ידעת לה
ותכנשה לגו ביתך ויהי עמך עד דיתבע
אחור יתה ותתיכנה לה:

כב (א) לא תראה את שור אחיך או את שור נדחים
והתעלמת מהם השב תשיבם לאחור:

כ"מ • והתעלמת • כובש עין כאלו אינו רואהו.
לא תראה והתעלמת • לא תראה אותו שתתעלם

(ב) ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואם פתו
אל תוד בידך ויהי עמך עד דרש אחיך אתו
והשבתו לו:

כ"מ • עד דרש אחיך • (כ"מ כז) וכי תעלה בלבבך
שיתנהו לו קדם שידרשהו? אלא דרשהו שלא יהא
רמאי. והשבתו לו • שתהא בו השבה, שלא יאכל

~ נקודות משיחות קודש ~

את אבדתו, כלומר, שיתקן את הנהגתו. ועל דרך תורת
הבעל-שם-טוב, שיש למסור את הנפש על אהבת ישראל,
אפילו ליהודי שלא ראו מעולם.
(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 284)

ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו (כב, ב) מי שרואה
שנאבד ליהודי אבדה רוחנית, שאינו מתנהג כדבאי, הנה
אפילו אם יהודי זה רחוק ממנו ואינו מכיר – אסור
להתעלם מאבדה זו, אלא יש לעזור לו עד שיבוא וידרש

ג וכן תעבד לחמור וכן תעבד לכסותה וכן
תעבד לכל אבדת אחור די תיבד מנה
ותשכחנה לית לך רשו לאתפסא:

(ג) וכן תעשה לחמור וכן תעשה לשמלתו וכן
תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו
ומצאתה לא תוכל להתעלם: ם

כ"מ • לא תוכל להתעלם • לכבש עינך, כאלו אינך רואה אותו.

ד לא תחזי ית חמרא דאחור או תורה רמן
בארקא ותתקבש מנהון אַקמא תקים עמה:

(ד) לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים
בדרך והתעלמת מהם תקים תקים עמו: ם

לו ואמר: 'הואיל ועליך מצוה, אם רצית לטעון
טען', פטור.

כ"מ • תקים תקים • (כ"מ לב) זו טעינה, להטעין משאו
שנפל מעליו. עמו • עם בעליו, אבל אם הלך וישב

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

ותמצא אותה, אין לך החר להעלים
עיניך ממנה.
(ד) ולא תראה את חמורו של אחיך
או את שורו נפלים בדרך, וכך
תעלים עיניך מהם, אלא תקים אותם
עמו תקמה שלמה.

(ב) ואם לא נמצא אחיך בקרבת
מקום אליך ואתה אינך מכירו, אזי
אסף אותם אל בית מגוריך, יהיו
אצלך עד כי יבקש אחיך אותם. מיד
תחזירם אליו.
(ג) ובאופן הזה עשה בחמורו ובבגדיו
ובשאר אבדת אחיך אשר תאבד ממנו

דבר שקר על ה'. ולא תטמא בזאת
את ארצך אשר ה' אלהיך נותן לך
לנהלה.
(א) ולא תראה את שור אחיך או
טלה מן הכבשים או מן העזים שלו
תועים בדרך, וכך תעלים עיניך מהם,
אלא תחזיר אותם אליו חזרה.

(ה) לֹא־יִהְיֶה כָּל־גֵּבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבָּשׁ גֵּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה: פ

ה לא יהי תקון זין דגבר על אתמא ולא יתקן גבר בתקוני אתמא ארי מרחק קדם יי אלהך כל עבד אליו:

כ"י לֹא־יִהְיֶה כָּל־גֵּבֶר עַל־אִשָּׁה • (ספרי. נזיר פ"א) שְׂמֹלֶת דּוֹמָה לְאִישׁ, כְּדִי שֶׁתִּלָּךְ בֵּין הָאֲנָשִׁים, שְׂאִין זֶה אֶלָּא לְשֵׁם נְאוּף. וְלֹא־יִלְבָּשׁ גֵּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה.

לילך לישב בין הנשים. דבר אחר: שלא ישיר שער הערוה ושער של בית השחי. כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה.

(ו) כִּי יִקְרָא קוֹנ־צִפּוֹר | לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל־עֵץ | אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֲפֹרָחִים אוֹ בִיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל־הָאֲפֹרָחִים אוֹ עַל־הַבִּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים: כ"י כִּי יִקְרָא • פָּרַט לְמִזְמָן. לֹא־תִקַּח הָאֵם • (חולין קמ) בְּעוֹדָה עַל בְּנִיהָ.

ו אי יערע קנא דצפרא קדמוך בארמא בכל אילן או על ארעא אפרחין או בעין ואמא רבנא על אפרחין או על בעין לא תסב אמא על בנא:

(ו) כי יקרא קונצפור | לפניך בדרך בכל־עץ | או על־הארץ אפרחים או ביצים והאם רובצת על־האפרחים או על־הביצים לא־תקח האם על־הבנים:

(ז) שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים: ח כ"י לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְגו' • (שם קמב) אִם מִצָּוָה קִלְּהָ שְׂאִין בָּהּ חֶסְרוֹן כִּסִּים, אֲמָרָה תוֹרָה: "לְמַעַן יִיטֵב לָךְ

ז ושלחא תשלח ית אמא וית בנא תסב לך בדיל דייטב לך ותוריד יומין:

(ז) שלח תשלח את־האם ואת־הבנים תקח־לך למען ייטב לך והארכת ימים: ח

כ"י לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְגו' • (שם קמב) אִם מִצָּוָה קִלְּהָ שְׂאִין בָּהּ חֶסְרוֹן כִּסִּים, אֲמָרָה תוֹרָה: "לְמַעַן יִיטֵב לָךְ

~ יום שלישי ט' אלול ~

(ח) כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לַגֹּגֶף וְלֹא־תִשֹּׂם דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַגֹּפֶל מִמֶּנּוּ: ח ארי תבני ביתא חדשא ומעבד תיקא לאגרוך ולא תשוי חובת דין דקטול בביתך ארי ופל דגפל מנה:

(ח) כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא־תשים דמים בביתך כי־יפל הגפל ממנו:

~ נקודות משיחות קודש ~

בדבור והן במעשה. לכן נקט הכתוב "בית חדש", שכן מעקה בעבודה רוחנית שיהי בעקר בעת בניית בית חדש. והרי לנו דגמא למה שמצינו בכמה מקומות, ש"אין הענין בנגלה אומר אלא דרשני בפנימיות התורה" (נגלה דתורה עצמו, מכריח שיש פרוש פנימי).

(לקוטי שיחות, כרך יט עמ' 210. כרך כא עמ' 37)

כי תבנה בית חדש (כב, ח) יש לשאל, הרי חייב מעקה הוא גם במי שקנה בית ישן בלי מעקה. ויש לומר, דהנה "ביתו – זו אשתו", ובניית "בית חדש" משמעותה, אפוא, התחלת חי נשואין, כאשר אדם לוקח רחים על צווארו ומתחיל להתעסק במציאת פרנסה. במצב זה יש צורך במעקה, הנהגה בלתי נכונה, הן במחשבה הן

(ח) לא יהיו כלי הגברים על הנשים, ולא ילבשו הגברים מלבושי נשים כי ה' אלהיך ימאס כל מי שיעשה זאת. (ו) ואם נפגשת בקן של מעופפים מולך בדרך או בעץ או על האדמה, אפרוחים או ביצים, והאם רובצת עליהן, לא תקח את האם עם הבנים. (ז) אלא שלח את האם לחפשי, וקח את הבנים לעצמך כדי שישפיע טוב לך ותאריך תקופת הזמן של ימך.

(ח) ואם בנית בית חדש, אזי עשה מעקה ברוך (דראבזין בלע"ז ערבית) על הגג, ולא תשים מפגע שאינו צפוי בבית מגוריך ויפל ממנו מי שיפל.

לגג, ואונקלוס תרגם: 'תִּיקָא', כגון תיק שמשמר מה שכתוב. כִּי-פֶל הַנֶּפֶל. ראוי זה ליפל, ואף-על-פי-כן לא תתגלגל מיתתו על-ידך, שְׁמַגְלִילִין זכות על-ידי זכאי, וחוב על-ידי חייב.

כ"י. כי תבנה בית חדש. אם קימת מצות שלוח הקן, סופך לבנות בית חדש ותקום מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לחרם ופדה ולבגדים נאים, לכה נסמכו פרשיות הללו. מעקה. גדר סביב

ט לא תזרע פרמך ערובין דילמא תסתאב דמצע זרעא די תזרע ועללת פרמא:

(ט) לֹא-תִזְרַע בְּרִמְךָ בְּלֵאִים פֶּן-תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם: ׀

לגנאי כגון אסור, נופל בו לשון קדש, כמו: (ישעיה סה) "אל תגע בי כי קדשתך". המלאה. זה מלוי ותוספת שהזרע מוסיף.

כ"י. בלאים. (קידושין לט. חולין פב) חטה ושעורה וחרצון במפלת ד. פן-תקדש. כתרגומו: 'תסתאב', כל דבר הנתעב על האדם, בין לשבח כגון הקדש, בין

י לא תרדי בתורא ובחמרא כחדא:

(י) לֹא-תַחְרֹשׁ בְּשׂוֹר-וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: ׀

כ"י. לא-תחרש בשור ובחמור. (ב"ק נד) הוא-הדין לכל שני מינים שבעולם, והוא-הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים בהולכת שום משא.

כ"י. לא תחפש שטנז צמר ופשתים יחדו:

יא לא תלבש שעטנז צמר וכתן מחבר כחדא:

(יא) לֹא תִלְבֹּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צֶמֶר וּפְשִׁתִּים יַחְדָּו:

כ"י. שעטנז. לשון ערוב, ורבותינו פרשו: שוע, טווי ונוז.

יב כרספדין מעבד לך על ארבע כפני כסותך די תכסי בה:

(יב) גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנּוֹת כְּסוֹתֶךָ אֲשֶׁר תַּכְסֶּה-בָּהֶם: ׀

כ"י. גדלים תעשה-לך. אף מן הכלאים, לכה סמכן כפתוב.

יג ארי יסב גבר אתתא ויעול לותה ויסננה:

(יג) כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָהּ:

כ"י. ובא אליה ושנאה. סופו.

יד וישוי לה תסקופי מלין ויפק עלה שום פיש ויזימר ית אתתא הדא נסבית ועלית לותה ולא אשכחית לה בתולין:

(יד) וְשֵׁם לָהּ עַלִּילַת דְּבָרִים וְהוּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לִקְחָתִי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מִצְאָתִי לָהּ בְּתוּלִים:

הרע. את-האשה הזאת. (ספרי) מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל-דין.

כ"י. וישם לה עלילת דברים. עברה גוררת עברה: עבר על (ויקרא יט) "לא תשנא", סופו לבא לידי לשון

(יד) וְשֵׁם עָלֶיהָ דְּבוּרֵי עַלִּילוֹת וְהוּצִיא

הצומח יחדיו.

עליה כנויים נחותים. ואמר, אני התחננתי עם האשה הזאת, אזי קרבת אליה, ולא מצאתי לה זכאות

(גופנית).

(יב) וַעֲשֶׂה לָךְ גְּדִילִים בְּאַרְבַּעַת קְצוֹת בְּגָדְךָ הַמְּכֻסָּה פֶּלֶג תַּחְתּוֹן שֶׁל הַגּוֹף אֲשֶׁר תַּכְסֶּה בוֹ.

(יג) וְאִם הִתְחַנַּנְתָּ אִישׁ עִם אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ. אַחֲרֵי זֹאת, דָּחָה אוֹתָהּ.

(ט) לֹא תִזְרַע בְּרִמְךָ מִשְׁנֵי מִינִים כְּדִי שְׂלֵא יֵאָסְרוּ עֲלֶיךָ הַנֶּצְנִים שֶׁל הַזֵּרִיעָה אֲשֶׁר תִּזְרַע אוֹתָהּ יַחַד עִם זְבוּל הַכֶּרֶם. (י) לֹא תִרְתֵּם שׂוֹר וְחֹמֶר יַחְדָּו.

(יא) לֹא תִלְבֹּשׁ בְּגָד מְעַרְבֵּב מִצֶּמֶר (שְׁמוֹנֶה עָשָׂר שְׁמֻקְרוֹ מִן הַחֵץ) וּמִפְשִׁתָּן (שְׁמוֹנֶה עָשָׂר שְׁמֻקְרוֹ מִן הַחֵץ)

(טו) וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָה וְאַמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלִי הַנַּעֲרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשָּׁעֵרָה:

טו וַיִּסַּב אַבְוֶהָא (נ"א אַבְוֶהִי) דְּעוֹלָמְתָא וְאַמָּהּ וַיִּפְקֹדוּ יָת בְּתוּלִי עוֹלָמְתָא לְקָדָם סְבִי קַרְתָּא לְתַרְע בֵּית דִּין אַתְרָא:

כז"י • אָבִי הַנַּעֲרָה וְאַמָּהּ • (שם) מִי שֶׁגָּדְלוּ גְדוּלִים הָרָעִים, יִתְבּוּזוּ עָלֶיהָ:

(טז) וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנֶנָּה:

טז וַיִּימַר אַבְוֶהָא דְּעוֹלָמְתָא לְסַבֵּינָא יָת בְּרַתִּי יִהְיִית לְגַבְרָא הָדִין לְאַנְתּוּ וְסַנְנָה:

כז"י • וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָה • (שם) מְלַמֵּד שָׁאִין רְשׁוּת לְאִשָּׁה לְדַבֵּר בְּפָנֵי הָאִישׁ.

(יז) וְהִנֵּה הוּא שָׁם עָלִילַת דְּבָרִים לְאָמֹר לֹא־מָצָאתִי לְבַתְּךָ בְּתוּלִים וְאַלֶּהָ בְּתוּלִי בְּתִי וּפָרְשׁוּ הַשְּׂמֻלָּה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:

יז וְהָא הוּא שְׁנֵי תַּסְקוּפֵי מַלִּין לְמִימַר לֹא אֲשַׁכְחִית לְבַתְּךָ בְּתוּלִין וְאַלִּין בְּתוּלִי בְּרַתִּי וַיִּפְרְסוּן שׁוּשִׁיפָא קָדָם סְבִי קַרְתָּא:

כז"י • וּפָרְשׁוּ הַשְּׂמֻלָּה • (שם) הָרִי זֶה מִשָּׁל: מַחְזִירִין הַדְּבָרִים בְּשֻׂמְלָה.

(יח) וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהוּא אֶת־הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ: כז"י • וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ • מַלְקוֹת (כתובות מו).

יח וַיִּדְבְּרוּן סְבִי קַרְתָּא הֵהִיא יָת גַּבְרָא וַיִּלְקוּן יָתָה:

(יט) וַעֲנִשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וַנִּתְּנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיֵא שָׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו: ם

יט וַיִּגְבּוּן מִנְּהָ מֵאָה כֶּסֶף וַנִּתְּנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה דְּעוֹלָמְתָא אֲרִי אֶפֶק שׁוּם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא דִּישְׂרָאֵל וְלָהּ תִּהְיִי לְאַנְתּוּ לִית לָהּ רְשׁוּ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמָהּ:

(כ) וְאִם־אָמַת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לַנַּעֲרָה:

כ וְאִם קִשְׁטָא הָוָה פִּתְגָמָא הָדִין לֹא אֲשַׁכְחִיחוּ בְּתוּלִין לְעוֹלָמְתָא:

כז"י • וְאִם־אָמַת הָיָה הַדָּבָר • (שם) בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, שְׁזַנְתָּה לְאַחַר אֲרוֹסֶיךָ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(טו) אַחַר זֹאת יָקָחוּ אֲבִיָּהּ וְאַמָּהּ אֶת הַזִּבְּאוֹת (הַגּוֹפְנוֹת), וַיּוֹצִיאוּ אוֹתָהּ אֶל חֲכָמֵי הַיָּשׁוּב וְאֶל שַׁעַר הַדִּין.
(טז) וְאָמַר אֲבִיָּהּ אֶל הַחֲכָמִים, אֲנִי הִשְׁאֲתִי אֶת בְּתִי לְאִישׁ הַזֶּה, וּמִיָּד דָּחָה אוֹתָהּ.
(יז) וְהִנֵּה כָּכָר הוּא שָׁם עָלֶיהָ דְּבוּרֵי עֲלִילוֹת וְאָמַר, לֹא מָצָאתִי לָהּ זִבְּאוֹת

(גופנית), וְזֹאת הִיא זִבְּאוֹתָהּ. וּפָרְשׁוּ אֶת בֶּד הַבְּדִיקָה אוֹ כָּל הוֹכָחָה תַּחֲלִיפִית לָהּ בֵּין יָדֵיהֶם (לַפְנֵיהֶם).
(יח) לָכֵף יָקָחוּ חֲכָמֵי אוֹתוֹ הַיָּשׁוּב אֶת הַגָּבֵר הַהוּא וַיַּחֲנֹכוּ אוֹתוֹ.
(יט) וַיִּקְנְסוּ אוֹתוֹ מֵאָה דִּרְהָם (עֵדֶר מִטְבַּע חֲשׁוֹם), וַיִּשְׁלְמוּ אוֹתָם לְאָבִי הַבֵּת

שְׁדִּרְכָּהּ לְהַתְרוּצֵץ בַּחוּץ, כִּי הוֹצִיֵא שָׁם גְּרוּעַ עַל בְּתוּלָה מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, וְתִהְיֶה לוֹ רַעְיָה וְלֹא יִתֵּר לוֹ לְגִרְשָׁהּ לְמִשְׁךְ חַיִּי.
(כ) וְאִם הָיָה הַדָּבָר אָמִתִּי וְלֹא נִמְצְאָה לְבַת שְׁדִּרְכָּהּ לְהַתְרוּצֵץ בַּחוּץ זִבְּאוֹת.

(כא) וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּמִקְלוֹתָּהּ אֲנִישֵׁי עִירָהּ בְּאֶבְנִים וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה נָבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ׀

כ"י • אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ • (כתובות מה) ראו גדולים שגדלתם. אֲנִישֵׁי עִירָה • (ספרי) בַּמַּעֲמָד כָּל אֲנִישֵׁי עִירָה. לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ • כמו: בְּבֵית אָבִיהָ.

(כב) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב ׀ עִם־אִשָּׁה בְּעֶלְתָּ־פֶּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ׀

כ"י • וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם • (ספרי) לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂה חֲדוּדִים, שָׁאִין הָאִשָּׁה נְהִיגִית מֵהֶם. "גַּם", לְרִבּוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם (ספרים אחרים: מֵאֲחֻרֵּיהֶם) • (שם) דָּבָר אַחֵר: "גַּם שְׁנֵיהֶם", לְרִבּוֹת אֵת הוֹלֵד, שָׁאִם הִיְתָה מַעֲבֵרַת אֵין מִמֵּתִינִין לָהּ עַד שְׁתַּלַּד.

(כג) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֶרְשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:

כ"י • וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר • (ערכין ז) לְפִיכָף שָׁכַב עִמָּה, פָּרָצָה קוֹרָאָה לַגָּנֵב, הָא אֱלוּ יִשְׁכַּח בְּבֵיתָהּ, לֹא אָרַע לָהּ.

(כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּמִקְלֹתֶם אַתֶּם בְּאֶבְנִים וּמָתוּ אֶת־הַנַּעֲרָה עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ׀

(כה) וְאִם־בִּשְׂדֵּה יִמָּצֵא הָאִישׁ אֶת־הַנַּעֲרָה הַמֵּאֶרְשָׁה וְהַחֲזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבָדוֹ:

(כא) אֲזִי הוֹצִיאוּ אוֹתָהּ אֶל דֶּלֶת בֵּית אָבִיהָ, וְיִרְגְּמוּ אוֹתָהּ כָּל יוֹשְׁבֵי קִרְיָתָהּ בְּאֶבְנִים עַד שֶׁתָּמוּת, בַּעֲבוּר עֲשׂוּתָהּ מִזִּמָּה שֶׁפָּלָה בְּתוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְכָף נַעֲשָׂתָה מִרְדְּנִית (פּוֹרְקֵת עַל) בְּחִסּוֹת הַתְּבַצְרוּתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. וּבָעִיר אֶת בַּעֲלֵי הָרַע מִתּוֹכָם. (כב) וְאִם יִמָּצֵא אִישׁ שׁוֹכֵב לִישׁוֹן עִם אִשָּׁה בְּעֶלְתָּ פֶּעַל, אֲזִי יִהְיֶה יְחִידִי, וְהוֹצִיאוּ אוֹתָהּ אֶל דֶּלֶת בֵּית אָבִיהָ, וְיִרְגְּמוּ אוֹתָהּ כָּל יוֹשְׁבֵי קִרְיָתָהּ בְּאֶבְנִים עַד שֶׁתָּמוּת, בַּעֲבוּר עֲשׂוּתָהּ מִזִּמָּה שֶׁפָּלָה בְּתוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְכָף נַעֲשָׂתָה מִרְדְּנִית (פּוֹרְקֵת עַל) בְּחִסּוֹת הַתְּבַצְרוּתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. וּבָעִיר אֶת בַּעֲלֵי הָרַע מִתּוֹכָם. (כג) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֶרְשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה: (כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּמִקְלֹתֶם אַתֶּם בְּאֶבְנִים וּמָתוּ אֶת־הַנַּעֲרָה עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: (כה) וְאִם־בִּשְׂדֵּה יִמָּצֵא הָאִישׁ אֶת־הַנַּעֲרָה הַמֵּאֶרְשָׁה וְהַחֲזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבָדוֹ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בְּנוֹגַע לַבַּת שְׁדִרְכָּה לְהַתְרוֹצֵץ בַּחוּץ בְּסִבַּת שְׁלֹא זָעָקָה וְהִיא בְּקִרְיָה, וּבִיחּוֹס לְאִישׁ בְּסִבַּת שֶׁבָּא עַל אִשְׁתּוֹ. וּבָעִיר אֶת בַּעֲלֵי הָרַע מִתּוֹכָם. (כח) וְאִם מִצָּא הָאִישׁ בְּמִדְבָּר (בְּשָׂדֶה הַפְּתוּחָה) אֶת הַבַּת הַמִּקְדָּשֶׁת שְׁדִרְכָּה לְהַתְרוֹצֵץ בַּחוּץ, וְתַפֵּשׂ בָּהּ וְשָׁכַב עִמָּה, אֲזִי יִהְיֶה אוֹתוֹ הָאִישׁ הַשׁוֹכֵב עִמָּהּ (הַנָּס) לְבָדוֹ.

הָאִישׁ הַשׁוֹכֵב לִישׁוֹן עִמָּה וְהִיא, וּבָעִיר אֶת בַּעֲלֵי הָרַע מִבֵּית יִשְׂרָאֵל. (כג) וְאִם הִיְתָה בַת שְׁדִרְכָּה לְהַתְרוֹצֵץ בַּחוּץ, (וְהִיא) בְּתוּלָה מִקְדָּשֶׁת לְאִישׁ, וּמִצָּא אוֹתָהּ אִישׁ אַחֵר בְּקִרְיָה וְשָׁכַב עִמָּה. (כד) אֲזִי הוֹצִיאוּ אֶת שְׁנֵיהֶם יְחִידִי אֶל שַׁעַר אוֹתוֹ הַיּוֹשֵׁב, וְיִרְגְּמוּ אוֹתוֹ שְׁנֵיהֶם בְּאֶבְנִים עַד כִּי יָמוּתוּ שְׁנֵיהֶם.

(כא) אֲזִי הוֹצִיאוּ אוֹתָהּ אֶל דֶּלֶת בֵּית אָבִיהָ, וְיִרְגְּמוּ אוֹתָהּ כָּל יוֹשְׁבֵי קִרְיָתָהּ בְּאֶבְנִים עַד שֶׁתָּמוּת, בַּעֲבוּר עֲשׂוּתָהּ מִזִּמָּה שֶׁפָּלָה בְּתוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְכָף נַעֲשָׂתָה מִרְדְּנִית (פּוֹרְקֵת עַל) בְּחִסּוֹת הַתְּבַצְרוּתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. וּבָעִיר אֶת בַּעֲלֵי הָרַע מִתּוֹכָם. (כב) וְאִם יִמָּצֵא אִישׁ שׁוֹכֵב לִישׁוֹן עִם אִשָּׁה בְּעֶלְתָּ פֶּעַל, אֲזִי יִהְיֶה יְחִידִי, וְהוֹצִיאוּ אוֹתָהּ אֶל דֶּלֶת בֵּית אָבִיהָ, וְיִרְגְּמוּ אוֹתָהּ כָּל יוֹשְׁבֵי קִרְיָתָהּ בְּאֶבְנִים עַד שֶׁתָּמוּת, בַּעֲבוּר עֲשׂוּתָהּ מִזִּמָּה שֶׁפָּלָה בְּתוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְכָף נַעֲשָׂתָה מִרְדְּנִית (פּוֹרְקֵת עַל) בְּחִסּוֹת הַתְּבַצְרוּתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. וּבָעִיר אֶת בַּעֲלֵי הָרַע מִתּוֹכָם. (כג) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְּתוּלָה מֵאֶרְשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה: (כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּמִקְלֹתֶם אַתֶּם בְּאֶבְנִים וּמָתוּ אֶת־הַנַּעֲרָה עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: (כה) וְאִם־בִּשְׂדֵּה יִמָּצֵא הָאִישׁ אֶת־הַנַּעֲרָה הַמֵּאֶרְשָׁה וְהַחֲזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבָדוֹ:

(כו) וְלַנְעִמָּה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנְעִמָּה חֲטֵא מוֹת
 לְעוֹלָמְתָּא חֻבַּת דִּין דְּקָטוּל אַרִי כְּמָא
 דִּיקוּם גְּבֵרָא עַל חֻבְרָה וְיִקְטִלְנָה נַפְשׁ כֵּן
 פִּתְגָמָא הָדִין:
 הַדְּבָר הַזֶּה:

כ"י • כִּי פֶּאֶשֶׁר יָקוּם וְגו' • לִפִּי פִּשְׁטוֹ וְזֶה מִשְׁמַעוֹ:
 כִּי אֲנוּסָה הִיא, וּבְחִזְקָה עָמַד עָלֶיהָ, כְּאַדָּם הַעוֹמֵד
 עַל חֻבְרָה לְהַרְגוֹ. (פסחים כה. סנהדרין עג) וְרַבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ בּוֹ:
 הָרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וּנְמַצָּא לְמַד וְכו'.

(כז) כִּי בַשָּׂדֶה מִצָּאֵה צִעָקָה הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאֵין
 מוֹשִׁיעַ לָהּ: ׀
 כז אַרִי בְּחֻקְלָא אֲשֶׁכְּחָה צֹחַת עוֹלָמְתָּא
 דְּמֵאֲרָסָא וְלִית דְּפָרִיק לָהּ:

(כח) כִּי־מִצָּא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוֹלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה
 וּתְפִשָּׂה וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצְאוּ:
 כח אַרִי יִשְׁכַּח גְּבֵר עוֹלָמְתָּא בְּתֻלְתָּא דִּי לֹא
 מֵאֲרָסָא וְיִחְדָּנָה וְיִשְׁכּוּב עִמָּה וְיִשְׁתַּכְּחוּן:

(כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים
 כֶּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַּל
 שְׁלַחָה כְּלִימּוֹ: ׀
 כט וְיִתֵּן גְּבֵרָא דִּישְׁכַּב עִמָּה לְאַבּוּהָא
 דְּעוֹלָמְתָּא חֲמִשִּׁין כֶּסֶף וְדָכְסָף וְלֹא תִּהְיֶה
 לְאַנְתּוֹ חֵלֶף דִּי עָנָה לִית לָהּ רִשׁוֹ לְמַפְטָרָה
 כָּל יוֹמוֹהִי:

כג (א) לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה בָנָה
 אָבִיו: ׀
 א לֹא יִסַּב גְּבֵר יֵת אֶתֶּת אָבִוּהִי וְלֹא יִגְלִי
 בְּנָפָא דְּאַבּוּהִי:

כ"י • לֹא־יִקַּח • (קידושין טז) אֵין לוֹ בַּהּ לְקוּחִין, וְאֵין
 קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בַּהּ. וְלֹא יִגְלֶה בָנָה אָבִיו • (יבמות לג)
 שׁוֹמֵרֶת יָבָם שֶׁל אָבִיו, הָרְאוּיָה לְאָבִיו, וְהָרִי כְּבֵר
 הַזֶּה עָלֶיהָ מִשּׁוּם: (ויקרא יח) "עֲרוֹת אָחִי אָבִיד" ? אֵלָּא

(ב) לֹא־יָבֵא פְּצוּע־דָּפָא וְכִרּוֹת שְׁפָכָה בְּקָהֶל
 יְהוָה: ׀
 ב לֹא יָדְבִי דְּפָסִיק וְדִמְחַבֵּל לְמַעַל בְּקָהֶל
 דִּי:

כ"י • פְּצוּע־דָּפָא • (יבמות עז) שְׁנִפְצָעוּ אוֹ שְׁנִדְפְּאוּ בִּיצִים שְׁלוֹ. וְכִרּוֹת שְׁפָכָה • שְׁנִכְרַת הַגִּיד וְשׁוּב אֵינוֹ יוֹרֶה
 קְלוּחַ זָרַע, אֵלָּא שׁוֹפֵף וְשׁוֹתֵת וְאֵינוֹ מוֹלִיד.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כו) בְּנוּגַע לְבַת שְׁדִרְכָּה לְהַתְרוּצִין
 בְּחוּץ, אֵל תַּעֲשֶׂה בַּהּ דְּבָר כִּי אֵין לָהּ
 עֲבָרָה שְׁחִיבָה הוּא הָרִיגָה, אֵלָּא
 דּוּמָה עֲנִינָה זֶה לְמִי שֶׁקָּם עַל חֻבְרָה
 וְרָצַח אוֹתוֹ, וְכָף אָבִד מִמֶּנּוּ אֶת נַפְשׁוֹ.
 (כז) וְכִפְּשׁוּ מִצָּא אוֹתָהּ בְּמִדְבָּר (בשדה
 הַפְתוּחַ), אִזִּי יִתְכַּן שֶׁהִיא כְּבֵר זַעֲקָה,
 וְלֹא נִמְצָא לָהּ מוֹשִׁיעַ.
 (כח) וְאִם מִצָּא אִישׁ בַּת שְׁדִרְכָּה
 לְהַתְרוּצִין בְּחוּץ, (דמא) בְּתוֹלָה שְׁלֹא
 הִתְקַדְּשָׁה לְאִישׁ, וְאִזִּי הִשְׁתַּלֵּט עָלֶיהָ
 וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצְאוּ שְׁנֵיהֶם.
 (כט) אִזִּי יִתֵּן אוֹתוֹ הָאִישׁ לְאָבִיָּה
 חֲמִשִּׁים דִּרְהָם (ערך מִטְבַּע חֲשׁוּב) וְתִהְיֶה לוֹ
 לְאִשָּׁה תְּמוּרַת בּוֹאוֹ עָלֶיהָ, לֹא יִתֵּר לוֹ
 לְגִרְשָׁה לְכָל מִשְׁךְ חַיִּיו.
 (א) לֹא יִתְחַתֵּן אִישׁ עִם אִשְׁתּוֹ אָבִיו
 כִּכָּה וְלֹא יִגְלֶה אֶת חֵיק אָבִיו.
 (ב) לֹא יָכֵס שְׁבוֹר אֲשָׁכִים וְקָטוּעַ
 הַשְּׁפָכָה בְּתוֹךְ קָהֶל ה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

תרס"ז, ראינו שם ספר-תורה אשר מקבל בידם שכתבו מהר"ם מרומנוב, וגם בו כתוב "דפא" בא"ל. ועין ב'שאנית' הונדא' (יורה-דעה סימן ט"ז) 'ידברי נחמיה' (יורה-דעה סימן כ"ב). ובספר 'משנת אברהם' (סימן לב) מצאנו במה ספרים הדנים בזה.

(היום יום, ז' אלול)

אדמו"ר הנקן הורה לכתב "פצוע דפא" בא"ל לבסוף, ולא בק"א.

בפראג יש ספר-תורה שקבלה בידם שהגיהו עזרא הסופר, אין קורין בו אלא בשמחת תורה, וגוללין אותו תמיד בפרכת שמע. כשהייתי בפראג בשנת תרס"ח ראיתי, וכתוב בו "דפא" בא"ל. כן כשהייתי בוארמס בשנת

ג לא ידפי ממזרא למעל בקהל דיי אף דרא עשיראה לא ידפי לה למעל בקהל דיי:

(ג) לא-יבא ממזר בקהל יהוה גם דור עשירי לא-יבא לו בקהל יהוה: ם

כ"י • לא-יבא ממזר בקהל ה' • לא ישא ישראלית.

ד לא ידבון עמונאי ומואבאי למעל בקהל דיי אף דרא עשיראה לא ידפי להון למעל בקהל דיי עד עלם:

(ד) לא-יבא עמוני ומואבי בקהל יהוה גם דור עשירי לא-יבא להם בקהל יהוה עד-עולם:

כ"י • לא-יבא עמוני • לא ישא ישראלית.

ה על עסק די לא ערעו תכונ בלחמא ובמזא בארמא במפקדון ממזרים ודי אגר עלך ית בלעם בר בעור מפתור ארם די על פרת ללשיותך:

(ה) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממזרים ואשר שבר עליך את-בלעם בן-בעור מפתור ארם נהרים לקללך:

כ"י • על-דבר • (ספרי) על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם. בדרך • כשהייתם בטרור.

ו ולא אבי יי אלהך לקבלא מן בלעם וחסד יי אלהך לך ית לטין לברכין ארי רחמך יי אלהך:

(ו) ולא-אבה יהוה אלהיך לשמע אל-בלעם ויהפך יהוה אלהיך לך את-הקללה לברכה כי אהבך יהוה אלהיך:

ז לא תתבע שלמהון וטבתהון כל יומיך לעלם:

(ז) לא-תדרש שלמם וטבתם פלימיך לעולם: ם

כ"י • לא-תדרש שלמם • (שם) מכלל שנאמר: "עמך ישב בקרבך", כל אף זה בן? תלמוד-לומר: "לא תדרש שלמם".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ו) ולא התאבה ה' אלהיך לקבל מן בלעם, אלא הפך לך את מניעת השפעת ממזרים, ויכרך ששכר בעצמו עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים למען יכפף אותך למניעת השפעת ממזר.

(ח) וזאת בסבת שלא קבלו את פניכם בלחם ובמים בדרך בעת יציאתכם ממזרים, ולכך ששכר בעצמו עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים למען יכפף אותך למניעת השפעת ממזר.

(ג) לא יבנס מי שלא נודע לו יחוס בקהל ה', אפילו הדור העשירי ממנו לא יבנס בקהל ה'.

(ד) לא יבנס איש עמוני ולא איש מואבי בקהל ה', אפילו הדור העשירי ממנו לא יבנס בקהל ה' לעולמי עד.

(ז) אל תבקש את טוב שלומם ולא את השפעת שלהם לארך הזמן שלך לעולם.

~ יום רביעי י' אלול ~

(ח) לֹא־תִתַּעַב אָדָמִי כִּי אֲחִידָהּ הוּא לֹא־תִתַּעַב מִצְרִי
כִּי יִגְדֹּל הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ:
ח לא תרחק אדומא ארי אחריו הוא לא
תרחק מצרוא ארי דיר הניתא בארעה:

כִּי־יִגְדֹּל הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ • לְגַמְרִי, וְאַף־עַל־פִּי שָׂרָאִי
לֶךְ לְתַעֲבוֹ, שִׁינָּא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתָךְ. לֹא־תִתַּעַב מִצְרִי •
מכל וכל, אף-על-פי שזרקו זכוריהם ליאור. מה
טעם? שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך.

(ט) בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם
בְּקֶהֱל יְהוָה: ׀
ט בנין די ותילידו להון דרא תליתאה ידפי
להון למעל בקהלא דיי:

כִּי־יִגְדֹּל הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ • לְגַמְרִי, וְאַף־עַל־פִּי שָׂרָאִי
לֶךְ לְתַעֲבוֹ, שִׁינָּא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתָךְ. לֹא־תִתַּעַב מִצְרִי •
הזה, והמחטיאו, מוציאו מן העולם הזה ומן העולם
הבא. לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב, וכן
מצרים שטבעום. ואלו שהחטיאום, נתעבו.

(י) כִּי־תִצֵּא מִחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר
רָע:
י ארי תפוק משריתא על בעלי דבבך
ותסתמר מכל מדעם ביש:

כִּי־יִגְדֹּל הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ • לְגַמְרִי, וְאַף־עַל־פִּי שָׂרָאִי
לֶךְ לְתַעֲבוֹ, שִׁינָּא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתָךְ. לֹא־תִתַּעַב מִצְרִי •

(יא) כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה
לֵילָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ
הַמַּחֲנֶה:
יא ארי יהי בך גבר די לא יהי דכי מקרה
לילא ויפוק למברא למשריתא לא יעול
לגו משריתא:

כִּי־יִגְדֹּל הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ • לְגַמְרִי, וְאַף־עַל־פִּי שָׂרָאִי
לֶךְ לְתַעֲבוֹ, שִׁינָּא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתָךְ. לֹא־תִתַּעַב מִצְרִי •
אל-תוף המחנה • זו מצות לא-תעשה. ואסור ליכנס
למחנה לויא, וכל-שכן למחנה שכניה (פסחים סח).

(יב) וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְחַץ בַּמִּים וּכְבָּא הַשֶּׁמֶשׁ
יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
יב ויהי למפגי ומשא יסחי במיא וכמעל
שמשא יעול לגו משריתא:

כִּי־יִגְדֹּל הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ • לְגַמְרִי, וְאַף־עַל־פִּי שָׂרָאִי
לֶךְ לְתַעֲבוֹ, שִׁינָּא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתָךְ. לֹא־תִתַּעַב מִצְרִי •

(יג) וַיֵּד תִּהְיֶה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:
יג ואמר מתקן יהי לך מברא למשריתא
ותפוק תמן לברא:

כִּי־יִגְדֹּל הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ • לְגַמְרִי, וְאַף־עַל־פִּי שָׂרָאִי
לֶךְ לְתַעֲבוֹ, שִׁינָּא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתָךְ. לֹא־תִתַּעַב מִצְרִי •

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ח) לא תמאס אדמי כי הוא אחיד, וְאַף־עַל־פִּי שָׂרָאִי
לֶךְ לְתַעֲבוֹ, שִׁינָּא בְּחֶרֶב לְקִרְאָתָךְ. לֹא־תִתַּעַב מִצְרִי •
(י) ואם יצאת במחנה על אויבך, אַזִּי
בְּנוֹסֶף נָקַט זְהִירוֹת מִכָּל דָּבָר פְּעוֹר.
(יא) ואם היה בכם איש שאינו טהור
ממקרה הלילה, אַזִּי יֵצֵא אֶל מַחוּץ
למחנה, הֵינּוּ שְׂלָא יִכְנֹס לְתוֹכוֹ.
(יב) וכאשר הגיע הזמן לקראת הערב
ירחץ בטיילה במים בזמן שקיעת
השמש, אַזִּי יִכְנֹס אֵלָיו.
(יג) ומקום יהיה לך מחוץ למחנה,
תתפנה שמה חוצה לו (למחנה).

יִדְּוֹסְכָּתָהּ תְּהִי לָךְ עַל זִינָךְ וְיִהְיֶה בְּמִשְׁקָךְ
לְבָרָא וְתִחַפֵּר בָּהּ וְתִתּוֹב וְתִכְסִי יָת מִשְׁקָתָךְ:

(יד) וַיִּתֵּן תְּהִיָּה לָךְ עַל־אֲזָנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ
וּחִפְרִתָהּ בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּית אֶת־צִאתְךָ:

כ"י - עַל־אֲזָנְךָ • לְבַד מִשְׁאָר כְּלֵי תַשְׁמִישְׁךָ. אֲזָנְךָ • כְּמוֹ כְּלֵי זִינָךְ.

טו אָרִי יִי אֱלֹהֶיךָ שְׁכֵנְתָה מִהֲלָכָא בְּגוֹ
מִשְׁרִיתְךָ לְשִׁזְבוֹתְךָ וּלְמִמְסָר פְּעֻלֵי דְבִרְךָ
קִדְמָךְ וְתִהְיֶה מִשְׁרִיתְךָ קִדְיָשָׁא וְלֹא יִתְחַזֵּי בְךָ
עֲבֵרַת פְּתָגָם וְיִתּוֹב מִימְרָה מְלֹאשְׁבָּא לָךְ:

(טו) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלְךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילְךָ
וּלְתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קִדְוֶשׁ וְלֹא־יִרְאֶה
בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: ם

כ"י - וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ • הַקִּדְוֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, "עֲרוֹת דָּבָר".

טז לֹא תִמְסָר עֶבֶד עַמְּמִין לִיָּד רַבּוֹנָהּ
דִּישְׁתַּזְבּ לְוֹתָךְ מִלּוֹת רַבּוֹנָהּ:

(טז) לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנְצֵל אֹלֶיךָ
מֵעַם אֲדֹנָיו:

כ"י - לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד • בְּתַגְנוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: אֶפְלוּ עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּרַח מִחוּצָה־לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל.

יז עַמְּךָ יִתֵּב בִּינְךָ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי בְּחֻדָּא
מִן קְרוֹיֶיךָ בְּדִיטֵיב לֹא תוֹנְנָה:

(יז) עַמְּךָ יִשֵּׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחֵר
שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ: ם

יח לֹא תִהְיֶה אֶתְתָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִבֹּר עֶבֶד
וְלֹא יִסָּב גְּבָרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְתָּא אִמָּא:

(יח) לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קִדְשׁ
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לְחֻמּוֹר, שְׁנֵאמַר: (בְּרֵאשִׁית כב) "שָׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר",
עִם הַדּוּמָה לְחֻמּוֹר. וְלֹא יִסָּב גְּבָרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶתְתָּא אִמָּתָא, שְׂאָף הוּא נַעֲשֶׂה קִדְשׁ עַל דָּהּ, שְׁכָל
בְּעִילוֹתֶיהָ בְּעִילוֹת זָנוֹת, שְׂאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ
בָּהּ.

כ"י - לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁה • מִפְּקֻרָתָּ, מִקְדָּשֶׁת וּמִזְמֶנֶת
לְזָנוֹת. וְלֹא־יִהְיֶה קִדְשׁ • (סְנַהֲרִין נד) מִזְמֶן לְמִשְׁכַּב
זָכוֹר, וְאוֹנְקָלוֹס תִּרְגָּם: 'לֹא תִהְיֶה אֶתְתָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְגִבֹּר עֶבֶדָּא', שְׂאָף זֶה מִפְּקֻרָתָּ לְבְּעִילַת זָנוֹת הִיא,
מֵאַחֵר שְׂאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ, שְׁהָרִי הִקְשׁוּ

יט לֹא תַעֲלֵ אֲגֵר זָנוּתָא וְחוּלְפִין כְּלָבָא לְבֵית
מִקְדָּשָׁא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ לְכָל נְדָרָא אֲרִי מְרַחֵק
קִדְּם יִי אֱלֹהֶיךָ אַף תְּרוּיָהוּן:

(יט) לֹא־תָבִיא אֶתְנֶן זָנוּתָא וּמִחִיר כָּלָב בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גִּידָר כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־
שְׁנֵיהֶם: ם

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וְעִיבּוּד מַעֲרִבִית־יְהוּדִית

(יח) וְלֹא תִהְיֶה מַעֲנֶנֶת מִבְּנוֹת
יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִהְיֶה מַעֲנֶנֶת מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
(יט) וְאֵל תִּכְנִיס דָּבָר מִתַּקְבּוּלֵי
הַזָּנוּנִים וְלֹא מִמִּחִירֵי הַכְּלָבִים אֶל בֵּית
ה' אֱלֹהֶיךָ, אֵף לֹא בְּחֻלְק מִכָּל
הַנְּדָרִים, כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ יִמָּאס אֶת
שְׁנֵיהֶם יַחְדָּיו.

אוֹתָךְ.
(טז) וְלֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו אֲשֶׁר
יִצִּיל אֶת עַצְמוֹ אֹלֶיךָ מִסִּבַּת חוּבוֹ
הַכִּסְפִּי, אֲלֹא נָדָב לוֹ כִּסֶּף.
(יז) וְיִשָּׁב בְּצִדְךָ בְּתוֹכָךְ, בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר
הוּא בּוֹחֵר בּוֹ, בְּאֶחָד מִמְּקוֹמוֹתֶיךָ
בְּטוֹב לוֹ בְּיוֹתֶר, וְלֹא תִזְיֵק לוֹ.

(יד) וְיִהְיֶה לָךְ יָתֵד בְּנוֹסְף לְנִשְׁקָךְ, וְאִם
הִיתָה לָךְ יִצִּיָּאָה, אֲזִי חָפֵר בּוֹ וְחֹזֵר
וְכֹסֶה אֶת הַיִּצִּיָּאָה הַהִיא (כֵּן גַּם הַקָּדָם).
(טו) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, אוֹרוֹ הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ
מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילְךָ, וְיִסְגִּיר אֶת אוֹיְבֶיךָ
בְּיָדְךָ, וְלִכְנֵן יִהְיֶה מַסְנֶיךָ מִקְדָּשׁ וְלֹא
יִרְאֶה בְּךָ עֲנָן מְכַעַר שְׁבַעֲשִׁטִּיו יִנְטֹשׁ

כ"י • אֶתְנָן זֹנָה • נָתַן לָהּ טָלָה בְּאַתְנָנָה, פָּסוּל לְהַקְרִיבָהּ. וּמַחֲזִיר כָּלֵב • הִחְלִיף שָׁה בְּכָלֵב. גַּם-שְׁנֵיהֶם • (ב"ק סה) לְרִבּוּת שְׁנוּיָהֶם, כְּגוֹן חֲטִיִּים וְעִשָּׂאֵן סֵלֶת.

(כ) לֹא-תִשָּׂיף לְאַחִיךָ נִשְׂדָּה כֶּסֶף נִשְׂדָּה אֶכֶל נִשְׂדָּה כֹּל לֹא תִרְבִּי לְאַחִיךָ רִבִּית כֶּסֶף רִבִּית עֲבוּר רִבִּית כָּל מַדְעָם דְּמִתְרַבִּי:

כ"י • לֹא-תִשָּׂיף • אֲזַהֲרָה לָלֶנָּה, שֶׁלֹּא יִתֵּן רִבִּית לַמַּלְוָה, וְאַחֲרֵי-כֵן אֲזַהֲרָה לַמַּלְוָה: (ויקרא כה) "אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׂדָּה" (ב"מ ע).

~ נקודות משיחות קודש ~

לְקַדְּשָׁה, שֶׁהִיא חִיּוֹת וְנִצְחִיּוֹת. וְעֲבוּדָה זֹו מְבִיאָה לְתַחֲתִית הַמֵּתִים כְּפִשׁוּטָה. אֵף נִצְחִיּוֹת זֹו אֵינָה בָּאָה מֵעֲבוּדַת הָאָדָם, הַמְּגַבֵּלֶת, אֲלֵא מִהַתְּחַבְּרוּת בִּ"אַלְקִים חַיִּים" ('מִצְוָה' מְלִשׁוֹן צוֹתָא). וְאֵלֶּי הַמַּלְוָה בְּרִבִּית, שֶׁלֹּא מִשְׁתַּתְּפִים מִלְמַעְלָה בְּעֲבוּדָתוֹ, כְּאִמּוֹר, אֵינּוּ קָם בְּתַחֲתִית הַמֵּתִים.

(לקוטי שיחות, כרך ג, עמ' 1011)

לֹא תִשָּׂיף (כג, כ) הַמַּלְוָה בְּרִבִּית אֵינּוּ קָם לְתַחֲתִית הַמֵּתִים (שו"ע אדמו"ר הֶזְקֵן הַלְכוֹת רִיבִית ס"ב) הַמַּלְוָה בְּרִבִּית מְרִוּחַ מִכֶּסֶף שֶׁבְּעֶבֶר הָיָה שָׁלוֹ, וְהוּא נָתַן אֶפְשָׁרוּת לָלוֹנָה לְסוּחַר בּוֹ. וּבִמְדָּה זֹו מוֹדֵדִים לוֹ מִלְמַעְלָה: נוֹתְנִים לוֹ כֹּחַ לְעַבֵּד עֲבוּדָתוֹ, "לְסוּחַר", אֲבָל לֹא מִשְׁתַּתְּפִים, כְּכִיכּוֹל, בְּעֲבוּדָה עֲצֻמָּה. וְהִנֵּה, בְּקִיּוֹם מִצְוָה יֵשׁ מִשׁוּם "תַּחֲתִית הַמֵּתִים", שֶׁכֵּן דָּבָר גִּשְׁמִי, שֶׁהוּא הוֹנָה וְנִפְסָד (מִיתָה), נִעֲשֶׂה כָּלִי

כא לְבַר עֲמֻמִּין תִּרְבִּי וְלְאַחִיךָ לֹא תִרְבִּי בְּדִיל דִּיבְרִכְנָךְ יִי אֱלֹהֶיךָ כָּל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֲרֻעָא דִּי אֵת עֵלִל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:

(כא) לִנְכַרִי תִשָּׂיף וְלְאַחִיךָ לֹא תִשָּׂיף לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ס

כ"י • לִנְכַרִי תִשָּׂיף • וְלֹא לְאַחִיךָ, (סס) 'לֹא' הֵבֵא מִכָּלל 'עֲשֵׂה' – 'עֲשֵׂה', לְעַבֵּר עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוּיִן וְעֲשֵׂה'.

כב אַרִי תִדֵּר גִּדֵּר גִּדֵּם יִי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִאֲחֹר לְשִׁלְמוֹת אַרִי מִתְּבַע יִתְבַּעְנָה יִי אֱלֹהֶיךָ מִנָּה וְיִהִי בְךָ חוֹבָא:

(כב) כִּי-תִדֵּר גִּדֵּר לְיְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תִאֲחֹר לְשִׁלְמוֹ כִּי-דִרְשׁ יִדְרְשׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִעַמְּךָ וְהָיָה בְךָ חֵטָא:

כ"י • לֹא תִאֲחֹר לְשִׁלְמוֹ • (ספרי) שְׁלֵשָׁה רִגְלִים, וּלְמַדּוּהוּ רִבּוּתֵינוּ מִן הַמִּקְרָא.

(כג) וְכִי תַחֲדָל לְגִדֵּר לֹא-יְהִיֶּה בְךָ חֵטָא: כג וְאַרִי תִתְּמַנֵּעַ לְמַגִּדֵּר לֹא יְהִי בְךָ חוֹבָא:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

תִּאֲחֹר אֵת מַלּוּי הַהִבְטָחָה בּוֹ, כִּי בּוֹ הוּא יִדְרֵשׁ מִמֶּךָ דְּרִישָׁה, וּבִכְךָ יִחוּל עָלֶיךָ עֲנֵשׁ. (כג) אֲשֶׁר אֵלֶּי מִלֵּאֲתָ אֵת הַבְּטָחָתְךָ מִלְּבַתְּחִלָּה, לֹא הָיָה חָל בְּךָ עֲנֵשׁ.

אֲחֻזּוֹ מִסִּים. וּמִן אֲחִיךָ לֹא תִקַּח בְּדִי שִׂיתֵן ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ בְּרִכָּה בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה מִגִּיעַ לְהַכְנִס אֵלֶיךָ לְהִיּוֹת לָכֶם לְאַחֲזָה. (כב) וְאִם גִּדֵּרְתָּ גִדֵּר לַה' אֱלֹהֶיךָ, אֵל

(ב) וְלֹא תִתְּסִיר מִן אֲחִיךָ אֲחֻזּוֹ מִסִּים (היינו שִׁמְחִסִּיר מִנֵּעַ מִמּוֹה שְׁנוֹתָן, וּדְרוֹשׁ לְקַבֵּל חֲזוּרָה בְּשִׁלְמוֹת) שֶׁל כֶּסֶף וְלֹא שֶׁל אֶכֶל וְלֹא שֶׁל כָּל דָּבָר שֶׁנִּתֵּן לְהִסְתִּיר מִמֶּנּוּ אֲחֻזּוֹ מִסִּים. (כא) וְכִי תִתְּסִיר מִמֶּנּוּ, תִּקַּח מִמֶּנּוּ

(כד) מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמַר וְעֵשִׂיתָ בְּאִשְׁרֵי נִדְרֶךָ
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ׀
 כִּי־יֹאמֹר מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמַר • (ר"ה ו) לִיתֵן 'עֲשֵׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה'.

~ יום חמישי י"א אלול ~

(כה) כִּי תִבֹּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ
 שְׂבַעֲךָ וְאֶל-כִּלְיֶיךָ לֹא תִתֵּן: ׀

כִּי־יֹאמֹר כִּי תִבֹּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ • (ב"מ פז) בְּפוֹעַל – הַכְּתוּב
 מְדַבֵּר. בְּנִפְשֶׁךָ • כִּמְהָ שֶׁתִּרְצֶה. שְׂבַעֲךָ • וְלֹא אֲכִילָה
 גִּסָּה. וְאֶל-כִּלְיֶיךָ לֹא תִתֵּן • מִכָּאן שֶׁלֹּא דִבְרָה תוֹרָה

~ נקודות משיחות קודש ~

(הַכֶּרֶם מִצְמִיחַ פִּירוֹת הַמוֹסִיפִים תַּעֲנוּג). "קָמָה" – עֲבוּדָה
 מִתּוֹךְ קְבֻלַּת עוֹל, כְּפִי הַמּוֹכֵר עַל-פִּי שׁוֹרֵת הַדִּין (מִתְּבוּאָת
 הַשָּׂדֶה עוֹשִׂים לַחֵם, הַמּוֹכֵר לַקִּיּוֹם הָאֶדָם).
 לְפִי זֶה מוֹכֵן, מְדוּעַ קָדָם "כֶּרֶם" לְ"קָמָה": בְּרֹאשׁ
 וּבִרְאשׁוֹנָה מְלַמְּדֵנוּ הַכְּתוּב שֶׁהַעוֹבֵד מִתּוֹךְ תַּעֲנוּג הוּא
 "פוֹעֵל" שֶׁל הַקֶּבֶה, וְהַקֶּבֶה מְסַפֵּק לוֹ אֶת כָּל צֻרְכָּיו
 ("וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ שְׂבַעֲךָ"); וְלֹאֲחֵר מִכֵּן מְשִׁמְעֵנוּ
 הַכְּתוּב חִידוּשׁ גָּדוֹל יוֹתֵר, שֶׁאִף הַעוֹבֵד מִתּוֹךְ 'קְבֻלַּת עוֹל'
 בֵּן הוּא ("וְקִטְפָתָהּ מִלִּילוֹת בִּגְדֶךָ").

(לקוטי־שיחות, כרך לד, עמ' 129)

כִּי תִבֹּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ . . כִּי תִבֹּא
 בְּקִמַּת רֵעֶךָ וְקִטְפָתָהּ מִלִּילוֹת בִּגְדֶךָ (כה)
 בְּפוֹעַל, הַכְּתוּב מְדַבֵּר . . אִף זֶה בְּפוֹעַל, הַכְּתוּב מְדַבֵּר
 (רש"י)
 יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּזֶה: לְכַאוֹרָה הִזָּה הַכְּתוּב צִרִיף לְהַקְדִּים "כִּי
 תִבֹּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ" ? שֶׁהִרֵי אֲכִילַת הַפוֹעַל בְּכֶרֶם הִיא חִידוּשׁ
 גָּדוֹל יוֹתֵר מִקְטִיפַת מִלִּילוֹת בְּקָמָה.
 אֲלֹא הַבְּאוּר בְּזֶה הוּא: "רֵעֶךָ" זֶה הַקֶּבֶה (שְׁמוֹת רַבָּה, רִישׁ
 פֶּרֶשׁת יִתְרוֹ), וְ"פוֹעַל" רוֹמֵז לַיהוּדִי, שֶׁנִּבְרָא לְשִׁמּוֹשׁ אֶת
 קוֹנוֹ.
 "כֶּרֶם" – רוֹמֵז לְעֲבוּדָה מִתּוֹךְ תַּעֲנוּג, לְפָנִים מִשְׁוֹרֵת הַדִּין

(כו) כִּי תִבֹּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ וְקִטְפָתָהּ מִלִּילַת בִּידֶךָ
 וְחִרְמִשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַּת רֵעֶךָ: ׀

כִּי־יֹאמֹר כִּי תִבֹּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ • (ב"מ פ"ו) אִף זֶה, בְּפוֹעַל – הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כד) אִף אֲשֶׁר יֵצֵא מִשְׁפָּתוֹתֶיךָ, שְׁמֹר
 אוֹתוֹ וְעֲשֵׂה בּוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּדְרַתְּ לָהּ אֱלֹהֶיךָ
 בְּהִתְנַדְּבוֹת כְּפִי שֶׁאִמַּרְתָּ אוֹתוֹ בְּפִיךָ.
 (כה) וְאִם נִלְקַחְתָּ כְּשֹׁכִיר בְּכֶרֶם
 חֲבֶרְךָ, אֲזִי אֶכֹּל מִן הָעֲנָבִים לְתַאֲבוֹן
 הַמִּשְׁבִּיעַ אוֹתְךָ, וְאֵל תִּשִּׂים מִמֶּנּוּ דָּבָר
 בְּכִלְיֶיךָ.
 (כו) וְאִם נִלְקַחְתָּ כְּשֹׁכִיר בְּשִׂבְלִים שֶׁל
 חֲבֶרְךָ, אֲזִי תוֹכֵל לִקְטֹף מֶה שֶׁתִּתְּנֶה
 אוֹתוֹ בִּגְדֶךָ, וְלֹא תַפְעִיל אֶת הַחֲרָמִשׁ
 עַל שִׁבְלֵי חֲבֶרְךָ עֲבוּר עֲצָמֶךָ.

א ארי יסב גבר אתמא ויבעלה ויהי אם לא
תשפח רחמין בעיניה ארי אשפח בה
עברת פתגם ויכתוב לה גט פטורין ויהב
בידה ויפטרנה מביתה:

כד (א) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְבָעִלָּהּ וְהָיָה אִם־לֹא
תִּמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוּת דָּבָר וְכָתַב
לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלַחַהּ מִבֵּיתוֹ:

כ"י • כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוּת דָּבָר • מִצְוָה עָלָיו לְגַרְשָׁהּ, שֶׁלֹּא תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו (ספרים אחרים: מִצְוָה שֶׁלֹּא תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו) •

ב וּתְפֹק מִבֵּיתָהּ וְתִתֶּן לָהּ גֵּט פְּטוּרִין וְיִהְיֶה לְגִבּוֹר אַחֲרָיָהּ:

(ב) וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלַכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר:

כ"י • לְאִישׁ־אַחֵר • (ניסין ז) אֵין זֶה בֶּן זִוְגוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן, הוּא הוֹצִיא רִשְׁעָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְזֶה הַכְּנִיסָה.

ג וַיִּסְנֶנָּה גִבּוֹרָה בְּתֵרָאָה וַיִּכְתֹּב לָהּ גֵּט
פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וַיִּפְטְרֶנָּה מִבֵּיתָהּ אוֹ אֲרִי
יָמוֹת גִּבּוֹרָה בְּתֵרָאָה דְּנִסְבָּה לָהּ לֹאנָתוֹ:

(ג) וַשִּׁנְאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת
וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלַחַהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוֹת הָאִישׁ
הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

כ"י • וַשִּׁנְאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן • הַכְּתוּב מִבְּשָׂרוֹ שְׁסוּפוֹ לְשִׁנְאוֹתָהּ, וְאִם לֹא – קוֹבְרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ כִּי
יָמוֹת".

ד לִית לָהּ רִשׁוֹ לְבַעֲלָהּ קְדָמָהּ דִּי פִטְרָה
לְמַתָּב לְמִסְבָּה לְמַהוּי לָהּ לֹאנָתוֹ בְּתֵרָאָה
אֲסִתְּאַבֵּת אֲרִי מִרְחֻקָּא הִיא קָדָם יִי וְלֹא
תַחֲסִיב יָת אֲרֻעָא דִּי יִי אֱלֵהֶּן יָהֵב לָהּ
אֲחִסָּנָא:

(ד) לֹא־יֻכַּל בְּעִלָּהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלַחָהּ לָשׁוּב
לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ
בִּיתוּעָבָהּ הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲסִיב אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיהָ נָתַן לָהּ נַחֲלָה: ׀

כ"י • אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ • (יבמות יא) לְרַבּוֹת סוּטָה שֶׁנִּסְתְּרָה.

~ יום שישי י"ב אלול ~

ה ארי יסב גבר אתמא חדמא לא יפוק
בחילא ולא יעבר עלוהי לכל מדעם פגוי
יהי לביתה שפא חדא ויחדי ית אתמא דִּי
נסב:

(ה) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא
וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכַל־דָּבָר נָקִי יְהִי לְבֵיתוֹ שְׁנָה
אַחַת וְשָׁמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

מבִּלְעָדִיו, כִּי זֶה מֵאוֹס לִפְנֵי ה'. וְלֹא
תִּכְתִּים עֲבָרָה עַל אֲרָצָךְ אֲשֶׁר ה'
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לְנַחֲלָה.

(ח) וְכִי הִתְחַתֵּן אִישׁ אֶת אִשָּׁה
חֲדָשָׁה, אֵל יֵצֵא לְצִבָּא וְלֹא יַעֲבֹר דָּבָר
מִזֶּה עָלָיו, אֲלֵא יְהִי מֵיַעַד רַק לְבֵיתוֹ
שְׁנָה אַחַת, וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר

(ג) אֲזִי דָחָה אוֹתָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵר
וְכָתַב לָהּ מִכְתָּב נְתוּק, וְנָתַן אוֹתוֹ
אֵלֶיהָ וְשָׁלַח אוֹתָהּ אוֹ מֵת הָאִישׁ
הָאֲחֵר אֲשֶׁר לָקַח לוֹ אוֹתָהּ לְאִשָּׁה.

(ד) אֲסוּר לְבַעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁלַח
אוֹתָהּ לַחֲזוֹר וּלְהִתְחַתֵּן אִתָּהּ לְהִיּוֹת לוֹ
לְאִשָּׁה אַחֵר שֶׁבֹא עָלֶיהָ אַחֵר

(א) וְכִי הִתְחַתֵּן אִישׁ אֶת אִשָּׁה וְקִדַּשׁ
אוֹתָהּ. אַחֲרֵי זֹאת, אִם לֹא מִצָּאָה חֵן
אֲצִלוֹ אוֹ מִצָּא עָלֶיהָ עֲגִזָּן מְכַעֵר, אֲזִי
יִכְתֹּב עֲבוּרָה מִכְתָּב נְתוּק וְיִמְסֹר אוֹתוֹ
לָהּ, וַיִּגְרַשׁ אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.

(ב) וְכֹאֲשֶׁר יֵצֵאָה מֵאִתּוֹ, וְהָלַכָה
וְנִתְּנָה לְאִישׁ אַחֵר.

אם בנה בית וחנוכו ואם נטע כרם וחקללו, אינו זו מביתו בשביל צרכי המלחמה. לביתו • זה ביתו. יהיה • לרבות את פרמו. ושמח • ישמח את אשתו, ותרגומו: 'ויחדו ית אתה', והמתרגם: 'ויחדו עם אתה', טועה הוא, שאין זה תרגום של 'ושמח', אלא של 'ושמח'.

כ"י • אשה חדשה • שהיא חדשה לו, ואפלו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו. ולא יעבר עליו • דבר הצבא. לכל-דבר • (ספרי. סוטה מז) שהוא צדף הצבא, לא לספק מים ומזון, ולא לתקן דרכים. אבל החוזרים מעורכי המלחמה על-פי כהן, כגון: בנה בית ולא חנוכו, ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. יהיה לביתו • (ספרי) ואף בשביל ביתו,

~ נקודות משיחות קודש ~

כן חברו תורה . . כאלו ילדו. נמצינו למדים אפוא, ערוך וחוץ מיחד למי שבחר להתעסק בהפצת התורה ובהזיק היתדות: מבטח לו שמוחלן לו על כל צוונותיו!
(לקוטי שיחות, כרך ל, עמ' 167)

לכל דבר נקי יהיה לביתו (כד, ה) שהנשוא אשה מוחלן לו על כל צוונותיו (בעל הטורים) תכלית הנשואין היא קיום מצות פרו ורבו, הולדת בנים. והנה, קרוב בני ישראל לתורה הוא פריה ורביה ורחמי, כמאמר רז"ל כל המלמד

(ו) לא-יחבל רחים ורכב בִּינפֶשׁ הוא חבל: ם
ו לא יסב משכונא רחיא ורכבא ארי בהון
מתעבד מזון לכל נפש:

כ"י • רחים • היא התחתונה. ורכב • היא העליונה. לא-יחבל • אם בא למשכנו על חובו בבית-דין, לא ימשכנו בדברים שעושים בהן אכל נפש
(ב"מ ק"ג).

(ז) כִּי־יִמְצָא אִישׁ גִּיב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהִתְעַמְרֻבוּ וּמָכְרוּ וּמָת הַגִּיב הַהוּא וּבָעֲרַת הָרֶעַ
מִקִּרְבּוֹ: ם
ז ארי ושתבח גבר גיב נפשא מאחיהי מבני
ישראל ויתגר בה ויזננה ויתקטל גיבא
ההוא ותפלי עבד דביש מבינך:

כ"י • כִּי־יִמְצָא • (ספרי) בעדים והתראה, וכן כל 'ימצא' שבתורה. והתעמרבו • אינו חייב עד שישתמש בו.

(ח) הַשֹּׁמֵר בְּנִגְע־הַצִּרְעָה לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כָּלֹ
אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֲתָכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כֹּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם
תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:
ח אסתמר במכתש סגירו למטר לחדא
ולמעבד כלל די ילפון יתכון כהניא לואי
כמא די פקדתנן תטרין למעבד:

כ"י • הַשֹּׁמֵר בְּנִגְע־הַצִּרְעָה • שלא תתלש סימני טמאה ולא תקוץ את הבהרת. ככל אשר-יורו אתכם • אם להסגיר, אם להחליט, אם לטהר.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

לקח לו אותה. (ז) ואם ימצא אדם כלשהו שגנב נפש מאחיו מן בני ישראל, והשתמש בו לעצמו כעבד או מכר אותו, אזי הרגו את הגיב ההוא, ובער את בעלי הרע מתוכם. (ח) ונקט זהירות מן נגע הצרעת, ושומר מאד את חקותיה, ופעל בזה על פיהן בהתאם למה שייפסקו הכהנים הלויים הלכה לכם כמו שפקדתי עליהם. (ו) לא יקח שום אדם ערבון לעצמו את אבני הרחמים, התחתונה והעליונה, כי בזה הוא לוקח ערבון את פרנסת הנפש. (ז) ואם ימצא אדם כלשהו שגנב נפש מאחיו מן בני ישראל, והשתמש בו לעצמו כעבד או מכר אותו, אזי הרגו את הגיב ההוא, ובער את בעלי הרע מתוכם. (ח) ונקט זהירות מן נגע הצרעת, ושומר מאד את חקותיה, ופעל בזה על פיהן בהתאם למה שייפסקו הכהנים הלויים הלכה לכם כמו שפקדתי עליהם.

(ט) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:

אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספור לשון
 רש"י זכור את אשר עשה ה' אליהיך למרים • (ספרי)
 הרע. זכור העשוי למרים, שדברה באחיה ולקחה
 בנגעים.

(י) כִּי־תֵשֶׁה בְּרַעְךָ מִשְׁאֵת מְאוֹמָה לֹא־תִבָּא אֶל־
בֵּיתוֹ לֵעָבֵט עִבְטוֹ:
יֶאֱרִי תְּרִשִׁי בַּחֲבֶרֶךְ רִשּׁוֹ מִדָּעַם לֹא תַעֲוֹל
לְבֵיתָהּ לְמִסֵּב מִשְׁכּוֹנָה:

רמ"א • פֿי־תֵשֶׁה בִּרְעֵד • תַּחֲבֹב בְּתַבְרֵד • מִשָּׂאת מֵאוֹמָה • חֹב שֶׁל כָּלֹם • (שם)

(יא) פִּחְוִין תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא
אֵלָיךְ אֶת־הָעֶבֶד הַחוּצָה:

(יב) וְאִם-אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַח בְּעֵבְרָתוֹ:
יב וְאִם גִּבּוֹר מִסֶּכֶן הוּא לֹא תִשָּׁכַח בְּמִשְׁכָּנָהּ:

רַשִׁי ◀ לֹא תִשָּׁכַח בְּעֵבְרוֹ • (ב"מ קיד) לֹא תִשָּׁכַח וְעֵבְרוֹ אֶצְלָךְ.

(יג) הָשִׁיב תְּשִׁיב לֹא אֶת־הָעֲבוֹט כִּבּוֹא הַשְּׁמִשׁ וְשָׁכַב
בְּשַׁלְמָתוֹ וּבִבְרָכָה וּלְךָ תִּתִּיחַ צִדְקָה לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ס

וְאֵם יִשְׂרָאֵל כָּבֹד הַשֵּׁמֶשׁ • (שם) אֵם כָּסוּת לִילָה הוּא. וְאֵם כָּסוּת יוֹם הַחֲזִירָהּ בַּבֶּקֶר, וּכְבֹד כְּתוּב בְּ"וְאֵלֶּה הַמַּשְׁפָּטִים": "עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁכְּנוּ לוֹ", כָּל הַיּוֹם תִּשְׁכְּנוּ לוֹ, וּכְבֹד הַשֵּׁמֶשׁ תִּקְחֶנּוּ. וּבִרְכָּךְ • וְאֵם אֵינוּ מְבִרְכָּךְ, מִפְּלִמָּקוֹם: "וּלְךָ תִּהְיֶה צִדְקָה".

~ שבת קודש י"ג אלול ~

(יד) לֹא־תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עֲנִי וְאֶבְיוֹן מֵאֲחִיד אוֹ מִגֵּרָה
אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ בְּשַׁעֲרֶיךָ:

יד לֹא תַעֲשִׂיךָ אֲגִירָה עֲנִיָּה וּמִסְכָּנָה מֵאֲחִיד
אוֹ מִגֵּרָה דֵּי בְּאַרְצֶךָ בְּקַרְוֶיךָ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ט) וְהִזְכֵּר בְּמָה שֶׁעָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ הַקִּפְתָּ לוֹ יוֹצִיא לְךָ אֶת הַמִּשְׁכָּן בָּהּ. אֲנִי יִתְפַּלֵּל עֲלֶיךָ, וַיִּחָשֶׁב לִזְכוּתְךָ בְּדוֹמָה לָזֶה בְּמִרְיָם בִּדְרֹךְ בַּעַת הַחֲנוּצָה. מַעֲשֵׂה טוֹב לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ.

(יב) ואם היה איש מן המעמד (יד) לא תרמה שכיר, ובמיוחד מי שהוא מן המעמד החלש או מי שהוא מסכן מן אחיד או מי שהוא אורח עדין אצלך.

(י) ואם הקפפת לעזמתך על ידי החלש, אל תלך לישון כשמשכוננו מכירה בהקפה, אל תפנס אל ביתו

(יג) אֵלָא הַחֲזֹר אוֹתָהּ (את הדוקפת) אֱלִיר
 חֲזֹרָה סְמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַשֶּׁמֶשׁ כִּי יֵשֶׁן
 (יא) אֵלָא עֲמֵד בַּחוּץ, וְהָאִישׁ אֲשֶׁר
 לָקַחַת מִשְׁכּוֹן בַּמָּקוֹם הַחוּב.

כ"י • לא תעשק שכיר • והלא כבר כתוב? אלא לעבר על האביון בב' לאוין: "לא תעשק שכיר", שהוא עני ואביון, ועל העשיר כבר הזהר: "לא תעשק" (ויקרא יט) | את רעך • אביון • (ויקרא רבה) התאב לכל דבר. מגרף • זה גר צדק. בשעריך • זה גר תושב האוכל גבלות. אשר בארצך • לרבות שכר בהמה וכלים.

(טו) ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את-נפשו ולא יקרא עליך אליהו והיה בך חטא: ם

כ"י • ואליו הוא נשא את-נפשו • אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות: עלה בכבש ונתלה באילן. | ויהי בך חטא • (ספרי) מכל-מקום, אלא שממחרין ליפרע על-ידי הקורא.

(טז) לא-יוממו אבות על-בנים ובנים לא-יוממו על-אבות איש בחטאו יוממו: ם

כ"י • לא-יוממו אבות על-בנים • בעדות בנים, ואם תאמר בעון בנים, כבר נאמר: "איש בחטאו יוממו",

(יז) לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגר אלמנה:

כ"י • לא תטה משפט גר יתום • ועל העשיר כבר הזהר: (דברים טז) "לא תטה משפט", וישנה בעני לעבר עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר

(יח) וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך יהוה יאלהיך משם על-פני אנכי מצוד לעשות את-הדבר הזה: ם

כ"י • וזכרת • על-מנת-כן פדיתך: לשמר חקותי, אפלו יש חסרון כיס בדברך.

(יט) כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך יהוה יאלהיך בכל מעשה ידיך: ם

(טו) אלא העבר אליו את משכרו ביומו, קדם שתשקע השמש, כי הוא חלש, ולמען זאת (המשכורת) הוא כבר ספן את עצמו, ולא יתלונן עליך אל ה' ובכך יחול עליך ענש. (טז) ולא יתרגו האבות במקום הבנים, ולא - הבנים על האבות, אלא יתרגו כל איש בעברתו. (יז) ולא תטה פסק דינו של זר או של יתום, ולא תקח בערבון את מלבוש האלמנה. (יח) וזכר כי אתה היית עבד במצרים ונאל אותך ה' אלהיך משם, ולכן אני פוקד עליך שתעשה את הדברים האלה. (יט) ואם קצרת את קצירך בכפרך (החלאס), ושכחת כף (כמות תבואה) בשדה הפתוח, אזי אל תחזר מיד ותקטטה אליך חזרה, אלא זה ישאר לגר וליתום ולא למנה פדי שיתן ה' אלהיך ברכה לך בכל עבודת ידך.

יְבָרְכֶךָ • (ספרי) וְאֶף-עַל-פִּי שִׁבְעַת לִידוֹ שְׁלֹא בְּמִתְכַּנֵּן, קֶלֶךְ-וְחֶמֶר לְעוֹשֶׂה בְּמִתְכַּנֵּן. אָמַר מַעֲתָה: נִפְלָה סֵלַע מִיָּדוֹ וּמִצָּאָה עָנִי וְנִתְפָּרָגְס בָּהּ, הָרִי הוּא מִתְכַּרְךָ עָלֶיהָ.

כ"י • וְשִׁכַּחְתָּ עִמָּר • וְלֹא גָדִישׁ, מִכָּאֵן אָמְרוּ: עִמָּר שֵׁישׁ בּוֹ סָאֲתִים וּשְׁכָחוּ, אֵינּוּ שִׁכַּחַה. **בְּשָׂדָה •** לְרִבּוֹת שִׁכַּחַת קָמָה, שֶׁשִּׁכַּח מִקְצָתָהּ מִלְקָצָר. **לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ • (פאה פ"ו מ"ד)** מִכָּאֵן אָמְרוּ: שְׁלֹאֲחֶרִי, שִׁכַּחַה. שְׁלֹפְנִי, אֵינּוּ שִׁכַּחַה, שְׁאִינוּ בִּ"בָל תָּשׁוּב". **לְמַעַן**

כ ארי תחבוט ויתך לא תפלי בתוך לגיורא
ליתמא ולארמלא יהי:

(כ) כִּי תַחְבֹּט וְיִתֶּךָ לֹא תִפְאַר אַחֲרֶיךָ לִגֵּר לִיתָם וְלֹא־לִמְנָה יִהְיֶה:

כ"י • לֹא תִפְאַר • (חולין קלא) לֹא תִטֵּל תִּפְאָרְתּוֹ מִמֶּנּוּ, מִכָּאֵן שֶׁמִּנִּיחִין פָּאָה לֵאילָן. **אַחֲרֶיךָ • (שם)** זֶה שִׁכַּחַה.

כא ארי תקטוף פרמך לא תעלל בתוך
לגיורא ליתמא ולארמלא יהי:

(כא) כִּי תִבְצֹר פְּרִמָּךְ לֹא תַעֲזֹלֵל אַחֲרֶיךָ לִגֵּר לִיתָם וְלֹא־לִמְנָה יִהְיֶה:

ב בתלמוד ירושלמי: איזו היא 'פתח'? פסיגין זה על
גב זה. 'נָטַף', אלו התלויות בשדרה ויורדות.

כ"י • לֹא תַעֲזֹלֵל • אִם מִצָּאֲתָ בּוֹ עוֹלָלָת, לֹא תִקְחָנָה. **(פאה ט)** וְאִיזוֹ הִיא עוֹלָלוֹת? כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא כֶּתֶף וְלֹא נֶטֶף. יֵשׁ לָהּ אֶחָד מֵהֶם, הָרִי הִיא לְבַעַל הַבֵּית. וְרֵאִיתִי

כב ותדבר ארי עבדא הוימא בארעא
דמצרים על כן אנא מפקדך למעבד ית
פתגמא הדין:

(כב) וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם עַל-פֶּן אֲנִי מִצִּוְיָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: ׀

א ארי יהי דין בין גבריא ויתקרבו לדינא
וידונו ויפכו ית זכא ויחיבו ית חיבא:

כה (א) כִּי-יְהִיָּה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל-הַמִּשְׁפָּט וְשִׁפְטוֹם וְהִצְדִּיקוּ אֶת-הַצִּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת-הַרְשָׁע:

מריבה. והרשיעו את-הרשע. יכל כל המתחייבין
בדין לוקין? תלמוד-לומר:.

כ"י • כִּי-יְהִיָּה רִיב • (ספרי) סוֹפֵם לְהִיּוֹת נִגְשִׁים אֶל הַמִּשְׁפָּט. אָמַר מַעֲתָה: אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ מְרִיבָה, מִי גָרַם לָלוֹט לְפָרֶשׁ מִן הַצִּדִּיק? הָרִי אוֹמֵר: זֶה

ב ויהי אם פר חיבא לאלקא חיבא וירמא
דינא וילקא קדמוהי כמסת חובתה במנן:

(ב) וְהָיָה אִם-בֵּן הַכּוֹת הִרְשָׁע וְהִפִּילוּ הַשִּׁפְטִים וְהִכְהוּ לְפָנָיו כְּדִי רִשְׁעוֹתוֹ בְּמִסְפָּר:

ג. והפילו השופט. מלמד שאין מלקין אותו לא
עומד ולא יושב, אלא מטה. לפניו כדי רשעתו.
ולאחריו כדי שמים, מכאן אָמְרוּ: מִלְקִין אוֹתוֹ שְׁתֵּי

כ"י • וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הִרְשָׁע • פְּעָמִים לּוֹקָה, וּפְעָמִים אֵינּוּ לּוֹקָה, וּמִי הוּא הַלּוֹקָה? לְמַד מִן הַעֲנִיָּן, "לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ", לֹא שְׁלֹא נִתַּק לַעֲשֵׂה (מכות)

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת ייחודית

אותם, ויזכו את בעל הזכות ויחיבו
את החמסן.
(ב) ואם היה מגיע לו לחמסן מפות,
אזי השופט יורה להשכיבו, ויכיהו
בנוכחותו לפי ערך חטאו בכמות
(מכות) ספורה.

לזכרי וליתום ולאלמנה.
(כב) וזכר כי אתה היית עבד בארץ
מצרים, ולכן אני פוקד עליך בזה
שתעשה את הדברים האלה.
(א) ואם נפלה מריבה בין בני האדם,
אזי יתקדמו אל הדיינים וישפטו

(ב) ואם נענעת את עצי הזית שלך
להפיל את הזיתים לארץ, אל תקצץ
אותם אחר כך, אלא זה יהיה לזכרי
וליתום ולאלמנה.
(כא) ואם קטפת את פרמך, אל
תרוקן אותו אחר כך, אלא זה יהיה

יְדוֹת מִלְאֲחֶרֶץ וּשְׁלִישׁ מִלִּפְנֵי (מכות כב). **בְּמִסְפָּר • (שם)** וְאֵינוֹ נִקְוֶה "בְּמִסְפָּר", לִמְדָּה שֶׁהוּא דְבוּק, לֹא מִרְבֵּי בְּמִסְפָּר אֲרָבָעִים וְלֹא אֲרָבָעִים שְׁלֹמִים, אֲלֵא מִנֵּן שֶׁהוּא סוֹכֵם וּמִשְׁלִים לְאֲרָבָעִים, וְהֵם אֲרָבָעִים חֹסֵר אַחַת.

(ג) אֲרָבָעִים יִכְנֹוּ לֹא יוֹסִיף פְּנִי־יִסְיָה לְהַכְתּוֹ עַל־אַלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינֶיךָ:
ג אֲרָבָעִים יִכְנֹוּ לֹא יוֹסִיף לְהַכְתּוֹ עַל־אַלֶּה לְאֶלְקִיָּיתָהּ עַל אֵלֶּיךָ מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינֶיךָ:

כ"י • לֹא יוֹסִיף • מִכָּאן אֲזַהֲרָה לְמִכָּה אֶת חֲבֵרֹו. וְנִקְלָה אַחִיד • כָּל הַיּוֹם קוֹרְאוֹ רָשָׁע. וּמִשְׁלָקָה, קָרְאוֹ אַחִיד.

(ה) לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: ס
ד לֹא תַחֲסֹד פּוֹם תּוֹרָא בְּדִלְשָׁה:

כ"י • לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ • (ב"ק נד) דְּבָר הַכְּתוּב בְּהִנֵּה, וְהוּא־הִדִּין לְכָל בְּהֵמָה, חֲזִיה וְעוֹף, הַעוֹשִׂים בְּמִלְאָכָה שֶׁהִיא בְּדָבָר מֵאֶכָל, אִם־כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר 'שׁוֹר' ? לְהוֹצִיא אֶת הָאֵדָם. **בְּדִישׁוֹ • (שם פט)** יִכַּל יַחֲסֹמְנוּ מִבַּחוּץ ? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר", מִכָּל־מָקוֹם. וְלָמָּה נֶאֱמַר דִּישׁ ? לֹמַר לָךְ: מַה דִּישׁ

(ה) בִּי־יִשְׁבּוּ אֲחִים יַחֲדוֹ וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבָא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לֹא־לְאִשָּׁה וּיִבְמָה:
ה אֲרִי וְתַבּוּן אֲחִין בְּחֵדָא וּיְמִית חַד מִנְהוֹן וּבִר לִית לָהּ לֹא תִהִי אִתָּה מִתְנָא לְבִרָא לְגַבֵּר חֲלוּנִי יִבְמָה יַעוּל עָלָה וְיִסְבָּה לָהּ לְאִנְתָּה וּיִבְמָה:

כ"י • בִּי־יִשְׁבּוּ אֲחִים יַחֲדוֹ • (יבמות יז) שֶׁהִזְתָּה לָהֶם יִשְׁבָּה אַחַת בְּעוֹלָם, פָּרֹט לְאִשָּׁת אַחִיו שֶׁלֹּא הִיָּה בְּעוֹלָמוֹ. יַחֲדוֹ • הַמִּיחָדִּים בְּנִחְלָה, פָּרֹט לְאִחִיו מִן

(ו) וְהִיָּה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוֹם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
וְהִיָּה בּוֹכְרָא דִּי תֵלִיד יָקוֹם עַל שְׁמָא דְאִחִיו מִתְנָא וְלֹא יִמָּחַי שְׁמָה מִיִּשְׂרָאֵל:

כ"י • וְהִיָּה הַבְּכוֹר • גְּדוֹל הָאֲחִים הוּא מִכָּסֵּם אוֹתָהּ. אֲשֶׁר תֵּלֵד • פָּרֹט לְאִלּוּנִית, שְׁאִינָה יוֹלָדָת. יָקוֹם עַל־שֵׁם אָחִיו • זֶה שְׂיָבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ, יִטַּל נִחְלַת הַמֵּת

(ז) וְאִם־לֹא יַחֲפֹץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יִבְמָתוֹ וְעַל־תָּהּ יִבְמָתוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי לְהִקִּים לְאִחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי:
ז וְאִם לֹא יַחֲפֹץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יִבְמָתוֹ וְעַל־תָּהּ יִבְמָתוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי לְהִקִּים לְאִחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי:

כ"י • הַשְּׁעָרָה • כְּתִיבָהּ: 'לְתַרַע בֵּית דִּינָא'.

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וְעִיבּוּד מְעוּבָת־יִהוּדִית

(ג) יִלְקָהוּ בְּרָצוּעַת עוֹר אֲרָבָעִים, לֹא יוֹסִיף עָלֶיהָ דְּבָר. וְלִכֵּן אִם הוֹסִיף עַל זֹאת, אֲזִי תַעֲשֶׂה הַלְקָאָה עֲצוּמָה וְיִתְבַּזֶּה אַחִיד בְּמַעֲמָדָךְ.
(ד) לֹא תִקְשֹׁר מַחֲסוּם לְפִיו שֶׁל הַשׁוֹר בְּעַת שֶׁהוּא דֹשׁ בְּתַבּוּאָה.
(ה) וְאִם הַתְּגוּרָרִי שְׁנֵי אֲחִים יַחֲדוֹ, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וְאֵין לוֹ צֶאֱצָא, אֵל תִּהְיֶה אֲשֶׁת הַמֵּת לְאִישׁ זָר כְּלָשָׁה מַחוּץ לְאֲחִים, אֲלֵא גִיסָה יִכְנֹס אֲלֶיהָ בְּזֶה שְׂקִיחָה אוֹתָהּ לְעַצְמוֹ לְאִשָּׁה, וְיִכְנֶה בָּהּ.
(ו) וְהִיָּה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יָקוֹם כִּי יוֹלָד מִמֶּנּוּ, יָקוֹם עַל שְׁמוֹ שֶׁל אָחִיו הַמֵּת כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁטַטֵּשׁ הָרָשָׁם שֶׁל שְׁמוֹ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל.
(ז) וְלִכֵּן, אִם לֹא רָצָה אוֹתוֹ הָאִישׁ לְהַתְחַתֵּן עִם גִּפְתּוֹ, אֲזִי תַעֲלֶה אֶל

(ח) וְקִרְאוּ לוֹ וְקִנְיֵעֵירוֹ וְדִבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חֲפָצְתִּי לְקַחְתָּהּ:

כ"ט • וְעָמַד • בַּעֲמִידָה. וְאָמַר • (סוטה לב) בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאָף הִיא דְּבָרֶיהָ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

(ט) וְנָגְשָׁה יְבֻמָּתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעֲלָו מֵעַל רַגְלָו וִירָקָה בִּפְנֵיו וְעָנְתָהּ וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:

כ"י • וִירָקָה בִּפְנֵיו • (יבמות קו) עַל גְּבִי קֶרֶקַע. אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה • מִכָּאן לְמִי שֶׁחָלַץ, שֶׁלֹּא יִחְזֹר וַיִּיבֶם, דְּלֹא כְּתִיב: 'אֲשֶׁר לֹא בָנָה', אֲלֵא: "אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה", וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא בָנָה, שׁוֹב לֹא יִבְנֶה.

(י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנַּעֲלָ: ם

כ"י • וְנִקְרָא שְׁמוֹ וְגו' • (שם) מִצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לִזְמַן: 'חֲלוּץ הַנַּעֲלָ'.

(יא) כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקִרְבָּה אִשְׁתּוֹ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתּוֹ מִיַּד מִכָּהוּ וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָה בִּמְבִשּׁוֹ:

כ"י • כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים • (ספרי) סוֹפֵן לְבָא לְיַדֵּי מִכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיַּד מִכָּהוּ", אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ יַדֵּי מִצְוֹת.

(יב) וְקִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּהָ לֹא תַחֲוֹס עֵינֶיהָ: ם

כ"י • וְקִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּהָ • מִמּוֹן, דְּמִי בְּשֵׁתוֹ, הַכֹּל לְפִי הַמִּבְּשִׁשׁ וְהַמִּתְבַּשֵּׁשׁ. אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא יָדָהּ מִמָּשׁ? נֶאֱמַר כָּאן "לֹא תַחֲוֹס", מֵה לְהֵלֵךְ מִמּוֹן, אָף כָּאן מִמּוֹן.

(יג) לֹא־יְהִיֶּה לָּהּ בְּכִיסָךְ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:

כ"י • אֶבֶן וְאֶבֶן • מִשְׁקָלוֹת. גְּדוֹלָה וְקִטְנָה • (ספרי) גְּדוֹלָה כְּשֶׁמִּכְחָשֶׁת אֶת הַקִּטְנָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נוֹטֵל בְּגְדוֹלָה וּמִחֲזִיר בְּקִטְנָה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

שַׁעַר הַדִּין וְאֵל הַחֲכָמִים וְהִיא תֹאמַר, כָּכָה סֹרֵב גִּיּוֹסִי לְהִקָּים לְאָחִיו שָׁם בְּתוֹכִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רָצָה כִּי יִבְנֶה (הַבֵּעַל הַמּוֹת) בִּי.

(ח) אֲזַי יִזְמִינֵנו אוֹתוֹ חֲכָמִי הַיָּשׁוּב שְׁלוֹ וַיִּדְּבְרוּ אִתּוֹ בְּזֹאת, וְאֵם עָמַד עַל הָאִמְרָה וְאָמַר, אֵינִי רוֹצֵה לְהִתְחַטֵּן אִתָּהּ.

(ט) וְהַתְקַדְמָה אֵלָיו בְּמַעֲמַד הַחֲכָמִים, וְהִסִּירָה אֶת נַעֲלָו מֵעַם רַגְלָו וִירָקָה בְּנוֹכַחֹתוֹ, וְעָנְתָה וְאָמְרָה, בְּזֹאת יַעֲשֶׂה בְּאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו.

(י) וְיִבְנֶה שְׁמוֹ בְּבֵית יִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנַּעֲלָ.

(יא) וְאֵם הַתְקוּטָטוּ שְׁנֵי גְבָרִים יַחְדָּו, וְאֵן הַתְּנַבֵּר הָאֶחָד מְשַׁנִּיחֵם עַל חֲבֵרָו, וְלִכְךָ הַתְּקַדְמָה אִשְׁתּוֹ לְהַצִּיל מִן יָדוֹ, וְאֲזַי הוֹשִׁיעָה אֶת יָדָהּ וְתִפְשָׁה אֶת מַה שֶׁמִּבְּשִׁשׁ אוֹתוֹ.

(יב) לָכֵן קִטַּע אֶת יָדָהּ לְהַצִּיל אוֹתוֹ מִמָּנָה, וְלֹא תַחֲוֹס עָלֶיהָ.

(יג) וְלֹא יְהִיֶּה לָּהּ בְּתִיקָךְ שְׁתֵּי מִשְׁקוּלוֹת, גְּדוֹלָה וְקִטְנָה.

(יד) לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְדוֹלָה וְקַטְנָה: יֵד לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ מְכִילָא וּמְכִילָא רַבְתָּא וְזַעֲרָתָא: כש"י לֹא־יִהְיֶה לָךְ • אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, לֹא יִהְיֶה לָךְ כְּלוּם.

(טו) אֲבֹן שְׁלֵמָה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: טו מִתְקַלֵּין שְׁלָמִין דְּקִשׁוּט יְהוֹן לָךְ מְכִילָן שְׁלָמִין דְּקִשׁוּט יְהוֹן לָךְ בְּדִיל דִּיּוֹרְכוֹן יוֹמִיךָ עַל אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֶךָ זֵהב לָךְ:

כש"י אֲבֹן שְׁלֵמָה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּךְ • אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, יִהְיֶה לָךְ הַרְבֵּה. (טז) כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהִים כָּל עֲשֵׂה עוֹל: פ טז אֲרִי מְרַחֵק גְּדָם יִי אֱלֹהֶךָ כָּל עֶבֶד אֱלִין כָּל עֶבֶד שְׁקָר:

(יז) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עֲשֵׂה לָךְ עֹמֶלֶךְ בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: יז הָיִי דְכִיר יֵת דִּי עֶבֶד לָךְ עֹמֶלֶךְ בְּאַרְחָא בְּמִפְקָכוֹן מִמִּצְרַיִם:

כש"י זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עֲשֵׂה לָךְ • אִם שָׁקַרְתָּ בְּמִדּוֹת וּבְמִשְׁקָלוֹת, הָיִי דוֹאג מִגְרוֹי הָאוֹיֵב, שְׁנַאָמֵר: (משלי יא) "מֵאֲזֵנִי מְרָמָה תוֹעֲבַת ה'", וּכְתִיב בְּתַרְיָה: "כָּא זֶדוֹן וְיִבָּא קְלוֹן".

(יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֵב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עִנְךָ וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: יח דִּי עֲרַעַךְ בְּאַרְחָא וְקָטַל בְּךָ כָּל בְּהוֹן מִתְאַחֲרִין בְּתַרְךָ וְאַתָּ מְשַׁלְּהִי וְלֹאִי וְלֹא דַחַל מִן גְּדָם יִי:

כש"י אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ • לְשׁוֹן מְקַרָּה. דְּכָר אַחֲרֵי לְשׁוֹן קָרִי וְטִמְאָה. שְׁהִיָּה מְטִמָּאֵן בְּמִשְׁפַּכ זָכוֹר. דְּכָר אַחֲרֵי לְשׁוֹן קָרִי וְטִמְאָה, צִנְנָךְ וְהַפְשִׁירְךָ מִרְתִּיחָתְךָ, שְׁהִיָּה כָּל הָאוֹמוֹת יִרְאִים לְהִלָּחֵם בָּכֶם, וְכָא זֶה וְהַתְחִיל וְהָרָאָה מְקוֹם לְאַחֲרִים. מִשָּׁל לְאַמְבָּטִי רוֹתַחַת, שְׁאִין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לִיָּד בְּתוֹכָהּ, כָּא בֵּן בְּלִיעֵל אַחֲרֵי קַפֵּץ וְיָדִיר לְתוֹכָהּ, אַף־עַל־פִּי שְׁנִכְוָה, הַקְרָה אוֹתָהּ

~ נקודות משיחות קודש ~
הַדֶּרֶךְ לְהִיּוֹת "יוֹשֵׁב אֱהִלִּים" וְלֹא "אִישׁ שָׂדֶה"
בְּסוֹף פִּרְשָׁתְנוּ נֶאֱמַר אוֹדוֹת מְלַחֲמַת עֹמֶלֶךְ "אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ" (כה, יח). וּמִפְרֹשׁ הַמִּדְרָשׁ, קָרָךְ מִלְשׁוֹן קָרִירוֹת (תַּנְחוּמָא סוֹף פִּרְשָׁתְנוּ). וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ מִשְׁמַעוֹת קָרִירוֹת זֹ:
כָּאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ לְמִתְּנִי־תוֹרָה, וְרָצוּ לְהַכְרִיז "נַעֲשֶׂה" קוֹדֶם ל"נִשְׁמַע", הֵן אִם יִבְיֵנוּ וְהֵן אִם לֹאוּ, וְקִנְמוּ מֵה שִׁישְׁמַעוּ — כָּא עֹמֶלֶךְ וּפְעַל קָרִירוֹת. עֹמֶלֶךְ לֹא טַעַן שְׁלֹא

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מעורבתי-יהודית

(יד) וְלֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ שְׁנֵי כְּלֵי מְדִידָה, גְּדוֹל וְקָטָן. (טו) אֲלֹא מִשְׁקוֹלוֹת שְׁוֹת מִשְׁקָל הַגּוֹנוֹת יִהְיוּ לָךְ, וְכָלִי מְדִידָה שְׁנֵי מִשְׁקָל, הַגּוֹנִים יִהְיוּ לָךְ כְּדִי שִׁיתָאָרָךְ זְמַן חֲזִיף עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ. (טז) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ יִגְעַל כָּל מִי שְׁעוֹשֶׂה זֹאת, כָּל מִי שְׁפּוֹעֵל בְּרִמָּאוֹת. (יז) וְזָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עֲשֵׂה בְּךָ עֹמֶלֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם, וְאַתָּה תִּשְׁוֹשׁ מִצְמָא וְגַם לֹאֶה, וְהוּא (עֲמֵלֶךְ) לֹא פָחַד מֵה'.

גם אם יקדים "נשמע" ל"נעשה", יבוא בודאי ל"נעשה",
 כיון שזהו דבר המחויב על-פי שכל.
 על כן מבהירה התורה ומודיעה, שעל-ידי ההנהגה י"ד יודע
 ציד, באים ל"איש שדה", שיוצאים ועוזבים את
 ה"אֵהלים", אֵהלי שם ועבר. אלא חכמים להנהיג בדרך
 של יעקב "איש תם", ואז הולכים בדרך הנכונה, בדרך
 הגמרא (שבת פח, סע"א ואילך) על הפסוק "תומת ישרים
 תנחם", שאלו שלא מסכימים עם הסדר של "עמא פויזא",
 וטוענים שהתורה ענינה שכל, ולא צריכים לצאת מהגדרים
 ("שפרינגען פון דער הויט"), אלא צריכים לגשת מתוך
 סדר, "נשמע" ואחר-כך "נעשה" – אזי סוף-כל-סוף "סלף
 בוגדים ישדם" רחמנא-ליצלן, והדרך הנכונה היא רק
 על-ידי הליכה בתמימות – "תומת ישרים" – תנחם".

(ע"פ שיחת פורים תשט"ז – תורת מנחם חט"ז עמ' 941 ואילך – מתוך
 'לקראת שבת')

ולכן חס-ושלום לקבל את התורה, שהרי גם הוא היה
 נכד של אברהם ויצחק, אבל לא הסכים על הנהגת יעקב
 "איש תם יושב אֵהלים" (תולדות כה, כז). טענתו היא:
 "יושב אֵהלים", ללמוד תורה – הוא מסכים, אבל "איש
 תם", לא לשאול תחלה כמה המדובר ומה ידרשו ממנו,
 אלא "נעשה" קודם ל"נשמע" – על זה אינו מסכים.
 הוא מתנהג לפי הסדר של עשו, "איש יודע ציד" – הוא
 מבין, הוא מחשב כמה מסוגל הוא לצוד ולהכיל, הוא
 משער את כוחותיו ואת שכלו כמה ילמד וכמה יקיים.
 הנהגתו היא בסדר של "נשמע" ו"נעשה", לכל-לראש
 לשמוע ולהבין, ורק אז יוכל לשער אם יוכל לעשות זאת
 אם לאו.

ואדרבה – טוען הוא – כיון שהתורה היא אמת, ואמת
 כזו שמחויבת על-פי שכל, אם-כן למאי נפקא-מינה אם
 יקדים "נעשה" ל"נשמע" או להיפך; באיזה אופן שיהיה,

יט ויהי בד ינים יי אלהך לך מכל בעלי
 דבךך מסחור סחור בארעא די יי אלהך
 יתב לך אחסנא למיתתה תמחי ית דוכרנא
 דעמלק מתחות שמיא לא תתנשי: פ פ פ

(יט) וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אִיבֶיךָ
 מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה
 לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זֶכֶר (זכר) עֲמָלֶךָ מִתַּחַת
 הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח:

עמלק נזכר אפלו על הבהמה, לומר: בהמה זו משל
 עמלק היתה:

כט"ו תמחה את-זכר עמלק. מאיש ועד אשה,
 מעול ועד יונק, משור ועד שוה, שלא יהא שם

ק"י פסוקים, על"י סימן. חסלת פרשת תצא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכו - רכו

(יט) ואם ה' אֱלֹהֶיךָ יתן לך מנוחה מכל אויבך אשר סביבך בארץ אשר ה' אֱלֹהֶיךָ נותן לך לנחלה להיות לךם לאחזה,
 מיד מחה את זכר עמלק מתחת השמים, לא תשכח זאת.

לוח תהלים

יום ראשון, ז' אלול < מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים יט-כא

יום שני, ח' אלול < מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים כב-כד

יום שלישי, ט' אלול < מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים כה-כז

יום רביעי, י' אלול < מפרק נה עד סוף פרק נט ופרקים כח-ל

יום חמישי, י"א אלול < מפרק ס עד סוף פרק סה ופרקים לא-לג

יום שישי, י"ב אלול < מפרק סו עד סוף פרק סח ופרקים לד-לו

שבת קודש, י"ג אלול < פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא ופרקים לז-לט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ז' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 232, וע"כ ראשית הכל... עד עמ' קיז, הגנוז:

מתחת יד – ורשות ה' ולחיות בחיי הגוים בשביל אהבתו את עצמו, ועל כן – ולכן, הוא חפץ – ברצון של תענוג, בחיי בשרים²⁸ ובני ומוזני, – רצונו וחפצו בענינים אלה הוא רצון הבא מאהבת עצמו, בלי כוונה "לשם שמים", כי זה טוב לו. – בשעה שהנהגת

האדם היא באופן כזה –

אזי ונוח לו שלא נברא,

כי עיקר בריאת האדם

בעולם הזה הוא בשביל

לנסותו בנסיונות אלו,

– נסיונות של קשיים

בענינים גשמיים, ולדעת

את אשר בלבו, אם

יפנה לכוון אחר

"אלהים אחרים", שהם

תאוות הגוף

המשתלשלים – ובאות,

מ"סמרא אחרא", –

מקליפות הנקראות

"אלקים אחרים", שלכן

גם תאוות הגוף הבאות

ומקבלות את חיותן

מהקליפות נקראות גם כן

"אלקים אחרים", ובזהם

הוא חפץ, – ומתענג, אז

אם חפצו – תענוג,

ורצונו לחיות חיים

אמתיים המשתלשלים מ"אלקים חיים", אף שאינו יכול

– לחיות חיים כאלה, שכל חייו יהיו ענינים רוחניים ואלקות

– עד שלא יהא איכפת לו כלל היסורים מהענינים הגשמיים.

(צריך עיון. ובאיות כתבירי ליתא תבות אלו [אף שאינו יכול].

ובנסחא אחרת מצאנו כך: "או אם חפצו ורצונו – אף

שאינו יכול – לחיות חיי אמתיים כו". ולפי נסחא זו נראה

ועל כן, – ולכן, ראשית²⁰ הכל, שישמח האדם ויגל בכל עת²¹ ושעה, ויחיה ממש באמונתו²² בה', המהיה ומטיב עמו בכל רגע²³. ומי שמתעצב – בלבו, ומתאוונ – בדיבור, מראה בעצמו²⁴ שיש לו מעט רע ויסורין, וחסר

לו איזה טובה, ורחי זה

ככופר חסד ושלום. –

הכופר חסד ושלום

בהמצאות הקדוש-ברוך-

הוא בכל מקום. שכן, אם

היה מאמין בכך באמת,

הרי (כאמור) "באור פני

מלך חיים" ו"עוז וחדוה

במקומו" לא חסר לו הרי

שום דבר. ועל כן –

ולכן, הרחיקו מידת

העצבות במאד חכמי

האמת. – חכמי האמת

(המקובלים) הרחיקו

במאד את מדת העצבות,

שעל האדם להתרחק

התרחקות מקסימאלית

ממדת העצבות. שכן, יש

בעצבות משום סתירה

לאמונתו האמיתית של

יהודי, ש"לית אתר פנוי

מיני" – שאין מקום פנוי

ממנו יתברך. אבל

המאמין – באמת, לא יחוש²⁵ משום ויסורין בעולם, ובכל עניני העולם "הו" ו"לאו" שוין אצלו בהשוואה אמתית. ומי שאין שוין לו – מראה בעצמו²⁶ שהוא מ"ערכ רב" – שהצטרפו לבני ישראל ביציאתם ממצרים, דלגרימיהו עבדין²⁷, – שעושים רק לצורך ולאהבת עצמם, ואוהב את עצמו – עד כדי כך – הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א, לצאת

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהנדרון ביוצר בראשית". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ל דמרמו אף שיש כח עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב ואילך) וכן לעיל בריש האגה"ק "בכל עת". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשבילה נברא – והרי בכל עת ושעה הוא חי". 23. עוד טעם שצ"ל "בכל עת ושעה". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר וגם לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאותו (כנ"ל שבשבילה נברא)". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישע"י כח, טז וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש – ב' יודין. וראה תרגום קהלת ב, כה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה 24]. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תקו"ז ת"ו – כב, סע"א. ולהעיר מאגה"ק רס"א. ח"א ספ"א (באו"ה). 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה – כי מוכן הוא וזהו פ' בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן – לאחר שהדגיש הענין דחיים באור

בְּתַכְלִית, רַק שְׁאִינוֹ מִשְׁגַּח, – לאדם ה"טוב" שבזה. וּבִבְאֻמֹּנָה זוֹ – שהוא מאמין בכך בְּאֻמָּת, נַעֲשֶׂה הַכֹּל טוֹב גַּם בְּגִלּוֹי, – שיראו בגלוי שזה טוב, שְׂבִיבֻמֹּנָה זוֹ שְׂמֵאֲמִין שְׁהָרַע הַנִּדְמָה בְּגִלּוֹי, – שמה שנדמה בגלוי כ"רע", כֹּל חִיּוּתוֹ הוּא מִ"טוֹב" הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהִיא חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁאִינָה מִשְׁנָת, וְהִיא הָ"עֲדָן" שְׁלִמְעֵלָה מְעוֹלָם-הַבָּא – כנזכר לעיל, ש"עולם הבא" (גן-עדן) הוּא רַק כִּ"גֵּן" וְהַמִּשְׁכָּה מִ"עֲדָן", וְהַ"טוֹב" שֶׁמִּ"עֲדָן" הוּא "טוֹב" שְׁלִמְעֵלָה מִעֲלָה³⁴ מִהַטּוֹב שֶׁל הָעוֹלָם-הַזֶּה וְגֵן-עֲדָן, הָרִי בְּאֻמֹּנָה זוֹ נִכְלָל וּמִתְעַלָּה בְּאֻמָּת

וּמִמֶּנּוּ הוּא מִקְבֵּל אֶת הַחִיּוּת לְדַבֵּר אוֹתוֹ דִּיבּוּר. וְאִם כֵּן – שֶׁהוּא מִקְבֵּל כֹּל חִיּוּתוֹ מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הַכֹּל טוֹב

שְׁתִּיבוּת [אִף שְׁאִינוֹ יוֹכֵל] הוּא מֵאֲמֵר מִסְגֵּר וְיֵאֱמִין שְׂבִיבֻמָּת הוּא חֵי בְּהֵם, – בחיים האמיתיים הבאים מ"אלקים חיים", וְכָל צָרְכּוֹ וְכָל עֲנִיּוֹ מִשְׁתַּלְשָׁלִים בְּאֻמָּת – וּמִקְבִּלִים חִיּוּתָם, כְּפִרְטֵי פְרִטִיּוּתֵיהֶם שֶׁלֹּא מִ"סְמִיָּא אַחֲרָא", –

שֶׁלֹּא מִן הַקְּלִיפּוֹת, כִּי מִ"מַּה" ²⁹ מִצְעָדִי גִבֹּר בּוֹנֵנוֹ³⁰, – צַעֲדֵיו שֶׁל אָדָם הֵם מִ"מַּה", וְ"אֵין" ³¹ מִלָּה בּוֹ³², – שֶׁהָאָדָם יִדְבֹר וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא יֵדַע מִכֵּךְ מִקְדוֹם, כְּפִי שֶׁהַפְּסוּקִים ³³ מְסִיִּים: "הֵן ה' יֹדַעַת כֹּלָה", שֶׁלֹּא רַק מַעֲשִׂים, אֲלָא גַם דִּיבּוּרִים שֶׁל הָאָדָם, יוֹדַע הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עוֹד לִפְנֵי שֶׁהָאָדָם מִבְּטָא אוֹתָם,

וּמִמֶּנּוּ הוּא מִקְבֵּל אֶת הַחִיּוּת לְדַבֵּר אוֹתוֹ דִּיבּוּר. וְאִם כֵּן – שֶׁהוּא מִקְבֵּל כֹּל חִיּוּתוֹ מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הַכֹּל טוֹב

אגרת הקדש

ולפי נוסחא זו נראה שתיבות [אִף שְׁאִינוֹ יוֹכֵל] הוּא מֵאֲמֵר מִסְגֵּר. וְיֵאֱמִין שְׂבִיבֻמָּת הוּא חֵי בְּהֵם וְכָל צָרְכּוֹ וְכָל עֲנִיּוֹ מִשְׁתַּלְשָׁלִים בְּאֻמָּת בְּפִרְטֵי פְרִטִיּוּתֵיהֶם שֶׁלֹּא מִ"סְמִיָּא" כִּי מִ"מַּה" מִצְעָדִי גִבֹּר כוֹנֵנוֹ וְאֵין מִלָּה בּוֹ וְאִם כֵּן הַכֹּל טוֹב בְּתַכְלִית רַק שְׁאִינוֹ מוֹשֵׁג וּבִבְאֻמֹּנָה זוֹ בְּאֻמָּת נַעֲשֶׂה הַכֹּל טוֹב גַּם בְּגִלּוֹי שְׂבִיבֻמֹּנָה זוֹ שְׂמֵאֲמִין שְׁהָרַע הַנִּדְמָה בְּגִלּוֹי כֹּל חִיּוּתוֹ הוּא מִטּוֹב הָעֲלִיּוֹן שֶׁהִיא חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁאִינָה מִשְׁנָת וְהִיא הָעֲדָן שְׁלִמְעֵלָה מִעוֹה"ב הָרִי בְּאֻמֹּנָה זוֹ נִכְלָל וּמִתְעַלָּה בְּאֻמָּת הָרַע הַמְדוּמָה בְּטוֹב הָעֲלִיּוֹן הַגָּנוּז:

הָרַע הַמְדוּמָה, בְּ"טוֹב" הָעֲלִיּוֹן הַגָּנוּז: – וְנַעֲשֶׂה בְּמִילָא טוֹב גַּם בְּגִלּוֹי, שִׁירָאוּ אֶת הַטּוֹב בְּעֵינֵי בִשְׂר.

~ יום שני ח' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיז, יב וה' מעשה... עד עמ' 234, הקדושות יתברך.

"שְׁלוֹם" לְ"הַשְׁקָט וּבְטָח" בּוֹ. – שֶׁהַשְׂכָּר עֲבוּר אֹפֶן הַצִּדְקָה הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂה הוּא שְׁלוֹם, וְהַשְׂכָּר עֲבוּר אֹפֶן הַצִּדְקָה הַנִּקְרָא עֲבוּדָה הוּא הַשְׁקָט וּבְטָח, נִבְיָן זֹאת עַל-פִּי מִה שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנִם לְכַרְבָּה: עַל פְּסוּקֵי: "עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמֶיךָ" –

אומרים על כך רבותינו ז"ל: כִּי מִיכָאֵל שָׂר שֶׁל מִים וְגַבְרִיאֵל שָׂר שֶׁל אֵשׁ, – טַבַּע הַמִּים וְהָאֵשׁ שֶׁהֵמָּה מַכְבִּים אֶת הָאֵשׁ, וְ – אֵילוֹ מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל אֵין מַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. בְּלֹא-מֶר, – לֹא

שֶׁהַחֹמֶר שֶׁל מִיכָאֵל הוּא מִסּוּד הַמִּים הָרוּחָנִי, וְהַחֹמֶר שֶׁל גַּבְרִיאֵל הוּא מִסּוּד הָאֵשׁ הָרוּחָנִי, אֲלָא הַכוֹוֶנָה הִיא:

יב. "וְהָיָה – הַשְׂכָּר לִמַּעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם, וְ–הַשְׂכָּר לִעֲבֹדָת הַצִּדְקָה, הַשְׁקָט וּבְטָח עַד עוֹלָם". – זֶה פֶּסוּק בִּישַׁע'י¹, וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים הָאוֹמְרִים, שֶׁ"מַּעֲשֵׂה" וְ"עֲבוּדָה" הֵם עֲנִין אֶחָד, הַפְּסוּק חוֹזֵר עַל אוֹתוֹ עֲנִין בְּמִלִּים שׁוֹנוֹת. וְאֵילוֹ

תרגום יונתן מפרש שהם שני ענינים, שני אופנים שונים בענין הצדקה, ואשר עבור מעשה הצדקה מגיע השכר של שלום, ועבור העבודה של צדקה מגיע השכר של "השקט ובטח עד עולם". לְהַבִּין הַהִפְרָשׁ

שֶׁבֵּין "מַעֲשֵׂה" לְ"עֲבוּדָה" – אִיזָה אֹפֶן שֶׁל צִדְקָה נִקְרָא "מַעֲשֵׂה" וְאִיזָה נִקְרָא "עֲבוּדָה"? וְ – הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין

אגרת הקדש

יב וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם וְעֲבוּדָת הַצִּדְקָה הַשְׁקָט וּבְטָח עַד עוֹלָם. לְהַבִּין הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה לְעֲבוּדָה וּבֵין שְׁלוֹם לְהַשְׁקָט וּבְטָח כִּי ע"פ מִה שֶׂאֲמַר ז"ל ע"פ עוֹשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמֶיךָ כִּי מִיכָאֵל שָׂר שֶׁל מִים וְגַבְרִיאֵל שָׂר שֶׁל אֵשׁ וְאֵין מַכְבִּין זֶה אֶת זֶה

פני מלך, ובזה פשיטא שצ"ל חפץ". 29. תהלים לו, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתנ"ך כו"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פ"י חז"ל בו דוקא (חולין ז, סע"ב) נוקח כו'. וגם בזה נר' גודל הדיוק דאדא"ז אפילו "במליצות" לכאורה". 31. תהלים קלט, ד. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ג ג' לאחר "כוננו" – וי"ל לרמוז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פ"י התרגום "מחשבת") ד"כל עניניו" – גם "מחשבת". 33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לד, ב". 1. לב, יז. 2. ראה דברים רבה ה, יב. תנחומא ויגש ו. 3. איוב כה, ב.

בשני שרים המנגדים אחד לשני, הרי בשעה שהם עומדים בפני המלך, נאבדת התנגדותם והם מדברים ביניהם כידידים טובים, דבר הבא מצד ההתבטלות הגדולה של שניהם בפני המלך, כך גם כנמשל זה במדה נעלה ביותר. שכן, מפני שביטולם הוא הרי

ל"אור אין-סוף", ענין שהוא "אין-סוף" ו"בלי גבול" – נאבדת לגמרי ההגבלה של המדות. ואזי מתמזגים ומתמזקים הנגזרות הפחדים, – הן נהפכות לטוב ולחסד המשולים למתיקות, על-ידי פחינה ממצעת – המתווכת את הין הפכרע – בין חסד וגבורה, ומטפה כלפי חסד, היא מדת הרחמים, – בשעה שמדת החסד אומרת להשפיע בלי הגבלה, ומדת הגבורה אומרת למנוע את ההשפעה ממי שאינו ראוי לקבלת השפע – באה מדת הרחמים ומכריעה ביניהן

ומטה את הקו כלפי מדת החסד, שגם אם אין הוא ראוי לקבלת שפע, אבל ראוי שירחמו עליו, ומצד הרחמנות להשפיע לו, הנקראת – מדת הרחמים, נקראת בשם "תפארת" בדברי חכמי האמת, – חכמי הקבלה, לפי שהיא כלולה משני גוונים: לבן ואדום, המרמזים לחסד וגבורה. – לבן מרמז לחסד, ואדום – לגבורה. ולכן זה נקרא בשם "תפארת" – יופי – שכן דבר המורכב מכמה צבעים יש בו יופי. הרי, מפני שיש ב"רחמים" גם חסד וגם גבורה – לכן נקראת מדה זו בשם "תפארת". ולכן סתם שם הו"ה פרוץ הוא שפכל התורה, מורה על מדת התפארת, כמו שכתוב בזהר הקדוש, – השמות הקדושים מורים הרי על המדות העליונות, כמו שם אל על בחינת החסד, שם אלקים – על מדת הגבורה וכדומה. ואילו שם הוי' – כפי שהוא מופיע בתורה באופן סתמי – מורה על מדת ה"תפארת". שם הוי' הוא הרי "שם העצם" ולמעלה משאר השמות הקדושים, וזוהי מדת ה"תפארת", לפי שבאן – במדת ה"תפארת", הוא פחינת גילוי אור אין-סוף

שמיכאל – הוא, שר של חסד, הנקרא – חסד נקרא בשם "מים", היורדים – כטבע המים, מקום גבוה למקום נמוך, והוא – הירידה ממקום גבוה למקום נמוך ברוחניות, היא פחינת ההשפעה והתפשטות – המשכת,

החיות מעולמות עליונים לתחתונים, ובחינת אש שמכעה לעלות למעלה, היא – ברוחניות, פחינת הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה, שלא להשפיע, רק בצמצום עצום ורב, – שההשפעה תהיה רק באופן של צמצום עצום של המעטת החיות באיכות, ושל צמצום רב של הקטנת החיות בכמות, והן – חסד וגבורה, מדות נגדיות והפכיות זו לזו, – חסד הוא ענין של השפעה בלתי מוגבלת, ואילו גבורה היא ענין של הגבלה וצמצום, והיינו – מתי חסד וגבורה נוגדים והפכיים אחד מהשני, בשעה בפחינת מדות לבדן, – מדה היא הרי ענין של שיעור והגבלה, וכל מדה מוגבלת באופנה היא, אם באופן של חסד או באופן של גבורה,

אך הקדוש ברוך הוא עושה שלום ביניהם, – שלא תהיה התנגדות בין מדה אחת לשניה, דהיינו על-ידי גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאד אין-סוף פרוץ הוא, אשר בשמו – שהוא "אור אין סוף", בלי סוף ובלי גבול, הן הוא, שאינו בפחינת מדה חסד ושלום, אלא – הוא, למעלה מעלה עד אין קץ, אפלו – למעלה, מפחינת חכמה בינה דעת – שהיא מקור המדות, – ומכל-שכן שהוא למעלה לגמרי מבחינת המדות, ואזי – כשמאירה בהן הארה מאד אין-סוף, המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל – של חסד וגבורה, נכללות במקורן ושרשן, והיו לאחדים ממש, ובטלים באורו יתברך המאיר להם בפחינת גילוי. – שכן, מצד גודל התבטלותם לאור אין-סוף, נאבד הניגוד שביניהם, כפי המשל

בְּרוּךְ־הוּא, הָאֱרָה
רַבָּה, בִּיתָר שְׁאֵת
מִשְׁאָר מְדוּתָיו
הַקְדוּשׁוֹת וְתַפְרָה. –
זֶהוּ הַעֲנִין שֶׁל "עוֹשֶׂה

אגרת הקדש

ב"ה הארה רבה ביתר שאת משאר מדותיו הקדושות
יתברך.

שלום במרומיו, שהוא
יתברך בהתגלותו מ"אור
איך־סוף", עושה שלום
בין מיכאל וגבריאל, בין
חסד וגבורה.

~ יום שלישי ט' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 234, והנה אתערותא דלעילא... עד עמ' ק"ה, במצורף וכו'.

הנפש הבהמית, וכדומה; אופן שני, בירור בדרך מלמעלה
למטה, על ידי שהאדם ממשיך על עצמו אור אלקי –
מתבררות המדות של הנפש הבהמית. על־דרך וכמו שלעתיד –
לכוא יהיה בעולם בכלל הבירור שהטוב יתברר מהרע על ידי

ההתגלות האלקית
שתהיה אז בעולם,
התגלות שתפעל שיהיה
"ואת רוח הטומאה
אעביר מן הארץ", על־
דרך־זה גם בעבודתו של
יהודי לברר את הטוב
מהרע של נפשו הבהמית,
ישנו הבירור בדרך
מלמעלה למטה (על ידי
לימוד תורה לשמה,
הממשיך אור אלקי)
העוזר שהטוב שלו יתגבר
ויתברר מהרע. כך גם על
ידי ענין הצדקה, "מעשה

והנה, אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלִיא, – ההתעוררות מלמעלה, לְעוֹרֵר
גִּילּוֹי הָאֲרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה הַנּוֹכְרִת־לְעִיל, מֵאֹר
אֵיךְ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, – כּדִי, לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם – בֵּין הַמְדוֹת
שֶׁל־מַעְלָה, הַנּוֹכְרִת לְעִיל, הִיא בְּאֲתַעְרוּתָא דְלַתְתָּא, – עַל

ידי ההתעוררות של
העבודה שלמטה,
בְּמַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה
וְהַשְׁפָּעַת חַיִּים – עֲנִינִים
הַנּוֹתְנִים חַיִּים, חֵן וְחֶסֶד
וְרַחֲמִים לְמֵאן דְּלִית
לֵיהּ מַגְרָמִיהּ כְּלוּם, –
למי שאין לו מעצמו
כלום, וְלַהֲחַיּוֹת רוּחַ
שְׁפָלִים כּו'. – עַל יְדֵי
שִׁמְשׁוּפִיעִים צַדִּיקָה
הַמַּחְזִיקָה אֶת הָעֲנִי
בַחַיִּים, וְעוֹשִׂים זֹאת
בְּאֹפֶן שִׁישׁ בּוֹ גַם חֵן,
חֶסֶד וְרַחֲמִים, שֶׁהַצְדָּקָה

אגרת הקדש

והנה אתערותא דלעילא לעורר גילוי הארה
רבה והשפעה עצומה הנ"ל מאור א"ס ב"ה לעשות
שלום הנ"ל היא באתערותא דלתתא במעשה הצדקה
והשפעת חיים חן וחסד ורחמים למאן דלית ליה
מגרמי כלום ולהחיות רוח שפלים כו'. ומודעת זאת
מה שאמרו רז"ל על העוסק בתורה לשמה משים
שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. פמליא
של מעלה הם השרים והמדות הנ"ל שהן ההיכלות
עליונים בעולם הבריאה שבוזוה"ק ופמליא של מטה
הן ההיכלות התחתונים ובפרט עוה"ז השפל המעורב
טוב ורע מחטא אדם הראשון והרע שולט על הטוב
כמ"ש אשר שלט האדם באדם כו' ולאום מלאום

הצדקה", ממשיך יהודי התגלות אלקית המתגלית לו בשעת
תפלתו, שיהיה אצלו בירור הטוב מהרע. ובלשון רבנו הזקן:
וּמְדַעַת זֹאת, – יְדוּעַ, מַה שְּׁאֲמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם
לְבִרְכָּהּ עַל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה: "מִשִּׁים שְׁלוֹם
בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעְלָה וּבְפִמְלִיא שֶׁל מַטָּה", "פִּמְלִיא שֶׁל
מַעְלָה" – הֵם הַשְּׂרִים וְהַמְדוֹת הַנּוֹכְרוֹת לְעִיל, שֶׁהֵן
הַהִיכָלוֹת עֲלִיוֹנִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה שְׁבוּזוֹת הַקְדוּשָׁה, –
שֶׁם הַשְּׁלוֹם בֵּין הַמְדוֹת שֶׁל חֶסֶד וְגִבּוּרָה כְּשֶׁשִּׁתִּיחֵן הֵן בְּטוֹב
וְקְדוּשָׁה, וְהַשְּׁלוֹם מִתְבַּטֵּא בְּכַךְ שֶׁתִּהְיֶה הַתְּכַלּוּת שֶׁל חֶסֶד
וְגִבּוּרָה, וְהַגִּבּוּרָה תוֹמַתֵּק בְּחֶסֶד, וְ"פִמְלִיא שֶׁל מַטָּה" – הֵן
הַהִיכָלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וּבְפִרְט עוֹלָם־הַזֶּה הַשְּׁפָל, הַמְעֻרָב
טוֹב וְרָע כּו' – אִז חֲטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, – חָטָא שֶׁהִבִּיא
לַתְּעוּבָה הַטּוֹב וְהָרַע, שֶׁאֵין טוֹב בְּלִי רַע וְאֵין רַע בְּלִי טוֹב,
וְהָרַע שׁוֹלֵט עַל הַטּוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם

ניתנת ברגש ובאופן של "המפייסו", שבעת ובעונה אחת עם
נתינת הצדקה נותנים לו הרגשה טובה, מרוממים ומעודדים
את רוחו, שלא יהיה נפול ברוחו – הרי על ידי התעוררות זו
מלמטה ממשיכים התעוררות מלמעלה מההארה הרבה
וההשפעה העצומה מ"אור איך־סוף" ברוך־הוא אל המדות
העליונות, לעשות שלום ביניהן ושהגבורות יומתקו לחסדים.
להלן יסביר רבנו הזקן מה ש"מעשה הצדקה" פועלת בנפש
האדם, בעבודתו ובמלחמתו עם הרע שבנפשו הבהמית. ואשר
בבירור הנפש הבהמית, שהטוב שבה יתברר מהרע – ישנם
שני אופנים: אופן אחד בדרך מלמטה למעלה, על ידי עבודת
ומלחמת כל מדה שבנפש האלקית לברר את המדה שכנגדה
בנפש הבהמית, כמו למשל לברר על ידי האהבה של הנפש
האלקית את מדת החסד והתאווה של הנפש הבהמית; על ידי
יראה של הנפש האלקית לברר את מדת היראה הרעה של

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מנוסח ברכת שים שלום". 6. ב"ב ט, ב. 7. זכרי' יג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סנהדרין צט, ב. לקר"ת מטות ד"ה החלצו". 9. קהלת ח, טו. וראה לקמן סכ"ה. ועוד.

או שאר עתים מזמנים להתבודד עם קונו – שאז, בשעת התפלה או בשאר זמנים שיהודי "עובד" עם עצמו – כל אחד לפי מעשיו וזכה למעין ברור זה, על-ידי עסק התורה לשמה, – שעל-ידי ההתגלות האלקית שבפשו שמתגלה מלימוד התורה שלו –

נעשה הברור, שהטוב שלו מתעלה מהרע, וכן על-ידי הַצְדָקָה, – שהוא נותן, גם כן מתברר הטוב מהרע, כמו שאמרנו¹⁷: – רבותינו ז"ל: "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, – ר' אלעזר נתן פרוטה לעני ואחר-כך התפלל, דבתיב: – שהרי כתוב¹⁸: אני בצדק – בצדקה, אחזה פניך", – כדי לראות ההתגלות של פנימיות האלקות בתפלה, הרי זה על ידי הקדמה של "צדק", צדקה, היא – אחזה פניך" היא פחינת גלוי הארה והשפעת הדעת והתבונה, להתבונן בגדלת ה', ולהוליד מזה דחילו ורחימו –

יראה ואהבה, שכללים – שבאות מהשכל וההבנה בגדולת ה', בגדל, – שזוהי ההתגלות האלקית שבתפלה, ועל-ידי-זה נברר הטוב – ועולה לה' ונפרד הרע, כמו שכתוב¹⁹: "מצרף לכסף ובור לזהב, ואיש לפי מהללו", פרוש – מה הפירוש שצירופו (מירוקן) של אדם הוא לפי מה שהוא מהלל? – לפי הלולו את ה' – בשעת התפלה, בעמק הדעת להוליד דחילו ורחימו²⁰ – יראת ה' ואהבת ה', ככה נברר הטוב ונפרד הרע, – והוא נצרף ונמרק, כברור ופירוד הסינים מכסף וזהב במצרף ובור.

באדם כו", – ה"אדם בליעל" של קליפה, מושל על ה"אדם" של קדושה, וכפי שמסיים באותו פסוק "לרע לו", "ולאם מלאם יאמין"²¹, – לפעמים מתגבר צד הקדושה ולפעמים מתגבר הצד שלעומת-זה, וכן נראה בחוש באדם

התחתון, הנקרא בשם "עולם קטן"²², שלפעמים הטוב גובר ולפעמים להפך – שהרע מתגבר חס' ושלוש. ואין שלום בעולם עד "עת קץ", – כשהיה סוף לרע, שיתברר הטוב מהרע לדבק – להתדבק בשרשו ומקורו, מקור החיים ברוך-הוא, ואין יתפרדו כל פעלי און, ורוח הטהרה יעבר מן הארץ²³, כשיתברר מתוכו פחינת הטוב המחינה. – שאז, כשהטוב יתברר מהרע, לא יהיה במילא קיום לרע, שהרי כל קיומו וחיותו של הרע בא רק מהטוב. וברור זה – שהטוב יתברר מהרע, יהיה גם-כן על-ידי גלוי אלקותו למטה – כלומר, כשם שהברור בכלל נעשה הרי על ידי מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות²⁴, כך גם יהיה הברור על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז למטה, בהארה רבה והשפעה עצומה, כמו שכתוב²⁵: "כי מלאה הארץ דעה את ה'", "ונגלה כבוד ה' כו"²⁶. וזהו בכללות העולם לעתיד, – שאז יהיה הטוב שיתברר מהרע – על ידי ההתגלות האלקית שתתגלה אז, באדם התחתון – בכל "עת מצא", – בכל שעת הימצאו של הקדוש ברוך הוא²⁷, זו תפלה, – שזה ענין התפילה²⁸,

אגרת הקדש

יאמין וכנראה בחוש באדם התחתון הנקרא בשם עולם קטן שלפעמים הטוב גובר ולפעמים להפך ח"ו ואין שלום בעולם עד עת קץ שיתברר הטוב מהרע לידבק בשרשו ומקורו מקור החיים ב"ה ואין יתפרדו כל פועלי און ורוח הטהרה יעבור מן הארץ כשיתברר מתוכו בחי' הטוב המחיהו וברור זה יהיה ג"כ ע"י גילוי אלקותו למטה בהארה רבה והשפעה עצומה כמ"ש כי מלאה הארץ דעה את ה' ונגלה כבוד ה' כו' וזהו בכללות העולם לעתיד אך באדם התחתון בכל עת מצוא זו תפלה או שאר עתים מזמנים להתבודד עם קונו כ"א לפי מעשיו וזכה למעין ברור זה ע"י עסק התורה לשמה וכן ע"י הצדקה כמ"ש ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך היא בחי' גילוי הארה והשפעת הדעת והתבונה להתבונן בגדולת ה' ולהוליד מזה דו"ר שכליים כנודע ועי"ז נברר הטוב לה' ונפרד הרע כמ"ש מצרף לכסף ובור לזהב ואיש לפי מהללו. פי' לפי הלולו את ה' בעומק הדעת להוליד דו"ר ככה נברר הטוב ונפרד הרע כבירור ופירוד הסינים מכסף וזהב במצרף ובור.

10. תולדות כה, כג. 11. תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). 12. כנ"ל ח"א רפ"ז. 13. ישעי' יא, ט. 14. שם מ, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרשים תהלים לב, ו". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סכ"ה בארוכה". 17. ב"ב י, א. 18. תהלים יז, טו. 19. משלי יז, ג. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם כסף וזהב ברוחניות – תור"פ וישב ובכ"מ".

~ יום רביעי י' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיח, והנה מודעת זאת... עד עמ' 236, פעמים וכו'.

נפח, מתוכיותו ומפנימיותו, ובנמשל הכוונה שהנשמה באה מפנימיות האלקות, הרי, כיוון שהיא באה מפנימיות מדותיו יתברך – יש בה, בנשמה, ענין הפנימיות של מדותיו יתברך, יחד עם התגברות מדת החסד, מאז ירידתה וכניסתה בגוף. וְגַם

בְּכָל יוֹם וַיּוֹם – הקב"ה
בְּטוֹבוֹ מְחַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה

בְּרֵאשִׁית, – כולל

התחדשותן של המדות
שלמעלה, ובאשר לנשמה

למטה, הרי וְ"חֲדָשִׁים
לְבָבָרִים כו"²⁷. – זה

פירוש "מעשה", שנעשה
תמיד, שהרי תמיד ישנה

ההתחדשות בנשמה ומדת
הרחמים שלה, הרי זה

ענין "מעשה הצדקה",
הצדקה נעשית מצד מדת

הרחמנות שבטבע בני
ישראל. אֲךְ לְשׁוֹן

"עֲבֹדָה" אינו נופל
אֵלָּא עַל דְּבַר שֶׁהָאָדָם

עוֹשֶׂה בִּיגִיעָה עֲצוּמָה
נֶגְדַּ מִבְּעַ נַפְשׁוֹ, –

שעליו להתייגע עם עצמו
לעשות נגד טבע נפשו,

שכן הטבע של נפשו אינו
רוצה להרשות זאת, רַק

שֶׁמִּבְטָל מִבְּעַ וְרָצוֹנוֹ מִפְּנֵי רָצוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, כְּגוֹן
לִיגַע עֲצָמוֹ בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה "עַד מִצּוֹי הַנֶּפֶשׁ" כו"²⁸. –

דבר שאין טבע הנפש רוצה להרשותו, אלא הוא מתייגע עם
עצמו כנגד טבע נפשו. וְאַף כָּאֵן בְּמִצְוֹת הַצִּדְקָה, –

העבודה היא לְתֵן – לתת תְּרִיבָה יוֹתֵר מִ – אשר מִבְּעַ
רַחֲמָנוֹת וְרָצוֹנוֹ – לתת, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנֵם

לְבָרְכָהּ²⁹ עַל פֶּסוּק³⁰: "נָתַן תִּתֵּן" – "אֶפְלוּ מֵאֵה פְּעָמִים
וְכוּ".

וְהֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת, – הרי ידוע, שִׁישְׂרָאֵל בְּמִבְּעָם הֵם
רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֲסִדִּים²¹, מִפְּנֵי הֵיכָּן נִפְשׁוּתֵיהֶם
נִמְשָׁכוֹת מִמְּדוּתֵינוּ יִתְבָּרָה, אֲשֶׁר תַּחַסֵּד גּוֹבֵר בָּהֶן –
במדות העליונות, עַל מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוֹם, וְכִמּוֹ

שְׁכָתוֹב²²: "גִּבּוֹר חֲסִדוֹ
עַל יְרֵאָיו", – המרמז על

התגברות החסד על מדת
היראה והגבורה שבו

יתברך, שְׁלֹכֵן נִקְרָאת
הַנֶּשְׁמָה "בַּת בָּהֶן" –

שהיא באה מבחינת כהן,
שהיא מדת החסד, כִּמּוֹ

שְׁכָתוֹב בְּזֵהָר הַקָּדוֹשׁ²³.
– וכיוון שהנשמה באה

מהמדות הקדושות שבהן
החסד מתגבר – לכן גם

בנשמה מדת החסד
והרחמנות היא

בהתגברות, שיהודים
בטבעם הם בעלי רחמים

וגומלי חסדים. וְהֵנָּה,
הַצִּדְקָה הַנִּמְשָׁכָה

מִבְּחִינָה זוֹ – מטבע
הרחמנות שבנשמה,

נִקְרָאת בְּשֵׁם "מַעֲשֵׂה
הַצִּדְקָה", כִּי שֵׁם

"מַעֲשֵׂה" נופל עַל דְּבַר
שֶׁבָּרַךְ נַעֲשֶׂה, או שֶׁנַּעֲשֶׂה תָּמִיד מִמִּילָא וְהִיא דְּבַר תְּהוּהָ

וְרִגְלֵי תָּמִיד, וְאַף כָּאֵן – בענין הצדקה הבאה מהרחמנות
הטבעית שבנשמה, הִרֵי מִדַּת הַחֲסֵד וְהַרַחֲמָנוּת הַמִּבְּעָה

בְּנִפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכְּבָר – הרי זה דבר שכבר
נעשה, מַעַת בְּרִיאֻתָּן וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹתָן מִמְּדוּתֵינוּ יִתְבָּרָה,

כִּמּוֹ שְׁכָתוֹב²⁴: "וַיִּפַּח בָּאֵפוֹ כו'", – בגופו של אדם
הראשון נשמה של חיים, ואנו אומרים²⁵ על הכנסת הנשמה

ביהודי: "וְאֵתָה נִפְחָתָ בִּי", "וּמֵאֵן דִּנְפַח כו"²⁶, – מתוכו

21. ראה תניא ח"א ספ"א. 22. תהלים קג, יא. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ח"ב צה, א". 24. בראשית ב, ז. 25. בברכות השחר (ברכת "אלקי נשמה"), מברכות ס, ב. 26. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 27. איכה ג, כג. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק ס"א". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ספרי דברים טו, יו"ד. פרש"י שם". 30. דברים שם.

~ יום חמישי י"א אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 236, וז"ש והי' מעשה הצדקה... עד עמ' קיט, כל חמאתם:

– כיוון ש-יְקָרָה וְגִדְלָה מַעֲלָתָה בְּמֵאֵד מֵאֵד, – מאשר הצדקה שמצד הטבע, בְּהִיּוֹתוֹ מְכַסֵּל טָבֵעוֹ וְרָצוֹנוֹ הַגּוֹפְנִי מִפְּנֵי רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵתְכַפֵּי־אֶחָרָא, – וה"צד האחר", קליפה, מתכופפת לקדושה, וְאִזִּי אֶסְתַּלַּק

יְקָרָא דְקָדְשָׁא־בְּרִידָה
הוא כו', – ואז מתרומם

כבודו של הקדוש-ברוך-
הוא בכל העולמות,
וּכְיִתְרוֹן הָאֵזֶר מִן
הַחֲשֵׁךְ דְּקָא –
כשמהפכים את החושך
ועושים ממנו אור – יש
לאור זה דוקא יתרון,
מעלה עלינה, בְּנִדְעָה.
אִי לֹאֵת – לכן, אִין
הָרַע יִכּוֹל לְהִיּוֹת עוֹד
חוּזֵר וְנִעוֹר בְּקָלוֹת כָּל־
כָּךְ מֵאֲלִיּוֹ, רַק אִם
הָאֵדָם יַעֲזֹרְנוּ
וְיִמְשִׁיכֵנוּ עַל עֲצָמוֹ
חֶסֶד־וְשָׁלוֹם. – ואילו
מעצמו לא יתעורר הרע
כל־כך בקלות. וְזֶהוּ
שֶׁבְּתוֹב "הַשְׁקָט וְכִמְטָה
עַד עוֹלָם", – שהשכר
עבור "עבודת הצדקה"
הוא "השקט ובטח עד
עולם", "הַשְׁקָט" – הוא
מְלִשׁוֹן "שׁוֹקֵט עַל
שְׁמֵרֵינוּ"³¹, דְּהֵינּוּ
שֶׁהַשְׁמֵרִים נִפְרָדִים

לְגִמְרֵי מִן הַיּוֹן וְנוֹפְלִין לְמַטָּה לְגִמְרֵי, וְהֵינּוּ לְמַעְלָה וְלְגִמְרֵי בְּתַכְלִית. וְעַל־דִּרְדֵּי־זֶה הוּא בְּ"עֲבֹדַת הַצְּדָקָה", – בצדקה שבבחינת עבודה, הַ"שְׁמֵרִים" הֵן בְּחִינַת תַּעֲרֻכַּת רַע שֶׁבְּנִפְשׁוֹ, נִבְרָר וְנִפְרָד מֵעַט מֵעַט עַד שֶׁנוֹפֵל לְמַטָּה לְמִקְוֵאוֹ וְשָׁרְשׁוֹ, – מקור ושוורש הרע – שמתחת לכל העולמות, וְכִמּוֹ שֶׁבְּתוֹב³²: "וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חֲמֻתָתָם"³³

וְזֶהוּ שֶׁבְּתוֹב: "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה – שְׁלֹם, שְׁגִם הַצְּדָקָה הַנִּקְרָאת בְּשֵׁם "מַעֲשֵׂה" וְלֹא בְּשֵׁם "עֲבֹדָה" – אֶף־עַל־פִּי־כֵן בְּ"אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲיָלָא", – על ידי עבודת הצדקה שלמטה נעשית

התעוררות למעלה,
מְעוֹרָר – על ידי
ההתעוררות מלמטה,
גִּלּוֹי אֵזֶר אִין־סוּף
בְּרוּךְ־הוּא בְּהֶאֱרָה רַבָּה
וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה,
וְנַעֲשֵׂה "שְׁלֹם
בְּמִדּוּמִין" – בשרים
ובמדות שלמעלה,
שְׁתַּהִיָּה הַתְּכַלּוֹת מִיכָאֵל
וגבריאל, שר של חסד
ושר של גבורה, ואשר
גבורה תומתק בחסד, וְגַם
בְּמִלְּיָא שֶׁל מַטָּה. –
בעולמות שלמטה, רַק
שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה הַשְׁפָּל –
לֹא יִתְגַּלֵּה הַשְׁלֹם
וְתִבְרֹר – של הטוב
מהרע, וּפְרֹד הָרַע
מִהַטּוֹב עַד "עַת קָץ" –
של הרע, וְלֹא בְּזִמָּן
הַגָּלוּת, בְּנִזְכָּר לַעֲלִי.
רַק בְּ"עוֹלָם קָמִין" הוּא
הָאֵדָם – בְּכָל "עַת
מַצָּא", זֶה הַתְּפִלָּה, –
הַנִּקְרָאת "שְׁלֹם", שְׁהִי
גם בתפלה נעשה ענין

השלום והבירור של הטוב מהרע, כִּמּוֹ שֶׁבְּתוֹב: "בְּצִדָק – בצדקה, אֲחִיזָה פְּנִידָה", בְּנִזְכָּר לַעֲלִי. – ההתגלות הפנימית של אלקות שמתגלה בשעת התפלה שאז ישנו ענין השלום. אֶף אַחֵר הַתְּפִלָּה יִכּוֹל לְהִיּוֹת הָרַע – שבנפש, חוּזֵר וְנִעוֹר בְּקָל וְלִהְתַּעַרֵב בְּטוֹב, כְּאִשֶּׁר יִתְהַלֵּךְ בְּ – ענינים של חֲשִׁבַּת עוֹלָם הַזֶּה. אֶף הַצְּדָקָה בְּבִחִינַת "עֲבֹדָה" – שהוא מתייגע עם עצמו לתת צדקה יותר מטיבעו, הֵנָּה מֵאֲשֶׁר

31. ירמיה מוז, יא. 32. מיכה ז, יט. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באוה"ת להצ"צ עה"פ (מיכה ז, יט) מציין לשל"ה וישלח (רצה ב). ויובן משם לכאן".

~ יום שישי י"ב אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיט, יג מה רב טובך... עד עמ' קיט, רי כו.

מחויב מפרש שחיבתו התורה בפרוש לקבוע עתים כו.
– הרי כמה שהתורה מחייבת אותו לקבוע עתים לתורה –
באותה מדה הוא קובע. כל ההגבלות האמורות בעבודתו את
ה', הן מפני ששורש נשמתו הוא מבחינת ה"שמאל" שלמעלה.

אך בחינת ימין – נשמה
שבאה מבחינת ה"ימין"

שלמעלה, היא מדת
החסד וההתפשטות
בעבודת ה',

בהתרחבות בלי
צמצום והסתר כלל,
כמו שכתוב:

"וְאַתְּחִלָּה בְּרַחֲבָה
כו", וממנה – מבחינת

ה"ימין", נמשך גם-כן
מה שאמר רבותינו

זכרונם לברכה: "זרק
מדה בתלמידים כו".

(צריך עיון. ונראה שצריך
להיות קדם אך בחינת ימין

כו) – צריך עיון אם יש
שייכות לענין "זרוק מדה

בתלמידים" לבחינת
ה"ימין". שהרי לכאורה

זה להיפך, ענין של גבורה וחומרא, ולא ענין של חסד. וכפי
הנראה זה צריך לבוא לפני המלים "אך בחינת ימין", שאז

המשמעות של "וממנה" היא על בחינת ה"שמאל" והגבורה,
שממנה נמשך "זרוק מדה בתלמידים". על כל פנים, הוא אומר

כאן, שמבחינת ה"ימין" באה אִי-ההתחבאות בהצנע, אלא
ללכת בהרחבה בעבודת ה', וגם – לא רק אופן העבודה הוא

בהרחבה, אלא גם עצם העבודה הוא בלי צמצום וגבול
כלל, ואין מעצור לרוח נדבקה, בין בצדקה ובין

בתלמוד תורה ושאר מצות, – הכל הוא עושה ברוח
נדיבה שלא בהגבלה, נותן צדקה בלי גבול ולומד תורה בשופי

– לא רק כפי שהוא מחויב על-פי דין לקבוע עתים לתורה,
והוא מקיים מצוות באופן כזה של רוח נדיבה. ולא די לו

לצאת ידי-חובתו בלבד, – בענינים של תורה ומצוות, אלא
עד בלי די כו: – אלה הם האופנים והמדריגות בעבודת ה'

הבאים מצד השוני של שורש נשמתו למעלה, מ"ימין" או
מ"שמאל".

יג. "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'". – פסוק
בתהלים, המסתיים: "פעלת לחוסים כן נגד בני אדם".

מתחילת הפסוק יוצא שהשכר צפון ומוסתר, ואילו מסוף
הפסוק יוצא, שהשכר הוא "נגד בני אדם", שכר גלוי, נגד בני

אדם הרואים אותו. יסביר
רבנו הזקן, שבעבודת בני

ישראל (המביאה את
השכר), ישנם אותם שני

אופנים: עבודה סמויה
ועבודה גלויה. ובלשון

רבנו הזקן: הנה, בכלל
עובדי ה' – מקיימי תורה

ומצוות, יש שתי
בחינות ומדריגות

חלוקות מצד שרש
נשמתם למעלה,

מבחינת ימין ושמאל.
– חסד וגבורה, שנשמה

אחת באה מבחינת
ה"ימין" שלמעלה,

ונשמה שניה באה
מבחינת ה"שמאל"

שלמעלה, דהיינו, –
ההשפעה שבכך בעבודתו

של יהודי, היא – שפתינת שמאל היא מדת הצמצום
וההסתר בעבודת ה', – עבודת הנשמה, הבאה מבחינת

ה"שמאל" וה"גבורה" למעלה – היא א (בצמצום, וב)
ובהסתר, בעבודת ה', כמו שכתוב:

"והצנע לכת כו" – עם ה' אלקיך", וכמו שכתוב בפסוק
שני: "במסתרים תבכה כו", – נפשי", וכמו שאומרים

רבותינו ז"ל: "כל העוסק בתורה בסתר כו". – שבכל
זה מדובר שהעבודה היא בסתר: במצוות – "הצנע לכת",

בתפלה – "במסתרים תבכה", ובתורה – "עוסק בתורה
בסתר". להלן יאמר רבנו הזקן, שמזה בא גם כן צמצום

והגבלה. והנה, ממה זו – מ"שמאל", נמשכה גם-כן
בחינת הצמצום והגבול בעבודת ה', כמו בצדקה להיות

נדין – ולחשוב את חובתו, פהשג יד, – לפי יכולתו,
ו"המבזבז" – בצדקה, אל יבזבז יותר מחמש" – הרי

שהצדקה שהוא נותן היא בהגבלה, ובהאי גוּנָא – וכך גם,
בתלמוד תורה ושאר מצות – די לו שיוצא ידי-חובתו

1. תהלים לא, כ. 2. מיכה ו, ח. 3. ירמ' יג, יז. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה מו"ק טז, ב: מבפנים כו' בסתר". 5. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: טושו"ע ריש ה' צדקה". 6. כתובות נ, א. 7. תהלים קיט, מה. 8. כתובות קג, ב.

~ שבת קודש י"ג אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיט, והנה כל איש ישראל... עד עמ' 238, א"א ע"ה.

המדות – הבאות מ"קדש העליון", כלולות זו מזו, – כגון: חסד מגבורה וגבורה מחסד, ולכן הם מיוחדות זו בזו, בידוע לידע' חן; – ללומדי תורת הקבלה, שלמרות שחסד וגבורה הן הרי הפכיות, מדות מנוגדות אחת לשניה, בכל זאת,

מצד זה שחסד יש בה גם מן הגבורה, וגבורה יש בה גם מן החסד – הן מתאחדות ומאוחדות, וכדרכתיב – וכמו שכתוב¹² פאברהם, שהוא מדת החסד והאהבה: "עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יְרָא אֱלֹהִים אֶתָּה", – אתה עובד את השם – יתברך במדת היראה והגבורה, על־ידי שְׁלֵבֶשׁ מִדַּת הַגְּבוּרָה, – שלא היתה ה"עצם" שלו, אלא כמו לבוש והוספה לעצמותו, "וַיַּעֲקֹד אֶת יָצֶחֶק בְּנוֹ", "וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת בּוֹ"¹³. – לשחוט את בנו יחידו, שזה הרי ענין של תכלית הגבורה. הרי, שבאברהם, שהיה בעצם איש החסד,

והנה, כל איש ישראל צריך להיות כלול משתי בחינות אלו, – של "ימין" ו"שמאל", זה שנשמתו באה מבחינת "ימין" וחסד, צריך שתהיה בו גם בחינת "שמאל" וגבורה, וכן להיפך, ו"אין לך דבר שאין לו מקום". – גם חסד וגם

גבורה יש להם מקום וזמן אצל האדם, מתי יש להשתמש בהם. ולכן מצינו – מוצאים אנו, במה דברים מקולי בית־שמאי ומחומרי בית־הלל, – שביט שמאי מקילים בהם ובית הלל מחמירים בהם⁹, ללמדנו שאף בית־שמאי ששרש נשמתם מבחינת שמאל העליון¹⁰, ולכן היו דנין להחמיר תמיד בכל אפורי התורה, – להחמיר, הוא ענין של גבורה ודין, שהדבר יהיה אסור ושלא יוכל להתעלות בקדושה, ובית־הלל שהיו מבחינת ימין העליון, היו מלמדין זכות להקל ולהתיר אפורי בית־שמאי, שיהיו מתירים מאפירים – ל"סטרא אחרא", איסור הוא הרי מלשון "אסור וקשור", שהדבר קשור ל"סטרא אחרא" ולחיצונים, כפי שאומר בפרק ז' בחלק ראשון של ספר ה"תניא", ויכלול לעלות למעלה – בקדושה, הרי למרות שכן היה הסדר בכלל שביט־שמאי החמירו ובית־הלל הקילו – אף־על־פי־כן בכמה דברים היו בית־שמאי מקלין, – וזאת מפני התכללות שרש נשמתם – של בית שמאי, שהוא כלול גם מימין – וחסד, וכן שרש נשמת בית־הלל כלול גם משמאל, – וגבורה, בידוע דרך ומדות¹¹ – השיעורים והאופנים של קדש העליון, – של בחינת "קדש" שלמעלה, דלית תמן – שאין שם, קצוץ ופירוד חס־ושלום, וכל

אגרת הקדש

והנה כל איש ישראל צ"ל כלול מב' בחי' אלו ואין לך דבר שאין לו מקום ולכן מצינו כמה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ללמדנו שאף ב"ש ששרש נשמתם מבחי' שמאל העליון ולכן היו דנין להחמיר תמיד בכל איסורי התורה. וב"ה שהיו מבחי' ימין העליון היו מלמדין זכות להקל ולהתיר איסורי ב"ש שיהיו מותרים מאיסורם ויוכלו לעלות למעלה אעפ"כ בכמה דברים היו ב"ש מקילין מפני התכללות שרש נשמתם שהוא כלול גם מימין וכן שורש נשמת ב"ה כלול גם משמאל כידוע דרך ומדות קדש העליון דלית תמן קיצוץ ופירוד ח"ו וכל המדות כלולות זו מזו. ולכן הם מיוחדות זו בזו כידוע ל"ה וכדרכתיב באברהם שהוא מדת החסד והאהבה עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ע"י שלבש מדת הגבורה ויעקוד את יצחק בנו ויקח את המאכלת כו'. ומה שאמר הכתוב אברהם אוהבי ופחד יצחק הנה ההפרש וההבדל הזה הוא בבחי' גילוי והעלם שבמדת יצחק הפחד הוא בבחי' גילוי והאהבה מסותרת בבחי' העלם והסתר וההיפך במדת א"א ע"ה

היו אצלו זמנים שבהם נתגלתה בו מדת הגבורה, עד לידי נכונות לשחוט את בנו יצחק. ומה שאמר הכתיב: "אֲבָרְהָם אֱהִי"¹⁴ – בפסוק אחר¹⁵ נאמר: "פֶּחַד יִצְחָק", – שעבודת אברהם היא במדת החסד והאהבה, ועבודת יצחק – במדת הפחד והגבורה. אס־כן כיצד זה תואם למה שנאמר קודם, שאברהם עובד את השם־יתברך גם במדת הגבורה, ויצחק עובד את השם־יתברך גם במדת החסד והאהבה? הנה ההפרש וההבדל הזה הוא בבחינת גילוי והעלם, שבמדת יצחק הפחד – והגבורה, הוא בבחינת גילוי, והאהבה – והחסד, מסתרת בבחינת העלם והסתר, וההפך במדת אברהם אבינו עליו־השלום. – שהפחד והגבורה הם אצלו בבחינת העלם והסתר, והאהבה והחסד בבחינת גילוי.

הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עדיפות פ"ד־ה".¹⁰ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה זח"ג רמה, א".¹¹ "הלשון צריך עיון קצת" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים").¹² וירא כב, יד.¹³ שם כב, י.¹⁴ ישעי' מא, ח.¹⁵ וישלח לא, מב.

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עדיפות פ"ד־ה".¹⁰ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה זח"ג רמה, א".¹¹ "הלשון צריך עיון קצת" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים").¹² וירא כב, יד.¹³ שם כב, י.¹⁴ ישעי' מא, ח.¹⁵ וישלח לא, מב.

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי	ז אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י. תהלים: לט"ג. יט"כא. תניא: הנה אתערותא . . . קיח המחיהו. אדמו"ר הזקן הורה לכתב "פצוץ דכא" באלף לבסוף, ולא בה"א. בפראג יש ספר-תורה שקבלה בידם שהגיהו עזרא הסופר, אין קורין בו אלא בשמחת תורה, וגוללין אותו תמיד בפרשת שמע. כשהייתי בפראג בשנת תרס"ח ראיתי, וכתוב בו "דכא" באלף. כן כשהייתי בוארמס בשנת תרס"ז, ראיתי שם ספר-תורה אשר מקבל בידם שכתבו מהר"ם מרוטנבורג, וגם בו כתוב דכא באלף. ועין בשארית יהודא (יורה דעה סימן ט"ז) ודברי נחמיה (יורה דעה סימן כ"ב). ובספר משנת אברהם (סימן לב) מצין כמה ספרים הדנים בזה.			

יום שני	יום רביעי	ח אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, רביעי עם פירש"י. תהלים: מדר"מ. כב"כד. תניא: ובירור . . . קיח במצרף וכו'. ה"צמח צדק" מנה שלשה דברים שבזכותם הצליח בשנת תר"ג בפטרבורג באסיפת הרבנים. ואחד מהם הוא זכות שלשים ושתים אלף השעות, אשר טרח ויגע בדרושי רבנו הזקן במשך שלשים השנים תקס"ד-תקצ"ד (בשנת תקס"ד קבע לו שיעור מיוחד ללמד דרושי רבנו הזקן, בשנת תקצ"ד התחילו להתעסק בהדפסתם).			

יום שלישי	יום חמישי	ט אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, חמישי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. כה"כז. תניא: הנה מודעת . . . 236 פעמים וכו'. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר – ביחס להתבוננות בהעמקת הדעת בענין קשה ההשגה: אם הענין נוגע, אזי מבינים ומשיגים ב'כי טוב', וראיה מן התורה בדיני נשים וכו' וטענותיהן שיכולות לטען, ומדברים בזה תנאים ואמוראים והגאונים שכלם הם בעלי השכלה מפלגה, והתורה היא תורת אמת, והלא האשה אינה בערך לטען טענות אלו. אבל האמת הוא, דכאשר הענין נוגע, הנה גם חלושי הדעת ממציאים שכללים עמוקים.			

בְּעֶלְמָא דִּין [=בעולם הזה] פֿרוּשׁוֹ שֶׁל הַמַּאֲמָר (סִנְהֶדְרִין צט, ב) "הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לְפָרְקִים" – שֶׁהוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה לְעֵתִים; בְּגִן־עֵדֶן מְפָרְשִׁים אֶת הַמַּאֲמָר – שֶׁהוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה "מְפָרְקֶת" אוֹתוֹ לְפָרְקִים, דְּבַר־י הַתּוֹרָה "תּוֹפְסִים" אוֹתוֹ.

ה'תש"ג

יב אלול

יום ראשון

יום
שישי

שיעורים. חומש: תבוא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: סרסח. לד-לו.
תניא: יד. לעורר. . . 240 מעלה.

הַמֶּשֶׁךְ הַגָּדוֹל, הַיָּדוּעַ בְּשֵׁם "בְּשַׁעָה שֶׁהִקְדִּימו, תער"ב" הַתְּחִיל אֲדִנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] לְאָמְרוֹ יוֹם א' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תער"ב בְּלִיבְאֻוִיטְש, וְסִימּוֹ שֶׁבֶת פְּרָשֶׁת וַיֵּרָא תרע"ו בְּרוֹסְטוֹב, בְּמַאֲמָר הַמֶּתְחִיל "וְה' אָמַר הַמִּכְסָּה אֲנִי מַאֲבָרְהֶם". וְבוֹ קמ"ד מַאֲמָרִים.

וַיֵּשׁ בְּכַתּוּבִים חֶלֶק שְׁנֵי שָׁלָא אָמְרו, וְלֹא נִחְלַק לְמַאֲמָרִים.

ה'תש"ג

יג אלול

יום שני

שבת
קודש

שיעורים. חומש: תבוא, שני עם פירש"י.
תהלים: סט-עא. לז-לט.
תניא: ובכל שנה. . . וד"ל.

הַחֲסִיד ר' הַעֲנַדִּיל סִיפֵר: יָדוּעַ הִ' לְכָל הַחֲסִידִים, אֲשֶׁר בִּיחִידוֹת הָרִאשׁוֹנָה הִיתָה הָעֵבֶרֶת הָעֵרְלָה, וּוָאָס נִיט וּוָאָס, פֿון עֵרְלַת הַלֵּב אִיז מַעַן גַּלִּיךְ פֿטוֹר גַּעוּוּאָרַען.

תרגום

הַחֲסִיד ר' הַעֲנַדִּיל סִפֵּר: יָדוּעַ הִיָּה לְכָל הַחֲסִידִים, אֲשֶׁר בִּיחִידוֹת הָרִאשׁוֹנָה הִיָּתָה הָעֵבֶרֶת הָעֵרְלָה. מַה שְּׁלָא יְהִיָּה – מַעְרַלַת הַלֵּב נִפְטָרוּ מִיָּד.

פירוש התוספות למסכת הוריות דף ג עמוד א

בו. אלא חלב המכסה את הקרב וכן דם, מאי איכא למימר? מיהו לפי התוספתא דמכילתין נחיא, דתנא: לקיים מצות — חייבין, כיצד יש חלב ודם בתורה אבל אין חייבין אלא על הקרב לשלמים. ואף על גב דדם חיה נאסר — שמא הצדוקים אומרים דגם הוא קרב. **והורו** והורו שדם מותר — הא דקתני כהאי גוונא, דמשמע דוקא משום שידעו ביתנים שטעו בחלב. דהא אפילו לא ידעו נמי מצי למבעי, כדקאמר משום דשני מינים הם, דם שוה בכל ולא חלב. אלא נקטיה אנג אחרני, והא דלא פשיט מההוא דלעיל עד שיהיו כולן בשגגה אחת, דהכא כיון דתליא בבית דין הוי שגגה אחת. **והורו** שעבודה וזה מותרת — צריך עיון: מה יביאנו? כיון שאין קרבנותיהן שוק, אם יביאו קרבן עבודה וזה וגם דחלב, או לא? וגם צריך עיון: אי דוקא מיבעיא, דמעיקרא הוי מיעוט וכן בסוף, אבל אי הוי רובו בסוף — לא איצטרכי למיעוטא שיתכפר בפר לההוא מיעוטא, או דלמא לא שנא? אבל הא ודאי אי הוי מתחלה רובא ולבסוף מיעוטא, אין מיעוט מצטרף לרובא, כיון שכבר נתחייבו רובא בקרבן. **אלא** כי תיבעי לך כו' — צריך עיון אי הוי מצי למבעיא נמי למאן דאמר בית דין מיייתי אם מתו מיעוט צבור הראשונים, ולא נודע כי אם אל אלו החיים. מי אמרינן בית דין וחיבים, דמכל מקום הם הורו שלא כדת, או לא? והא דנקט "מת בית דין" ולא נקט "הורו בית דין אחר" — דלא אפשר כי בסנהדרין גדולה.

אית ספרים דגרסי: דתנן רבי יהודה אומר שנים עשר שבטים שחטאו מביאין שנים עשר פרים — וכן נראה, דדחי תנן ברישא דמתניתין, ובתר הכי תני: ששה שבטים כו'. ולא שביק רישא דמתניתין למנקט סיפא. **רבי** מאיר סבר יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור — תימא: מאי דוחקיה לכך? דלמא רבי מאיר סבירא ליה דדוקא יחיד שעשה חייב, אבל שנים ושלושה שעשו — פטורים, ולית ליה ברייתא ד"ועדיין אני אומר" כו'. דבלאו הכי לית ליה, דברייתא אית לה יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, ורבי מאיר אית ליה דפטור. ומיהו, כיון דלא מצינו תנא דמחלק בין אחד לשנים דחיק למימר הכי. **קחיל** גדול מלבוא חמת — אף על גב דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן, הא הוי גילוי מילתא בעלמא. **מועטין** ונתרבו מאי — פירש רש"י: (בעלמא) ובעינן דהני לא בני קרבן כמו משיח ונשיא. אבל מרובין ונתמעטו — כבר הוו בני קרבן. ולא נהירא, דאפילו מרובין ונתמעטו — כי נתמעטו, לאו בני קרבן נינהו, אם לא דבתר חטאה אולנין. אבל התם, תריהו בני קרבן נינהו. אלא משום הכי מבעיא ליה במועטין ונתרבו, דאיכא למימר דאפילו רבי שמעון מודה דפטור, כדפירש ואזיל. **הורו** בית דין שחלב המכסה את הקרב כו' — תימא: דאמרינן לקמן (ד, א) אין בית דין חייבין עד שיוורו בדבר שאין הצדוקין מודין. ובשלמא חלב שעל הדקין דאתי מריבויא (חולין מט, א) נחיא, דאין הצדוקין מודין

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ז' אלול ~

בין הטלת מום בבכור ל'חמץ שעבר עליו הפסח'

הפסח אסור בהנאה לעולם. ולכאורה, מדוע צריך להדגיש שהאיסור הוא לעולם, הרי איסור החמץ לאחר הפסח אינו זמני, ומאיזה טעם יתבטל? אלא הוספה זו ('לעולם') באה להדגיש שהחמץ נאסר גם ליורשיו.

ומדוע המטיל מום בבכור אסור לו לשחוט אך לבנו לא אסור, ואילו 'חמץ שעבר עליו הפסח' נאסר גם על בנו? ביאר ה'נודע ביהודה': בהטלת מום בבכור לא חל 'שם איסור' על הבכור, שהרי אם ייפול בו אחר כך מום אחר, יהיה מותר לשוחטו. ואילו חמץ בפסח שעברו עליו ב'בל יראה' וחכמים אסרוהו בהנאה לעולם, חל עליו 'שם איסור' ואינו חוזר להיות מותר אלא האיסור ממשיך לחול גם על יורשו.

וה'מקור חיים' (סי' תמח סק"ט) חילק:

בבכור, חכמים קנסו את המטיל בו מום משום שחטא, ולכן אין לקנס את הבן שלא חטא, אך בחמץ שעבר עליו הפסח אין הקנס רק בגלל שחטא, שהרי גם אם לא עבר על 'בל יראה' (אם היה אנוס ולא יכול היה לבערו. רמב"ם הל' חו"מ שם) החמץ אסור בהנאה, כי כיון שנתחייב לבערו בפסח הרי הוא כמבוער ואינו יכול להרוויח מכך שלא ביערו, ולכן נאסר החמץ גם לבנו ואינו יכול להרוויח מכך שאביו לא ביערו.

הלכות בכורות פרק ב, הלכה ז: המטיל מום בבכור – הואיל ועשה עברה, קונסין אותו, ואינו נשחט על מום זה, עד שיפול בו מום אחר מאליו. ואם מת זה החוטא – מותר לבנו לשחט אותו על מום שעשה אביו; שלא קנסו בנו אחריו.

זו מסקנת הגמרא (בכורות לד, ב), שהמטיל מום בבכור קנסו אותו חכמים ואסור לו לשחוט אותו ולאכול, אבל אם מת מותר לבנו לשוחטו.

והנה, חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה "ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים מפני שעבר על כל יראה ובל ימצא" (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ד). והסתפק מהרי"ט אלגאזי (בכורות פ"ה סקמ"ג) האם לאחר מיתת בעל החמץ (שעבר על 'בל יראה') נאסר החמץ ליורשיו או יש לדמותו למטיל מום בבכור שלא קנסו את בנו אחריו וכך גם ב'חמץ שעבר עליו הפסח', אם מת – החמץ מותר לבנו?

וכתב כי לדעת הר"ן (פסחים כט, א) 'חמץ שעבר עליו הפסח' נאסר גם ליורשיו של בעל החמץ. והר"ן הוכיח כן מהנאמר בגמרא (חולין ד, א) שחמץ שהיה ביד עוברי עבירה בפסח והריהו 'חמץ שעבר עליו הפסח', אסור לכולם.

וה'נודע ביהודה' (מהדו"ק אר"ח סי' כ) כתב שזו גם דעת הרמב"ם, ודייק כן מלשונו (הל' חו"מ פ"א ה"ד) "חמץ שעבר עליו

~ יום שני ח' אלול ~

שיעורי התורה – בדיוק או בערך?

ולדייק, בכל מקרה יש להחמיר ולשחוט מעט יותר מחצי? ומישיב ה'מנחת חינוך' (מצוה קיא):

במצוות התלויות במידה או משקל, מלכתחילה הכוונה למידת הדיוק שאליה מסוגל האדם להגיע. ואם די בשחיטת חצי מהסימנים, אין צורך לשחוט מעט יותר כדי לצאת מהספק, כי מלכתחילה הכוונה היא למידה הקרובה ביותר לחצי שאליה ניתן להגיע.

ולמה אם-כן, ברחל שילדה שני זכרים רק אחד מהם בכור, ולא אומרים כי מאחר שלפי הנראה לעין יצאו שניהם כאחד שניהם בכורות? כי מדובר במקרה חריג וכיון שבדרך כלל כל בהמה יוצאת בנפרד – דין בכור אמור בבכור 'מדויק' ולא 'משוער', ובמקום ספק רק אחד מהם בכור. אך לגבי

הלכות בכורות פרק ה, הלכה א: רחל שלא בָּכְרָה, וילדה שני זכרים – אפלו יצאו שני ראשיתו כְּאַחַד, אי אִפְשָׁר שֶׁלֹא קָרַם אֶחָד.

זו דעת חכמים (בכורות יז, א) הסוברים ש"אי אפשר לצמצם" שיצאו שניהם בשווה בדיוק, אלא וודאי האחד קדם לשני מעט ובגמרא (שם, ב) מבואר שאפילו בדבר הנעשה בידי אדם בכונה לצמצם שני דברים בדיוק, אי אפשר להגיע לדיוק מוחלט.

ובתוספות (שם ד"ה אפשר) הקשו: לגבי שחיטה נאמר שאין צריך לשחוט את כל הסימנים אלא די בשחיטת רובם ('רובו ככולו') ובגמרא דנים האם יש לשחוט דווקא רוב או די בשחיטת חצי בדיוק. ולכאורה, מאחר שאי אפשר לצמצם

שחיטה הציווי ניתן מלכתחילה לפי דעת בני אדם.

ולפי זה, יש לדון: כאשר אמצעי המדידה השתכללו וניתן להגיע לדיק גבוה, לפי דברי ה'מנחת חינוך' מאחר שניתנה התורה לפי דרגת הדיוק שאפשר להגיע אליה, יש להשתמש בכלי המדידה המתקדמים כדי לוודא את ריבוע התפילין וכד'. ואכן יש שכתבו שלכתחילה רצוי לעשות כן, אך

בדיעבד אין זה מעכב כל שנראה לעין שהן מרובעות (ראה ארץ צבי סי' יב. אג"מ יו"ד ג' סי' קכ, ח בשם הגרי"ז מברסק). אך הגר"מ פיינשטיין (אג"מ שם. יו"ד ב' קמו) סובר שאף אם יודמנו לאדם תפילין שריבוען נמדד באמצעות מיקרוסקופ, אין כל ענין להעדיפן על תפילין הנראות מרובעות לעין רגילה.

~ יום שלישי ט' אלול ~

ביטול מצות מילה בשוגג

(שם), ואם אין בחייו חיוב כרת על זדונו – אינו חייב חטאת על שגגתו? ומבארים:

אם עשה מעשה המונע ממנו למול את עצמו, וכגון שכרת את הגיד ולא יוכל לקיים מצות מילה, הרי הוא חייב כרת. ובאופן זה (כשעשה זאת בשוגג) צריך את הלימוד מהכתוב שאין מביאים חטאת על שגגת 'עשה'.

וב'עמק יהושע' (סי' יט ד"ה ולכאורה) ביאר:

אם ביטל מצות מילה ואחר כך נאנס או חלה ואינו יכול למול, הרי הוא חייב כרת מיום שביטל את המצוה. כי מה שאין חיוב כרת עד שימות זהו משום שעד אז יכול עדיין לתקן ולמול, אבל משעה שאין בידו לתקן חל עליו חיוב הכרת על שביטל את המצוה עד תתה. אך אם נמנע מלמול בשגגה ואחר כך נאנס ואינו יכול למול – אינו מביא חטאת על שגגתו כי על ביטול מצות-עשה אין מביאים חטאת.

הלכות שגגות פרק א הלכה ב: וְכָל עֲבֵרָה שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ דְּוִנָּה כְּרֵת, חִיבִין עַל שְׁגָגָתָהּ חֲטָאת – חוץ מְשַׁלֵּשׁ עֲבֵרוֹת, מִנְדָּף וּמִבְטֵל מִלֵּלָה וְקִרְבֵּן פֶּסַח; תִּפְסַח וְחִמְלָה – מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאֵין מִבִּיאִין חֲטָאת אֱלָא עַל שְׁגָגָתָהּ לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "אֶחָת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָה".

המבטל מצות מילה בשוגג אינו חייב חטאת, אף שכל עבירה שחייבים על זדונה כרת חייבים על שגגתה חטאת, ומבאר הרמב"ם שהטעם לכך, כי מילה היא מצות-עשה, ומן הכתוב למדים שאין מביאים חטאת על שגגת 'עשה' אלא על שגגת 'לא תעשה'.

והקשו אחרונים (פרי האדמה הל' מילה פ"א ה"ב. ערוך לנר מכות יד): מדוע צריך הרמב"ם לבאר שאין מביאים חטאת על ביטול מצוות מילה בשוגג (אף שדווקא כרת) כי חטאת מביאים רק על שגגת 'לא תעשה' ומילה היא מצות 'עשה', הרי לדעתו בלאו הכי 'אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד' (הל' מילה

~ יום רביעי י' אלול ~

האם המחלל שבת נחשב מומר?

האיסור שבחילול השבת מחשיבו כמומר אלא הכפירה שבזה, ומאחר שמקדש אין הוא כופר ואינו נחשב כמומר. אך ה'מנחת אלעזר' (ח"א, סי' עד) סובר שהמחלל שבת כופר לא רק בעצם בריאת העולם אלא בשביתת הקב"ה במשך כל יום השביעי, ומה מועיל הקידוש אם אינו שובת בשבת.

וב'אגרות משה' (אה"ע ב' סי' כ) הקשה: מדוע דווקא המחלל שבת בפרהסיא נחשב כמומר, והרי אף בצינעה מעשיו הם כפירה? ואין לומר שהטעם הוא משום שכפירה בפרהסיא חמורה יותר, שהרי החמירה התורה בגנב יותר מגזלן (ורק גנב משלם כפל) כי עושה את מעשיו בצנעה ומראה שירא מבני אדם ולא מהקב"ה.

וביאר: עצם חילול השבת אינו מורה בהכרח על כפירה,

הלכות שגגות פרק ג, הלכה ז: הַמְשַׁמֵּד לְעִבּוּדָה זָרָה אוֹ לְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת בְּפִרְהָסִיא – אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קִרְבֵּן כָּלָל.

החומרה בעבירות אלו היא משום שהעובד עבודה-זרה כופר בקב"ה וכן המחלל שבת מראה שהוא כופר בבריאת העולם ע"י הקב"ה ושביתתו בשבת, ולגירסא אחת שבת חמורה יותר מעבודה זרה (חולין ה, א ורש"י שם). ולפי זה פסק ה'מגן אברהם' (אור"ח סי' שו סקכ"ט) שאין לחלל שבת לצורך הצלת אדם מאיסור עבודה זרה (אך כדי להציל מאיסור עבודה זרה פעמים רבות מותר, כי עדיף לחלל שבת אחת כדי להציל מריבוי עבירות של ע"ז). ומאחר ושבת חמורה כי חילולה הוא כפירה בבואר, חידש ה'בנין ציון' (שו"ת החדשות סי' כג) שהעושה קידוש אין דינו כמומר, למרות שמחלל שבת בדברים אחרים, כי לא עצם

ולפי־זה חידש, שאדם המוכר לכל כמאמין ונזהר בכל איסורי התורה, ורק בשבת אינו עומד בניסיון מטעמי פרנסה וכדומה, אין דינו כמומר, כי ברור שאינו מחלל שבת מתוך כפירה וממילא אין דינו כמומר.

כי יתכן שמאמין בבריאת העולם אך אינו יכול להתגבר על יצרו ולהימנע ממלאכה, אבל בפרהסיא, מאחר וכלפי הרואים מתפרשים מעשיו ככפירה ובכל זאת אינו נמנע מהם, נחשב כופר.

~ יום חמישי י"א אלול ~

איסור באדם ואיסור בחפץ

זאת כאיסורים נפרדים. ולכן האוכל בשר קודש מחמשה מיני תבשילים שונים חייב על כל אחד ואחד (להלן פ"ט ה"ט), כי האיסור אינו מצד מעשה האכילה של האדם אלא מצד לקיחת ממון ההקדש (והראיה שהנותן לשני לאכול דבר הקדש חייב הנותן אע"פ שלא אכל בעצמו), ומאחר והאיסור הוא מצד החפץ, שינוי החפצים מחשיב זאת כאיסורים שונים.

ולפי זה, היה מקום לומר שגם באכילת נותר ובשחיטת קדשים בחוץ יתחייב על כל אחד ואחד, כי האיסור בזה הוא מפאת קדושת החפץ, וכתב הרמב"ם שכשם שהעובד לחמש צורות שונות בוודאי אינו מתחייב אלא חטאת אחת, שכן איסור עבודה־זרה הוא מצד האדם ולא מצד החפץ, גם באכילת נותר מחמשה זבחים או בשחיטת קדשים בחוץ אינו מתחייב על כל אחד, כי גם בזה החיוב הוא משום מנשה הזביחה או האכילה, ולכן חילוק החפצים אינו מחשיב זאת כאיסורים נפרדים.

(תחון יחזקאל, כריתות פ"ד, א)

הלכות שגגות פרק ו, הלכה ב: אָבֵל נֹתֵר מִחֻמְשָׁה זְבָחִים... אִינוּ חַיִּב אֱלֹא חֲטָאת אֶחָת... וְכֵן הַשּׁוֹחֵט חֻמְשָׁה זְבָחִים בַּחוּץ בְּעֵלֶם אֶחָד – אִינוּ חַיִּב אֱלֹא חֲטָאת אֶחָת; הֵא לָמָּה זֶה דוֹמָה? לְמִשְׁתַּחֲוִה לְחֻמֶּשׁ צוּרוֹת בְּעֵלֶם אֶחָד.

מדברי הרמב"ם משמע שהמשתחויה לחמש צורות בהעלם אחד בוודאי אינו חייב אלא חטאת אחת, ורק לגבי האוכל 'נותר' מחמשה זבחים או השוחט חמשה זבחים בחוץ היה מקום לומר שיתחייב על כל אחד ואחד, והחידוש הוא שכשם שהמשתחויה לחמש צורות חייב רק חטאת אחת, כך גם בדינים האחרים.

ביאור הדברים:

'איסור גברא' נובע מחמת קדושת ישראל שאין זה ראוי שיאכל דבר מתועב, ו'איסור חפצא' הוא איסור הנובע מחמת הקדושה שעל החפץ שאין ראוי שהאדם ישתמש בו. וכאשר סיבת האיסור היא מצד האדם, מובן שאין טעם לומר שחילוק החפצים ייחשב כעבירות נפרדות, אך באיסור הנובע מחמת החפץ, יש מקום לומר שחילוק החפצים יחשיב

~ יום שישי י"ב אלול ~

ידיעה אישית כנגד הכחשת עדים

כדעת רבי יהודה (כריתות יב, ב) שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים, ורק בפרהסיא אסור לו לנהוג כנגד דבריהם (כגון לאכול תרומה טהורה, שלדברי העדים האומרים שנטמאה הרי היא אסורה עליו) אך בינו לבין עצמו מותר לו לנהוג כפי ידיעתו ואינו צריך להתחשב בדברי העדים.

ועל דברי הרמב"ם יש להקשות, הרי כתב בהל' יסודי התורה (פ"ח ה"א): "הא למה זה דומה, לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה, שאינו שומע להם אלא יודע בוודאי שהן עדי שקר", ומדוע כאן עליו להתחשב בעדים?

ויש לומר, כי דברי הרמב"ם כאן מבוססים על הכלל "כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין – אפילו בחדרי

הלכות שגגות פרק יא, הלכה ח: אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: 'שָׁמָּה הָיִיתָ בְּשֹׁנְכֵנִסְתָּ לְמִקְדָּשׁ, וּבְפָנֵינוּ נִמְמַאֲתָ... הוֹאִיל וְהַכְּחִישׁ אֶת הָעֵדִים וְאָמַר: 'לֹא נִמְמַאֲתִי מֵעוֹלָם', חָרִי אֱלֹו נֶאֱמָנִי, וּמִבְּיֵא קִרְבָּן עַל פִּיהוּ; אִם תִּבְיֹאֲחוּ שְׁנַיִם לְיָדֵי מִיתָה חֲמוּרָה, קָל וְחֶמֶר שִׁבְיֹאֲחוּ לְיָדֵי קִרְבָּן קָל – שְׁחָרִי הַכְּחִישָׁן.

שני עדים העידו על איסורו של דבר וראובן יודע בוודאות שהוא מותר – האם רשאי לנהוג על פי ידיעתו או שעליו לנהוג בהתאם לפסק בית־הדין על סמך העדים?

כתב ה'תבואות שור' (בכור שור יבמות פו, ב) כי הדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בהלכה זו. לדעת הרמב"ם, שני עדים המעידים על אדם שנטמא והוא אומר לא נטמאתי, העדים נאמנים. ואילו הראב"ד משיג על כך וכותב כי הלכה

ויתכן לבאר את טעמו של הרמב"ם באופן אחר: מאחר והתורה מעניקה לעדים את הנאמנות הגבוהה ביותר, אף הוא חייב לסמוך על דבריהם ולחשוש שמא הוא טועה או שכח. ואמנם לפי זה, אם הדבר ברור לו לחלוטין מעבר לכל ספק, הרי הוא רשאי לנהוג בינו לבין עצמו כפי ידיעתו ואינו צריך להתייחס לדברי העדים (אמרי בינה, שחיטה ס"ב).

חדרים אסור, וכגון מי שנרטבו בגדיו בשבת אסור לשטוח אותם ליבוש כדי שלא יאמרו שכיבסם בשבת, ואע"פ שהאיסור הוא רק מפני מראית העין, מאחר שנאסר הרי הוא אסור אפילו בחדרי חדרים. וכן בענייננו, מאחר שאסור לו לאכול בפרהסיא אף שהוא יודע שהצדק עמו, שהרי בית דין אינם מאמינים לדבריו אלא לעדים והם מצווים להפרישו, אסור לו לאכול אפילו בצנעה (בכור שור שם).

~ שבת קודש י"ג אלול ~

שבט קרוי 'קהל'

בטומאה (פסחים פ, א).

אך הרמב"ם סובר שרק כאשר רוב הקהל (או מחצית הקהל) היו טמאים עושים את הפסח בטומאה, ולא הביא להלכה שגם שבט אחד שנטמא עושה את הפסח בטומאה, ולפי דבריו כאן ש"כל שבט ושבט קרוי קהל", מדוע לא יקריבו בטומאה (מג"א)?

ותירץ:

בפר העלם דבר של ציבור נאמר בתורה במפורש "והקריב הקהל", ושבט אחד אקרי קהל, ולכן צריך כל שבט להביא חטאת, אבל בפסח שלא נאמר 'קהל', והדבר נלמד רק מדיוק בפסוק "שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם – יחידים נדחים ואין הצבור נדחה" (הל' ק"פ שם), יש לומר כי "התורה לא מיעטה אלא דוקא כל או רוב ישראל, אבל שבט אחד – אף על גב דמקרי קהל גם כן – מכל-מקום אפשר דלפעמים גם כן הוא בכלל איש, ולא נתמעט" (מחצית השקל על המג"א שם).

הלכות שגגות פרק יב, הלכה א: **וְאִם בְּשָׂאָר הַמִּצְוֹת שֶׁנִּגְנוּ, מִבִּיאֵין שְׁנַיִם עוֹשֵׂי פְרִים חֲמִשָּׁאוֹת. וְכָל פֶּרֶם מִזֶּה נִקְרָא פֶּרֶם הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צְבוּר, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֶל" – כָּל קֹהֶל וְקֹהֶל; וְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט קָרוי "קֹהֶל".**

שגו בית דין בהוראה ועשה הקהל כהוראתם, מביא הקהל חטאת. ונחלקו בדבר בגמרא (הוריות ד, ב). לדעה אחת, כל שבט נקרא קהל וצריך להביא קרבן 'פר העלם דבר של צבור', ולדעה שניה "שבט אחד לא אקרי קהל" ודי בקרבן אחד עבור כל השבטים. ופסק הרמב"ם, "מביאין שנים עשר פרים", כי "כל שבט ושבט קרוי קהל".

והקשה ה'מגן אברהם' (או"ח סי' ריח סק"ג):

בהלכות קרבן פסח, פסק הרמב"ם (פ"ז ה"א), "יחידים נדחים ואין הציבור נדחה". כלומר, יחיד שהיה טמא מת בזמן קרבן הפסח נדחה לפסח שני, אך אם רוב הקהל נטמאו מקריבים את הפסח בטומאה. וכאשר רק שבט אחד נטמא ושאר השבטים טהורים, לפי הדעה ש"שבט אחד אקרי קהל", אין אנשי השבט נדחים לפסח שני אלא עושים את הפסח

כתבתי דעתי ברורה כמה פעמים, אשר אם בכל הזמנים והתקופות החינוך על טהרת הקודש הוא מהעניינים החיוניים של עמנו בני ישראל, על אחת כמה וכמה בתקופתנו זו ובארץ הקודש ת"ו ממכתב כ"ב אלול, ה'תשח"י

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ז' אלול ~

הלכות בכורות

פרק ב

דיני מום בבכורות

א. כל המומין הקבועין ^[שאינם עוברים] הפוסלין את הקדשים, ונפדין עליהן ^[אותם לחולין] - אם נפל אחד מהן בבכור, הרי זה נשחט עליו בכל מקום; וכבר בארנו אותן המומין בהלכות אסורי מזבח, ושהראוי מהן להיות בזכרי - שבעה ויששים.

(א) מלהיות ראויים להקרבה על המזבח. (ב) כלומר, המום מתיר לשחוט את הבכור ולאוכלו בכל מקום כחולין. (ג) שיש בו שניים עשר מומים יותר מאשר הנקבה.

ב. וכל הדברים שמנינו שם ^[שאינם מומין אך -] שאין הקרפן מהן מן המבחר, ואין הקדשים קרבין בהן, ולא נפדין עליהן - כף אין הבכור נשחט עליהם, ולא קרבי, אלא יהיה עומד עד שיוולד לו מום קבוע. וכן אם נולד בבכור מום עובר - הרי זה אינו נשחט בכל מקום, ולא קרב, אלא יהיה רועה עד שיפול בו מום קבוע, וישחט עליו.

(ד) מכיוון שהבכור הזה נחשב חסר, ובבית המקדש מקריבים רק בהמה שלמה בתכלית השלימות, אך מצד שני אסור לשחטם בכל מקום, מכיוון שהם לא מומים קבועים.

ג. וכן אם נעברה בו עברה ^[שכא אדם על הבהמה], או שהרג בעד אחר, או על פי ^[עדות] הבעלים ^{[נארג]¹}, או שהקצה ^[יזעזע לעבודה זרה], או נעבד ^[כע"ז] - ירעה עד שיפול בו מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח.

(ה) שהבהמה הבכורה הרגה אדם, בנוכחות עד אחד. (ו) כי אילו היו רואים את המעשה שני עדים, הדין הוא שצריכים להרוג את הבהמה.

ד. יוצא דפן ^[נולד בניתוח קיסרי], והבא אתריו - שניהן

אין בכור: הראשון, מפני שאינו פטר רחם; והאחרון, מפני שקדמו אחר. אפלו יצאת נקבה דרך דפן, וזכר דרך רחם - אינו בכור.

(ז) הוולד השני של הבהמה אף אם הוא נולד דרך הרחם. (ח) מכיוון שלמרות שהוא ראשון לזכרים והראשון שיצא דרך רחם הבהמה, הוא לא נולד ראשון.

ה. בכור שהוא אנדרגינס ^[יש בו סימני זכר ונקבה] - אין בו קדשה כלל, והרי הוא פנקבה; שאין לכהן בו כלום, ועובדין בו וגוזזין אותו כשאר החלין. נולד טמטום ^[לא ניכר מינו] - הרי זה ספק בכור, ויאכל במומו לבטליו, בין שהטיל מים ממקום זכרות, בין שהטיל ממקום נקבות.

(ט) בשונה מבכור בהמה אפילו בעל מום, שאסור לגזוז את שערו ואסור לעבוד בו. (י) ולכן כשהוא עדיין תם, לא מקריבים אותו על המזבח כי אולי הוא נקבה ואינו קדוש, ולא שוחטים אותו בשאר המקומות כחולין, כי אולי הוא זכר וצריך להקריבו על המזבח. (יא) לאחר שנפל בו מום, שוחטו בכל מקום ובעליו אוכלים אותו ואינם חייבים לתת אותו לכהן, כי אולי הוא נקבה שאינה קדושה והמוציא מחברו עליו הראיה.

ו. רחל ^[ככשה] שילדה כמין עז, או עז שילדה כמין רחל - פטור מן הבכורה, שנאמר: "אף בכור שור", עד שיהיה הוא שור, ובכורו שור. ואם היה בו מקצת סימני אמו - הרי זה בכור, והוא בעל מום קבוע; שאין לה מום גדול משנוי בריתו, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח.

(יב) ונשחט בחוץ ופסול להקרבה על המזבח.

אפלו פרה שילדה כמין חמור, ויש בו מקצת סימני פרה - הרי זה בכור לפה, הואיל ומין החמור יש בו דין בכורה. אבל אם ילדה כמין סוס או גמל - אף על פי שיש בו מקצת סימני אמו, הרי הוא ספק בכור; לפיכך, יאכל לבטליו. ואם תפסו כהן, אין מוציאין מידו.

(יג) אף שהפרה היא ממין טהור והחמור הוא ממין הטמא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. קִטְנִים שֶׁהִטִּילוּ מוֹם בְּבָכּוֹר דֶּרֶךְ שְׁחוֹק, וְכֵן הִגּוּי שֶׁעָשָׂה לְדַעְתּוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו; וְאִם עָשָׂה כְּדִי לְהַתִּירוֹ, לֹא יִשְׁחַט עָלָיו. **יג.** בָּכוֹר שֶׁאֲחָזוּ דָם כִּב - יִקְיֹז [דס], וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְבַּנֵּן לַעֲשׂוֹת בּוֹ מוֹם^כ; וְאִם נִעְשָׂה בּוֹ מוֹם בְּהִקְזָה זֹה, הָרִי זֶה נִשְׁחַט עָלָיו.

(כ) חלה במחלה מסוכנת שנגרמת על ידי ריבוי דם. (כג) שיקיז את הדם ממקום שלא בהכרח יגרום למום בגוף הבהמה.

יד. מִתֵּר לְהַטִּיל מוֹם בְּבָכּוֹר קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְאוֹרֵי הָעוֹלָם^{כד}, וְיִשְׁחַט עָלָיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמָּן הַזֶּה שֶׁאֵין שָׁם בֵּית [מקדש], מִפְּנֵי שְׁסוּפּוֹ לְהֵאָכֵל בְּמוֹמֵי^{כה}; אֲבָל בְּזִמָּן שֶׁהִמְקִדְשׁ קָדֵם, אֲסוּר^{כו}.

(כד) מכיוון שכאשר הוא עדיין לא נולד, אין עליו קדושת בכור. (כה) שבין כה וכה לא אמורים להקריב אותו. (כו) מכיוון שעל ידי הטלת המום, האדם מוריד את הבהמה מהקדושה שאמורה לחול עליה.

טו. עַד שֶׁהֵעִיד מִפִּי עַד אַחֵר, שְׁמוֹם זֶה נָפַל שֶׁלֹּא לְדַעַת - נֶאֱמָן; אֲפִלּוּ אִשָּׁה נֶאֱמַנָת לומר: 'בְּפָנֵי נָפַל מוֹם זֶה מֵאֱלֹיו', וְיִשְׁחַט עָלָיו.

טז. כָּל הַמוֹמִין הָרְאוּיִין לְבֹא [-להעשות] בְּיַדֵּי אָדָם - נֶאֱמָן הַרְעָה עֲלֵיהֶן לומר: 'מֵאֲלֵיהֶן נָפַלו, וְלֹא נִעְשָׂה בְּכוֹנָה'; וְיִשְׁחַט עֲלֵיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה הַרְעָה יִשְׂרָאֵלִי, וְהַבָּכוֹר בֶּיֶד [-שייך] הַכֹּהֵן. אֲבָל אִם הָיָה הַרְעָה כֹּהֵן, וְהַבָּכוֹר עַדִּין הוּא בֶּיֶד בְּעָלָיו הַיִּשְׂרָאֵלִיִּים - הָרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן; וְחוֹשְׁדִּין אוֹתוֹ, שֶׁמָּא הוּא הִטִּיל בּוֹ מוֹם כְּדִי שִׁיתַּנְנוּ לוֹ.

יז. כֹּהֵן שֶׁהֵעִיד לְכַהֵן אַחֵר, שְׁמוֹם זֶה מֵאֱלֹיו נָפַל - נֶאֱמָן^{כז}, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם, שֶׁמָּא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת זֶה^{כח}; וְשֶׁכָּל הַכֹּהֲנִים חוֹשְׁדִּין לְהַטִּיל מוֹם בְּבָכוֹר כְּדִי לְאַכְלוֹ בְּחוּץ^{כט}, וּלְפִיכָף אֵין נֶאֱמָנִין עַל יְדֵי עֲצָמָם; אֲבָל חִבְרוּ מַעֲיֵד לוֹ, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא לְאַחֵר. אֲפִלּוּ בָנוּ וּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן, מַעֲדִין לוֹ עַל הַבָּכוֹר; אֲבָל לֹא אֶשְׁתּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוֹפּוֹ.

(כז) והחשש שהכהן יעיד שקר על בכור בהמה כדי שיותר לשחיטה, קיים רק בבכור שייך לאותו הכהן בעצמו. (כח) כלומר, לא חוששים שהוא מעיד על בהמת חברו שהמום נפל בה מאליו, כדי שגם חברו יעיד כך על בהמתו. (כט) בכל מקום ולא רק בירושלים.

(יד) מכיוון שעל הכהן להוכיח שיש לו דין בכור, וכל עוד אין הוכחה כזו הוא שייך לבעליו - כי המוציא מחברו עליו הראייה.

ז. הַמִּטִּיל מוֹם בְּבָכוֹר - הוֹאִיל וְעָשָׂה עֲבָרָה, קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וְאֵינוֹ נִשְׁחַט עַל מוֹם זֶה, עַד שֶׁיִּפְּלַ בּוֹ מוֹם אַחֵר מֵאֱלֹיו. וְאִם מֵת זֶה הַחוֹטֵא - מִתֵּר לְבָנוֹ לְשַׁחַט אוֹתוֹ עַל מוֹם שֶׁעָשָׂה אָבִיו; שֶׁלֹּא קָנְסוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו.

ח. הַרְגִּיל [=גרם] לְבָכוֹר שֶׁיִּפְּלַ בּוֹ מוֹם - כְּגוֹן שֶׁנָּתַן דְּבִלָּה [=תאנה מיובשת] עַל אֲזָנוֹ עַד שֶׁבָּא כָּלֵב וַיִּטְלֶה וַיַּחַתֵּךְ אֲזָנוֹ, אוֹ שֶׁהִלָּךְ^ט בֵּין בְּרוֹזַל וְעִשְׂשִׁיט [=שברים] שֶׁל זְכוּכִית כְּדִי שֶׁתִּקְטַע יָדוֹ וְיִקְטָעָהּ, אוֹ שֶׁאֲמַר לְגוֹי לְהַטִּיל בּוֹ מוֹם - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עָלָיו. זֶה הַקָּלָל: כָּל מוֹם שֶׁנִּעְשָׂה לְדַעְתּוֹ [-בכוונה], אֲסוּר לוֹ לְשַׁחַט עָלָיו; וְאִם נִעְשָׂה שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ, הָרִי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו.

(ט) כלומר, הוליד את הבכור.

ט. אָמַר: 'אֵלֹיו נָפַל בְּבָכוֹר זֶה מוֹם, הִיִּיתִי שׁוֹחֵטוֹ', וְשָׁמַע הִגּוּי, וְעָשָׂה בּוֹ מוֹם - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו, שֶׁהָרִי לֹא נִעְשָׂה בְּדַעְתּוֹ^י.

(יז) כי הגוי עשה את המום שלא בדיעת בעלי הבכור.

י. רְאִינוּהוּ [-את הכהן] שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַמְּרָגִיל לְהַטִּיל מוֹם, וְנָפַל בּוֹ מוֹם, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְבַּנֵּן לְמוֹם אוֹ לֹא נִתְבַּנֵּן - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עָלָיו^י. פִּיּוּצַד? כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁעוּרִים בְּמָקוֹם דְּחוּק מִסְרָג בְּעֵצִים^{יב}, וְכִיּוֹן שֶׁאֲכָל נִחְלָקָה [-נחתקה] שְׁתּוֹ - אֲפִלּוּ הָיָה חֶבֶר [=תלמיד חכם], הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עָלָיו; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(יז) מחשש שהתכוון להטיל בו מום. (יח) כלומר, במקום צר שבקירות שלו קלועים קוצים.

יא. הָיָה בָכוֹר רוֹדֵף אֶת הָאָדָם, וּבָעֵטוֹ כְּדִי לְטַרְדּוֹ^{יג}, וְאֲפִלּוּ בָעֵט בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁרָדְפוֹ מִקֵּדָם^{יד}, וְנִעְשָׂה בּוֹ מוֹם בְּבַעֲיָטָה זֹה - הָרִי זֶה יִשְׁחַט עָלָיו^{יבא}.

(יט) האדם בעט בבכור כדי לבלבל אותו שלא ירדוף אחריו. (כ) כלומר, שהאדם בעט בבכור רק לאחר הרדיפה, והיה אפשר היה לחשוב שהתכוון להטיל בו מום, כי הרי הבכור לא רודף אחריו כעת. (כא) מכיוון שאנו מניחים שהאדם בעט בבכור מתוך הצער של הרדיפה, ובוודאי לא התכוון להטיל בו מום.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. אם אין שם ממכה, והיה המום מן המומין הגלויין המבדקין, כגון שנשמית עינו, או נקטעה ידו, או נשברה רגלו - הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת [-חכמים שאינם בקיאים]; וכן בכור שניצא לחוצה לארץ, ונפל בו מום מבדק - הרי זה נתר על פי שלשה בני הכנסת.^א

(א) שבחוץ לארץ מלכתחילה לא חייבים ללכת למומחה, אלא אפשר להתיר על ידי שלושה בני הכנסת.

ג. אין רואין [-בודקין] את הבכור לישראל, עד שיהיה כהן עמו - שמא יאמר לו הממחה: 'מום הוא, ומתר לשחט עליו', וילך וישחטנו לעצמו, ולא יתננו לפניה; שאף על פי שאינו חשוד לאכל קדשים בחוץ, חשוד הוא לגזל מתנות כהנה. לפיכך, אם היה חכם, וידוע שהוא מקדקק על עצמו - רואין לו.

(ב) והדין הוא שאף שבכור בעל מום דינו כחולין, חייבים לתת אותו לכהן. (ג) כי הרי הוא בא לשאול את המומחה אם הבכור בעל מום ומותר לשוחטו, או שהוא תם ואסור לשוחטו.

היה המום גלוי לכל, כגון שנקטעה ידו או רגלו - הואיל והביאו לחכם הממחה, הרי זה בחזקת מקדקק על עצמו; לפיכך רואין לו, אף על פי שאין עמו כהן.

ד. השוחט את הבכור, ואחר כך הראה את מומו - אף על פי שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה, כגון שנחתכה ידו או רגלו - הואיל ונשחט שלא על פי ממחה, הרי זה אסור; ויקבר בכור שמת.

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני פסיני, ובידקו הממחה, והושיבוהו על הרגוזו [-סוף השדרה] ומעכו, ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה, ונשחט, ונמצאת השניה דבוקה בפסלים [-עצם היין] - הרי זה מתר, הואיל ומעכו; אבל אם לא נמצא - אף על פי שנשחט על פי ממחה, הרי זה יקבר. (ד) שהוא אחד מהמומים שמתירים את הבכור. (ה) לחץ כדי לבדוק אם יש ביצה נוספת.

יח. בכור שהיה ביד כהן, ונפל בו מום, והעיד עליו עד אחד שזה המום מאליו נפל, ואין אנו יודעים אם מום זה שוחטין עליו את הבכור או אין שוחטין עליו, ובא הכהן שהוא בידו, ואמר: 'הראיתי מום זה לממחה, והתירו לשחיטה' - הרי זה נאמן; ואין חוששין, שמא לא הראהו, ושמא בכור תם הוא - שלא נחשדו לשחט קדשים בחוץ, מפני שהוא עון פרת, כמו שבארנו.

(ל) והוא נאמן להעיד כך.

יט. וכן נאמן הכהן לומר על בכור בעל מום: 'בכור זה נתנו לי ישראל במומו, ולא נפל בפרשותי' - כדי לחש לו, שמא הוא הטילו; שהדבר עשוי להגלות, והוא מתירא שמא ישאלו בעליו, ויאמרו: 'תמים היה בעת שנתנוהו לו'.

פרק ג

דיני התרת בכור בעל מום לשחיטה.

א. אין שוחטין את הבכור [-בעל מום] אלא על פי ממחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות, ואמר לו: 'התר בכורות במומן'; אפלו היה מום גדול וגלוי לכל, לא יתירו אלא ממחה שנטל רשות. וכל הבכורות אדם [מומחה] רואה, חוץ מבכור עצמו [-השייך לו].

~ נקודות משיחות קודש ~

"חוץ מבכור עצמו".

ידוע פתגם האדמו"ר הריי"ץ בנוגע לאופן קירוב הזולת - שיש להתייחס אליו במלא הכבוד הראוי. ו"את הצפרנים" יש להפנות אל עצמו (באם יש צורך בכך) ולא כלפי הזולת, בפרט שבנוגע לזולת צ"ל "הוי דן את כל האדם לכף זכות" משא"כ בנוגע לעצמו, כיון הוא משוחד מאהבת עצמו.

ראי' לדבר, דברי הרמב"ם כאן שאפילו "מומחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות לראות מומים", מ"מ אינו רואה בכורי עצמו מפני חוששים שמאהבת עצמו (שקשה לטפל בבכור תם) יטה את שכלו להתיר הבכור אף שמדובר בחשש איסור קדשים בחוץ שאיסורו בכרת! ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמוד 564 והערה 115.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּחַד לְשֹׁהֲתוֹ אֶצְלוֹ, שְׁמָא יִשְׁמְעוּ הַדִּינִים, וַיִּקְנְסוּ אוֹתוֹ כְּפִי רִשְׁעוֹ.

(יח) חוטי צמר. והטויה היא טרחה גדולה שלוקחת זמן רב. (ט) וכמו כן אינו טווה צמר או עושה מהצמר לבדים. (כ) שעליו לקבור את הבכור, ולהחזיר את הכסף לאנשים שכבר הספיק למכור להם.

ט. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמִכְרוֹ, וְנוֹדַע [לְבֵית דִּין] שְׁלֹא הִרְאֵהוּ לַמִּמְחָה - מָה שְׁאַכְלוּ - אֶכְלוּ, וַיַּחְזִיר לָהֶם [הַמוֹכֵר] אֶת הַדָּמִים^{כא}; וּמָה שְׁלֹא נֶאֱכַל - יִקְבֵּר, וַיַּחְזִיר אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הִדִּין בְּמֵאֲכִיל אֶת הַטְּרֵפָה^{כב}, כְּמוֹ שִׁיתְּפָאֵר בְּהִלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר.

(כא) את הכסף של הבשר שאכלו. (כב) כלומר, שוחט ששחט פרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה — מה שאכלו אכלו ויחזיר את הדמים, ומה שלא אכלו יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים.

י. בְּכוֹר שֶׁנִּמְצָא טְרֵפָה - אִם תָּמִים הוּא [ונשחט במקדש לקרבן], וְנִמְצָא טְרֵפָה אַחֵר שֶׁהִפְשֵׁט - הָעוֹר יִשְׂרָף, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, וְהַבֶּשֶׂר יִקְבֵּר. וְאִם בְּמוֹמוֹ נִשְׁחַט^כ - הַבֶּשֶׂר יִקְבֵּר, וַיֵּאֲתוּ [הַיָּהוֹן] הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ; וְהוּא, שֶׁנִּשְׁחַט עַל פִּי מִמְחָה. (כג) בכור בעל מום שנשחט כדי לאוכלו, ונמצא טריפה לאחר שהופשט.

יא. הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכַל בְּשָׂרוֹ בְּהִלְכָּה, בֵּין תָּמִים בֵּין בְּעַל מוֹם^{כד} - כִּשֶּׁם שֶׁמִּתֵּר לְהִנּוֹת בְּעוֹרוֹ, כֶּךָ נִהְיִין בְּגֻזָּתוֹ [צמר]; אֲכָל כָּל צֶמֶר שֶׁנִּגְזַז מִמֶּנּוּ כִּשְׁהוּא חִי, אֶפְלֹ נֶשֶׂר [נתלש מעצמו] - הָרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה, אֶפְלֹ נֶשֶׂר מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁנֶּפֶל בּוֹ מוֹם. וְאֶפְלֹ אַחֵר שֶׁחִטָּתוֹ^{כה}, וְאִין צָרִיף לִזְמַר אַחֵר מִיתָתוֹ - הָרִי אוֹתוֹ הַצֶּמֶר שֶׁנֶּשֶׂר מִמֶּנּוּ מִחַיִּים, בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד. וְכֵן בְּמַעֲשֵׂר בְּהִמָּה^{כו}.

(כד) כל אחד בהתאם לדינים האמורים בו. (כה) כלומר, הצמר הזה שנשר ממנו בחייו, נשאר באיסורו אף לאחר שחיתתו. (כו) דיני האיסור בצמר שנגזז או נתלש מהבהמה בעודה בחיים, נאמר גם במעשר בהמה.

וכָּבֵד בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַעֲלֵלָה, שְׁלֹא גִזְרוּ גִזְרָה זֹאת אֶלָּא עַל הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר בְּלֶבֶד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בָּאִין לְכַפֵּרָה - שְׁמָא יִשְׁהָה אוֹתָן אֶצְלוֹ, כְּדִי לָקַח כָּל הַצֶּמֶר שֶׁיִּנְשֵׁר מֵהֶן. וְכָבֵד בְּאַרְנוּ, שֶׁמִּצְוָה לֶאֱכֹלוֹ בְּשִׁנָּתוֹ, בֵּין תָּמִים בֵּין בְּעַל מוֹם.

השנת הראב"ד

מי... הבהמה א"א אין כאן קנס אלא לפי שאינו רשאי לגדלו בא"י והוא לכהן צער גידולו להוציאו לחורשים לפיכך לא יחשב לו כל דמיו אלא רביע ובגסה מחצה מפני שהריית המזונות שהיה מוציא עליו.

ו. מִי • שְׁאִינוּ מִמְחָה, וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹרִי, וְנִשְׁחַט עַל פִּיו - הָרִי זֶה יִקְבֵּר, וַיִּשְׁלַם מִבֵּיתוֹ; וְכִמְהָ מִשְׁלָם? רִבְעִיָּה

לְדָקָה [בהמה דקה], וּמִמְחָצָה לְגִסָּה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִשְׁלַם כָּל דָּמָיו? מִפְּנֵי שֶׁקִּנְסוּ אֶת בְּעַל הַבְּהֵמָה [הגסה], כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁהָה אוֹתָהּ^ט, [ובבהמה דקה קנסו אותו כדי] וְלֹא יִגְדֵּל בְּהֵמָה דָּקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

(ו) כלומר, קבע שהבכור הוא בעל מום, ומותר לשחטו בכל מקום. (ז) כלומר, ישלם לכהן משל, במקום הבכור שכתה לא ניתן לאוכלו. (ח) רבע משווי הבהמה. (ט) אלא יקריב אותה בהקדם לפני שיפול בה מום. (י) בהתאם לדין שאסור לגדל בהמה דקה בארץ.

ז. הַנוֹטֵל שְׂכָרוֹ לְהִיּוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת - אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מִמְחָה גָּדוֹל, וַיִּנְדְּעוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁאֵין כְּמוֹתוֹ, וּפָסְקוּ לוֹ שְׂכָר עַל הִרְאָיָה וְהַבְּקוּרִי^א, בֵּין שֶׁנִּמְצָא בְּעַל מוֹם בֵּין שֶׁנִּמְצָא תָּמִים^ב. וְלֹא יִטַּל שְׂכָר עַל בְּהֵמָה זֹה, חוּץ מִפַּעַם אַחַת; וְרוֹאֶה אוֹתָהּ לְעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁמִּבְּאִין אוֹתָהּ [ללא תשלום], כְּדִי שְׁלֹא יָבוֹא לִידֵי חֲשָׁד [שהתירה כדי שיראנה שוב].

(א) כדי שלא יצטרך לעסוק במלאכה אחרת, ויהיה פנוי לענות על השאלות הללו תמיד. (ב) כדי שלא יחשדוהו שבגלל השכר אמר שהוא בעל מום.

ח. הַחֲשׂוֹד עַל הַבְּכוֹרוֹת^א לְמַכֵּר אוֹתָן לְשֵׁם חֲלִין - אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֶפְלֹ בְּשֵׁר צָבָאִים^ב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דוֹמֶה לְבֶשֶׂר הָעֶגְלָה^ג. וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִין [מעובדים]^ד, אֶפְלֹ שֶׁל נִקְבָּה, שְׁמָא יִחַתֵּף זְכָרוֹתוֹ, וַיֹּאמֶר: 'עוֹר נִקְבָּה הוּא'. וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר, אֶפְלֹ מִלֶּבֶן^ה; וְאֵין צָרִיף לִזְמַר, צוֹאִי [מלובן].

(ג) שאין בהם מום ונחשבים קדשים. (יד) בשר צבי, שלא שייכת בו קדושת בכורה. (טו) ויש חשש שימכור בשר עגל בכור, ויאמר שזה בשר צבי. (טז) כי אולי זהו עור של בכור בהמה. (יז) אף שזו מעט טרחה לנקות את הצמר, והיינו חושבים שהוא לא יטרח לעשות זאת אם יש סיכוי שיתגלה שזהו צמר של בכור ולא יוכל למכור אותו.

אָבֵל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טוֹוִיִּיחַ, וּלְבָדִין [ידיעות מחתיכות צמר], וְעוֹרוֹת עֲבוּדִין - שְׁאִינוּ מַעֲבִיד עוֹר בְּכוֹר תָּמִים^ט,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב) שקונה מהגוי רק את העובר ולא את אימו. (ג) חכמים אסרו למכור לגוי בהמה שרגילים להשתמש בה לעבודות האסורות בשבת, מחשש שכתוצאה מכך יעברו על איסור ויתחילו גם להשכיר ולהשאל בהמות לגויים לשימוש בשבת.

ג. [ישראל] המקבל בהמה מן הגוי להיות מטפל בה, והולדות [יחלקן] ביניהן, או נכרי שקבל מישראל פנה - הרי אלו פטורין מן הבכורה, שנאמר¹³: "פטור כל רחם בכני ישראל", עד שיהיה הכל בישראל. ד. המקבל צאן מן הגוי בממון קצוב, ופסק [=סיכס] עמו שיהיה השכר ביניהן, ואם פחתו [=יולדו], פחתו לישראל - אף על פי שפרשות ישראל הן, והרי הן פקנינו, הואיל ואם לא ימצא הגוי אצלו ממון לגבות ממנו, יגבה מן הבהמות האלו ומולדותיהן - נעשה כמי שיש לו אחריות עליהן ועל ולדותיהן, והרי יד הגוי באמצע, ופטורין מן הבכורה, הן וולדותיהן. אבל ולד ולדות חביבין - שהרי של ישראל הן, ואין לגוי עליהן רשות.

ד) כלומר, הנכרי מסר את הבהמה לישראל תמורת סכום מסוים של כסף שיתן לו הישראל מאוחר יותר. (ה) שאם לאחר תקופה שווי הבהמה יעלה, הם יתחלקו ברווחים. ו) כלומר, הבכורות הנולדים מהם, וכן הבכורות הנולדים מולדותיהן שהם דור שלישי לצאן - פטורים מהבכורה. ז) כלומר, דור רביעי לצאן.

ה. ישראל שנתן מעות לגוי, וקנה לו בהן בהמה מגוי בדיניהן [בכנין גוי ש"פ התורה - בכסף] - אף על פי שלא משך, קנה וחייבת בבכורה; וכן אם קנה הגוי מישראל בדיניהן, ונתן מעות - אף על פי שלא משך, קנה ופטורה מן הבכורה.

ח) מכיוון שהגוי כשליחו של הישראל, קנה עבורו את הבהמה כבר בנתינת הכסף.

ו. גר שנתגר, ואין ידוע אם עד שלא נתגר ילדה פרתו^ט, או אחר שנתגר - הרי זה בכור מספק.

ט) ופטורה מהבכורה ככל בהמת גוי.

ז. הלוקח בהמה מן הגוי, ואין ידוע אם בפרה [ילדה] או לא בפרה, וילדה אצלו - הרי זה ספק.

כז) של איסור הנאה מהצמר שנגזז בחיי הבהמה.

יב. בכור שהיה בו צמר מדבלל [=תלוש ומעורב במחוכר], ושקטו - את שהוא נראה עמו מן הגזה [שלא ניכר שהיה תלוש], מתר בהנה; ואת שאינו נראה עמו, והוא הצמר שעקרו הפוך בלפי ראשו [שב] קצותיו כלפי חוץ] - אסור, שזה כמי שנשר מחיים.

יג. גזת בכור^כ, אפלו בעל מום - שנתערבה בגזי חלין, אפלו אחת בכמה אלפים - הפל אסורים; הרי הוא דבר חשוב, ומקדש בכל שיהוא.

כח) מדובר בצמר של כל הבהמה שנמצא יחד.

האורג מלא הסיט [שיעור אריגה] מצמר הבכור בבגד, ידלק [=שרף]^{כט}; מצמר המקדשין, מקדש בכל שיהוא.

כט) למרות שלא מעורב כאן צמר של בהמה שלמה, אריגת הצמר הזה מחשיבה אותו. (ל) מכיוון שניתן לפדות אותו, והכלל הוא שכל דבר שיש לו מתירים אינו בטל.

פרק ד

דין בכור של שותפים.

א. בהמת השתפין, חייבת בבכורה. לא נאמר "בקרף וצאנך"^{א12}, אלא למעט שתפות הגוי; שאם היה שתף בפרה או בעפר, אפלו היה לגוי אחד מאלף באם או בולד - הרי זה פטור מן הבכורה. היה לו באחד משניהן אבר אחד, פגון יד או רגל - רואין: כל שאלו יחתך, יהיה בעל מום - הרי זה פטור; ואם אפשר שיחתך אבר הגוי, ולא יפסל - הרי זה חייב בבכורה.

א) לשון הפסוק שממנו משמע שדווקא בבהמת יחיד קיימים דיני בכור.

ב. הלוקח עפר פרתו של נכרי, או המוכר עפר פרתו לנכרי - אף על פי שאינו רשאי - הרי זה פטור מן הבכורה, ואין קונסין אותו על דבר זה.

12. דברים-ראה, יב, יז. 13. שמות-בא, יג, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז) לעיל פרק ב הלכה ו. (יז) כגון כבשה שילדה עז, שזו תופעה שמתרחשת מדי פעם. (יח) ומותר להשליך את השליה לכלבים. (יט) כלומר, שגם נקבה שנולדה מבהמת קדשים יש בה קדושה, ולכן צריך לקבור עליה שנפלה ממנה.

יא. בהמה גסה שהפילה תררת [=חתיכת] דם - הרי זו נפטרה מן הבכורה; שחזקתה שהולד פתוקה, ורבה עליו הדם, והפסידו ובטלו. וקוברין תררה זו כמו גפלי כל מבכרת, אף על פי שאין בתררה זו קדשה^א; ולמה קוברין אותה^ב? כדי לפרסם הדבר שנפטרה מן הבכורה.

(כ) שבדקו וראו שהוא זכר. (כא) מכיוון שלא ניתן לבדוק אם הנפל הזה הוא זכר, והרי רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה כמבואר לעיל הלכה י. (כב) ולא מתירים להשליך אותה לכלבים.

יב. פקר בארנו בענין נדה, שהולד פאדם נגמר לארבעים יום, והמפלת לפחות מארבעים, אינו ולד^א. אבל ולד בהמה - לא עמדו חכמים על מנין הימים שיגמר בו; אבל אמרו, שהמפלת טוהר, אינה מתעברת אחריו ולא מקבלת ולד אחר לפחות משלשים יום^ב.

(ג) ואין לאישה דין טומאת יולדת. (כד) ואם הפילה בתוך שלשים יום בוודאי אינו ולד, ואף בקדשים אין צורך לקבור אותו.

יג. בהמה שיצאת •

השגת הראב"ד

שיצאת .. שיעגילו א"א דגרסינן בבכורות שמעתי שתי פיקות אחת של שתי ואחת של ערב של אשה בשל שתי ושל בהמה בשל ערב ועיקרא דמילתא על האי מתניתין דאחלות אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה.

שאינו פוטר בבכורה הפילה, ואין לנפלי בהמה פטירת רחם^א עד שיעגילו ראש פפקה [=שיהיה היקף ראשם כפקעת] של ערב.

(כה) אין הנפלים פוטרם מבכורה את הנולד לאחר מכן.

יד. מבכרת [-היולדת לראשונה] המקשה לילד - מותרת אבר אברי^א, ומשליף לפלבים; והבא אחריו, בכור. יצא רבו^ב - הרי זה יקבר^כ, ונפטרה מן הבכורה. ואם חתף אבר והניחו^ד [ולא השליכו לכלב], וחתף אבר והניחו, עד שהשלים רבו - הרי כל האברים צריכין קבורה, ונפטרה מן הבכורה; פיון שיצא רבו, פין

בכור, ונאכל במומו [-כשיהיה לו מום] לבצעלים, ואינו לפנה; שהמוציא מחברו, עליו הראיה.

ח. לקח בהמה מניקה מן הגוי - אינו חושש שמא בנה של אחרת היא מניקה, אלא הרי זו בחזקת שילדה^א; ואפלו הנה זה שמניקה כמו מין אחר, ואפלו כמין חזיר - הרי זו פטורה מן הבכורה. וכן בהמה שהיא חולבת [-נותנת חלב]^ב, פטורה מן הבכורה - שרב הבהמות, אינן חולבות אלא אם פקר ילדו.

(י) אין צורך לחשוש שאולי בהמה זו היא מהבהמות המועטות שמניבות חלב מבלי שילדו. (יא) מכיוון שטבע הבהמות הוא שהן מרחמות רק על וולדותיהן ומניקות רק אותם. (יב) אף אם אינה מניקה.

ט. הלוקח בהמה מישראל - הרי זו בחזקת שבכרה, עד שיוודיעו המוכר שעדין לא ילדה; שאין הישראלי שותק וגורם לו לאכל קדשים בחוץ, וודאי שבכרה, ולפיכך מכרה סתם.

י. בהמה דקה שהפילה עבר שעדין לא נתבארה צורתו הרבה ונפרה לכל^א, וזה הוא הנקרא 'טנוף' - אם אמרו הרועים: 'עבר הוא, אלא שנפסד' - הרי זו פטורה מן הבכורה^ב, וצריך להראותו לרועה חכם; לפיכך, הלוקח בהמה מן הגוי, אפלו היתה קטנה, וילדה אצלו בתוך שנתה^{טו} - הרי זה [רק] ספק בכור, שמא טנוף הפילה ברשות הגוי.

(יג) כלומר, שאנשים שאינם מומחים לא יודעים להבחין האם זהו עובר או סתם חתיכת בשר. (יד) כלומר, עובר זה נחשב כבר כוולד הבכור שלה והוולד הבא אינו קדוש. (טו) כלומר, אף אם ילדה אצל הישראלי עוד לפני שמלאה שנה מאז שנולדה היא בעצמה ולא מצוי כלל שתלד לפני כן.

וכן בהמה גסה שהפילה שלייה [-שק העובר] - הרי זה סימן ולד, שאין שלייה בלא ולד; ונפטרה מן הבכורה. ומתיר להשליף אותה השלייה לפלבים - שאין מתקדש בבכורה אלא זכרים, וחזקת הנולדים מחצה זכרים ומחצה נקבות; וכבר בארנו^{טז}, שהזכר שאין בו [אפילו] מקצת סימני אמוי^א, אינו מתקדש בבכורה. ונמצא מעוט הנולדים הן המתקדשין בבכורה, ואין חוששין למעוטי^ב. אבל בהמת קדשים שהפילה שלייה - תקבר, שהזכרים בה פנקבות^ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יט. נפתחו פתלי בית הרחם, ויצא [ולא נגע ברחם] - הרי זה ספק אם נגיעת רחם מקדשת, או איורו. כ. נעקרו פתלי בית הרחם בצוארולט - הרי זה ספק אם [הרחם] במקומו [הקבוע] מקדש, או מקדש אף חוץ למקומו.

(לט) כלומר, הרחם נעקר ממקום חיבורו ונתלה בצוואר הוולד באופן שנסחב עם הוולד ביציאתו לאוויר העולם.

כא. נגממו [=הצטמקו ונעלמו] פתלי בית הרחם, אינו קדוש. נפרץ מקצתו, ועומד מרבה על הפרוץ, ויצא דרך הפרוץ, או שהיה הפרוץ מרבה על העומד, ויצא דרך העומד - הרי זה ספק בכור.

(מ) רוב הרחם נשאר במקומו. (מא) וישנה סברה שמכיוון שהחלק השלם גדול יותר מהפתוח, הרחם נחשב כאילו כולו שלם. (מב) וישנה סברה שבמצב כזה גם אם יצא דרך החלק השלם, נחשב הדבר כאילו הוא יצא דר הפתוח.

~ יום שני ח' אלול ~

פרק ה

בהמות נוספות שדינן ספק בכור.

א. רחל שלא בפרה [לא ילדה מעולם], וילדה שני זכרים - אפלו יצאו שני ראשיהן באחד, אי אפשר שלא קדם אחד; הואיל ואין ידוע איזה יצא ראשון - הפהן נוטל את הפחוש, והשני ספק בכור. מת אחד מהן, אין לפהן פלוס; שזה החי - ספק הוא, והמוציא מחברו עליו הראיה.

(א) מכיוון שאין להן יכולת להוכיח שהבהמה היפה יותר היא הבכור, והמוציא מחברו עליו הראיה. (ב) וירעה עד שיפול בו מום, ובעליו יאכלוהו. (ג) כי אולי המת יצא הראשון והחי אינו בכור כלל.

וכן אם ילדה זכר ונקבה - הרי הזכר ספק, שפא הנקבה יצאת תחלה; לפיכך אין לפהן פלוס - שהמוציא מחברו, עליו הראיה.

ב. שתי רחלות שלא בפרו, וילדו [יחד] שני זכרים - שניהם לפהן; זכר ונקבה, הזכר לפהן. שני זכרים ונקבה - הפהן נוטל את הפחוש, והשני ספק בכור; ואם מת אחד מהן, אין לפהן פלוס -

שלם בין מחתך, והרי הוא לפנינו - נתקדש למפרע.

(כו) כך כשיוצא בכל פעם רק אבר שהוא מיעוט מהוולד, הוא אינו קדוש בקדושת בכורה. (כז) וחתך אותו כדי להקל על קושי הלידה. (כח) מכיוון שביציאת רוב הוולד, חלה עליו קדושת בכור.

טו. יצא שליש, ומכרו לגוי, וחזר ויצא שליש אחר - נתקדש למפרע, ונפטרה מן הבכורה. יצא שליש דרך דפן [הרחם], ושני שלישים דרך רחם - אינו קדוש; שהרב הראשון לא יצא דרך רחם, ולמפרע [-רק אם לכתחילה יצא מהרחם] הוא מתקדש.

(כט) מתחילת הלידה, והתגלה שהוולד כלל לא היה שייך לו ומכירתו לגוי לא הייתה מכירה כלל.

טז. יצא מעוט אבר גדול, והרי זה היוצא רבו של עבר [והשאר יצא מהדופן] - נפטרה מן הבכורה לא, ונקבר היוצא לב. יצא חצי העבר, והוא רבו של אבר היוצא לי - הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה, או לא נפטרה; לפיכך, הפא אחריו - ספק בכור.

(ל) כלומר, יצא רוב העובר ובתוך רוב העובר שיצא כלול מיעוט של אבר גדול שרובו נשאר בפנים, שבלעדי המיעוט הזה החלק שיצא אינו רוב העובר. (לא) מיעוט האבר הגדול לא נגרר אחרי רובו שנשאר בפנים, והדין הוא שמחשיבים שרוב העובר יצא. (לב) אחרי שחתך אותו. (לג) כלומר, בתוך החצי הזה שיצא, כלול רוב של אבר שמיעוטו נשאר בפנים.

יז. בכור שפרכו בסיב [סיבי דקל] והוציאו, ולא נגע ברחם, או שפרכו בשלית בהמה אחרת, או שפרכה עליו אחותו, ויצא - הואיל ולא נגע ברחם מפל מקום, הרי זה ספק בכור.

(לד) כלומר, שעם הזכר נולדה גם נקבה, והיא נכרכה עליו באופן שהזכר לא נגע ברחם. (לה) מכיוון שבכל אלו הסתפקו חכמים האם הם נחשבים חציצה והוולד לא התקדש בקדושת בכור.

יח. הדביק שני רחמים זה לזה, ויצא מזה ונכנס לזה - הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה בהמה שפרכה בה בכור, שהרי פטר רחם לי, או לא נפטרה, עד שיפטר רחמה וילדה.

(לו) כשהבהמה ילדה, יצא הוולד מהרחם של היולדת ונכנס לרחם של השנייה. (לז) על ידי כך שנכנס לתוך הרחם שלה ויצא ממנה. (לח) כלומר, עד שוולד שלה בעצמה יפטור את הרחם שלה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית עם פשוט [בהמה שאינה בכור] שליו, ומת אחד מהן, ואין ידוע איזה הוא - המוציא מחבורו, עליו הראיה; והרי הוא ספק בכור. ואפלו רועה כהן שהניח בכורו בחצר בעל הבית, עם פשוט של בעל הבית, ומת אחד מהן - המוציא מחבורו, עליו הראיה; ואין מוציאין מחצר בעל הבית, אלא בראיה - שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עם הפשוט של בעל הבית.

(יב) לאחר שהודיע על כך למפקיד. (יג) כלומר, החי נשאר אצל בעל הבית, אלא אם המפקיד הביא ראיה שהוא הבכור שלו. (יד) אבל אם בעל הבית הניח את הבכור יחד עם הפשוט שלא מידיעת המפקיד, המפקיד לוקח את החי מכיוון שהמפקיד פשע בכך שגרם לעירוב הבהמות.

ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות; לפיכך, נאמן הישראלי לומר: 'זה ספק בכור הוא', ורואין לו מומו, ואוכל אותו במומו.

(טו) להטיל בהם מום כוונה כדי שיוכלו להשתמש בהם. (טז) בודקים אם זהו מום הפוסל להקריבה ומותר לאכול את הבכור, אפילו בלי שיאמר הישראל במפורש שהמום נפל מאליו. אך בבכור ודאי שנמצא ברשות ישראל ויש בו מום, בודקים את המום רק אם הישראל מעיד במפורש שהמום נפל בבכור מאליו.

ח. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - חיבין בבכורה; ואם קדם מום עוברי להקדשן, או שהקדישן תמימין ואחר כך נולד להן מום קבוע, ונפדו - פטורין מן הבכורה; שהרי לא יצאו לחלין לכל דבר - מפני שהן אסורין בגזיה ועבודה, כמו שבארנו בהלכות מעילה.

(יז) כלומר שהיה להם מום שלא ניתן לריפוי עוד לפני שהקדישו אותם. (יח) הבכור שהם ילדו לאחר שפדו אותם מהקדש קדוש בקדושת בכורה, כי כשהקדישו אותם לא חלה עליהם קדושת חמורה מכיוון שהם אינם ראויים להקרבה, ולכן כשפודים אותם הם יוצאים לגמרי לחולין. (יט) מום שניתן לרפא אותו. (כ) מכיוון שכאשר הקדישו אותם חלה עליהם קדושת חמורה. (כא) מפני שנשאת עליהם מעט קדושה, ולכן אסור לגזוז את הצמר שלהם ולהשתמש בו וכן אסור להשתמש בהם לעבודה.

ט. הלוקח • בהמה ממעות מעשר שני בירושלים, חגיגת

השנת הראב"ד
הלוקח. רשאי א"א בגמרא מפרש משום דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה וקא בעי לאקטורי אימורין.

שנה הזכר החי, ספק בכור הוא, והמוציא מחבורו עליו הראיה.

(ד) ולמרות שלא ראינו את הלידות שלהן, אנו לא אומרים שאחת מהן ילדה את שניהם ורק אחד הוא בכור. (ה) שבמקרה זה בוודאי נולדו כאן תאומים לאחת מהבהמות, ויכול להיות שאחת מהבהמות ילדה את שני הזכרים כך שרק אחד מהם הוא בכור. (ו) כמבואר בהלכה הקודמת.

ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות - הרי הזכרים ספק בכור; שאני אומר: שמה הנקבה נולדה תחלה, ואחר כך הזכר; לפיכך, אין כאן לפניה כלום - שהמוציא מחבורו, עליו הראיה. (ז) שבמקרים אלו יכול להיות שאין כאן בכור זכר בכלל.

אחת בקרה ואחת שלא בקרה, וילדו שני זכרים - אחד לו ואחד לפניה, וכל אחד מהם ספק בכור; הפנה נוטל את הפחוש. מת אחד מהן, אין כאן לפניה כלום; שנה החי, ספק הוא. וכן אם ילדו זכר ונקבה, אין כאן לפניה כלום; שנה הזכר, ספק בכור הוא.

(ח) שילדה כבר בעבר. (ט) כי יכול להיות שהזכר נולד לבהמה שכבר ילדה בעבר.

ג. כל בכור שהוא ספק - דינו שירעה עד שיפיל בו מום, ויאכל לבגלו. ואם תפשו הפנה, אין מוציאין אותו מידו; ואוכל אותו במומו, אכל אינו מקריבו - שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמה ישחט חלין בעזרה.

ד. מי שהיה בעדרו מבפרות ושאין מבפרות, וילדו ואין שם אדם, ונכנס ומצא את המבפרות מניקות נקבות, ואת שאין מבפרות מניקות זכרים - אינו חושש שמה בנה של זו בא לו אצל זו, ובנה של זו בא לו אצל זו; אלא הרי הדבר בחזקתו, שכל אחת מניקה בנה.

(י) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שכבר ילדו בעבר, הם אינם בכורות.

ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל רועה, האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן - מניח הרועה [את הזכר] השני ביניהן ומסתלק; והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו, שאין אחד מהן מכיר את שלו.

(יא) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת או השני.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בבכורה כב. אבל הלוקח בהמה מפרות שביעית [תמורתם], הרי זו פטורה מן הבכורה; לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר בה¹⁴: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", ולא לסחורה, ואם תהיה חובת בבכורה - הרי זה משתפר בבכור^כ, שהרי יצא מתורת פרות שביעית^{כד}.

ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אבל לא במקדש^{כז}; ונוהג בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית [בזמן המקדש] ושללא בפני הבית. אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה, ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית - גזרה שמא יאכלוהו תמים, ונמצא בא לידי אסור ברת שהוא שחיטת קדשים בחוץ. ואם עבר ועשר בזמן הזה - הרי זה מעשר, ויאכל במומו^{כח}.

ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אבל לא במקדש^{כז}; ונוהג בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית [בזמן המקדש] ושללא בפני הבית. אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה, ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית - גזרה שמא יאכלוהו תמים, ונמצא בא לידי אסור ברת שהוא שחיטת קדשים בחוץ. ואם עבר ועשר בזמן הזה - הרי זה מעשר, ויאכל במומו^{כח}.

(כב) למרות שמעשר שני נחשב ממון הקדש, ובהקדש לא חלים דיני בכור, מכיוון שלמעשה קונים אותו בירושלים לצורך אכילה, הוא נחשב כחולין לדיני בכור. (כג) שלא יצטרך לבער אותו בזמן ביעור פירות שביעית, ונתנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. (כד) כי כאשר חלה עליו קדושת בכור, בוודאי אין עליו גם קדושת שביעית.

ב. מכיוון שנאמר בפסוק "יהיה קודש" - ולא בהמה שהיא כבר קדושה מלפני כן. (ג) לאחר שיפול בו מום.

בכר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדברים האסורים באכילה; וכן בארנו בתרומות, שאסור לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה בבכורות, אף על פי שמתר למכרם [בלי רווח] על דרך שבארנו^{כה}.

ג. הפל חיבין במעשר בהמה, כהנים ולויים וישרואליים.

(כה) לעיל פרק א הלכות יז.

ד. ודין מעשר בהמה - שיהיה נשחט בעזרה, וזורקין דמו וריקה [בשפיכה] אחת פנגד היסוד [בבסיס המזבח], ומקטירין אמוריו; ושאר הבשר נאכל לבעלים בירושלים, כשאר קדשים קלים. ואין לכהנים בו פלוגה, אלא פלו לבעלים, כפסח. ואם היה פעל מום - בין שנפל בו מום, בין שהפרישו בתחלה במומו - הרי זה נאכל בכל מקום.

י. לקח [קנה] בכור^{כו} למשתה בנו, או לרגל [לאוכלו בחג], ולא צרף [נצרף] לו - מתר למכרו^{כז}.

ד. מקריבים את אבריו הפנימיים על המזבח. (ה) כלומר, אפילו את החזה והשוק - החלקים שנותנים לכהנים בדרך כלל כחלק ממצוות מתנות כהונה - במעשר לא חייבים לתת לכהנים.

(כו) בעל מום שמוטר לאוכלו. (כז) למרות שמכירה זו יכולה להיראות כעשיית סחורה בבכור. אך אכן היתר זה הוא בתנאי שימכור בלי רווח.

ה. מעשר בהמה - אסור למכור אותו כשהוא תמים [ללא מום], לפי שנאמר בוי¹⁶: "לא יגאל"; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה שנאמר: "לא יגאל" - אף אסור מכירה בכללו, שאינו נגאל וינו נמכר פלל. ויראה לי, שהמוכר מעשר לא עשה פלוגה, ולא קנה לוקח; ולפיכך אינו לוקח - במוכר חרמי כהנים [נכסים שהקדיש] שלא קנה לוקח, ובמוכר יפת תאר [שביט מלחמה], כמו שיתבאר במקומו.

יא. אין שמין [נותנים להשבחה] בכורות תמימין לישראל [על מנת שיתחלקו בשבח]^{כח}, אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימין לכהנים בזמן הזה, שהן עומדין להאכל במומן; ואין צריך לומר, ששמין להן בעלי מומין.

ו. כלומר, מכיוון שהלוקח לא קנה, יוצא שהמוכר לא עבר על עבירה ולכן אינו לוקח.

(כח) מכיוון שהנתינה להשבחה היא כמו מכירה - כי בתמורה נתינה המקבל צריך לתת סכום כסף ראשוני לבעל הבהמה - ואסור למכור בכור תם חי לישראל.

פרק ו

דיני מעשר בהמה

א. מצות עשה להפריש אחד מעשרה מפל בהמות טהורות שיוזרו לאדם, בכל שנה ושנה;

14. ויקרא-בהר, כה, ו. 15. ויקרא-בחוקותי, כז, לב. 16. ויקרא-בחוקותי, כז, לג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פטורין מן המעשר, שכל טלה מהן פטורין. וכן האחים שירשו טלאים מאביהן, הרי הן פטורין מן המעשר. אבל הנולדין להן בשתפות לאחר מבאן מאלי הבהמות, בין לשתפין בין לאחים - חיבין במעשר. ^ט

(טז) מכיוון שהקונה פטור מהפרשת המעשר. (יז) כי הוא כאילו נמכר לשותף השני. (יח) כי כל טלה הוא כמכור לכל אחד מהאחים, מכיוון שיש בו לכולם חלק. (יט) מכיוון שהנולדים לא נכנסו לרשות חדשה ולא עברו תהליך שהוא כמו מכירה.

וכן אם היו שתפין פמעות, וקנו בהמות פמעות השתפות, והאחים שקנו בהמות פמעות הירשה - הרי הנולדין מהן לאחר מבאן חיבין במעשר; שהרי ברשותן נולדו, והרי הן באיש אחד.

חלקו האחים והשתפין אחר שנולדו להן הבהמות ברשותן, וחזרו ונשתתפו - הרי אלו פטורין מן המעשר; שפשעה שחלקו - נעשו הכל לקוחין ^[כדין קונים], והלקוח פטור; וכשתפין ונשתתפו - הרי נשתתפו בבהמות, ועדין לא ילדו להן ברשותן אחר שתוף זה השני. ואף על פי שחלקו גדיים פנגד גדיים, וטלאים פנגד טלאים, ועשרה פנגד עשרה - הכל פטורין מן המעשר, והרי הם פלקוחין. ^כ

(כ) למרות שחלקו ביניהם את הבהמות בשווה ממש, לא אומרים שרק הוברר כאן למי הבהמות הללו היו שייכות מהתחלה אלא מחשיבים שהבהמות לרשות חדשה.

יא. האחין והשתפין שחלקו בפספים, ולא חלקו בבהמה - חיבין במעשר, שעדין לא נעשו הבהמות לקוחין; אבל אם חלקו הבהמות - אף על פי שעדין לא חלקו הפספים, הרי אלו פטורין.

יב. הלוקח עשרה עפרין במעי אמן - פלן נכנסין לדיר להתעשר, שהרי ברשותו נולדו.

יג. פהן שנפלו לו ^[שקבל] עשר בהמות בגזל הגר, פטורים מן המעשר - שמתנות פהנה, מתנות הן; וכבר בארנו, שהנתן במתנה - פטור מן המעשר.

(כא) הדין הוא שהגזל מהגר ועד שהודה בגזלה מת הגר בלי יורשים, חייב הגזלן לתת את הגזלה לכהן.

יד. הכל נכנסין לדיר להתעשר ^{כב} - בין תמימין בין בעלי מומין, וכל אסורי מזבח ^{כג}; חוץ מן

ו. מדברי סופרים ^[=חכמים], שאסור למכר אותו בעל מום, ואפלו שחוט - גזרה, שמא ימכרנו חי; לפיכך, אין שוקלין מנה פנגד מנה ^[לא חולקים במשקל] במעשר, פדרף ששוקלין בפכור - מפני שהוא נראה פמוכר.

(ז) מכיוון שאסור למכור מעשר בהמה בכל אופן.

ז. ומעשר בהמה של תומים שנשחט פמומו ^[מפני מומו], מתר למכרו פדרבין; מפני השב אברה ליתומים ^ט, לא גזרו עליו.

(ח) מותר למכור את הבשר שלו באופן רגיל, מבלי להבליע את שווי בשווי העור החלב והגידים כדין המובא בהלכה הבאה. (ט) כדי שלא יפסידו את שווי הבשר, כי אין ביכולתם לאכול את כל בשר המעשר לבד.

ח. מעשר שנשחט פמומו - מתר למכר חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו, ולא אסרו למכר אלא בשרו פלכדי. ואם הבליע ^[=כלל] דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידין, ומכר הכל בהבלעה - מתר ^א; ואם היו דמי העצמות יקרים, והבליע דמי הבשר בדמי העצמות - מתר ^ב.

(י) מכיוון שלבשר הבהמה יש חשיבות והערכת שווי גם כשהיא עדיין בחיים. (יא) כלומר, אם העור והגידים היו שווים עשרים, והבשר היה שווה גם עשרים, מותר לבעל המעשר למכור את העור והגידים בארבעים ולתת את הבשר לקונה במתנה. (יב) לדוגמה במקום שמשתמשים בעצמות לעשיית כלים.

ט. הכל נאמנין על מומי מעשר, לומר: 'מום זה מאלי פא, ולא נעשה לדעת' ^[בכוננה]; אפלו אלו שאינן נאמנין על הפכור ^א, נאמנין על המעשר. ורואה אדם מומי מעשר שלו, ומתירו - אם היה ממחה ^י; שאם ירצה, יטיל מום בכל עדרו ואחר פך יעשר ^{טו}, ונמצא המעשר בעל מום מתחלתו.

(יג) כגון בעלי הבהמה שהוא כהן. (יד) ולא חושדים שיתיר את הבהמה אף ללא מום קבוע. (טו) כלומר, מכיוון שאם היה רוצה להנות מבהמת המעשר, היה יכול לעשות זאת בהיתר על ידי הטלת מום בכל הבהמות לפני העישור שלהן.

י. הלוקח ^[=קונה] טלאים שנולדו בשנה זו, או שנתנו לו במתנה - הרי הן פטורין מן המעשר; עד שייולדו ברשותו. לפיכך ^{טז}, השתפין שנשתתפו בבהמות, והביא זה מאה טלאים, והביא זה מאה טלאים, וערכו אותן, ונשתתפו בהן - הרי המאתים

שְׁשָׁה, שִׁבְעָה, שְׁמוֹנֶה, תְּשַׁע; וְהִיזָא עֲשִׂירִי -
בֵּין זָכָר בֵּין נִקְבָּה, בֵּין תָּמִים [=שלם] בֵּין בַּעַל מוֹם
- סוֹקְרוֹ בְּסִקְרָא [=צובעו באדום], וְאוֹמֵר: 'הָרִי זֶה
מַעֲשֵׂר'. לֹא סָקְרוּ בְּסִקְרָא, וְלֹא מִנֵּן בְּשִׁבְט, או
שִׁמְנֵן רְבוּצִין או עוֹמְדִין - הָרִי אֵלּוּ מַעֲשֵׂר;
הוֹאִיל וּמִנֵּן עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה, וְקִדַּשׁ עֲשִׂירִי - הָרִי זֶה
מַעֲשֵׂר.

(ג) כלומר, ולא במהלך יציאתם מהדיר.

ב. אֵין צִרְיָה לְצִרְיָה כָּל בְּהֵמָה שְׁנוּלָדָה בְּרִשְׁוֹתָהּ
לְדִיר אֶחָד, אֲלֵא מִצָּרְפָּה כָּל עֵדֶר וְעֵדֶר לְבָדוּ; הָיוּ
לוֹ חֲמִשָּׁה טָלָאִים בִּירוּשָׁלַם, וְחֲמִשָּׁה טָלָאִים בְּעַמּוֹ
- אֵין מִצָּרְפָּה, וְכֵלֶן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְכֵמָה
יִהְיֶה בֵּין אֵלּוּ לָאֵלּוּ, וְיִצְטָרְפוּ? שְׁשָׁה עֶשֶׂר מִיל.
 (ד) מכיוון שבאף אחד מהעדרים אין עשרה.

ג. הָיוּ שְׁלֹשָׁה עֲדָרִים, וּבֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁשָׁה
עֶשֶׂר מִילָּה - הָרִי שֶׁלְשֶׁתָּן מִצָּרְפָּה. פִּיצַד? הָיוּ
תְּשַׁעָּה [טלאים] מִפָּאן, וְתְשַׁעָּה מִפָּאן, וְאֶחָד בְּאִמְצַע
- הָרִי שֶׁלְשֶׁתָּן מִצָּרְפָּה וְנִכְנָסִין לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר.

(ה) באופן שהמרחק בין שני העדרים החיצוניים הוא שלושים ושניים מיל. (ו) כי העדר האמצעי מצרף אליו את שני העדרים החיצוניים. (ז) כלומר, צירוף העדרים הללו חל רק עם לכל אחד מחיצוניים יש עשרה כשהוא מצטרף עם האמצעי בלבד.

ד. אֵין מַעֲשָׂרִין מִן הַצֹּאן עַל הַבָּקָר, וְלֹא מִן
הַבָּקָר עַל הַצֹּאן; אֲבָל מַעֲשָׂרִין מִן הַבְּכָשִׁים עַל
הָעִזִּים, וּמִן הָעִזִּים עַל הַבְּכָשִׁים, שְׁנֵאֲמַר¹⁸: "וְכָל
מַעֲשֵׂר בָּקָר וְצֹאן", כָּל מִשְׁמַע צֹאן - אֶחָד;
שְׁשִׁינֵיהֶם נִקְרָאִים 'שָׁה', וְהָרִי הֵם כָּמִין אֶחָד.
ה. אֵין מַעֲשָׂרִים מִן הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה זֹאת עַל
הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה אַחֶרֶת, כִּשֶּׁם שֶׁאֵין מַעֲשָׂרִין בְּזֶרַע
הָאֶרֶץ מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיֶּשֶׁן, וְלֹא מִן הַיֶּשֶׁן עַל הַחֹדֶשׁ
- שְׁנֵאֲמַר¹⁹: "הִיזָא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה". וְיִרְאֶה לִי,
שָׂאֵם עֶשֶׂר בְּהֵמָה מִשָּׁנָה עַל שָׁנָה - הָרִי זֶה מַעֲשֵׂר,
מִפְּנֵי חֲמִרַת הַקֶּדָּשִׁים; שֶׁהָרִי לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל
מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה בְּפִרוּשָׁה, שִׁיְהִיָּה שָׁנָה שָׁנָה.

(ח) כלומר, לא נכתב בתורה במפורש האיסור לעשר בהמות

הַכְּלָאִים [=שאינו ואמו לא ממין אחד], **וְהַטָּרְפָּה** [=נוטה למות],
וְיִזָּא דָּפֶן [=נולד בניתוח קיסרין], **וּמַחְסֵר זִמָּן** [=תוך ז' ימים
 מלידתו] - **שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְכֵן הֵיטוּם**
שְׁמִתָּה אִמּוֹ [=בזמן לידתו], **או נִשְׁחָטָה עִם לְדָתוֹ - אֵינוֹ**
מַתְעַשֵּׂר. וְדָבָרִים אֲלֹ, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה הַזֶּה.

(כב) הפרשת מעשר בהמה נערכת בדיר, כמבואר להלן פרק ז. (כג) בהמות שאסור להקריבן על המזבח, כגון בהמה של עבודה זרה וכדומה. (כד) כלומר, אינם מפורשים בתורה, אלא חכמים קיבלו אותם במסורת ולמדום מגזרה-שווה.

טו. אֵין הַלְקִיחַ פְּטוּר, אֲלֵא אִם כֵּן נִלְקַח אַחֵר
שְׁנֵאֲמָה [=שהיה ראוי] **לְהַתְעַשֵּׂר. לְפִיכָךְ, הַלְקִיחַ טָלָאִים**
בְּתוֹךְ שִׁבְעַת יָמֵי הַלֵּדָה - כִּשְׁנֵינִיעַ זִמָּנִיָּה, חֵיב
לְעַשְׂרוֹ; שֶׁפִּינֵן שֶׁאֵין מַחְסֵר זִמָּן רִאשִׁי לְהַתְעַשֵּׂר -
הָרִי זֶה כָּמִי שֶׁלְקַח עֲבָרִין, וְנִזְלָדוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ.

(כה) כלומר, ביום השמיני ללידתם.

טז. כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִיא סֶפֶק אִם בַּת מַעֲשֵׂר הִיא או
אִינָה בַּת מַעֲשֵׂר - הָרִי הִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר;
לְפִיכָךְ, טָלָאִים שֶׁנִּתְעַרְבּ בָּהֶן יָתוֹם או לָקִיחַ [=קנין]
וְכִיזָּא בָּהֶן - הָרִי כֵּלֶן פְּטוּרִין, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן
סֶפֶק הוּא.

פֶּרֶק ז

סדר הפרשת מעשר בהמה

א. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה טָלָאִים, וְהִפְרִישׁ אֶחָד
מַעֲשָׂרָה^א, הָיוּ לוֹ מֵאָה, וְהִפְרִישׁ עֲשָׂרָה לְמַעֲשֵׂר -
אֵין אֵלּוּ מַעֲשֵׂר. אֲלֵא פִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כּוּנֵס כָּל
הַטָּלָאִים או כָּל הָעֶגְלִים לְדִיר, וְעוֹשֶׂה לוֹ פֶּתַח
קָטָן כְּדִי שֶׁלֹא יֵצְאוּ שְׁנֵים כְּאֶחָד, וְיַמְעַמִּיד
אֲמוּתֵיהֶם מִבְּחוּץ, וְהֵן גּוֹעוֹת, כְּדִי שִׁישְׁמְעוּ
הַטָּלָאִים קוֹלָן וְיֵצְאוּ מִן הַדִּיר לְקִרְאָתוֹ, שְׁנֵאֲמַר¹⁷:
"כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשִּׁבְט" - עַד שִׁיעֲבֹר מִעֲצָמוֹ,
וְלֹא שִׁיזְצִיאוּ בִידּוֹ.

(א) כלומר, שלא ספר את הכבשים כפי סדר הפרשת המעשר שיבואר להלן. (ב) שנולדו בשנה הנוכחית.

וְכִשְׁיִצְאוּ מִן הַדִּיר זֶה אַחֵר זֶה, מִתְחִיל וּמוֹנֵן בְּשִׁבְט
 [=מקל רועים]: **אֶחָד, שְׁנַיִם, שְׁלֹשָׁה, אַרְבָּעָה, חֲמִשָּׁה,**

17. ויקרא-בחוקותי, כז, לב. 18. ויקרא-בחוקותי, כז, לב. 19. דברים-ראה, יד, כב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

של שנה אחת על של שנה אחרת, אלא הוא רק נלמד בהיקש ממעשר תבואה.

~ יום שלישי ט' אלול ~

פרק ח

דיני טעות בהפרשת המעשר.

א. המכניס צאן לדירא, והתחילו לצאת אחד אחד, והוא מונה כמו שבארנו, וטעה במנין, וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו 'עשירי', או שקרא לשנים עשר או לשלמעה ממנו 'עשירי' - לא נתקדש; אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר 'עשירי' - נתקדש. ודבר זה, מפי הקבלה [ממשה רבינו] נשמע, שהטעות מקדשת במעשר שלמעה ממנו ושלמטה ממנו, אבל לא שלפניהן ושלאחריהן.

(א) כדי להפריש מעשר בהמה. (ב) בקדושת מעשר בהמה, ודינם יתבאר בהלכה הבאה.

אפילו קרא לתשיעי 'עשירי', ולעשירי 'תשיעי', ולאחד עשר 'עשירי', בין בטעות בין בכונה - שלשתן מקדשין.

ב. והיאך דינם? התשיעי - אינו קרב, אלא נאכל במומו [-כשיפול בו מום]; והעשירי, מעשר. והאחד עשר - יקרב שלמים, וטעון נסכים שלמים; ואינו עושה תמורה, מפני שהוא עצמו בתמורה.

(ג) הוא נחשב כקרבן שלמים, ומקריבים אותו על המזבח. (ד) כלומר, אם אמר על בהמה אחרת שתהיה תחליף של הבהמה הזו, אין לבהמה השנייה דין תמורה והיא אינה מתקדשת. (ה) ואין תמורה עושה תמורה.

במה דברים אמורים? בשהיה המונה הוא בעל הבהמות. אבל העושה שליח לעשר לו, וטעה בין בתשיעי בין באחד עשר - אין מתקדש אלא העשירי הודאי בלבד; שלא עשהו שליח לטעות ולהפסיד, אלא לקדש בראוי.

ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש - כשקרא לעשירי 'תשיעי'. אבל אם קרא לעשירי 'עשירי', וקרא אחריי לאחד עשר 'עשירי' - לא נתקדש אחד עשר; שהרי העשירי הודאי, לא עקר שם 'עשירי' מעליו.

ואפילו יצא העשירי, ולא קראהו, לא 'עשירי' ולא 'אחד עשר', אלא שתק, ואחר כך יצא אחד עשר,

ו. כל הולדים מאחד בתשירי עד עשרים ותשעה באלול - מצטרפין, ומעשרין מאלו על אלו. נולדו חמשה טלאים בתשעה ועשרים באלול, וחמשה באחד בתשירי - אין מצטרפין; ילדו הולדות בתוך שנתן^ט, הרי היא ובתה נכנסות לדיר להתעשר.

(ט) באותה השנה שהן בעצמן נולדו.

ז. אין הטלאים הולדים כמו הטבל [=תבואה שאינה מעשרת], שאסור לאכל ממנו עד שיתעשר, כמו שבארנו במקומו. אלא מתר למכור ולשחט כל מה שירצה, עד שיעשר; והיה המעשר קדש, ויאכל בהלכתו, כמו שבארנו.

(י) לעיל פרק ו, הלכה ד.

ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה, ומשיגיע זמן מהן - אסור לו למכור או לשחט עד שיעשר; ואם שחט, הרי זה מתר. ואלו הן השלשה זמנים: בחמשה עשר יום קדם הפסח, ובחמשה עשר יום קדם עצרת [=שבועות], ובחמשה עשר יום קדם החג [הסוכות]; וכל זמן מאלו, נקרא 'גזן מעשר בהמה'.

(יא) שדין הבהמות בזמן זה הוא כדין תבואה שנאספה אל הגורן, שנחשבת טבל עד שיעשרו אותה.

נמצאת אומר, שהגזנות של מעשר בהמה - ביום אחרון מחדש אדר, וביום חמשה ושלשים מספירת העמר, וביום אחרון מחדש אלול. ולמה קבעו הגזנות בימים אלו? כדי שתהינה הבהמות מצויות לעולי רגלים; שאף על פי שמתר למכור קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו נמנעים למכור, עד שיעשרו ויעשו המצוה.

ט. הכניס כל הצאן או כל הבקר לדיר, והתחיל למנות ולקדש עשירי, עד שגשארו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניח לגזן אחר [של שנה זו]; והן מצטרפין לאלו שיוולדו, ויתעשרו הכל בגזן אחד. ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במנין [פחות מעשרה], חייב להכניס הכל לדיר, והנשארו ישאר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהִירֵי שְׁנִים יֵצְאוּ בַתְּחִלָּה; וְזֶה שֶׁקָּרְאוּ 'עֲשִׂירִי' - הוא אחד עשר, וְהַקֹּרֵא לְאֶחָד עֶשֶׂר 'עֲשִׂירִי', נִתְקַדֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(יא) כלומר, מנה אותם בתור יחידה אחת. (יב) אך בשונה ממקרה בו קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, שהעשירי מוקרב על המזבח ככל מעשר והאחד עשר קרב כשלמים, במקרה כאן ששינה את כל המניין מהתחלה ועד הסוף, שניהם אינם קרבים, אלא נאכלים במומם.

ז. מִנִּין לְמִפְרָע, כְּגוֹן שֶׁיֵּצֵא רֹאשׁוֹן וְאָמַר 'עֲשָׂרָה', וְיֵצֵא שְׁנֵי וְאָמַר 'תְּשָׁעָה', עַד שֶׁיֵּצֵא הָעֲשִׂירִי וּמָנָה 'אֶחָד' - הֵרִי זֶה קָדוֹשׁ; שֶׁהָעֲשִׂירִי מֵאֵלָיו יִתְקַדֵּשׁ.

ח. קָרָא לְתִשְׁעֵי 'עֲשִׂירִי', וְנִשְׁאַר הָעֲשִׂירִי בְּדִיר - הַתִּשְׁעִי יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ, וְזֶה שֶׁנִּשְׁאַר בְּדִיר - מֵעֶשֶׂר, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֵצֵא וְלֹא בָרַר [י-קידשו]; שֶׁהָעֲשִׂירִי מֵאֵלָיו מִתְקַדֵּשׁ. מֵת הָעֲשִׂירִי בְּדִיר, הַתִּשְׁעִי יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ; וְכָל הַשְּׂמוּנָה שֶׁיֵּצְאוּ וְנִמְנוּ פְּטוּרִין, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ עֲשִׂירִי שֶׁלֶּהֱן לְקָרֵב אֶלָּא מֵת קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא - שֶׁהַמִּנִּין הָרִאשִׁי פוֹטֵר [שְׁהוּ רִאשִׁים לְהִיט פְּטוּרִים]. ט. הַכִּנִּים עֲשָׂרָה טְלָאִים לְדִיר, וְהִנֵּה מוֹנֶה וְהוֹלֵךְ, וּמֵת אֶחָד מִן הַמְּנוּיִין³⁶ - מוֹנֶה וּמְשַׁלֵּם כְּדָרְכּוֹ וּמִקְדֵּשׁ עֲשִׂירִי, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם עֵתָה חַיִּים אֶלָּא תִשְׁעָה³⁷.

(יג) כלומר, מאלה שכבר נמנו ויצאו מהדיר. (יד) מכיוון שמקודם היו בתוך הדיר עשרה חיים.

י. מֵת אֶחָד מֵאֵלֶּי שֶׁבְּתוֹךְ הַדִּיר - אֵלֹו שֶׁנִּמְנוּ פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּנִּין הָרִאשִׁי לְמַעֲשֵׂר פוֹטֵר, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְאֵלֹו שֶׁבְּתוֹךְ הַדִּיר - מִנִּיחַ לְגִדְּן אַחֵר, עַד שֶׁיִּצְטָרֵפוּ לְאַחֲרֵים³⁸.

(טו) הבהמות שספרו אותן וכבר יצאו מהדיר. (טז) עד שיצטרפו אליהן בהמות אחרות ויפרישו מחדש מעשר.

וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ לוֹ אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר טְלָאִים, וְהַכִּנִּסָּן לְדִיר, וְיֵצְאוּ אֲרֻבָּעָה, וּמָנָה אוֹתָן בִּפְתַח זֶה, וְיֵצְאוּ שֵׁשָׁה וּמָנָה אוֹתָן מִפְּתַח אַחֵר, וְנִשְׁאַרוּ שָׁם אֲרֻבָּעָה בְּתוֹךְ הַדִּיר - אִם יֵצְאוּ הָאֲרֻבָּעָה הַנִּשְׁאַרִים מִן הַפְּתַח שֶׁיֵּצְאוּ בּוֹ הַשֵּׁשָׁה - נוֹטֵל מֵהֶם אֶחָד, וְכֵלֶן פְּטוּרִין; שְׂאוֹתָן הָאֲרֻבָּעָה שֶׁיֵּצְאוּ תְּחִלָּה מִפְּתַח

וְקָרְאוּהוּ 'עֲשִׂירִי' - לֹא נִתְקַדֵּשׁ; שֶׁהָעֲשִׂירִי, מֵעֲצָמוֹ יִתְקַדֵּשׁ; וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָרְאוּהוּ 'עֲשִׂירִי', הוֹאִיל וְלֹא עָקַר שָׁם 'עֲשִׂירִי' מֵעֲלָיו, אֵין אֶחָד עֶשֶׂר מִקְדֵּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שֶׁהָעֲשִׂירִי, מֵעֲצָמוֹ יִתְקַדֵּשׁ".

במעשר בהמה, מצינו שני ענינים; מעשה האדם שהוא ההפרשה, והקדושה שמגיעה משמים. שהרי האדם רק מונה ואומר מספר, וקדושה מאן דכר שמי', ומשמיא נאמר "העשירי יהי קודש". ומדויק מלשון הרמב"ם כאן ש"העשירי מעצמו התקדש", ובה"ז כתב ש"העשירי מאליו התקדש".

לקוטי שיחות, חלק לד, עמוד 79 והערה 36.

ד. יֵצְאוּ תִשְׁעֵי וְעֲשִׂירִי כְּאֶחָד - בֵּין שֶׁקָּרָא שְׁנֵיהֶן 'תִּשְׁעֵי', בֵּין שֶׁקָּרָא 'עֲשִׂירִי' - שְׁנֵיהֶן מִקְדָּשִׁין; וְיֵאָכֵלוּ בְּמוֹמָן, וְאֵין קָרְבִּין³⁹. וְכֵן אִם יֵצֵא עֲשִׂירִי וְאֶחָד עֶשֶׂר כְּאֶחָד - אִם קָרָא 'עֲשִׂירִי' - הֵרִי עֲשִׂירִי וְאֶחָד עֶשֶׂר מְעַרְבִין זֶה בְּזֶה, וְהֵן כְּמוֹ מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּשִׁלְמִים⁴⁰, שֶׁיֵּאָכֵלוּ בְּמוֹמָן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין; וְאִם קָרָא 'אֶחָד עֶשֶׂר' - הֵרִי הָעֲשִׂירִי וְהַחֲלִין מְעַרְבִין זֶה בְּזֶה⁴¹, וְיֵאָכֵלוּ בְּמוֹמָן.

(ו) מכיוון שבעקבות הספק קדושת המעשר מעורבת בשניהם. (ז) מכיוון שלא ידוע מי מהם הוא העשירי. (ח) מכיוון שהאחד-עשר שקראו לו עשירי, נחשב שלמים. (ט) מכיוון שהעשירי קדוש מאליו, והאחד עשר הוא חולין כי לא קראו לו עשירי.

ה. הַתְּחִיל לְמִנּוֹת, וְיֵצְאוּ תְּחִלָּה שְׁנֵים שֶׁהֵן רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי - הֵרִי זֶה מוֹנֶה הַפֶּל זֹג זֹג, וּמִקְדָּשׁ זֹג עֲשִׂירִי; וְכֵן אִם מִנִּין שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה כָּל פַּעַם וּפַעַם, אוֹ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה - מִקְדָּשׁ הַכֹּת הָעֲשִׂירִית. (י) ושניהם נחשבים מעשר.

ו. יֵצְאוּ בַתְּחִלָּה שְׁנֵים, וְקָרָא אוֹתָן 'אֶחָד'⁴², וְקָרָא הַשְּׁלִישִׁי שֶׁיֵּצֵא אַחֲרֵיהֶן 'שְׁנֵי', וּמָנָה כְּדָרְכּוֹ אֶחָד אֶחָד - הֵרִי הַתִּשְׁעִי וְהָעֲשִׂירִי מִקְדָּשִׁין, וְיֵאָכֵלוּ בְּמוֹמָן⁴³: הַתִּשְׁעִי - מִפְּנֵי שֶׁהוּא הָעֲשִׂירִי הַרִאשִׁי,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יד. הִיָּה מוֹנֶה הַיּוֹצֵאִין אֶחָד אֶחָד, וּמִקְדָּשׁ עֲשִׂירִי, וְקִפְצֵן אֶחָד מִן הַמְּנוּיִין לְתוֹךְ הַדִּיר, לְתוֹךְ אֵלּוּ שְׁעֵדִין לֹא נִמְנוּ וְלֹא נִתְעַשְּׂרוּ - נִפְטְרוּ הַכֹּל; שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם סָפַק אִם הוּא הַמְּנוּיִ שְׁקִפְצֵן אוֹ אַחֵר, וַיִּכְבֵּר בְּאֶרְנוּ שְׁכָל הַמְּנוּיִין פְּטוּרִין.

טו. קִפְצֵן אֶחָד מִן הַעֲשִׂירִיִּים לְתוֹךְ הַדִּיר - בָּלֵן יִרְעוּ עַד שִׁיפֹל בְּהֵן מוֹסֵי, וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן.

(כג) אחד מאלו שהתקדשו בקדושת מעשר בהמה. (כד) כי על כל אחד ואחד יש ספק שאולי הוא המעשר.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות שגגות

יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שִׁיקְרִיב הַיָּחִיד קֶרְבֵּן חֲטָאת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ; (ב) שִׁיקְרִיב אִשָּׁם מִי שֶׁלֹּא נִדְּעָ לֹא אִם חֲטָא אִם לֹא חֲטָא, עַד שִׁיִּדְּעָ לֹא וַיָּכִיֵּא חֲטָאתוֹ, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אִשָּׁם תְּלוּי'; (ג) שִׁיקְרִיב הַחוּטָא אִשָּׁם עַל עֲבֻרוֹת יְדוּעוֹת, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אִשָּׁם וְדֹאִי'; (ד) שִׁיקְרִיב הַחוּטָא קֶרְבֵּן עַל עֲבֻרוֹת יְדוּעוֹת; אִם הָיָה עֲשִׂיר - בְּהֶמָּה, וְאִם הָיָה עֲנִי - עוֹף אוֹ עֲשִׂירִית הָאִיפָה; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קֶרְבֵּן עוֹלָה וַיִּזְרַד'; (ה) שִׁיקְרִיבוּ הַסַּנְהֶדְרִין קֶרְבֵּן, אִם טַעוּ וְהוּרּוּ שֶׁלֹּא בִּהְלָכָה בְּאַחַת מִן הַחֲמוּרוֹת. וַבְּאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

פרק א

דיני קרבן חטאת.

א. כָּל הַעֹבֵר בְּשִׁגְגָה עַל אַחַת מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂיֵשׁ בָּהּ מַעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ כְּרַת - הָרִי זֶה חַיֵּב לְהַקְרִיב קֶרְבֵּן חֲטָאת, וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵיִא שִׁיקְרִיב חֲטָאתוֹ עַל שִׁגְגָתוֹ.

(א) שלא ידע שעשה מעשה עבירה, או שידע שעשה עבירה אבל לא ידע שחייבים עליה כרת. (ב) שאם היה עושה את העבירה בודון, היה מתחייב בכרת.

ב. וְכָל עֹבֵר שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָה כְּרַת, חַיֵּבִין עַל שִׁגְגָתָהּ חֲטָאת - חוּץ מִשְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת, מִגְדָּף [את ה'] וּמִבְטֵל מִיֵּלֵה וְקֶרְבֵּן פֶּסַח; הַפֶּסַח וְהַמִּילָה - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאֵין מִבְּיֵאִין חֲטָאת אֵלָּא עַל

רִאשׁוֹן, מִנֵּיין הָרִאשׁוֹן פְּטוּרִין. וְאִם יֵצְאוּ אֵלּוּ הָאֲרֻבָּעָה הַנִּשְׁאָרִים מִן הַפֶּתַח שִׁיִּצְאוּ בֹּו הָאֲרֻבָּעָה תַּחֲלָה - הָרִי אוֹתָם הָאֲרֻבָּעָה שִׁיִּצְאוּ בַּתַּחֲלָה, וְאוֹתָם הַשֵּׁשֶׁה שִׁיִּצְאוּ אַחֲרֵיהֶם בַּפֶּתַח שְׁנִי, פְּטוּרִין, שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם נִמְנֶה מִנֵּיין הָרִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂר, שֶׁהָרִי נִשְׁאָרוֹ שָׁם בְּדִיר אַחֲרֵים לְהַשְׁלִים הַמְּנִין וְלַעֲשֹׂר; אֲבָל אֵלּוּ הָאֲרֻבָּעָה שֶׁנִּשְׁאָרוּ - אֵף עַל פִּי שִׁיִּצְאוּ וְנִמְנוּ מִפֶּתַח הָרִאשׁוֹן - אֵינֶנּוּ מִנֵּיין הָרִאשׁוֹן, לְפִיכָךְ מַצְטָרְפִין לַגֶּרֶן אַחֵר.

(יז) מכיוון שהיה אפשר להמשיך ולהוציא גם את ששת הבהמות הבאות מאותו הפתח. (יח) מכיוון שכשהם יצאו מהפתח הראשון, כבר לא היו בדיר מספיק בהמות שיוכלו להצטרף למניין עשרה.

יֵצְאוּ אֲרֻבָּעָה מִפֶּתַח זֶה, וְאֲרֻבָּעָה מִפֶּתַח שְׁנִי, וְנִשְׁאָרוּ שָׁם שֵׁשׁ - אִם יֵצְאוּ הַשֵּׁשֶׁה מֵאֶחָד מִשְׁנֵי הַפֶּתַחִים - נוֹטֵל מֵהֶם אֶחָד מַעֲשֵׂר, וְכָלֵן פְּטוּרִין.^ט וְאִם יֵצְאוּ הַשֵּׁשֶׁה בְּשְׁנֵי הַפֶּתַחִים - הָרִי הַשֵּׁשֶׁה מַצְטָרְפִין לַגֶּרֶן אַחֵר, וְהַשְּׂמוּנָה שִׁיִּצְאוּ תַּחֲלָה מִכָּאן וּמִכָּאן פְּטוּרִין; שְׁכָל אֲרֻבָּעָה מִהֵן נִמְנוּ מִנֵּיין הָרִאשׁוֹן לְהַשְׁלִים עָלָיו עֲשִׂירָה וְלַעֲשֹׂר, שֶׁהָרִי שֵׁשֶׁה הֵיִן שָׁם נִשְׁאָרִים בְּתוֹךְ הַדִּיר.

(ט) העשרה שיצאו באותו הפתח פטורים, מכיוון שהופרש מהם אחד למעשר, והארבעה שיצאו מהפתח השני פטורים מכיוון שנמנו במניין הראוי, כי בזמן שיצאו נשארו עוד בדיר מספר מספיק בהמות שיוכלו לצרף להן כדי שיוכל לעשר מהן. (כ) כלומר, יצאו יחד חלקם מהפתח הראשון וחלקם מהשני.

יא. הָיִו לֹו תַשְׁעָה עֲשָׂר טָלָאִים בְּתוֹךְ הַדִּיר, וַיֵּצְאוּ תַשְׁעָה בַּפֶּתַח זֶה, וְתַשְׁעָה בַּפֶּתַח שְׁנִי - נוֹטֵל הָאֶחָד לְשֵׁם מַעֲשִׂרָא, וְכָלֵן פְּטוּרִין; שְׂאוֹתָם הַתַּשְׁעָה נִמְנוּ מִנֵּיין הָרִאשׁוֹן.

(כא) כלומר, מוציאו מאיזה פתח שהוא, והוא נחשב מעשר.

יב. הָיָה מוֹנֶה, וְהוֹצִיא טָלָה רִאשׁוֹ וְרֵבֹו מִן הַדִּיר וַיִּחְזֵר - הָרִי הוּא בְּמִנֵּיין לְכָל דָּבָר.

יג. הָיָה מוֹנֶה, וְהִפְסִיק הַמְּנִין מִפְּנֵי חֲבֵרוֹ שִׁדְבֵר עֲמוֹ, אוֹ שֶׁחִשְׁבָּה לִילִי שְׁבַתִּי - הָרִי זֶה חוּזֵר וּמִשְׁלִים מִנֵּינֹו אַחֵר כָּךְ.

(כב) ואסור לעשר מעשר בהמה בשבת ויום טוב, מפני הצבע האדום שצובעים בו את הבהמות בזמן המניין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֶחָת אִמּוֹ, (טו) וְהִבָּא עַל אֶחָת אֲשֶׁתוֹ, (טז) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת אָבִיו, (יז) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת אָחִיו, (יח) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת בְּנוֹ, (יט) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת אָחִיו, (כ) וְהִבָּא עַל אֲשֶׁת אִישׁ, (כא) וְהִבָּא עַל הַנָּדָה, (כב) הַשּׁוֹכֵב עִם זָכוּר [=זכר], (כג) הִבָּא עַל אָבִיו, (כד) הִבָּא עַל אָחִי אָבִיו, (כה) הַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה, (כו) הָאִשָּׁה הַמְבִיָּאָה אֶת הַבְּהֵמָה עִלֶּיהָ; נִמְצְאוּ כָּל בְּרִיתוֹת שְׁבַעֲרִיטוֹת, שֶׁשָּׂה וְעֶשְׂרִים.

(יא) חמותו. (יב) של אשתו. (יג) ואינה בתו אלא נולדה מאיש אחר. (יד) של אשתו. (טו) שנולדה לאביו מאשה שלא התקדשה לו, ואינה אסורה מדין בת אשת אב. (טז) בחיי אשתו. (יז) שאינה אמו.

וּבִשְׂאֵר הָעֲבֻרוֹת¹, שְׁבַעַה עָשָׂר; וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַעֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה בְּמַעֲשֵׂהוּ², (ב) הַנּוֹתֵן מִזְרָעוֹ לַמֶּלֶךְ [-מעביר בנו במדורה לשם ע"ז], (ג) בַּעַל אוֹב [-מין כישוף], (ד) בַּעַל יָדְעוֹנִי בְּמַעֲשֵׂהוּ [-מגלה עתידות באמצעות מעשים שונים], (ה) הַמְחַלֵּל אֶת הַשִּׁבְתָּה, (ו) הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, (ז) הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, (ח) הָאוֹכֵל חֵמֶץ בַּפֶּסַח, (ט) הָאוֹכֵל חֶלֶב [-שומן הבהמה], (י) הָאוֹכֵל דָּם, (יא) הָאוֹכֵל נוֹתֵר [-קרֵבן שעבר זמנו], (יב) הָאוֹכֵל פֶּגוּל [-קרֵבן שנפסל במחשבת חוץ לזמנו], (יג) הַשּׁוֹחֵט קִדְשִׁים חוּץ לְעֹזָרָה, (יד) הַמַּעֲלָה קֶרֶן חוּץ לְעֹזָרָה, (טו) הַמְּפֹטֵם [-עושה] אֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה [-עבורו], (טז) הַמְּפֹטֵם אֶת הַקִּטְרֶת [-עבורו], (יז) הַסֹּף בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה. הֲרִי אֵלּוּ שְׁלֹשׁ וָאַרְבָּעִים עֲבֻרוֹת שֶׁמְבִיֵּאִין עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה.

(יח) מלבד איסורי ביאה. (יט) כגון שהקריב קרבן או הקטיר קטורת או השתחוה, לעבודה זרה.

ומה הוא הקֶרֶן שֶׁמְבִיֵּא הַשּׁוֹגֵג בְּאַחַת מֵאֵלּוּ? אִם בְּעֲבֹדָה זָרָה שָׁגַג - מְבִיֵּא עֹז בַּת שְׁנֵתָה לְחֲטָאתָ, וְהִיא הָאֲמִירָה בְּפָרֶשֶׁת 'שִׁלַּח לְךָ'; בֵּין שְׁהִיָּה הַחוּטָא הַדִּיּוּט³, או מֶלֶךְ, או כְּהֵן מְשִׁיחַ [כהן גדול שנמשח בשמן] - הַכֹּל שׁוֹיֵן בְּשִׁגְגַת עֲבֹדָה זָרָה.

(כ) אדם רגיל, לא מלך ולא כהן גדול.

אֲבָל אִם שָׁגַג בְּאַחַת מִשְׂאֵר הַשְּׁתִּים וָאַרְבָּעִים - אִם

שָׁגַגְתָּ לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר⁴: "אֶחָת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה"; וְהַמְגִדֶּךָ - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְנֵאֲמַר⁵: "לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְגָה", יֵצֵא מִגִּדְּךָ, שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה.

(ג) מי שלא מלו אותו בקטנותו, וכשגדל לא מל את עצמו. (ד) שרק אם יעבור בשגגה על הלאו על ידי שיעשה מעשה, אז יתחייב בקרבן חטאת.

לְפִיכָף, הַמִּקְבֵּל עָלָיו עֲבֹדָה זָרָה בְּאֵלוֹהִי - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיֵּב בְּרֵת, וְאִם הִיָּה מְזִיד נֶסְקָל - אִם קָבַל בְּשִׁגְגָה, פְּטוּר מִן הַקֶּרֶן; לְפִי שֶׁלֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה, וְנֵאֲמַר⁶: "בַּעֲשֵׂתָהּ אֶחָת וְכוּ".

ג. כָּל בְּרִיתוֹת⁷ שֶׁבְּתוֹרָה חוּץ מִשְׁלֹשׁ בְּרִיתוֹת שְׁבַעֲרִיטוֹ - אִם עָבַר הַיַּחֲדִיד עַל אַחַת מֵהֶן בְּשִׁגְגָה, מְבִיֵּא חֲטָאת קְבוּעָה⁸; חוּץ מִשְׁמָא שְׂאֵכֵל [בשר] קֹדֶשׁ, וְטִמָּא שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ - שֶׁשְׁנֵיהֶם אֵין מְבִיֵּאִין חֲטָאת קְבוּעָה, אֲלָא קֶרֶן עוֹלָה וְיִזְרְדָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

(ה) איסורים שחייבים עליהם כרת. (ו) מגדף, מבטל ברית מילה ומבטל קרבן פסח. (ז) קרבן בהמה. (ח) אם הוא עשיר מביא קרבן בהמה ואם הוא עני מביא עוף או סולת.

ד. חֲטָאת קְבוּעָה, הִיא הַבָּאָה מִן הַבְּהֵמָה בְּלִבְדִּי. וְקֶרֶן עוֹלָה וְיִזְרְד, הוּא הַקֶּרֶן שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ; אֲלָא אִם הִיָּה עֶשִׂיר - מְבִיֵּא חֲטָאת בְּהֵמָה, וְאִם הִיָּה עֲנִי - מְבִיֵּא עוֹף, או עֶשִׂירִית הָאִיפָה [-מנחה], כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

נִמְצְאָתָה לָמֵד, שֶׁכָּל הָעֲבֻרוֹת שֶׁהַיַּחֲדִיד מְבִיֵּא עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה, שְׁלֹשׁ וָאַרְבָּעִים; וְאֵלּוּ הֵן:

(ט) ולא מהעוף ולא מהסולת, בין עשיר ובין עני. (י) סולת, כשאין ידו משגת להביא אפילו עוף.

(א) הִבָּא עַל אִמּוֹ, (ב) וְהִבָּא עַל אִם אֲשֶׁתוֹ⁹, (ג) וְהִבָּא עַל אִם אִמָּה¹⁰, (ד) וְהִבָּא עַל אִם אָבִיהָ, (ה) הִבָּא עַל בְּתוּ, (ו) וְהִבָּא עַל בַּת בְּתוּ, (ז) וְהִבָּא עַל בַּת בְּנוֹ, (ח) וְהִבָּא עַל בַּת אֲשֶׁתוֹ¹¹, (ט) וְהִבָּא עַל בַּת בְּתָהּ, (י) וְהִבָּא עַל בַּת בְּנָהּ¹², (יא) הִבָּא עַל אֶחָתוֹ, (יב) וְהִבָּא עַל אֶחָתוֹ שֶׁהִיא בַת אֲשֶׁת אָבִיו¹³, (יג) וְהִבָּא עַל אֶחָת אָבִיו, (יד) וְהִבָּא עַל

1. ויקרא, ד, יג. 2. במדבר-שלח, טו, כט. 3. ויקרא, ד, כז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. מי שלא נודע לו עצמו של [איזה] חטא שחטא - אף על פי שידע בודאי שפער [בשוגג] על לא תעשה שיש בו פרת, הרי זה פטור מקרבן חטאת, שנאמר⁵: "אשר חטא בה", עד שידע החטא שחטא בו.

פיצד? חלב ונותר [-מן הקרבן אחר זמן אכילתו] לפניו, ואכל את אחד מהן [בשוגג], ואין ידוע איזה אכל, אשתו נדה ואחותו עמו בפית, ושגג ובא על אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום הכפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת.

ד. חטא • שהעשירי, חטא ונודע לו א"א הא אפילו לר' יהושע.
כשאר חטאות הנאכלות א"א סיפא דתוספ' קשיא לי דקתני וחזור ומביא חטאת על ידיעה ותשחט לשם מה שהיא ותאכל.
[-אומר שיהיה עבור איזה חטא שחטא], ותאכל בשאר • חטאות הנאכלות.

(ב) אחרי שנודע לו על איזה חטא עבר, שכח שוב.

ה. שגג בשם [איסור] אחד מהן, והן שני גופין - חיב. פיצד? שתי נדות, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא; שתי אחיותיו, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא - חיב חטאת, שהרי ידע עצמו של חטא. למה זה דומה? לשתי גרות דולקות שפכה אחת מהן, ואין ידוע איזו גר היא, או לשני תמחויין [=קערות] של חלב שאכל מאחד מהן, ואין ידוע מאיזה תמחוי אכל - שהוא חיב. וכן כל פיוצא בזה.

(ג) שתי נשים נדות שהיו עמו בבית. (ד) בא על אחת מהן בשגגה, כגון שחשב שהן טהורות. (ה) שנודע לו אחר כך שהיו טמאות נדה, ולא נודע לו אי זו מהן בעל. (ו) שנודע לו אחר כך שהן אחיותיו, ולא נודע לו אי זו מהן בעל.

ו. כל המחביב חטאת קבוצה על שגגתו, ועשה בשגגה, ונודע לו אחר שחטא - אף על פי שלא

היה הדיוט - מביא שעירת עזים, או נקבה מן הכבשים; וזו היא חטאת של אחד מעם הארץ האמורה בפרשת 'ויקרא'. ואם המלך הוא ששגג באחת מהן - מביא שעיר עזים לחטאת. ואם היה כהן משיח - הוא מביא פר בן בקר לחטאת, והוא נשרף, כמו שנתפרש שם.

ה. אחד יחיד ששגג באחת מאלו, או מרבין כ- [ששגג] - שנאמר⁴: "תורה אחת תהיה לכם, לעשה בשגגה". פיצד? אנשי מדינה ששגגו ודמו שהיום חל, והרי הוא יום הכפורים, וכלן אכלו ועשו מלאכה - כל אחד ואחד מביא שתי חטאות^{כב}, כבשות או שעירות; וכן אם שגגו כלן והקטירו לעבודה זרה - כל אחד ואחד מן העובדים מביא עז בת שנתה לחטאת.

(כא) דינם שווה להבאת החטאת. (כב) אחת על עשיית מלאכה ביום הכיפורים, ואחת על אכילה באותו יום.

פרק ב

מתי מתחייבים בקרבן חטאת.

א. אין אדם חיב חטאת על שגגתו, עד שיהיה שוגג מתחלה ועד סוף; אבל אם שגג בתחלה והזיד בסוף, או הזיד בתחלה ושגג בסוף - פטור מקרבן חטאת. פיצד? כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשפת [כגון: מרשות היחיד לרשות הרבים], עקר [מרשות היחיד] בזדון והניח [ברשות הרבים] בשגגה, או שעקר בשגגה והניח בזדון - פטור; עד שיעקר בשגגה ויניח בשגגה. וכן כל פיוצא בזה.

(א) בכל חיובי החטאות, שמתחייב רק אם שגג בכל העבירה.

ב. עבר עברה, וידע שהיא [אסורה] בלא תעשה, אבל אינו ידע שחיבין עליה פרת - הרי זו שגגה, ומביא חטאת; אבל אם ידע שהיא בכרת, ושגג בקרבן, ולא ידע אם חיבין עליה קרבן, אם לא - הרי זה מזיד; ששגגת קרבן, אינה שגגה בעברות אלו שחיבין עליהן פרת.

4. במדבר-שלח, טו, כט. 5. ויקרא, ד, כג.

וְאֶחָד לְמוֹל בְּעֶרְב שֶׁבֶת אוֹ אַחֵר הַשֶּׁבֶת, וְשִׁכְחָהּ, וּמָל שְׁנֵיהֶם בַּשֶּׁבֶת - פֶּטוּר מִחֻטָּאת^{כא}; שֶׁהָרִי יֵשׁ לָזֶה רְשׁוּת לְמוֹל אֶחָד מֵהֶן בַּשֶּׁבֶת, וְשֶׁבֶת דְּחוּיָהּ הִיא אֲצִלּוֹ, וּמִצְוָה עֲשֵׂה^{כב}; אֵף עַל פִּי שְׁהֵם שְׁנֵי גּוֹפִינִן, הוֹאִיל וּזְמַנּוֹ בְּהוֹל^{כג}, אֵינוֹ מְדַקְדֵּק. אֲבָל אִם לֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶן רֹאשִׁי לְמוֹל בַּשֶּׁבֶת, וְשִׁכְחָהּ וּמָל בַּשֶּׁבֶת מִי שְׁאֵינוֹ רֹאשִׁי לְמוֹל בַּשֶּׁבֶת - חֵיב חֻטָּאת^{כד}.

כ) שאת אחד מהתינוקות אסור למול בשבת, אלא חשב שזמנם של שניהם למול בשבת. כא) מכיוון שצריך למול אחד מהם בשבת, שהיא מילה בזמנה ודוחה שבת ועושה ברשות, הוא פטור גם על מה ששגג ומל את השני שצריך למול באחד בשבת, שהוא טועה בדבר מצוה, וגם עשה מצוה בזה שמל את מי שצריך למול בשבת. כב) והוא עשה מצוה כשמל את התינוק שצריך למול בשבת, ולא עשה מצוה בזה שמל את התינוק השני. כג) כלומר, הוא טרוד וממהר לקיים את המצוה. כד) כי לא טעה בדבר מצוה.

ט. אָמֵן [=מוהל מומחה] שֶׁבֶּא לְמוֹל לַפְּנוֹת הַיּוֹם בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת^{כה}, וְאָמְרוּ לוֹ: 'לֹא נִשְׁאָר פָּנָאִי בְּיוֹם כְּדֵי שֶׁתְּמוֹל, וְאִם תִּתְחִיל לְמוֹל לֹא תִשְׁלִים עַד יֵצִיאת הַשֶּׁבֶת, וְנִמְצְאתָ חוֹבֵל בַּשֶּׁבֶת וְלֹא עוֹשֶׂה מִצְוָה', וְאָמַר: 'רִגִּיל אֲנִי וְרִזִּי, וּבִמְהֵרָה אָמוּל' - אִם לֹא תִשְׁלִים אֲלֵא עַד יֵצִיאת הַשֶּׁבֶת - הָרִי זֶה חֵיב חֻטָּאת, שֶׁהָרִי הִתְרוּ בּוֹ^{כו}.

כה) למול תינוק בן שמונה ימים, שזמנו למול בשבת. כו) ומשום כך אינו אנוס וחייב חטאת, ואינו כמזיד, כי לא התכוון לעבור עבירה.

י. הַמוֹצֵיא [מרשות היחיד לרשות הרבים] אֶת הַלּוֹלֵב בְּיוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁל חֶג [הסוכות] שֶׁחָל לְהִיּוֹת בַּשֶּׁבֶת [-בזמן המקדש, שהיו נוטלין גם בשבת], כְּדֵי לִצְאָת בּוֹ [חובת המצוה], וְהַעֲבִירוּ^{כז} אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים בְּשׁוּגָה - פֶּטוּר, שֶׁהָרִי בְּרִשׁוֹת הוֹצִיא.

כז) כלומר, או העבירו ארבע אמות ברשות הרבים.

וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר [בניסן] שֶׁחָל לְהִיּוֹת בַּשֶּׁבֶת, וְנוֹדַע לוֹ אַחֵר כֵּן שֶׁמִּשְׁכּוֹ הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶן [מהשחטות בן] או שִׁמְתוֹ אוֹ נִטְמְאוֹ^{כח} קִדְּם שִׁחִיתָה, או שֶׁנִּמְצָא^{כט} טְרֵפָה [-נוטה למות - מחמת מום] בַּסֶּתֶר, כְּגוֹן נָקִיב מַעִים אוֹ רֵאָה - הָרִי זֶה פֶּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁשֹּׁחֵט בְּרִשׁוֹת; אֲבָל אִם נִמְצָא בְּעַל מוֹם, אוֹ שֶׁהִתָּה טְרֵפָה גְלוּיָהּ - הָרִי זֶה חֵיב חֻטָּאת,

הֵיתָה לוֹ יָדִיעָה בַּתְחִלָּה שֶׁזֶה חֻטָּא הוּא, הָרִי זֶה חֵיב חֻטָּאת. פִּיטוֹר? תִּינוּק שֶׁנִּשְׁכַּח לְבֵין הַגּוֹיִם, וְגִדֵּל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הֵם יִשְׂרָאֵל וְלֹא דָתָם, וְעָשָׂה מְלָאכָה בַּשֶּׁבֶת, וְאֲכַל חֶלֶב וְדָם וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - פְּשִׁיטָה לוֹ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵלִי, וּמִצְוָה עַל כָּל אֱלֹ, חֵיב לְהֵבִיא חֻטָּאת עַל כָּל עֲבֵרָה וְעֲבֵרָה^ל. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה^מ.

ז) כלומר, מביא חטאת אחת על כל חילולי השבת שחילל במשך הזמן, וכן על כל אכילות חלב ודם שאכל במשך הזמן. ח) חטאת אחת על כל איסור, למרות עבר עליו כמה וכמה פעמים.

ז. הַשּׁוּגָג בְּלֹא כְּוִנָּה^נ בְּעִרְיוֹת, אוֹ בְּמִאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת - חֵיב חֻטָּאת^ס; וּבַשֶּׁבֶת, פֶּטוּר מִחֻטָּאת. פִּיטוֹר? הֵיךְ מִתְעַסֵּק עִם אִשָּׁה^{סא}, וּבְעִלָּה בְּלֹא כְּוִנָּה לְבַעֲלָהּ, וְהָרִי הִיא עֲרוּהּ [-אסורה] עָלָיו; דְּמָה שֶׁזֶה שֶׁבִּפְנֵי רֶק הוּא, וּבְלַעְזוֹ בְּלֹא כְּוִנָּה לְשֵׁם אֲכִילָה בְּעוֹלָם, וְהָרִי הוּא חֶלֶב - הָרִי זֶה חֵיב חֻטָּאת. נִתְפַּנֵּן [בשבת] לְהַגְבִּיחַ אֶת הַתְּלוּשׁ, וְחִתָּף אֶת הַמַּחְבֵּר בְּלֹא כְּוִנָּה לְחִתְכֹּתוֹ^{סב} - פֶּטוּר; מְלָאכָה מִחֻטָּאת אִסּוּרָה תוֹרָה [ולא מלאכה שנעשתה בטעות], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִקְוָמוֹ.

ט) שלא התכוון כלל לעשות את מעשה העבירה, בשונה משוגג שהתכוון לעשות את המעשה אלא שלא ידע שזה מעשה אסור. י) משום שנהנה מן האיסור. יא) בדרך זנות, ולא היה בדעתו לבעולה. יב) שהתכוון להגביח ירק תלוש מן הקרקע, וטעה ותלוש ירק אחר שכן מחובר לקרקע.

ח. כָּל הַעוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת, וּבְכָל עֲשִׂיתָהּ נַעֲשִׂית עֲבֵרָה שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ כְּרֵת^{סג}, בַּשֶּׁגָּה^{סד} - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִקְרָבֵן חֻטָּאת, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה בְּרִשׁוֹת^{סה}.

יג) אם היה עושה אותה במזיד. יד) ועשאה בשגגה. טו) כי הרי היה צריך לעשות את המצוה.

פִּיטוֹר? הֵבֵא עַל יְבֻמָּתוֹ [=אשת אחיו שמת בלא בנים]^{סו}, וְהָרִי הִיא נִדָּה, וְהוּא לֹא יוֹדֵעַ - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִחֻטָּאת. אֲבָל אִם בָּא עַל אִשְׁתּוֹ^{סז}, וְהָרִי הִיא נִדָּה - חֵיב חֻטָּאת^{סח}: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שָׁאֵלָה^{סט}, וְאַחֵר כֵּן יִבְעַל; אֲבָל יְבֻמָּתוֹ, אֵינוֹ רִגִּיל בָּהּ [ומתבייש] כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֵל לָהּ.

טז) ומקיים מצות ייבום. יז) אפילו בשעת עונתה, שמקיים מצות עונה. יח) למרות שטעה בדבר מצוה, כי גם בהיותה נדה, אם בא עליה בשוגג יש לו מצות שמחת עונה יחד עם איסור נדה. יט) שהיה לו לשאול אותה אם היא טהורה.

וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת, אֶחָד לְמוֹל בַּשֶּׁבֶת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(מג) מכיוון שהציבור לא יצאו ידי חובתם בקרבן שנשחט שלא לשמו, נמצא שעבר על איסור שחיטה בשבת. (מד) כגון ששחט בשבת שלשה קרבנות תמיד, במקום שניים. (מה) כי בקרבן הנוסף אין מצווה כלל, ואינו נחשב לטרוד בדבר מצווה.

יד. שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת, בשבת בשגגה - חייב חטאת, והבשר מתר בהנאה. ואין זורקין את הדם [על המזבח]^{מז}; ואם עבר וזרק דמן לשמן, בין בשוגג בין במזיד - עלו לבעלים לשם חובה, ויקטיר אמורין לערב; והבשר יאכל, ויביא השוחט חטאת על שגגתו.

(מו) למרות שזריקת הדם אינה מלאכה האסורה בשבת, אסור חכמים לזרוק את הדם, שהרי בזה הוא מתיר את הבשר באכילה (כי אסור לאכול הבשר לפני הזריקה) לצורך מוצאי שבת, שהרי בשבת אסור לבשל ולצלוח.

טו. היו לפניו שתי בהמות של צבור, אחת כחושא ואחת שמנה, והיתה חובת היום באחת, בין חטאת^{מז} בין עולה^{מח}, ושגג ושחט השתים - אם שחט כחושא בתחלה, ואחר כך שחט השמנה - פטור מקרבן חטאת^{מז}; ולא עוד, אלא שאומרים לו: 'הבא שמנה ושחט', לכתחלה. אבל אם שחט השמנה תחלה^{מז}, ואחר כך כחושא - חייב חטאת על התוספת^{מז}.

(מז) כגון ר"ח שחל בשבת, או בשבת חוה"מ, שמקריבים שעיר לחטאת. (מח) שמקריבים בשבת כמה עולות תמידין ומוספין. (מט) כי לא יוצאים ידי חובה בקרבן הכחוש (כשיש אפשרות להקריב קרבן יפה יותר). (נ) אחר ששחט את הכחוש. (נא) וכבר יצאו ידי חובתם. (נב) כי בשעה ששחט את הכחוש, התכוון לשחיטה אסורה.

[אס] נמצאת הראשונה השמנה טרפה בבני מעים - אף על פי שלא ידע שהיא טרפה בעת ששחט כחושא, ולא לזה נתפון - הואיל ונשחטה האחרונה כמצותה^{מז}, הרי זה פטור מחטאת.

(נג) כי התברר שהקרבן הראשון היה פסול.

וכן הפורס מצודה להעלות דגים מן הים^{מז} בשגגה^{מז}, והעלה תינוק^{מז} עם הדגים - בין ששמע שטבע תינוק, בין שלא שמע^{מז} - הואיל והעלה תינוק, הרי זה פטור מחטאת, אף על פי שלא היתה כונתו אלא לצוד^{מז}, מפני שהיה שוגג^{מז}. וכן כל פיוצא בזה.

מפני שהיה לו לבדק ואחר כך ישחט. וכן כל פיוצא בזה.

(כח) המנויים על הקורבן, ובמקרה כזה הקרבת הקרבן לא דוחה את השבת. (כט) ככבש, אחר שחיתתו. (ל) במקום מוסתר בגוף שאי אפשר לראותו לפני השחיטה.

יא. שחט את הפסח בשבת^{לא} שלא לשמו [לשם קרבן אחר] בטעות לב - פטור^{לג}, מפני שהזבח פשר^{לד}; שעקירת שמו [מחשבה לשם קרבן אחר] בטעות - אינה עקירה, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

(לא) כשחל יום י"ד בניסן להיות בשבת. (לב) שחשב שקרבן הפסח הוא קרבן אחר. (לג) מקרבן חטאת. (לד) ויצאו בו הבעלים ידי חובת קרבן פסח, וקיים השוחט מצווה בשחיטה זו.

יב. שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות - אם ראויין הם לקרבן פסח^{לה} - פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט ברשות^{לי}; אם אינם ראויין, כגון שהיתה נקבה או בן שתים - חייב חטאת, שהרי אינו ראוי למצות הפסח^{לי}.

(לה) שהיו כבש או עז זכר בן שנה. (לו) כי יש מצוה לשחוט קרבן פסח, והוא חשב שזהו הקרבן פסח, ולמרות שאינו עולה לו לשם קרבן פסח, וצריך להביא קרבן פסח אחר, מכיוון שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, שהרי הקריב קרבן, פטור מן החטאת. (לי) ואין זה טועה בדבר מצוה, שהרי כולם יודעים שאין מקריבים מהם קרבן פסח, ואינו נחשב ששחט ברשות.

וכן אם שגג ושחטו בשבת [לשם] שלא לאוכליו [אנשים שלא יכולים לאכול כגון חולים], או שלא למנויו [בעלי חיים], או לערלים, או לטמאים - חייב חטאת^{לח}. שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו, למנויו ושלא למנויו, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים - פטור^{לט}, שהרי הפסח פשר^{מז}. וכן כל פיוצא בזה.

(לח) מכיוון שהקרבן פסול, הוא לא קיים מצווה בשחיטה. (לט) מקרבן חטאת. (מ) בכל המקרים האלו הקרבן כשר בדיעבד, והבעלים קיימו בו את מצוות הקרבת קרבן פסח, שדוחה שבת.

יג. השוחט בשבת קרבנות הצבור^{מא} שלא לשמן^{מב} - הרי זה חייב חטאת^{מז}, ויקטיר אמורין לערב [האברים הפנימיים] [במוצ"ש]; וכן אם שחט יתר על חובת היום^{מז}, חייב חטאת על התוספת^{מח}.

(מא) שדוחים את השבת. (מב) אלא לשם קרבן אחר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עֲשִׂיתָ מְלֹאכָה בְּשִׁבְתְּךָ, וְשִׁתְךָ - חֵיב לְהֵבִיא חֲטָאתִי. אָמַר לוֹ עַד אֶחָד: 'חֵלֶב הוּא זֶה', וְשִׁתְךָ, וְחֵזֶר וְאָכְלוּ בְּשִׁגְגָה - מֵבִיא חֲטָאת; וְאִם הִתְרוּ בּוֹ - לֹזְקָה עָלָיו, אָף עַל פִּי שֶׁעָקַר הַעֲדוּת בְּעַד אֶחָדִי.

(ג) ולמרות שעד אחד אינו נאמן כדי לחייבו קרבן, מכל מקום אם הוא שותק שתיקתו נחשבת שמסכים לדבריה. (ד) כי אחרי שהאמנו לעד אחד, הדבר נחשב כאיסור ודאי.

ג. כָּכֹר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהַמִּפְרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל הַחֵלֶב שְׂאֵבֶל - לֹא יִבְיָאָה עַל הַשִּׁבְתָּ שֶׁחֵלֶל, אוֹ עַל הַדָּם שְׂאֵבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהֵבִיא קֶרְבְּנוֹ שְׁעִירַת עִזִּים וְגו'" עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא - עַד שֶׁיִּהְיֶה קֶרְבְּנוֹ לְשֵׁם חֲטָאוֹ, לֹא שֶׁיִּקְרִיבָהּ מִחֲטָא עַל חֲטָא. וְאִם הִקְרִיב, פְּסוּלָהּ.

יֵתֵר עַל זֶה אָמְרוּ: הַפְּרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל חֵלֶב שְׂאֵבֶל אָמַשׁ - לֹא יִבְיָאָה עַל חֵלֶב שְׂאֵבֶל הַיּוֹם; וְאִם הֵבִיא, (לֹא) כָּפֹר. וְאִין צְרִיךְ לֹמַר, שְׂאֵם הַפְּרִישָׁה אֲבִיו, וְמֵת, וְהִיא הֵבִין מִחֵיב בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא - שְׂלֵא יִבְיָאָה הֵבִין עַל חֲטָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר שָׁם.

ד. הַמֵּבִיא חֲטָאתָהּ עַל שְׁנֵי חֲטָאִים - תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכְּרֶהָ, וְיֵבִיא בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ לַחֲטָא זֶה, וּבְדָמֵי חֲצִיָּהּ לַחֲטָא הַשֵּׁנִי. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ חֲטָאת אַחַת עַל שְׁנֵי חֲטָאִים - תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכְּרֶהָ, וְיֵבִיא זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ, וְיֵבִיא זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ.

(ה) כלומר, הפריש חטאת אחת. (ו) וכיוון שפירש כי חטאת זו על שני חטאים הללו, אי אפשר להקריבה, שהרי נאמר "קרבנו על חטאתו" ולא קרבנו על שני חטאים, ולהקריבו על חטא אחד גם כן אי אפשר, שהרי הפריש אותו על שני חטאים ואין זה קרבנו על חטאתו. (ז) כי אסור לפדות קדשים הראויים להקרב על המזבח עד שיפול בם מום. (ח) ואי אפשר להקריבו בשותפות על שני חטאים, שהרי כתוב "קרבנו על חטאתו" בלשון יחיד, ואם אחד אינו יכול להביא קרבן אחד על שני חטאים - כל שכן שני אנשים על שני חטאים, ולהקריבו לשם אחד בלבד גם כן אי אפשר, שהרי גם השני הפרישו לחטאת שלו ואין אדם יוצא בקרבנו של חבירו.

ה. הֵבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת עַל חֲטָא אֶחָד - יִקְרִיב אִיזוֹ

(נד) וצידה היא מהמלאכות האסורות בשבת. (נה) שחשב שמותר לצוד בשבת, או ששכח שהיום שבת. (נו) שטבע בים, ומצד הצלת התינוק מותר לפרוס מצודה. (נז) וכוונתו היתה רק לצוד את הדגים. (נח) כי הולכים אחר מעשיו, והתברר שמעשיו נעשו בהיתר שהרי הציל את התינוק. (נט) כלומר, שפרש מצודה בשוגג שלא ידע ששבת היום או שחשב שאין איסור בצידה.

טז. מִי שֶׁהָיָה לְפָנָיו בְּלִילֵי הַפֶּסַח צָלִי שֶׁל פֶּסַח, וְנוֹתֵר מִן הַקֳּדָשִׁים, וְנוֹתֵן לְאָכְל צָלִי שֶׁהָיָה מִצֹּה, וְשִׁגָּה וְאָכַל הַנוֹתֵר - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת, שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה מִצֹּה בְּאֲכִילָהּ זֹה. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(ס) שאסור באכילה.

~ יום רביעי י' אלול ~

פֶּרֶק ג

מי מתכפר בקרבן החטאת.

א. מִי שֶׁהֶעִידוֹ עָלָיו עֲדִים שֶׁחֲטָא ^[בשוגג] חֲטָא שֶׁחֵיבִין עָלָיו חֲטָאת קְבוּעָה, וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ, אֵלֹא אָמְרוּ: 'אֲנוּ רֹאִינוֹךָ שֶׁעֲשִׂיתָ מְלֹאכָה בְּשִׁבְתָּ אוֹ שְׂאֵבֶלְתָּ חֵלֶב', וְהוּא אוֹמֵר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ בְּוַדָּאִי שְׂלֵא עֲשִׂיתִי דָּבָר זֶה' - אִינוּ חֵיב חֲטָאת; הוֹאִיל וְאִם יֹאמְרוּ: 'מִזִּיד הָיִיתִי', יִפְטֹר מִן הַקֶּרְבֶּן, כְּשֶׁאָמַר לָהֶם 'לֹא אֲכַלְתִּי וְלֹא עֲשִׂיתִי', נִעְשָׂה כְּאוֹמֵר: 'לֹא אֲכַלְתִּי בְּשִׁגְגָה אֵלֹא בְּזִדּוֹן', שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרְבֶּן, וְלֹא הִכְחִישׁ אֶת הָעֲדִים.²

(א) ואם היו מתרים בו, הוא היה מזיד, ואינו מביא חטאת. (ב) כי אפשר לפרש את דבריו שאומר "לא אכלתי בשוגג אלא במזיד", ולכן אינו מכחיש את העדים. אך אם אמר "לא אכלתי לא בשוגג ולא במזיד", הוא מכחיש את העדים ואינו נאמן, וחייב חטאת.

ב. שִׁתְךָ, וְלֹא הִפְלִיג ^[=מכחיש] אֶת הָעֲדִים - אֶפְלוּ אֶמְרָה לוֹ אִשָּׁה אַחַת ^[שפסולה לעדות]: 'אֲכַלְתָּ חֵלֶב', או

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יז) כלומר, אין אומרים שמכיוון שנדחה פעם מהקרבה, שוב לא יוכלו להקריבו לעולם – אלא מיד שמסתלקת הסיבה לדיחוי שוב ראוי הוא להקרבה. (יח) מום שעתיד לעבור במשך הזמן.

שִׁירָצָה, וְהַשְׁנִיָּה תִרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיִפְּלוּ דָמֶיהָ לַנִּדְבָה ט.

(ט) יקנו בדמיה קרבנות נדבה.

ט. חִיבֵי חֲטָאוֹת יִטְ וְאֲשָׁמוֹת וְדָאִין שְׁעֵבֶר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכַּפּוּרִים, חִיבִין לְהֵבִיא לְאַחַר יוֹם הַכַּפּוּרִים; וְחִיבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין [שִׁמְסִתְפָּקִים הָאֵם חֲטָאן] פְּטוּרִין כ, שְׁנַאֲמַר⁷: "מִכָּל חֲטָאוֹתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" - כָּךְ לְמַדּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [=מִסּוּרַת מִשְׁנַה רַבִּינָן], שֶׁכָּל חֲטָא שָׂאִין מִכִּיר בּוֹ אֵלָּא ה', נִתְכַּפֵּר לוֹ.

(יט) שעברו בשוגג על דבר שחייבים על זדונו כרת. (כ) להביא אשם תלוי אחר שעבר עליהם יום הכיפורים, ואם נודע לו אחר יום הכיפורים, שבוודאי חטא בשוגג, חייב להביא חטאת.

לְפִיכָךְ כ, מִי שֶׁכָּא עַל יָדוֹ סִפֵּק עֲבֵרָה כב בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אֶפְלוּ עִם חֲשֵׁכָה - פְּטוּר מֵאֲשָׁם תְּלוּי; שֶׁכָּל הַיּוֹם מְכַפְּרִי. נִמְצְאָת לְמַד, שָׂאִין מִבִּיאִין עַל לֹא הוֹדַע [סִפֵּק עֲבִירָה] שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים אֲשָׁם תְּלוּי, אֵלָּא אִם בֵּן לֹא כָּפַר לוֹ יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

(כא) מכיוון שחייבי אשמות תלויים, שעבר עליהם יום הכיפורים, פטורים מקרבן. (כב) שמסתפק אם עבר בשוגג על אחת מחייבי כריתות. (כג) ולא רק יום שלם, אלא כל שעה ושעה שלו מכפרת.

ו. הֵבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת עַל שְׁנֵי חֲטָאִים י - זֹו תִּשְׁחַט לְשֵׁם הַחֲטָא הָאֶחָד, וְהַשְׁנִיָּה לְשֵׁם הַחֲטָא הַשֵּׁנִי.

(י) ולא פירש איזו מהן על חטא זה ואיזו מהן על חטא זה.

ז. כָּכֵר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, שֶׁהַמִּשְׁמַד לַעֲבוּדָה זָרָה אוֹ לְחַלֵּל שְׁבֻתוֹת בְּפִרְהֶסְיָא [=ברבים] - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קָרְבָן כָּלִיל; וְהַמִּשְׁמַד לַעֲבֵרָה מִשְׁאָר עֲבֻרוֹת כ - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ חֲטָאָת עַל אוֹתוֹ הַחֲטָא.

(יא) גם לא על עבירה אחרת. ודינו כמומר לכל התורה כולה. (יב) שרגיל לעבור בקביעות על עבירה מסוימת.

בִּיצֵד? מִשְׁמַד לְאָכַל חֶלֶב, שֶׁאֵכַל חֶלֶב בְּשִׁגְגָה, וְהֵבִיא חֲטָאוֹ - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, עַד שִׁיַּחְזֹר בְּתִשְׁבּוּבָה. אֶפְלוּ הִיָּה מִשְׁמַד לְאָכַל חֶלֶב לְתַאֲבוֹן [לְתַאֲוָה, וְלֹא בִשְׁבִיל לְהַכְעִיס], וְנִתְחַלֵּף לוֹ חֶלֶב בְּשִׁמּוֹ, וְאֶכְלוּ, וְהֵבִיא קָרְבָן - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ; שֶׁמִּשְׁאֵכַל בְּזֻדּוֹן, בֵּין לְהַכְעִיס בֵּין לְתַאֲבוֹן - הָרִי הוּא מִשְׁמַד. הִיָּה מִשְׁמַד לְאָכַל חֶלֶב, וְשִׁגָּג וְאֶכַל דָּם - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ח. מִי שֶׁשִּׁגְגָּי וְהִפְרִישׁ חֲטָאוֹ, וְאַחַר כָּךְ יִדְ נִשְׁתַּמֵּד וְחָזַר בְּתִשְׁבּוּבָה, אוֹ נִשְׁתַּטָּה טו וְחָזַר וְנִשְׁתַּפָּה [נרפא] - אָף עַל פִּי שְׁנִדְחָה הַקָּרְבָן בִּינְתִים טו, הָרִי חָזַר וְנִרְאָה [=נִהְיָ רָאוּי לְהַקְרִיב]; שָׂאִין בְּעֲלֵי חֲזִים נִדְחִין כ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין; לְפִיכָךְ, יִקְרִיבָנָה עֲצָמָה. וְכָשֶׁם שֶׁאֵם נוֹלָד בּוֹ מוֹם עוֹבֵר יי וְנִתְרַפָּא, יַחְזֹר לְבִשְׁרוֹתוֹ - כָּךְ אִם נִדְחוּ הַבְּעָלִים וְחָזְרוּ וְנִרְאִי, יִקְרָב.

(יג) ועשה בשוגג אחד מן הדברים האסורים שעונשם חטאת. (יד) אחר שהפריש ולפני שהקריב. (טו) אחר שהפריש את החטאת ואז אין מקריבים את קרבנו, מפני שצריך שיהיה בשעת הכפרה בדעה צלולה. (טז) שאין להקריב את הקרבן לא בשעת היותו מומר, ולא בשעה שהיה שוטה.

י. אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים וְלֹא הַחֲטָאָת וְלֹא הָאֲשָׁם ככ מְכַפְּרִין, אֵלָּא עַל הַשְּׂבִים כד הַמֵּאֲמִינִים בְּכַפְּרָתָן; ככ אֵכַל הַמִּבְעֵט בָּהֶם, אֵינָם מְכַפְּרִין לוֹ. בִּיצֵד? הִיָּה מִבְעֵט, וְהֵבִיא חֲטָאוֹ אוֹ אֲשָׁמוֹ, וְהוּא אוֹמֵר אוֹ מְחַשֵּׁב בְּלִבּוֹ, שָׂאִין אֵלּוּ מְכַפְּרִין - אָף עַל פִּי שֶׁקָּרְבוּ כְּמַצּוֹתָן, לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ. וְכִשְׁיַחְזֹר בְּתִשְׁבּוּבָה מִבְּעִיטָתוֹ, צָרִיךְ לְהֵבִיא חֲטָאוֹ וְאֲשָׁמוֹ כה.

(כד) החוזרים בתשובה. (כה) שהרי לא התכפר בקרבן שלא האמין בו.

וְכֵן הַמִּבְעֵט בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים כז, אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר עָלָיו. לְפִיכָךְ, אִם נִתְחַיֵּב בְּאֲשָׁם תְּלוּי, וְעֵבֶר

7. ויקרא-אחריות, טז, ל.

הפניות לשיחות קודש אלא . . בכפרת: גדר כפרת יום הכיפורים ודיוק הלשון **הלכה י: צ"ע** מה הדין בהביא קרבן בלא תשובה או בלא וידוי – רשימות ח' קס"ד ס"ה. **המאמינים** – לקר"ש חכ"ז ע' 126.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לב) כי חוץ מזה שעבר עבירה בשוגג, עשה גם אחד מהדברים שחייבים עליהם מיתת בית דין. (ג) כלומר, שנגמר דינו אחר שנשחט קרבנו. (ד) מכיוון שאסור לענות את דינו, ולהמתין זמן רב עם ביצוע גזר הדין.

פרק ד

מספר קרבנות חטאת שצריך להביא העובר על כמה עבירות

א. העושה עבירות הרבה בעלם אחד - [שלא ידע על איסורם], חייב חטאת על כל אחת ואחת; ואפלו עשה השלש וארבעים אלו שמינינו בעלם אחד, מביא שלש וארבעים חטאות. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חייב עליו משום שמות הרבה - [שכולל כמה איסורים], חייב על כל שם ושם - והוא, שהיה האסורין כלן באין באחת, או אסור מוסיף, או אסור כולל.

(א) שהעושה אותן בשוגג, חייב עליהן חטאת. (ב) לעיל בפרק א הלכה ד. (ג) שכל האיסורים באו בכח אחת. (ד) שעל ידי האיסור המאוחר נוסף איסור בדבר האסור, כגון שהאיסור המאוחר אסר את הדבר על אנשים נוספים שלא היו אסורים באיסור הקודם, או שהאיסור המאוחר חמור יותר מהאיסור הקודם. (ה) שהאיסור הנוסף, כולל דברים נוספים, שלא היו באיסור הקודם.

ביצד? השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לעבודה זרה - חייב שלש חטאות: משום שוחט קדשים בחוץ, ומשום מחלל שבת, ומשום עובד עבודה זרה - שהרי שלשת האסורין באין באחד. (ו) מיד בגמר השחיטה, הוא עובר על שלושת האיסורים.

במה דברים אמורים? באומר: 'בגמר זביחה הוא עובד אותה' - [לעבודה זרה]. אבל אם לא היתה פונתו לקדש - משישחט בה מעט לשם עבודה זרה, תאסר^ט, ואינו חייב משום שוחט בחוץ עד שישחט שנים^{קנה וושט} או רב שנים; ונמצא, כשגמר השחיטה, שחט בהמה האסורה לקרבן, שאינו חייב עליה משום שוחט בחוץ, כמו שבארנו במעשה הקרבנות.

(ז) שהוא חייב שלש חטאות. (ח) לעבוד את העבודה זרה בגמר השחיטה דווקא. (ט) הבהמה להקרב על המזבח, כדין תקרובת עבודה זרה. (י) שאינו חייב על שחיטת קדשים בחוץ, אלא על הראויים ליקרב על המזבח.

עליו יום הכפורים, והוא מבעט בו - הרי זה לא נתפטר לו; וכשיחזר בתשובה אחר יום הכפורים, חייב להביא כל אשם תלויו שהיה חייב בו.

(כו) שאינו מאמין שיום הכיפורים מכפר. (כז) מכיוון שיום הכיפורים לא כיפר עליו.

נקודות משיחות קודש ~

"השבים המאמינים בכפרתו כו".

בזה שכתב "השבים המאמינים" ולא "השבים והמאמינים" יש לפרש שאין כוונתו לתשובה מפורטת על החטאים אלא על תנועה כללית של תשובה שמתבטאת בזה שאינו מבעט, ומאמין בכפרה.

דיוק נוסף י"ל בזה: הלכות אלו נאמרו בנוגע לקרבנות שהם בזמן הבית וא"כ מדוע כתב יוה"כ מכפר ולא כתב "שעיר המשתלח מכפר" או "קרבנות יוה"כ מכפרים".

וי"ל שעיקר מציאות של "מבעט" אינו שייך לשעיר המשתלח כיון שכפרתו אינה תלויה באדם הפרטי הזה אלא כה"ג מתוודה על כל עוונות בית ישראל ולכן לא שייך אצל שעיר ענין "מבעט", שיבטל את פעולתו.

מה ששייך לבטל את כפרת השעיר המשתלח הוא רק מסובב מיום הכיפורים כיון שאינה כפרה בפני עצמה אלא קשורה ליום הכיפורים. לכן, אם מבעט ביום הכיפורים שהוא נותן התוקף של השעיר, מבטל בדרך ממילא את פעולתו השעיר המשתלח.

לקוטי שיחות, חלק כז, עמוד 127 ואילך.

יא. כל אשמות שבתורה, מעכבין את הכפרה [עד שיקרב קרבן האשם] - חוץ מאשם נזיר [שנטמא]^{כח}. ספק [טומאת] נזיר, וספק מחסרי כפרה^{כט} - [שם נטמא, אסורים בקודשים עד שיקריבו קרבנם], וספק שוטה^ל - כלן מביאין לקרבנותיהן אחר יום הכפורים לא.

(כח) וצריך לביא קרבן אשם וקרבן חטאת, ואחר כך למנות מחדש את ימי נזירותו, ויכול למנות את ימי הנזירות החדשים מיום שהקריב את החטאת למרות שעדיין לא הקריב את האשם. (כט) כגון ספק זב, ספק זבה, ספק יולדת וספק מצורע. (ל) סתם סוטה, שקינא לה בעלה ונסתרה, וספק אם נטמאה אם לא נטמאה, שחייבת להביא מנחת קנאות. (לא) ואין יום הכיפורים מכפר עליהם.

יב. מי שהוא מחייב חטאת או אשם, והרי הוא יוצא להרג מבית דין - אם היה זבחו זבוח^{לג} [שחוט]^{לג}, משהיו אותו עד שייצק הדם, ואחר כך יתרג; ואם עדין לא נשחט הזבח, אין משהיו אותו עד שיקריבו עליו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְבִדְהָ כִּד. וְנִמְצְאָת סֶרַח בַּת בִּתְּיָה, וְאַחֹת
אֶשְׁתּוֹ יִמְיָא מֵאֲבִיהָ כִּי; וְהֵם שְׁנֵי אֲסוּרֵי הַבָּאִין פְּאַתְתָּיָה.

(יט) שהוא בעלה של רחל, בתו של לכן. (כ) שהיא אשתו
השנייה, ואינה בתו של לכן. (כא) שהוא חותנו של יעקב.
(כב) שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו.
(כג) אחרת חוץ מסרח. (כד) שעדיין אין על יעקב שום
איסור "אחות אשתו", וכשנולדה סרח חלים על יעקב שני
האיסורים: "בת בתו" ו"אחות אשתו" בבת אחת.
(כה) נכדתו, שהיא בת תמנע, שהיא בתו של יעקב.
(כו) רחל. (כז) לכן. ולא מאמה. (כח) שמיד עם לידתה
של סרח, חלים על יעקב שני האיסורים כאחד.

וְנִשְׁאָת סֶרַח לְרֵאוּבֵן כִּי, וְנִשְׁאָרָהּ עַל שְׁאָר בְּנֵי
יַעֲקֹב לֹא; נֹסֶף בְּהִלָּב אִסוּר לַיַּעֲקֹב, וְהָרִי הִיא פֶלְתוֹלָה.
מֵת רֵאוּבֵן, אוֹ גֵרֶשׁ, וְנִשְׁאָת סֶרַח זֹו לְאַחִי יַעֲקֹב
מֵאִמּוֹ - מֵתוֹף שֶׁנִּשְׁאָרָהּ עַל שְׁאָר אָחִי יַעֲקֹב לֹא, נֹסֶף
לַיַּעֲקֹב בְּהִלָּה אִסוּר אֶשְׁתְּ אָחִיו לִי.

(כט) בן יעקב, שהיא בת אחותו, ומותרת לו. (ל) בנישואין
אלו. (לא) משום "אשת אחיו". (לב) בנישואין אלו.
(לג) שמתוך שנאסרה על בני יעקב, נאסרה גם על יעקב
עצמו, שהרי באיסור מוסיף - חל איסור על איסור, כנ"ל.
(לד) משום אשת אח. (לה) בנישואין אלו, על האיסורים
הקודמים. (לו) שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף.

מֵת אוֹ גֵרֶשׁ לִי, וְנִשְׁאָת סֶרַח זֹו לַיַּשְׁמֵעֵאל לֹא - מֵתוֹף
שֶׁנִּשְׁאָרָהּ עַל שְׁאָר אָחִי יַשְׁמֵעֵאל לֹא, נֹסֶף בְּהִלָּה אִסוּר
לַיַּעֲקֹב מֵשׁוּם אֶשְׁתְּ אָחִי אָבִיו. מֵת יַשְׁמֵעֵאל,
וְנִפְלָה לִיבּוֹם לִפְנֵי יַצְחָק מֵאִי, וְעָבַר יַצְחָק וְיִבְמָה, אָף
עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁנִיָּה לֹא מֵב - מֵתוֹף שֶׁנִּשְׁאָרָהּ עַל שְׁאָר
אָחִיו מֵב, נֹסֶף בְּהִלָּה אִסוּר לַיַּעֲקֹב מֵשׁוּם אֶשְׁתְּ אָבִיו,
וּמֵשׁוּם אֶשְׁתְּ אִישׁ; שְׁשֵׁנִי הָאֲסוּרִין בָּאִין בְּאֶחָד מֵב.

(לז) בעלה, שהוא אח של יעקב. (לח) דוד יעקב, שהוא אחי
יצחק אביו. (לט) באיסור אשת אח. (מ) בנישואין אלו.
(מא) שהוא אביו של יעקב. שמן התורה יש חיוב על יצחק
לייבמה, ורק מדרבנן אסרו לייבם בת נכדתו, משום איסור
שניות. (מב) וקידושין תופסים באיסור דרבנן. (מג) של
יעקב מאביו, משום אשת אב. (מד) וחלים שניהם בבת
אחת על האיסורים הקודמים, ששניהם מוסיפים עליהם,
ובאיסור מוסיף, איסור חל על איסור.

אִם שָׁגַג יַעֲקֹב וּבָא עַל סֶרַח זֹו בְּשִׁיָּהּ נְדָה מֵה, בְּחִי
יַצְחָק בְּעִלָּה מֵוּ וּבְחִי רָחֵל אֶשְׁתְּ יַעֲקֹב מֵו - הָרִי זֶה

הִתְהַיָּא חֲטָאת הָעוֹף יִב, וְהָיָה חֲצִי הַקֶּנֶה שְׁלֵה פָגוּם
[שחוט], וְהוֹסִיף בּוֹ יִב כָּל שֶׁהוּא יִב בְּשִׁבְתָּ לְשֵׁם עֲבוּדָה
זָרָה - חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת, שֶׁהָרִי שְׁלֹשֶׁת הָאֲסוּרִין
בָּאִים פְּאַתְתָּיָה. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה [בשוגג] בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ - חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת יִב,
מִפְּנֵי שְׁשֵׁנִי הָאֲסוּרִין בָּאִין בְּאֶחָת.

(יא) זו ששחט בחוץ, בשבת, לעבודה זרה. (יב) שהעוף
נהיה מותר באכילה, בשחיטת רוב סימן אחד. (יג) שחט
אותה. (יד) ועל ידי ההוספה הזו, נגמרת השחיטה בעוף,
ואם היה העוף חולין, היה מותר באכילה. (טו) שבשחיטת
הכל שהו עובר הוא על שחוט חוץ, על שחיטה לע"ז והוא
מחלל את השבת. (טז) גם משום איסור עשיית מלאכה
בשבת, וגם משום איסור עשיית מלאכה ביום הכיפורים.

הַבָּא עַל אֶשְׁתְּ אָחִיו, הַקָּיָם [הח"י], כְּשֶׁהִיא נְדָה -
מֵבִיא שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת: מֵשׁוּם אֶשְׁתְּ אִישׁ, וּמֵשׁוּם
אֶשְׁתְּ אָח - וְהֵם שְׁנֵי אֲסוּרֵי הַבָּאִים בְּאֶחָת; וּמֵשׁוּם
נְדָה - שֶׁהוּא אִסוּר מוֹסִיף [נוסף], שֶׁמֵּתוֹף שֶׁנִּשְׁאָרָהּ
בְּהִלָּה אִסוּר זֶה לְבַעֲלָהּ, נֹסֶף לִיבְמָה [אח בעלה]. וְכֵן
פְּיֻצָּא בְּזֶה.

הַבָּא עַל אָבִיו, חֵיב שְׁתֵּים - מֵשׁוּם "עֲרוֹת אָבִיךָ ..
לֹא תִגְלֶה" ⁸, וּמֵשׁוּם "וְאֵת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב". וְכֵן
הַבָּא עַל אָחִי אָבִיו חֵיב שְׁתֵּים - שֶׁנִּשְׁאָרָהּ: "עֲרוֹת
אָחִי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה".

הַבָּא עַל הַזָּכוֹר, וְהִבִּיא [את אותה] זָכוֹר עָלָיו, בְּעֵלָם
אֶחָד - אָף עַל פִּי שֶׁהֵם שְׁנֵי גּוֹפִין יִב, אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא
חֲטָאת אֶחָת, שֶׁנִּשְׁאָרָהּ ¹⁰: "וְאֵת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב" -
הַשּׁוֹכֵב וְהַנִּשְׁכָּב, שֵׁם אֶחָד הוּא יִב. וְכֵן הַבָּא עַל
הַבְּהֵמָה, וְהִבִּיא [את אותה] בְּהֵמָה עָלָיו, בְּעֵלָם אֶחָד -
אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אֶחָת. עֲשׂוּ הַשּׁוֹכֵב וְהַנִּשְׁכָּב
בְּבִהֵמָה וּזְכוֹר, כְּבַעֲלָהּ אֶחָת.

(יז) שבעת שבא על הזכור הוא עשה מעשה ביאה בחבירו,
וכשהביא את הזכור עליו חבירו עשה את מעשה הביאה.
(יח) שני המעשים הם איסור אחד.

ב. יֵשׁ בּוֹעֵל [בשוגג] בְּעִלָּה אֶחָת, וְחֵיב עָלֶיהָ
שְׁמוֹנֶה חֲטָאוֹת. פִּיֻצָּד? יַעֲקֹב יִשְׁתִּיָּה לֹו בַת
מְזֻלְפָּה יִשְׁמָה תִּמְנֵע; נִשָּׂא לְבָן כִּא תִּמְנֵעֵכָּ, וְהוֹלִיד
מִמֶּנָּה בַת, וְשִׁמָּה סֶרַח, וְאֵין לְלָבָן בַּת יִב אֶלָּא רָחֵל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שלשתן בבת אחת, על ידי שליח. (נח) כלומר, התחיל בשלש נשים, וסיים בלשון יחיד "זימה היא", להורות כי לפעמים אינו חייב על שלש אלו אלא חטאת אחת.

ה. אכל הבא על אחותו, שהיא אחות אביו, שהיא אחות אמו - חייב שלש חטאות, שנאמר¹²: "עֲרֹת אֲחֹתוֹ גִּילָה", לחייב על אחותו בפני עצמה - ואף על פי שהיא אחות אמו ואחות אביו. והיאך תהיה זאת? כגון שפא על אמו, והוליד ממנה שתי בנות, ובפל אחת מבנותיו, והוליד ממנה בן - כשיבוא הממזר הזה על הבת השנית, שהיא אחות אמו הממזרת, שהיא אחותו מאביו, שהיא אחות אביו מאמו - חייב שלש חטאות. וכן כל פיוצא בזה.

(נט) כי העניין הזה של "ערות אחותו גילה" נכפל בפסוק, כדי להורות שהוא חייב על כל שם ושם. (ס) אם עשה מעשה אחד שחייב עליו משום שמות הרבה, חייב על כל שם ושם.

פרק ה

דיני שגגות עריות.

א. הבא על ערוה אחת ביאות הרבה בעלם אחד [-כולן - בשגגה רצופה אחת] - אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה זמנים הרבה - הואיל ולא נודע לו בינתיים, והרי הוא גוף אחד, הרי הכל שגגה אחת, ואינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם שגג בזה, ואחר כך נודע לו [האיסור], וחזר ושגג בזה עצמה, ובעילה - חייב על כל בעילה ובעילה; שהדיעות, מחלקות השגגות.

(א) אשה האסורה עליו באיסור כרת. (ב) בא עליה וחזר ובא על אותה הערוה עצמה כמה פעמים. (ג) בין ביאה אחת לשניה שהיא אסורה עליו, וכל הבעילות האסורות נעשו בהעלם אחד. (ד) וכל העבירות נעשו באותו גוף. (ה) קרבן חטאת. (ו) וכל בעילה נחשבת לשגגה אחת, כי בשעה שידע שהיא אסורה עליו לא היה ראוי להביא חטאת שהרי המזיד טינו מביא חטאת, ולכן ידיעה זו מחלקת בין חיובי החטאת.

ב. הבא על הערוה ביאות הרבה בעלם אחד, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה [על האיסור] בין כל ביאה וביאה [ואח"כ שכתה], שנמצאו הביאות אצל

חייב עליה שמונה חטאות: משום בת בתו, ומשום אחות אשתו, ומשום פלתי, ומשום אשת אביו, ומשום אשת אחי אביו, ומשום אשת אביו, ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן כל פיוצא בזה.

(מה) ומתוך שנאסרה על בעלה יצחק, נאסרה גם על יעקב. (מו) אבל לאחר מיתתו, אינו חייב משום אשת איש. (מז) שהיא אחות סרח, אבל לאחר מותה של רחל אינו חייב משום איסור אחות אשתו, שאיסור אחות אשתו הוא רק בחיי אשתו. (מח) סרח בת תמנע בת יעקב. (מט) שהיא בתו של לבן, ואחותה של רחל אשת יעקב. (נ) אשת בנו ראובן, שאסורה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה. (נא) שהרי נישאה לאחיו מאמו. (נב) שהרי נישאה לישמעאל.

ג. כל אלו שתאסר זו הערוה עליהן באסור מוסף¹¹ - צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסר עליהן; ומתוך שתאסר עליהן, יתוסף אסור אחר לזה. אבל אם אינם מצויין, אין אומרים: 'הואיל ואלו הנה לזה בנים או אחים, היתה נאסרת עליהם, יתוסף בה אסור לזמן' [לזה] שהיא אסורה לו כבר באיסור אחר; שחרי אין שם עתה לא בן ולא אח. וכן כל פיוצא בזה.

(נג) כאשר ערוה היתה אסורה על אדם, וחל עליה איסור לאנשים נוספים, שלא היו אסורים עליה לפני זה, ומכיוון שנוסף בה איסור לאנשים אחרים, נוסף בה איסור גם על זה שכבר היתה אסורה עליו. (נד) שנוסף עליהם האיסור.

ד. מי שהיה נשוי שלש נשים, ובא על אמה של אחת מהן, שהיא אם אמה של שניה, שהיא אם אביה של שלישית¹² - אף על פי שזקנה זו היא חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו, ושלשה שמות הם, ואסור בת אחת היא¹³ - אינו חייב אלא חטאת אחת, לפי שנאמר באשה ובתה ובת בנה ובת בתה¹⁴: "שאר הנה, זמה היא" - הכתוב עשה שלשה גופין כגוף אחד¹⁵, לפיכך יחשבו השלשה שמות כשם אחד.

(נה) כגון שנשא את לאה ונשא גם את בתה של רחל אחותה של לאה, וגם את בת בנו של לבן, שהוא אחיהן של לאה ורחל, ושגג ובא על אשת לבן (אחר מות) שהיא אמם של לאה ורחל. (נו) שלושה איסורים. (נז) כגון שקידש את

11. ויקרא-אחרי-מות, יח, יז. 12. ויקרא-קדושים, כ, יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחד, וְנוֹדַע שְׁבַעֲלָה קִנִּים - חֵיבֶת קָרְבֵּן אֶחָד^ט; וְאִם נִשְׁאֵת לְאֻנָּשִׁים הִרְבֵּה, אוֹ זֶנֶת [=זנות] עִם אֻנָּשִׁים הִרְבֵּה - חֵיבֶת חֲטָאת עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גּוֹפִין מִחֻלְקִין, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִכֵּל בְּשִׁגְגָה אֶחָת.

(יח) מעד אחד, או מעבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו. (יט) מכיוון שנודע לה שבעלה הראשון חי רק אחרי כל הבעילות, כל הבעילות היו בהעלם אחד.

הַבָּא עַל הַנְּדָה בְּשִׁגְגָה^כ, וְטָהֲרָה מִנְּדָתָהּ וְטָבְלָה, וְחִזְרָה וְרָאָתָ דָּם נְדָה, וְכָא עָלֶיהָ פַּעַם שְׁנִיָּה בְּאוֹתָהּ שִׁגְגָה עֲצֻמָּה^{כא} - חֵיב עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם^{כב}, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעֵלָם אֶחָד^{כג} וְהוּא גּוֹף אֶחָד^{כד}; שְׁזָמַן נְדוּת זֶה - חוּץ מִזְמַן נְדוּת הַשְּׁנִי^{כה}, וְהָרִי הֵן בְּשִׁתִּי נָשִׁים נְדוּתִי^{כו}.

(כ) שחשב שהיא טהורה, או ששכח שהנדה אסורה. (כא) בהעלם אחד, שלא נודע לו כל הזמן שהיא נדה, שלא סיפרה לו כל הדבר שהיא נדה וטבלה ושוב פרסה נדה, או שלא נודע לו כל הזמן שהנדה אסורה. (כב) חטאת אחת, על כל פעם שהיא נטמאה. (כג) שהוא בעל את הנדה בכל הפעמים בהעלם אחד. (כד) כי האיסור הוא גוף אחד, שהרי בעל אותה אשה כמה פעמים. (כה) ימי האיסור שלה בשעת הבעילה הראשונה נפרדים מימי האיסור שלה בשעת הבעילה השנייה, כי היו ביניהם ימי טהרה. (כו) שהבא עליהן בהעלם אחד, חייב שתי חטאות.

ו. הַבָּא עַל אִשְׁתּוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת וְסִתָּהּ [=המחזור החדשי], וְרָאָתָּ^ה דָּם בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישִׁי^ו - הָרִי אֱלוֹ פְטוּרִין מִקָּרְבֵּן חֲטָאת, מִפְּנֵי שֶׁזֶה בָּאָנוּס הוּא וְאִינוּ שׁוֹגֵג; שֶׁהַשּׁוֹגֵג^ז, הֵיךְ לוֹ לְבַדֵּק וּלְדַקֵּק, וְאֵלּוּ בְּדֵק יָפָה יָפָה וְדַקֵּק בְּשִׁאֲלוֹת, לֹא הֵיךְ בָּא לִידֵי שִׁגְגָה; וּלְפִי שְׁלֹא טָרַח בְּדִרְיָשָׁה וְחִקְרָה וְאַחֲרֵי כֵן יַעֲשֶׂה, צָרִיף בְּפָרָה. אֲבָל זֶה, מָה הֵיךְ לוֹ לַעֲשׂוֹת? הָרִי טָהוֹרָה הִיטָהּ, וְשְׁלֹא בְּשַׁעַת וְסִתָּהּ בָּעַל; אֵין זֶה אֱלָא אֲנָס.

(ז) ונמצא שבא על נדה האסורה עליו באיסור כרת. (ח) שמחויב קרבן. וכגון שבא על אשתו נדה וחשבה שהיא טהורה.

לְפִיכָךְ^ט, בֵּין שְׁנִמְצָא דָּם עַל עֵד [=בגד] שְׁלֵה, בֵּין שְׁנִמְצָא עַל עֵד שְׁלֹו - פְטוּרִין^י. אֲבָל אִם עֶבֶר, וְכָא עָלֶיהָ סִמּוֹן לְוִסְתָּהּ^{יא}, וְדָמָה שִׁיבַעֵל וּפִרְשׁ קָדָם שִׁתְרָאָה דָּם, וְרָאָתָה בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישִׁי - חֵיבִין בְּקָרְבֵּן; שְׁזוֹ שִׁגְגָה הִיא^{יב}.

בְּהַעֲלָמוֹת הִרְבֵּה - הוּא מְבִיא חֲטָאת אֶחָת, וְהִיא מְבִיאָה חֲטָאת עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה; הָיָה לוֹ הוּא יְדִיעוּת בִּינְתִים^{יג}, וְהִיא בְּהַעֲלָם אֶחָד - הוּא מְבִיא חֲטָאוֹת הִרְבֵּה^{יד}, וְהִיא מְבִיאָה חֲטָאת אֶחָת.

(ז) שנודע לו בין ביאה לביאה שבעל באיסור, ובשעת הביאות שכח שדבר זה אסור. (ח) על כל ביאה וביאה.

ג. הַבָּא עַל עֲרִיּוֹת הִרְבֵּה^ט בְּעֵלָם אֶחָד^י - אֵף עַל פִּי שְׁפָלָן מִשֵּׁם [סוג איסור] אֶחָד - הוּאֵיל וְהֵן גּוֹפִים מִחֻלְקִין^{יא}, חֵיב עַל כָּל אֶחָת וְאַחֲתִי^{יב}. פִּיֶּצֶד? הָרִי שֶׁבַעֵל חֲמֵשׁ נָשִׁים נְדוּת, או שְׁבָא עַל חֲמֵשׁ אֲחִיוֹתָיו, או עַל חֲמֵשׁ בְּנוֹתָיו, בְּעֵלָם אֶחָד - חֵיב עַל כָּל גּוֹף וְגוֹף.

(ט) בא בשוגג על כמה נשים האסורות עליו. (י) שנעלם ממנו שדבר זה אסור במשך כל זמן הביאות האלו, ולא נודע לו בין ביאה לביאה. (יא) מכיון שהביאות הללו לא היו בגוף אחד אלא בכמה גופים. (יב) חייב קרבן חטאת על כל גוף וגוף.

מִכָּאֵין^{יג} אִתָּהּ לָמַד, שֶׁזֶה שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים: 'הַבָּא עַל הַזָּכּוֹר וְהִבִּיא זָכוֹר עָלָיו בְּעֵלָם אֶחָד - חֵיב חֲטָאת אֶחָת'^{יד}, בְּשִׁתָּהּ אוֹתוֹ הַזָּכּוֹר עֲצֻמוֹ^{טו}. אֲבָל אִם הָיָה זָכוֹר אֶחָד - בֵּין שְׁבָא עַל שְׁנֵיהֶן, בֵּין שְׁבָא עַל זֶה וְהִבִּיא זֶה עָלָיו^{טז} - חֵיב עַל כָּל גּוֹף וְגוֹף. וְהוּא הִדִּין בָּבָא עַל הַבְּהֵמָה וְהִבִּיא בְּהֵמָה עָלָיו^{יז}.

(יג) שאנו מחלקים באיסור אחד בין כמה גופים, שחייב כמה חטאות, לבין גוף אחד שחייב חטאת אחת על כמה ביאות. (יד) כדלעיל פרק ד הלכה א. (טו) שהביא על עצמו את אותו הזכר שהוא בא עליו מקודם, והעבירה נעשתה בגוף אחד. (טז) זכר אחר. (יז) שמה שאנו אומרים כי הבא על בהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת (כדלעיל פרק ד הלכה א), שאין זה אלא אותה הבהמה שבא עליה לפני זה, אותה הבהמה עצמה הביא עליו לאחר מכן, אבל בבהמה אחרת - חייב שתי חטאות, משום שהם שני גופים.

ד. הָאִשָּׁה שֶׁהִבִּיאָה עָלֶיהָ בְּהֵמָה הִרְבֵּה בְּעֵלָם אֶחָד - חֵיבֶת חֲטָאת עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה; שֶׁהָרִי הֵן גּוֹפִין מִחֻלְקִין. וְהָרִי זֶה כָּמִי שֶׁנִּבְעֲלָה לְאֻנָּשִׁים הִרְבֵּה בְּעֵלָם אֶחָד - שֶׁהִיא חֵיבֶת חֲטָאת עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ.

ה. הָאִשָּׁה שֶׁהִלָּךְ בְּעֵלָה לְמַדִּינַת הָיִם [=לחור"ל], וְשִׁמְעָה^{יח} שְׁמַת, או בָּאוּ עֲדִים שְׁמַת, וְנִשְׁאֵת בֵּין עַל פִּי עֲצֻמָּה [ע"פ עדות ב' עדים] בֵּין עַל פִּי בֵּית דִּין [ע"פ עד

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הטמאה - אף על פי שפרש מיד והוא מתקשה, אינו חיב אלא חטאת אחת; מפני שקניסתו ויציאָתו, שהן כשתי בעילות, בשגגה אחת הן, ובהעלם אחד עשה הכל.^ט

(מז) ששגת הכניסה היא שגגה במציאות הדברים, שחשב שתקדים הבעילה את הראיית דם, ושגגת היציאה היא שגגה בדין, שלא ידע שצריך להמתין עד שימות האיבר. (מח) בכניסה וביציאה, שהן כשתי בעילות נפרדות. (מט) שהרי שתי השגגות היו בדין, ולא במציאות הדברים.

והוא הדין בשאר עריות, שאם שגג ובא על הערוה על דעת שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה, והוא בתוך התשמיש - לא יפרש מיד; שיעציאתו הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש והוא מתקשה - אינו חיב אלא חטאת אחת; שהכל שגגה אחת היא.

(נ) שהרי שתי השגגות היו בדין, ולא במציאות הדברים.

~ יום חמישי י"א אלול ~

פרק ו

צירוף איסורים לחיוב קרבן.

א. דין שגגת המאכלות ^[האסורים], בדין שגגת הבעילות ^[האסורות]; לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם ^[של איסור] אחד בעלם אחד - אף על פי שיש ביניהן ימים ימים רבים, אינו חיב אלא חטאת אחת. פיצד? אכל חלב היום, ואכל חלב למחר, וחלב למחר, בעלם אחד - אף על פי שהן בשלשה תמחויין ^[=קערות], אינו חיב אלא חטאת אחת. אכל אם אכל פזית ^[כגודל דית] חלב, ונודע לו, וחזר ואכל פזית חלב, ונודע לו - חיב על כל אכילה ואכילה; שהידיעות, מחלקות השגגות ^[כל שכתב שאת ידיעה מחייבת].

(א) כלומר, אם אכל דבר איסור כמה פעמים, ונעלם ממנו במשך כל הזמן (מהתחלת האכילה הראשונה עד סוף האכילה האחרונה) שדבר זה אסור באכילה. (ב) על כל האכילות, כי לענין האכילות אין הימים מחלקים, אלא רק הידיעות מחלקות, וכל זמן שלא נודע לו ביניהם שעבר על איסור חיב קרבן אחד. (ג) ביום השלישי.

(כט) מכיוון שזה אונס. (ל) למרות שוודאי בעל נדה, פטורים מטעם הנ"ל שזה אונס גמור, ואין חיוב חטאת אלא על השוגג. (לא) שאסור לבוא עליה בעונה הסמוכה לוסתה, שמה תראה דם בשעת תשמיש. (לב) כלומר, אין זה מזיד, שהרי לא התכוון לבעול בעת שהיא נדה. וגם אין זה אונס, כי לא היה לו לבעול סמוך לוסת, אלא שוגג הוא.

לפיכך^{לג}, אם נמצא דם על עד שלול^{יד} - שניהם טמאים^{לה}, וחיבין בקרבן; נמצא דם על עד שלה - אם קנחה עצמה מיד כשפרש הבעל, ולא שהת^{לה} - שניהם טמאים, וחיבין בקרבן. ואם שהת^{לז} פדי שתושיט ידה לתחת הפר, או לתחת הפסת, ותטל עד לבדק בו, ואחר כך קנחה עצמה - שניהם טמאים בספק^{לה}, ופטורין מקרבן^{לט}; ואם שהת פדי שתירד מן המטה ותדיח את פניה^מ, ואחר כך קנחה עצמה^{מא} ונמצא דם^{מב} - בעלה טהור^{מג}.

(לג) כיון שזהו שוגג, וחיבים חטאת. (לד) שהוא קינח בו אחר התשמיש. (לה) שבעת ימים, היא משום טומאת נדה, והוא משום שהבועל נדה כנדה. (לו) אלא קינחה עצמה מיד סמוך לפרישתו. (לז) מזמן פרישתו של הבעל, ועד שקינחה את עצמה. (לח) כי יתכן שהדם בא לאחר התשמיש. (לט) חטאת, כי אין מביאים קרבן חטאת על ספק עבירה, אבל חייבים בקבן אשם. (מ) של מטה, מהתשמיש. (מא) כלומר, ששהתה זמן שאפשר לו לרדת מן המיטה וכן לקנח את עצמה. ורק לאחר משך זמן זה קינחה עצמה. (מב) על המטלית שקינחה בה. (מג) ותולים שהדם הזה בא לאחר גמר התשמיש, ואילו בשעת התשמיש לא היתה נדה כלל.

ז. מי שעבר ובעל סמוך לוסת, על דעת שתקדם ביאתו לראית הדם, והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש, ואמרה לו: 'נטמאתי' - הרי זה לא יפרש כשהוא מתקשה^{יד}, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש כשהוא מתקשה - חיב שתי חטאות: אחת על פניסתו, שהרי בעל נדה^{מח}, ואחת על יציאתו^{מז}, שיעציאתו הנאה לו כביאתו.

(מד) כשהאבר עדיין חי. (מה) בשוגג. (מו) שפירש באבר חי, ופרישה זו נחשבת לו כביאה בפני עצמה.

במה דברים אמורים? בשידע שאסור לבעל בשעת הוסת, ודמה שתקדם בעילתו לראיתו, ולא ידע שאסור לפרש מיד - שנמצאו לו שתי העלמות^{מז} בשתי הבעילות^{מח}. אבל אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הוסת, ולא ידע שאסור לפרש מיד מן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כל שם ושם. לפיכך, הטמא שאכל כזית חלב נותר, ביום הפורים - מביא ארבע חטאות, ואשם: חטאת אחת משום טמא שאכל קדש, ואחת משום אוכל חלב, ואחת משום אוכל נותר; ואחת משום יום הפורים - והוא שיעטרף אכל אחר עם כזית זה, עד שישלימו לכפותכת [=כתמר - שיעור האיסור ביום כיפור]. ומביא אשם ודאי למעילה, שהרי נהנה מן ההקדש בשגגה טו.

(ג) כלומר, שחלו על כזית זה כמה איסורים. (יד) שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו. (טו) והמועל בהקדש בשוגג משלם מה שנהנה בתוספת חומש ומביא איל לאשם.

ה. האוכל טו ושותה יז ביום הפורים בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; אכילה ושתיה, אחת היא יח.

(טז) ככותבת. (יז) מלא לוגמיו. (יח) משום ששניהם נאסרו בפסוק אחד, והרי זה כמי שאכל שתי ככותבות או שתי שני מלא לוגמיו בהעלם אחד שחייב רק חטאת אחת.

ו. העושה מלאכה ביום הפורים שחל להיות בשבת - חייב שתי חטאות, מפני שהן שני אסורין הבאין פקאדו.

ז. אכל פחצי זית חלב, וכחצי זית דם, בעלם אחד - אינו חייב קרבן; כשם שאין האסורין מצטרפין למלקות ט, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות - כך אין מצטרפין לקרבן.

(ט) ואם אכל כחצי זית חלב וכחצי זית דם במזיד, אינו מתחייב במלקות.

ח. אכל פחצי זית [מאיסור בשוגג], ונודע לו [שאכל], ויחזר ושכח [שזה אסור], ואכל פחצי זית אחר בעלם שני - פטור כ; שהרי נודע לו בניתים, ויש ידיעה לחצי שיעור [-שהיא מחלקת בין שתי האכילות]. וכן אם כתב אות אחת בשבת בשגגה כ, ונודע לו, ויחזר ושכח, וכתב אות שניה סמוכה לה בעלם שני - פטור מקרבן חטאת כ. וכן כל פיוצא בזה.

(כ) מאותו איסור. (כא) מחיוב חטאת, למרות שאכל כזית שלם בפחות מכדי אכילת שלוש ביצים. (כב) ואיסור כותב בשבת הוא בכותב שתי אותיות. (כג) כי יש ידיעה לחצי שיעור.

וכן המעביר [ברשות הרבים] שתי אמות בשוגג, ושתי אמות במזיד, ושתי אמות בשוגג כ - אם בזריקה כ,

אכל פחצי זית חלב, ויחזר ואכל פחצי זית חלב בעלם אחד - אף על פי שהם שני תמחויין, ואף על פי שהפסיק ביניהן - הרי אלו מצטרפין, ומביא חטאת; שאין התמחויין מחלקין. והוא, שלא ישהה ביניהן יותר מכדי [שיעור זמן של] אכילת שלש ביצים, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות; שפשם שיעטרף השעורי למזיד למלקות, כך מצטרף השעור לשוגג בקרבן.

(ד) ואיסור אכילת חלב הוא ב'כזית'. (ה) שאכלם בנפרד ובהפסקה ביניהם. (ו) להשלימו לכזית שלם.

ב. אכל נותר [-בשר קרבן לאחר זמן אכילתו] מחמשה זבחים, כזית מפל זבח, בעלם אחד - אף על פי שאכלן בחמשה תמחויין, אינו חייב אלא חטאת אחת; שפולן שם [איסור] אחד הן, והתמחויין אינן מחלקין. וגופי הזבחים אינן מחלקין - שאחד האוכל בשר מזבחים רבים, או מזבח אחד. וכן השוחט חמשה זבחים בחוץ [-חוץ למקדש] בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; הא למא זה דומה? למשתתף להמש צורות [של עבודה זרה] בעלם אחד ט.

(ז) איסור נותר. (ח) העובדה שכל כזית נותר היה של תמחוי אחר אינה סיבה לחלק את העבירה ולחייב חטאת על כל כזית. (ט) והצורות השונות לא מחלקות את העבירה, וחייב קרבן חטאת אחד.

ג. הקיז דם לבהמתו, וקבלו בשני כוסות, ושתן [-שתה הדם] בעלם אחד - אינו מביא אלא חטאת אחת יא.

(י) ועבר על איסור אכילת דם. (יא) כי דין שתי הכוסות, כדין שני תמחויים, ואינם מחלקים את העבירה לשתיים.

ד. האוכל מאכלות הרבה, משמות הרבה [-מאיסורים שונים], בעלם אחד - חייב על כל שם ושם. פיצד? כגון שאכל חלב ודם ונותר ופגול כ [-קרבן שנפסל], כזית מפל אחד ואחד, בעלם אחד - מביא ארבע חטאות; וכן כל פיוצא באלו.

(יב) שעל כל אלו חייב חטאת בשוגג.

וכן האוכל כזית אחד שנתקבצו בו שמות הרבה י, בעלם אחד י - אם נתקבצו באסור מוסף [שהאיסור

הנוסף הרחוב במשהו את תחומי האיסור], או באסור פולל [כגון חלב ביום כיפור], או באסור [שחלו כולם ב]פת אחת - חייב על

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לו) שחייב רק חטאת אחת. (לז) ולפני שנודע לו שהכזית השני הוא חלב אכל כזית חלב נוסף, ונמצא שהכזית הראשון והשני היו בהעלם אחד, והשני והשלישי היו בהעלם אחד, אבל הראשון והשלישי היו בשתי העלמות. (לח) ועדיין לא נודע לו על השני והשלישי. (לט) כי אכל את שניהם בהעלם אחד.

הביא חטאת על השלישי - שלישי ושני מתכפרין, ששניהן בעלם אחד; וראשון לא נתכפר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי - שלשתן מתכפרין, מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של אמצעי; וכשינודע לו על הראשון ועל השלישי, אינו צריך להביא חטאת אחרת.

(מ) כלומר, נודע לו עליו ועדיין לא נודע לו על שני ועל הראשון, והביא קרבן על השלישי.

יב. מי שאכל חתיכה משתי חתיכות^{מא}, ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, וחזר ואכל חתיכה אחרת משתי חתיכות^{מב}, ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, ואחר כך נודע לו בודאי שחלב אכל בראשונה ובשנייה - אינו חייב אלא חטאת אחת^{מג}; שדיעצת ספק היתה לו ביניהם - אף על פי שמחלקת לאשמות^{מד} [ומתחייב בשתי קרבנות אשם תלוי], אינה מחלקת לחטאות.

(מא) ואחת מהחתיכות הייתה חלב ואחת הייתה שומן. (מב) שגם בהן אחת של שומן ואחת של חלב. (מג) שהייתה כאן ידיעה אחת וודאית על שניהם בסופה. וראה לעיל הלכה ט שאם נודע לו על שניהם כאחת מביא חטאת אחת.

פרק ז

העושה כמה עבירות בהעלם אחד.

א. המשתחוה לעבודה זרה ונספך^א וקטר^ב וזבח^ג, בעלם אחד [כולם בשגגה אחת] - חייב ארבע חטאות^ד; וכן אם פער עצמו^ה [=עשה צרכין] לפעור^ו [שכן עבודתה] וזרק אבן למרקוליס^ז [=ע"ז שכן עבודתה], בעלם אחד - חייב שתים. וכן כל פיוצא בזה^ח, יהא חייב על כל עבודה ועבודה.

(א) וניסך לפני נסכים, כגון יין. (ב) הקטיר לה קטורת. (ג) הקריב לפני קרבן. (ד) חייב קרבן חטאת על כל אחד מארבעת העבודות הללו. (ה) אם עבד שני עבודה זרה בשתי עבודות.

במה דברים אמורים? בשהזיד בעבודה זרה, ושגג

חייב; לא מפני שאין ידיעה לחצי שיעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה^י, ולפיכך לא הועילה לו הידיעה שבין שני^{יא}. ואם בהעברה^{יב}, פטור - שיש ידיעה לחצי שיעור, כמו שבארנו.

(כד) שיש לו ידיעה, בין שתי האמות הראשונות שהעביר, לבין שתי האמות האחרונות. (כה) כלומר, אם הוצאה זו הייתה דרך זריקה שזרק חפץ ובשעה שהחפץ עבר את שתי האמות הראשונות היה שוגג, ובשתי האמות האמצעיות נודע לו, ושוב שכח בשעה שהחפץ עבר את שתי האמות האחרונות. (כו) וידיעה בזמן שאינו יכול לפרוש מהאיסור, אינה מחלקת את האיסור. (כז) וכאילו לא הייתה לו ידיעה כלל. (כח) שהעבירו ברגליו.

ט. האוכל פזית חלב ופזית חלב^א בעלם אחד, ונודע לו על הראשון, וחזר ונודע לו על השני - מביא שתי חטאות; שהידיעות מחלקות [אפילו שאינם בין האכילות], ואף על פי שעדיין לא הפריש הקרבן^ב. אבל אם נודע לו על שניהן כאחת, מביא חטאת אחת. וכן יראה לי שהוא הדין בפעילות^ג.

(כט) על הכזית הראשון שנודע לו לראשונה. (ל) שאם בעל בשוגג אשה שאסורה עליו באיסור כרת שתי פעמים, ונודע לו על הביאה הראשונה שעבר על איסור, ואחר כך נודע לו שגם הביאה השנייה היתה אסורה, מביא שתי חטאות, אף על פי ששתי ביאות היו בגוף אחד.

י. אכל פזית ומחצה^א בעלם אחד, ונודע לו על פזית^ב, וחזר ואכל חצי זית בהעלמו של שני^ג - אינו חייב אלא חטאת אחת^ד; שאין חצי זית האחרון מצטרף לראשון, אף על פי שהוא בהעלמו - שהרי נודע לו על מקצת העלמה ראשונה^ה.

(לא) חלב. (לב) ולא נודע לו על החצי זית. (לג) בהעלם אחד עם החצי זית הקודם, שעדיין לא נודע לו עליו עד שגמר לאכול גם את החצי זית השני. (לד) על אכילת הכזית הראשון. (לה) מכיוון שבהתחלה נודע לו עיקר האיסור שהוא הכזית הראשון, ורק על החצי זית - שהוא שיעור שאינו מחייב קרבן לא נודע לו, זה נחשב שנודע לו כל האיסור וכבר התחייב קרבן על אכילת הכזית וחצי, ומכיוון שכבר התחייב עליו אינו מצטרף לחצי זית נוסף.

יא. אכל שני זיתי חלב בעלם אחד^א, ונודע לו על אחד מהן, וחזר ואכל פזית אחר בהעלמו של שני^ב, והביא חטאת על הראשון^ג - ראשון ושני מתכפרין^ד, אבל שלישי לא נתכפר; אלא כשינודע לו עליו, יביא חטאת אחרת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לשבת נחשבים ל'ידיעה' המחלקת בין השבתות ומחייבת חטאת על כל שבת בנפרד, וכמבואר להלן הלכה ט.

ג. וְכָל הַיּוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת, וְשָׁגַג בְּמִלְאכּוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמִּלְאכּוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת, אוֹ שִׁידַע שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁחֵיבִין עָלֵיהֶן כָּרַת, וַעֲשָׂה מִלְאכּוֹת הֶרְבֵּה - חֵיב חֲטָאת עַל כָּל אֶב מִלְאכָּה וּמִלְאכָּה^י; אֲפִלּוּ עָשָׂה הָאַרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת בְּעֶלֶם אֶחָד, מִבֵּיא תִשְׁעָ וּשְׁלֹשִׁים חֲטָאוֹת.

(יז) כי מלאכה שעשה נגרמה מחמת 'שגגה' אחרת, שלא ידע שדבר זה אסור בשבת.

ד. שִׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת, וְשָׁגַג אֶף בְּמִלְאכּוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמִּלְאכּוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת^{יח}.

(יח) מכיוון שגגת השבת היא השגגה העיקרית, וגם אם היה יודע שמלאכות אלו אסורות, בכל זאת הוא היה עושה אותם מכיוון ששכח שהיום שבת.

ה. הַעוֹשֶׂה אֶב [מלאכה] וְתוֹלְדוֹתָיו [-מלאכה שדומה לה] בְּעֶלֶם אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת; וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, הַעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת הֶרְבֵּה שֶׁל אֶב אֶחָד, שֶׁאֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת.

ו. עָשָׂה תוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה, וְתוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה, בְּעֶלֶם אֶחָד - יֵרָאֶה לִי שֶׁהוּא חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת. ז. עָשָׂה מִלְאכּוֹת הֶרְבֵּה מֵעֵין מִלְאכָּה אַחַת^{יט}, כְּגוֹן שֶׁזָּרַע וְנָטַע וְהִבְרִיךְ [=כפף ענף המחובר לעץ והשחילו בקרקע והוציא ראשו לחוץ] וְהִרְבִּיב [=חיבר ענף עץ בעץ אחר], בְּעֶלֶם אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת. וְכָבֵד נִתְפָּאֵר בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת, הָאֲבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת וְהַמִּלְאכּוֹת שֶׁהֵן מֵעֵין הָאֲבוֹת.

(יט) שעשה כמה מלאכות הדומות זו לזו, וכולם אבות מלאכות של אב אחד.

ח. עָשָׂה מִלְאכּוֹת הֶרְבֵּה מֵעֵין מִלְאכָּה אַחַת, בְּשַׁבָּתוֹת הֶרְבֵּה^י - בֵּין בְּזִדּוֹן שַׁבָּת וְשָׁגַג מִלְאכּוֹת, בֵּין בְּשָׁגַגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מִלְאכּוֹת - חֵיב עַל כָּל מִלְאכָּה וּמִלְאכָּה. פִּיעֵד? יָדַע שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת, וְזָרַע בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִזְרִיעָה מִלְאכָּה, וְכֵן בְּשַׁבָּת שְׁנִיָּה יָדַע שֶׁהוּא שַׁבָּת, וְנָטַע בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִנְטִיעָה אֲסוּרָה מִשּׁוּם מִלְאכָּה, וְכֵן בְּשַׁבָּת שְׁלִישִׁית הִבְרִיךְ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִבְרִיכָה מִלְאכָּה

בְּעִבּוּדוֹת אֵלּוּ [שלא ידע שהן אסורות]; אֲבָל אִם הָיִיד בְּעִבּוּדוֹת אֵלּוּ, וְשָׁגַג בְּעִבּוּדָה זֶרָה - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת.

(י) שחייב על כל עבודה ועבודה.

פִּיעֵד? יָדַע שֶׁזֶה עִבּוּדָה זֶרָה, וְשֶׁאִסוּר לְעִבְדָּהּ, אֲבָל לֹא יָדַע שֶׁהַשַּׁבָּת הַזֶּה הִנְטִיעָה עִבּוּדָה, וְהַשַּׁבָּת הַזֶּה וְנִסְף - חֵיב שְׁתֵּים^י; יָדַע שֶׁאֵלּוּ עִבּוּדוֹת הֵן, וְאִסוּר לְעִבְדָּה בָּהֶן לֹא אַחֵר, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶה עִבּוּדָה זֶרָה, לְפִי שֶׁלֹּא הִתָּה שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, וְעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין קְרוּיָה עִבּוּדָה זֶרָה אֲלָא שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב^י, וְעִבְדָּה בְּכָל הָעִבּוּדוֹת - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת^ט.

(ז) מכיוון ששגג בעבודות, הרי בכל עבודה הייתה שגגה נפרדת (שטעה וסבר שההשתחוויה מותרת וטעה וסבר שהניסוך מותר) ולכן חייב על כל עבודה ועבודה. (ח) והוא חשב שרק עבודה זרה של כסף וזהב אסורה, כי כתוב בפסוק "לא תעשון... כסף וזהב". (ט) מכיוון ששגג בעבודה זרה ולא בעבודות, נמצא שכל העבודות שעבד היו מחמת שגגה אחת, ולכן חייב רק חטאת אחת.

ב. כָּלֵל גְּדוֹל אֶמְרוּ בְּשַׁבָּת: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֶקֶר [-את המושג] שַׁבָּת, וְשִׁכַּח שֶׁנִּצְטָו יִשְׂרָאֵל עַל הַשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁנִּשְׁכַּח וְהוּא קָטָן לְבִין הַגּוֹיִם^י, אוֹ נִתְגַּבֵּר קָטָן וְהוּא בֵּין הַגּוֹיִם^י - אֶף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה מִלְאכּוֹת הֶרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הֶרְבֵּה - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת^י, שֶׁהַכָּל שֶׁגָּגָה אַחַת הִיא^י. וְכֵן חֵיב חֲטָאת אַחַת עַל כָּל אַחַת עַל כָּל חֶלֶב שֶׁאַכַּל, וְחֵיב חֲטָאת אַחַת עַל כָּל דָּם שֶׁאַכַּל; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּעִבְרוֹת אֵלּוּ^י.

(י) בעניין העושה מלאכות בשבת בשגגה. (יא) ולא ידע מעולם שיש שבת בישראל. (יב) ולא ידע מעולם שה' ציווה על השבת. (יג) על כל המלאכות שעשה בכל השבתות. (יד) כי כל המלאכות שעשה היו מחמת שגגה אחת, שלא ידע שיש איסור מלאכה בשבת. (טו) בכל העבירות, שחייבים על שגגתם חטאת, והוא לא ידע מעולם שהם אסורים, שחייב חטאת אחת על כל סוג עבירה.

וְכָל הַיּוֹדֵעַ עֶקֶר שַׁבָּת, אֲבָל שִׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת, וְדָמָה שֶׁהוּא חֵל - אֶף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בּוֹ מִלְאכּוֹת הֶרְבֵּה, חֵיב חֲטָאת אַחַת עַל כָּל הַיּוֹם כָּלּוּ; וְכֵן חֲטָאת, עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת שֶׁשָּׁגַג בּוֹ^{יז}.

(יז) ואם עשה מלאכות במשך כמה שבתות, חייב להביא חטאת על כל שבת שעשה בה מלאכה, כי הימים שבין שבת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נגררת גם הטחינה של שגגת שבת הנחשבת מלאכה אחת עם הקצירה של שגגת שבת, מכיוון ששתייהן נעשו בשגגה אחת.

חייב על כל אחת ואחת, אף על פי שהיא מעין מלאכה אחת; מפני שהשבתות, כגופין מחלקין

[כדין הבא על כמה עריות בשגגה אחת].

(כ) ובכל שבת עשה מלאכה אחרת.

קצר • כחצי גרוגרת

השגת הראב"ד

קצר ... מצטרפין אנו אין לנו אלא לחטאות ולא מצטרפי.

בשגגת שבת וזדון מלאכות, וזדון וקצר

כחצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות - הרי אלו מצטרפין; קצירה גוררת קצירה. וכן כל פיוצא בזה בשאר מלאכות כו.

(כו) שאם עשה חצי שיעור בשגגת שבת וחצי שיעור בשגגת מלאכה מסוימת, אם לא נודע לו בינתיים שני החציים מצטרפים לחיוב חטאת.

ט. שגג שהיום שבת, וזרע בו, והוא יודע שהזריעה מלאכה, וכן בשבת שניה שכח שהוא שבת, ונטע בו, והוא יודע שהנטיעה מלאכה, וכן בשלישית שכח שהוא שבת, והבירך, אף על פי שיודע שההברכה מלאכה - הרי זה חייב על כל אחת ואחת; שהימים שבין שבת לשבת, הרי הם

כדיעה לחלק [בין השגגות ולחייב עליהם כנפדר].

י. מי שקצר וטחן כגרוגרת [כגודל תאנה] בשגגת שבת וזדון מלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, וזדון וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות כו, שהוא חייב על כל מלאכה ומלאכה, ונודע לו על קצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות

- קצירה [של שגגת שבת וזדון מלאכות] **גוררת קצירה** [של שגגת

מלאכות וזדון שבת] כו, וטחינה גוררת טחינה, וכאלו עשה ארבעתן בשגגת שבת וזדון מלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, וכיון שהקריב חטאת זו - נתפטר לו על הכל; וכשידעם אחר כן, אינו צריך להביא חטאת אחרת.

יא. המתכונן לחתך את התלוש [מן הקרקע], וחתך את המחבר כו - אף על פי שנתכונן לחתכה כו - הואיל ולא עשה מחשבתו, פטור מן החטאת; שזה כמתעסק [כאילו לא נתכוון לעשות כלל], ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת, כמו שבארנו במה פעמים.

(כו) לקרקע. שהעוקר בשבת חייב משום קוצר. (כח) למעשה החיתוך. (כט) לא חתך את מה שהיה במחשבתו, דהיינו המחובר.

יב. החותה גחלים בשבת, שהוא מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות לא - אם נתכונן לכבות ולהבעיר, חייב שתיים לב. חתה גחלים להתחמם מהן, והבעירו מאליהן לב - חייב שתיים לד; מפני שמלאכה שאינה צריכה לגופה [שנתכוון להתחמם ולא להבעיר] חייב עליה, כמו שבארנו בהלכות שבת. וכשם שחייב על זדונה ברת, כך חייב על שגגתה קרפן חטאת.

(ל) הממלא כלי בגחלים מתוך ערימת גחלים בשוגג בשבת. (לא) הגחלים שהיו במקום הריכוז למעלה בוערות, הם עכשיו בתוך הכלי כבירות, בגלל כובד המשא של הגחלים שעליהם, והגחלים שהיו קודם למטה כבירות בגלל הגחלים העליונות, נמצאות עכשיו למעלה בתוך הכלי וחוזרות ומתבערות. (לב) שתי חטאות, אחת על הכיבוי ואחת על ההעברה. (לג) כלומר, לא הייתה כוונתו להבעיר את הגחלים אלא להתחמם מהם, אך פעולת החיתוי גרמה להבערה וכיבוי הגחלים. (לד) שתי חטאות אחת על הכיבוי ואחת על ההבערה, ולמרות שלא התכוון לכבות ולהבעיר, מכיוון שידע שהחיתוי יגרום בוודאות להבערה וכיבוי זה נחשב כאילו התכוון לכך.

(כא) נודע לו ששבת היום, אבל לא נזכר שלפני כן קצר וטחן בשגגת שבת. (כב) מכיוון ששתי הקצירות היו בהעלם אחד, ולא נודע לו החטא בין קצירה אחת לשנייה, למרות שאין ה'העלם' של שתייהם שווה, אלא זו הייתה בשגגת שבת וזו בשגגת מלאכה, מכל מקום שתייהם נחשבות ל'העלם אחד' והעושה שתי מלאכות בהעלם אחד חייב חטאת אחת.

אבל אם נודע לו תחלה על קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות, והקריב חטאת - נתפטר לו על זו הקצירה שנודע לו עליה, ועל הקצירה והטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות, מפני ששתייהן כו כמלאכה אחת כו, ונגררה קצירה וטחינה עם הקצירה כו. ותשאר הטחינה של זדון שבת עד שידע לו עליה, ויביא חטאת שניה.

(כג) הקצירה והטחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (כד) מכיוון ששתייהן נעשו בשגגה אחת. (כה) מכיוון שהקצירה של שגגת שבת הייתה ב'העלם אחד' עם הקצירה של שגגת מלאכות, הרי היא נגררת אחריה, ויחד עמה

פֶּרֶק ח

דיני אשם תלוי.

לְאַחֲרוֹן - הָרִי אֱלוֹ פִּטְוִרִין מִן הַקֶּרֶבֶן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאַלּוּיָהּ, שֶׁהָרִי אֵין שָׁם אִסּוּר קְבוּעַ.

(ו) אין כאן איסור וודאי, כי אם החתיכה הייתה של אליה אין כאן איסור. (ז) כי בכל האופנים האלו אין איסור קבוע. (ח) בכל מקרה שיש ספק אם עשה איסור, ואין איסור קבוע לפנינו, שהוא פטור מאשם תלוי.

ג. האוכל • חתיכה,

וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לוֹ: 'זֶה

שְׂאֵכְלָתְךָ, חֵלֶב הִיא', וְעַד

אֶחָד אוֹמֵר: 'לֹא אֵכְלָתְךָ

חֵלֶב', אִשָּׁה אוֹמֶרֶת 'אֵכָל', וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת 'לֹא אֵכָל' -

הואִיל וְנִקְבַּע הָאִסּוּר, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם חָטָא

אוֹ לֹא חָטָא - הָרִי זֶה מְבִיא אֶשָׁם תְּלוּי.

(ט) כי קיבלנו את עדותו של העד, שהעיד על החתיכה שהיא

של חלב.

וְכֵן כָּל הַבָּא עַל אִשָּׁת אִישׁ, שֶׁעַד אֶחָד אוֹמֵר 'מֵת

בַּעֲלָהּ', וְאֶחָד אוֹמֵר 'לֹא מֵת' - חֲטִיבִין בְּאֶשָׁם תְּלוּי.

וְהוּא הָדִין לְסִפְקָא מִגִּרְשָׁתָּהּ, שֶׁהָרִי נִקְבַּע הָאִסּוּר;¹³

אֲבָל סִפְקָא מִקִּדְשָׁתָּהּ, לֹא נִקְבַּע הָאִסּוּר.¹⁴

(י) אשה שהייתה נשואה, ושנים אומרים שהיא התגרשה,

ושנים אומרים שהיא לא התגרשה והיא ספק מגורשת, הבא

עליה חייב אשם תלוי. (יא) מכיוון שהייתה בחזקת אשת

איש, זה נחשב לאיסור קבוע. (יב) הבא על אשה שהיא

בחזקת פנויה ושני עדים העידו שהיא התקדשה, ושני עדים

אחרים העידו שלא התקדשה. (יג) כי הייתה בחזקת פנויה,

ולכן הוא פטור מאשם תלוי.

ד. מִי שֶׁהָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֵלֶב

וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, וְאֲכַל אַחַת מֵהֶן, וּבָא גוֹי אוֹ כָּלִב

וְאֲכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שְׂאֵכָל גוֹי אוֹ כָּלִב אֶת

הָרִאשׁוֹנָה, וּבָא יִשְׂרָאֵל וְאֲכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שְׂאֵכָל

רִאשׁוֹנָה בְּזִדּוֹן¹⁵ וְשְׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה, אוֹ שְׂאֵכָל רִאשׁוֹנָה

בְּשִׁגְגָה וְשְׁנִיָּה בְּזִדּוֹן - הָרִי זֶה חֲטִיב בְּאֶשָׁם תְּלוּי,¹⁶

הואִיל וְהָיָה שָׁם אִסּוּר קְבוּעַ.¹⁷

(יד) שידע שיש כאן חתיכה אחת של חלב, ואף-על-פי-כן

אכל. (טו) למרות שכעת אין לפנינו שתי חתיכות.

(טז) קודם שנאכלה החתיכה השנייה על ידי גוי או כלב, או

שאכל במזיד.

אֲבָל שְׁתֵּיהֶן בְּזִדּוֹן, פִּטּוּר מִקֶּרֶבֶן;¹⁸ אֲבָל שְׁתֵּיהֶן

השנת הראב"ד

האוכל .. האיסור א"א לא ידעתי
היאך נקבע האיסור בכאן אלא
א"כ יאמר העד חתיכה של חלב
שהיתה עם השומן אכלת והאחר
יאמר לא אכל אלא השומן.

א. כָּל חָטָא שֶׁחֲטִיבִין עַל שִׁגְגָּתָא חָטָאת קְבוּעָה, חֲטִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֶשָׁם תְּלוּי. וְמָה הוּא לֹא הוֹדַע? אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שִׁגְגָה בְּדִבְרֵי זֶה אוֹ לֹא שִׁגְגָה - הָרִי זֶה מְבִיא לְהַקְרִיב אֶשָׁם, שְׁנַאמְרִי¹³: "וְלֹא יָדַע וְאֶשָׁם, וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ. וְהָבִיא אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן, בְּעֶרְכָּךְ לְאֶשָׁם". וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אֶשָׁם תְּלוּי' - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל הַסֵּפֶק, וְתוֹלָה לוֹ, עַד שֶׁיִּדְוַע לֹא בּוֹדֵאי שֶׁחָטָא בְּשִׁגְגָה, וְיִקְרִיב חָטָאתוֹ.

(א) כשנודע לו חטאתו. (ב) שצריכים להביא תמיד קרבן בהמה. (ג) הקרבן מכפר עליו כפרה שאינה גמורה.

ב. אֵינוֹ חֲטִיב בְּאֶשָׁם תְּלוּי, עַד שֶׁיְהִיָּה שָׁם אִסּוּר קְבוּעַ [י"קס בודאות]. מִיָּצֵד? אֲבָל חֵלֶב, וְסִפְקָא אִם הִיא פְּזוּת אוֹ פְּחוּת מִפְּזוּת, אוֹ שֶׁהִיָּה לִפְנֵינוּ חֲתִיכַת חֵלֶב וְחֲתִיכַת שֶׁמֶן, וְאֲכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזֶה מֵהֶן אֵכָל, אִשָּׁתוֹ וְאִחּוּתוֹ עִמּוֹ בְּבֵית, בְּעַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ מֵהֶן בְּעַל, שְׁבֵת וְיוֹם חֹל, וְעִשָּׂה מְלֶאכֶה בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ בְּאִיזֶה מֵהֶן עִשָּׂה, אוֹ שֶׁעִשָּׂה מְעַשָּׂה בְּשִׁבְתָּהּ, וְלֹא יוֹדֵעַ מִעֵין אִיזוֹ מְלֶאכֶה עִשָּׂה¹⁴ - הָרִי זֶה מְבִיא אֶשָׁם תְּלוּי. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(ד) בשוגג, כי חשב שזה חתיכה של שומן. (ה) עשה בשוגג מעשה שדומה למלאכה, ולאחר מכן הסתפק האם מעשה זה היה מלאכה אסורה בשבת.

אֲבָל אִם הִיָּתָה לִפְנֵינוּ חֲתִיכָה אַחַת, סִפְקָא שֶׁהִיא חֵלֶב סִפְקָא שֶׁהִיא אֱלִיָּה [הכשרה], וְאֲכָלָה - פִּטּוּר, שֶׁהָרִי אֵין פָּאן אִסּוּר קְבוּעַ. וְכֵן הָאוֹכֵל חֵלֶב הַפּוּי [שהוא ספק חיה או בהמה, וחיה חלכה מותר] - פִּטּוּר מִאֶשָׁם תְּלוּי, שְׂאֵין פָּאן אִסּוּר קְבוּעַ. וְכֵן הַבָּא עַל אִשָּׁה שֶׁהִיא סִפְקָא נִדָּה, אוֹ סִפְקָא עֲרוּהָ שֶׁל קְרוֹב בֶּשֶׁר [קירבה משפחתית] - פִּטּוּר מִאֶשָׁם תְּלוּי. לְפִיכָךְ, הָאִשָּׁה שֶׁנִּמְצָא דָם עַל עַד שְׁלָהּ לְאַחַר זִמָּן [ונתברר שבעל נידה], וְהַנּוּשָׂא יְכַמְתוּ בְּתוֹךְ שְׁלָשָׁה חֳדָשִׁים [מפסירת בעלה], וְיִלְדָהּ, וְאֵין יוֹדֵעַ [מיהו אביו]: אִם בֶּן תִּשְׁעָה [חודשי עיבור -] לְרִאשׁוֹן [וא"כ לא היתה צריכה יבום - ואסורה עליו] אוֹ בֶן שְׁבַעָה

ח. כָּשֶׁם שִׁידִיעַת וְדַאי בִּינְתִים [בגון שאכל שתי חתיכות חלב ונודע לו על כל אחת בנפרד] מְחַלֶּקֶת לְחֻטָּאוֹת [וחייב שתיים], כֶּךָ יְדִיעַת סֶפֶק בִּינְתִים מְחַלֶּקֶת לְאֲשָׁמוֹת^{כז}. לְפִיכָּךְ, אִם אָכַל חֲמִשָּׁה זֵיתֵי חֶלֶב בְּעֶלֶם אֶחָד, וְנֹדַע לוֹ יְדִיעַת סֶפֶק [שיתכן ושגג] עַל אֶחָד מֵהֶן, וְחִזַּר וְנֹדַע לוֹ יְדִיעַת סֶפֶק אַחֲרָת עַל הַשֵּׁנִי, וְכֵן עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד - חֵיב אָשֶׁם תְּלוּי עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

(כו) אם עבר על ספק עבירה כמה פעמים, ובין מעשה למעשה נודע לו שעבר על ספק עבירה, ידיעת הספק מחלקת בין הספיקות, וחייב אשם תלוי על כל ספק עבירה.

ט. חֲתִיכָה שֶׁל שֶׁמֶן וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב, אָכַל אֶחָת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא, וְהִבִּיא אָשֶׁם תְּלוּי, וְחִזַּר וְאָכַל אֶת הַשֵּׁנִי - מִבִּיא חֻטָּא^{כח}. וְכֵן אִם אָכַל אַחֵר אֶת הַשֵּׁנִי - מִבִּיא הָאֶחָד אָשֶׁם תְּלוּי, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(כז) כי באופן כזה וודאי שאכל חלב.

י. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב נֹתֵר [שבה שני איסורים], אָכַל אֶת אֶחָת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא - מִבִּיא חֻטָּא עַל הַחֶלֶב^{כט}, וְאָשֶׁם תְּלוּי מִשּׁוּם נֹתֵר^ל. אָכַל אֶת הַשֵּׁנִי בְּעֶלֶם שֶׁנִּיל - מִבִּיא שְׁלֹשׁ חֻטָּאוֹת^{לא}; וְאִם הָיָה בָּהּ שְׁנֵי פְּרוּטָה^{לב}, מִבִּיא אָשֶׁם וְדַאי מִשּׁוּם מַעֲלָה.

(כח) כי ודאי שאכל חלב. (כט) כי יש ספק אם החתיכה שאכל היתה נותר. (ל) שלפני שאכל את החתיכה השניה נודע לו שהחתיכה הראשונה שאכל היתה של חלב. (לא) שתי חטאות על שתי חתיכות החלב שאכל בשתי העלמות, וחטאת אחת על אכילת ה'נותר'. (לב) אם כל חתיכה הייתה שווה פרוטה, אזי חוץ ממה שעבר על איסור אכילת חלב ואכילת נותר - נהנה גם שווה פרוטה מההקדש.

אָכַל אֶחָד אֶת אֶחָת מִשְׁתִּיָּהוּ^{לג}, וְבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשֵּׁנִי - זֶה מִבִּיא חֻטָּא וְאָשֶׁם תְּלוּי, וְזֶה מִבִּיא חֻטָּא וְאָשֶׁם תְּלוּי^{לד}; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

(לג) אכל בשוגג את אחת משתי החתיכות, שאחת מהן חלב ואחת מהן חלב ונותר. (לד) כי כל אחד מהם בוודאי אכל חלב שחייב עליו קרבן חטאת, וספק אם אכל נותר, שחייב עליו אשם תלוי.

בְּשִׁגְגָה, מִבִּיא חֻטָּא^מ; אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה, וְבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשֵּׁנִי בְּשִׁגְגָה - שְׁנֵיהֶם חֵיבִין בְּאָשֶׁם תְּלוּי^{טז}. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

(יז) כי קרבנות חטאת ואשם תלוי, מביאים רק בשוגג. (יח) כי וודאי שאכל חלב. (יט) מכיוון שכל אחד מהם אכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן.

ה. חֶלֶב וְנֹתֵר [בשר קרבן לאחר זמן אכילתו] לְפָנָיו, אָכַל אֶחָת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ מֵהֶן אָכַל, אֲשֶׁתּוֹ נָדָה וְאֲחֹתוֹ עֲמוּ בְּפִיתָּ, וְשִׁגְגָה בְּאֶחָת מֵהֶן^{יז} וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ מֵהֶן בְּעַל, שֶׁבֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְעָשָׂה מְלֶאכָה בֵּין הַשְּׂמֻשּׁוֹת שְׁבִינִיהֶן^{יח} - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִקְּרָבָן, וְאִינוּ מִבִּיא חֻטָּא, שֶׁהָרִי אִינוּ יוֹדַע עֲצָמוֹ שֶׁל [מין] הַחֻטָּא כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ^{יט}, וְאִינוּ מִבִּיא אָשֶׁם תְּלוּי, שֶׁהָרִי יוֹדַע בְּוַדַּאי שֶׁחֻטָּא.

(כ) בשוגג, שחשב שהם שומן של היתר. (כא) שחשב שהיא אשתו והיא טהורה. (כב) ואיננו יודעים האם עשה את המלאכה בשבת או ביום הכיפורים. (כג) אינו יודע איזה עבירה עבר, וחייב חטאת הוא רק אם יודע על איזה עבירה עבר.

ו. כָּל דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל וְדָאוֹ חֻטָּא קְבוּעָה אַחֲת^כ, חֵיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אָשֶׁם תְּלוּי אַחֲדָה^{כז}; וְכָל דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל וְדָאוֹ חֻטָּא הֶרְבָּה, חֵיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין הֶרְבָּה, כִּמּוֹנֵן הַחֻטָּאוֹת.

(כד) כל מעשה שאם ידע בוודאות שעבר בו עבירה, חייב חטאת קבועה אחת. (כה) אם מסופק אם עבר את העבירה, חייב אשם תלוי אחד.

פִּיּוּצָא? כָּשֶׁם שֶׁאִם אָכַל חֶלֶב וְדָם וְנֹתֵר וּפְגוּל [=קרבן פסול] בְּעֶלֶם אֶחָד, חֵיב אֶרְבַּע חֻטָּאוֹת - כֶּךָ אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אָכַל, אוֹ לֹא אָכַל אֲלֹא חֲתִיכוֹת שֶׁל הֶתֵּר שֶׁהָיוּ עִמָּהֶן - מִבִּיא אֶרְבַּע אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הָאִשָּׁה שָׁבָא עָלֶיהָ אֲשֶׁתּוֹ, אוֹ פְּלוּגִית הָעֶרְוָה שֶׁהִיתָה עִמָּה שֶׁחֵיב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֶה חֻטָּאוֹת - הָרִי זֶה מִבִּיא שְׁמוֹנֶה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.

ז. הָאוֹבֵל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן אָכַל, וְאַחֵר שְׁנוּלֵד לוֹ הַסֶּפֶק, אָכַל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן - הָרִי זֶה מִבִּיא שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.

~ יום שישי י"ב אלול ~

פָּרָק ט

דיני אשם ודאי

א. עַל חֶמֶשׁ עֲבֻרוֹת מִבִּיאֵין קָרְבֵּן אָשָׁם, וְהוּא הַנֶּקָּרָא 'אָשָׁם וְדַאי', שֶׁהָרִי אֵינוֹ בָּא מִשּׁוֹם סִפְקָא; וְאִלּוּ הָיוּ: עַל שְׁפָחָה חֲרוּפָה [חצייה שפחה וחצייה בת חורין], וְעַל הַגָּזֵל, וְעַל הַמְעִילָה, וְעַל טִמְאַת נְזִירִי, וְעַל הַצָּרַעַת בְּשִׁיטָהּ מִמָּנָה.

עַל שְׁפָחָה חֲרוּפָה בִּיצֵד? הֲבֵא עַל שְׁפָחָה חֲרוּפָה, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - מִבִּיא אָשָׁם. וְהוּא שְׁתֵּהֲיָה הַשְׁפָּחָה גְּדוּלָּהּ, וּמִזִּידָהּ, וּבִרְצוּנָהּ, וְתִהְיֶה בְּעוֹלָהּ - כְּדִי שְׁתִּלְקָהּ, שְׁנֶאֱמַר¹⁴: "בְּקֶרֶת תִּהְיֶה" .. וְהִבִּיא אֶת אָשָׁמוֹ, הִיא לֹקָה וְהוּא מִבִּיא קָרְבֵּן.

(א) בשונה מאשם תלוי, שבא על ספק עבירה. (ב) נזיר שנטמא למת, כשנטהר צריך להביא אשם. (ג) שהביאה שתי עשרות אחרי שהגיעה לגיל שנים עשרה. (ד) שידעה שהיא אסורה לזה שבא עליה. (ה) ולא אנוסה. (ו) לפני ביאת האיסור. (ז) כי רק בזמן שהיא לוקה, הוא חייב בקרבן, ובלי התנאים הנ"ל היא אינה לוקה. (ח) המילה "בקורת" היא לשון של מלקות, שבודקים ואומדים את כוחותיו, כמה מלקות יכול לקבל ו"בקורת" מלשון בקורת וחקירה.

ב. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁבְּזִמְנָן שֶׁהִיא חִיבָת מִלְּקוֹת, הוּא חֵיב בְּקָרְבֵּן; וּבְזִמְנָן שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִן הַמִּלְּקוֹת, הוּא פְּטוּר מִן הַקָּרְבֵּן.

ג. בן • תשע ויום אחד

שָׁבָא עַל שְׁפָחָה חֲרוּפָה

- הִיא לֹקָה (הוּא)

לֹקָה, וְהוּא מִבִּיא

קָרְבָּן; וְיִרְאָה לִי,

שְׂאִינוֹ מִבִּיא, עַד

שֶׁיִּגְדִּיל וְיִהְיֶה בֶּן דַּעַת.

השנת הראב"ד

בן תשע .. הוא לוקח א"א אומר אני שזה שיבוש שהרי שנינו בשפחה אחד גדול ואחד קטן גדול נמי פטור וכ"ש הקטן, ואם יאמר האיש נתלה באשה אבל לא האשה באיש מ"מ מהיכא תיתי לחייב את הקטן על ידי האשה הא ודאי טעותא הוא.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן בו".

והשיג הראב"ד "א"א שזה שיבוש שהרי שנינו בשפחה אחד גדול ואחד קטן, גדול נמי פטור וכ"ש הקטן ואם יאמר האיש נתלה באשה אבל לא האשה באיש מ"מ מהכי תיתי לחייב את הקטן על ידי האשה"

ויש לומר הביאור בזה: אמנם הקטן לא בר עונשין, אבל מצינו בכמה מקומות שפעולה שמכשירה מצוה, מקבלת תוקף וחשיבות של מצוה, ודוגמאות רבות לדבר:

א. מכשירי מצות מילה שמחללין את השבת עליהם לדעת ר"א, אף שהם עצמם אינן חלק ממצות המילה.

ב. בניית סוכה שמברכין עליה לדעת הירושלמי, אף שאינה חלק ממצות הישיבה בסוכה, ועוד.

ג. למעלה מכך מצינו גם דברים המקבלים חשיבות לא רק מצד שגורמים את אפשרות המצוה אלא שהם עצמם הפכו לחיוב. ולדוגמא, חינוך הקטן, שאמנם החיוב הוא על האב, אבל הבן אינו רק אמצעי לקיום חיוב האב אלא שקיום המצוה על ידו הוא חיובו האישי, כמוכח מלשון הרמב"ם בכמה מקומות - " . . . שכל קטן שידוע להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצוות" . . . הקטנים חייבין בברכת המזון מדברי סופרים כדי לחנכן במצוות". "קטן שאינו צריך לאמו כו' חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצוות" . . . קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצוות".

על דרך זה, אפשר להסביר ההלכה ברמב"ם "גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור". והגם שאין לכאורה משמעות למה ששחטו עליו בראשון, שהרי לא היה בר חיוב כלל, מכל-מקום כיון שהתורה אמרה שהקטן יכול להיות מהמנויים על קרבן הפסח, הרי שמצד מצוות התורה על האב, נמצא הקטן ב"גדר" קרבן פסח.

ומכאן נבוא גם להסבר הדין של קטן הבא על שפחה חרופה שחייב קרבן; בזה שהתורה תלתה את חיוב הקרבן שלו בחיוב המלקות שלה ולהיפך, נתנה תוקף וחשיבות למעשהו לכוזה הגורם חיוב מלקות, ולכן חייב קרבן על אף היותו קטן שאין עליו חיוב מצוות.

לקוטי שיחות, חלק י"ז, עמוד 232.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מחלקות ומתחייב קרבן על כל ידיעה וידיעה, ואינו מתכפר באשם שכבר הפריש על מה שהתחייב בידיעה הקודמת. (ט) וכשם שהבא על שפחה חרופה במזיד כמה פעמים, ההפרשה היא המחלקת לחייבו כמה אשמות, כך גם הבא עליה בשוגג, היות והידיעה היא המחייבת את הקרבן, ההפרשות מחלקות בין ידיעה לידיעה, וחייב שתי אשמות.

ז. על הגזל כיצד? כל מי שיש בידו משנה פרוטה ומעלה ממזון ישראל, בין שגזלו^{כא}, בין שגנבו^{כב}, בין שהפקידו אצלו, או הלך^{כג}, או משאך דרכים^{כד}, וכפר בו [=הכחיש שקיבל] ונשבע על שקר, בין בזדון בין בשגגה - הרי זה מביא אשם על חטאתו; וזה הוא הנקרא 'אשם גזלות'. ומפרש בתורה, שאין מתכפר לו באשם זה, עד שישביח המזון שבידו לבעליו; אבל החמש [מהקרבן, שבנוסף לקרבן], אינו מעכב הכפרה^{כז}.

כ. כיצד מתחייב ב'אשם גזלות'. כא) שגזל ממנו את המזון בפרהסיא. כב) שגנב ממנו את המזון בסתר. כג) כגון שמצא אבירה וכפר בה, או עשה לו מלאכה ולא שילם לו את שכרו. כד) וגם אם הקריב את האשם לפני ששילם את החומש, התכפר לו.

כב. פבר בארנו בהלכות שבועות, אימתי יהיה חזב בשבועה זו שמקריב עליה אשם זה^{כה}, ואימתי יהיה פטור ממנה, ועל איזו דרך יתחייב אשמות רבות כמנזן חיוב השבועות, ועל איזו דרך לא יהיה חזב אלא אשם אחד^{כו}.

כג. באיזה אופן של שבועת שקר מתחייב להקריב אשם גזילות. כו) למרות שנשבע לשקר כמה פעמים.

כד. על המעילה כיצד? כל הנהגה בשנה פרוטה מן ההקדש בשגגה^{כז} - מחזיר מה שנהגה, ויוסיף חמש; ויקריב אשם, ויתכפר לו. וכבר בארנו בהלכות מעילה, שהקרבן והקרבן מעכבין הכפרה^{כח}, אין החמש מעכב.

כה. אבל המועל במזיד, לוקה ומשלם את הקרבן בלבד. כח) ואם לא הקריב את האשם ולא שילם את הקרבן, אינו מתכפר.

כו. האוכל מדבר שמועלין בו [ישיש בו דין מעילה], בתמשה תמחויין [בתשילום] בעלם אחד - אף על פי שהוא מנזבא אחד - אם יש בכל אכילה ואכילה

ד. פבר בארנו בהלכות ביאות אסורות, מה היא השפחה החרופה האמורה בתורה, ושאין חיבין עד שיבעל פדרכה ויגמר [בביאתו]. לפיכך^{כט}, אם אמרו לו שנים: 'בעלת שפחה חרופה', והוא אומר: 'לא בעלתי' - נאמן, ואינו מביא קרבן על פיהם; שהרי הוא יודע אם גמר ביאתו, או לא גמר^ל; וזה שאמר 'לא בעלתי', כלומר: 'לא גמרתי'.

ה. הבעל - קרבן, והשפחה חרופה - מלקות. יא) מכיוון שאינו חייב עד שיגמור ביאתו. יב) והעדים אינם יכולים לראות אם גמר ביאתו.

ה. הבא על השפחה ביאות הרבה, אינו חיב אלא אשם אחד. כיצד? הבא על השפחה ביאות הרבה בזדון, או שבא עליה בשגגה, ונודע לו, וחזר ובא עליה בשגגה, ונודע לו, אפלו מאה פעמים במאה העלמות^{לא} - מקריב אשם אחד, ומתכפר לו על הכל: על הזדונות שבה, ועל השגגות. במה דברים אמורים? בשפחה אחת; אבל הבא על שפחות הרבה, אפלו בעלם אחד^{לב} - חיב אשם על כל שפחה ושפחה^{לג}.

הג) שבא עליה בשוגג מאה פעמים ובין ביאה לביאה נודע לו האיסור, ושוב נעלם ממנו. יד) שלא נודע לו האיסור בין ביאה לביאה. טו) שהגופים מחלקים, לחייבו על כל שפחה ושפחה קרבן נפרד.

ו. בעל שפחה והפריש אשמו, וחזר ובעלה אחר שהפריש אשמו - חיב על כל אחת ואחת; שההפרשה מחלקת^{לד}, ונמצא כמי שהקריב ואחר כך בעל.

ז) וחייב אשם נפרד על כל בעילה, ואינו מתכפר בקרבן שהפריש לבעילה הקודמת.

זכ. אם בעל חמש בעילות בעלם אחד בשפחה אחת, ונודע לו על אחת מהן^{לה}, והפריש אשמו, ואחר כך נודע על השניה - מפריש אשם אחר; אף על פי שבעלם אחד היו כלן, הואיל ולא נודע לו אלא אחר שהפריש, נמצא כבועל אחר שהפריש^{לו}, שדין השוגג והמזיד בשפחה - אחד הוא^{לז}.

זי) בעל שפחה אחת כמה בעילות בשוגג, ואחר כך נודע לו על אחת הבעילות שהיא ביאה אסורה. יח) כי גם הידיעות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאֶשֶׁם וְדָאִי שֶׁל מַעֲיֵלָה עַל הַהֶקְדָּשׁ; בָּא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, אָף הַשְּׁנִי מִבֵּיא אֶשֶׁם תְּלוּיִט.

(לח) מכיוון שאכל את שתייה ודאי שעבר על שתי האיסורים וצריך להביא קרבנות על שתייהם. (לט) כי גם זה הוא, ספק אם אכל חלב או לא, שחייב אשם תלוי.

חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב הַקֹּדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן - מִבֵּיא חֲטָאֵת^מ. אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה אַחֵר שְׁנוּדַע לוֹ עַל הִרְאָשׁוֹנָה^{מא} - מִבֵּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת^{מב}, וְאֶשֶׁם וְדָאִי עַל מַעֲיֵלָתוֹ^{מג}; בָּא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מִבֵּיא חֲטָאֵת וְזֶה מִבֵּיא חֲטָאֵת^{מד}, בְּלִבְדָּמָה.

(מ) כי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על איסור אכילת חלב בשגגה. ואינו חייב אשם תלוי על ספק הקדש. (מא) שהידיעות מחלקות. אבל בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת. (מב) על שתי אכילות של חלב, אחת על חתיכת חלב החולין ואחת על חתיכת חלב של הקדש. (מג) שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, וחזק מאיסור חלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש. (מד) מכיוון שכל אחד מהם, ודאי שאכל חלב. (מה) ואינם חייבים אשם תלוי, על ספק מעילה.

כָּבֵד בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, מֵאִיזָה טַעַם נוֹסֵף אֲסוּר הַקֹּדֶשׁ עַל אֲסוּר חֶלְבִּי; וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּאֵלּוּ הָאֲסוּרִין.

(מו) ולמרות הדין ש"אין איסור חל על איסור" - חל איסור הקדש על איסור חלב, מפני שהוא איסור מוסף, שהחלב הזה לא היה אסור אלא באכילה, וכשהקדישו נאסר גם בהנאה, ומתוך שנוסף בו איסור הנאה, נוסף עליו גם איסור אכילה לחייבו גם משום חלב וגם משום הקדש, ובאיסור מוסף אמרו "איסור חל על איסור".

פֶּרֶק י

מי מביא קרבן עולה ויורד.

א. שֵׁשָׁה, מִצֹּתָן שִׁיקְרִיבוּ קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיֹרֵד (המותאם למעבד הכלכלי של בעל הקרבן); וְאֵלּוּ הֵן: הַמִּצְרַע, וְהַיּוֹלָדֶת, וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הָעֵדוּת [ידע עדות ממון ונשבע שאינו יודע מהמעשה] בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת בְּטוֹי לְשִׁקָּר בְּשִׁגְגָה [על דבר שעשה או שיעשה, ולא עשה], וְהַטָּמֵא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה, וְהַטָּמֵא שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה.

ב. קֶרְבֵּן הַיּוֹלָדֶת - אִם הִיָּתָה עֲשִׂירָה - מִבִּיָּאָה כֹּפֶשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעוֹלָה, וְכֵן יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחֲטָאֵת.

שְׁוֵה פְרוּטָה, חֵיב אֶשֶׁם עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד; שֶׁהִתְמַחֲוִיין מְחַלְקִין בְּמַעֲיֵלָה, וְהָרִי הֵם כְּמִינֵין הִרְבֵּה^{כט} - אָף עַל פִּי שְׁאִין מְחַלְקִין בְּחֵיב הַכְּתוּבֹת^ל. חֲמָרָה יִתְּרָה יֵשׁ בְּמַעֲיֵלָה - שְׁהָרִי עֲשֵׂה בָּהּ הַמִּהְנֶה בְּנִהְנֶה [נתן לחבירו - הנותן מעל], וּמִצְטָרֶפֶת לְזִמּוֹן מִרְבֵּה [חצי שיעור לעוד חצי לאחר זמן רב], וְשְׁלִיחַ שֶׁעֲשֵׂה שְׁלִיחוֹתוֹ [ובכך מעל] חֵיב הַמְשָׁלֵחַ; מִה שְׁאִין דְּבָרִים אֵלּוּ בְּשָׂאָר הָאֲסוּרִין.

(כט) וכאילו אכל כמה מיני איסורים, שחייב על כל איסור ואיסור בנפרד. (ל) וראה לעיל בפרק ו שבשאר האיסורים אין תמחויים מחלקים.

י. כָּל הַמְּחִיב אֶשֶׁם וְדָאִי - צָרִיף שְׁנוּדַע לוֹ חֲטָאוֹ תַחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף יִקְרִיב אֶשְׁמוֹ; אָכַל אִם הִקְרִיבוּ קֹדֶם שְׁנוּדַע לוֹ, וְנוּדַע לוֹ אַחֵר שֶׁהִקְרִיב - אֵינוֹ עוֹלָה לוֹ^{לא}. וְכָל חֲטָא שֶׁחִיבִין עָלָיו אֶשֶׁם וְדָאִי - אֶחָד הַמִּלָּךְ, אוֹ בִּהֵן מְשִׁיחַ [כהן גדול שנמשח בשמן], אוֹ שְׂאָר עִם הָאָרֶץ - שְׁוִין בּוֹלֵב.

(לא) וצריך להביא אשם נוסף. (לב) וכולם מביאים כבש זכר, בשונה מקרבן חטאת, שקרבנות המלך והכהן משוח שונים מקרבנו של אדם רגיל, ובשונה מקרבן אשם תלוי, שהכהן משוח פטור ממנו לגמרי.

יא. כָּל חֲטָא שֶׁחִיבִין עָלָיו אֶשֶׁם וְדָאִי - אִם נִסְתַּמֵּק לוֹ אִם עֲשֵׂה אוֹ לֹא עֲשֵׂה, פְּטוֹר מִכָּלּוֹם^{לג}; לְפִיכָךְ, הֵבֵא עַל יָדוֹ סֶפֶק מַעֲיֵלָה^{לד} - אֵינוֹ חֵיב כָּלּוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמַעֲיֵלָה.

(לג) ואינו מביא אשם תלוי, ורק בחטאים שמבאים על שגגתם קרבן חטאת, מביאים על ספקם קרבן אשם תלוי. (לד) כגון שהיו לפני שתי חתיכות אחת של הקדש ואחת של חולין ואכל אחת מהם ואינו יודע איזו אכל.

יב. הִיָּתָה לְפָנָיו חֲתִיכָה שֶׁל חֲלִין וְחֲתִיכָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן, וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא - פְּטוּרָה^{לה}. חֲזַר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, מִבֵּיא אֶשֶׁם עַל מַעֲיֵלָתוֹ^{לו}; אָכַל אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה, שְׁנִיָּהּ פְּטוּרִין^{לז}.

(לה) כמבואר בהלכה הקודמת. (לו) מכיוון שאכל את שתייה, ודאי אכל גם הקדש ומעל. (לז) כי כל אחד מהם הוא ספק, אם מעל או לא.

יג. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן [בשגגה] - מִבֵּיא אֶשֶׁם תְּלוּי מִשּׁוּם חֶלֶב. אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה [בשגגה] - מִבֵּיא חֲטָאֵת עַל הַחֶלֶב,

לְהָ, וְטִמְאָתוֹ עָלָיו - וְנִכְרְתָהּ, וּבִנְכַנְס לְמִקְדָּשׁ נֶאֱמַר¹⁷: "וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל, כִּי אֵת מִקְדָּשׁ ה' טִמְאָה". וְכִיּוֹן שֶׁחִיבָה תוֹרָה פֶּרֶת עַל טִמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו, פֶּרֶשָׁה הַקֶּרֶבֶן שֶׁמִּבְיָאִין עַל שְׁגָגָתָן.

(ו) כשנכנס או אכל במזיד. (ז) היות שיש כלל שכל העבירות שחייבים על זדון כרת חייבים על שגגת קרבן, ומכיוון שנתפרש דינו של הטמא שאכל קודש או נכנס למקדש בטומאה שחייב כרת, ממילא אם היה זה בשוגג חייב קרבן, ולכן ודאי שהפרשה העוסקת בהבאת קרבן לאדם שנטמא ועבר על איסור בשוגג, מדברת על טמא שאכל קודש או נכנס למקדש בשוגג.

ו. כָּל קִרְבָּנוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חִיבָתָה, בַּעֲלָהּ מִבִּיא [ומשלם] עַל יָדֶיהָ [בשבילה]. אִם הָיָה עֲנִי, מִבִּיא קִרְבָּן עֲנִי; וְאִם הָיָה עֲשִׂיר, מִקְרִיב עַל יָדֶיהָ קִרְבָּן עֲשִׂיר¹⁸. וּמִבִּיא אָדָם עַל יְדֵי בָנוּ וְעַל יְדֵי בָתּוֹ וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְתּוֹ קִרְבָּן עֲנִי, וּמֵאֲכִילָן בְּזִבְחִים¹⁹.

(ח) ואין אומרים, שהיות וכשהיא התחנתה היא הייתה עניה, ומה שקנתה אשה קנה בעלה, ויביא בשבילה קרבן עני אף אם הוא עשיר, אלא מביא עליה קרבן עשיר, כי אשתו כגופו. (ט) שהוא עשיר. (י) אם הם עניים, למרות שהוא עשיר, היות וחיוב הקרבן מוטל עליהם, לכן הוא נקבע לפי המצב הכלכלי שלהם. (יא) וקרבן זה מטהרם, ויכולים לאכול בקדשים.

ז. הַמֶּלֶךְ וְכֹהֵן מְשִׁיחַ חֲשֵׁנָה הָרִאשִׁית²⁰ מִבִּיאִין .. הַעֲדוֹת א"א אֵין הַמֶּלֶךְ חִיב בְּשִׁמְעַת קוֹל וְלֹא הַמְשִׁיחַ בְּטוֹמֵאָה מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו. שְׁבוּעַת הַעֲדוֹת, אוֹ עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי, אוֹ עַל טִמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו, כְּשֶׁאָר הַהֲדִיּוֹטוֹת²¹; שֶׁלֹּא חֵלֶק הַכְּתוּב קִרְבָּן מֶלֶךְ מִקְרָבֵן הַדִּיּוֹט וּמִקְרָבֵן כֹּהֵן מְשִׁיחַ, אֲלֵא בְּמַצּוֹת שֶׁחִיבִין עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ²²; אֲכָל בְּקִרְבָּן עוֹלָה וַיִּזְרֶד, כָּלֵם שְׁוִין²³.

(יב) קרבן עולה ויורד. (יג) שמלך וכהן משיח שחטאו בדבר שאדם רגיל מביא עליו חטאת קבועה מביאים קרבן שונה, שאדם רגיל מביא כשבה או שעירה, ומלך מביא שעיר, וכהן משיח מביא פר. (יד) ומביאים אותם קרבנות.

כָּבֵד בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, אֵימָתִי יִהְיֶה חֵיב עַל

וְאִם אֵין יָדָה מְשָׁגָת - הֲרִי קִרְבָּנָהּ וַיִּזְרֶד, וּמִבִּיאָהּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת; אֲפִלּוּ הִתְהַיְתָה יָדָה מְשָׁגָת לְשָׁה, וְאֵינָה מְשָׁגָת לְנִסְכִּיו²⁴ - מִבִּיאָהּ קִרְבָּן עֲנִי.

(א) יש לה ממון לקנות כבש, אבל אין לה מספיק ממון לקנות יין וסולת, הבאים כנסכים עם הקרבן.

ג. הַמְצָרַע בְּשִׁטְהָר - מִבִּיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת, מֶהֶן שְׁנֵי כְּבָשִׁים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם, וְכִבְשָׁה לְחֲטָאת; אִם אֵין יָדוֹ מְשָׁגָת - מִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת, וְכִבְשָׁה לְאֶשֶׁם.

ד. עַל שְׁבוּעַת הַעֲדוֹת, וְעַל שְׁגָגַת שְׁבוּעַת בְּטוּי, וְעַל שְׁגָגַת טִמְאָת מִקְדָּשׁ וְטִמְאָת קִדְשֵׁיו [טמא שנכנס למקדש או שאכל קודש] - מִבִּיא כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, כְּשֶׁאָר הַחֲטָאוֹת הַקְּבוּעוֹת; וְאִם אֵין יָדוֹ מְשָׁגָת - מִבִּיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת; וְאִם אֵין יָדוֹ מְשָׁגָת לְעוֹף - מִבִּיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֵלֶת, וְהִיא הַקְּרוֹיָה 'מִנַּחַת חוּטָא', שֶׁכֶּפֶר נִתְפָּרְשׁוּ מַעֲשִׂיָה בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת.

ה. כָּל הַקִּרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ מִפְּרָשִׁין בְּתוֹרָה, וּמִפְּרָשׁ זֶה שֶׁחֵיב לְהִבְיָאֵן, חוּץ מִטִּמְאָה שֶׁנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל קִדְשִׁי - שֶׁכֶּפֶר כְּתוּב שָׁם²⁵: "וְנִפְשׁ כִּי תַחְטָא, וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהֵי וָגו', אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טִמְאִי וָגו', אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתֵּימָהּ וָגו', וְהִיא כִּי יֵאָשֶׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וָגו'"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶה שֶׁחֵיב כָּאֵן קִרְבָּן לְטִמְאָה - כְּשֶׁנִּטְמָא וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל קִדְשִׁי, וְהוּא לֹא יָדַע.

(ב) בשגגה, שאינם מפורשים בתורה שחייבים להביא קרבן עולה ויורד. (ג) זוהי שבועת העדות. (ד) ולא מפורש שאכל קודש בטומאה או שנכנס למקדש בטומאה. (ה) זוהי שבועת ביטוי.

אף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּר מִפִּי הַקֹּהֶל, הֲרִי הוּא כְּמִפְּרָשׁ, שֶׁהֲרִי בְּפִירוֹשׁ חִיבָה תוֹרָה פֶּרֶת לְטִמְאָה שֶׁאֲכָל קִדְשִׁי, וְלְטִמְאָה שֶׁנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ [במזיד]; בְּאוֹכֵל נֶאֱמַר²⁶: "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֹׁר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר

15. ויקרא, ה, א-ה. 16. ויקרא-צו, ז, כ. 17. במדבר-חקת, יט, כ.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהַעֲשִׂיר - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן, וְיָבִיא עוֹף; הַפְּרִישׁ לְעוֹף,
וְהַעֲשִׂיר - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן, וְיָבִיא פְּשָׁבָה אוֹ שְׁעִירָה.
אִפְלוּ הָיָה מוֹרִישׁוֹ גּוֹסֶס^כ - הָרִי זֶה עֲנִי^כ, עַד
שְׁיִמּוֹת מוֹרִישׁוֹ וְיִירָשְׁנוּכָּה.

(כג) והוא עתיד לרשת אותו, ויהיה עשיר. (כד) כל זמן שלא ירש אותו, ומביא קרבן עני. (כה) ואז הוא יצטרך להוסיף מעות עד לקרבן עשיר.

יֹא. עֲשִׂיר שֶׁהַפְּרִישׁ פְּשָׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, וְנָפַל בָּהּ
מוֹם - אִם רָצָה, יָבִיא בְּדַמְיָהּ עוֹף^כ; אֲבָל אִם
הַפְּרִישׁ עוֹף, וְנָפַסַל - לֹא יָבִיא בְּדַמְיּוֹ עֲשִׂירִית
הָאִיפָה, שְׁאֵין לְעוֹף פְּדִיּוֹן^כ.

(כו) מכיוון שאם נפל בה מום יכול לפדותה במעות, ויחלל את דמי הפדיון על העוף, וירוויח את ההפרש שבין המחיר של העוף למחיר של הבהמה. (כז) אפילו אם הוא נפסל, אלא יביא מעות אחרות ויקנה בהם עשירית האיפה.

יב. הַפְּרִישׁ עֲשִׂירִית הָאִיפָה^{כח}, וְהַעֲשִׂיר - אִם עַד
שְׁלֹשָׁה קֳדָשָׁה בְּכֹלִי^{כט} - הָרִי הִיא כָּכָל הַמִּנְחָוֹת^ל,
וְתַפְדָּה וְתֹאכָלֵל^{לא}; וּמִשְׁקָדָשָׁה בְּכֹלִילֵב - תַּעֲבֹר
צוּרְתָהּ^{לב} - תִּתְּצָא לְבֵית הַשְּׂרָפָה^{לג}.

(כח) כדין עני. (כט) כל עוד לא שם את הסולת בתוך הכלי שרת, לא קדשה קדושת הגוף, אלא רק קדושת דמים. (ל) שנטמאו ונפסלו, שאפשר לפדות אותם. (לא) כחולין. (לב) אבל אם כבר שם את הסולת בתוך כלי שרת, קדשה הסולת קדושת הגוף, ואין קדושת הגוף נפדית. (לג) מכיוון שהפסול אינו בגוף המנחה אלא בבעל המנחה שהעשיר, אסור לשרוף את המנחה מיד אלא תעובר צורתה ואחר כך תשרף.

יג. עֲשִׂיר שֶׁהַפְּרִישׁ קָן^{לד} לְמִזְבֵּחַ אוֹתָהּ, וְלָקַח
בְּדַמְיָהּ פְּשָׁבָה אוֹ שְׁעִירָה^{לה}, וְהַעֲנִילָה - יָבִיא קָן זֶה לִי,
אֵף עַל פִּי שְׁהִיא קֳדָשֶׁת דָּמִים שְׁהִיא נְדָחִית^{לו} - וְלָמָּה לֹא
עֲשִׂיר הַקִּדִּישׁ דָּבָר שְׁאִינוּ רְאוּ לִי, וְאִמּוֹר הִיא לְהִיפְסֵל לְקָרְבָּן^{לז}. וְלָמָּה לֹא
נְדָחִית^{לח} - בְּפִרְעָה^{לח}? מִפְּנֵי שֶׁדָּחִי מַעֲקָרוֹ אֵינוֹ דָּחִי
- כִּשְׁהַקִּדִּישׁ לֹא הִיא רְאוּיָה לְהַקְרִיבָהּ וְלֹא נִפְסַל, וְלֹכֵן אִפְשָׁרִי לְהַקְרִיבָהּ עִתָּה
כְּשֶׁרְאוּ^{לח}, וְהָרִי נִרְאָה קָן זֶה לִי עִתָּה. עֲנִי שֶׁהַקָּרִיב
קָרְבָּן עֲשִׂיר, יֵצֵא; וְעֲשִׂיר שֶׁהַקָּרִיב קָרְבָּן עֲנִי, לֹא
יֵצֵא.

(לד) והרי היא קדושה בקדושת דמים, למכרה לצורך קרבן עשיר. (לה) שיכול להביא קרבן עני. (לו) לאחר שיפדה אותה, ויקדיש אותה לקרבן עני.

שְׁבוּעַת הַעֲדוּת וְעַל שְׁגִגַּת שְׁבוּעַת בְּטוּי, וְאִימָתִי
יְהִי פְטוֹר עֲלֵיהֶן, וְעַל אֵיזוֹ דֶּרֶךְ יְהִי חַיֵּב קָרְבָּנוֹת
הַרְבֵּה כְּמִנְיֵן הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵיזוֹ דֶּרֶךְ לֹא יְהִי
חַיֵּב אֲלָא קָרְבָּן אֶחָד. וּבְהִלְכוֹת מַחֲסְרֵי כִפָּרָה אֶבְיָר
בְּאֵיזוֹ דֶּרֶךְ תִּתְּחַיֵּב הַיּוֹלֵדֶת וְהַמַּעֲרֵעַ קָרְבָּנוֹת הַרְבֵּה,
וּבְאֵיזוֹ דֶּרֶךְ יִתְּחַיֵּב כָּל אֶחָד מֵהֶם קָרְבָּן אֶחָד.

ח. כָּל הַמִּבְיָא קָרְבָּן עַל הַזֶּדוֹן כְּשֶׁגָּגָה^{טו} - אִם
הָיָה אָנוֹס, פְּטוֹר מִן הַקָּרְבָּן; וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר שְׁאֵר
עֲבֵרוֹת שְׁאִינוֹ חַיֵּב חֲטָאת אֲלָא עַל שְׁגִגָּתוֹ^{טז} - שְׁאֵם
הָיָה אָנוֹס, פְּטוֹר^{טז}.

(טו) כגון הבא על שפחה חרופה, ושבועת העדות, ושבועת הפקדון, שחייב להביא קרבן גם אם חטא במזיד וגם אם חטא בשגגה. (טז) ולא על זדון, שכיון שלא חייבה התורה אלא על השוגג בלבד ולא על המזיד - כל-שכן שלא חייבה על האונס. (יז) כי בעבירות שרק אם עשה אותם בשגגה חייב קרבן, חיוב הקרבן הוא לא בגלל עצם מעשה העבירה, אלא בגלל ה'שגגה' ואם הוא היה אנוס לא הייתה 'שגגה' ואינו חייב קרבן.

ט. מִי שֶׁהַפְּרִישׁ מְעוֹת לְכַבֵּשָׁה שֶׁל חֲטָאתוֹ^{יח},
וְצָרָף^{יח} - כְּגוֹן שֶׁשְׁעִירָה זוֹלָה יוֹתֵר^{יח} - הָרִי זֶה מִבְּיָא
שְׁעִירָה, וְיִחַלֵּל אוֹתָן מְעוֹת עַל הַשְּׁעִירָה^{יט}, וְיִהְיֶה
בְּהֶן^{יט}. וְכֵן אִם הַפְּרִישׁ לְשְׁעִירָה, וְלָקַח פְּשָׁבָה^{כא} -
יְהִנֶּה בְּהֶן.

(יח) מי שהתחייב להביא כבשה או שעירה לחטאתו, והפריש מעות כדי לקנות בהם כבשה. (יט) ופודה את המעות מקדושתם על השעירה, והיא מתקדשת במקום המעות שיוצאים לחולין. (כ) וירוויח את ההפרש בין המחיר של הכבשה למחיר של השעירה, אם השעירה זולה יותר. (כא) שהפריש מעות בשביל לקנות שעירה, והעני, והכבשה יותר זולה, והוא צריך למעות הללו שבהפרש בין שווי הכבשה לשווי השעירה.

י. הַפְּרִישׁ מְעוֹת לְכַהֲמָה, וְהַעֲנִי - יִקַּח שְׁתֵּי תוֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, וְיִחַלֵּל עֲלֵיהֶן אוֹתָן מְעוֹת, וְיִהְיֶה
בְּהֶן^{כב}. הַפְּרִישׁ מְעוֹת לְבָנֵי יוֹנָה אוֹ לְתוֹרִים, וְהַעֲנִי
- יָבִיא^{כג} מִנְחָה^{כג} עֲשִׂירִית הָאִיפָה, וְיִחַלֵּל עֲלֵיהֶן אוֹתָן
הַמְּעוֹת, וְיִהְיֶה בְּהֶן.

(כב) מדובר באחד מהששה שמצותם שיקריבו קרבן עולה ויורד, והוא היה עשיר בשעה שהפריש את המעות כדי לקנות בהמה לחטאת.

וְכֵן אִם הָיָה עֲנִי, וְהַפְּרִישׁ מְעוֹת לְעֲשִׂירִית הָאִיפָה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק יא

דיני קרבן עולה ויורד.

שהוא טמא וחשב שמותר לטמא לאכול קודש וליכנס למקדש. (ט) כלומר, שלשה באוכל קודש בטומאה, והם: א. ידע שהבשר הזה קודש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שהבשר הזה קודש. ג. נעלם ממנו שהוא טמא ונעלם ממנו שזה המקדש ונעלם ממנו שהוא טמא. ב. ידע שהוא טמא ונעלם ממנו שזה המקדש. ג. נעלם ממנו שהוא טמא ונעלם ממנו שזה המקדש.

ומניין שדין שגגת טמאת מקדש וקדשיו כף הוא? שהרי בפסוק שגגות נאמר¹⁸: "בַּעֲשֵׂתָהּ אֶחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ, וְאַשָּׁם. או הודע אליו חטאתו אשר חטא" - כיון שידע בפסוק, אף על פי שלא ידע בתחלה; ובטמאת מקדש וקדשיו נאמר¹⁹: "וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ, וְהוּא יָדַע וְאַשָּׁם". מאחר שנאמר: "וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ", מכלל שהיתה שם ידיעה בתחלה, ונאמר: "וְהוּא יָדַע" - הָא לְמַדְתָּ, שהוא צריך ידיעה בתחלה וידיעה בפסוק, והעלם בינתיים.

(י) שחייבים על שגגתם רק אם היתה לו ידיעה בהתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתיים, בשונה משאר חיובי כריתות שחייבים על שגגתם גם כשלא היתה לו ידיעה בהתחלה.

ב. נְטֵמָא, וְיָדַע שְׁנֵטְמָא, אָכַל לֹא יָדַע בְּאִיזָה אָב [10-טו סומאה] נְטֵמָא²⁰, וְשָׁכַח שְׁנֵטְמָא, וְאַחֵר כֶּף נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ או אָכַל קֹדֶשׁ, וְנוֹדַע לוֹ אַחֵר שְׁנֵטְמָא או אַחֵר שְׁנֵטְמָא בְּאִיזָה אָב נְטֵמָא²¹ - הָרִי זֶה חֵיב בְּקִרְבָּן, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע בְּתַחֲלָה בְּאִיזָה אָב נְטֵמָא; הוֹאִיל וְיָדַע שְׁהוּא טֵמֵא, הָרִי הִיתָה שָׁם יָדִיעַת טֵמֵאָה בְּתַחֲלָה.

(יא) כגון שנגע בטומאה, ולא ידע אם נגע בשרץ או בנבילה. (יב) אם בשרץ או בנבילה.

אָכַל אִם נִעְלַמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת טֵמֵאָה²² - כְּגוֹן שְׁנֵטְמָא בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשָּׂרֵץ, וְיָדַע שֶׁהַשָּׂרֵץ מְטֵמֵא וְלֹא יָדַע בְּשַׁעוֹר²³, וְשָׁכַח שְׁנֵטְמָא בְּשָׂרֵץ כָּלָל וְנִכְנָס או אָכַל, וְאַחֵר כֶּף נִדַּע לוֹ שְׁנֵטְמָא בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשָּׂרֵץ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם חֵיב קִרְבָּן, או פְּטוּר²⁴.

(יג) ולכן לא ידע בבירור שנטמא. (יד) ולא ידע באיזה גודל שרץ מטמא. (טו) ספק האם בגלל שידע שנגע בשרץ וידע ששרץ מטמא זה נחשב 'ידיעה בתחילה' או מכיוון שהסתפק האם הגודל של השרץ שנגע בו מטמא אין זה נחשב 'ידיעה בתחילה'.

א. שְׁנֵי יֵשׁ בְּשִׁגְגַת טֵמֵאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי [טמא שנכנס למקדש או אכל קודש], מֵה שְׂאִין כֶּן בְּשֶׁאֵר כִּרְתוֹת: שְׁפַל הַכִּרְתוֹת - כִּיּוֹן שֶׁשִּׁגְגַּ וְנוֹדַע לוֹ בְּסוֹף שְׁחָטָא - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִיתָה לוֹ יָדִיעָה בְּתַחֲלָה²⁵, הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת; אָכַל בְּטֵמֵאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי - אִינוּ מְבִיא קִרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, עַד שֶׁתִּהְיֶה לוֹ יָדִיעָה לְטֵמֵאָה וְיָדִיעָה לְקִדְשֵׁי או לְמִקְדָּשִׁי בְּתַחֲלָה²⁶, וְיָדִיעָה לְטֵמֵאָה וְיָדִיעָה לְקִדְשֵׁי או לְמִקְדָּשִׁי בְּסוֹף, וְהָעֵלָם בֵּינֵתִים.

(א) כגון תינוק שנשבה לבין הגויים, שגם לפני שעבר על האיסור לא ידע בכלל מהאיסור. (ב) ידיעה שהוא נטמא. (ג) ידיעה שזהו קודש (באכל את הקודש). (ד) ידיעה שזהו מקדש (בנכנס למקדש). (ה) לפני ששגג ואכל את הקודש, או לפני שנכנס למקדש.

כִּיצַד? נְטֵמָא וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ או אָכַל קֹדֶשׁ, וְאַחֵר כֶּף נִדַּע לוֹ שְׁנֵטְמָא וְשִׁהָה טֵמֵא בְּשַׁעֲה שְׁאָכַל או שְׁנִכְנַס, וְשִׁקְדֵּשׁ הִיָּה זֶה שְׁאָכְלוֹ, או מִקְדָּשׁ הִיָּה זֶה שְׁנִכְנַס לוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִקִּרְבָּן; עַד שֶׁיָּדַע שְׁנֵטְמָא וְשִׁהָה קֹדֶשׁ וְשִׁהָה מִקְדָּשׁ, קָדָם שִׁיכְנַס או קָדָם שִׁיאָכַל.

(ו) כלומר, נטמא ולא ידע שנטמא ואכל קודש. (ז) שידע לפני זה שנטמא, אבל לא ידע שמה שהוא אכל זה קודש, ורק עכשיו נודע לו.

כִּיצַד? נְטֵמָא, וְיָדַע שְׁנֵטְמָא, וְיָדַע שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ וְשֶׁזֶה קֹדֶשׁ, וְאַחֵר כֶּף נִעְלַמָּה מִמֶּנּוּ הַטֵּמֵאָה וְשָׁכַח שְׁנֵטְמָא, וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ או אָכַל קֹדֶשׁ, וְהוּא יָדַע שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ וְשֶׁזֶה קֹדֶשׁ, או שֶׁשִּׁגְגַּ וְשָׁכַח שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ או שֶׁזֶה בְּשֶׁר קֹדֶשׁ, וְהוּא יָדַע שְׁהוּא טֵמֵא, וְנִכְנָס או אָכַל, או שֶׁשִּׁגְגַּ או שָׁכַח שְׁנֵטְמָא, וְשָׁכַח שֶׁזֶה בְּשֶׁר קֹדֶשׁ וְשֶׁזֶה מִקְדָּשׁ וְנִכְנָס או אָכַל, וְאַחֵר כֶּף נִדַּע לוֹ דְּבָרִים אֵלּוּ שְׁנִתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מְבִיא קִרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, בְּכָל צַד וְצַד מִשֵּׁשׁ מַחֲלָקוֹת אֵלּוּ²⁷.

(ח) כלומר, שנעלמו ממנו שני הדברים גם יחד, ששכח שזה בשר קודש או שזה מקדש, וגם שכח שהוא טמא, או שידע

18. ויקרא, ד, כז-כח. 19. ויקרא, ה, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נַעֲלֵם מִמֶּנּוּ, וַיֵּצֵא וְלֹא שָׁהָה - אֵינוּ מְבִיא קֶרֶבֶן.
וְכֵן אִם תִּלְהָ עֲצָמוּ בְּאוֹרֵי עֲזָרָה^{כז} - הַדָּבָר סֶפֶק אִם
אוֹרֵי עֲזָרָה פְּעֻזָּה, אוֹ אֵינוּ פְּעֻזָּה^{כח}.

(כז) כשהוא בעזרה. (כו) לאחר שטימא עצמו במזיד.
(כז) נטמא בעזרה, ושהה כדי השתחויה באויר העזרה.
(כח) כי החיוב על שהיה כדי שיעור השתחויה הוא רק
באופן שיכול להשחות בפישוט ידיים ורגליים, וזה אינו
יכול לעשות כשהוא תלוי באויר.

ה. מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶכָּל
קֹדֶשׁ בְּטִמְאָה אוֹ לֹא, אֵינוּ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי -
שָׂאִין מְבִיאִין קֶרֶבֶן עַל לֹא הוֹדַעְתָּ, אֲלֵא בְּכִרַּת
שְׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה^ל.

(כט) ספק חטא. (ל) אבל טומאת מקדש וקדשיו שמביא על
שגגתם קרבן עולה ויורד, אינו מביא אשם תלוי בספק.

ו. מִי שֶׁהָיוּ לִפְנֵי שְׁנֵי שְׂבִילִים, אֶחָד טָמֵא^{לא}
וְאֶחָד טָהוֹר - הֵלֵךְ בְּרֹאשׁוֹן וְחָזַר וְהֵלֵךְ בַּשְּׁנִי, וּבָעֵת
שֶׁהֵלֵךְ בַּשְּׁנִי שָׁכַח שֶׁהֵלֵךְ בְּרֹאשׁוֹן, וַיַּעֲלֶמָה מִמֶּנּוּ
טָמְאָה זֶה, וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶכָּל קֹדֶשׁ - חֵיב, וְאִם
עַל פִּי שֶׁלֹּא הִיָּתָה לוֹ בְּתַחֲלָה יָדִיעָה גְּמוּנָה
לְטִמְאָה, אֲלֵא מִקְצַת יָדִיעָה - שֶׁהָרִי לֹא יָדַע שֶׁהֵלֵךְ
בַּשְּׁנִי שְׂבִילִין, שֶׁבְּהַלּוֹף שְׁנֵיהֶן יֵהָא טָמֵא בְּדֹאֵי^{לב};
וְאִם עַל פִּי כֵן חֵיב חֲטָאת - שֶׁמִּקְצַת יָדִיעָה, כָּכָל
יָדִיעָה.

(לא) באחד השבילים יש טומאה, ואי אפשר לעבור בלי
להטמא. (לב) לא היה זמן שהוא ידע שהלך בשני
השבילים, שהרי כשהלך בשביל הראשון עדיין לא הלך
בשני וכשהלך בשני הוא שכח שהלך בראשון, ורק בדיעה
שהלך בשני השבילים הוא יודע שנטמא ודאי.

הֵלֵךְ בְּרֹאשׁוֹן, וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶכָּל קֹדֶשׁ - פָּטוֹר,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק טָמֵא^{לג}.

(לג) שמא השביל הראשון הוא הטהור, ואין חייבין אשם
תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו.

ז. הָיָה לִי שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי^{לד} (כטמא^{לד}) וְטָבַל אֶחָד
שֶׁנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ, וְהֵלֵךְ בַּשְּׁנִי, וְחָזַר וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ^{לה}
- חֵיב; שֶׁהָרִי נִכְנָס בְּשִׁמְעוֹ טָמֵא לְמִקְדָּשׁ בְּדֹאֵי,
אוֹ בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה אוֹ בַּשְּׁנִי; וְאִם עַל פִּי שֶׁפֶל
יָדִיעָה מִהֵן סֶפֶק יָדִיעָה הִיא^{לו}, שֶׁהָרִי כָּל שְׂבִיל מִהֵן

וְכֵן מִי שֶׁלֹּא רָאָה הַמִּקְדָּשׁ מִיָּמִי, וְלֹא הָבִין
מְקוֹמוֹ^{טז} - אִם נִטְמָא וַיֵּדַע שֶׁנִּטְמָא, וְשָׁכַח שֶׁנִּטְמָא,
וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ וְלֹא יָדַע בְּתַחֲלָה שֶׁזֶה הוּא מְקוֹמוֹ,
שֶׁהָרִי לֹא רָאָהוּ מַעוֹלָם, וְאַחֵר כִּף זָכַר הִטְמָאָה,
וַיֵּדַע שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם יָדִיעָה שִׁישׁ
מִקְדָּשׁ בְּעוֹלָם יָדִיעָה, אוֹ עַד שֶׁיֵּדַע מְקוֹמוֹ תַּחֲלָה.
(טז) לא ידע מעולם היכן מקומו.

י. רָאָה לִי, שֶׁאֵלֹו הַחִיבִין בְּקֶרֶבֶן מִסֶּפֶק - אֵינוּ
מְבִיאִין קֶרֶבֶן, שֶׁמָּא יִכְנִיסוּ חֲלִין לְעֻזָּה^{יז}. וְאִם
תֹּאמְרִי: "וְהִלָּא חֲטָאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסֶּפֶק, וְאִינָהּ
נִאֲכָלֶת"^{יח}? מִפְּנֵי שֶׁהִמְבִּיא אוֹתָהּ [כגון ספק זבח] מִחֹסֶר
כְּפוּרִים, וְאִסוּר לֵאכֹל בְּקֻדְשִׁים עַד שֶׁיִּבְיֵא בְּפֻרְתּוֹ;
אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מִחֹסֶר כְּפוּרִים, אֵינוּ מְבִיא קֶרֶבֶן
מִסֶּפֶק^{יט}.

(יז) שמא הם לא צריכים להביא קרבן, ואם יביאו נמצא
שעברו על איסור הקרבת חולין בעזרה. (יח) מדוע אסרו
להביא ספק קרבן חטאת מספק. (יט) ומזה שלא אסרו
להביא חטאת העוף מספק, מוכח לכאורה, שחכמים לא
החמירו במקום שיש ספק חיוב קרבן שלא להביא.
(כ) וכדי שיוכלו לאכול קדשים, לא חששו חכמים לספק
איסור חולין בעזרה. (כא) בגלל שגם אם לא יביא את
הקרבן, יהיה מותר לו לאכול קדשים, חששו חכמים לספק
איסור חולין בעזרה, ואסרו עליו להביא ספק חטאתו.

ג. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּעֻזָּה^{כב} - צְרִיף שֶׁיֵּדַע תַּחֲלָה
שֶׁנִּטְמָא וְשֶׁזֶה מִקְדָּשׁ, וְאִם נַעֲלֵם מִמֶּנּוּ אַחֲרֵי כֵן
שֶׁנִּטְמָא וְהָרִי הוּא זָכוֹר שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ, אוֹ שֶׁנַּעֲלֵם
מִמֶּנּוּ שֶׁזֶה מִקְדָּשׁ וְלֹא שָׁכַח שֶׁנִּטְמָא, אוֹ שֶׁנִּתְעַלְמוֹ
מִמֶּנּוּ זֶה וְזֶה - בְּשִׁינְיָדָה לֹא^{כג}, יִבְיֵא קֶרֶבֶן עוֹלָה
וַיֹּרֵד; וְהוּא שִׁישָׁה בְּשִׁעוּר^{כד}, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
בְּהִלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

(כב) שחייב למהר ולצאת בדרך הקצרה, ואם שהה בשוגג
חייב קרבן. (כג) ששהה בעזרה בעודו טמא. (כד) שיעור
השתחויה, שהוא כדי לקרות את דברי הפסוק "וַיִּכְרְעוּ אַפְּסֵם
אַרְצָה עַל-הָרָצָפָה, וַיִּשְׁתַּחֲווּ, וְהָדוּת לָהּ" כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם
חֲסֻדוֹ^{כה}.

ד. מִי שֶׁטָּמֵא עֲצָמוֹ בְּמִזִּיד^{כה}, וְלֹא שָׁהָה בְּשִׁעוֹר
- הָרִי זֶה סֶפֶק אִם שִׁעוֹר הַשְּׁתַּחֲוִיָּה [משך שהיה במקדש
המחייב] לְאִנּוּס בְּלִבְדּוֹ, אוֹ אִם לְמִזִּיד; וְלִפְיָכֶּה, אִם כִּי

בסוף^מ - שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים^מ יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִין. וְעַל שְׂאִין בַּהּ יָדִיעָה, לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְסוֹף^מ - שְׁעִירֵי הַגָּלִילִים^מ וְשְׁעִירֵי רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים מְכַפְּרִין.

(מא) שלפני שנכנס למקדש או אכל קודש, ידע שזה המקדש או שזה בשר קודש, וידע שנשטמא, ובשעה שנכנס למקדש או אכל קודש, נעלם ממנו שזה מקדש וקודש או שנעלם ממנו שנשטמא, ולא נודע לו אף פעם שחטא. (מב) השעיר הקרב ביום הכיפורים, וזורקים את דמו בקודש הקודשים. (מג) שאז אין מכפרים עליו עוד. (מד) אם לפני שנכנס לבית המקדש או אכל בשר קודש בטומאה, לא נודע לו שהוא טמא או לו נודע לו שזה המקדש או בשר הקודש, ואחרי שנכנס למקדש או אכל את בשר הקודש נודע לו שזה המקדש והקודש, שבאופן הזה פטור מקרבן. (מה) השעיר של יום הכיפורים, שזורקים את דמו על מזבח החיצון. (מו) ואם לפני שחטא לא נודע לו מעולם שנשטמא או שזה המקדש או שבשר זה קודש, וגם אחרי החטא לא נודע לו דבר זה. (מז) שעירי חטאת שמביאים בשלושת הרגלים.

וְעַל זֶדוֹן טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשֵׁי־מִזְבֵּחַ - פֶּרֶבְיָהּ גְּדוֹל שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אִם הָיָה הַמִּזְבֵּיחַ מִן הַכֹּהֲנִים^מ; וְאִם הָיָה מִיִּשְׂרָאֵל, דָּם שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּפְּנִימִי יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר - שְׁנֵאמַר^מ: "וְכִפֵּר עַל הַקִּדְּשׁ מִטִּמְאַת בְּגֵי יִשְׂרָאֵל".

(מח) שידע שנשטמא ואסור לו להיכנס למקדש ולאכול קודש, ולמרות זאת עשה כך בודוּן. (מט) אם היה החוטא כהן, מתכפר לו בפר שהכהן הגדול מקריב ביום הכיפורים. (נ) הזאת דם השעיר בקודש הקודשים, ביום הכיפורים.

סֶפֶק הוּא - בָּאֵן בְּטִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשֵׁי, עָשׂוּ סֶפֶק יָדִיעָה בִּידִיעָה.

(לד) היו לפניו שני שבילים אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהם, ונטמא מספק, ושכח שהלך בשביל ונטמא מספק, ונכנס לבית המקדש. (לה) ולאחר שנכנס למקדש נזכר שהוא ספק טמא מת והיזו עליו מי חטאת ביום השלישי והשביעי, וטבל ונטהר מספק טומאתו. (לו) אחר ששכח טומאתו. (לז) שכל פעם שנכנס למקדש לא היתה לו ידיעה וודאית.

השנת הראב"ד

היה .. נאמנן א"א זו הסוגיא שלנו באה לדעת חכמים דאתו לה משום מגו אבל לדעת ר"י דאתי לה משום דאדם נאמן על ידי עצמו יותר ממאה איש אפילו אמר לא נטמאתי מעולם דקא מכחיש להו במגע הטומאה הוא נאמן וקא פסק רב הלכה כר"י ואמר רב יוסף אפילו ר' יהודה אלא בינו לבין עצמו פירוש שלא יאכל קדש בפני העדים שמעידין עליו ולא יגע בטהרות של אחרים.

ח. הִיָּה • טִמְאָה, וְאָמְרוּ לוֹ שְׁנִים: 'נִכְנַסְתָּ לְמִקְדָּשׁ', וְהוּא אָמַר לָהֶן: 'לֹא נִכְנַסְתִּי' - נֶאֱמַר, וְאִינוּ מְבִיִּא קֶרְבֶּן; שֶׁאִם יִרְצֶה, יֵאמָר: 'מִזִּיד הָיִיתִי'

[כלומר: כוונתי היתה 'לא נכנסתי

בשוגג]. אָמְרוּ לוֹ שְׁנִים: 'טִמְאָה הָיִיתָ בְּשִׁנְכֶנְסְתָּ לְמִקְדָּשׁ, וּבְפָנֶינוּ נְטִמְאַתָּ, וַיִּדְעָתָּ שְׂאֵתָה טִמְאָה' - אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בֵּין טִמְאָה זו שְׁמַעֲדִין בַּהּ וּבֵין כְּנִיסָתוֹ לְמִקְדָּשׁ יָמִים רַבִּים, שְׂאֵפֶשֶׁר לוֹ שְׂיֵאמָר: 'כִּכְרָ טְבַלְתִּי', הוֹאִיל וְהִכְחִישׁ אֶת הָעֲדִים וְאָמַר: 'לֹא נְטִמְאַתִּי מֵעוֹלָם', הָרִי אֵלָיו נֶאֱמַרְנִי^ל, וּמְבִיִּא קֶרְבֶּן עַל פִּיָּהּ; אִם הִבִּיאָהּ שְׁנִים לִידֵי מִיתָה חֲמוּרָה, קָל וְחֹמֶר שְׂיִבְיָאָהּ לִידֵי קֶרְבֶּן הַקָּלִיל - שְׁהָרִי הִכְחִישָׁן^מ.

(לח) ואינו יכול לתרץ דבריו ולומר, לא עמדתי בטומאתי וטבלתי, כי הוא אמר בהתחלה שלא נטמא. (לט) אם שני עדים שהעידו על אדם שעבר עבירה שחייבים עליה מיתה, הורגים אותו על סמך עדותם, קל וחומר שיש בכח עדותם לחייב אדם להביא קרבן. (מ) אבל במקרה שאפשר לפרש את דבריו באופן שלא יסתרו את דברי העדים, מפרשים כך את דבריו ופטור מקרבן.

ט. טִמְאַת מִקְדָּשׁ אוֹ קִדְּשֵׁי - שֶׁהָיָה לָהּ יָדִיעָה בַּתְּחִלָּה, וְלֹא הָיָה לָהּ יָדִיעָה בְּסוֹף^מ - שְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים הַנִּעְשָׂה בַּפְּנִימִי^מ יוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין [-מגינים מן היסורים], עַד שְׁמִידָע לֹא^מ וְיָבִיא קֶרְבֶּן עוֹלָה וַיִּזְרַד. וְשֶׂאִין בַּהּ יָדִיעָה בַּתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בַּהּ יָדִיעָה

~ שבת קודש י"ג אלול ~

פֶּרֶק יב

דיני קרבן העלם דבר של ציבור.

א. כָּל דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה^א - אִם שְׁגָגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּהוֹרָאָה, וְהוּרִי לְהַתִּירוֹ, וְשְׁגָגוּ הָעָם בְּהוֹרָאָתָן, וְעָשׂוּ הָעָם וְהָם סוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתָן, וְאַחֲרָיָה נִדְעָה לְבֵית דִּין שֶׁטָעוּ - הָרִי בֵּית דִּין חֵיבִין לְהִבְיֵא קֶרְבֶּן חֲטָאת עַל שְׁגָגָתוֹ בְּהוֹרָאָה^י,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לשבת יהודה 'קהל', מכאן למדים שכל שבת בפני עצמו גם כן נקרא 'קהל'.

בין שעשו כל ישראל שבארץ ישראל על פי בית דין שהורו, בין שעשו רב ישראל, אף על פי שהם מעוט מנגן השבטים^י, בין שעשו רב השבטים, אף על פי שהיה מעוט כל ישראל - מביאין כמנגן כל השבטים פר לכל שבט ושבט, ובעבודה זרה פר ושעיר לכל שבט ושבט; שאף אלו שלא חטאו, מביאין^{טו} על ידי החוטאים^{טז}. אפלו עשה שבט אחד בלבד, והוא רב הקהל - הרי כל הצבור מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים.

(יג) כלומר, כשמספר אנשי חמשה שבטים הוא יותר גדול ממספר אנשי שבעת השבטים. (יד) השבטים שחטאו. (טו) קרבן. (טז) כלומר, הם נגזרים אחרי השבטים החוטאים ומתחייבים בקרבן על ידם.

ב. בית דין שנסתפק להן אם שגגו בהוראה, או לא שגגו^{יז} - אינן חייבין באשם תלויה^{יח}, שנאמר^{יט}: "ונודעה החטאת"; עד שתודע ואחר כך יתחייבו בקרבן^כ, כמו שיתבאר.

(יז) שאחרי שהציבור עשה על פי הוראתם, הסתפקו הדיינים האם מה שהתירו הוא דבר שחייבים על שגגתו חטאת או לא. (יח) ולמרות שיחיד שמסופק האם עבר עבירה שחייבים על שגגתו חטאת, מביא אשם תלוי, בית דין אינו מביא אשם תלוי. (יט) חיוב הבית דין בקרבן הוא רק באופן שנודע להם חטאתם, אבל באשם תלוי, שהוא בא על ספק חטא, פטורים.

במה דברים אמורים, שבית דין חייבין, ואלו העושים על פיהם פטורין מן הקרבן? בשעירי המזרים בית דין הגדול של שבטים ואחד; ויהיה ראש ושיבה^{כא} [-הגדול שבסנהדרין] עמהן בהוראה^{כב}; ויהיו כלן ראויין להוראה^{כג}; ויטעו כלם או רבם בדבר זה שהורו בו; ויורו בפרוש ויאמרו לעם: 'מתרין אתם לעשות'^{כד}, וכן אלו ששמעו מפי בית דין, אם אמרו לאחרים: 'מתרין אתם לעשות'^{כה}; ויעשו כל הקהל או רבו על פיהם^{כו}; ומדמים שהדבר שהורו בו פדת הוראה^{כז}; ויורו לבטל מקצת^{כח} [ממצות], לא שיעקרו כל הגוף [-עיקר המצוה]; וכשינודע להם

ואף על פי שלא עשו הן בעצמן מעשה; שאין משגיחין על עשיית בית דין כלל, בין עשו בין לא עשו - אלא הוריתו בלבד. ושאר העם פטורין מן הקרבן, אף על פי שהן העושים - מפני שתלו בבית דין.

(א) כל עבירה שהעובר עליה בשוגג חייב להביא, תמיד, קרבן בהמה. (ב) רוב העם. (ג) כדי לכפר על שהכשילו את הציבור לעבור עבירה. (ד) ונמצא שהשגגה לא היתה של העם אלא של הבית דין, לכן הבית חייבים להביא חטאת ולא הציבור.

ומה הוא הקרבן שמביאין על שגגה זו? אם בעבודה זרה שגגו והורו - מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת, מפל שבט ושבט^{כט}; וקרבן זה הוא האמור בפרשת שלח^{לך}^כ: "ויהי, אם מעיני העדה נעשתה לשגגה" - מפי השמועה למדו, שבעבודת עבודה זרה הוא מדבר. ואם בשאר פרות שחייבין על שגגתן חטאת קבועה שגגו והורו - מביא כל שבט ושבט פר חטאת; וזה הוא האמור בפרשת ויקרא^{כא}: "ואם כל עדת ישראל ישגו".

(ה) שהתירו דבר שיש בו איסור עבודה זרה. (ו) כל שבט מביא פר לעולה ושעיר לחטאת, לכפר לבית דין על שגגתם.

נמצאת למד, שאם שגגו בית דין הגדול בהוראה [-הוראה לרבים] בעבודה זרה - מביאין כל הקהל שנים עשר פרים עולות, ושנים עשר שעירים חטאות^{כב}; והן נשרפות, שהרי דמן נכנס לפנים^{כג} [להוות על הפרוכת ומזבח הזהב]^{כד}; והן הנקראין 'שעירי עבודה זרה'. ואם בשאר המצוות שגגו, מביאין שנים עשר פרים חטאות^{כה}; והן נשרפות, מפני שדמן נכנס לפנים. וכל פר מהן נקרא 'פר העלם דבר של צבור', שנאמר^{כז}: "והקריבו הקהל" - כל קהל וקהל; וכל שבט ושבט קרוי "קהל"^{כח}, שנאמר^{כט}: "ויעמד יהושפט בקהל יהודה"^ל.

(ז) כל שבט מביא פר לעולה ושעיר לחטאת, ויחד מביאים שנים עשר פרים עולות ושנים עשר שעירים חטאות. (ח) והדין הוא שכל קרבן שדמו נכנס להיכל, בשרו נשרף. (ט) כל אחד משנים עשר השבטים מביא פר לחטאת. (י) המקור לכך שכל שבט ושבט צריך להביא פר לחטאת. (יא) לפיכך חייב כל שבט ושבט להביא קרבן. (יב) וקורא

21. במדבר-שלח, טו, כד. 22. ויקרא, ד, יג. 23. שם, פסוק יד. 24. דברי הימים ב, כ, ה. 25. ויקרא, ד, יד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ה) שגם אותו לא מושיבים בסנהדרין, בגלל שהוא "אכזרי ולא ירחם על בני אדם, לפי שאינו יודע אהבת בניס".
(ו) כגון נתין, מבני הגבעונים, שגזר עליהם יהושע ונתנם לחוטבי עצים ושואבי מים.

ומניין שאין הכתוב מדבר אלא בבית דין הגדול?
שנאמר²⁶: "ואם כל עדת ישראל ישגו וגו'²⁷.
ומניין שעד שיהיו כלן ראויין להורגה? שנאמר²⁸:
"ואם מעיני העדה", עד שיהיו להם פנינים;
ולחלץ הוא אומר²⁹: "ושפטו העדה" - מה העדה
האמורה בדיני נפשות, כלן ראויין להורגה, אף
עדה האמורה בשגגה זו, עד שיהיו כלן ראויין
להורגה.

(ז) ולא עדת אותו שבט. (ח) והכוונה לדיינים שהם
'הענינים' של העם, ומורים להם את המעשה אשר יעשו.
(ט) בדיני נפשות.

וכן אם הורו, וידע אחד מהן שטעו, ואמר להן:
'טועים אתם', ורבו עליו המתירים, והתירו - הרי
בית דין פטורין, וכל מי שעשה על פיהם חייב
להביא חטאת קבועה על שגגתו, שנאמר³⁰: "ואם
כל עדת ישראל ישגו", עד שישגו כל הסנהדרין.
ידע אחד מן הסנהדרין או מעוטן שטעו המתירין,
ושתקו - הואיל והורו ולא היה שם חולק, ופשטה
ההורגה ברב הקהל - הרי בית דין חייבין קרבן, וכל
שעשה על פיהם פטור; ואלו ששתקו - אם עשו
על פי אלו שהורו - הרי אלו חייבין³¹, מפני שלא
תלו בבית דין.

(י) שטעו וחשבו שלמרות שהבית דין טועים, מצוה לשמוע
להם ולכן הם נחשבים לשוגגים, שחייבים חטאת.
(יא) קרבן בפני עצמם, למרות שגם הבית דין מביאים פר
העלם דבר של ציבור. (יב) כי ידעו שהבית דין טועים.

וכן אם נשאו ונתנו בדבר³², ואמרו³³: 'דבר זה מתר
הוא', ולא הורו לעם, ולא אמרו להם: 'מתירין
אתם לעשות', ושמע השומע מהם בעת שגמרו
שהדבר מתר, והלך ועשה כפי מה ששמע - הרי
כל העושה חייב חטאת קבועה, ובית דין פטורין;
שהרי לא הורו להם בפרוש לעשות.

(יג) שחברי הסנהדרין דנו בינם לבין עצמם על אחד
מהדינים. (יד) הגיעו לידי החלטה סופית בדיון הזה.

[שטעו], ידעו גופו של דבר שהורו בו בשגגה - [במה

טעו].

(כ) כלומר, שגם הוא היה עמהם בשגגתם. (כא) אבל אם
היו בין הסנהדרין גר או ממזר וכד' שאינם ראויים להוראה
- פטורים. (כב) אבל אם אמרו להם רק "מותרים אתם"
ולא הוסיפו לומר גם "לעשות", הם פטורים, שלא נגמרה
עדיין הוראתם. (כג) ואין צורך שכל הקהל או רובו ישמע
ההוראה מפי בית דין, אלא אפילו אם שומעים איש מפי
איש שבית דין פסק ואמר: "מותרים אתם לעשות" - כל
העושים על פיהם מצטרפים לקהל לחייב בית דין בקרבן.
(כד) שהם תולים את מעשיהם בהוראת ההיתר של בית דין
הגדול. (כה) אבל אם ידעו שבית דין טעו, אלא שחשבו
שאף על פי כן מצוה לסמוך על הוראתם - חייב כל אחד
ואחד קרבן בפני עצמו.

בכל אלו המאמרים - הוא שיהיו בית דין חייבין
בקרבן, והעושה על פיהם פטור. אבל אם חסר
אחד מכל אלו הדרכים - הרי בית דין פטורין מן
הקרבן, וכל מי ששגג ועשה מעשה - מביא חטאת
קבועה על שגגתו.

פרק יג

מתי בית דין פטורים מהקרבן.

א. פיצד אם חסר אחד מכל אלו הדרכים
שבארנו, ופטרו בית דין ויתחילו העושים? הרי
שהורו בית דין של אחד מן השבטים להם שחלב
הקבה מתר, ואכלו אותו אנשי מקומן³⁴ על פיהן -
אותו בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת
קבועה על שגגתו.

(א) ולא בית דין הגדול של שבעים ואחד. (ב) ואפילו אם
השבט הזה הוא רוב ישראל. (ג) כדין כל אוכל חלב
בשגגה.

וכן אם הורו בית דין הגדול שדם הלב מתר, ולא
היה ראש ישיבה עמהן, או שהיה אחד מהן אינו
ראוי להיות ממנה בסנהדרין, כגון שהיה גר או
ממזר או זקן³⁵ שלא ראוי בנים [=עריץ]³⁶ וכיוצא בהן,
ועשו העם על פיהם, ואכלו דם הלב - הרי בית
דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על
שגגתו.

(ד) שיש בו אכזריות, כיון ששכח כבר צער גידול בנים.

26. ויקרא, ד, יג. 27. במדבר-שלח, טו, כד. 28. במדבר-מסעי לה, כד. 29. ויקרא, ד, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וכל יחיד ויחיד פטור, ואם היו החוטאים בשעת החטא מיעוט הקהל, בית דין פטורים וכל יחיד ויחיד חייב בקרבן.

ד. הורו • בית דין

השנת הראב"ד

הורו .. מצטרפין א"א בעיא ולא איפשיטא היא ולא ב"ד מיתו ולא צבור מיתו.

שהוא מתרבה, ואכל

מעוט הקהל על פיהם, ונודע להם שחטאו וחזרו

בהם (בית דין), ואחר כך הורו שבעבדה זרה פלונית

מתרת, ועבד אותה עבודה זרה מעוט אחר על

פיהם, וכשיצטרפו האוכלים לעובדים יהיו רב -

הרי אלו מצטרפין, אף על פי שהיתה להם ידיעה

בינתים.

כה) כגון שהורו על חלב הקיבה שהוא מותר. (כו) וחיוב הבאת הקרבן הוא על הבית דין, וכל יחיד ויחיד פטור.

במה דברים אמורים? בשהיה המורה בית דין

אחד; אבל אם מת בית דין שהורה תחלה, ו

ועמד אחר והורה לא - אין אלו מצטרפין לאלול.

כז) שמצטרפים המיעוט שאכל את החלב למיעוט שעבד את

העבודה זרה. (כח) שאותו בית דין הורה גם על החלב וגם

על העבודה זרה. (כט) על החלב. (ל) בית דין אחר.

לא) על עבודה זרה. (לב) המיעוט שאכל חלב, לא

מצטרפים עם המיעוט שעבד עבודה זרה, להוות ביחד רוב

קהל, אלא כל אחד ואחד מביא קרבן על שגגת עצמו.

ה) אפילו הורו שני פתי דינים בדבר אחד, כגון

חלב וחלב או דם ודם.

לג) אפילו אם הבית דין הראשון הורה על חלב או דם שהוא

מותר, ועשו מיעוט הקהל על פיהם, ונודע לבית דין שטעו

ומתו, ועמד בית דין אחר והתיר את אותו הדבר שהתיר

הבית הקודם, ועשו מיעוט קהל אחר על פיהם, אינם

מצטרפים למיעוט קהל הראשון, ואין זה נחשב שרוב הקהל

עשה על פי בית דין, אלא כל יחיד חייב חטאת בפני עצמו.

וכן אם לא היו העושים שוגגין על פי ההוראה

- הרי בית דין פטורין, וכל העושים חייבין. כיצד?

הורו בית דין לאכל חלב הקבה פלו, וידע אחד מן

הקהל שטעו ושחלב הקבה אסור, ואכלו מפני

הוראתם, שהיה עולה על דעתן שמצוה לשמע

מבית דין, אף על פי שהם טועים - הרי זה האוכל

חייב חטאת קבועה על אכילתו, ואינו מצטרף

למנן השוגגים על פיהם.

לד) שלא עשו את העבירה כי סמכו על הוראת הבית דין,

אלא מצד סיבה אחרת. לה) מכיוון שידע שבית דין

וכן אם הורו, ועשו מעוט הקהל על פיהם, ונודעה

השגגה - הרי בית דין פטורין; ואלו המעוט שעשו

חייבין, וכל אחד ואחד מביא חטאתו.

ב. והסנהדרין עצמן שעשו בהוראתן, אין

מצטרפין לרב הקהל; עד שיהיו הרב שעשו, חוץ

מן הסנהדרין.

(טו) שהדיינים עצמם עשו מעשה על פי הוראתם. (טז) ואין

זה נחשב שרוב הקהל עשו מעשה עבירה על פי הוראתם,

אלא אם כן מניין רוב הקהל הוא לא כולל את מספר

הדיינים.

עשו רב אנשי ארץ ישראל על פיהם, אף על פי

שאלו העושים שבט אחד, וכן אם עשו רב

השבטים, אף על פי שהם מעוט הקהל - בית דין

חייבים, והעושים פטורין.

(יז) להביא קרבן העלם דבר של ציבור.

כיצד? היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלה

ואחד, והיו העושים בהוראת בית דין שלש מאות

אלה ואחד, והרי פלם בני יהודה בלבד, או שהיו

העושים בני שבט שש פלם, אף על פי שיש

בהם מאה אלה - הרי בית דין חייבין, וכל העושים

על פיהם פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה

לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל;

ושבט מנשה ואפרים אינם חשובים בשני שבטים

לענין הזה, אלא שניהם שבט אחד.

יח) לענין רוב הקהל, אלא סופרים רק את יושבי ארץ

ישראל. יט) שאם חטאו שבטי מנשה ואפרים, ועמם עוד

חמשה שבטים, והם מיעוט הקהל, אין חיוב להביא קרבן

העלם דבר של ציבור, כי זה לא נחשב שרוב השבטים

חטאו. וכן אם חטאו כל הקהל או רובו (שכל שבט ושבט

חייב להביא קרבן) מביאים שנים עשר פרים בלבד, פר לכל

שבט, ולאפרים ומנשה קרבן אחד.

ג. היו העושים מרבין בשעת החטא, ומעטין

בשעת הידיעה, או מעטין בשעת החטא,

ומרבין בשעת הידיעה - הפל הולך אחר שעת

המעשה.

כ) רוב הקהל. כא) כגון שמתו חלק מהחוטאים לפני

שנודע החטא, וכעת הם רק מיעוט הקהל. כב) מיעוט

הקהל. כג) כגון שמתו חלק מהקהל שלא חטאו, וכעת

החוטאים הם רוב הקהל. כד) לפי שעת החטא, שאם היו

החוטאים בשעת החטא רוב הקהל, בית דין חייבים בקרבן,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טועים, אינו נחשב שוגג על פי הוראת בית דין. לו) ואם היו החוטאים מחצית הקהל, אינו מצטרף אליהם לעשותם רוב הקהל.

במה דברים אמורים? בשהיה זה שידע שטעו חכם או תלמיד שהגיע להוראה; אבל אם היה עם הארץ, הרי זה פטור - שאין ידיעתו באסור ידיעה ודאית^ל, ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם.

לז) ידיעתו באיסורי תורה אינה נחשבת 'ידיעה', כי איסורי התורה אינם ברורים לו, ולכן גם אם לפי דעתו דבר זה אסור, הוא נחשב שוגג על פי הוראת בית דין.

וכן אם לא ידע שטעו, ונתפנו לאכל שמן^{לח}, ואכל חלב הקבה שהתירוהו^{לט}, והוא לא ידע שהוא חלב הקבה - הרי זה חייב^מ; מפני שאכילתו מפני שגגתו, לא מפני ההוראה; ואינו מצטרף למנן השוגגים על פיהם - שנאמר^{סו}: "לכל העם בשגגה", עד שתהיה שגגה אחת לכל^{מא}.

לח) של היתר. לט) אלא שחשב שזה שומן. מ) קרבן בפני עצמו. מא) שכל העם יעברו על העבירה מחמת אותה שגגה, שסמכו על הוראת בית דין, ולכן העובר על העבירה בגלל שגגה אחרת, שחשב שזה שומן, אינו מצטרף עמהם.

וכן אם תלה בעצמו [-פסק ע"פ הבנתו], ואכל חלב הקבה שהורו להתירו, לא מפני הוראתם, אלא מפני שהוא מתר בדעתו - הרי זה חייב חטאת קבועה בפני עצמו. זה הכלל: כל התולה בבית דין, פטור - והוא, שיהיו שם כל הדרכים שמנינו; וכל החייב בפני עצמו, אינו מצטרף לרב השוגגים.

ו. הורו בית דין להתיר דבר האסור בידון^{מב}, ועשו הקהל על פיהם בשגגה - בית דין פטורין מן הקרבן, מפני שהם מזידין^{מג}; וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם, חייב קרבן בפני עצמו, מפני שהוא שוגג^{מד}. הורו בית דין בשגגה, וידעו הקהל שטעו, ושאין ראוי לקבל מהם^{מה}, ואף על פי כן עשו הקהל על פיהם - אלו ואלו פטורין מן הקרבן: בית דין פטורין, שהרי לא עשו הקהל מפני ההוראה שהטעת אותן; וכל העושים פטורין מן הקרבן, מפני שהם מזידין^{מו} - שהרי ידעו שטעו, ושאין ראוי לעשות.

פרק יד

באלו דברים יורו בית דין ויתחייבו קרבן.

א. בית דין ששגגו והורו לעקר גוף [=מצוה] מגופי תורה^א, ועשו כל העם על פיהם - בית דין פטורין^ב, וכל אחד ואחד מן העושים חייב חטאת קבועה^ג, שנאמר^ד: "ונעלם דבר" [-פרט], ולא כל הגוף.

(א) כגון שאמרו שאין איסור נדה בתורה, או שאין דיני שבת בתורה. (ב) מלהביא קרבן. (ג) כדין כל חוטא בשוגג.

ב. לעולם אין בית דין חייבין, [אלא] עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת [מהמצווה], בדברים שאינם מפרשין ומבאירין בתורה; ואחר כך [ורק באופן כזה] יהיו בית דין חייבין בקרבן, והעושים על פיהם פטורין. כיצד? שגגו והורו שמותר להשתחוות לעבודה זרה, או שמותר להוציא מרשות [היחיד] לרשות [הרבים, וכן להפך] בשבת, או שמותר לבוא על שומרת יום פגוד יום [-הזבח] - הרי אלו פטוי שאמרו 'אין שבת בתורה', או 'אין עבודה זרה בתורה', או 'אין נדה בתורה', שעקרו כל הגוף, ואין זו וכיצא בזה שגגת הוראה, אלא שכחה^ה. לפיכך, פטורין מן הקרבן, וכל העושה על פיהם חייב חטאת בפני עצמו.

(ד) מכיוון שהתירו דבר המפורש בתורה, זה כמו שעקרו את כל גוף המצווה. (ה) ששכחו דבר המפורש בתורה, והתורה חייבה קרבן בשגגה ולא בשכחה, שקרובה למזיד.

אבל אם טעו והורו ואמרו: 'המוציא מרשות לרשות הוא שחייב', שנאמר^ז: "אל יצא איש ממקומו", אבל הזורק או המושיט, מותר, או שעקרו אב מאבות מלאכות, והורו שאינו מלאכה - הרי אלו חייבין^ז.

(ו) שאינם מפורשים בתורה. (ז) קרבן, מכיוון שלא התירו את כל המלאכה, אלא רק טעו בפרט מסויים, זה נחשב שגגה וחייבים בקרבן.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁחָטָאוּ בִּשְׁגָגָה^{טו}, וְאָף עַל פִּי שְׁהָעַם מוֹדִיעִין אוֹתָם וְאוֹמְרִים לָהֶם: 'בְּכֶף וְכֶף הוֹרִיתֶם לָנוּ'^{טז} - פְּטוּרִין, וְהָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם חִיבִין בְּפָנֵי עַצְמָם, שֶׁנֶּאֱמַר^{טז}: "וְנוֹדַעַת הַחֲטָאתָ אֲשֶׁר חָטָאוּ עָלֶיךָ", לֹא שִׁידְעוּ אוֹתוֹ הַחוּטָאִים.

(טו) בית דין שכחו איזה איסור התירו. (טז) שהורו בשוגג. (יז) והם עצמם לא נזכרו אפילו לאחר שהודיע להם.

פִּיעֵד? שֶׁגָּנוּ וְהִתִּירוּ חֶלֶב הַקֶּבֶד, וְאָכְלוּ אוֹתוֹ רֹב הָעָם, וְאַחֵר שִׁידְעוּ שֶׁשֶּׁגָּנוּ בַּהֲרָאָה, וְשֶׁהִתִּירוּ דָּבָר שְׁחִיבִים עַל זְדוֹנוֹ בְּרַת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה, וְנִסְתַּפֵּק לָהֶם אִם מִקְצֵת הַחֲלָבִים הִתִּירוּ, אוֹ מִקְצֵת הַדָּמִים הִתִּירוּ - הֲרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין, וְכָל מִי שֶׁאָכַל מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה.

ה. בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ בִּשְׁגָגָה, וְנוֹדַעַת לָהֶם שִׁגְגָתָם - בֵּין שֶׁהִבִּיאוּ בְּפִרְתָּן, בֵּין שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ בְּפִרְתָּן - כָּל הָעוֹשֶׂה כְּפִי הוֹדִיתָן שֶׁפִּשְׁטָה בָּרֹב הַצְּבוּרִי^{טז} מֵאַחֵר שִׁידְעוּ^{טז}, הֲרִי זֶה מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי^{טז}; הוֹאִיל וְהִנֵּה לוֹ לִשְׁאֹל בְּכָל עֵת עַל דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּבֵית דִּין, וְלֹא שֶׁאֵל - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אוֹ לֹא חָטָא^{טז}.

(יח) שעשו כך רוב ציבור. (יט) מכיוון שנודע אחר"כ לבית דין שטעו, וחזרו מהוראתם. (כ) למרות שעשה על פי בית דין, כי לא ידע שחזרו בהם. (כא) שחייב באשם תלוי.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^{כב}? כְּמִי שֶׁהוּא עִם בֵּית דִּין בְּמִדְיָנָה. אָבֵל מִי שֶׁרָאָה הַהוֹרֵי, וְהִלֵּף לְמִדְיָנָה אַחֲרָת - אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה אַחֵר שִׁידְעוּ, פְּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁתִּלָּה בָּהֶן, וְהִרִי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁאֹל.

השגת הראב"ד

ועשה .. פטור א"א דדוקא שעשה אחר שחטאו רוב הקהל על פיהם שכבר נתחייבו ב"ד אבל אם עשה עד שלא חטאו רוב הקהל מביא חטאת יחיד שהרי פסק למעלה יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכ"ש כשעשה אחר שחזרו שהוא חייב.

וְלֹא עוֹד, אֲלֵא הַנִּבְחָל [=ממהר] לִצְאָת - אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא יֵצֵא לְדֶרֶךְ, וְעָשָׂה • עַל פִּיהֶן מֵאַחֵר שִׁידְעוּ - הֲרִי זֶה פְּטוּר^{כג}.

(כב) שחייב אשם תלוי, בגלל שהיה צריך לשאול. (כג) מאשם תלוי, בגלל שהוא ממהר לצאת לדרך, אין לו פנאי לברר האם התחדש דבר בבית דין.

וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ: 'הַמִּשְׁתַּחֲוִיָּה לְעִבּוּדָה זָרָה בְּפִשּׁוּט יָדִים וְרַגְלִים הוּא הַחֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר^{כד}: "כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר", אָבֵל הַפּוֹרֵעַ עַל הָאֶרֶץ וְלֹא פָּשַׁט יָדָיו וְרַגְלָיו, הֲרִי הוּא מֵתָר' - הֲרִי אֵלּוּ חִיבִין^{כד}.

(ח) כי לא התירו את כל איסור השתחוויה המפורש בתורה, אלא טעו וחשבו שאיסור 'לא תשתחויה' הוא רק בפישוט ידיים ורגליים.

וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ: 'הִבָּא עַל שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם שֶׁרָאָתָה דָּם בַּיּוֹם הוּא חֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר^{כה}: "כֹּל יְמֵי זִוְכָה", אָבֵל רָאָת בְּלִילָה, מֵתָר לְבֹא עָלֶיךָ, וְכֵן אִם הוֹרוּ וְאָמְרוּ שְׁמִי שֶׁפִּרְשָׁה אֶשְׁתּוּ נָדָה בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ, מֵתָר לְפָרֵשׁ מִמֶּנָּה לְשַׁעַת [מדי] כְּשֶׁהוּא מִתְקַשֶּׁה - הֲרִי אֵלּוּ חִיבִין^ט.

(ט) קרבן, כי לא התירו דבר שאיסורו מפורש בתורה.

וְכֵן אִם טָעוּ וְאָמְרוּ שֶׁהָאוֹכֵל דָּם שִׁינֵּא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, הוּא הַחֵיב, אָבֵל הָאוֹכֵל דָּם הֵלֶב, מֵתָר - הֲרִי אֵלּוּ חִיבִין. וְכֵן כָּל פִּיעֵא בְּטַעֲוִיּוֹת אֵלּוּ, אִם הוֹרוּ בָּהֶן וְעָשׂוּ רֹב הַקֶּהֱלָה עַל פִּיהֶן - בֵּית דִּין מִבֵּיאִין קֶרְבֵּן עַל שִׁגְגָתָן, וְכָל הָעוֹשִׂין עַל פִּיהֶן פְּטוּרִין.

(י) שלא עקרו את כל הגוף, וגם לא התירו דבר שאיסורו מפורש בתורה.

ג. הוֹרוּ בֵּית דִּין שִׁינֵּא הַשֶּׁבֶת לְפִי שֶׁנִּכְסִית הַחֲמָה^א, וְדָמּוּ שֶׁשִּׁקְעָה^ב, וְלִכְסוֹף זֶרְחָה הַחֲמָה^ג - אִין זֹו הוֹרָאָה [בשוגג], אֲלֵא טַעוּת; וְכָל שֶׁעָשָׂה מִלֵּאכָה חֵיב, אָבֵל בֵּית דִּין פְּטוּרִין. וְכֵן אִם הִתִּירוּ אֶשֶׁת אִישׁ לְהִנָּשֵׂא לְפִי שֶׁהִעִידוּ בְּפִנְיָהֶם^ד שְׁמַת בַּעֲלָה, וְאַחֵר כֶּן פָּא בַּעֲלָה - אִין זֹו הוֹרָאָה, אֲלֵא טַעוּת; וְהָאִשָּׁה וּבַעֲלָה הָאֲחֵרוֹן, חִיבִין חֲטָאת עַל שִׁגְגָתָן. וְכֵן כָּל פִּיעֵא בְּזָה.

(א) בעננים. (ב) ועשו רוב העם מלאכות האסורות בשבת. (ג) החמה, והתברר שחיללו את השבת. (ד) עדים הנאמנים להעיד שמת בעלה.

ד. בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ בִּשְׁגָגָה, וְשֶׁכָּחוּ עַצְמוֹ שֶׁל חָטָא שֶׁהוֹרוּ בּוֹ^{טו} - אָף עַל פִּי שֶׁהֵם יוֹדְעִים בְּוֹדָאִי

~ יום ראשון ז' אלול ~

אודף בישר לבב, בלמדי משפטי צדק

ספר שלשה עשר

והוא ספר משפטים

הלכותיו חמש. וזהו סדורן:

- א. הלכות שכירות. ב. הלכות שאלה ופקדון.
ג. הלכות מלוה ולוה. ד. הלכות טוען ונטען.
ה. הלכות נחלות.

הלכות שכירות

יש בכללן שבע מצות. שלש מצות עשה, וארבע מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) דין שכיר ושומר שכר. (ב) לתן שכר שכיר ביומו.² (ג) שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו.³ (ד) שילאכל⁴ השכיר מן המחרת שעושה בו.⁵ (ה) שלא יאכל השכיר מן המחרת בשעת מלאכה.⁶ (ו) שלא יוליף השכיר בידו יתר על מה שילאכל. (ז) שלא יחסם שור בדישו.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

- (1) שנצטוונו לדון (שמות כב, ט). (2) דברים כד, טו. (3) שם. (4) שירשה בעל הבית לשכיר לאכול (שם כג, כה-כו). (5) ונגמרה מלאכתו. (6) ולא נגמרה מלאכתו [בכתב-יד תימן הנוסחא: "שלא בשעת גמר מלאכה"].

פרק ראשון

- (1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות השמירה המוטלת עליהם.

א. ארבעה שומרים נאמרו בתורה,² ושלשה דינין יש להם.³ ואלו הן הארבעה שומרין: שומר חנם,⁴ והשואל,⁵ ונושא שכר,⁶ והשוכר.⁷

- (2) שמות כב, ו-יד. (3) ששניים מהם – נושא שכר והשוכר – דין אחד להם (בבא מציעא צג). כמבואר בסמוך הלכה ב. (4) שקיבל עליו לשמור בחינם (שם כב, ו-ח. בסמוך בהלכה ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חנם נאמרה). (5) שם יג-יד. (6) שומר שקיבל עליו לשמור בשכר (שם ט-יב. בהלכה ב יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה). (7) שם יד.

ב. ואלו הן שלשה דינין שלהן: שומר חנם, שנגנב הפקדון ממנו או אבד, ואין צריך לומר אם נאנס הפקדון אנס גדול,⁸ כגון שהיתה בהמה ומתה או נשפית – הרי זה נשבע ששומר פדוף השומרין,⁹

ופטור¹⁰; שנאמר: ונגנב מבית האיש וגו', ונקרב בעל הבית אל האלהים.¹¹ השואל – משלם הכל, בין שאבד הדבר השואל או נגנב בין שארעו אנס גדול מזה,¹² כגון שמתה בהמה השואלה או נשברה או נשפית; שפקד כתוב בשואל: ונשפר או מת, בעליו אין עמו שלם ושלם.¹³ נושא שכר או השוכר – שניהם דין אחד יש להן¹⁴: אם נגנב או אבד הדבר השוכר או שנטל שכר על שמירתו – הרי אלו משלמים¹⁵; ואם ארעו אנס גדול מזה, כגון שהיתה בהמה ומתה או נשברה או נשפית או נטרפה – הרי אלו נשבעין שנאנסה, ופטורין¹⁶. שנאמר: ומת או נשפר או נשבה אין ראיה, שבועת יי וגו'; וכתוב: אם גנב יגנב מעמו, ושלם לבעליו וגו'.¹⁷ נמצאת אומר¹⁸: שומר חנם – נשבע על הכל. והשואל – משלם את הכל, חוץ מן המתה בשעת מלאכה, כמו שיתבאר¹⁹. נושא שכר והשוכר – משלמין את האבדה ואת הגנבה, ונשבעין על האנסין הגדולים, כגון שבורה ושבויה ומתה וטרפה, או שאבד הדבר בספינה שטבעה בים²⁰, או נלקח בלסטים מזין²¹, וכל פיצא באלו משאור אנסין הגדולים²².

(8) גמור. (9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חנם שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפוטר אותו (בבא מציעא ו). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (10) מלשלם (שבועות מד:). (11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:) שאלוהים – זה בית דין, וקריבה זו לשבועה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חנם הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:)] ממה שחייבה התורה בפרשה זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטרתו מלשלם, ובפרשה שנייה (שם ט-יב) חייבה התורה בתשלומים על גניבה ואבידה, ומסתבר ששומר חנם – שאין לו כל הנאה משמירתו – הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה המחייבת לשלם בגניבה ואבידה – בשומר שכן. (12) מגניבה ואבידה. (13) לא נתפרש בתורה שהשואל חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה). מקל וחומר משומר שכר – שפטור משבורה ומתה וחייב בגניבה ואבידה (כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשבורה ומתה, אינו דין (לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַשְּׂאֵלָה, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה עֲמוּ בַּעֲת הַמִּיתָה אוֹ הַשְּׂבִיָּה - חֵיב. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַשּׁוֹמְרִין³⁰, שְׂפָלָן בְּבַעֲלִים פְּטוּרִין. אֶפְלוּ פְּשִׁיעָה בְּבַעֲלִים - פְּטוּר³¹.

(23) דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם (צה). למדו שהוא הדין בשומרים. (24) בעל החפץ שהופקד או השואל. (25) לאו דוקא לעשות באותה עבודה עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם לעשות איזו שהיא מלאכה אחרת אצל השואל או השוכר (ברייתא שם צה). (26) מלשונו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה למעלה הלכה ב) ואפילו משבועת שאינו ברשותו. ובקצות החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב בשבועה ובירושלמי שבועות פרק ה נחלקו אמוראים בדבר. אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו. (27) מחלוקת רב אחא ורבנא שם. ופסק רבינו לקולא לנתבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות כאן). (28) בשואל. (29) כלומר, דין זה אינו מפורש בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת מהם – או בשעת שאלה או בשעת האונס – ולא פירשה תורה איזו פוטרת ואיזו אינה פוטרת. ומסתבר, ששעת שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס והטיפול בפרה ומזונותיה. (30) שומר חנם, שומר שכר והשוכר. ולמדו זה (שם צה). משואל שכתוב בו "וכי ישאל" בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה, ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור – כן שאר השומרים בבעלים פטורים. (31) בכל השומרים כמו בשואל.

ד. כָּל שׁוֹמֵר שֶׁפָּשַׁע בְּתַחֲלָתוֹ, אָף עַל פִּי שְׁנָאֲנָס בְּסוּפוֹ - חֵיב, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר³². וְאִין הַשּׁוֹאֵל רְשָׁאי לְהַשְׂאִיל³³. אֶפְלוּ שְׂאֵל סִפֵּר תוֹרָה, שְׂפָל שְׁקוּרָא בּו עוֹשֶׂה מַצָּה - לֹא יִשְׁאִילֵנוּ לְאַחֵר³⁴. וְכֵן אִין הַשּׁוֹכֵר רְשָׁאי לְהַשְׂכִּיר. אֶפְלוּ הַשְּׂכִירֹו סִפֵּר תוֹרָה - לֹא יִשְׁכְּרֵנוּ לְאַחֵר³⁵. שְׁהִיָּה זֶה אוֹמֵר לוֹ: אִין רְצוֹנִי שְׁהִיָּה פְּקוּדוֹנִי בְּיַד אַחֵר³⁶. עֶבֶר הַשּׁוֹמֵר³⁷ וּמָסַר לְשׁוֹמֵר שֵׁנִי: אִם יֵשׁ עֲדִים שֶׁשְּׁמָרָה הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי בְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱנָס³⁸ - פְּטוּר הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן, שְׁהִיָּה יֵשׁ עֲדִים שְׁנָאֲנָס; וְאִם אִין שָׁם עֲדִים³⁹ - חֵיב הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן לְשַׁלֵּם לְבַעֲלִים, מִפְּנֵי שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר אַחֵר, וְיַעֲשֶׂה הוּא⁴⁰ דִּין עִם הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי⁴¹. אֶפְלוּ הִיָּה הָרִאשׁוֹן שׁוֹמֵר חָנָם, וּמָסַר לְשׁוֹמֵר שְׂכָר⁴² - חֵיב; שְׁהִיָּה יֵשׁ לְבַעַל הַחֶפֶץ לֹאמַר לוֹ: אַתָּה נֶאֱמַן

שקדמה לה. (14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר – שלא פורש דין שמירתו בתורה – דינו כשומר שכר. מפני ששניהם נהנים במה שהפיקדון נמצא ברשותם – השומר שכר מקבל שכר בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכיו – לפיכך דינם שווה. (15) שהשומר שכר חייב באחריות על כל מאורע שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה – והרי הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמרו כל היום. (16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו ואפילו אונס שבוייה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה. (17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה בתורה למדוה חז"ל (שם צד:); בקל וחומר מגניבה: מה גניבה שקרובה לאונס – משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון בשמירה, מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר בגניבה ואבידה – בשומר שכר נאמרה]. (18) ממה שאמרנו אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו: ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חנם, שאין תועלת בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד – הוא פטור מן הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל נושא שכר והשוכר – כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם, מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למנועם, והם שבורה ושבוייה ומתה, הם מכיס בעל הממון. (19) בפרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (20) בבא מציעא כט: (21) שם, וצג: (22) שהצלתם כרוכה בסכנה.

ג. הַמִּפְקִיד²³ אֶצֶל חֶבְרֹו, בֵּין בְּחָנָם בֵּין בְּשָׂכָר, או הַשְּׂאִילוֹ או הַשְּׂכִירֹו, אִם שְׂאֵל הַשּׁוֹמֵר אֶת הַבְּעָלִים²⁴ עִם הַדֶּבֶר²⁵ שְׂלָחַן או שְׂכָרָן - הִרִי הַשּׁוֹמֵר פְּטוּר מִכָּלֹם²⁶. אֶפְלוּ פְּשַׁע²⁷ בְּדֶבֶר שֶׁשְּׁמַר וְאֶבֶד מִחֶמֶת הַפְּשִׁיעָה - הִרִי זֶה פְּטוּר. שְׁנָאֲמַר²⁸: אִם בְּעָלִיו עֲמוּ לֹא יִשְׁלַם, אִם שְׂכִירֹו הוּא בָּא בְּשָׂכָרֹו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשְׂאֵל הַבְּעָלִים או שְׂכָרָן בַּעֲת שְׁנָטֵל הַחֶפֶץ, אָף עַל פִּי שְׂאִין הַבְּעָלִים שָׁם עֲמוּ בַּעֲת הַגְּנֵבָה וְהַאֲבִידָה או בַּעֲת שְׁנָאֲנָס. אֲבָל נָטַל הַחֶפֶץ וְנִעְשָׂה עָלָיו שׁוֹמֵר תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֵּן שְׂכָר הַבְּעָלִים או שְׂאֵלָן, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה הַבְּעָלִים עוֹמְדִין שָׁם בַּעֲת שְׁנָאֲנָס הַדֶּבֶר הַשּׁוֹמֵר - הִרִי זֶה מְשַׁלֵּם; שְׁנָאֲמַר: בְּעָלָיו אִין עֲמוּ שְׁלָם יִשְׁלַם. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוֹ²⁹: הִיָּה עֲמוּ בַּשְּׂעַת הַשְּׂאֵלָה, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ בַּעֲת הַגְּנֵבָה וְהַמִּיתָה - פְּטוּר; לֹא הִיָּה עֲמוּ בַּשְּׂעַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51) בתורת שכירות, ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה ואבידה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן כט).
52) והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכר שרוצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. וכן אם מסרו לשואל גילה דעתו שרוצה בשמירת שואל שהיא יותר מעולה משמירת שוכר. 53) אפילו אם השני טוען שאירע אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכר שמסר לשומר חנם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר לשוכר ונשבע על זה – אין שבועתו פוטרת את הראשון מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה, שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא מיעט בשמירתו. ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני, דיני השמירה שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני שומרו של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא נעשה השני כשומרו של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשע מצד הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). 54) ואמרנו למעלה בהלכה ג, שפשעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה אותו מכל תשלום שהוא. 55) ופשעה בבעלים פוטרת רק מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו לו ביחד עם הבהמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר בשואל שמסר לשומר שכר, מפני ששומר שכר אסור לו להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו (נתיבות המשפט שם סעיף קטן כט. ובהתאם לביאורו זה הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום "שומר שכר"). ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה מיעוט בשמירתו, מפני ששמירה בבעלים פוטרת רק מן התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ל).

ה. ואם הביא השומר השני הראיה שפטר בה שומר ראשון פדין שמירתו - הרי זה פטור.⁵⁶
פיצד? שומר שוכר שנתן הפהמה השמונה אצלו לשומר חנם, אם הביא השומר השני עדים שמתה הפהמה פדרקה - הרי השומר הראשון פטור. וכן כל פיוצא בזה.⁵⁷

56) כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס חייב לא נאמר, אלא כשיש איוזה שהוא קשר סיבתי בין

אצלי להשבע, וזה אינו נאמן.⁴³ לפיכך, אם היה דרך הבעלים להפקיד תמיד דבר זה⁴⁵ אצל השומר השני - הרי זה השומר הראשון פטור מלשלם; שהרי הוא אומר לבעלים: זה הדבר שהפקדתם אצלי או השאלתם, אמש⁴⁶ היתם מפקדין אותו אצל זה שהפקדתי אני⁴⁷ אצלו⁴⁸. והוא⁴⁹ שלא ימעט שמירתו. פיצד ימעט שמירתו?⁵⁰ כגון שהיה מפקד אצלו בשוכר⁵¹, והפקידו אצל אותו השני בחנם; או שהיה שואל אצלו, והפקידו אצל אותו השני בשוכר. הואיל ומעט שמירתו⁵² - פושע הוא ומשלם.⁵³ אף על פי ששאל או ששכר בבעלים⁵⁴ - הרי הוא הוציא הדבר השמור מידו ליד שומר אחר.⁵⁵

32) בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג.
33) תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה שמפקדים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נותן לו בעל הבית רשות". ודין זה מנמק רבינו בסמוך, מפני שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד אחר. 34) ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתיעביד מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש בו (גמרא שם כט:). 35) שם. 36) גיטין כט. 37) על רצון הבעלים. 38) ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך) שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב לשלם (לחם משנה). 39) ויש כאן חיוב שבועה. 40) השומר הראשון. 41) משביעו שבועת השומרים. 42) והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. 43) בשבועה. כדברי רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להשבע, שהרי אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה נשבע ופטור (מגיד משנה). 44) לעיתים קרובות. 45) כערכו של פיקדון זה. 46) לאו דוקא "אמש" והכוונה - לפני זמן קצר. 47) כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה בן-לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד אצלו (כסף משנה). 48) ויישבע השני ויפטר (רי"ף שם). 49) מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל השני פטור הראשון. 50) ויהא הראשון חייב, אפילו שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שני ח' אלול ~

פֶּרֶק שְׁנִי

1) יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא במטלטלין, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד, ודין שומר שטען החזרתי, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ.

א. שְׁלֹשָׁה דִּינֵי הָאֲמֹרִין בַּתּוֹרָה בְּאַרְבָּעָה הַשּׁוֹמְרִין², אֵינָן אֶלָּא בְּמִטְלָטְלִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל הַדִּיט³. שְׁנָאֲמַר: בְּסָף אוֹ כָּלִים וְכָל בְּהֶמָּה - יֵצְאוּ קְרָקְעוֹת⁴. וְיֵצְאוּ הָעֶבְדִּים, שֶׁהִקְשׁוּ לְקְרָקְעוֹת⁵. וְיֵצְאוּ הַשְּׁטָרוֹת, שֶׁאֵין גּוֹפֵן מִמּוֹן⁶. וְיֵצְאוּ הַקְּדָשׁוֹת, שְׁנָאֲמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ⁷. וְיֵצְאוּ נְכָסֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁸. מִכָּאֵן אֲמָרוּ חֲכָמִים⁹: הָעֶבְדִּים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקְּרָקְעוֹת וְהַקְּדָשׁוֹת - שׁוֹמֵר חֲנָם שְׁלֵהֶן אֵינוֹ נִשְׁבָּע, וְנוֹשֵׂא שָׂכָר אוֹ שׁוֹכֵר¹⁰ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם¹¹. וְאֵם קָנוּ מִיָּדוֹ¹² - חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁלֹשָׁה דִּינֵי הָאֲמֹרִין ... אֵינָן אֶלָּא בְּמִטְלָטְלִין..."

"...יֵצְאוּ קְרָקְעוֹת וְיֵצְאוּ הָעֶבְדִּים שֶׁהִקְשׁוּ לְקְרָקְעוֹת, וְיֵצְאוּ הַשְּׁטָרוֹת שֶׁאֵין גּוֹפֵן מִמּוֹן, וְיֵצְאוּ הַקְּדָשׁוֹת .. שׁוֹמֵר חֲנָם שֶׁלָּהֶם אֵינוֹ נִשְׁבָּע, וְנוֹשֵׂא שָׂכָר אוֹ שׁוֹכֵר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם."

וממשיך בהלכה ב' "ותקנו חכמים שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרים כעין של תורה, כדי שלא יזלזלו בהקדשות".

וצריך להבין, הזהירות שלא לזלזל בקדשים הוא עניין מפורש בתורה שלא יקרב זר לעבודת המקדש, היינו שלא יזלזלו בקדשים.

והלא התורה פטרה שומר חנם משבועה על ההקדשות, ומה טעם ראו חכמים להוסיף ולתקן שבועה על ההקדשות.

והביאור בזה, שתקנה זו היא ככל הגזירות והסייגים שנתחדשו בימי בית שני מצד ירידת הדורות, ובדורות שלפני־זה לא היה צורך בזהירות זו, ורק אחר ירידת הדורות הוצרכו חכמים לתקן סייגים וגזירות, כולל התקנה להיות שומר חנם נשבע על ההקדשות.

(על פי "ין מלכות" ספר משפטים סימן ב)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) שנתבארו בפרק א. 3) נתמעטו. 4) שאינם דבר המיטלטל ככסף וכלים. 5) שכתוב בהם "והתנחלתם

הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא סעיף קטן מו וראה לחם משנה). (57) באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר.

ו. שׁוֹמֵר שְׁמֹסֶר לְשׁוֹמֵר אַחֶר⁵⁸, וְהוֹסִיף בְּשִׁמְרָתוֹ, וְמָתָה - הִתְנָאָה⁵⁹ לְבַעְלִים. פִּיֻּצֵּד? הַשּׁוֹכֵר פָּרָה מִחֲבֵרוֹ וְהִשְׁאִילָהּ לְאַחֵר, וּמָתָה בְּדִרְכָּהּ⁶⁰ בִּיד הַשּׁוֹאֵל, הוֹאִיל וְהִשְׁאֵל חֵיב בְּכָל - יִחְזְרוּ דְמֵי הַפָּרָה לְבַעְלִים; שֶׁאֵין זֶה הַשּׁוֹכֵר עוֹשֶׂה סְחֹרָה בְּפָרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁶¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. הִיָּה בִּידוֹ פִּקְדוֹן, וְשִׁלְחוֹ בִּיד אַחֵר לְבַעְלִי, הוֹאִיל וְהַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן חֵיב בְּאַחֲרֵייתוֹ⁶² עַד שֶׁיִּגִּיעַ לֵיד הַבַּעְלִים, אִם בָּא לְחֹזֵר וּלְהַחֲזִיר הַפִּקְדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי - מִחֲזִירוֹ⁶³. וְאִם הִחֲזֹק הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן בְּפָרָן⁶⁴ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר הַפִּקְדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי⁶⁵, אֶף עַל פִּי שְׁעֵדִין הַפִּקְדוֹן בְּאַחֲרֵייתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן⁶⁶.

(58) כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב). (59) כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור. (60) בפני עדים או שביכולת הראשון לישבע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה. (61) כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישבע השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואין אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאיל את הפרה בשליחות המשכיר ומעתה – המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). (62) של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). (63) כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמלוה הדין שהשליח זכה למלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד.). (64) בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. (65) שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיכך זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). (66) ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהֶפְסִיד בַּיָּדִים²⁷. וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בְּזָה שְׁהֶפְסִיד בַּיָּדִים - חֵיב עַל כָּל פָּנִים.

(16) קרקעות ושטרות. (17) כלומר, לא פטרה התורה את השומר. (18) אונסים גדולים. (19) כלומר, מה שמיעטה תורה קרקעות וכו' הכוונה לחיובים הנובעים מתורת שמירה, כגון בשומר חנם שהטילה עליו התורה שבועה ששומר כדרך השומרים, ובקרקעות נאמן בלא שבועה, אבל כשידוע לנו ע"י עדים או בהודאתו שפשע - חייב לשלם (כמבואר בסמוך). (20) בקרקעות וכו'. (21) ולא פטרה תורה את השומר בקרקעות וכו' אלא מדיני שמירה, כלומר, פטרה אותו מן השבועה שלא פשע, ומתשלום הפסדים הבאים כתוצאה ממיעוט שמירה, כגון גניבה ואבידה, שאילו שמרו שמירה מעולה היה מונע ההפסד, אבל פשיעה שהיא תוצאה מחוסר שמירה - החיוב אינו מדיני שמירה בלבד, שהרי במה שסילק שמירתו - שקיבלו עליו בפירוש - גרם להפסד ואבדן הפקדון ויש לדנו כמזיק. ואף שיש ללמוד דין זה כשנדייק בלשון המשנה (בבא-מציעא נו:): "שומר חנם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם" ולא כללו דין שומר חנם ושומר שכר בחד, ושניהם אינם משלמים (ומשמע ששומר חנם פטור רק מהשבועה שהייתו תורה) במטלטלין, אבל על הפשיעה המחייבת תשלומין - גם בקרקעות חייב (ראה מגיד-משנה, וכן הוא בפירוש רש"י על המשנה שם), מכל-מקום כתב רבינו: "יראה לי", מפני שהוכחה זו אינה ברורה, שיש לומר, שהמשנה נוסחה על-פי דיני שומר חנם ושומר שכר האמורים בתורה, כלומר, מה שנאמר בתורה בשומר חנם שחייב בשבועה - בקרקעות פטור, ומה שנאמר בשומר שכר שמשלם על גניבה ואבידה - בקרקעות פטור, אבל בדין עצמו אין הבדל בין שומר חנם לשומר שכר, ושניהם פטורים מכל חיוביהם בקרקעות, אפילו על הפשיעה (ראה רא"ש בפרק הזהב סי' כא) ולכן מבסס רבינו את הדין על סברא, וכתב: "יראה לי". ואמנם חלוקים כמה מן הראשונים על סברת רבינו, ואומרים שאין לדון את הפושע כמזיק המפסיד בידים ממש (ראה השגת הראב"ד כאן, ורא"ש שם). (22) הכוונה להר"י מיגש, בחידושי למסכת שבועות מב: (23) המקביל שדה לשומרה בשכר חלק מן הפירות כפי מה שתוציא השדה. (24) לכרות את הענפים היבשים או שגדלו יותר מדאי. (25) לפור אבק על שרשי האילנות. (26) את ההפסד שגרם לעצי הכרם במה שלא עיבדו (מגיד-משנה). (27) שהפושע - כמזיק הוא.

ד. המוסר לחברו דבר המחפר לקרקע לשמר, אפלו ה' ענבים העומדות להפצר²⁸ - הרי הן קרקע²⁹ בדין השומרים³⁰.

(28) שנתבשלו כל צרכם, ואינם צריכים לקרקע כלל. (29) כחכמים (שבועות מב: במשנה, ובדף מג. בגמרא). (30) כלומר, דין זה אינו אלא כשסרו בתורת שמירה, שאינו מוסרו לתולשם אלא לשומרם כמו שהן מחוברים בקרקע, לכן אפילו ענבים העומדות להיבצר דינם כקרקע, אבל בדין מקח וממכר דנים אנו את הענבים העומדות להבצר כדין

אותם לרשת אחוזה" (ויקרא כה, מו) - הוקשו לאחוזה. (6) שאינם אלא לראיה (הוכחה) למה שכתוב בהם, וכשנדר בירור הראיה - לא יהיה לשטר ערך, שאין לגופו שווי ממון ככסף וכלים. בבבא-מציעא נז: למדו כל זה במידת כלל פרט וכלל (אחת משלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן): "כי יתן איש אל רעהו" - כלל (משמע - כל דבר שהוא), "כסף או כלים" - פרט (משמע כסף או כלים בלבד), "לשומר" - חזר וכלל (משמע - כל דבר שאפשר לשמרו), כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. פירוש, התורה התכוונה לכל דבר הדומה לדברים שנזכרו בפרט, היינו דבר המיטלטל ממקום למקום וגופו ממון. (7) והקדש - אינו רעהו (שם). (8) שאינן בכלל "רעהו" (מכילתא משפטים). (9) שם נו. במשנה. (10) אמנם הוזכרו במשנה רק שומר חנם ושומר שכר, אבל הוא-הדין לשוכר ושואל. השוכר נתבאר בפרק א, הל' ב, שדינו כשומר שכר, והשואל הוקש דינו לדיני שומר חנם ושומר שכר הכתובים בפרשה הסמוכה לו, במה שכתוב בו: "וכי ישאל" בוא"ו החיבור (רא"ש שבועות פרק ו סי' כד - וראה לעיל בפ"א הערה יב). וכן כתב רבינו בתחילת ההלכה, שדין זה הוא בארבעת השומרים. ובפירושו למשנה בשבועות מב: מבאר רבינו למה לא הוזכרו השוכר והשואל: שהוא מפני שכללו במשנה זו בדין הקרקעות וכו' גם דין ההקדש, ובהקדש אין מקום להזכיר דין שואל ושוכר, שהרי אסור בהם שאלה ושכירות, ולכן לא הוזכרו גם בדיני הקרקעות וכו'. (11) ושומר שכר לא הפסיד את שכרו (מגיד-משנה). (12) בקנין סודר, שיהא חייב כדין שמירת מטלטלין. (13) ב"מ נח.

ב. ותקנו חכמים¹⁴, ששופעין על ההקדשות שבועות השומרים כעין של תורה¹⁵, כדי שלא יזלזלו בהקדשות.

(14) שם. (15) בנקיטת חפץ. כלומר, נשבע כשספר תורה בדורעו. ראה פ"א מהל' שבועות הל' ח.

ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן¹⁶ - חייב לשלם. שאינו פטור¹⁷ בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין גנבה ואבדה ומתה וכיוצא בהן¹⁸, שאם היה שומר חנם על מטלטלין ונגנבו או אבדו - ישבע, ובעבדים וקרקעות ושטרות - פטור משבועה¹⁹; וכן אם היה שומר שכר, שמשלם גנבה ואבדה במטלטלין, פטור מלשלם בגללו²⁰; אבל אם פשע בה - חייב לשלם. שכל הפושע - מזיק הוא²¹, ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין. ודין אמת הוא זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורו רבותי²²: שהמוסר פרמו לשומר, בין באריסות²³ בין בשמירות חנם, והתנה עמו שיחפור או יזמר²⁴ או יאבק²⁵ משלו, ופשע ולא עשה - חייב²⁶ קמי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁשָּׂאֵל מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין;
שָׂאֵין אוֹמְרִים 'מִגּוּ' 52 לִפְטֹרוֹ מִשְׁבּוּעָה, אֲלֵא לִפְטֹרוֹ
מִלְשָׁלִם 53. אֲפֹלוּ הִיָּה הַדָּבָר הַשָּׂאוֹל אוֹ הַמִּפְקָד אוֹ
הַמְשַׁכֵּר שׁוֹה פְּרוּטָה - הָרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבַּע עָלָיו 54,
וְאֵין אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְרִים צָרִיךְ לְהוֹדִיָּה בְּמִקְצָת 55.

(41) שהקונה דבר מחבירו, עבר החפץ לידו עם משיכתו.
ראה פ"ב מהל' מכירה הל' טו. (42) משעת פעולת
המשיכה, אין המפקיד יכול לחזור בו מהסכם השמירה,
ונתחייב השומר באחריות הפקדון (בבא-מציעא צט.).
(43) כלומר, ברשותי. (44) שקנה הפקדון לשמירה בקנין
חצר (ראה פ"ד מהל' מכירה). (45) שם. (46) שם מט:
(47) שאין בלשונות אלו משמעות קבלת שמירה אלא
העמדת רשות, כלומר, מרשה לו להניח חפציו ברשותו אבל
שישמרם הוא בעצמו (שם צט.). (48) מתקנת הגאונים
הוא, שיש לתובע להטיל חרם במקום שאין חיוב שבועה
על הנתבע (מגיד-משנה). (49) שעדים מעידים שהפקיד
אצלו. (50) שניהם אינם נאמנים בלי שבועה, בטענת נגב
או נאנס. (51) כלומר, אף זה שהפקידו אצלו שלא בעדים.
(52) המשמעות המילולית של מילה ארמית זו היא: "מתוך",
ונתקבלה כמונח משפטי לביטוי שיקול הגיוני כזה: מתוך
(הואיל) והנתבע יכול היה לטעון טענה שהדין נותן להאמין
לו, והוא השמיע טענה אחרת - הדעת נוטה להאמין
לדבריו, שהרי אלמלי רצה לשקר היה יכול לטעון הטענה
שיש להאמין לו מן הדין. (53) כלומר, לכך אנו מטילים
עליו שבועה אף שיש לו "מיגו", שהרי יכול היה לטעון
טענה אחרת הפוטרת אותו מן השבועה - אם הפקידו אצלו
שלא בעדים, יכול לכפור קבלת השמירה בכלל ולטעון -
לא היו דברים מעולם, ואף זה שבעדים, הרי כלל בדינו
(שבועות מה:): "המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך
להחזיר לו בעדים", ולכן בידו היה לטעון: "החזירתי",
כמבואר בסמוך הלכה יב שפטורים בטענות אלו משבועת
השומרים, - מחייבים אותו שבועה, מפני ש"מיגו" מועיל
לפטור מתשלומין, שאין לחייב את הנתבע לשלם במקום
שיש לו "מיגו" המסייע לטענתו, אבל אין לפטור את
המחויב שבועה ב"מיגו", שהלא השבועה באה לברר
אמיתות הטענה, וברור זה עדיף מהבירור של ה"מיגו",
שאפשר שידה על האמת מפני חומר איסור שבועת שקר,
ולפיכך אין לפטור את המחויב לאמת טענתו בשבועה אע"פ
שיש לו "מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק א ובט"ז. מקור דין זה הוא
מדברי הר"י מיגאש, שבועות מה: עפ"י הסוגיא בבבא-
בטרא ע.). (54) כדברי הר"י מיגאש (שבועות מ.). שלא
אמרו (שם לח:): "הטענה שתי כסף" אלא בשבועת מודה
במקצת שהיא באה מפני הטענה ואין טענה פחות משתי
כסף, אבל לא בשבועת השומרים. וכמו שהוא חייב בדיני
שמירה על כל פקדון שהוא שוה פרוטה אם יפשע בשמירתו
- חייב הוא גם בשבועה של כל פקדון שהוא שוה פרוטה,
אבל "פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקין לו"
(לשון רבינו בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ו). (55) כלומר,
ואפילו טוען על כל מה שהופקד אצלו 'נאנסו' חייב שבועה.
- כרבי חייא בר יוסף (בבא-קמא קז.) ולא כרמי בר חמא

מטלטלין, שהרי מכרם על-מנת לתולשם. ראה פ"א מהלכות
מכירה ה"ז, לענין קנין ואונאה. ומגיד-משנה וכסף-משנה
שם, וראה גם רבינו בפ"ה מהלכות טוען ונטען ה"ד לענין
שבועה. וראה פירוש המשנה לרבינו, בשבועות שם.

ה. הפקיד הקדש ואחר כך פדהו 31, והרי הוא חלין
בעת שנטלו מיד השומר 32; או שהשאילו חלין,
ואחר כך הקדישו 33 והוא ביד השואל; וכן עובד
פוכבים שהפקיד ואחר כך נתגיר - כל אלו אין בהן
כל דיני השומרים, עד שתהיה תחלתן וסופן נכסי
הדייט ונכסי ישראל 34.

(31) והוא ביד השומר. (32) כשהשומר מחזיר הפקדון,
ואירע בפקדון אונס שבורה ברשות השומר. (33) המשאיל.
(34) מכילתא דרשב"י משפטים כב, ו: אין לי אלא בזמן
שנתן לו הקדש . . . נתן לגיבור הקדש ופדאו וחולין
והקדישן מנין . . . אין לי . . . או שנתן לו הגוי ואחר-כך
נתגיר - תלמוד לומר: "עד האלהים יבוא דבר שניהם" -
כשתהא שעת תביעה לשעת נתינה שוה.

ו. אחד האיש ואחד האשה בדין השומרים 35, בין
שהיה הדבר השומר של אשה או שהיה ביד האשה.

(35) מכילתא דרשב"י שם ט. "כי יתן איש" אין לי אלא
"איש", אשה מנין? תלמוד לומר "ישלם" בין איש ובין
אשה.

ז. קטן שהפקיד ביד גדול או השאילו - הרי זה
הגדול נשבע שבועת השומרים לקטן 36. הורו
רבתי 37, שאין זה נשבע בטענת הקטן 38 כדי
שנאמר: אין נשבעין על טענת קטן 39; שכל
השומרים - שבועתן שבועת שמה היא 40.

(36) ואין זה מנוגד למה ששנינו (שבועות לח:): "אין נשבעין
על טענת חרש שוטה וקטן" כמבואר בסמוך. (37) הכוונה
להר"י מיגש, בחידושו לשבועות מ. (38) לא טענתו של
הקטן מטילה השבועה על השומר. (39) כדי שיחול על זה
הכלל שאין נשבעין על טענת קטן, אלא התורה הטילה
חובת שבועה לא מכוח הטענה. (40) וטענת 'שמה' אין
כוחה יפה לחייב שבועה, ולפיכך שבועת השומרים נשבעים
גם לקטן (ראה ראב"ד, ומגיד-משנה).

ח. פדרך שתקנו חכמים משיכה בלקוחות 41, כך
תקנו משיכה בשומרים 42. האומר לחבירו: שמר לי
זה, ואמר לו: הנה לפני 43 - הרי זה שומר חנם 44.
אמר לו: הנה לפניך, או הנה סתם 45, או שאמר לו:
הרי הבית לפניך 46 - אינו לא שומר חנם ולא שומר
שכר 47, ואינו חייב שבועה כלל; אבל מחירים 48 על
מי שלקח הפקדון שלו ולא יחזירו לבעליו. וכן כל
פיוצא כזה. אחד המפקיד או המשאיל או המשכיר
את חברו בעדים 49 או שלא בעדים - דין אחד יש
להן 50. בין שהודה זה 51 מפי עצמו ששמר לו או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם; או תביא ראיה שלא פשעת, אלא נתקלת ונפלת⁷, או תשלם דמיה. וכן כל פיוצא בזה.

(2) בין שומר חנם ובין שומר שכן. (3) עדים. שכיון שהאונס אירע במקום שבני אדם מצויים, בוודאי יש עדים שראו האונס, ולפיכך מחייבים אותו להביא עדים. (4) שלא פשע בה, שלא שלח בה יד (שלא השתמש בה לצרכו) ושאינה ברשותו. (5) כדברי איסי בן יהודה (בבא מציעא פג.). (6) עובדא לפני רבא (שם). (7) ותהא פטור מלשלם - שהנתקל דנוהו חכמים כדן האונס, כמבואר בסמוך הל' ב.

ב. המעביר חבית במקום למקום בשכר, ונשברה⁸ - דין תורה הוא שישלם, שאין זה אנס גדול, והרי השבירה כגובה ואבדה שהוא⁹ חייב בה¹⁰; אבל תקנו חכמים, שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה¹¹. שאם אתה אומר ישלם - אין לך אדם שיעביר חבית לחברו¹², לפיכך עשו בזה¹³ שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה¹⁴. ועוד תקנו¹⁵ בדבר זה: שאם נשאו אותה שנים¹⁶ במוט, ונשברה - משלמין חצי דמיה. הואיל ומשוי זה גדול¹⁷ לגבי אחד וקל לגבי שנים - הרי הוא כאנס¹⁸ ואינו אנס¹⁹, ומשלמין מחצה, אם יש עדים שלא פשעו בה²⁰. נשברה במקום שאין העדים מצויין - נשבעין שלא שברוה בפשיעה, ומשלמין חצי דמיה. שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו. מכאן אתה למד²¹, שהאחד שהעביר חבית גדולה, שאין דרך כל הסבלים להעבירה - שהוא פושע; ואם נשברה בידו - משלם הכל.

(8) שנתקל המעביר ונפל ונשברה. (9) שומר שכן. (10) מפני שבידו למנוע אונס הגניבה או האבידה בשמירה מעולה, וכן השבירה, אילו היה נזהר בהליכתו זהירות יתירה, שלא יעלה על מכשול - היה מנוע שבירתה. וכל זאת בשומר שכן, אבל שומר חנם נשבע שלא פשע - ופטור מן התורה, כדעת חכמים שם שנתקל אינו פושע, ושומר חנם שלא פשע - פטור. (11) שם במשנה, וכדעת הרי"ף, ששבועתו היא שלא פשע בה. (12) שם, מאמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן. (13) דנו במעביר. (14) שהוא אונס גדול, ושומר שכן פטור מלשלם אלא נשבע כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (15) שם, תקנת רבי חייא בר יוסף. (16) מפני כובדה, שקשה היה לאחד לנושאו. (17) כבד. (18) הרי משא קל הוא לשנים, והיה בדין שיהיו פטורים. (19) כלומר, במקרה זה יש שיקול דעת לפטור ולחיוב, מצד אחד: מפני שהמשא קל לשנים יש לדון התקלה כאונס והיו פטורים; ומצד שני: מה שהמשא כבד בשביל אחד יש לדון התקלה כפשיעה, שיש מקום לומר שהתקלה באה דוקא מפני שהם שנים, שכל אחד סומך על חברו, ופעמים שאחד נח קצת, כדי להקל המשא מעליו ונופל כל עומס המשא על אחד, ומשום כך יהיו חייבים

מצריכים אותו להביא עדים. (84) אלא בעדים, שהרי גם כשטוען נאנסו - מצריכים אותו להביא עדים. (85) כדן הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' ב). (86) כלומר, אף שאנו סומכים על מה שהשטר ביד המפקיד שאין השומר נאמן לטעון החזרתי - אין אנו רואים את השטר כהוכחה ברורה שלא החזיר עד כדי כך שנאמינו בלא שבועה, שאולי נשאר השטר ביד המפקיד מאיזו סיבה שהיא - שאפשר שהמפקיד לא החזיר השטר בשעת החזרת הפקדון, בנימוק שאינו כעת בידו ולמחרת יחזירו, והשומר האמינו (ראה בבא מציעא טז: דוגמא זו לאפשרות השארת השטר). והראב"ד כאן כותב: א"א והוא דאמר ליה אישתבע לי שלא החזרתי לך, אבל אנן לכתחילה זיל שלים אמרינן ליה, שאין משיביעים את המפקיד אלא כשהנפקד דורש השבעתו, אבל בית הדין אומר לו "לך לשלום". דעתו, שיש לראות את השטר כהוכחה גמורה, שהשומר לא החזיר כמו במלוה בשטר והלווה טוען פרעתי (ראה הלכות מלוה ולוה פ"ד הל' ב). והמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כך הוא, ומה שאמר ישבע בעל השטר, הכוונה במקום שיש דרישה מצד השומר, וכמו שפסק רבינו בהלכות מלוה ולוה שם, ע"פ הגמרא שבועות מא. (ובאור-שמש ובאבן-האזל כתבו בדעת רבינו, שגם בלי דרישת הנפקד משיביעים את המפקיד, ומחלקים בין דין שומר ובין דין הלוואה, עיי"ש). (87) ופטור מלשלם. (88) מפני שגם על טענת ה"מיגר" חייב שבועה בנקיטת חפץ. (89) כגון התובע מן האומן כלי שמסר לו לתקן, והאומן טוען שאחר שמסרו לו לתקן מכרו לו - האומן נאמן, מתוך שיכול לומר לא היה דברים מעולם (ראה פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, ושם בפרק ח). (90) שהרי על טענת ה"מיגר" - לא היו דברים מעולם - אינו חייב אלא היסת.

~ יום שלישי ט' אלול ~

פרק שלישי

(1) יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גזלן או מציפורני חיות טרף.

א. שומר² שטען שנאנס אנס גדול, כגון שבירה ומתה: אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם - מצריכין אותו ראיה³ על טענתו שנאנס, ויפטר אף משבועת שומרים⁴; ואם לא הביא ראיה - ישלם. שנאמר: אין ראיה, שבועת יי תהיה בין שניהם. הא במקום שאפשר להביא ראיה - אין שם שבועה, אלא או יביא ראיה או ישלם. אבל אם טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין שם - אין מצריכין אותו ראיה, אלא ישבע שנאנס ויפטר⁵. ואם הביא עדים שלא פשע בה - נפטר אף מן השבועה. מעשה באחד, שהביא חבית של יין בשכר, ושבירה בשוק של מחוץ. ובאו לפני חכמים⁶, ואמרו: שוק זה, שטענתו שנשברה בו החבית - בני אדם מצויין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(28) גדול, ששומר שכר פטור עליו, מפני שזאב אחד אינו מתנפל על אדם ואפשר היה לרועה לגרשו. (29) שמתפרצים ומתקרבים למקום ישוב. כתנא-קמא ולא כרבי יהודה, האומר שבשעת משלחת גם זאב אחד אונס. (30) וזה הוא טריפה האמורה בתורה (שמות כב, יב). (31) כת"ק שם, ולא כידוע הבבלי בשם רבי מאיר, האומר שאם באו משתי רוחות - אונס. (32) וזה הוא נשבה האמורה בתורה (שמות שם, ט). (33) אינו מחוייב לסכן נפשו, אבל ליסטים ואינו מזוויין אין זה אונס, שהרי יש כאן גבר מול גבר, ואין סכנה כרוכה במאבק אחד נגד אחד בלי כלי זין, ולכן יעמוד הרועה ויציל העדר (שם בגמרא). (34) צבוע (בבא-קמא טז.). (35) הרועה הולך את הבהמות. (36) בבא-מציעא שם.

ה. רועה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר לו: הרי אנו במקום פלוגי, וכך וכך רועים אנו, וכך וכך פלי מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח מהן - הרי הרועה חב; שאחד המוליך את הבהמה למקום גדודי חיות ולסטים, או מביא את הלסטים בהתגרותו למקום הבהמה.³⁷

(37) שם, כרבא.

ו. רועה³⁸ שהיה לו³⁹ להציל הטרפה או השבוייה ברועים אחרים ובמקלות⁴⁰, ולא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל - הרי זה חב. אחד שומר חנם ואחד שומר שכר. אלא⁴¹ ששומר חנם - קורא רועים ומביא מקלות בחנם; ואם לא מצא⁴² - פטור. אכל שומר שכר - חב לשכור⁴³ הרועים והמקלות עד כדי דמי הבהמה⁴⁴, כדי להציל, וחוזר ולוקח שכרן מפעל הפית⁴⁵; ואם לא עשה כן, והיה לו לשכר ולא שכר - הרי זה פושע, וחב⁴⁶.

(38) שם. (39) שאפשר היה לו. (40) להזעיק רועים מצוידיים במקלות ולהבריא את הטורף. (41) חלוקים הם - שומר חנם ושומר שכר. (42) בחינם אלא בשכר - פטור, שאין בקבלת השמירה של שומר חנם שיהיו תמיד מעות מצויים אצלו, כדי לשכור מצילים, ולכן אם לא מצא מצילים בחינם - פטור, שאין זה מחובתו לשכור. (43) חובת השמירה של שומר שכר היא, שיהיו בידו כל האמצעים להציל. (44) שם. ובגמרא שאלו אם שכר ההצלה עולה כדמי הבהמה, מה תועלת לו לבעל הבהמה בהצלתה? ותירצו, שבעל הבהמה מעדיף בהמתו על בהמה אחרת, מפני שהיא רגילה כבר אצלו, וגם לא נוח לו לטרוח ולחפש בהמה יפה כבהמתו שנטרפה. (45) שמחובת שומר שכר לעשות כל האפשרי להצלת הפקדון, אבל אין זה מחובתו להצילו בממונו (שם). (46) והראב"ד (בהשגה) אומר, שאין אנו מחייבים אותו לשלם כל דמי שווי הבהמה, אלא מנכים את הסכום שהיה צריך להוציא על הצלת הבהמה, שהרי בעל הבהמה היה מחויב להחזיר דמי

לשלם כל דמי החבית, שלא היה להם להתחבר ולהעביר משא כבד בבת אחת, וכמו שמבאר רבינו בסמוך: "שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו", ולכן הם משלמים חצי דמיה (לכוש ס' דש, וכן יש לפרש דברי המגיד-משנה). (20) ופטורים מן השבועה, כמו שנתבאר בהלכה א. (21) מזה שאנו מחייבים מחצה מפני כבידות המשא, ואומרים: שלא היה לו לקבל משאוי כבד שקשה לאחד לנושאו.

ג. הספד ששפר חבית של יין לחנוני, ונתחב לשלם²², והרי היא שנה²³ ביום השוק ארבעה, ובשאר הימים שלשה: אם החזירו ביום השוק - חייב להחזיר חבית של יין, או ישלמו לו ארבעה. והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק; אבל אם היה לו יין - מחזירין לו שלשה. החזירו לו בשאר הימים - מחזירין לו שלשה²⁴. ומנכין לו בכל זמן²⁵, טרח שהיה טורח במכירתה²⁶, ופגם הנקב שהיה נוקב החבית²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(22) כגון שנשברה בפשיעתו, או במקום שהעדים מצויים ולא הביא עדים (ראה הי"ט). (23) לחנוני המוכרה בקמעונות. (24) שיטת רבינו בהפרשי התשלומים, מבוססת על העיקרון שהסבל חייב להחזיר לחנוני חבית יין או דמי החבית לפי שוויה בזמן התשלום, ולפיכך, כשהוא מחזיר בשאר הימים, ששוויה אצל החנוני שלשה - משלם שלשה. וביום השוק, כשאין לחנוני יין אחר למכור - משלם כפי שווי החבית אצל החנוני, שאילו היו מחזירים לו חבית יין, היה מוכרה בארבעה (מגיד-משנה). בבא-מציעא ט: כפי נוסחת הרי"ף. (25) בין ביום השוק ובין בשאר הימים. (26) כלומר, מחיר החבית לשלשה או לארבעה, נקבע כפי מה שהיה החנוני יכול למכרה בקמעונאות בכמויות קטנות, ולכן יש לנכות מתשלום הסבל - שמשלם דמי כל החבית בבת אחת - ההפרש שהאדם מוכן להרויח פחות כדי לחסוך מעצמו טורח המכירה בקמעונאות. (27) ההפסד שבנקיבת החבית, כלומר ההוצאה שצריך היה החנוני להוציא לשכירת אומן לעשות נקב - אם היה חבית של חרס - שהיא הכרחית במכירה קמעונאית (שם) - כפירוש הי"ש מפרשים' ברש"י - הגר"א ס' דש ס"ק ט).

ד. רועה, שפאו זאבים וטרפו ממנו: אם היה זאב אחד - אין זה אנס²⁸, אפלו בשעת משלחת זאבים²⁹; ואם היו שני זאבים - הרי זה אנס³⁰. שני פלבים - אין אנס, אפלו באו משתי רוחות³¹; הרי יתר על שנים - הרי זה אנס. לסטים מזין³² - הרי הוא אנס. ואפלו היה הרועה מזין, ובא לו לסטים אחר מזין - הרי זה אנס; שאין הרועה מוסר נפשו³³ פלסטים. הארי והדב והנמר והפרדלס³⁴ והנחש - הרי אלו אנסין. אימתי? בזמן שפאו מאליהן; אבל אם הוליכם³⁵ למקום גדודי חיות ולסטים - אין אלו אנסין³⁶, וחב לשלם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אפילו אם היה שם, נמצא שהאונס אין לו כל קשר לפשיעה. ראה בסמוך הלכה י', ורי"ף בבא-מציעא לו: (58) שהרי זה מחויב שבועה שהיה כאן אונס ודאי, ואינו יכול לישבע, שהרי אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל או לא, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע – משלם (ש"ך סי' שג ס"ק י').

ט. מתה הבהמה בדרבה - הרי זה אנס, והרועה פטור⁵⁹. סגפה⁶⁰ ומתה - אינו אנס⁶¹. תקפתו⁶² ועלתה לראשי צוקין⁶³, ותקפתו ונפלה - הרי זה אנס⁶⁴. העלה לראשי צוקין, או שעלתה מאליה והוא נכל למנעה ולא מנעה, אף על פי שתקפתו ונפלה, ומתה או נשברה - חייב; שכל שתחלתו בפשיעה⁶⁵ וסופו באנס⁶⁶ - חייב⁶⁷. וכן רועה שהעביר הבהמות על הגשר, ודרפה אחת מהן לחברתה, ונפלה לשבלת⁶⁸ הנהר - הרי זה חייב⁶⁹; שהיה לו להעבירן אחת אחת. שאין השומר נוטל שכר אלא לשומר שמירה מעלה, והואיל ופשע בתחלה והעבירן פאחת, אף על פי שנאנס בסוף בעת הנפילה - הרי הוא חייב⁷⁰.

(59) שם צג: (60) עינה ברעב או בעינוי אחר. "לענות נפש", מתרגם אונקלוס: לסגפא נפש (במדבר ל, יד). (61) אין דנים מיתת הבהמה כאונס אפילו מתה אחר זמן – חודש ואפילו שנה – מעת שסיגפה, שיש מקום לתלות שהסיגוף החליש גופה שגרם בסוף למיתת הבהמה, וכיון שאין השומר יכול לישבע בוודאי שלא מתה בפשיעתו – הרי זה משלם כדן מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. ראה למעלה הערה נו. (62) גברה הבהמה על הרועה, ושחררה עצמה. (63) הר גבוה. (64) שהרי, בין העליה ובין הנפילה מההר – בעל-כורחו של רועה באר. (65) שעליית הבהמה לראשי צוקין שם כרוכה בסכנה, שאפשר שתפול, ולכן פשיעה היא. (66) שהנפילה באונס היתה – שתקפתו ונפלה. (67) כמו שנתבאר בפ"א הל' ד (משנה שם צג, וכפי מה שפירשוה בגמרא שם לו: וראה ברי"ף שם). (68) בזרם הנהר. (69) עובדא (שם) לפני רב פפא. (70) כרב חסדא, שם.

י. פשע בה⁷¹ ויצאה לאגם⁷², ומתה שם בדרבה - פטור; שאין⁷³ יציאתה גרמה לה שתבוא לידי אנס זה. והואיל ובדרבה מתה - מה לי בבית שומר, מה לי באגם⁷⁴? אבל אם גנבה גנב מהאגם, ומתה בדרבה בבית הגנב - הרי השומר חייב, אף על פי שהוא שומר חנם⁷⁵; שאפילו לא מתה, הרי היא אבדה⁷⁶ ביד הגנב, ויציאתה⁷⁷ גרמה לה להגנב⁷⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(71) שלא נעל בפניה כראוי. (72) מקום שאינה שמורה מפני גנבים וזאבים. (73) זה נימוק למה פוטרים אנו את השומר, אע"פ שתחילתו בפשיעה – שהרי יציאתה לאגם בפשיעתו היתה, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ד) שתחילתו

ההצלה, ואם השכר עולה כדמי הבהמה, אומרים כמה אדם מוכן להוציא, ולא יטרח לקנות בהמה כבהמתו, וסכום כזה ישלם השומר. והמגיד-משנה אומר שגם דעת רבינו כך, וסמך על מה שכתב שהשכר משל בעל הבית, שמזה יש ללמוד שהרועה משלם את ההפרש בלבד.

ז. רועה שטען: שהצילתי על ידי רועים בשכר - נשבע ונוטל מה שטען⁴⁷. שאינו⁴⁸ יכול לטען אלא עד פדי דמיהן⁴⁹, ויכול היה לומר נטרפה⁵⁰. וישבע בנקיטת חפץ, פדין כל הנשבעין ונוטלין⁵¹.

(47) שהוציא על הצלת הבהמה (כתובות עט: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' ישבע כמה הוציא ויטול"). וכתב רבינו חננאל, מכאן אנו למדים, שבכל מקום שהתובע טוען 'ברי' שהוציא, והנתבע אינו יודע, נשבע התובע ונוטל, במה דברים אמורים? כשהוציא ברשות כמו כאן, שמן הדין הוא מחויב להציל בשכר (מגיד-משנה). (48) כלומר, שהרי אינו. (49) כמבואר למעלה בהלכה ד. (50) יש להאמינו בשבועה, ואינו צריך להביא עדים שהציל בשכר, מפני שיש לו "מיגור", שיכול היה לטעון נטרפה, וירוויח כל דמי הבהמה. ולכן יש להאמין לטענתו, שהוציא להצלת הבהמה אפילו כדי דמיהן. ומכאן, שבמקום שעדים מצויים – אינו נאמן, שהרי אין לו "מיגור" שנאנסו, כמבואר למעלה ה"א ('נתיבות המשפט' סי' שג ס"ק ט). (51) שנשבעין בנקיטת חפץ, כמבואר בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ב.

ח. רועה שהניח עדרו ובא לעיר, בין בעת שדרך הרועים להכנס⁵² ובין בעת שאין דרך הרועים להכנס, ובא⁵³ זאבים וטרפו, ארי ודרס⁵⁴ - אין אומרים: אלו היה שם היה מציל⁵⁵; אלא אומדין אותו: אם יכל להציל על ידי רועים ומקלות - חייב⁵⁶, ואם לאו - פטור⁵⁷. ואם אין הדבר ידוע - חייב לשלם⁵⁸.

(52) שנהגו הרועים להשאיר העדר בשדה באותה שעה ולהכנס לעיר. (53) העידו עדים, שראו התנפלות זאבים או ליסטים. (54) ארי דרכו לדרוס הבהמה, ואוכלה מחיים במקום שמוצאה. והזאב דרכו להמיתה ולסוחבה למקום בטוח, ושם אוכלה. (55) היה מתעורר אצלו רוח גבורה להלחם בהם והיה מציל, אלא אנו דנים אותו כפי טבע רוב בני האדם, שאינם יוצאים להלחם בארי ובזאבים (סמ"ע שג ס"ק י. וראה ב"מ קו.). (56) המדובר בשומר שכר, שעליו לשמור שמירה מעולה, ולכן אף-על-פי שלא פשע, שהרי דרך הרועים להכנס – יש לדונו כמו בגניבה ואבידה בלי פשיעה (שם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא), אבל שומר חנם שנכנס בעת שדרך הרועים להכנס – פטור, מפני שאין זה פשיעה (מגיד-משנה). (57) אפילו בעת שאין דרך הרועים להכנס, שהרי זה כעדים המעידים שנאנסה, ולמה אין מחייבים אותו מדין "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" (ראה למעלה פ"א הל' ד')? ביארנו שם בשם הלחם-משנה, שחייב זה לא נאמר אלא במקום שיש לייחס את האונס לפשיעה שקדמה לו. וכאן המדובר, כשלא היה בידו להציל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במה ששינה מחרישת בקעה הקלה לחרישת הר הקשה. (16) כלומר, והם חייבים להחזיר לו מה ששילם למשכיר, שהרי הם חייבים גם בחרישת הר כמו שביארנו למעלה (מגיד משנה).

ב. ומהו דין האמנין ששכרו פעת חרישה?
שמשלמין. מי משלם?¹⁷ זה האוחז את הפלי פעת החרישה.¹⁸ ואם היתה השדה מעלות מעלות - שניהם חייבים בדמי הקנקן: המנהיג אותה במלמד¹⁹ והאוחז את הפלי.²⁰

(17) החרישה נעשית בשניים - אחד המנהיג את הבהמה ומכוון את פסיעותיה והשני אוחז במחרישה ומכוון את עומק החרישה. ושאל רבינו: מי משניהם משלם? כלומר, למי אנו מייחסים את שבירת הקנקן, אם למנהיג, שאפשר שלא כיוון יפה את צעדי הפרה ועיקם בזה את השורה של המענה וגרם שהקנקן נתקל באבן ונשבר, או לזה האוחז במחרישה, שאנו אומרים שבמה שהעמיק את הקנקן יותר מן הדרוש, גרם לשבירתו. (18) כלומר, יותר יש לייחס שבירת הקנקן להאוחז במחרישה שאליו לא העמיק יותר מן הדרוש לא היה נשבר על ידי עיוות התלם. (19) מקל שבאמצעותו מכונים את הפרה החורשת. (20) במקרה זה יש לייחס שבירת הקנקן למנהיג ולהאוחז במחרישה במידה שווה, שבמקום שיש מעלות שהמכשולים מרובים, גם בעיוות השורה על ידי המנהיג לבד עלול הקנקן להישרר והדבר בספק מי גרם לשבירתה, ולכן שניהם חייבים (רש"י שם).

ג. שְׂכָרָה לְדוֹשׁ פִּקְטָנִית²¹, וְדָשׁ בְּתוּבָא, וְהַחֲלָקָה - פֶּטוּר. בְּתוּבָא, וְדָשׁ פִּקְטָנִית - חֵיב, שֶׁהַפִּקְטָנִית מְחַלֶּקֶת²². מַעֲשָׂה²³ פֶּאֶחַד, שֶׁהַשְּׂכִיר חִמּוֹר לְחִבְרוֹ, וְאָמַר לוֹ: לֹא תִלָּךְ בּוֹ בְּדֶרֶךְ נֶהַר פְּקוּד, שֶׁהַמִּים מְצוּיִין שָׁם, אֲלֹא בְּדֶרֶךְ נָרֵשׁ, שְׂאִין בֵּה מִים. הִלָּךְ בְּדֶרֶךְ נֶהַר פְּקוּד, וַיָּמַת הַחִמּוֹר, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים שְׂמַעֲדִים בְּאֵי זֶה דֶּרֶךְ הִלָּךְ, אֲלֹא הוּא מַעְצָמוֹ אָמַר: בְּנֶהַר פְּקוּד הִלְכְּתִי, וְלֹא הָיוּ שָׁם מִים, וּמִחֲמַת עֲצָמוֹ מָת. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הוּאֵל וַיֵּשׁ עֲדִים²⁴ שֶׁהַמִּים בְּנֶהַר פְּקוּד מְצוּיִין - חֵיב לְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי שָׁנָה עַל דַּעַת הַבְּעָלִים²⁵, וְאִין אוֹמְרִים מָה לִּי לְשַׁקֵּר²⁶ בְּמָקוֹם עֲדִים.

(21) משנה שם. (22) שם. מפני שהן חלקות לא מחוספסות - המעידה מצוייה בשעת דישתן יותר מבדישה בתבואה, ולכן מקטנית לתבואה פטור שהרי לא השינוי גרם למעידתה, ומתבואה לקטנית חייב, שגרם בזה למעידתה. (23) שם פא: עובדא לפני אביי ורבא. (24) כלומר, ברור לנו, כאילו היו עדים מעידים על זה לפנינו, שהיו שם מים שחזקת נהר פקוד שהמים מצויים בו תמיד. (25) שינוי שגרם למיתתה. (26) כלומר, אינו נאמן במיגו שאם רצה לשקר היה אומר שהלך בדרך נרש, - שהרי אין עדים המעידים שהלך בדרך פקוד - והיה פטור, ומעתה יש

בפשיעה וסופו באונס - חייב. (74) גם בבית השומר היה המוות פוקד אותה, ולכן פוטרים אותו. ולא אמרו "תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב" אלא במקום שיש לייחס לפשיעה יסוד לאונס שבא אחר-כך, כגון רועה שהעביר עדרו על הגשר שנתבאר בהלכה לט (שם לו: כרבא). (75) שפטור מגניבה ואבירה. (76) מן הבעלים. (77) בפשיעה. (78) ולכן חייב, מפני הפשיעה שקדמה לגניבה - ומיתת הבהמה ברשות אינה פוטרת את השומר מחיובו שקדם למיתת הבהמה.

~ יום רביעי י' אלול ~

פרק רביעי

(1) יבאר דין שוכר בהמה ללכת בדרך מסויימת או להוליך משוי מסויים ועבר והלך או הוליך בדרך אחרת, ודין שוכר בהמה מה מותר לו להניח עליה.

א. הַשׁוֹכֵר אֶת הַחִמּוֹר² לְהוֹלִיכָה בְּהָרָא³, וְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה: אִם הִחֲלָקָה⁴ - פֶּטוּר⁵, אִף עַל פִּי שְׂעֵבֶר עַל דַּעַת הַבְּעָלִים⁶; וְאִם הוֹחֲמָה - חֵיב⁷. שְׂכָרָה לְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה, וְהוֹלִיכָה בְּהָרָא: אִם הִחֲלָקָה - חֵיב, שֶׁהַחֲלָקוֹת יָתֵר בְּהָר מִן הַבִּקְעָה; וְאִם הוֹחֲמָה - פֶּטוּר, שֶׁהַחֲמִימוֹת בְּבִקְעָה יָתֵר מִן הָהָר, מִפְּנֵי הָרוּחַ שֶׁמְנַשֶּׁבֶת בְּרֹאשׁ הָהָרִים. וְאִם הוֹחֲמָה מִחֲמַת הַמַּעֲלָה⁸ - חֵיב⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְכֵן הַשׁוֹכֵר אֶת הַפָּרָה¹⁰ לְחֹרֶשׁ בְּהָר, וְחֹרֶשׁ בְּבִקְעָה, וְנִשְׁכַּר הַקֶּנֶן, וְהוּא הַפְּלִי¹¹ שְׁחֹרֵשׁ בּוֹ - הָרִי הַשׁוֹכֵר פֶּטוּר¹², וְדִין בַּעַל הַפָּרָה עִם הָאֲמָנִין שְׁחֹרֵשׁ¹³. וְכֵן אִם לֹא שָׁנָה עַל דַּעַת הַבְּעָלִים, וְנִשְׁכַּר הַקֶּנֶן - דִּין בַּעַל הַפָּרָה עִם הָאֲמָנִין¹⁴. שְׂכָרָה לְחֹרֶשׁ בְּבִקְעָה, וְחֹרֶשׁ בְּהָר, וְנִשְׁכַּר הַקֶּנֶן - הַשׁוֹכֵר חֵיב¹⁵, וְדִינוֹ שֶׁל שׁוֹכֵר עִם הָאֲמָנִים¹⁶.

(2) משנה בבא מציעא עח. (3) על תנאי שיוליכה דרך ההר. (4) מעדה. (5) שמעידת החמור בבקעה מעוטה מבהר, נמצא שמעידתה אינה תוצאה מהשינוי. (6) שהשכירה לדרך הרים. כחכמים במשנה שם ולא כרבי מאיר (בגמרא שם) האומר: כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גולן. כלומר, כל עבירה על תנאי כגולן שחייב אפילו באונסים. (7) שמשב הרוח בבקעה חלש מבהר, נמצא שהשינוי גרם לריבוי החממות (שם). (8) שהתאמצה בעלייתה להר. (9) שהשינוי גרם לה חממות יתירה. (10) עם כלי החרישה. (11) קנה המחרישה. (12) כי המכשולים בבקעה מעוטים מאשר בהר שמצויים בו סלעים, נמצא ששבירת הקנקן אינה תוצאה מהשינוי (שם פ). (13) כלומר, תביעת בעל הבית מופנית כלפיהם, שבסיבתם נשבר הקנקן, ואם אין להם לשלם מפסיד בעל הפרה. (14) משמיננו, שהאומנים חייבים לשלם לבעל הפרה, אף על פי שהשוכר לא שינה, ואפילו אם שכרו לחרוש בהר שיש בו סלעים ונתקלה בהם המחרישה ונשברה, מפני שבעל הפרה יכול לטעון לאומנים מחוייבים אתם להישמר מגניעה בסלעים. (15) שהרי פשע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא בתוספת שכר בלבד. והבית יוסף בסימן שח מבאר, שהמדובר כאן, כשהמשכיר קבע את משקל המשא ואמר לשוכר אני משכירה לך למשא כזו, ואנו אומרים שהמשכיר יודע שבהמתו חלשה ואינה ראוייה לטעינת משא כפי הנהוג באותו מקום ולכן קבע משקל נמוך מהנהוג והשוכר שהוסיף - פשע, אבל אם הצעת השכירות למשקל ידוע באה מצד השוכר, אף על פי שאסור לו להוסיף מבלי שיקבל רשות מהמשכיר - אם הוסיף פטור. (38) שאין לייחס לתוספת כזו סיבה למותה. (39) שהרי שכרו לפי המשא ולכן משלם שכר התוספת. (40) שיעור התוספת המחייב הוא אחד משלושים של המשא המקובל באותו מקום - למדנו ממה שאמרו במשנה שם: "להביא לתך חיטים וכו' פטור ואם מוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר וכו' שלושה קבין לחמור". כלומר, אם שכר בהמה במקום שהמנהג הוא שמתעניין עליה לתך - משקל תשעים קב - הוסיף עליה שלושה קבין, היינו, חלק משלושים ממידת הטעינה הנהוגה חייב, והוא הדין לכל המקומות, תוספת של אחד משלושים מן הנהוג - מחייבת. (41) ברייתא שם.

ז. הפתף⁴² שהוסיף⁴³ על משאו קב אחד⁴⁴, והזק במשאו זה - חייב בנזקיו. שאף על פי שהוא⁴⁵ בן דעת והרי הוא מרגיש בכבד המשא⁴⁶ - יעלה על לבו, ששא מחמת חליו הוא זה הכבד⁴⁷.

(42) סבל. (43) השוכר בלי ידיעת הסבל. (44) משא האדם הממוצע הוא שלושים קב והוסיף אחד משלושים (רש"י שם דיבור המתחיל קב). (45) הסבל. (46) והיה לו להבין שהוסיף עליו משא ולפרוק המשא מעליו מייד, ואם לא פרק והזק - הוא בעצמו גרם לכך. (47) לא עלתה על דעתו לייחס הכובד לתוספת משא אלא ייחסו לחולשה זמנית שתקפתו. וסבור, שאחר שינוח מעט, יחזור לאיתנו, ולפיכך לא פרק המשא ואם כן גרם השוכר את הנזק (שם כרב אשי).

ח. השוכר את החמור⁴⁸ לרכב עליה - יש לו להניח עליה כסות⁴⁹ ולגני⁵⁰ ומזונותיו של אותו הדרך⁵¹, לפי שאין דרך⁵² השוכר לחזר בכל מלון⁵³ ומלון לקנות מזונות; יתר על זה - הרי מעפב עליו בעל החמור. וכן יש לבעל החמור להניח עליה שעורים ותבן מזונות⁵⁴ של אותו היום; יתר על זה - השוכר מעפב, מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון⁵⁵. לפיכך, אם אין שם מאין יקנה⁵⁶ - מניח עליו מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך⁵⁷. וכל אלו הדברים - בשוכר סתם, ובמקום שאין מנהג ידוע; אבל במקום שיש מנהג - הכל לפי המנהג⁵⁸.

(48) שם עט: (49) בגדים שיצטרך להם כשיגיע למחוז חפצו להחליף בגדי הדרך (שיטה מקובצת שם בשם הריטב"א). (50) כד המים. (51) עד שיגיע למחוז חפצו. (52) אינו רגיל בכך. (53) שהוא פוגש בדרכו. (54) בדפוס רומא (ר"מ): ומזונות. (55) שהחמור דרכו לחזר אחר

להאמין לטענתו שלא היו מים בנהר פקוד. במקום עדים - אין מקום להאמינו אפילו בסיוע המיגו, שהרי עדים מכחישים מה שהוא אומר.

ד. השוכר את הבהמה²⁷ להביא עליה מאתם לטריין²⁸ של חטים, והביא מאתם לטריין של שעורים, ומתה - חייב; מפני שהנפח קשה למשוי, והשעורים יש להן נפח²⁹. וכן אם שכרה להביא תבואה, והביא במשקלה תבן³⁰. אבל אם שכרה להביא עליה שעורים, והביא במשקלן חטים, ומתה - פטור³¹. וכן כל פיוצא בזה.

(27) שם פ. (28) ליטרה; יחידת משקל, ושיעורה כתב רבינו בפרק ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ה. (29) שהשעורים משקלם פחות ממשקל החטים וכשהוא משווה משקל השעורים למשקל החטים, הרי הוא מוסיף במידת השעורים ומרבה בנפח, ולפיכך, יש לייחס מיתתה לתוספת הנפח המכבירה על הבהמה במשאה (שם כרבא). (30) שנפחה גדול משל תבואה - חייב. (31) שהרי לא שינה לרעה. ראה לקמן הלכה ו דין שיעור התוספת.

ה. שכר את הבהמה³² לרכב עליה איש - לא ירכיב עליה אשה³³. שכרה לרכב עליה אשה - מרכיב עליה איש. ומרכיב עליה כל אשה, בין קטנה בין גדולה, ואפלו מעברת שהיא מניקה³⁴.

(32) שם עט: (33) שאינה שולטת בבהמה כאיש ולא תוכל לשמור עליה ממכשול (ראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ז). (34) כלומר, עם היונק המוסיף משא (מגיד משנה).

ו. השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע³⁵, והוסיף על משאו: אם הוסיף חלק משלשים³⁶ על השעור שפסק עמו, ומתה - חייב³⁷; פחות מכאן - פטור³⁸, אבל נותן הוא שכר התוספת³⁹. שכר סתם - אינו נושא אלא במשקל הידוע במדינה לאותה בהמה; ואם הוסיף חלק משלשים, כגון שדרפה לשאת שלשים וטען עליה אחד ושלשים, ומתה או נשברה - חייב⁴⁰. וכן ספינה⁴¹ שהוסיף בה אחד משלשים על משאה, וטבעה - חייב לשלם דמיה.

(35) כפי מה שהוסכם ביניהם. (36) כגון ששכרה להטעינה שלושים סאה והטעין שלושים ואחד. (37) דברי רבינו ניתנים להתפרש שדעתו שכל שהוסיף במשאה יותר מכפי מה שהוסכם, אף על פי שמנהג המקום להטעינה משא כבד מזה - חייב, שהרי הדגים חיוב תוספת המשא בשכרו למשקל ידוע, ומשמע, שאף שהבהמה עומדת היא להישכר למשא שהטעינה אם היה מוסיף שכר, מכל מקום, אם הוסיף על מה שהוסכם - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד משנה כאן) חולקים על רבינו ודעתם שמכיוון שהבהמה עומדת להישכר גם למשא כזו, הרי אין לייחס מיתתה לתוצאה מתוספת המשא ולפיכך, אין לחייבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכל ההפסד, מפני שמזלו גרם למקרים אלו בזמן שהיא שכורה לו (תוספתא שם פ"ז. ראה מגיד-משנה). (8) שבחלתה או נשתתית - אומר המשכיר הרי שלך לפניך (מגיד-משנה - וראה להלן הערה ט). (9) מבלי לדקדק על מקום נפילת המשא, היינו שהמשא אינו מחומר שבר, ואפשר להשליכו בכל מקום ולא ינזק, ואם כן עדיין ראוייה הבהמה למלאכה שנשכרה לה, שהרי גם אם תיפול - מחמת שטותה או חוליה - באחת מן הפחתים לא יזקק המשא שעליה. (10) ואין המשכיר יכול לומר הרי שלך לפניך, שיש לראות במקרים אלו שינוי בתנאי השכירות, שהרי הבהמה אינה ראוייה למלא תנאי השכירות, משום שעלולה היא להזיק לרוכב או לכלי הזכוכית, אם תיפול באחת הפחתים מחמת שטותה או חוליה. ומבאר המגיד-משנה שאין דין זה - המחלק בין שכרו למשא סתם, ובין למשא כלי זכוכית - אלא בחלתה או נשתתית. אבל בנלקחה, גם בשכרה לרכיבה או לכלי זכוכית, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, שהרי הדין שבנלקחה לעבודת המלך - אומר לו הרי שלך לפניך, מבוסס (כמו שביארנו למעלה הערה ה) על טענת המשכיר, שבסיבת השוכר נגרם לבהמה שתלקח, וטענה זו כוחה יפה גם בשכרה לרכיבה או למשא כלי זכוכית (שם עט). בשם רבי שמעון בן אלעזר: השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה (חלתה בעיניה או ברגליה. ראה שם עח:) או שנשתתה - חייב להעמיד לו חמור אחר וכו'. אמר רב פפא, וכלי זכוכית - כלרכוב דמי" פירוש, דין משא כלי זכוכית כדין רכיבה). (11) ובדפוסים ונוצא נוסף: "או בהמה אחרת כאותה ששכר" כלומר, המשכיר חייב להעמיד כמין הבהמה שהשכיר לו, כגון אם השכיר חמור - לא יעמיד לו סוס (בתוספתא בבא-מציעא בפרק ז, ה"ה: המשכיר בהמה לחבירו, לא ישנה (המשכיר) לו את הבהמה. השכיר לו חמור - לא ישיבנו על הפרד וכו'). (12) אפילו הקדים לו השוכר שכרו, והוא בחזקת המשכיר. (13) כלומר, זה שאמר חייב להעמיד חמור אחר - הכוונה שאם המשכיר רוצה בכל השכר כפי שהוסכם בעסקת השכירות - יעמיד לו חמור אחר, ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אבל אם אין ברצונו להמשיך בעסקת השכירות, הרשות בידו (מגיד-משנה) ומחזיר לשוכר השכר שקיבל בעד שארית הדרך שלא הלכה הבהמה, ומעכב בידו השכר בעד הדרך שכבר הלך בה, שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן, ובידו לשכור בהמה אחרת להמשיך בדרכו (ראה גמרא עט. וב'תוספות' בד"ה אילו).

ב. מתה הבהמה או נשברה¹⁴, בין ששכרה לשאת¹⁵ בין ששכרה לרכב, אם אמר לו: חמור סתם¹⁶ אני משפיר לך - חייב להעמיד לו חמור אחר¹⁷ מכל מקום¹⁸; ואם לא העמיד - יש לשוכר למכור הבהמה¹⁹, ולקח בה בהמה אחרת, או שוכר²⁰ בהמה בדמיה, אם אין בדמיה לקח²¹, עד שיגיע למקום שפסק בו²². אמר לו: חמור זה²³ אני משפיר לך, אם שכרה לרכב עליה או לכלי זכוכית, ומתה בנחצי הדרך: אם יש בדמיה לקח בהמה אחרת - יקח²⁴,

מזונותיו ומזון החמור בכל מקום שהם חונים ללינת לילה. (56) שאין עוברים במקום יישוב. (57) שם. (58) כמו שאמרנו בעניין שכירות פועלים (שם פג.): "הכל כמנהג המדינה" (מגיד משנה).

~ יום חמישי י"א אלול ~

פרק חמישי

(1) יבאר דין שוכר בהמה או ספינה ואירע בהן אונס אם חייב המשכיר להעמיד לו בהמה או ספינה אחרת, ודין משכיר בית לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר, ודין בית זה או בית כזה אני משכיר לך ודין משכיר בית סתם או עלייה סתם.

א. השוכר את הבהמה², וְחִלָּתָהּ³ או נִשְׁתַּתֵּית או נִלְקְחָה לְעֵבֹדֶת הַמֶּלֶךְ, אִף עַל פִּי שְׂאִין סוּפָה לְחֹזֵר⁴, אִם נִלְקְחָה דֶּרֶךְ הַלִּיכָה⁵ - הֲרִי מְשַׁפֵּיר אוֹמֵר לְשׁוֹכֵר: הֲרִי שְׁלֹף לְפָנֶיךָ⁶, וְחַיֵּב לָתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ מִשְׁלָם⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁸? בְּשִׁשְׁכָּרָה לְשֵׁאת עָלֶיהָ מִשׁוֹי שְׂאֵפֶשֶׁר לְהַשְׁלִיכוֹ בְּלֹא הַקְפָּדָה⁹; אֲבָל אִם שְׁכָּרָה לְרֶכֶב עָלֶיהָ אוֹ לְשֵׁאת עָלֶיהָ כְּלִי זְכוּכִית וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר¹⁰, אִם שֹׁכֵר מִמֶּנּוּ חֲמוֹר¹¹; וְאִם לֹא הַעֲמִיד - יַחְזִיר הַשֹּׁכֵר¹², וְיַחֲשֹׁב עִמּוֹ עַל שֹׁכֵר בְּמָה שֶׁהָלַךְ בָּהּ¹³.

(2) משנה, בבא-מציעא עח. וגמרא שם: (3) בברקית, שעלה תבולת בעיניה הגורם עוורון, או שתקף אותה עש האוכלת רגליה (גמרא שם). ועדיין ראוייה היא למלאכה ('טור' סימן שי. (4) שם, כשמואל. (5) כלומר, לא יצא הצו מן המלך אלא להחרים הבהמות שהם נמצאים בדרכים (שם, וכפירוש רבינו חננאל, מגיד-משנה). (6) כלומר, גורלך גרם שפגעו בה מקרים אלו בזמן שהיא שכורה אצלך, והרי היא לפניך כמו שהיא. המדובר, כשהבהמה ראוייה עדיין למלאכתה למרות מחלתה, אלא שהמחלה גורמת טירחה יתירה וגם עיכוב בדרך, אין לראות בהטרדה זו שינוי חמור בתנאי השכירות עד כדי שיהא לחייב את המשכיר להעמיד חמור אחר כדין מתה או נשברה, המבואר להלן בה"ב. וכן בנלקחה לעבודת המלך אע"פ שאין סופה לחזור, ואין ביכולת השוכר להשתמש בה כפי תנאי השכירות - כיון שבדרך הליכה נלקחה, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, משום שנמצאה הבהמה בדרכים בזמן שהיתה שכורה אצלך, אתה גרמת לה שתלקח, ואילו היתה נמצאת ברשותי לא היתה נלקחת, שהרי לא יצא צו החרמה על הבהמות הנמצאות בבתים, נמצא שבסיבתך חל העיכוב למלא תנאי השכירות, ואין מוטל עלי להעמיד לך חמור אחר. ומזה יוצא, שאם צו החרמה הוא כללי - חייב להעמיד לו חמור אחר (מגיד-משנה). (7) בשלימות כפי המחיר שהוסכם בחוזה השכירות כשהיתה בבריאותה, ואין מחשבים בחלתה ההפרש שיש במחיר שכירת בהמה בריאה לבין חולה או שוטה, וכן בנלקחה לעבודת המלך אין מנכים מדמי השכירות בעד הדרך שלא הלך בה, אלא השוכר נושא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדמיה, שלשון "חמור זה" שהתנה המשכיר בעת השכירות, משמעותה שאינו מתחייב להעמיד לו חמור אחר עד שישלים השוכר מלאכתו, אפילו לא מדמי החמור שמשכירו אם ימות, שאינו משעבד את החמור לשוכר אלא למלאכה שהתנה עמו, ולא אמרו שדמי החמור משועבדים לשוכר – אף "בחמור זה" – אלא בשכרו לרכיבה או לכלי זכוכית (כמבואר למעלה), שלכך פירש השוכר מטרת השכירות – אע"פ שבשכרו למשא סתם, רשאי הוא לא להשתמש בחמור לכל מטרה שהיא – כדי שיהיה החמור משועבד לו גם לאחר מיתתו, שהשוכר לרכיבה או לכלי זכוכית, מקפיד שלא יהיו לו עיכובים בדרכו (ראה טור-יזהב סי' שי). רבינו למד הבדל זה בין רכיבה לבין משא, ממה שאמרו שם (לפי נוסחת הרי"ף): "השוכר את החמור לרכיב עליו ומתה לו בחצי הדרך, אמר רב אם יש בדמיה וכו'", משמע שרק בשכרו לרכיבה (או לכלי זכוכית שדינה כרכיבה, ראה למעלה הערה ט) משועבדים דמי החמור לשוכר, אבל אם שכרו למשא סתם – לא (ודעת הראב"ד בהשגה, שאין הפרש בין רכיבה למשא, ובשניהם החמור משועבד לשוכר, וזה שאמרו בגמרא לרכיב עליו, לאו דוקא אמרוהו).

ג. השוכר את הספינה²⁹, וטבעה לו בחצי הדרך: אם אמר לו: ספינה זו אני משפיר לך, ושכרה השוכר להוליך בה יין סתם³⁰, אף על פי שנתן לו השוכר - יחזיר כל השכר³¹; שהרי זה אמר לו: הבא לי הספינה עצמה ששכרתי, שהקפדה גדולה יש בספינה זו, ואני אביא יין מכל מקום ואוליך בה³². אמר לו: ספינה סתם אני משפיר לך, ושכרה השוכר להוליך בה יין זה, אף על פי שלא נתן לו מן השכר פלוס - חייב לתן כל השכר; שהרי אמר לו: הבא לי היין עצמו, ואני אביא לך ספינה מכל מקום ואוליכו³³. אבל צריך לנפות כדי הטרחה של חצי הדרך³⁴, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה ליושב ובטל³⁵. אמר לו: ספינה זו אני משפיר, ושכר השוכר להוליך בה יין זה: אם נתן השוכר - אינו יכול להחזירו, ואם לא נתן - לא יתן; שאין זה יכול להביא הספינה עצמה, ולא זה יכול להביא יין עצמו³⁶. שכר ספינה סתם ליוין סתם³⁷ - הרי אלו חולקין השכר³⁸.

(29 שם עט. (30 כל יין שירצה. (31 אפילו בעד חצי הדרך שכבר הובל – מחזיר, שלא אמרו שהשוכר משלם שכר חצי הדרך (כמבואר למעלה הל' א, ב) אלא במקום שנהנה מהובלת מטענו, אבל כאן הלא היין טבע ואבד – אין לשוכר לשלם כלום (ראה ב'תוספות' שם בד"ה אלימא). (32 כלומר, ומאחר שאין ביד המשכיר למלא תנאי – ספינה זו – שבחזרה השכירות – שהרי טבעה, וביד השוכר למלא, שהרי ליוין סתם שכרו, ובאפשרותו להביא יין, הרי המשכיר אינו מקיים את מה שקיבל על עצמו, ולכן מחזיר כל השכר. ואין המשכיר יכול להציע ספינה אחרת במקום הספינה שטבעה ולהמשיך בהסכם השכירות, שיש

ואם אין בדמיה לקח - שוכר אפילו בדמי פלה²⁵, עד שנגיע למקום שפסק עמו; ואם אין בדמיה לא לקח ולא לשכר - נותן לו שכרו של חצי הדרך²⁶, ואין לו עליו אלא תרעמת²⁷. שכרה למשא, הואיל ואמר לו חמור זה, ומת בחצי הדרך - אינו חייב להעמיד לו אחר, אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך ומנחת לו נבלתו²⁸.

(14 ואינה ראויה למלאכה כלל. (15 משא שאפשר להשליכו בלא הקפדה. (16 ואם כן, קיבל עליו לספק לו חמור עד שישלים העברת משאו או רכיבתו. (17 משנה, שם עח. (18 בין אם יש למשכיר משלו, ובין שצריך לשכור. כלומר, אפילו אם אין למשכיר חמור משלו – חייב לשכור חמור אחר ולהעמידו לשוכר, ואם לא העמיד – מפסיד כל דמי השכירות (רבינו בפירושו למשנה, כותב: "לא יחשב שום דבר מן השכירות". ראה לחם-משנה). וטעמו של דבר: שהמשכיר קיבל עליו לספק חמור עד שישלים מטרת שכירותו, ואם אינו מקיים התחייבותו – פקעה גם התחייבותו של השוכר לשלם לו דמי שכירות. (19 שבזה שמסר הבהמה לרשות השוכר וקנאה השוכר במשיכה למלא בה תנאי השכירות – נשתעבדה גם לאחר מותה לממן בנבילתה השלמת מלאכתו כפי שהוסכם בחוזה. למעלה (בהל' א) בדין חלתה בשכרה לרכיבה לא ניתנה רשות לשוכר למוכרה, שלא אמרו זאת אלא במקום שאין לבהמה תקנה, כגון מתה או נשברה ואין אפשרות לרפאותה, ואנו אומרים שהשכירות משעבדת את הבהמה לשוכר, ומשום כך רשאי הוא למכור את נבילתה כדי לקיים תנאי השכירות, והרי בין כך ובין כך עומדת היא למכירה. אבל בחלתה, שעומדת היא לרפאותה, אין סברא לומר שהמשכיר שעבד הבהמה לשוכר שיהיה ביכולתו למוכרה, שהרי אינה עומדת להימכר (נתיבות המשפט' סי' שי ס"ק ד. (20 שם עט. כשמואל, בהשכירו חמור זה, והוא-הדין בחמור סתם. (21 אם דמי הנבילה אינם מספיקים כדי לקנות בהמה אחרת. משמע, שאם דמי הנבילה מספיקים לקנות חמור אחר – אינו רשאי לשכור על חשבון המשכיר. (22 ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור – אין מחייבים את המשכיר להשלים את ההפרש, מפני שלא עבד אלא את החמור, אבל לא שאר נכסיו (מגיד-משנה). ובמקרה זה מפסיד המשכיר כל שכרו אם אינו מעמיד לו חמור אחר, כמו שביארנו למעלה הערה יז. (23 כלומר, חמור זה אני משכיר לך, ואיני מקבל עלי לספק לך חמור אחר אם ימות. (24 שהבהמה משועבדת לו אפילו לאחר מותה כששכרה לרכיבה (וראה להלן הערה כז בדין שכרה למשא). (25 שם, כשמואל. (26 שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן (שם). (27 שם. כלומר, אף שאין לשוכר תביעת ממון על המשכיר, רשאי הוא להתרעם על המשכיר בגלל העוול שעשה לו בזה שהשכיר לו בהמה כחושה, ואין תרעומתו תרעומת חינוס האסורה (בשם רבי ישראל סלנטר – בספר אור ישראל – נתיבות אור). (28 למשכיר, שאין נבלת החמור משועבדת לשוכר ליקח או לשכור חמור אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשוכר זכות, בהסתמכות על תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות, לתבוע מילוי החוזה כפי הפרטים שנקבעו בו בשלימות (רי"ף שם). והוסיף רבינו נימוק בטענת השוכר, "שהקפדה גדולה יש בספינה זו", כלומר ספינה זו שטבעה שכריתה אחר שבדקתי ובחנתי מבנה ומצבה וכל פרטי הליכותיה, ואיני מוכן לקבל ספינה אחרת שתעמיד במקומה (ראה משנה-למלך). (33) והרי העיכוב בקיום החוזה, מצד השוכר בא, ולכן משלם בעד כל הדרך כפי שהוסכם. (34) שהיה על המשכיר - הספן - לטרוח בהולכת הספינה אלמלא טבעה. (35) כלומר, יש לחשב התשלום בעד חצי הדרך - שהמשכיר מקבל בעדו שכר - פחות הסכום שאדם מוכן שינכו לו משכרו, כדי שלא יצטרך לעבוד ולטרוח אלא יהא יושב ובטל (רי"ף שם). (36) כלומר, מאחר שלא המשכיר ולא השוכר, בידם למלא אחר תנאי השכירות - אנו מחליטים המעות ביד המוחזק ויד התובע על התחנות, שאין להוציא המעות מן המוחזק מטעם שלא קיים תנאו אלא-אם-כן נתקיימו מצד התובע, ומאחר שאין ביד התובע לקיים תנאו - מפסיד כל שכרו. (37) ורשאי המשכיר להעמיד ספינה אחרת - והשוכר יין אחר, אבל שניהם לא מילאו תנאי השכירות. (38) אם הקדים השוכר השכר, המשכיר מחזיר שכר חצי הדרך הנותר. ואם לא הקדים, השוכר משלם בעד חצי הדרך שנסעו (גמ' שם). ואין המחזיק יכול לטעון - כמו בספינה זו ויין זה - אין לי להחזיר השכר לפני שהתובע מילא תנאו, מפני שיש לתובע טענה נגדית: מוכן אני למלא התנאי ולהביא יין, אבל אין להטיל עלי למלא התנאי לפני שהמשכיר ממלא תנאו להעמיד ספינה, ואיני מאמינו שיעשה זאת, ונמצא שאני טורח ומפסיד מעותי (רא"ש שם יא) ויוצא מזה, שאם אחד משניהם מילא תנאו ואין השני ממלא - מוציאין השכר אפילו מן המוחזק, מאחר שאינו ממלא תנאו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן).

ה. מִכָּאן אָנִי אוֹמֵר: שֶׁהַמְשָׁכִיר בֵּית לְחָבְרוֹ עַד זְמַן קָצוּב, וְרָצָה הַשּׁוֹכֵר לְהַשְׁכִּיר הַבֵּית לְאַחֵר עַד סוֹף זְמָנוֹ - מְשָׁכִיר לְאַחֲרֵיהֶם⁴⁴, אִם יֵשׁ בְּנֵי בֵּית קָמָנִין בְּנֵי בֵּית; אֲבָל אִם הָיוּ אַרְבָּעָה - לֹא יִשְׁכְּרוּ לְחֻמְשָׁה⁴⁵. שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֻמְשִׁים⁴⁶: אֵין הַשּׁוֹכֵר רִשְׁאֵי לְהַשְׁכִּיר - אֲלָא מְטַלְטְלִין, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה פְקֻדוֹנִי בְּיַד אַחֵר⁴⁷; אֲבָל בְּקֻרְקָע⁴⁸ אוֹ בְּסַפִּינָה, שֶׁהָרִי בְּעֵלָה עֲמָה⁴⁹ - אֵין אוֹמֵר בֵּין⁵⁰. וְכֵן אָנִי אוֹמֵר: אִם אָמַר לוֹ בְּעַל הַבֵּית לְשׁוֹכֵר: לָמָּה תִּטְרַח וְתִשְׁכְּרוּ בֵּיתִי לְאַחֲרֵים? אִם לֹא תִרְצֶה לַעֲמֹד בּוֹ, צֵא וְהַנִּיחוּ וְאַתָּה פִּטְוֹר מִשְׁכִּירוֹתוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר. שֶׁזֶּה בָּאֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו⁵¹; עַד שֶׁאַתָּה מְשָׁכִיר לְאַחֵר, תִּנָּחַץ לְיָד בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹדָה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר כָּלֵל, וְיִתֵּן שְׂכָרוֹ עַד סוֹף זְמָנוֹ⁵². וְלֹא יִרְאֶה לִי שֶׁדִּין זֶה אֶמְתֵּן⁵³.

(44) ואין למשכיר זכות התנגדות, וכדין ספינה. ומוסיף המגיד-משנה, שכאן אפילו תרעומת אין לו למשכיר, שעד כאן לא אמרו יש לו תרעומת אלא בספינה, מפני שגרם לו לסבול כל זמן הנסיעה דעת איש שאינו רגיל בו, אבל בבית - שאין המשכיר דר עם השוכר - אפילו תרעומת אין לו. (45) שאין השוכר רשאי להרבות בדירוס, אפילו אם גם הוא

לשוכר זכות, בהסתמכות על תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות, לתבוע מילוי החוזה כפי הפרטים שנקבעו בו בשלימות (רי"ף שם). והוסיף רבינו נימוק בטענת השוכר, "שהקפדה גדולה יש בספינה זו", כלומר ספינה זו שטבעה שכריתה אחר שבדקתי ובחנתי מבנה ומצבה וכל פרטי הליכותיה, ואיני מוכן לקבל ספינה אחרת שתעמיד במקומה (ראה משנה-למלך). (33) והרי העיכוב בקיום החוזה, מצד השוכר בא, ולכן משלם בעד כל הדרך כפי שהוסכם. (34) שהיה על המשכיר - הספן - לטרוח בהולכת הספינה אלמלא טבעה. (35) כלומר, יש לחשב התשלום בעד חצי הדרך - שהמשכיר מקבל בעדו שכר - פחות הסכום שאדם מוכן שינכו לו משכרו, כדי שלא יצטרך לעבוד ולטרוח אלא יהא יושב ובטל (רי"ף שם). (36) כלומר, מאחר שלא המשכיר ולא השוכר, בידם למלא אחר תנאי השכירות - אנו מחליטים המעות ביד המוחזק ויד התובע על התחנות, שאין להוציא המעות מן המוחזק מטעם שלא קיים תנאו אלא-אם-כן נתקיימו מצד התובע, ומאחר שאין ביד התובע לקיים תנאו - מפסיד כל שכרו. (37) ורשאי המשכיר להעמיד ספינה אחרת - והשוכר יין אחר, אבל שניהם לא מילאו תנאי השכירות. (38) אם הקדים השוכר השכר, המשכיר מחזיר שכר חצי הדרך הנותר. ואם לא הקדים, השוכר משלם בעד חצי הדרך שנסעו (גמ' שם). ואין המחזיק יכול לטעון - כמו בספינה זו ויין זה - אין לי להחזיר השכר לפני שהתובע מילא תנאו, מפני שיש לתובע טענה נגדית: מוכן אני למלא התנאי ולהביא יין, אבל אין להטיל עלי למלא התנאי לפני שהמשכיר ממלא תנאו להעמיד ספינה, ואיני מאמינו שיעשה זאת, ונמצא שאני טורח ומפסיד מעותי (רא"ש שם יא) ויוצא מזה, שאם אחד משניהם מילא תנאו ואין השני ממלא - מוציאין השכר אפילו מן המוחזק, מאחר שאינו ממלא תנאו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן).

ד. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַסַּפִּינָה, וּפְרָקָה³⁹ בְּחֻצֵי הַדֶּרֶךְ - נוֹתֵן לוֹ שֹׁכֵר כָּל הַדֶּרֶךְ⁴⁰. וְאִם מִצָּא הַשּׁוֹכֵר מִי שֶׁיִּשְׁכְּרוּ אוֹתָהּ לוֹ עַד הַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק - שׁוֹכְרָה⁴¹; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסַּפִּינָה עָלָיו תְּרַעֲמָת⁴². וְכֵן אִם מָכַר כָּל הַסְּחוּרָה⁴³ שֶׁבְּסַפִּינָה לְאִישׁ אַחֵר בְּחֻצֵי הַדֶּרֶךְ, וְיָרַד, וְעָלָה הַלּוֹקָח - נוֹטֵל שֹׁכֵר חֻצֵי הַדֶּרֶךְ מִן הָרִאשׁוֹן וְיִשְׁכְּרוּ הַחֻצֵי מִזֶּה הָאַחֲרוֹן; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסַּפִּינָה עָלָיו תְּרַעֲמָת, שֶׁגֵּרַם לוֹ לְסַבֵּל דַּעַת אִישׁ אַחֵר שֶׁעָדִין לֹא הִרְגֵּל בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(39) הוריד מטענו, כלומר חזר בו השוכר מהשכירות. (40) כפי שהותנה, שאין השוכר יכול לחזור בו באמצע. בבא-מציעא עט: "השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך וכו' ואי דלא משכח לאגוריה (שאלו השוכר מעמיד אדם אחר במקומו שישכור הספינה), כוליה אגרא בעי שלומי" (שכר כל הדרך, עליו לשלם). [כן פירש הרי"ף שם. וכן משמע מלשונו של רבינו בסמוך: "ואם מצא השוכר מי שישכיר", משמע שבבבא הקודמת - המדובר כשלא מצא]. ומשלם השכר המלא ואין מנכים ערך הטורח בחצי הדרך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סְתָם⁶⁵. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: בֵּית כְּזֶה⁶⁶ אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית כְּמִדַּת אֶרְכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ שֶׁל בֵּית זֶה שֶׁהָרָאָהוּ; וְאִינוּ יָכוֹל לומר לוֹ: לֹא הִיא עֲנִין דְּכָרִי אֲלֵא שֶׁהִיא קְרוֹב לְנֶהָר אוֹ לְשׁוּק אוֹ לְמִרְחָץ כְּזֶה, אֲלֵא חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית כְּמִדַּתוֹ וּכְצוּרָתוֹ⁶⁷. לְפִיכָף⁶⁸, אִם הִיא קָטָן - לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל⁶⁹; גְּדוֹל - לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן; אֲחֵד - לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שְׁנַיִם - לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶחָד. וְלֹא יַפְחַת מִן הַחֲלוּנוֹת שֶׁהָיוּ בוֹ, וְלֹא יוֹסִיף עֲלֵיהֶן, אֲלֵא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם⁷⁰.

(61) שם קג. (62) ולא קבע מדתו וצורתו. (63) רי"ף שם, וכן משמע בגמרא. (64) שראוי לדירה, כלומר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות (נמוקי-יוסף שם). (65) וביד המשכיר היה להעמיד לו מתחילה בית קטן כזה שהוא מעמיד לו עכשיו, ונפילת הבית הראשון אינה מעניקה לשוכר זכויות חדשות. (66) שקיבל עליו המשכיר להשכיר לו בית, והדגימו בית מסוים ואמר לו: כזה. (67) שם בגמרא. (68) אם נפל הבית אחר שהשכירו. (69) יש בני אדם שמעדיפים דירה קטנה. (70) שם.

ח. הַמְשַׁכֵּיר עֲלֵיהָ סְתָם⁷¹ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ עֲלֵיהָ⁷². אָמַר לוֹ: עֲלֵיהָ זֹה שֶׁעַל גִּבִּי בֵּית זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ - הָרִי שְׁעָבֵד בֵּית לְעֲלֵיהָ⁷³. לְפִיכָף, אִם נִפְתְּחָה⁷⁴ הָעֲלִיָּה פֶּאֶרְבָּעָה טַפְחִים⁷⁵ אוֹ יֵתֵר - חֵיב הַמְשַׁכֵּיר לְתַקֵּן; וְאִם לֹא תִקֵּן - הָרִי הַשּׁוֹכֵר יוֹרֵד וְדָר בַּבֵּית עִם בַּעַל הַבֵּית⁷⁶ עַד שֶׁיִּתְקַן. הָיוּ שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת זֹז⁷⁷ עַל גִּבִּי זֹז, וְנִפְתְּחָה הָעֲלִיּוֹנָה - דָּר בַּתְּחִתּוֹנָה⁷⁸; נִפְתְּחָה הַתְּחִתּוֹנָה - הָרִי זֶה סָפֵק אִם יֵדוּר בְּעֲלִיּוֹנָה אוֹ בַּבֵּית⁷⁹. לְפִיכָף לֹא יֵדוּר, וְאִם דָּר - אֵין מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ מִשָּׁם⁸⁰. מַעֲשֶׂה בְּאַחַד⁸¹ שֶׁאָמַר לְחֶבְרוֹ: דָּלִית⁸² זֹז שֶׁעַל גִּבִּי הַפֶּרֶסֶק הָיָה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ, וְנִקְרָא אֵילָן הַפֶּרֶסֶק מִמְּקוֹמוֹ; וְכֵן מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ לוֹ: חֵיב אֵתָּה לְהַעֲמִיד הַפֶּרֶסֶק כָּל זְמַן שֶׁהָדָלִית קִיָּמָתָה⁸³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(71) שם קטז. (72) אם נפלה זו שהעמיד לו, חייב להעמיד לו אחרת. (73) שאם לא כן, לשם מה הוסיף: "שעל גבי בית זה", ולא הסתפק באמרו: "עליה זו". ולכן אנו מפרשים כוונתו, שאם יארע קלקול בעליה ולא יתקנו - הרי הבית שלמטה משועבד לשוכר, כמו שמבאר רבינו והולך. (74) נתקלקלה. (75) על פני שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (76) ביחד, אבל אינו יכול לדרוש שבעל הבית יצא מדירתו בבית שלמטה ויעמיד לו את כולה, שעל דעת כן לא שיעבדו. (77) בית בן שלש קומות והשכיר הקומה העליונה, ואמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה. (78) בעלייה התחתונה, ואינו יכול לירד ולדור בבית שלמטה, כדי לאלץ את בעלי-הבית לתקן דירת העלייה, מפני שגם העלייה התחתונה, בכלל הבית ששיעבדו הוא (סמ"ע חו"מ סי' שיב, ס"ק מא). (79) כלומר, אם בעל הבית יכול לדחותו לעלייה העליונה או

ממשך וגר בבית, ראה פ"ה מהלכות שכנים ה"ט. (46) גיטין כט. (47) שם. כלומר, השכירות מקנה לשוכר זכות מליאה להשתמש בחפץ בהתאם לתנאי השכירות, ואין בזה כל הגבלה משפטית עקרונית, אולם במטלטלין נשארת למשכיר זכות התנגדות להעברת זכות זו, מפני שיכול לטעון: אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, כי השוכר השני אינו נאמן אצלי שלא יעלים את החפץ ויטעון: נאנס (ראה למעלה פ"א הל' ד). (48) שאין בה מציאות העלמה. (49) שבעל הספינה דר עם השוכר, ושומר הוא ספינתו. (50) אין מקום לטענה זו, ולכן השוכר משכירה לאחרים. (51) כתוב במשלי ג, כז. וגו': "בהיות לאל ידיך לעשות", כלומר, שאין הדבר גורם לך הפסד שהוא. (52) שהם סבורים, שדין בית מושכר כדין מטלטלין, מפני שבעל הבית אינו דר ביחד עם השוכר, ואינו יכול לשמור שלא יוזק ע"י השוכר השני, שאינו סומך עליו כמו על הראשון, ואין זה דומה לספינה שבעלה עמה ושומר שלא יתקלקל ע"י השוכר (ראב"ד). (53) רבינו דוחה סברא זו, וסובר שהחשש לקלקול הבית אינה טענה, שהרי השוכר השני - יתחייב לשלם בעד ההיזק (מגיד-משנה).

ו. בֵּית זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ, וְאַחַר שֶׁהִשְׁכִּירוֹ נָפַל - אִינוּ חֵיב לְבָנוֹתוֹ⁵⁴, אֲלֵא מְחַשֵּׁב עַל מֶה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ וּמַחֲזִיר⁵⁵ לוֹ שְׁאֵר הַשְּׁכִירוֹת⁵⁶; אָבֵל אִם סָתָרוּ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית אֲחֵר, אוֹ יִשְׁכִּיר לוֹ כְּמוֹתוֹ⁵⁷. וְכֵן אִם חָזַר אַחֵר שֶׁהִשְׁכִּירוֹ לָזֶה וְהִשְׁכִּירוֹ אוֹ מְכָרוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ אֲנָס⁵⁸, שֶׁהִפְקִיעַ שְׁכִירוֹת הָרִאשׁוֹן⁵⁹ - הָרִי זֶה חֵיב⁶⁰ לְהִשְׁכִּיר לוֹ בֵּית אֲחֵר כְּמוֹתוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(54) שם קג. שהרי בית זה השכיר, ולא התחייב לבנות לו בית חדש. (55) המשכיר, אם הקדים השוכר השכר. והוא-הדין אם לא הקדים, שהשוכר משלם בעד פרק זמן שדר בו ונהנה. (56) ואין לשוכר רשות למכור אבני הבית ועציו, ולשוכר בדמיהם בית אחר, כמו למעלה בהלכה ב בדין חמור זה לרכוב. וטעם ההבדל, מבואר במגיד-משנה: חמור שמת - נבלתו עומדת להמכר, והמשכיר שעבד לשוכר את החמור ואת נבלתו, אבל "בית זה" משמע כל זמן שהוא ראוי לדירה ולא למכור העצים והאבנים, שאינם עומדים להמכר אלא לבנות הבית מחדש. ואין לחייבו להעמיד לרשות השוכר את הבנין החדש מפני שבית זה השכירו. (57) כמידת הבית וכצורתו שהשכירו. שלא אמרו בבית זה שאינו חייב לבנותו אלא כשנפל הבית מאליו, אבל במקום שהמשכיר סתרו בלי הסכמת השוכר - חייב להעמיד לו בית אחר. ופשוט, שהשוכר יכול לעכב שלא יסתור (מגיד-משנה). (58) חמסן, אלים, ואפילו ישראל. (59) שהוציאהו מן הבית. (60) המשכיר, שגם להוצאתו מן הבית.

ז. הַשְּׁכִיר⁶¹ לוֹ בֵּית סְתָם⁶², וְאַחַר שָׁנָתוֹ לוֹ בֵּית נָפַל - חֵיב לְבָנוֹתוֹ אוֹ יֵתֵן לוֹ בֵּית אֲחֵר. וְאִם הִיא קָטָן מִן הַבֵּית שֶׁנָּפַל - אֵין הַשּׁוֹכֵר יָכוֹל לְעַכֵּב עֲלֵיו⁶³. וְהוּא שֶׁהִיא קְרוֹי בֵּית⁶⁴. שְׁלֹא הַשְּׁכִיר אֲלֵא בֵּית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12) המונחים המגדירים תנאי השכירות, שמן הסתם על דעת המנהג נעשתה השכירות. (13) ראה פרק כ"ו מהלכות מכירה.

ב. המשפיר חצרו סתם - לא השפיר הרפת שפה¹⁴.

14) שאין הרפת בכלל המונח "חצר" (בבא מציעא קב.).

ג. המשפיר בית לחברו¹⁵ - חיב להעמיד לו דלתות, ולפתח לו חלונות שנתקלקלו, ולחזק את התקרה¹⁶, ולסמך את הקורה¹⁷ ששפברה, ולעשות נגר¹⁸ ומנעול¹⁹, וכל פיוצא פאלו מדברים שהן מעשה אמן²⁰ והם עקר גדול בישיבת הבתים והחצרות²¹. השוכר חיב לעשות מעקה ומזוזה²², ולתקן מקום המזוזה²³ משלו²⁴. וכן אם רצה לעשות סלם²⁵ או מרזב²⁶ או להטות גגו²⁷ - הרי זה עושה משל עצמו²⁸.

15) שם קא: (16) מערכת הנסרים המשמשים מכסה לבית. (17) קורות הבית, שהנסרים מונחים עליהן. (18) בריח המשמש לנעילת הדלת ופתיחתה מבפנים. (19) מבחוץ. (20) שם, וכתב ה'נמוקי יוסף' (בפירושו לרי"ף שם) שעל המשכיר לתקן דברים אלו במשך כל תקופת השכירות, אף כשהיו תקינים בשעת השכירות. ולזה נוטה לשון רבינו, שכתב "ולפתוח לו חלונות שנתקלקלו", כלומר שנתקלקלו בתוך תקופת השכירות. ובשם הריטב"א כתב, שזה נאמר באמרו לו בית סתם, אבל אם אמר לו "בית זה אני משכיר לך" אינו חייב לתקן כשנתקלקל בתוך תקופת השכירות (וכן פסק הרמ"א בס' שיד סעיף א. עיי"ש ובביאור הגר"א ס"ק ו, וב'קצות החושן' ס"ק א.). (21) שמן הסתם, על דעת שיהא הבית ראוי לדירה - שכן. (22) שם, שחובת מצוות אלו על הדר הן, שהרי בית שאין דרים בו פטור ממעקה ומזוזה (ראה פ"ה מהל' מזוזה הל' יא, ופי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הל' א.). (23) חקיקה במזוזה הבית, להכניס בה את המזוזה. (24) אפילו אם מזוזה הבית היא של אבן, והחקיקה היא מעשה אומן, ואמרנו למעלה שהדברים שהם מעשה אומן - חייב המשכיר לעשות. וטעמו של דבר, שאין כל הכרח לחקוק מקום באבן להניח את המזוזה, שהרי אפשר לקבוע המזוזה בקנה ולקבוע הקנה בנסר ולהעמיד את הנסר בצמצום בין המשקוף והמפתן סמוך למזוזה הבית באופן שלא יזוז ממקומו. ואין למעשה זה צורך לאומן (שם ע"פ רש"י ונמוקי יוסף). (25) לגג הבית כדי להשתמש בו, ואין השימוש בגג עיקר בישיבת הבתים (ראה נמוק"י). (26) נסרים סמוכים לכותל אצל הגג המטויח בטיח ומשופע, והמים שעל הגג נופלים על הנסרים ואינם מרטיבים את הכותל, וכשנופלים הנסרים, כל אדם מחזירה ואין צריך אומן לזה (שם ע"פ רש"י). (27) להטיח הסדקים שנתהוו בגג, כדי שלא ידלפו מי הגשם לבית דרך הסדקים, ואין צריך אומן לזה. (28) שם, שאין על המשכיר לתקן אלא דבר שהוא מעשה אומן ועיקר בישיבת הבית.

ד. המשפיר עליה לחברו²⁹ ונפתחה³⁰ פארפעה³¹ או

לא. וצדדי הספק מבוארים בגמרא (שם קיז). "דא"ל שם עלייה קבילת עלך". כלומר, המשכיר אומר לשוכר: הרי עלייה שכרת, והסכמת לדור בעלייה, והרי עלייה אני מוסר לך, "או דילמא, חד עלייה קביל עליה, שתי עליות לא קביל עליה", פירוש, השוכר יכול לטעון: קיבלתי עלי טורח העלייה לקומה ראשונה, אבל איני מסכים לטורח ולעלות שתי קומות. בעיה שנשארה בתיקו שם. (80) מפני שהדבר בספק, אין מוציאים מן המוחזק, וכל עוד שלא תפס השוכר הדירה, בעל הבית מונע ממנו כניסתו. אבל כשתפסה השוכר, הרי הוא המוחזק, ואין לבעל-הבית זכות להוציאו. וכל דינים אלה נאמרו, כשנפתחה רצפת העלייה שהיא תקרת הבית או של העלייה התחתונה, שהרי הקלקול הוא בבית המשועבד לו, אבל כשנפתחו קירות העלייה - אין המשכיר חייב לתקנם, כי קלקול זה אין לו קשר עם הבית המשועבד (מגיד-משנה). (81) שם קטז: (82) גפן שענפיה גידלו על עץ האפרסק. (83) מפני ששעבד האפרסק לדלית, באמרו "על אפרסק זה", מחוייב הוא להחזירו למקומו כדי שיהווה משענת לדלית הגפן הקיימת.

~ יום שישי י"ב אלול ~

פרק שישי

1) יבאר דין משכיר בית לחבירו בבירה גדולה, וכן משכיר בית לחבירו מה הוא חייב להעמיד לשוכר, ודין משכיר עלייה ונפתחה, ודין זבל שבחצר למי הוא, ודין משכיר בית או חצר וכיוצא בהם עד זמן קצוב שכופהו לצאת בסוף הזמן הקצוב, ודין שוכר בית ללינה או לשביתה, ודין משכיר בית סתם שצריך להודיעו שלושים יום קודם שיוציאו, ושוכר גם כן צריך להודיע למשכיר, ודין הוקרו והוזלו הבתים, ודין נפל הבית או נתנו לבנו או מכרו או הורישו.

א. המשפיר² בית לחברו בבירה גדולה³ - משתמש⁴ בזיזיה ובכמליה⁵ עד ארבע אמות⁶, ובתרפין של חצר⁷, ובכרחה⁸ שאחורי הבתים⁹. ומקום שנהגו להשתמש בפעבי הפתלים¹⁰ - משתמש בפעבי הפתלים. ובכל אלו הדברים הולכין אחר מנהג המדינה¹¹ והשמות¹² הידועין להם, פדרן שאמרנו בפענן מקח וממכר¹³.

2) בבא בתרא ו: (3) בנין גדול המכיל דירות רבות, ולא פורש ב'חווה השכירות' זכות השימוש שהשוכר קונה בחצר ובמבנים הנמצאים בשטח המקיף את הבירה, וגם אין מנהג מוסכם באותו מקום. (4) השוכר. (5) בחורים שבכתלים החיצוניים המקיפים את הבירה. (6) שטח של ד' אמות, מחוץ לחלק הכותל שממול הבית ששכר. (7) גינת החצר, שמגדלים בה עשבים ופרחים לרענן את האויר (כרב נחמן, שם). (8) מגרש פנוי. (9) כרבא שם, שכל שוכר בית, מן הסתם על דעת שיהיה לו רשות להשתמש במקומות אלו - הוא שוכר. (10) שוכרי עליה משתמשים בגג הכותל. (11) כלומר, הדינים שלמעלה נאמרו במקום שאין מנהג ידוע, אבל אם יש מנהג קבוע - הכול כפי המנהג המקובל.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יָתֵר - חַיֵּב לְתֵקֵן הַתְּקָרָה³² וְהַמְעִזִּיכָה³³ שְׁעָלֶיהָ; לְשִׁבְתָּהּ⁴⁵ - אֵין פְּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים⁴⁶; לְנִשְׂוֹאִין - אֵין פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁷.

(42) כלומר, אין המשכיר צריך למסור לשוכר הודעת פינוי מוקדמת, אלא מיד כשיגיע הזמן, ואפילו בימות הגשמים, מוציאו, שעד כאן לא אמרו (ראה הלכה ז) שאין המשכיר מוציאו בימות הגשמים כלל, ובימות החמה בלי הודעה מוקדמת של שלושים יום, אלא כשהשכירות נעשית בסתם, כדי לאפשר לשוכר לחפש מקום לדור (כמבואר בסמוך הלכה ז) אבל כשהשכירות נעשית לזמן קצוב - עצם קביעת השכירות לזמן מסוים - הודעה היא. וכן אמרו בירושלמי (הביאו הרי"ף בבבא מציעא פרק השואל - בירושלמי לפנינו אינו): "ואם השכירו לזמן ידוע, אפילו הגיע זמנו בימות הגשמים - מוציאו מיד. מאי טעמא? מידע ידיע דזמניה בטבת" (יורע הוא שזמן יציאתו הוא בטבת). (43) ר"ף שם בשם הירושלמי (וראה תוספתא בבא מציעא פרק ח ה"א). (44) שהשוכר ללינה סתם - על דעת לילה ויום שוכר ('שיטה מקובצת' שם קא: בשם ה'ר' יונתן). (45) לשבת. (46) כלומר, גם יום השישי בכלל, כדי להכין צרכי שבת (שם). (47) ששמחת נישואין נמשכת שלושים יום, כמו שאמרו (ראה כתובות ח). שעד שלושים יום כל סעודה שהחתן עושה סתמא מפני הנישואין היא, ומברכים "שהשמחה במעונו". וכן אמרו (שם ד:): אין מונעים תכשיטים מן הכלה כל שלושים יום.

ז. הַמְשַׁכֵּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ סֶתֶם⁴⁸ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאֹ עַד שְׂיֻדְיָעוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִקֶּדֶם⁴⁹, כְּדִי⁵⁰ לְבַקֵּשׁ מְקוֹם וְלֹא יִהְיֶה מְשַׁלָּךְ בְּדֶרֶךְ, וּלְסוֹף הַשָּׁלִשִׁים יָצֵא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימֹת הַחֲמָה⁵¹; אֲכָל בִּימֹת הַגִּשְׁמִים⁵² - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאֹ⁵³ מִן הַחֶגֶץ⁵⁴ וְעַד הַפֶּסַח⁵⁵. קָבַע לוֹ שְׁלֹשִׁים לִפְנֵי הַחֶגֶץ, אִם נִשְׁאַר מִן הַשָּׁלִשִׁים יוֹם אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד לְאַחַר הַחֶגֶץ⁵⁶ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאֹ עַד מוֹצָאֵי הַפֶּסַח⁵⁷. וְהוֹאֵם שְׂיֻדְיָעוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִקֶּדֶם⁵⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִירוֹת; אֲכָל בְּפָרְכִים⁶⁰ - אֶחָד יְמֹת הַחֲמָה וְאֶחָד יְמֹת הַגִּשְׁמִים, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִקֶּדֶם⁶¹. וְכֵן בְּחִנּוֹת⁶² - בֵּין בְּפָרְכִים בֵּין בְּעִירוֹת, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִקֶּדֶם⁶³.

(48) משנה בבא מציעא קא: וגמרא שם. קבעו שכר בעד כל חודש וחודש ולא קבעו זמן גמר השכירות, וסתם שכירות אינה פחות משלושים יום. (49) ואם הודיע לשוכר זמן מסוים לפני שנכנס לדירה, שעליו לפנותה אחר שלושים יום - אינו יכול להוציאו לפני גמר שלושים ימי מגורו (ש"ך ש"ב ס"ק ז). (50) לאפשר לשוכר. (51) שהדירות מצויות - שדרך בני אדם כשהם רוצים לעבור לדירה אחרת - עוברים בימות החמה. (52) שמפני הגשמים אין בני אדם עוברים לדירה אחרת, ואין הדירות מצויות. (53) אפילו הודיעו קודם. (54) חג הסוכות. (55) מוצאי הפסח, שאין ההודעה מאפשרת לשוכר לחפש לו דירה אחרת, שהרי אין הדירות מצויות. אמנם אם הקדים לו הודעת הפינוי -

(29) ואמר לו עלייה סתם, שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ח, שאם נפלה חייב להעמיד לו עלייה, וכאן מבאר רבינו והולך מה הדין אם נפחתה, אבל באמר לו עלייה זו - כשם שאינו חייב להעמיד לו עלייה בנפלה, כן אינו חייב לתקנה בנפחתה (מגיד-משנה ע"פ הגמ' שם קיז: ועיין לחם-משנה, וראה בחושן-משפט סי' שיב סעיף יז). (30) נשבר נסר ברצפתה. (31) טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (32) תקרת הבית המשמשת רצפה לעלייה. (33) הטיט והעפר שטוחין על התקרה - והוא מלשון הכתוב (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (ע"פ רש"י שם, וכן פירש רבינו בפירוש המשנה, שם). (34) ועיקר הוא בשיבת העלייה, שאין אדם דר בעלייה כשנסרי הרצפה רפים, והוא עלול ליפול אם ישמט נסר ממקומו.

ה. הַזָּבֵל³⁵ שֶׁבַחָר - הָרִי הוּא שֶׁל שׁוֹכֵר³⁶. לְפִיכָף הוּא מְטַפֵּל בּוֹ לְהוֹצִיאֹ³⁷. וְאִם יֵשׁ שָׁם מְנַהֵג - הוֹלְכִין אַחֵר הַמְנַהֵג³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיוּ הַבְּהֵמוֹת שֹׁעֲשׂוֹ הַזָּבֵל שֶׁל שׁוֹכֵר; אֲכָל אִם הַבְּהֵמוֹת שֶׁל אֲחֵרִים³⁹ - הַזָּבֵל שֶׁל בַּעַל הַחֶצֶר; שֶׁחֲצִירוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁהִיא שְׁכוּרָה בִּיד אֲחֵרִים⁴¹.

(35) משנה, שם קא: וכפירוש הגמרא, שם קב. (36) מבהמות השוכר את החצר, כמו שהולך רבינו ומבאר. ואין אנו אומרים שהשוכר מפקיר את הזבל ומתוך כך המשכיר זוכה בו, שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו (רבינו בסוף הלכה זו, ראה הערה שם). וטעמו של דבר מבואר בלחם-משנה: מכיון שהחצר מושכר לו, ובזכותו להחזיק שם בהמותיו, אינו מפקיר זבלן. (37) כשאין לו צורך בו. (38) כמבואר למעלה הל' א. (39) זבל בהמות ההולכות ממקום למקום, בעליהם אינם מקפידים על זבלן ומפקירין אותו. (40) אף כשאינו ידוע לו שהחפץ נמצא בחצרו. ראה פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ח (שם כרבי יוסי בר חנינה). (41) בגמרא שם, פירשו מה שאמרו במשנה, הזבל של בעל הבית - המדובר "בחצר דמשכיר, ותורי דאתי מעלמא" (שוורים של אחרים). ומפרש רבינו, שזה שאמרו "בחצר דמשכיר", הכוונה היא בחצר המושכרת לשוכר, שאין השכירות מפקיעה זכות הבעלים לקנות חפצי הפקר המונחים בה, שלא אמרו שכירות מכירה לזמן קצוב (ראה להלן פ"ז הל' א) אלא למטרת שכירותו, כלומר לזכות ההשתמשות בחצר, אבל גוף החצר אינו קנוי לו, והמשכיר ממשיך להיות בעל החצר לקנות חפצי הפקר (מגיד-משנה, ולחם-משנה שם. וראה 'קצות החושן' סי' שיג ס"ק א, שיטה אחרת בדעת רבינו).

ו. הַמְשַׁכֵּיר בֵּית אוֹ חֶצֶר אוֹ מְרֻחָן אוֹ חֲנוּת אוֹ שְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת עַד זְמַן קָצוּב - הָרִי זֶה בּוֹפְהוֹ לְצֵאת בְּסוֹף זְמָנוֹ, וְאֵינוֹ מְמַתֵּן לוֹ אֲפִלּוּ שְׁעָה אֶחָת⁴². שְׁכָר לוֹ בֵּית סֶתֶם⁴³: לְלִינָה - אֵין פְּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד⁴⁴;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

75) מלשון רבינו נראה, שאין דינים אלו - הפרש היוקר וההזולה, ונפילת בית המשכיר ומשיא בנו המבואר בהלכה י - אמורים, אלא בתקנת ההודעה, כלומר כשהשכיר סתם, שמיסוד הדין יש למשכיר ולשוכר זכות לבטל את השכירות בכל עת שירצו, שהרי לא קבעו זמן לשכירות, אלא שחכמים תיקנו, לטובת השוכר והמשכיר, להודיע מקודם. אבל בהשכירו לזמן קצוב, אין כוח התקנה יפה לפגוע בתנאי השכירות המפורשים, ואפילו נפל ביתו אינו מוציא את השוכר, שבתקופת השכירות יש לשוכר יותר זכות בבית מן המשכיר, שהשכירות לזמן קצוב כמכירה היא, כמו שיתבאר להלן פ"ז הל' א (וכן כתב המגיד-משנה בשם הרשב"א, וכן נפסק בשו"ע סימן שיב סעיף יא).

י. נִתְּן הַבֵּית לְבָנוֹ לְשֹׂא בּוֹ אִשָּׁה⁷⁶: אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבָּנוֹ יַעֲשֶׂה חֶתָּן בְּזִמְנָן פְּלוּנִי, וְהָיָה אֹפֶשֶׁר לוֹ לְהוֹדִיעוֹ מִקֵּדָם וְלֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא⁷⁷; וְאִם עָכָשׁ נִזְדַּמְּנָה לוֹ אִשָּׁה, וְהָיָה הוּא נוֹשֵׂאָה מִיָּד⁷⁸ - הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא; וְשֶׁאִינוֹ בְּדִין שֶׁיִּהְיֶה זֶה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְכֵן פֶּעַל הַבֵּית יִשְׁכַּר בֵּית שְׂעִיעֶשָׁה בּוֹ חֲתָנָה.

76) שם. 77) שהרי היה לו להודיעו. 78) ולא היה באפשרותו להודיעו קודם.

יא. מְכַר אֶת הַבֵּית אוֹ נָתְנוֹ אוֹ הוֹרִישׁוֹ - אֵין הַשְּׂנִי יָכוֹל לְהוֹצִיא עַד שְׂיֹדִיעוֹ מִקֵּדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם⁷⁹ אוֹ מִקֵּדָם שְׁנָיִם עָשָׂר חֳדָשׁ⁸⁰; שֶׁהָרִי הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ: אֵין כִּחָף יֵתֵר מִכַּח זֶה שְׁזָכִיתָ בְּבֵית זֶה מִחֲמַתוֹ⁸¹.

79) בעיירות. 80) בכרכים. 81) וכשם שזה שמכר לך לא היה יכול להוציאני בלי הודעה מוקדמת - כן אף אתה אינך יכול.

~ שבת קודש י"ג אלול ~

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

1) יבאר שתנאי מועיל בשכירות, ודין משכיר בתים לחדשים או לשנה ונתעברה השנה, ודין שוכר אומר נתתי שכר הדירה ומשכיר אומר לא נטלתי, ודין משכיר בשטר לזמן קבוע ואין זמן בשטר, ודין שוכר פרדס, ודין מכנים פירותו לבית חברו שלא מדעתו, ודין שוכר ריחיים.

א. כָּשֶׁם שֶׁמָּתְנָה אָדָם כָּל תְּנָאֵי שְׂרִיצָה בְּמִקְחָ וּמִמְכָּרָ², כֶּף מִתְנָה בְּשִׁכְרוּת; שֶׁהַשְּׂכִירוֹת מְכִירָה לְזִמְנָן קָצוּב³ הִיא. וְכָל שֶׁמִּמְכָּרוֹ בְּנִכְסָיו מִמְכָּרָ⁴, שׁוֹכֵר⁵ שְׂכִירוֹתוֹ שְׂכִירוֹת; וְכָל שֶׁאֵין לוֹ לְמַכְרָ⁶, כֶּף אֵין לוֹ לְשׁוֹכֵר. אֲלָא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ פְּרוֹת בְּלֶבֶד בְּאוֹתָהּ הַקֶּרְקָע⁷, הָרִי זֶה שׁוֹכֵר⁸ וְאֵינוֹ מוֹכֵר⁹.

2) ואם נתקיים התנאי נקנה הדבר שהוקנה, ואם לא נתקיים לא קנה כמו שנתבאר בפרק יא מהלכות מכירה הלכה א. 3) כן אמרו בבבא מציעא נו: לעניין אונאה (ראה פרק י"ג

שיפנה הדירה בתקופת החורף - שלושים יום בימות החמה, מוציאו ביום שקבע. 56) כגון שמסר לו ההודעה בכ"ד אלול (ראה 'שיטה מקובצת' שם). 57) שם. מימרא דרב אסי: אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני (מאותם) שלושים יום (שהודיעו בימות החמה) אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח. כלומר, שלושים ימי ההודעה צריכים להגמר לפני החג, ואם לא נגמרו כולם - אין ההודעה מועילה להוציאו בימות הגשמים (נמוקיוסוף שם). 58) בתנאי. 59) לפני מוצאי פסח, ואינו יכול להוציאו על סמך ההודעה הקודמת, מפני שאנו רואים אותה כאילו אינה קיימת כלל, שהרי קבעה זמן יציאה מנוגד לדין, ולכן צריך המשכיר להודיעו הודעה שניה לפני הפסח (סמ"ע סימן שיב ס"ק ח. וראה בבאור הגר"א שם ס"ק טו, מה שמגיה בלשון רבינו). 60) שאין דירות פנויות מצויות בהם - שרבים נמשכים אחר ישיבת כרכים. 61) שם. 62) שדרך החנוני להקיף לצרכניו, והקפותיו לזמן ארוך הן. 63) כדי לאפשר לו לגבות בינתיים את הקפותיו (שם - ע"פ רש"י, עיי"ש).

ח. כָּשֶׁם⁶⁴ שֶׁהַמְשָׁכִיר חֵיב לְהוֹדִיעוֹ, כֶּף הַשּׁוֹכֵר חֵיב לְהוֹדִיעוֹ מִקֵּדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּעִירוֹת, אוֹ מִקֵּדָם שְׁנָיִם עָשָׂר חֳדָשׁ בְּכַרְכִּים, כֶּדִי שְׂבִיבָקֵשׁ שְׂכָנוֹ⁶⁵, וְלֹא יִשְׁאַר בֵּיתוֹ פְּנוּי⁶⁶. וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְצַאת, אֲלָא יִתֵּן הַשְּׂכָר⁶⁷.

64) ברייתא שם. 65) דייר הגון. 66) עד שימצא אדם הגון להשכיר לו הדירה. 67) ממשיך לשלם השכר - אפילו יצא מהבית - עד תום שנים עשר חודש, ויש זכות לשוכר להשכיר הבית לתקופה זו לאחר, ואין המשכיר יכול לעכב בידו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ה (רמ"א בהגותו ס' שיב סעיף יז עיי"ש).

ט. אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמְשָׁכִיר יָכוֹל לְהוֹצִיא וְלֹא הַשּׁוֹכֵר יָכוֹל לְצַאת עַד שְׂיֹדִיעוֹ מִקֵּדָם, אִם הוֹקְרוּ הַבָּתִּים - יֵשׁ לַמְשָׁכִיר לְהוֹסִיף עָלָיו וְלֹאמַר לְשׁוֹכֵר: אוֹ שְׁכֹר בְּשָׁוָה⁶⁸ עַד שֶׁתִּמָּצֵא אוֹ תִּצָּא⁶⁹. וְכֵן אִם הוֹזְלוּ הַבָּתִּים - יֵשׁ לְשׁוֹכֵר לְפַחַת הַשְּׂכָר וְלֹאמַר לַמְשָׁכִיר: אוֹ הַשְּׂכָר לִי כְּשַׁעַר שָׁל עֲתָה, אוֹ הָרִי בִיתָךְ לְפָנֶיךָ⁷⁰. נָפַל בֵּית הַמְשָׁכִיר⁷¹ שֶׁהָיָה דָר בּוֹ - הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא הַשּׁוֹכֵר מִבֵּיתוֹ⁷², וְאֹמֵר לוֹ: אֵינוֹ בְּדִין שֶׁתִּהְיֶה אִתָּה יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי עַד שֶׁתִּמָּצֵא מְקוֹם⁷³, וְאֵנִי⁷⁴ מְשַׁלֵּךְ בְּדֶרֶךְ; שֶׁאֵין אִתָּה פֶּעַל זְכוּת בְּבֵית זֶה יוֹתֵר מִמֶּנִּי⁷⁵.

68) כפי ערכו עתה. 69) אם אין ברצונך לשלם כפי השער של עכשיו, שאין על המשכיר להפסיד ממון - הפרש יוקר, מהתקנה שמטרתה להגן על הדייר, שלא יהא מושלך בחוץ (גמרא שם). 70) אמנם בגמרא שם לא הוזכר דין ההזולה, אבל הסברא נותנת, שכוח השוכר יפה בהזולה, ככוח המשכיר בהוקרו (מגיד-משנה). 71) שם. 72) מיד, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. 73) כדי שלא תהא מושלך בדרך. 74) והרי אני כבר מושלך בדרך.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) שהקדים שכירות שנה, – ואין אנו יודעים אם נתכוון לשכירות שנה או לחדשים, כלומר, אם העיקר הוא הלשון שהזכיר בראשונה או מה שהזכיר באחרונה. 18) דמי השכירות של חודש העיבור. 19) פסק כרב נחמן שם קב: 20) אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים. 21) בעדים או בשטר ולא בספק, ולכן אפילו בא המשכיר בסוף החודש לתבוע את שכרו, מוציאים מן השוכר ואין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעליו (ראה ש"ך חושן משפט סימן שיב סעיף קטן טו). מפני שהספק לא נתעורר עתה עם התביעה אלא בשעת השכירות, ואנו דנים בחזקת מי היה הבית בתחילת החודש ומעמידים את הבית בחזקת בעליו נמצא שהשוכר דר בחודש העיבור ולא שילם דמי שכירות ולכן מוציאים ממנו. 22) לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן – ועליך לצאת מביתי מיד. 23) ואין לך רשות להוציאני מן הבית בלי הודעה מוקדמת (כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הלכה ז, ח). 24) ועדיין לא הגיע זמני לצאת. 25) השוכר ראייה. 26) שהשכירו לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן (ועיין ש"ך סימן שיב סעיף קטן ז). 27) מיד, שהקרקע בחזקת בעליה עומדת.

ג. השוכר שאמר: נתתי שכר הבית שנתחייבתי בו, והמשכיר אומר: עדין לא נטלתי, בין שהייתה בשטר²⁸ בין שהיתה בעדים²⁹: אם תבעו בתוך שלשים יום³⁰ – על השוכר להביא ראיה³¹, או לתן³² ויחרים³³ על מי שלקח ממנו³⁴, או יטען עליו³⁵ בדמים שנתן תחלה טענה בפני עצמה³⁶ וישפיעהו הסת³⁷; תבעו המשכיר לאחר שלשים יום, ואפילו ביום השלשים³⁸ – על המשכיר להביא ראיה³⁹, או ישבע השוכר⁴⁰ שפבר נתן לו שכרו ויפטר. וכן אם שכר ממנו ופרש שיתן לו השוכר שנה בשנה⁴¹, ותבעו בתוך השנה – על השוכר להביא ראיה; תבעו לאחר השנה, ואפילו ביום תשעה ועשרים באלול⁴² – על המשכיר להביא ראיה⁴³.

28) שנעשה שטר על השכירות. 29) הדין אחד וכמו שמבאר רבינו והולך. 30) זמן תשלום שכר הבית – בהשכירו סתם ולא קבעו מועדי התשלומים – הוא כל שלושים יום, והשוכר טוען שבתוך שלושים יום שכר את הבית (מרכבת המשנה, וראה באבן האזל). 31) גירסת רבינו בגמרא שם: "כל ל' יום בחזקת שלא נתן עד שיביא (השוכר) ראייה שנתן" ומפרש רבינו שהיא שנוייה בדין שכירות בסתם. וגירסת רש"י שם כנוסחת הגמרא שלפנינו (מגיד משנה). והטעם, שאין אדם פורע תוך זמנו והלוואי שיפרע בזמן (ראה בבא בתרא ה.). 32) אם לא הביא ראייה. 33) קודם הפירעון (מתקנת הגאונים. ראה מגיד משנה למעלה פרק ב הלכה ח. וראה בטור ושולחן ערוך חושן משפט סימן עא דיני חרם). 34) מעות שלא כדין. 35) אחר הפירעון (ש"ך סימן עח סעיף קטן טו וראה הפלאה הלכות כתובה סימן צו). 36) תביעה חדשה, כלומר, פרעתיך פעמיים. 37) שבועת היסט, שלא פרעו אלא פעם אחת – כדין כופר הכול. 38) "דעביד איניש

מהלכות מכירה הלכה יט) וסובר רבינו שלכל הדברים שכירות כמכר (ולא כדעת התוספות שם דיבור המתחיל והאי. וראה למעלה פרק ו הלכה ה בהגדרת מהות קניין השוכר בדבר הנשכר). 4) להוציא חרש שוטה וקטן שממכרם אינו ממכר, כמו שנתבאר בפרק כ"ט מהלכות מכירה. 5) בכתב יד תימן חסרה המלה "שוכר". 6) כגון דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו ודבר שאין בו ממש (ראה שם פרק כ"ב). 7) כגון הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, שבגוף הקרקע זוכה הבן מהזמן שכתוב בשטר, והפירות הם לאב כל ימי חייו, כמבואר בפרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה י"ג. 8) מעביר לאחרים בתורת שכירות, הזכות שיש לו בקרקע לפירותיה. 9) ואינו רשאי להעביר זכותו בתורת מכירה, שמא הלוקח אדם אלים הוא ולא יהיה ביכולת הבן לאחר מיתת האב להוציא מייד הלוקח את הקרקע שבאה לידו בתורת מכירה. ואם עבר האב ומכרו – מכור עד שימות האב, כמו שכתב רבינו בהלכות זכייה שם (על פי הב"ח סימן רנז, שטז).

ב. המשכיר בית לחבר¹⁰ לשנה¹¹, ונתעברה השנה¹² – נתעברה לשוכר¹³. השכיר לחדשים¹⁴ – נתעברה למשכיר¹⁵. הזכיר לו חדשים ושנה, בין שאמר לו: דינר לחדש, שנים עשר דינר בשנה¹⁶, בין שאמר לו: שנים עשר דינר לשנה, דינר בכל חודש¹⁷ – הרי חדש העבור¹⁸ של משכירי¹⁹; שהקרקע²⁰ בחזקת בעלים, ואין מוציאין דבר מיד בעל הקרקע אלא בראיה בורה²¹. וכן בעל הבית שאמר: לזמן זה השפירתי לך²², והשוכר אומר: לא שכרתי אלא סתם²³, או לזמן ארך²⁴ – על השוכר להביא ראיה; ואם לא הביא²⁵ – בעל הבית נשבע הסת²⁶ ומוציאו מן הבית²⁷.

10) שם קב. 11) בשנים עשר דינר לשנה. 12) ואפילו לא היה ידוע להמשכיר בשעת השכירות, ששנה מעוברת היא (תשובת הרי"ף הובאה בשיטה מקובצת שם). 13) אין השוכר מרבה בדמי השכירות בעד החודש השלושה עשר שניתוסף, שחודש העיבור בכלל השנה הוא. מסתימת לשון רבינו נראה, שאפילו כשהשכירו באמצע השנה ואמר לשנה אחת, אין אנו אומרים שהתכוון לשנה כפי שהיא ברוב השנים כלומר ל"ב חודש, אלא אנו מפרשים כוונתו שהוא משכירו עד שיתמלא מחזור השנה ויגיע לתאריך (יום וחודש) שנעשית בו השכירות, והעיבור בכלל (ראה במגיד משנה). וכן דעת רבו רבי יוסף מיגאש בתשובה הובאה בשיטה מקובצת שם (ובתשובה שם כותב הרי" מיגאש, שבתחילה הורה שאין דין זה אלא כשנעשית השכירות בתחילת השנה (השווה דעת הרשב"א מובא במגיד משנה כאן) ואחר כך חזר בו והורה שאין לחלק בין תחילת השנה לאמצעה, ומסתמך על זה שלא מצא חילוק זה בשום מקום, ואומר: "לפי שאמרת, שמה שלא חילק אותו התלמוד אין לנו לחלק אותו אלא ניקח אותו בהחלט כמו שבא מוחלט"). 14) דינר בכל חודש – ונתעברה השנה. 15) שם. 16) שהקדים בלשון השכירות, שכירות חודש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סָתֵם⁵², בַּעַל הַפְּרוֹת⁵³ אֹמֵר שְׁלֹש⁵⁴, וּבַעַל הַקֶּרֶקַע
אֹמֵר שְׁתֵּים, וְקָדָם זֶה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְלוּה⁵⁵ וְאָכַל
הַפְּרוֹת⁵⁶ - הֲרֵי הַפְּרוֹת בְּחֻזְקַת אוֹכְלֶיהֶן עַד שֶׁיָּבִיאוּ
בַּעַל הַקֶּרֶקַע רֵאזָה⁵⁷. אָכְלָה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְמַשְׁכֵּן⁵⁸
שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָבַשׁ הַשְּׁטָר⁵⁹, וְאָמַר⁶⁰: לְחֹמֶשׁ שָׁנִים
יֵשׁ לִי פְרוֹת, וּבַעַל הַקֶּרֶקַע אֹמֵר: שְׁלֹשׁ, אָמַרְוּ לוֹ⁶¹:
הִבֵּא שְׁטָרְךָ⁶², וְאָמַר: אֶבֶר - הַשּׁוֹכֵר נֶאֱמַן; שְׁאֵל⁶³
רֵזָה, אָמַר⁶⁴: לְקוּחָהּ⁶⁵ הִיא בְּדִי⁶⁶, שְׁהִירִי אָכְלָה
שְׁלֹשׁ שָׁנִים.

(52) שאין מפורש בשטר לכמה שנים היא שכורה או מושכנת ואין כתוב בה אלא "שנים" בלבד. (53) כלומר, השוכר או המלווה. (54) לשלוש שנים היה המדובר. (55) לפני שתבעוהו לדין. (56) של השנה השלישית. (57) שם קי. כרב כהנא. ולמה אין אומרים כאן "קרקע בחזקת בעליה עומדת" כמו למעלה (הלכה ב) שמוציאים מן השוכר שכר הבית אפילו כשכבר דר בו? נתבאר בגמרא שם שלא אמרו מוציאים, אלא במקום שהספק לא ניתן להתברר לעולם, כמו בהלכה ב שהספק הוא אם העיקר הוא מה שהזכיר בראשונה או באחרונה, אבל כאן הספק הוא לכמה שנים הייתה השכירות, ודבר זה ניתן להתברר על ידי העדים החתומים על השטר, ואף שעתה אין העדים לפנינו אפשר שיבואו ביום מן הימים ויתברר על פיהם, שהדין עם המלווה, ואם יוציא בית דין עכשיו את הפירות מיד המלווה יצטרך לטרוח שנית ולהוציאם מייד הלווה, "ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן" (אין להטריח את בית הדין פעמיים) ולפיכך, כל עוד שיתכן שהספק יתברר – בית הדין משאיר הפירות בחזקת אוכליהם. ואם ייראה לבית דין שהמלווה לא יוכל לאשר טענתו, כגון שמתו העדים ונשתקע הדבר – מוציאים הפירות מידי המלווה ללוה (חושן משפט שיז סעיף ג בשם "ויש מי שאומר"). (58) מי שהשדה ברשותו בתורת משכון. (59) השטר נעלם. (60) השוכר או המלווה. (61) לשוכר או למלווה. (62) הראה השטר ונתבאר על פיו לכמה שנים נעשית השכירות. (63) לשקר. (64) היה אומר. (65) קנייתה. (66) והיה נאמן. מבואר בפרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב שהמחזיק בשדה ואוכל פירותיה שלוש שנים ובעל השדה לא מיחה – נאמן המחזיק לומר: קניתי ממך את השדה, ולכן יש להאמין לטענתו ששכרה לחמש שנים. [מובן שבשדה מושכרת אין מקום למחות על אכילת פירות, אולם בעל השדה צריך להצהיר בפני עדים שמסר את השדה לפירות (ראה רבינו שם הלכה ז)]. וכתב המגיד משנה, ודווקא כשאין כאן עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות והמשכיר לא הצהיר בפני עדים בתוך שלוש השנים, שהשדה שכורה ולא מכורה. אבל אם יש עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות, או העדים מעידים שהמשכיר מסר הצהרה כזו, ואינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי (ראה טוען ונטען שם) – אינו נאמן לומר לחמש שנים שכרתיה, שהרי אין לו מיגו.

ז. מי שהכניס פירותיו לבית חברו שלא מדעתו, או

דפרע ביומא דמשלם זמניה" (האדם עשוי לפרוע ביום שנשלם בו הזמן) שם, כרבי יוחנן. (39) שם – וכוונתו רבינו: "לאחר שלוש שנים יום בחזקת שנתן עד שיביא (המשכיר) ראייה שלא נתן". (40) שבועת היסת כדין כל כופר הכול. שם כרבי יוחנן "שוכר מהימן בשבועה". (41) כלומר, שקבעו מועד התשלומים בכל שנה. (42) ביום האחרון של השנה. (43) וכדין שכירות סתם בשלוש שנים יום (ועיין מרכבת המשנה ואבן האזל).

ד. המִשְׁכִּיר בֵּית לְחִבְרוֹ בְּשֵׁטֶר לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְאֵין בּוֹ זִמָּן⁴⁴, הַשּׁוֹכֵר אֹמֵר: עֲדִין לֹא עָבַר מִזִּמָּן הַשְּׁטָר אֲלֵא שָׁנָה, וְהַמְשִׁכִּיר אֹמֵר: כָּבַר עָבְרוּ וְשָׁלְמוּ שְׁנֵי הַשְּׁכִירֹת וְשִׁכְנַת עֶשֶׂר שָׁנִים - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהִבִּיא רֵאזָה; וְאִם לֹא הִבִּיא רֵאזָה - יִשְׁבַּע הַמְשִׁכִּיר הֶסֶת וְיִצְיֵאוּ⁴⁵.

(44) אין בשטר תאריך המעיד מתי התחלת השכירות. (45) שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, כמו שנתבאר בהלכה ב (בבא מציעא קג). וכוונתו רש"י וכפירושו. וכן הוא בתוספות שם דיבור המתחיל נקטת, בלשון ראשון בשם רבינו חננאל.

ה. הַשּׁוֹכֵר⁴⁶ פֶּרֶדֶס⁴⁷ או שְׁהִיָּה מִשְׁכּוֹן בְּדִי⁴⁸ לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְיָבַשׁ הַפֶּרֶדֶס בְּתוֹךְ הַזִּמָּן⁴⁹ - יִמְכְּרוּ עֲצִיּוֹ⁵⁰, וְיִלְקַח בֵּהֶן קֶרֶקַע, וְיֵאָכַל פְּרוֹתָיו עַד סוֹף זִמָּן שְׁכִירָתוֹ אוֹ זִמָּן הַמִּשְׁכּוֹן. וְגוֹף הָאֵילָנוֹת שֶׁיִּבְשּׁוּ אוֹ נִקְצְצוּ - שְׁנִיָּהֶן אֶסוּרִין בֵּהֶן מְשׁוּם רִבִּית, הַמְלוּה וְהַלְוָה⁵¹.

(46) שם קט: (47) לאכול פירותיו. (48) שבעל הפרדס לווה כסף ומישכן למלווה את פרדסו על מנת שיאכל פירותיו וינכה דמיהם מדמי ההלוואה. ובפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ז והלכה ח יתבאר, שאכילת הפירות מותרת אם מנכין מדמי ההלוואה בעד הפירות שאוכל ואף על פי שדמי הפירות מרובים מסכום ההלוואה. עיין שם. (49) לפני שנשלם זמן השכירות או המשכון. (50) שהעצים, כלומר, גוף האילנות שיבשו, אינם בכלל "פירות" המשועבדים לשוכר או למלוה (שם קט: וכרבא) ואף על פי שהעצים היו קשישים ויבשו כשהגיע זמנם להתייבש. (51) שם: "יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו" ומפרש רבינו בטעם האיסור, שהוא מפני ריבית; שהרי אם המלווה לוקח גוף האילנות לפירעון החוב, נמצא שהפירות שאכל עד עתה ריבית הם בידו, וכן אם הלווה לוקח אותם ויצטרך להחזיר דמי ההלוואה – יש כאן ריבית (על פי המגיד משנה, ומסיים "ועדיין צריך עיון" וראה במרכבת המשנה). ומלשון רבינו שכתב "המלוה והלוה" נראה, שאין דין זה אמור אלא במשכון ולא בשכירות, ובטעם הדבר כתב הלחם משנה, מפני שדמי שכירות אינם משתלמים אלא לבסוף (ראה שם סה). נמצא שלא נתן כסף וממילא אין מקום לאיסור ריבית.

ו. שֵׁטֶר הַשְּׁכִירֹת או שֵׁטֶר הַמִּשְׁכּוֹן שֶׁכָּתוּב בּוֹ שָׁנִים

מתוך מהדורת חזק

טַחֲנִית עֲשָׂרִים סָאָה, שָׁזוּ מִדַּת סֹדֶם הִיא⁷⁵; וְאִם אֵין לוֹ⁷⁶ - יָכוֹל לוֹמַר: אֵין לִי דָמִים, וְהִרְיֵנִי טוֹחֵן לָךְ כְּמוֹ שֶׁשָּׂכַרְתִּי, וְאִם אֵין אַתָּה צָרִיף⁷⁷ - מְכַר לְאַחֲרִים⁷⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(70 כתובות קג. (71) בעד השכרת הריחיים. (72) וקנה ריחיים וחמור וטוחן בו צריכת ביתו. (73) אצל השוכר, ובא המשכיר ודורש שהשוכר ישלם כסף במקום טחינת חיטים. (74) כלומר, שאינו בטל אף אם לא יטחון בעד המשכיר שיש לו לקוחות רבים לטחינת חיטים. (75) שמידת אנשי סדום היא שאפילו כשחבירו נהנה והוא אינו מפסיד (בגמרא: זה נהנה וזה לא חסר) לא היו עושים טובה, וכאן הלא אין לשוכר כל הפסד אם ישלם כסף, שהרי באותו זמן שהוא טוחן טחינת המשכיר, יש לו לטחון בשביל אחרים בכסף ויכול לתת למשכיר אותו הכסף, ונמצא המשכיר נהנה והשוכר אינו חסר. (76) שאין לשוכר לקוחות לטחינת חיטים ואם לא יטחון טחינת המשכיר נמצא מפסיד. (77) לטחינתו. (78) כלומר, אין לי להפסיד ולישב בטל אלא טחון טחינת ביתך אצלי, כפי שהוסכם בתנאי השכירות, ומה שאתה טוחן בריחיים שלך - מכור לאחרים (על פי רש"י שם. וראה בסמ"ע בסימן שיח סעיף קטן א, שכתב לפרש מה שאמר רבינו "והעשיר בעל הריחיים" שהעשיר וקונה לחם מהנחתום, ומה שכתב "מכור לאחרים" פירושו מכור לאחרים זכותך שיש לך בריחיים. עיין שם מה שהכריחו לך).

שֶׁהִטְעָהוּ עַד שֶׁהִכְנִיס פְּרוּתֵיו⁶⁷, וְהִנִּיחָם וְהִלֵּךְ - יֵשׁ לְבַעַל הַבֵּית לְמַכּוֹר לוֹ מֵאוֹתָן הַפְּרוֹת כְּדִי לִתֵּן שָׂכָר הַפּוֹעָלִים שֶׁמוֹצִיאִין אוֹתָן וּמַשְׁלִיכִין אוֹתָם לְשׂוּק. וּמִדַּת חֲסִידוֹת הִיא, שְׂוִידֵעַ לְבֵית דִּין⁶⁸, וְיִשְׁכְּרוּ מִמֶּקְצֵת דְּמִיהֶן מְקוֹם⁶⁹, מִשּׁוּם הֵשֵׁב אֲבֵדָה לְבָעָלִים, אֵף עַל פִּי שְׁלָא עֲשֵׂה בְּהֵגֶן.

(67) בהסכמתו, וכמעשה המובא בגמרא (שם קא): באדם שלא מצא מקום לאחסן את יינו וביקש מאשה שתשכיר לו מקום ולא הסכימה, הלך וקידשה, ונתנה לו מקום ליינו ואחרי כן הלך האיש לביתו וכתב גט ושלח לה ושכרה האשה סבלים והוציאו את היין לשוק ושלמה שכרם מדמי חלק היין. ואמר על זה רב הונא בנו של רב יהושע: "כאשר עשה כן ייעשה לו גמולו ישוב בראשו", כלומר, הוא התנהג בערמה ושלא כהוגן כן יש להתנהג עימו שלא כהוגן. וסובר רבינו שבכל מקום שאדם מתנהג שלא כהוגן - אף שלא נהג בערמה - מותר לגמול לו כגמולו, ולכן כתב רבינו בתחילת הלכה שדין זה הוא גם במי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו אף שאין כאן התנהגות ערמומית. (68) אחר שהוציאם בשוק. (ועיין סמ"ע שיט סעיף קטן א). (69) שלא יפסידו בשוק.

ח. הַשּׁוֹכֵר רִחִים מִחֲבֵירוֹ⁷⁰ שֶׁיִּטְחֵן לוֹ עֲשָׂרִים סָאָה בְּכָל הַדָּשׁ בְּשָׂכָרוֹ⁷¹, וְהָעֶשְׂרִי בַעַל הַרִחִים⁷² וְהִרִי אֵינוֹ צָרִיף לְטָחֵן שָׁם⁷³: אִם יֵשׁ לְשׁוֹכֵר הַטִּים שְׂצָרִיף לְטָחֵן לְעַצְמוֹ אוֹ לְאַחֲרִים⁷⁴ - פּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן דְּמֵי

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ז' אלול ~

מצות לא תעשה קמר. קח.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ד - הָאֲזָהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹנוּ מִלְּאָכֹל אֶת-הַבָּכּוֹר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם אִם הוּא תָמִים, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִכַּל לְאָכֹל בְּשַׂעְרֶיךָ וְכוּ' וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךְ" (דברים יב, יז). וּלְשׁוֹן סִפְרִי (פרשת ראה שם): "וּבְכֹרֶת" - זֶה הַבָּכּוֹר, לֹא בָּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד אֲלָא לְזַרְזֵל שֶׁאֵבֶל בָּכּוֹר בֵּין לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שְׁלָאוּ זֶה כּוֹלֵל שְׁנֵי עֲנִינִים: אֲזָהְרָה לְזַרְזֵל שֶׁלֹּא יֵאָכֵל בָּכּוֹר תָּמִים וְגַם אֲזָהְרָה לִכְתֹּן עַל אֲכִילָתוֹ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. וּבִשְׁנֵי הָעֲנִינִים הַדִּין תְּלוּי בְּבָכּוֹר תָּמִים; וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה - לּוֹקָה.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ח - הָאֲזָהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹנוּ מִלְּפָדוֹת בָּכּוֹר

בְּהֶמָּה טְהוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אֵף בָּכּוֹר-שׁוֹר אוֹ בָּכּוֹר בְּשֶׁבַע אוֹ-בָכּוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם" (במדבר יח, יז). אֲבָל מִתֵּר לְמַכְרוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִסְכַּת בָּכּוֹרוֹת (לא-לב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (סוף פרשת בחוקות): "בְּבָכּוֹר הוּא אוֹמֵר "לֹא תִפְדֶּה" - אֲבָל נִמְכָּר הוּא".

~ יום שני ח' אלול ~

מצות עשה עח.

הַמִּצְוָה הַע"ח - הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהַפְרִישׁ מֵעֶשֶׂר מִכָּל-שִׁיזֵל לָנוּ בְּכָל-שָׁנָה מִן-הַבְּהֶמָּה הַטְּהוֹרָה, שְׁנִגְרִיב חֶלְבָּה וְדָמָה (של בהמת המעשר) וְנֵאָכֵל אֲנַחְנוּ שְׂאִרֶיהָ בִּירוּשָׁלַיִם. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכָל-מֵעֶשֶׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ לַה'" (ויקרא כז, לב) - וְזֶהוּ מֵעֶשֶׂר בְּהֶמָּה. וְכִכָּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי

כְּדִי לְהַתְּכַפֵּר בּוֹ, וְזֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי' (שדינו עדיין תלוי ועומד עד שהספק יתברר). אִם נִתְּבַר אַחֲרֵיכֶם, שְׁמַח־ שְׂאָכֵל הוּא חֵלֶב הַכְּלִיֹּת – הָרִי נִתְּאֲמַת שְׁזוֹ שְׁגָגָה וְיִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְהַכְּתוּב הָאֵמֹר כָּרְכָן זֶה הוּא אֵמֹר בְּפִרְשֵׁת וִיקְרָא: "וְאִם-נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא-יָדַע וְאֲשֶׁם וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן-הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשֶׁם אֶל-הַכֹּהֵן וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא-יָדַע" (ויקרא ה, יז-יח) – כְּלוּמָר: עַל מָה שֶׁלֹּא יָדַע אִם שָׁגָג אוֹ לֹא שָׁגָג. וְעַנָּן זֶה קוֹרְאִים לוֹ חֲכָמִים 'לֹא הוֹדַע', וְכָבַר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּרִיתוֹת (יז).

~ יום חמישי י"א אלול ~

מצות עשה ע.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְמָה שְׁבָעִים – הוּא הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן מִסִּים אִם יֵאָרַע לָנוּ סֶפֶק בְּאַחַת מֵאוֹתָן הַעֲבֻרוֹת הַגְּדוֹלוֹת שְׁחִיבִים עַל זְדוּנָן כֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה – וְקֶרֶבֶן זֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי' וְאִפֹּן הַסֶּפֶק הַזֶּה אֲשֶׁר אִם יֵאָרַע חִיבִים עָלָיו אֲשֶׁם תְּלוּי, הוּא: כְּגוֹן שֵׁשׁ לִפְנֵי שְׁמֵי חֲתִיכוֹת חֵלֶב, אַחַת מֵהֶן חֵלֶב הַכְּלִיֹּת (שְׁהוּא אִסוּר) וְהָאֲחֵרֶת חֵלֶב הָלֵב (שְׁהוּא מוֹתֵר), וְאֶכֶל אַחַת מֵהֶן וְאֶכֶל אַחֵר אֶת-הַשְּׂנִיָּה אוֹ שְׂאֲבָדָה, וְנִסְתַּפֵּק וְנִתְּעוֹרֵר אֲצִלּוֹ חֲשָׁשׁ אִם הַחֲתִיכָה שְׂאָכֵל הִיָּתָה הַמִּתְּרֵת אוֹ הָאִסוּרָה – זֶהוּ שְׁמִקְרִיב קֶרֶבֶן עַל הַסֶּפֶק הַמִּתְּעוֹרֵר הַזֶּה כְּדִי לְהַתְּכַפֵּר בּוֹ, וְזֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי' (שדינו עדיין תלוי ועומד עד שהספק יתברר). אִם נִתְּבַר אַחֲרֵיכֶם, שְׁמַח־ שְׂאָכֵל הוּא חֵלֶב הַכְּלִיֹּת – הָרִי נִתְּאֲמַת שְׁזוֹ שְׁגָגָה וְיִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְהַכְּתוּב הָאֵמֹר כָּרְכָן זֶה הוּא אֵמֹר בְּפִרְשֵׁת וִיקְרָא: "וְאִם-נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא-יָדַע וְאֲשֶׁם וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן-הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשֶׁם אֶל-הַכֹּהֵן וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא-יָדַע" (ויקרא ה, יז-יח) – כְּלוּמָר: עַל מָה שֶׁלֹּא יָדַע אִם שָׁגָג אוֹ לֹא שָׁגָג. וְעַנָּן זֶה קוֹרְאִים לוֹ חֲכָמִים 'לֹא הוֹדַע', וְכָבַר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּרִיתוֹת (יז).

~ יום שישי י"ב אלול ~

מצות עשה עא.

הַמִּצְוָה הַע"א – הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנוּ שְׁמֵי שְׁעֵבֶר עֲבֻרוֹת מִסִּמּוֹת יִקְרִיב קֶרֶבֶן אֲשֶׁם וְיִתְּכַפֵּר לוֹ – וְזֶהוּ אֲשֶׁם וְדֹאֵי. הַעֲבֻרוֹת שְׁחִיבִים עָלֶיהֶן קֶרֶבֶן זֶה הֵן: מַעֲלִילָה וּגְזֻלָּה וּבִיאַת שְׁפָחָה חֲרוּפָה (חֲצִיָּה שְׁפָחָה וְחֲצִיָּה בַת חוּרִין. כְּגוֹן שֶׁאִחַד הַשּׁוֹתֵפִים בָּהּ שֶׁחֲרָרָהּ) וְשִׁקָּר בְּשִׁבְעַת פְּקָדוֹן (הַשּׁוֹמֵר עַל פְּקָדוֹן חֲבִירוֹ וְנִשְׁבַּע לִשְׁקֵר עַל אַחַת הַטַּעֲנוֹת

מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן מִבְּכּוֹרוֹת (כג.). וְשֶׁם נִתְּבָאָר, שְׁמִצְוָה זוֹ נִוְהָגָתָ גַּם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ וְשֶׁלֹּא בְּפִנֵּי הַבַּיִת – וְזֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל בְּגִזְזָה דְּרַבָּנָן, (שְׁכִיּוֹן שְׁכָדִי לֹאכְלוֹ בּוֹמֵן הוּזָה עַל הָאָדָם לְהַמְתִּין שִׁפּוֹל בּוֹ מוֹם חֲשׂוֹ חו"ל) שְׁמָא (מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא יוֹכֵל אָדָם לְהַמְתִּין כַּל-כֶּךָ) יֵאָכֵל שְׁלֹא בְּמוֹם – שְׁהָרִי אֵין לָנוּ מִקְדָּשׁ (שְׁבִמְקָדָשׁ אִפְשָׁר לְהַתִּיר אֲבִילָתוֹ גַּם שֶׁלֹּא בְּמוֹם עַל-יְדֵי הַקְּרַבָּתוֹ) – אֵמֹר: "אֵינוּ נִוְהָג אֱלָא בְּפִנֵּי הַבַּיִת"; וְכִשְׂיָהָה הַמִּקְדָּשׁ בְּנוּי – נִוְהָג בְּאֶרֶץ וּבַחוּצָה לְאֶרֶץ.

~ יום שלישי ט' אלול ~

מצות לא תעשה קט.

מצות עשה סט.

הַמִּצְוָה הַק"ט – הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְכִּינוּ מִלְּמַכּוֹר מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה בְּאִיזָה אִפֹּן שִׂיִּהִיָּה, וְהוּא אֵמֹר: יִתְעַלָּה בְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה: "לֹא יִגְאָל" (ויקרא כז, לג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם): "בְּמַעֲשֵׂר הוּא אֹמֵר: "לֹא יִגְאָל" – וְאֵינוּ נִמְכָּר לֹא חֵי וְלֹא שְׁחוּט, לֹא תָמִים וְלֹא בַעַל מוֹם". וְכָבַר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ עִם שְׁלִפְנִיָּה בְּמִסְכַּת בְּכּוֹרוֹת (לא) וּבְרִישׁ מִסְכַּת מַעֲשֵׂר שְׁנִי (פֶּרֶק א מִשְׁנָה ב).

הַמִּצְוָה הַס"ט – הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנוּ שִׁיקְרִיב כָּל-מִי שֶׁשָּׁגָג בְּחֲטָא מִן-הַחֲטָאִים הַגְּדוֹלִים הַיִּדְוָעִים קֶרֶבֶן חֲטָאת אֵמֹר: יִתְעַלָּה: "וְאִם-נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשְׁגָגָה מִעַם הָאֶרֶץ" (שם ד, כז). וְזוֹ הִיא חֲטָאת קְבוּעָה, כְּלוּמָר שֶׁהִיא לְעוֹלָם חֲטָאת בְּהֶמָּה. וְכָבַר בְּאֵינוּ, שֶׁהַעֲבֻרוֹת שְׁחִיבִים עַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת זוֹ, הֵן שְׁחִיבִים עַל זְדוּנָן כֶּרֶת, בְּתַנְאֵי שֶׁתִּהְיֶה מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וְיִהְיֶה בָּהּ מַעֲשֶׂה (פְּעוּלָה פִּזִּית), כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר בְּתַחֲלַת בְּרִיתוֹת. הַלְכוֹת מִצְוָה זוֹ כְּלָה כָּבַר נִתְּבָאָרוּ בְּמִסְכַּת הוֹרִיֹּת (ח). וּבְכִתּוּב (ט). וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְת (סט. קב). וּשְׁבֻעוֹת (כד). וּזְכָרִים.

~ יום רביעי י' אלול ~

מצות עשה ע.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְמָה שְׁבָעִים – הוּא הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן מִסִּים אִם יֵאָרַע לָנוּ סֶפֶק בְּאַחַת מֵאוֹתָן הַעֲבֻרוֹת הַגְּדוֹלוֹת שְׁחִיבִים עַל זְדוּנָן כֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה – וְקֶרֶבֶן זֶה נִקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי' וְאִפֹּן הַסֶּפֶק הַזֶּה אֲשֶׁר אִם יֵאָרַע חִיבִים עָלָיו אֲשֶׁם תְּלוּי, הוּא: כְּגוֹן שֵׁשׁ לִפְנֵי שְׁמֵי חֲתִיכוֹת חֵלֶב, אַחַת מֵהֶן חֵלֶב הַכְּלִיֹּת (שְׁהוּא אִסוּר) וְהָאֲחֵרֶת חֵלֶב הָלֵב (שְׁהוּא מוֹתֵר), וְאֶכֶל אַחַת מֵהֶן וְאֶכֶל אַחֵר אֶת-הַשְּׂנִיָּה אוֹ שְׂאֲבָדָה, וְנִסְתַּפֵּק וְנִתְּעוֹרֵר אֲצִלּוֹ חֲשָׁשׁ אִם הַחֲתִיכָה שְׂאָכֵל הִיָּתָה הַמִּתְּרֵת אוֹ הָאִסוּרָה – זֶהוּ שְׁמִקְרִיב קֶרֶבֶן עַל הַסֶּפֶק הַמִּתְּעוֹרֵר הַזֶּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זֶה הֵן: טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְטִמְאַת קִדְשׁוֹ וְשִׁבּוּעַ בְּטוֹי וְשִׁבּוּעַ הָעֲדוּת. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּאָב מֵאֲבוֹת הַטִּמְאֹת, כְּמוֹ שֶׁקִּבְּעֵנוּ בְּהַקְדַּמַּת סֵדֶר טְהוֹרֹת, וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה – זֹהִי טִמְאַת קִדְשׁוֹ; אוֹ שֶׁאֵכַל בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה – זֹהִי טִמְאַת קִדְשׁוֹ; אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שִׁבּוּעַ בְּטוֹי (נִשְׁבַּע לַעֲשׂוֹת אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר מִזֶּה, וְלֹא קִיָּם) וְלֹא קִיָּמָה בְּשִׁגְגָה; אוֹ נִשְׁבַּע שִׁבּוּעַ הָעֲדוּת (נִשְׁבַּע כִּאִילוֹ אִינוּ יוֹדַע עֲדוּת לַחֲבֵרוֹ) לְשֹׁקֵר – בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד – הֲרִי זֶה מִקְרִיב עַל אֶחָד מֵהַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה שֶׁיַּעֲשֶׂה קִרְבָּן הַנִּקְרָא: "קִרְבָּן עוֹלָה יוֹרֵד". וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "וְנִפְשׁ כִּי־תִחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֲלֶה וְגוֹ' אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא וְגוֹ' וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְגוֹ' וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבִטָּא בְּשִׁפְתָּיִם וְגוֹ' וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְגוֹ' וְהָיָה כִּי־יֹאשֵׁם וְגוֹ' וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ וְגוֹ' וְאִם־לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ וְגוֹ' וְאִם־לֹא תִשִּׁיג יָדוֹ וְגוֹ'" (ויקרא ה, אִי־א). וְלָכֵן נִקְרָא 'עוֹלָה יוֹרֵד' – לְפִי שֶׁאִינוּ קְבוּעַ בְּמִין, אֲלֹא פַעַם יוֹכָא מִמִּין זֶה וּפַעַם מִמִּין אַחֵר, כְּפִי אֲשֶׁר תִּשִּׁיג יָד הַחוּטָא הַחֵיב בְּקִרְבָּן. וְכִכָּר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מַצָּה זֹאת בְּמַסְכַּת כְּרִתוֹת (י) וּבְמַסְכַּת שִׁבּוּעוֹת (ז).

הַפּוֹטְרוֹת אוֹתוֹ לַחֲזוֹר הַפְּקוּדוֹ: כָּל־הַמּוֹעֵל בְּשִׁגְגָה, וְהוּא שִׁיְהֶנָּה בְּשִׁנָּה פְּרוּטָה מִן־הַהִקְדָּשׁ – בֵּין הַקֹּדֶשׁ בְּדֶק הַבֵּית וּבֵין הַקֹּדֶשׁ מִזֶּבֶחַ – אוֹ הַגּוֹזֵל חֲבֵרוֹ שִׁנָּה פְּרוּטָה וְלִמְעַלָּה וְנִשְׁבַּע; אוֹ הַבָּא עַל שִׁפְחָה חְרוּפָה אוֹ הַכּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁבַּע – (וְכָל אֵלּוּ) בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד – הֲרִי זֶה חֵיב לְהִקְרִיב קִרְבָּן עַל חֲטָאתוֹ, וְאִינוּ קִרְבָּן חֲטָאת אֲלֹא קִרְבָּן אָשָׁם; וְקִרְבָּן זֶה נִקְרָא 'אָשָׁם וְדָאִי' (כִּי וְדָאִי שִׁגָּג). אָמַר תַּעֲלֶה בְּמַעֲלָה: "וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשִׁי ה' וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תָּמִים" (ויקרא ה, טו); וְאָמַר: "וְכַחַשׁ בְּעִמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן וְגוֹ' וְנִשְׁבַּע עַל־שֹׁקֵר וְגוֹ' וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה' אֵיל תָּמִים" (שם, כֹּא־כֹה). וְאָמַר: "וְאִישׁ כִּי־יִשְׁבַּע אֶת־אֲשָׁה שִׁכְבַּת־זָרַע וְהִיא שִׁפְחָה נִחְרַפֶּת לְאִישׁ וְגוֹ' וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַה' וְגוֹ'" (שם יט, כֹּא־כֹה). וְכִכָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצָּה אֵלּוּ בְּמַסְכַּת כְּרִתוֹת (ט).

~ שבת קודש י"ג אלול ~

מצות עשה עב.

הַמַּצָּה הַזֶּה"ב – הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִקְרִיב קִרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד עַל עֲבֻרוֹת מִסִּימָוֹת. הַעֲבֻרוֹת שֶׁחֵיבִים עָלֶיהֶן קִרְבָּן

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אלול, ה'תשס"י

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

לפני כמה חדשים כתב לי ע"ד השתדלותו בענין ההפרדה, אשר לא עלתה לו אז מפני שיד מנגדי ההפרדה היתה על העליונה, אלא שיש לקוות להטבה ושנוי לטוב.

ותקותי אשר לעונת הלמודים החדשה הי' שנוי ממשי לטוב. ועכ"פ בטוחני אשר כ' ממשיך השתדלותו בזה במרץ המתאים, ובפרט בידעו טענות הצד שכנגד, בטח עשה ועושה כל הדרוש שיסתתמו מעצמם, והרי כנראה ממכתבו עיקר הטענה הוא הוצאות הכסף שבזה, וכשיש תכנית לקמץ בהוצאות במקום האפשר הרי מבטלים טענה זו.

ובטח למותר להדגיש שאפילו אם אי אפשר להציל כולו, הרי הצלת חלק גם כן כדאי, כוונתי לכתות הגדולות בגיל לכל הפחות. וזכות הרבים - התלמידים והתלמידות - מסייעות להצליח סוף סוף להציל גם כולו.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני מאחל לך ולכל הנלוים אליו ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בכבוד ובברכה.

נביאים

עמוס פרק'ו יג

יג השמחים ללא דבר האמרים הלוא בחזקנו לקחנו לנו קרנים: יד פִּי הִנְנִי מְלִים עֲלֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל
נֶאֱמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הַצְבָּאוֹת גֹּי וְלִחְצוֹ אֶתְכֶם מִלְּבָא חֶמֶת עַד־נַחַל הָעֲרֶבָה: (פ)

עמוס פרק'ז א

א פֶּה הִרְאֵנִי אֲדֹנִי יְהוָה וְהִנֵּה יוֹצֵר גִּבִּי בַתְחַלֵּת עֲלוֹת הַלֶּקֶשׁ וְהִנֵּה־לִקֵּשׁ אַחֵר גִּבִּי הַמֶּלֶךְ: ב וְהִנֵּה
אִם־כֶּלֶה לֹא־כֹל אֶת־עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאָמַר אֲדֹנִי יְהוָה סִלַּח־נָא מִי יָקוֹם יַעֲקֹב בְּיָמָיו הָאֵלֶּה: ג נָחַם יְהוָה
עַל־זֹאת לֹא תִהְיֶה אִמְרֵי יְהוָה: ד פֶּה הִרְאֵנִי אֲדֹנִי יְהוָה וְהִנֵּה קָרָא לָרֶב בָּאֵשׁ אֲדֹנִי יְהוָה וְלֹא־כֹל
אֶת־תְּהוֹם רַבָּה וְאָכְלָה אֶת־הַחֶלֶק: ה וְאָמַר אֲדֹנִי יְהוָה חֲדַל־נָא מִי יָקוֹם יַעֲקֹב בְּיָמָיו הָאֵלֶּה: ו נָחַם
יְהוָה עַל־זֹאת גַּם־הִיא לֹא תִהְיֶה אִמְרֵי אֲדֹנִי יְהוָה: (פ)

רש"י

אותה שחת להאכיל לבהמות וכן ת"י דאיתגזיזת
שיחתא דמלכא ול' משנה היא קוצר לשחת ומאכיל
לבהמה: (ב) והיה אם כלה. כאשר כלה לאכול: את
עשב הארץ. באותה שדה: ואמר אדני ה' סלח נא. ואל
תשחת הארץ: מי יקום יעקב. מאן יקום ויבעי על
חטאיהון: כי קטן. ארי מטלטלין: (ג) נחם ה' על זאת.
נתרצה בתפלתו ונעתר לי: (ד) הראני. עוד פורענות
להביא עליכם: והנה קורא. את פמליא שלו: לריב.
אתכם בפורענות דליקת אש: החלק. חלקת השדה:

(יג) ללא דבר. על גדולתם ועושרם שאינו כלום שלא
יתקיים: קרנים. חוזק וגבורה לנגח בקרנים עניים
ואביונים: (יד) מלכא חמת. שהוא במקצוע צפונית
מערבית של ארץ ישראל: עד נחל הערבה. נחל מצרים
שהוא במקצוע דרומית מערבית:
(א) כה הראני. פורענות שהיה רוצה להביא גובאי:
בתחלת עלות הלקש. ל' מלקוש שהתבואה עולה בקנה
שלה: והנה לקש. היה צומח אחרי גיזי המלך אחר
שגזזו תבואת המלך עד שלא עלתה בקנה היו גוזזין

מצודת ציון

(יג) קרנים. ענין חוזק והוא שאול מקרני בעל חי שמתחזקין
בהם: (יד) ולחצו. ענין דחק:
(א) יוצר. בורא: גובי. ארבה כי ויעל הארבה (שמות ט') ת"א
גובא, וכן כגוב גובי (נחום ג'): הלקש. כן יקרא העשב
המאוחר כמו שנקרא מטר המאוחר בשם מלקוש: גזי. מל'
גזיזה וקצירה: (ג) נחם. ענין הפוך מחשבה: (ד) תהום.
עומק המים: רבה. גדולה בעומק: החלק. כן יקרא השדה וכן
חלקה אחת תמטר (לעיל ד'): (ה) חדל. ענין מניעה:

מצודת דוד

(יג) השמחים. הם שמחים על לא דבר ר"ל שמחים על
הצלחתם שלא תתקיים לזמן מרובה: האומרים. הם אומרים
בחוזק ידינו לקחנו לנו אומץ וחוזק וכאומר אבל לא כן הוא
כי הכל בהשגחה: (יד) כי הנני. כי עתה שחטאתם לי הנני
מעמיד עליכם אתם בית ישראל: גוי. מוסב על הנני מקים
עליכם: ולחצו אתכם. העכו"ם ההם: מלכא חמת. מן הדרך
שבאים בו אל חמת שהוא בפאת הצפוני של א"י: עד נחל
הערבה. שהוא בפאת הדרומי של א"י מן הקצה אל הקצה:
(א) כה הראני. במראה הנבואה: יוצר גובי. שבורא ארבה
בתחלת צמיחת העשב המאוחר: והנה לקש. נדמה לי כאלו
הלקש הוא עשב המאוחר: (ב) והיה אם כלה לאכול. כי ראה במראה הנבואה כאלו הארבה אכל כל העשב וכאשר כלה
לאכול את הכל הבין אז שהמקום מיעד להביא הארבה לכלות הכל: ואמר. אמרתי בתפלה לה' סלח נא עון ישראל ולא תענשם
בהבאת הארבה כי מי יקום את יעקב לעמוד על עמדו לכלכלו ברעב כי הוא קטן ואין בו כח ויכולת לכלכל את עצמו למצוא
די ספוקן וכל העכו"ם שונאים אותו ולא יאבו לכלכלו וימות א"כ ברעב: (ג) נחם ה'. והנה נתחרט ה' על הגזירה הזאת ואמר
שלא תהיה עוד: (ד) קורא לריב באש וגו'. ה' היה קורא למלאכי מרום שהם יריבו עם ישראל בהבאת אש ר"ל להביא עליהם
חום רב שורף כאש: ותאכל. נדמה לי כאלו שרפה והובישה את מי התהום וכאלו שרפה את צמח קבוצת השדות: (ה) חדל
נא. מנע נא את הגזירה ההיא כי מי יקום את יעקב לעמוד על עמדו לכלכלו ברעב כי הוא קטן ואין בו יכולת לכלכל עצמו:
(ו) גם היא. גם הגזירה ההיא לא תהיה:

כתובים

תהלים פרק ט א-ט

א לַמִּנְצָח עַל־מֹת לִבֵּן מִזְמוֹר לְדָוִד: ב אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לִבִּי אֶסְפָּרָה כָּל־נִפְלְאוֹתָיו: ג אֲשַׁמְחָה וְאֶעֱלֶצָה
בְּךָ אֲזַמְּרָה שִׁמְךָ עֲלִיּוֹן: ד בְּשׁוּב־אֹיְבֵי אַחֲזֹר יִפְשְׁלוּ וַיֵּאבְדּוּ מִפְּנֶיךָ: ה כִּי־עָשִׂיתָ מִשְׁפָּטִי וְדִינִי יִשְׁבֹּת
לְכִפֹּא שׁוֹפֵט צָדֵק: ו גִּעְרַת גּוֹיִם אֶבְרַת רָשָׁע שְׁמִם מֹחִית לְעוֹלָם וְעַד: ז הָאֹיֵב א תָּמוּ חַרְבוֹת לִנְצַח
וְעָרִים נִתְּשָׁת אֲבָד זָכְרָם הִמָּה: ח וַיִּהְיֶה לְעוֹלָם יֵשֶׁב פּוֹנֵן לַמִּשְׁפָּט כְּסָאוֹ: ט וְהוּא יִשְׁפֹּט תָּבֵל בְּצַדֵּק
יִדִּין לְאֲמִים בְּמִישְׁרִים:

רש"י

האחרונה ששקולה כנגד כל הנסים כמו שנאמר (ירמ' טז)
לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה וגו': (ה) משפטי ודיני.
תיבות כפולות במקרא ואין חילוק ביניה' כמו עדי
וסהדי במרומים (איוב טז) עצמיו אפיקי נחושה גרמיו
כמטיל ברזל (שם מ): משפטי ודיני. בשמים: יִשְׁבֹּת לְכִפֹּא.
כסא המשפט: (ו) גערת גוים. עמלק ראשית גוים (במדבר
כד): אֶבְרַת רָשָׁע. אבותיו: שִׁמִּים מֹחִית. כי מחה אמה
(שמות יז): (ז) האויב תמו. כי חרבות השנאה לנצח הם
עליו כחרב חדה, ד"א חרבות לנצח אותו אויב שחרבות
שנאתו היתה עלינו לנצח וזהו עמלק שנאמר בו ועברתו
שמרה נצח (עמוס א) חרבות לשון חרבן וכן פתרונו האויב
תמו חרבות לנצח, וכן נאמר (ביחזקאל לה) שממות עולם
אתנן ועריך לא תשובנה: וערים נתשת. כי תאמר אדום
רששו וגו' ונשוב ונבנה חרבות, כה אמר ה' צבאות
המה יבנו ואני אהרוס (מלאכי א): אֲבָד זָכְרָם. אותה
השעה: (ח) וה' לעולם יֵשֶׁב וגו'. שם שלם וכסא שלם
כמו שנאמר כסאו, אבל קודם שימחה כתוב כי יד על
כס יֵה (שמות יז) כס חסר ושם חלוק: (ט) והוא יִשְׁפֹּט
תבל בצדק יִדִּין לְאֲמִים בְּמִישְׁרִים. עד בא הקץ ה' רגיל
לשפטם ברחמים לפי מישרים המצווין בהם דן אותם
בלילה כשהם ישנים מן העבירות:

מצודת ציון

(א) לבן. שם אדם נלחם עם דוד וכשמת אמר עליו שירה:
(ג) אֲשַׁמְחָה וְאֶעֱלֶצָה. כפל הדבר במ"ש: (ה) משפטי ודיני.
להתמדת הדבר כפל במ"ש: לְכִפֹּא. כמו בכסא ובא הלמ"ד
במקום הבי"ת וכן כי בוחר אתה לבן ישי (ש"א כ) ומשפטו
בבן ישי: (ו) גערת. ענין זעקת נזיפה: (ז) נתשת. ענין עקירה
והריסה כמו לנתוש ולנתון (ירמיה א):

שבך יכלו עד עולם ולא ישובו לקדמותן אף הערים אשר נהרסו בחטאך המה יהיו נאבד זכרם וכפל הדבר במ"ש: (ח) וה'
לעולם יֵשֶׁב. כי ה' חי לעולם וכ"כ ממשלתו וא"כ מי יבנה את אשר הרס הוא: (ט) והוא יִשְׁפֹּט. עד עולם ישפוט אותם בדין
והישר והצדק כאשר ראוי להם:

מצודת דוד

(ג) אֲזַמְּרָה שִׁמְךָ עֲלִיּוֹן. אשבחו לומר ששמו עוד עליון
ונעלה על כל התשבחות: (ד) בשוב. כשלא יכלו אויבי לי
וישובו לאחור ויכשלו ויאבדו אז אשמחה אעלצה שמחה
כפולה בעבור טובה הכפולה: (ה) כי עשית. הלא רבות
פעמים עשית משפטי וישבת בכסא לשפוט אויבי: (ו) גערת.
בעבורי גערת גוים וכו' ומחית שמים לבל יזכרו: (ז) האויב.
אתה האויב דע שהחרבות תמו לנצח ר"ל המקומות החרבות

שבך יכלו עד עולם ולא ישובו לקדמותן אף הערים אשר נהרסו בחטאך המה יהיו נאבד זכרם וכפל הדבר במ"ש: (ח) וה'
לעולם יֵשֶׁב. כי ה' חי לעולם וכ"כ ממשלתו וא"כ מי יבנה את אשר הרס הוא: (ט) והוא יִשְׁפֹּט. עד עולם ישפוט אותם בדין
והישר והצדק כאשר ראוי להם:

משניות מסכת זבחים

פרק ארבעה עשר

א פרת חטאת ששִׁרְפָה חוץ מִגִּתָּהּ, וְכֵן שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שֶׁהִקְרִיבוּ בַּחוּץ – פָּטוּר, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא יז, ד): "וְאֵלֶּי־פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ", כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵין חֵיבִין עָלָיו.
ב הָרֹבֵעַ, וְהַנֶּרְבֶּעַ, וְהַמִּקְצֶה, וְהַנֶּעֱבֵד, וְהָאֶתֶנָּה, וְהַמְּחִיר, וְהַפְּלָאִים, וְהַמְּרַפָּה, וְיוֹצֵא דָפֶן, שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ – פָּטוּר, שְׁנֵאֲמַר (שם): "לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה'", כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה', אֵין חֵיבִין עָלָיו. בְּעָלֵי מוֹמִין, בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִין קְבוּעִים, בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִין עוֹבְרִים, שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ – פָּטוּר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: בְּעָלֵי מוֹמִין קְבוּעִין – פָּטוּר, וּבְעָלֵי מוֹמִין עוֹבְרִין – עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה. תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעֲבָר זְמַנָּהּ, שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ – פָּטוּר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: בְּנֵי יוֹנָה שֶׁעֲבָר זְמַנָּהּ – פָּטוּר, וְתּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ – בְּלֹא תַעֲשֶׂה. אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וּמַחֲסֵר זְמַן

פירוש ברטנורא

יד א פרת חטאת. פרה אדומה. שנאמר בה חטאת היא: חוץ מגיטתה. מערכה של עצים מסודרין כמין גת היו עושים לה במקום ששוחטים אותה בה המשחה כנגד פתחו של היכל. ואם שחטה חוץ למקום ההוא פסולה. אבל אינו חייב עליה משום שוחט קדשים בחוץ, דרחמנא פטריה מרתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו, ומדקפיד קרא לענשו שלא הביאו, שמע מינה בעומד להביאו שם משתעי קרא: כל שאינו ראוי לבוא. כו' שאינו עתיד להקריב: **ב בלא תעשה.** הואיל וראויין לבא לאחר זמן אין בהם כרת אלא לאו גירדא דלא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום (דברים יב): תורים שלא הגיע זמנן. [כרתנן בחולין (כ"ב ע"ב) משיחיהו כשרין ומקמי הכי פסולין] דתורים גדולים ולא קטנים בעינן: ובני יונה שעבר זמנן. דבני יונה קטנים ולא גדולים, ופסולים מתחלת הציחוב ואילך: **בלא תעשה.** הואיל וראויין לאחר זמן יש בהן לא תעשה לשוחטן בחוץ: אותו ואת בנו. ששחט אחד מהן ובא להקריב השני בו ביום ואסור משום אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כ"ב): ומחוסר זמן. בין שהיא מחוסר זמן בגופו שלא היה שבעת ימים תחת אמו, בין שהבעלים מחוסרים זמן כדמפרש לקמן. וצריכא לאשמועינן פלוגתא דר' שמעון ורבנן בכולהו, דאי אשמועינן בבעלי מומין, בהא קאמרי רבנן משום

משניות מבוארות – קהתי

להקריב קרבן לה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה' – ודורשים: כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה' – שאינו ראוי להקרבה על המזבח משום הפסול שבו, אֵין חֵיבִין עָלָיו – על הקרבתו בחוץ; ואפילו נפסל באחד הדברים שנימנו לעיל לאחר שהוקדש לקרבן, ונמצא שהיה ראוי מתחילה, ונדחה אחר כך משום פסולו, מכל מקום הואיל ועכשיו אינו ראוי לפני משכן ה' – אין חייבים עליו. בְּעָלֵי מוֹמִין – קרבנות בעלי מומין, בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִין קְבוּעִים – שלא יתפאו לעולם, בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִין עוֹבְרִים – שיתפאו במשך הזמן, שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ – חוץ לעזרה, פָּטוּר – משום שאינם ראויים להיקרב בפנים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: בְּעָלֵי מוֹמִין קְבוּעִים – שהקריב בחוץ, פָּטוּר – שאינם ראויים להקרבה, וּבְעָלֵי מוֹמִין עוֹבְרִין – הואיל וראויים הם להקרבה לאחר זמן, המקריבים אותם בחוץ עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה – כמבואר להלן בסוף משנתנו; ברם, מודה רבי שמעון, שאין חייבים כרת (במזיד) ולא חטאת (בשוגג). תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ – להיות ראויים להקרבה, שעדיין קטנים הם, ותורים אינם כשרים אלא כשהם גדולים, וּבְנֵי יוֹנָה – או בני יונה, שֶׁעֲבָר זְמַנָּהּ – ואינם ראויים עוד להקרבה, שכבר גדולים הם, ובני יונה אינם כשרים אלא קטנים, שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ – לעזרה, פָּטוּר – שאינם ראויים לפני משכן ה'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: בְּנֵי יוֹנָה שֶׁעֲבָר זְמַנָּהּ, פָּטוּר – על הקרבתו בחוץ, וְתּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ – המקריבים בחוץ עובר בְּלֹא תַעֲשֶׂה – הואיל וראויים להקרבה לאחר זמן. אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ – ששחט אחד מהם, והרי אסור לשחוט את השני באותו היום, כמו שכתוב (ויקרא כב, כח): "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ועבר והקריב את השני בחוץ באותו היום, וּמַחֲסֵר זְמַן – או שהקריב בחוץ מחוסר זמן, כגון תוך שבעה ימים ללידתו, והרי כתוב (שמות כב, כט): "שבעת ימים יהיה עם אמו..." פָּטוּר – על הקרבתו בחוץ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הָרִי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שֶׁהִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן

~ יום ראשון ~

באור משנה א

שלוש המשניות הראשונות בפרקנו מסיפות לדרון בהקריבה בחוץ, והן מנות קדשים שהמקריבם בחוץ פטור.

פרת חטאת – פרה אדומה, שכתוב בה (במדבר יט, ט): "חטאת היא", ומכאן היא נקראת גם "פרת חטאת", שֶׁשִׁרְפָה חוץ מִגִּתָּהּ – חוץ ממקום המתוקן לשריפתה; מקום זה היה דומה לגת, והיו שורפים שם את הפרה ואוספים אפרה; ואם שרף את הפרה מחוץ לאותו מקום, וְכֵן שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח – ביום הכיפורים לעזאזל המדברה, שֶׁהִקְרִיבו בַּחוּץ – לאחר שהתוודה עליו הכהן בפנים, פָּטוּר – משום הקרבת חוץ, שְׁנֵאֲמַר: "וְאֵלֶּי־פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ" להקריב קרבן לה'... ונכרת האיש ההוא מקרב עמו, ומכאן, כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד – שאינו עומד להיקרב בעזרה, אֵין חֵיבִין עָלָיו – על הקרבתו בחוץ לא כרת ולא חטאת; הלכך פרה אדומה ושעיר המשתלח, הואיל ואינם עומדים לבוא אל פתח אהל מועד, אין חייבים על הקרבתם בחוץ.

באור משנה ב

הָרֹבֵעַ – פר שרבע אשה, וְהַנֶּרְבֶּעַ – פרה שנרבעה לאיש, וְהַמִּקְצֶה – לצורך עבודה זרה, וְהַנֶּעֱבֵד – שעבדו אותו לשם עבודה זרה, וְהָאֶתֶנָּה – בהמה שניתנה אתנן לזונה, וְהַמְּחִיר – בהמה שהמירו אותה במחיר כלב, וְהַפְּלָאִים – כגון הגולד מתיש ורחל, וְהַמְּרַפָּה – כגון דרוסת חיה, וְיוֹצֵא דָפֶן – שלא נולד דרך הרחם אלא יצא דרך דופן האם שנחתכה; כל אלו שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ – הואיל והם קדשים פסולים שלא היה פסולם בקודש, פָּטוּר – מכרת ומחטאת, שְׁנֵאֲמַר – בענין שחיטת חוץ: "ואל פתח אהל מועד לא הביאו

— פטור. רבי שמעון אומר: הרי זה בלא תעשה; שהיה רבי שמעון אומר: כל שהוא ראוי לבא לאחר זמן — הרי זה בלא תעשה, ואין בו פרת. וחכמים אומרים: כל שאין בו פרת — אין בו בלא תעשה.
ג מחסר זמן — בין בגופו, בין בבגדיו. איזה הוא מחסר זמן בבגדיו? הזב, והזבה, ויולדת, ומצרע, שהקריבו חטאתם ואשמתם בחוץ — פטורין; עולותיהן ושלמיהן בחוץ — חביבין. המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים קלים, ומותר העמר, ושתי הלחם, ולחם הפנים, ושירי מנחות, היוצק, הבולל,

פירוש ברטנורא

דמאיס, אבל תורים ובני יונה דלא מאיסי. אימא מודו ליה לר' שמעון. ואי אשמועינן תורים ובני יונה, משום דלא חזו ואידחו, אבל בעלי מומין דחזו ואידחו אימא מודה להו ר' שמעון לרבנן. ואי תנא הני תרת, משום דפסולא דגופא, אבל אותו ואת בנו דפסולא מעלמא אתי להו אימא מודו ליה רבנן לר' שמעון, צריכא. ואין הלכה כר' שמעון:

ג **הזב והזבה**. שהקריבו בחוץ, בתוך ימי ספרן; והיולדת. שהקריבה בתוך מלאת: פטורין. שאין מתקבלין לא לחובה ולא לנדבה: ואשמן. בגמרא פריך, זב וזבה ויולדת בני אשם ניהו. ומשני, תני מצורע בהרייהו, שהמצורע מביא אשם: עולותיהן ושלמיהן. בגמרא פריך, הני בני שלמים ניהו. ומשני, תני נזיר בהרייהו, שנזיר מביא שלמים: בחוץ חייבין. שהן מתקבלות בפנים נדבה לשמן לאחר שהקריבו חטאתם והמצורע את אשמו: מבשר חטאת מבשר אשם כו'. דכל הני נאכלים לכהנים ואינן קרבים לגבי מזבח, ורחמנא אמר (ויקרא י"ז) אשר יעלה עולה או זבח, מה עולה שהיא קרבה על גבי מזבח, אף כל שהוא קרב על גבי מזבח: מבשר קדשי קדשים. כבשי עצרת שהם שלמי צבור ויש להם תורת קדשי קדשים: היוצק. השמן על המנחה: הבולל. הפותח. הבולל המנחה בשמן. ופותרת פתים: המניף. המניש. שמניף את המנחה שמעונה תנפה. ומנישה בחוץ. המנחה שהיא מעונה הנשח בפנים בקרן

משניות מבוארות — קהתי

אומר: כל שהוא ראוי לבא לאחר זמן — כל שיהא ראוי להקריבה לאחר זמן, הרי זה בלא תעשה, ואין בו פרת — אינו ענוש כרת, אבל עובר בלאו, ומבואר טעמו בגמרא, שנאמר (דברים יב, ח): "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו" — אמר להם משה לישראל: כשתיכנסו לארץ ישראל, "ישירות" (היינו נדרים ונדבות) הקריבו בכמות, אבל חובות לא תקריבו, ואפילו בכמת ציבור עד שתבואו אל המנוחה, זו שילה, ותקריבו. והרי שחובות גלגל מחוסרי זמן הם עד שיבואו לשילה ויקריבו שם, ואמרה התורה: "לא תעשון" אותם בגלגל, ומשמע בין בכמת יחיד בין בכמת ציבור; ומכאן, שמחוסר זמן בכמה הרי הוא ב"לא תעשה" (גמרא ודשי' וזכחים קיד, א). **וחכמים אומרים: כל שאין בו פרת, אין בו בלא תעשה** — הואיל ועכשיו אינו ראוי להקריבה, ואינו חייב כרת על הקרבתו בחוץ, אף ב"לא תעשה" אינו עובר, ופטור הוא לגמרי. והלכה כחכמים.

~ יום שני ~

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שהמקריב בחוץ מחוסר זמן פטור, באה משנתנו לבאר פרטי הלכה זו. כן מוסיפה משנתנו למד, שהמעלה בחוץ דבר שאינו עומד להקטרה על המזבח אלא לאכילה, וכן העושה בחוץ עבודה שאינה גמר עבודה, כפי שיבואר, הרי הוא פטור.

מחסר זמן — ששנינו לעיל, שהמקריבו בחוץ פטור, **בין בגופו** — של הקרבן, שעדיין לא נמלאו לו שבעה ימים מיום שנולד, כמו שבארנו במשנה הקודמת, **בין בבגדיו** — שעדיין לא הגיע זמן בעליו להקריבו, כמו שמשנתנו מפרשת מיד. **איזה הוא מחסר זמן בבגדיו?** **הזב** — שכתוב בו (ויקרא טו, יג-טו): "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו, ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה... ועשה אותם הכהן אחד חטאת והאחד עולה": **והזבה** — שכתוב בה (שם טז, כח-ל): "ואם טהרה מזובה, וספרה לה שבעה ימים... וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה... ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עולה": **ויולדת** — שכתוב בה (ויקרא יב, ו): "ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת": **ומצרע** — שכתוב בו (ויקרא יד, י): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים (אחד לאשם ואחד לעולה) וכבשה אחת בת שנתה תמימה" (לחטאת), **שהקריבו חטאתם ואשמתם בחוץ** — בתוך ימי הספירה, דהיינו:

הזב והזבה שהקריבו חטאתם בחוץ לפני יום השמיני לטהרתם, או היולדת שהקריבה חטאתה בחוץ לפני מלאת ימי טהרה לבן (בתוך ארבעים יום ללידתו) או לבת (בתוך שמונים יום ללידתה). או מצורע שהקריב חטאתו ואשמו בחוץ לפני יום השמיני לטהרתו, — ולא נקטה המשנה "ואשמתם" אלא משום מצורע; כל אלו **פטורין** — על ההקריבה בחוץ, לפי שבכלי הקרבות הללו לא היו ראויים עדיין לכפרה, ולא היו קרבותיהם ראויים לבוא בפנים; והרי זה מחוסר זמן בבגדיו. שהמקריבו בחוץ פטור. **עולותיהן ושלמיהן בחוץ** — אבל אם הקריבו עולותיהם בחוץ בתוך ימי הספירה, שהרי הזב והזבה והיולדת והמצורע מקריבים מלבד חטאת גם עולה, כפי שהבאנו בפסוקים לעיל, אף על פי שגם העולות אינן ראויות להקריבה עד שישלמו ימי הספירה; או נזיר, שביום מלאות ימי נזרו צריך הוא להביא חטאת ועולה ושלמים (במסדר ג, יד), אם הקריב שלמיו בחוץ לפני יום מלאות ימי נזרו (אמנם נזיר לא נזכר כאן, אבל המשנה נקטה "ושלמיהם" משום נזיר). **חביבין** — לפי שעולות ושלמים באים גם לנדבה, ונמצא שראויים הם לפנים (להיקרב על המזבח) בכל זמן כקרבות נדבה, הלכך אף כשהם מחוסרי זמן בעליהם, חייבים על הקרבתם בחוץ. מה שאין כן חטאת ואשם, שאינם באים אלא לכפרה בלבד, לאחר שהגיע זמן חיובם של בעליהם להקריבם, ולפיכך אם הקריבו חטאת ואשם בחוץ קודם זמן חיובם, פטורים, כמו ששנינו לעיל. **המעלה** — בחוץ, **מבשר חטאת** — חיצונית, או **מבשר אשם**, או **מבשר קדשי קדשים** — אחרים, היינו מכבשי עצרת שהם שלמי ציבור ויש להם תורת קדשי קדשים (ענין לעיל ה, ח): שכל אלה נאכלים לכהנים ואינם קרבים על המזבח; או המעלה בחוץ **מבשר קדשים קלים** — שנאכל לכל אדם, **ומותר העמר** — או מותר מנחת העומר (שמןחת העומר שהיו מקריבים ביום ששה עשר בניסן, דינה שנקמצת ככל מנחה, והמותר נאכל לכהנים). **ושתי הלחם** — או שתי הלחם שמביאים בחג השבועות, שנאכלות הן לכהנים, **ולחם הפנים** — או לחם הפנים, היינו שתיים עשרה חלות שעורכים כל שבת על שולחן הזהב בהיכל, **ושירי מנחות** — הנאכלים לכהנים; המעלה כל אלו בחוץ פטור, שכתוב בהקרבת חוץ (ויקרא יז, ח): "אשר יעלה עולה או זבח", ודורשים: מה עולה שהיא ראויה להעלאה, אף כל שראוי להעלאה חייב, יצאו אלו שנאכלים הם ואינם ראויים להעלאה (ליקרב על המזבח). המעלה אותם בחוץ פטור. וכן העושה בחוץ עבודות דלקמן: **היוצק** — את השמן על המנחה, כמו שכתוב (ויקרא א, ב): "ויצק עליה שמן"; או **הבולל** — את סולת המנחה בשמן, כמו שכתוב (שם טז, ח): "סולת בלולה

פירוש ברטנורא

ו באו לשילה נאסרו הבמות. דכתיב (דברים י"ב) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה, מכלל דכשיבואו אל המנוחה, הבמות אסורות. ומנוחה זו שילה

~ יום שלישי ~

מנוחה. קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים, קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה.
 ז באו לנוב ולגבעון החרו הבמות; קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים, קדשים קלים בכל ערי ישראל.
 ח באו לירושלים נאסרו הבמות, ולא היה להם עוד החר, והיא היתה נחלה. קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים, קדשים קלים ומעשר שני לפנים מן החומה.
 ט כל הקדשים שהקדישן בשעת אסור במות, והקריבן בשעת אסור במות בחוץ – הרי אלו בעשה ולא

פירוש ברטנורא

שהיתה שם מנוחה שלא היו נוסעים ממקום למקום כמו במדבר: בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה. דכתיב (שמואל א' א') ותבאנה בית ה' שילה, אלמא בית היה, וכתיב (תהלים ע"ח) ויטוש משכן שילה, אלמא של יריעות היה, מלמד שלא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה: ומעשר שני בכל הרואה. ולעיל לא תני מעשר שני, לפי שכל י"ד שנה שהיו בגלגל לא נתייבבו במעשרות עד שכבשו וחלקו, ובכל הרואה היינו בכל מקום שרואין משם שילה, דאמר קרא (דברים י"ב) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה, אבל אתה אוכל בכל מקום שאתה רואה:

ז באו לנוב ולגבעון. כשהרבה שילה לסוף שלש מאות ושבעים חסר אחת שהיה המשכן שם, ונלקח הארון בימי עלי, באו לנוב, וחרבה נוב בימי שאול ובאנו לגבעון. וכל ימי נוב וגבעון היו חמישים ושבע שנה, וכל זמן זה היו הבמות מותרות, דרחמנא אמר באיסור הבמות כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, מנוחה זו שילה, נחלה זו ירושלים, ולא חלקן הכתוב אלא כדי ליתן היתר לבמות בין זו לזו: קדשים קלים בכל ערי ישראל. והוא הדין למעשר שני, שהרי הקישן הכתוב, דכתיב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו', וכל נדריך אשר תדור, בזמן שקדשים קלים טעונים הבאת מקום אף מעשר שני טעון הבאת מקום, בזמן שקדשים קלים בכל ערי ישראל אף מעשר שני בכל ערי ישראל:

ח והיא היתה נחלה. האמורה בתורה כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, דמשמע משתבאו אל הנחלה יאסרו הבמות:
 ט הרי אלו בעשה. דשמה תביאו את עולותיכם, דמשמע אבל לא בבמה, ולא הבא מכלל עשה עשה. אי נמי, עשה והביאם לה, ולא תעשה דהשמר

משניות מבוארות – קהתי

הבמות, עד שיבואו "אל הנחלה", ויבנו את בית המקדש בירושלים.
 קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים – של המשכן, שאינם קריבים אלא על הבמה הגדולה; קדשים קלים בכל ערי ישראל – שבכל מקום שהוא מותר היה לבנות במה ולהקריב עליה קדשים קלים; והוא הדין למעשר שני שמוותר היה לאכול בכל מקום, שהרי הקישן הכתוב, שנאמר (דברים יב, ז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך... ובכורות בקר וצאנך וכל נדריך אשר תדור" – בזמן שקדשים קלים טעונים הבאת מקום אף מעשר שני טעון הבאת מקום; בזמן שקדשים קלים בכל ערי ישראל אף מעשר שני בכל ערי ישראל (ברטנורא). – משנתנו נקטה כאן "בכל ערי ישראל", שכן בתקופה זו, לאחר הכיבוש והחילוק, כבר בנו להם ערים; אבל בזמן הגלגל עדיין לא היו להם ערים, ולכן שנינו לעיל במשנה ה: "קדשים קלים בכל מקום" (רמב"ם).

באור משנה ח

באו לירושלים – אחר שנבנה המקדש בירושלים על ידי שלמה המלך, נאסרו הבמות – עד עולם, ולא היה להם עוד החר – לפי שקדושת המקדש קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, והיא היתה נחלה – כלומר מה שכתוב (דברים יב, ט): "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה", כוונתו לירושלים, שכן קדושת המקדש שביירושלים עומדת לעולם כנחלה, אף כשהבית נחרב, כמו שכתוב (תהלים צד, יז): "ונחלתו לא יעזוב". קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים – בתוך חומות העזרה, כמו שבארנו לעיל (ה, ג), קדשים קלים ומעשר שני לפנים מן החומה – נאכלים לפנים מחומת ירושלים.

~ יום חמישי ~

באור משנה ט

כל הקדשים – הקרבנות, שהקדישן בשעת אסור במות – בזמן שאסור היה להקריב על במות, והקריבן בשעת אסור במות בחוץ – כגון שהקדיש בהמה לקרבן בימי שילה והקריבה באותם הימים מחוץ למשכן שילה, הרי אלו בעשה ולא תעשה – עבר על מצוות עשה ועל מצוות לא תעשה; על עשה, שכתוב (דברים יב,

ש' אַבְנִים מְלֻמָּשִׁין, ויריעות מְלֻמָּעִין – משכן שילה לא היה עשוי קרשים כמו במדבר, אלא היה בית של אבנים בלי תקרה, ויריעות המשכן היו פרוסות מלמעלה במקום התקרה, ומכאן נקרא "בית", כמו שכתוב (שמואל א, כד): "ותבאינהו בית ה' שילה", ונקרא גם "משכן", כמו שכתוב (תהלים עח, ט): "ויטוש משכן שילה", והיא היתה מנוחה – שכתוב (דברים יב, ט): "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה", ופירושו: כשתעברו את הירדן (שם יא, לא) מותרים אתם להקריב בבמות עד שתבואו אל המנוחה, ודרשו: "מנוחה" זו שילה, שנחו אז לאחר ארבע עשרה שנות הכיבוש והחלוקה, ולפיכך כשבאו לשילה נאסרו הבמות. קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים – בתוך חתלי בית ה' בשילה; קדשים קלים ומעשר שני – שכן נתייבבו במעשר שני לאחר שכבשו וחלקו את הארץ, בכל הרואה – מותר לאכול בכל מקום שרואים משם את שילה (רש"י), ויש מפרשים: בכל הרואה: בכל מקום שרואים משם קצת מבית ה' (רמב"ם); ודרשו דין זה מן הכתוב (דברים יב, יא): "השמר לך פן תעלה עולותיך, בכל מקום אשר תראה" – בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה. אבל אתה אוכל בכל מקום אשר תראה. בגמרא מובא, שימי שילה נמשכו שלוש מאות וששים ותשע שנים.

~ יום רביעי ~

באור משנה ז

באו לנוב – לאחר שחרבה שילה ונלקח הארון על ידי הפלשתים בימי עלי הכהן (עיי' שמואל א, ז), באו לעיר נוב והקימו שם משכן, שעמד שם שלוש עשרה שנה, ולגבעון – לאחר שחרבה נוב בימי שאול המלך, כמסופר בספר שמואל א' פרקים כא-כב, העבירו את המשכן לגבעון, כמו שכתוב (מלכים א, ג, ד): "וילך המלך גבעונה לזבח שם כי היא הבמה הגדולה", ועמד שם המשכן ארבעים וארבע שנים; ובתוך אותה התקופה של נוב וגבעון שוב החרו הבמות – שכתוב (דברים יב, ט): "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה", ודרשו: "מנוחה" זו שילה (כמבואר במשנה הקודמת). "נחלה" זו ירושלים (כמבואר במשנה הבאה). דהיינו ששיבואו אל שילה ואל ירושלים תהיינה הבמות אסורות, ולמה חילקן הכתוב? כדי ליתן היתר בין זה לזה (גמרא), כלומר שאחר תקופת "המנוחה" יחזור להיתר

תעשה, וחיבין עליהן פרת. הקדישין בשעת היתר במזות, והקריבין בשעת אסור במזות – הרי אלו בעשה ולא תעשה, ואין חיבין עליהן פרת. הקדישין בשעת אסור במזות, והקריבין בשעת היתר במזות – הרי אלו בעשה, ואין בהם בלא תעשה.

י אלו קדשים קרבים במשכן: קדשים שהקדישו למשכן; קרבנות הצבור קרבים במשכן; וקרבנות היחיד בקמה. קרבנות היחיד שהקדישו למשכן – יקריבו במשכן; ואם הקריבין בקמה – פטור. מה בין פמת יחיד לבמת צבור? סמיכה, ושחיטת צפון, ומתן סביב, ותנופה, והגשה; רבי יהודה אומר: אין מנחה בקמה. וכהן, ובגדי שרת, וכלי המזבח, מזבח צריך כהן ואין במה צריכה כהן; ובגדי שרת, דכבדי שרת כתיב (שם ו) ולבשם הכהן:

פירוש ברטנורא

לך פן תעלה עולותיך, וכל מקום שנאמר השמר פן ואל, אינו אלא לא תעשה: ואין חיבין עליהם פרת. כיון שהקדישם בשעת היתר הבמות, שאין המקריב בחוץ חייב כרת אלא על קרבן שאם הקריבו בחוץ בשעת הקדשו היה חייב, דומיא דמדרב, דבכרת דשחטו חוץ כתיב (ויקרא י"ז) חוקת עולם תהיה זאת להם, זאת להם ואין אחרת להם: הקדישין בשעת אסור הבמות. מההיא שעתא קרינן בהו והביאום לה, וכיון שהמתין עד שלא יוכל לקיימו נתבטל העשה על ידו. אבל לאו זכרת ליכא, דאזכרת ועונש בשעת הקרבה כתיב, והרי הותרו הבמות:

י ואלו קדשים קרבים במשכן. כגון בזמן הגלגל גוב וגבעון שהיה שם משכן והיו הבמות מותרות. אלו קדשים צריכין להקריבן במשכן ולא בבמה: קדשים. שסתמן חוקדשו למשכן, ומאי ניהו קרבנות צבור: קרבנות יחיד. שחוקדשו למשכן. שפירש בשעת הקדשן על מנת להקריבן למשכן; ואם הקריבין בבמה פטור. מאזכרת ומעונש, שהרי הותרו הבמות. ומיהו אסור לשנות, דכתיב (דברים כ"ג) מוצא שפתך תשמור ועשית: במזות צבור. גלגל גוב וגבעון: סמיכה. דכתיב לפני ה' וסמך, שאין סמיכה בבמה: שחיטת צפון. דכתיב (ויקרא א') צפונה לפני ה', ואין צפון בבמה: ומתן סביב. שתי מתנות שהן ארבע. דכתיב בהו (שמות כ"ט) את הדם על המזבח סביב, ולא בבמה: תנופה. דכתיב תנופה לפני ה', ואין תנופה בבמה: והגשה. דכתיב (ויקרא ב') והגישו אל המזבח, ואין הגשה בבמה: אין מנחה בבמה. דבזבחים אמר קרא בבמה ולא מנחות: כיוון. דכתיב (שם י"ד) וזרק הכהן את הדם על המזבח, מזבח צריך כהן ואין במה צריכה כהן: ובגדי שרת. דכין דאין צריך כהן אין כאן מקום לבגדי שרת, דבבגדי שרת כתיב (שם ו) ולבשם הכהן:

משניות מבוארות – קהתי

היה נקרא אז "במה גדולה" או "במת ציבור".

אלו קדשים קרבים במשכן – כגון בגלגל או בנוב או בגבעון, שאף על פי שהותרו אז הבמות, מכל מקום קדשים אלו, המפורטים לקמן, צריכים היו להקריבם במשכן ולא בבמה: קדשים שהקדישו למשכן – שסתמן חוקדשו למשכן, דהיינו: קרבנות הצבור קרבים במשכן – שקרבנות הציבור מן הסתם חוקדשו למשכן, וקרבנות היחיד – שהקדישם סתם, בקמה – מותר להקריבם בבמה. קרבנות היחיד שהקדישו למשכן – שפירש בשעה שהקדישם, שהוא מקדיש אותם על מנת להקריבם במשכן, יקריבו במשכן – צריך להקריבם במשכן ולא בבמה: ואם הקריבין בקמה, פטור – מעונש, שהרי הבמות מותרות. ברם, חייב הוא לקיים דבריו להקריבם במשכן. מה בין פמת יחיד לבמת צבור – לבמה הגדולה (המזבח) שבמשכן, היינו בגלגל, בנוב ובגבעון? סמיכה – על הקרבן, ושחיטת צפון – בקדשי קדשים, ומתן סביב – שתי מתנות שהן ארבע, ותנופה, והגשה – של מנחות; כל אלה נוגהים בבמת ציבור ואינם נוגהים בבמת יחיד, שכן בסמיכה כתוב (ויקרא ג, א-ז): "לפני ה' וסמך"; בשחיטת צפון כתוב (שם שם, יא): "צפונה לפני ה'"; במתן סביב כתוב (שם שם, ח): "וזרקו... על המזבח סביב"; בתנופה כתוב (שם ז, ל; י, טו; יד, יב; ועוד): "תנופה לפני ה'"; בהגשה כתוב (ויקרא ג, ח): "ההגשה אל המזבח"; ובמה קטנה (במת יחיד) אינה לפני ה' ולא מזבח. רבי יהודה אומר: אין מנחה בקמה – אף בבמה גדולה לא היו מקריבים קרבן מנחה, שכתוב (ויקרא יז, ח): "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים על פני השדה", ובזבחים שהקדישם בשעת היתר הבמות הכתוב מדבר, כמו שבארנו כבר במשנה הקודמת, ומאחר שכתוב שם (בהמשך 1090): "וזבחו זבחי שלמים", דרשו: זבחים, ולא מנחות; זבחים ולא עופות. וכהן – משנתנו ממשיכה בדברים שנוהגים בבמה גדולה ואינם נוגהים בבמה קטנה: כיהן – כהונה, שכתוב (ויקרא יז, ו): "וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אוהל מועד" – מזבח צריך כהן ואין במת יחיד צריכה כהן; ובגדי שרת – בגדי כהונה שכתוב בהם (שמות כח, א): "לשרת בקודש", ולא בבמה; וכלי שרת – שכתוב בהם (במדבר ז, יב): "אשר ישרתו בס בודש"; ויריח יחיד – שאסור להעלות על המזבח איברים שצלאם תחילה חוץ למערכה, לפי שאין בהם ריח

יא): "והיה המקום אשר יבחר ה' אליהם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם", ומשמעו: "שמה תביאו", ולא בבמה, והרי זה לאו הבא מכלל עשה (הנלמד מותר מצוות עשה) שדינו כ"עשה". ועל לא תעשה, שכתוב (שם שם, יג): "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", וכל מקום שנאמר בתורה "השמר" "פן" ו"אל" אינו אלא "לא תעשה". וחיבין עליהן פרת – כמו שלמדנו בתחילת הפרק הקודם, שכתוב (ויקרא יז, ח-ט): "איש איש מבית ישראל... אשר יעלה עולה או זבח; ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו... ונכרת האיש ההוא מעמיו". הקדישין בשעת היתר במזות – בזמן שמותר היה להקריב על במות, והקריבין בשעת אסור במזות – בחוץ, כגון שהקדיש בהמה לקרבן בימי גבעון והקריבה מחוץ לעזרה לאחר שעמד כבר בית המקדש בירושלים, הרי אלו בעשה ולא תעשה, ואין חיבין עליהן פרת – שכתוב (שם שם, ח-ז): "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים על פני השדה והביאום לה' אל פתח אוהל מועד... ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים... חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם", ודרשו שכתוב זה מדבר בקדשים שהקדישם בשעת היתר הבמות והקריבם בשעת אסור הבמות, שכן "אשר הם זובחים"... משמעו: הזבחים שהיו עומדים לישחט בבמה, אם הקריבם בשעת אסור במזות כאילו הקריבם על פני השדה; והרי "והביאום לה' אל פתח אוהל מועד" – זו מצוות עשה, "ולא יזבחו עוד"... זו מצוות לא תעשה. ברם, אין חיבין עליהן כרת, שכתוב שם: "תהיה זאת להם לדורותם" ודרשו: "זאת להם", ולא אחרת להם, שעונש עשה ולא תעשה בלבד להם ולא כרת. הקדישין בשעת אסור במזות, והקריבין בשעת היתר במזות – כגון שהקדיש קרבנותיו בימי שילה והקריבם על במה בחוץ בימי נוב, הרי אלו בעשה – עבר על מצוות עשה, שבשעה שהקדישם נתחייב בעשה של "והביאום לה' אל פתח אוהל מועד", ואין בהם בלא תעשה – ומכל שכן שאין חייב עליהם כרת, הואיל והקריבם בשעת היתר הבמות.

באור משנה י

כבר הזכרנו בבאור המשניות הקודמות, כי בגלגל, בנוב ובגבעון העמידו אמנם את המשכן וקבעו בתוכו את מזבח הנחשת שעשה משה רבנו, אלא שהמזבח

שְׁרֵת, וְרִית נִחוּחַ, וּמִחְצָה בְּדָמִים, וְרִחוּץ יָדַים וְרִגְלַיִם. אֶבֶל הַזֵּמֶן, וְהַנּוֹתָר, וְהַטָּמֵא – שְׁוִין פְּזָה וּבָזָה. סְלִיק מִסַּכְת זִכְאִים

פירוש ברטנורא

ובלי שרת. דבכלי שרת כתיב (שמות כ"ח) לשרת בקדש, ולא בבמה: ורית נחוה. אברים שצלאן והעלן, אין בהן משום ריח נחוה. ודוקא במזבח דכתיב ריח נחוה לה, אבל בבמה אפילו צלאן והעלן אין בכך כלום: ומחיצת דמים. חוט הסיקרא להבדיל בין דמים התחתונים לדמים העליונים. ואין חוט הסיקרא בבמה דכתיב (שם כ"ז) וריתה הרשת עד חצי המזבח, ולא בבמה: רחויץ ידיים ורגלים. דכתיב (שם ל') כבואם אל אהל מועד ירחצו מים, ולא בבמה: הזמן. אם חשב על הקרבן לאכול חוץ לזמנו: והטמא. אע"פ שזר כשר להקריב בבמה, אין טמא מקריב בבמה:

משניות מבוארות – קהתי

אוחה שתיים עשרה חלות, שני עשרונים יהיה החלה האחת. ושמת אותם שתיים מערכות שש המערכת, על השולחן הטהור לפני ה'. ונתת על המערכת לבונה זכה, והיתה ללחם לאזכרה אשה לה' (שאין מן הלחם לגבוה כלום, אלא הלבונה נקטרת כשמשליקין אותו בכל שבת ושבת, והיא לזכרון ללחם, שעל ידה הוא נזכר למעלה, כקומץ שהוא אזכרה למנחה – רש"י). ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד מאת בני ישראל ברית עולם; והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש.

שלוש המנחות הללו – מנחת העומר, שתי הלחם ולחם הפנים – הן מנחות חובה של ציבור, הבאות בפני עצמן.

ה) מנחת חוטא, שמביא העני כשחטא בשבועת העדות או בשבועת ביטוי או בטומאת מקדש וקדשיו. במנחה זו כתוב (ויקרא ה, יא-יב): "ואם לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סולת לחטאת, לא ישים עליו שמן ולא יתן עליו לבונה כי חטאת היא. והביאה אל הכהן וקמץ הכהן ממנה מלוא קומצו את זכרתה והקטיר המזבחה", והשאר נאכל לכהנים.

ו) מנחת סוטה. שדינה נתבאר בפרטות במסכת סוטה (ב, א; ג, א-ב; ג, ו), והיא נקראת גם "מנחת קנאות". כמו שכתוב (במדבר ה, יב-טו): "איש איש כי תשטה אשתו... ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו... והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה קמח שעורים, לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה כי מנחת קנאות הוא מנחת זכרון מוזכרת עורן". אף מנחה זו נקמטת, ומקריבים הקומץ על המזבח, והמותר נאכל לכהנים.

ז) מנחת כהן משיח הנקראת גם "מנחת חביתין". שהיה הכהן הגדול מקריב בכל יום – "עשירית האפה סולת... מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, על מחבת בשמן תיעשה".... (ויקרא ו, יג-יד). מנחה זו נשרפת כולה על המזבח, שנאמר (שם שם, טו): "כליל תקטר".

ח) מנחת חינוך. שמביא כל כהן ביום שמתחנך לעבודה בבית המקדש, או כהן שנחמנה לכהן גדול, קודם שיתחיל בעבודה – עשרון סולת כלולה בשמן, הבאה כמנחת חביתין, וכולה נשרפת על המזבח, שכן כל מנחת כהן נשרפת כולה על המזבח, כמו שכתוב (שם שם, טז): "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל".

כל אחת מארבע המנחות והאחרונות – מנחת חוטא, מנחת סוטה, מנחת כהן משיח ומנחת חינוך – היא מנחת חובה של יחיד. הבאה כקרבן בפני עצמו.

ט) מנחת נדבה. שנודר או נודב היחיד להביא קרבן מנחה, כמו שכתוב (ויקרא ב, א): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה; וחמישה מינים הם במנחת נדבה: א) מנחת סולת (ויקרא ב, א-ג); ב) מנחת מאפה תנור – חלות; ג) מנחת מאפה תנור – ריקיקים (ויקרא ב, ד); ד) מנחת מחבת (ויקרא ב, ה-ו); ה) מנחת מרחשת (ויקרא ב, ז). כל אחת מהמנחות הללו (מנחות נדבה) באה מסולת-חטים וטעונה שמן ולבונה, ומקטירים ממנה קומץ על גבי המזבח, והשאר נאכל

ניחוה, אבל בבמת יחיד מותר, שכתוב (ויקרא א, יג): "ריח ניחוה לה"; ומחציה בדמים – היינו חוט הסיקרא באמצע גובה המזבח להבדיל בין הדמים הניתנים למעלה לדמים הניתנים למטה, ואין חוט הסיקרא בבמת יחיד, שכתוב (שמות כז, ה): "והיתה הרשת עד חצי המזבח", המזבח ולא הבמה; ורחויץ ידיים ורגלים – שכתוב (שמות ל, כ): "כבואם אל אהל מועד ירחצו", ולא בבמת יחיד. אֶבֶל הַזֵּמֶן – אם חשב לאכול או להקטיר אחר זמן הראוי, שהקרבן נעשה פיגול, וְהַנּוֹתָר – מן הקרבן לאחר הזמן, שדינו בשריפה, וְהַטָּמֵא – שטמא פסול להקריב ולאכול בשר הקרבנות, שְׁוִין פְּזָה וּבָזָה – בבמת ציבור ובבמת יחיד, שכתוב (ויקרא ז, יא): "וזאת תורת זבח השלמים", ודרשו: תורה אחת לכל השלמים, ואפילו לשלמי במה קטנה (במת יחיד). לגבי האמור באותו ענין; ובאותו ענין אמורים זמן ומחשבת פיגול, ונותר למדים מפיגול בגזירה שווה של "עורן, עורן", ואף טמא נאמר באותה פרשה, ומכאן שדברים אלו נוהגים בבמת יחיד כמו בבמת ציבור.

~ יום ששי ~

פתיחה למסכת מנחות

כבר הזכרנו בפתיחה למסכת זכאים, כי מסכת מנחות עוסקת בדיני הקרבנות הבאים מסולת חטים או שעורים; קרבנות אלו נקראים "מנחות" (בלשון יחיד – "מנחה"). ואנחנו נזכרו כבר ענייני "מנחות" במסכת זכאים (ד, ג; י, ד; י, ח; יג, ד; יג, ו; יד, ג) ונתבאר במקומם; מכל מקום נוסף כאן פרטים על מיני המנחות השונים.

תשע מיני מנחות הן:

א) מנחת נסכים. הבאה עם קרבנות עולה (של בהמה) או קרבנות שלמים, בין שהם קרבנות יחיד בין שהם קרבנות ציבור, ועם חטאת ואשם של מצורע (שאר החטאות והאשמות, וכן בכור ומעשר ופסח, וכל קרבנות העופות אינם טעונים מנחת נסכים). מנחה זו היא סולת כלולה בשמן זית, כפי השיעור המפורש בתורה (במדבר טו, ד-ה), וכולה נשרפת על גבי המזבח; ונקראת "מנחת נסכים". שכן מביאים עם המנחה "יין לנסך", כפי השיעור המפורש בתורה (שם), שמנסכים אותו על המזבח. ויש שקוראים למנחה כולה, דהיינו הסולת והיין, בשם "נסכים" בלבד.

ב) מנחת העומר. שמקריבים בששה עשר בניסן; והיא באה מן השעורים – עשירית האיפה ("עשרון") כלולה בשמן, ומקטירים ממנה קומץ על המזבח, והמותר נאכל לכהנים. מנחה זו נקראת בתורה "מנחת ביכורים" (ויקרא ב, יד).

ג) שתי הלחם. שמביאים בחג השבועות, כמו שכתוב (ויקרא כג, טו-יז): "עד ממחרת השבת השביעית תספור חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה'; ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתי שני עשרונים סולת תהינה".... ונאכלות הן לכהנים.

ד) לחם הפנים. כמו שכתוב (ויקרא כד, ה-ט): "ולקחת סולת ואפית

משניות מסכת מנחות

פרק ראשון

א כל המנחות שנקמצו שלא לשמן – בשרות, אלא שלא עלו לבעלים משום חובה, חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות. מנחת חוטא ומנחת קנאות שנקמצו שלא לשמן, נתן בפלי, והלך, והקטיר שלא לשמן, או לשמן ושלא לשמן, או שלא לשמן ולשמן – פסולות. כיצד לשמן ושלא לשמן? לשם מנחת חוטא ולשם מנחת נדבה; או שלא לשמן ולשמן? לשם מנחת נדבה ולשם מנחת חוטא.

ב אחת מנחת חוטא ואחת כל המנחות שנקמצו זה, אונן, טבול יום, מחסר בגדים, מחסר כפורים, שלא רחין

פירוש ברטנורא

א כל המנחות שנקמצו שלא לשמן. כגון שהתנדב מנחת מרחשת והביאה, וקמצה הכהן לשם מחבת: בשרות. ומקטיר הקומץ ושיירה נאכלים. שקמיצת המנחה במקום שחיתת הקרבן עומדת, וכשם שכל הובחים שנשחטו שלא לשמן כשרים כדילפינן מקרא בריש מסכת זבחים, הכי נמי כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות: אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. הנה מצי למתני ולא עלו לבעלים לשם חובה, והא דקתני אלא דמשמע דכל דינים כמנחות כשרות אלא דבר זה, לאשמועינן דאסור לשניי בה שינוי אחר, שאם עבר וקמצה שלא לשמה אסור לתת הקומץ בכלי שרת שלא לשמה: שלא עלו לבעלים לשם חובתו. ולא יצא ידי נדרו וצריך להביא מנחה אחרת לשם מרחשת: חוץ ממנחת חוטא. כגון מנחה הבאה על טומאת מקדש וקדשיו, אם לא תשיג ידי לשתי תורים: ומנחת קנאות. של סוטה. שאם קמצו שלא לשמן, כגון לשם נדבה, או נתן בכלי שרת את הקומץ שלא לשמו, או הלך או הקטיר שלא לשמו, או חישב באחת מן העבודות הללו הריני עובר לשמן ושלא לשמן. אלו מנחות פסולות ואין שייריהן נאכלים. וטעמא הוי משום דמנחת חוטא חטאת קרייה רחמנא. ובחטאת כתיב ושחט אותה לחטאת, ולקח מדם החטאת, שתהא שחיטה ולקחה דהיינו קבלת הדם לשם חטאת. ומנחת קנאות הואיל וכתיב בה עון דכתיב מנחת זכרון מוכרת עון, כחטאת שויה רבנן. ומנחת העומר, אע"ג דלאו מנחת חוטא היא ולא מנחת קנאות היא, קמצה שלא לשמה פסולה מהקטיר, ואין שיירה נאכלים, הואיל ובאה להחיר החדש ולא החירה. וכל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות דתנן במתניתין, דוקא כמנחות שאין להם זמן קבוע איירי, ולא כמנחת העומר שקבע לה זמן: או שלא לשמן ולשמן. דלא תימא לשמן ושלא לשמן הוא דפסולה, דתפוס לשון אחרון, אבל שלא לשמן ולשמן כשרות, קמ"ל:

ב זה ואונן וטבול יום כו'. כולו מפורשים בפרק ב' דבבחים. ומוכיחין להו מקראי דעבודתן פסולה: עזר. כהן שמתו אחיו מחמת מילה: יושב. דבעינן

משניות מברארות – קהתי

– שעשה אחת מעבודות אלו שלא לשם מנחת חוטא או מנחת קנאות, אלא לשם מנחת נדבה, או לשמן ושלא לשמן – שעשה אחת העבודות בתחילה לשמן ואחר כך שלא לשמן, או שעשה עבודה אחת לשמן ועבודה שנייה שלא לשמן, או שלא לשמן ולשמן – שתחילה עשה שלא לשמן ואחר כך לשמן, כלומר בין שקדמה מחשבת "לשמן" למחשבת "שלא לשמן", ובין שקדמה מחשבת "שלא לשמן" למחשבת "לשמן", פסולות – המנחות הללו, ואין שייריהן נאכלים, שבמנחת חוטא כתוב (ויקרא ה, יא): "כי חטאת היא", ובמנחת קנאות כתוב (במדבר ה, טו): "מנחת זכרון מזכרת עוון", ומכאן עשוה חכמים כחטאת, והרי בחטאת שינוי (זבחים א, ד), שאם נעשתה אחת מעבודותיה שלא לשמה, פסולה. כיצד לשמן ושלא לשמן? לשם מנחת חוטא ולשם מנחת נדבה – כגון בשעה שעשה הכהן אחת העבודות כמנחת חוטא, חשב תחילה לשם מנחת חוטא ואחר כך לשם מנחת נדבה. או שלא לשמן ולשמן – כיצד? לשם מנחת נדבה ולשם מנחת חוטא – שכשעשה אחת העבודות כמנחת חוטא חשב תחילה לשם מנחת נדבה ואחר כך לשם מנחת חוטא.

בגמרא מובאת דעה, שאף מנחת העומר שקמצה שלא לשמה פסולה, הואיל ובאה להחיר (החדש) ולא החירה (עיין ברטנורא ורמב"ם פ"ט ט"ז).

באור משנה ב

משנתנו מונה את הפסולים לעבודות המנחות, שאם אחד מהם קמץ את המנחה (וכן אם נתן את הקומץ בכלי או הוליכו או הקטירו), פסל את המנחה. אחת מנחת חוטא ואחת כל המנחות – בין מנחת חוטא ובין שאר המנחות, שנקמצו זה, אונן, מי שיאנו כהן, אונן – כהן שמת לו אחד מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם, וכל יום המיתה נקרא אונן; ואם עבד באותו יום, עבודתו פסולה, טבול יום – טמא שטבל מטומאתו ועדיין לא העריב שמשו, מחסר בגדים – כהן שלא לבש כל בגדי הכהונה (עיין באורנו למשנה זבחים ב, א), מחסר כפורים (עיין – כגון מצורע שנתרפא וטבל ועדיין לא הביא קרבנותיו לכפרתו (עיין

לכהנים. ברם, אם הביאה כהן, אינה נקמצת, וכולה נשרפת על גבי המזבח, כמו שהזכרנו לעיל במנחת חינוך.

ארבע עבודות הן במנחה הנקמצת: א) קמיצת המנחה, ב) נתינת הקומץ בכלי שרת, ג) הולכתו למזבח, ד) הקטרתו על גבי המזבח. ארבע עבודות אלו דינן כעבודות הנעשות בזבחים (שחיטה). קבלת הדם. הולכה וזריקה. והעושה אחת מהן במחשבת שינוי הזמן, הריהו פוסל את המנחה ועושה אותה "פיגול"; ואם עשה אחת מהעבודות במחשבת שינוי המקום, פסל את המנחה; וכן בענין "שלא לשמה" או לגבי פסולים אחרים דינן של המנחות כדין הזבחים, כפי שנלמד בשלשת הפרקים הראשונים של מסכתנו. כן נלמד בפרקים הבאים פרטי ההינים של מעשה המנחות השונות, כפי שנפרט לעיל.

באור משנה א

משנתנו דנה במנחה שאחת מהעבודות שלה – קמיצה, נתניה בכלי, הולכה והקטרה – נעשתה שלא לשמה אלא לשם מנחה אחרת. משנתנו נטתה "כל המנחות שנקמצו", משום שהקמיצה היא העבודה הראשונה במנחה, והוא הדין לשאר העבודות שזכורו לעיל (תוספות).

כל המנחות שנקמצו שלא לשמן – כגון שהביא אדם מנחת מרחשת וקמצה הכהן לשם מנחת מחבת; או שקמץ הכהן מנחת נדבה לשם מנחת חוטא, בשרות – המנחות, ומקטירים את קומצן, ושייריהן נאכלים לכהנים, כאילו נקמצו לשמן, אלא שלא עלו לבעלים משום חובה – אינם נפטרים בהן מחיובם, מאחר שנקמצו שלא לשמן, וצריכים הם להביא מנחה אחרת לתשלום חובתם או נדרם, חוץ ממנחת חוטא – שמביא העני על חטאו בשבועת העדות או בשבועת ביטוי או בטומאת מקדש וקדשיו, כמו שבארנו בפתיחה, ומנחת קנאות – מנחת סוטה; בשתי המנחות הללו, אם נקמצו שלא לשמן, פסולות. מנחת חוטא ומנחת קנאות שנקמצו שלא לשמן – אלא לשם מנחה אחרת, כגון לשם מנחת נדבה, או נתן בפלי – שנתן את הקומץ בכלי שרת, והלך – או שהוליד את הקומץ למזבח, והקטיר – או שהקטירו על המזבח, שלא לשמן

יָדִים וְרַגְלִים, עָרֵל, טָמֵא, יוֹשֵׁב, עוֹמֵד עַל גְּבֵי בָּלִים, עַל גְּבֵי בִּהְמָה, עַל גְּבֵי רֶגֶל חֵבֶרֶז – פָּסֹל. קָמֵץ בְּשִׁמְאָל – פָּסֹל. בֶּן בְּתִירָא אוֹמֵר: יַחְזִיר, וַיַּחְזֹר וַיִּקְמֵץ בְּיָמָיו. קָמֵץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צָרוֹר, אוֹ גָּרָגַר מֵלֶח, אוֹ קֶרֶט שֶׁל לְבוֹנָה – פָּסֹל, מִפְּנֵי שְׁאֵמָרוֹ: הַקָּמֵץ הֵיטֵר וְהַחֶסֶר – פָּסוּל. אֵיזָה הוּא הֵיטֵר? שְׁקִמְצוֹ מִבְּרֵי; וְחֶסֶר? שְׁקִמְצוֹ בְּרִאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? פּוֹשֵׁט אֶת אֲצִבְעוֹתָיו עַל פֶּס יָדוֹ.

ג רַבָּה שְׁמֵנָה, וְחֶסֶר שְׁמֵנָה, חֶסֶר לְבוֹנָתָה – פָּסוּלָה. הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה לֵאכּוֹל שִׁירִיהָ בַּחוּץ, אוֹ פְּזִית מִשְׁוִרָהּ בַּחוּץ, לְהִקְטִיר קִמְצָה בַּחוּץ, אוֹ פְּזִית מִקְמָצָה בַּחוּץ, אוֹ לְהִקְטִיר לְבוֹנָתָה בַּחוּץ – פָּסוּל וְאֵין בּוֹ פֶּרֶת. לֵאכּוֹל

פירוש ברטנורא

לעמוד לשרת. על גבי בלים כו'. דבענין שלא יהיה דבר חוצץ בינו ובין הרצפה: בן בתירא אומר יחזיר. הקומץ לתוך המנחה: ויחזור ויקמץ בימיו. והוא הדין לכל הקדש פסולם דחשיב במתנות סבירא ליה לכן בתירא שאם עבר אחד מהן וקמץ יחזיר הקומץ למקומו ויחזור כהן כשר וקמץ. ואין הלבנה כהן בתירא: עלה בידו צרור. נמצא קומץ חסר מקום הצרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה. דקודם קמיצה בורר כל הלבונה לצד אחד וקמץ ואח"כ מלקט אותה ונותנה עם הקומץ ושורף הכל, ואם נודמן בתוך הקומץ גרגיר מלח או קורט של לבונה הרי הקומץ חסר כדי מקום הקורט: מבורץ. מלא וגדוש: שקמצו בראשי אצבעותיו. שלא פשטן על כל פס ידו: פושט את אצבעותיו על פס ידו. מכנים צדי אצבעותיו בקמח ומכנים הקמח לתוך ידו ומוחק באצבע קמנה שלא יצא הקמח חוץ לקמיצה ומוחק בגודל שלא יצא הקמח חוץ לאצבע. וזה היה צריך לעשות במנחת מחבת ומרחשת דמעשיהן אפויין ולאחר אפיתן פותחן וקמץ, ואי אפשר לפותחן דקות כל כך שלא יהיו יוצאות חוץ לקומץ, הלכך מוחק בגודל מלמעלה ובאצבע קמנה מלמטה. וזה היתה מעבודות קשות שבמקדש: דבקושי גדול יכול להשוות שלא יתא לא חסר ולא יתר. ורמב"ם כתב, שנדרו דברי האומר שזו עבודה קשה שבמקדש, והוא מפרש וקמץ כדקמצי אינשי האמור בגמרא (דף י"א), דהיינו שממלא כפו ממנו כדרך שבני אדם ממלאים ידיהם ממה שלוקחים בידם. ואני אומר, שאין פירוש כדקמצי אינשי אלא שמכנים צדי אצבעותיו בקמח ומכנים הקמח בצדי אצבעותיו לתוך ידו, אבל אינו נוטל קמח אלא מלא שלש אצבעותיו על פס ידו ולא יותר, וכדי שלא יהיה מבורץ ומבצבץ ויוצא, מוחק מלמטה באצבע קמנה ומלמעלה בגודל. ולא נדרו כלל דברי האומר שזו עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש ושיטת הגמרא כדברי. וכן פירשהו כל רבותי:

ג ריבה שמנה. ששיעור השמן לוג לכל עשרון. ואם ריבה, שנתן שני לוגין או יותר לעשרון דחזו לשתי מנחות, פסל: חסר שמנה. פחות מלוג שמן לעשרון סולת: חסר לבונתה. שלא נתן בה אלא קורט אחד של לבונה. אבל אם יש בה שני קרטין כשרה, דכתיב (ויקרא ו') את כל הלבונה אשר על המנחה, כל, משמע אפילו קורט אחד, דכל משמע כל דהוא דכתיב (מלכים ב' ד') אין לשפחתך כל בבית. את, לרבות עוד קורט אחד, הרי שנים. ואילו ריבה לבונתה לא קטני, דלא פסל אלא כשריבה יותר על שני קומצין דאו ריבה יותר מרואי: לאכול שיריה בחוץ. חוץ לעזרה: או להקטיר קמצה בחוץ. דמחשבה פוסלת בין שחשב על אכילת אדם בין שחשב על אכילת מוכה, דכתיב (ויקרא ו') ואם האכל יאכל, ובשתי אכילות הכתוב מדבר אחת לאכילת אדם ואחת לאכילת מוכה, והוא קרא במחשבה מיירי דכתיב (שם) המקריב אותו לא יחשב, בשעת הקרבה הוא נפגל ואינו נפגל ביום השלישי, אלמא במחשבה מיירי שחשב עליו לאכול ביום השלישי: פסולה. דמחשבת חוץ למקומו פוסלת בקמיצת המנחה כמו שפוסלת בשחיטת הבהמה. ומה שפוסל בוכה בשחיטה בקבלת הדם בחולכה ברוקת הדם, פוסל המנחה בקמיצה בנתינת כלי שרת בחולכה בהקטרת הקומץ ולבונה, אירבעה כנגד ארבעה. והקומץ והלבונה עצמן חשובים גבי מנחה כמו הדם והאימורים אצל הבהמה. ושיירי מנחה הנאכלים, כבשר הבהמה הנאכל. ובפרק ב' דבוכים מפורשים כל הני פסולי והתם ילפינן

משניות מבוארות – קהתי

באגודל שלא יצא הקמח חוץ לאצבע (ברטנורא).

~ שבת קודש ~

באור משנה ג

רַבָּה שְׁמֵנָה – ששיעור השמן למנחה הוא לוג לכל עשרון סולת, ואם הוסיף על השיעור הזה, כגון שנתן שני לוגים לעשרון, וְחֶסֶר שְׁמֵנָה – או שנתן פחות מלוג שמן לעשרון סולת, וכן חֶסֶר לְבוֹנָתָה – שצריך לתת על המנחה לפחות שני קרטין לבונה, ולא נתן אלא קורט אחד, פָּסוּלָה – המנחה. ברם, אם ריבה לבונתה, אינה פסולה, אלא אם כן נתן עליה יותר משני קמצים לבונה. הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה לֵאכּוֹל שִׁירִיהָ בַּחוּץ – על מנת לאכול שיירי המנחה חוץ לעזרה, או פְּזִית מִשְׁוִרָהּ בַּחוּץ – או על מנת לאכול כזית מהשיירים חוץ לעזרה, או על מנת לְהִקְטִיר קִמְצָה בַּחוּץ, או פְּזִית מִקְמָצָה בַּחוּץ – לעזרה, או על מנת לְהִקְטִיר לְבוֹנָתָה בַּחוּץ – לעזרה, פָּסוּל – קרבן המנחה, וְאֵין בּוֹ פֶּרֶת – האוכל מן המנחה אינו חייב כרת. אבל על מנת לֵאכּוֹל שִׁירִיהָ לְמַחֵר – לאחר זמן אכילתה, שמנחה נאכלת ליום ולילה בלבד, או על מנת לאכול פְּזִית מִשְׁוִרָהּ לְמַחֵר, או על מנת לְהִקְטִיר קִמְצָה לְמַחֵר, או פְּזִית מִקְמָצָה לְמַחֵר, או על מנת לְהִקְטִיר לְבוֹנָתָה לְמַחֵר – לאחר זמן ההקטרה, פְּגוּל – קרבן המנחה הוא פיגול, וְחִיבִין עָלֶיהָ פֶּרֶת – האוכל מן המנחה אפילו בזמנה חייב כרת. זֶה הַפֶּלֶל – דיני "חוץ למקומו" ו"חוץ לזמנו": פֶּלֶל הַקּוֹמֵץ – את המנחה, וְהַנּוֹתֵן בְּכָלִי – או הנותן את הקומץ בכלי שרת, וְהַמְהִילָהּ – או המוליך את הקומץ

באורנו (סו). שְׁלֹא רָחוּץ יָדִים וְרַגְלִים – שלא קידש ידי ורגליו מן הכיור קודם עבודתו, עָרֵל – כהן שלא מלו אותו משום שמתו אחיו מחמת מילה, טָמֵא – כהן שנטמא בשרץ וכדומה, יוֹשֵׁב – בשעת העבודה, עוֹמֵד עַל גְּבֵי בָּלִים, או עַל גְּבֵי בִּהְמָה, או עַל גְּבֵי רֶגֶל חֵבֶרֶז – שיש חציצה בין רגליו של הכהן לרצפת העזרה (עיין באורנו סו); אם אחד מכל אלו קמץ את המנחה, פָּסֹל – את המנחה. קָמֵץ בְּשִׁמְאָל – בידו השמאלית, פָּסֹל – את המנחה. בֶּן בְּתִירָא אוֹמֵר: יַחְזִיר – את הקומץ לתוך המנחה שנקמצה בשמאל, וַיַּחְזֹר וַיִּקְמֵץ בְּיָמָיו – והוא הדין לכל הפסולים שנימנו לעיל, שאם קמצו, יחזירו – לדעת בן בתירא – את הקומץ למקומו, ויקמץ כהן כשר (גמרא). קָמֵץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צָרוֹר – נמצא הקומץ חסר כשיעור מקום הצרור, או גָּרָגַר מֵלֶח – שהיה בתוך הקומץ גרגיר מלח, אף על פי שמולחים אחר כך את הקומץ לפני הקטרתו על המזבח, או קֶרֶט שֶׁל לְבוֹנָה – אף על פי שנותנים לבונה על המנחה, ומקטירים אותה עם הקומץ כאחד, פָּסֹל – את הקומץ, מִפְּנֵי שְׁאֵמָרוֹ: הַקָּמֵץ הֵיטֵר – שיש בו יותר ממלוא קומצו של הכהן, וְהַחֶסֶר – או שיש בו פחות ממלוא קומצו של הכהן, להקריבה. אֵיזָה הוּא הֵיטֵר? שְׁקִמְצוֹ מִבְּרֵי – מלא וגדוש, שהוא מבצבץ מבין אצבעותיו. וְחֶסֶר – ואיזה הוא החסר? שְׁקִמְצוֹ בְּרִאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו – ולא פשט אותן על כל פס ידו. והוא הדין הקומץ שיש בו צרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה, והואיל וקמץ חסר הוא, הריהו פסול. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה – את הקמיצה? פּוֹשֵׁט אֶת אֲצִבְעוֹתָיו עַל פֶּס יָדוֹ – ונותן צידי אצבעותיו בקמח ומכנים הקמח לתוך ידו, ומוחק בורת שלא יצא הקמח חוץ לקמיצה, ומוחק

שִׁירִיהֶ לְמַחֵר, אוּ בַּיִת מִשְׁרִיהָ לְמַחֵר, לְהַקְטִיר קִמְצָה לְמַחֵר, אוּ בַּיִת מִקְמָצָה לְמַחֵר, אוּ לְהַקְטִיר לְבֹנְתָהּ לְמַחֵר – פֶּגוּל וְחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת. זֶה הַבָּלִל: כָּל הַקּוֹמֵץ, וְהַנּוֹתֵן בְּבָלִי, וְהַמְהִלֵּךְ וְהַמְקַטֵּר: לְאֹכֹל דִּבְרֵי שְׂדֵרָכּוֹ לְאֹכֹל, וּלְהַקְטִיר דִּבְרֵי שְׂדֵרָכּוֹ לְהַקְטִיר, חוּץ לְמִקְוָמוֹ – פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כֶּרֶת; חוּץ לְזִמְנוֹ – פֶּגוּל וְחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת, וּבִלְבָד שִׁיקְרָב הַמֵּתִיר בְּמִצְוֹתָיו. בֵּיצֵד קָרֵב הַמֵּתִיר בְּמִצְוֹתָיו? קִמֵּץ בְּשִׁתִּיקָה, וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר חוּץ לְזִמְנוֹ; אוּ שִׁקְמֵץ חוּץ לְזִמְנוֹ, וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר חוּץ לְזִמְנוֹ – זֶה הוּא שִׁקְרָב הַמֵּתִיר בְּמִצְוֹתָיו.

ד בֵּיצֵד לֹא קָרֵב הַמֵּתִיר בְּמִצְוֹתָיו? קִמֵּץ חוּץ לְמִקְוָמוֹ, וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר חוּץ לְזִמְנוֹ; אוּ שִׁקְמֵץ חוּץ לְזִמְנוֹ, וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר חוּץ לְמִקְוָמוֹ; אוּ שִׁקְמֵץ, וְנָתַן בְּבָלִי, וְהִלֵּךְ, וְהַקְטִיר חוּץ לְמִקְוָמוֹ. מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוֹת שִׁקְמֵץ שְׂאֵל לִשְׁמֹן, וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר חוּץ לְזִמְנוֹ; אוּ שִׁקְמֵץ חוּץ לְזִמְנוֹ, וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר שְׂאֵל לִשְׁמֹן; אוּ שִׁקְמֵץ, וְנָתַן בְּבָלִי, וְהִלֵּךְ, וְהַקְטִיר שְׂאֵל לִשְׁמֹן – זֶה הוּא שְׂאֵל קָרֵב הַמֵּתִיר בְּמִצְוֹתָיו. לְאֹכֹל בַּיִת בַּחוּץ וּבַיִת לְמַחֵר; בַּיִת לְמַחֵר וּבַיִת בַּחוּץ; בַּחֲצֵי זֵית לְמַחֵר, בַּחֲצֵי זֵית לְמַחֵר וּבַחֲצֵי זֵית בַּחוּץ

פירוש ברטנורא

להו כולו מקראי: לאכול דבר שדרכו לאכול. כגון שיריים: דבר שדרכו להקטיר. כגון הקומץ. אבל אם חשב לאכול הקומץ או להקטיר השיריים חוץ לזמנו, לא פסול, דבטלה דעתו אצל כל אדם: ובלבד שיקרב המתיר. הקומץ כחלבתו. כאילו היה כשר, שלא ידע שם שום פסול אלא הפגול בלבד. אבל אם יש בו פסול אחר אינו חשוב יותר פגול ואין בו כרת: קמץ בשתיקה. שלא חשב שום מחשבת פסול בשעת קמיצה: ונתן בבלי והלך והקטיר חוץ לזמנו. כלומר, שבשלשת עבודות הללו חשב על השיריים לאכול חוץ לזמנו:

ד קמץ חוץ למקומו. חשב בשעת קמיצה לאכול השיריים חוץ לעזרה: נתן בבלי הלך והקטיר חוץ לזמנו. ובאחת משלשת עבודות הללו חשב על השיריים לאכול חוץ לזמנו: מנחת חוטא וקנאות. יש בהן עוד פסול אחר המוציא מיד פגול, כגון שלא לשמן, דאמרינן בריש פרקין דפסולות אם קמץ שלא לשמן, ושלשת שאר העבודות חשב עליהן חוץ לזמנו, או אילו הראשונה חוץ לזמנה והשאר שלא לשמן, הוציא מיד פגול: או שקמץ או נתן בבלי או הוליד או הקטיר שלא לשמן. כלומר אי זו מאלו שעשה שלא לשמן והשאר על מנת לאכול לשיריים חוץ לזמנו לא קרב המתיר במצותו ואין בשיריים כרת: ביזת בחוץ ביזת למחר. חשב באחת מן העבודות שתי מחשבות חוץ לזמנו וחזן למקומו. ועד השתא איירינן בשתי עבודות שחשב באחת חוץ לזמנו ובאחרת חוץ למקומו, ועכשיו מיירי שחשב בשתיהן בעבודה אחת. ולרבי יהודה איצטריך, דלא תימא בשתי עבודות הוא דפליג רבי יהודה דבחר קמיתא אוליגן, אבל בחדא עבודה מודה, קמשמע לן: ביזת למחר וביזת בחוץ. אע"פ שחשב תחלה לחוץ לזמנו הוציאנו שנה מיד כרת: אמר רבי יהודה זה

משניות מבוארות – קהתי

למזבח, והמקטיר – או המקטיר את הקומץ על גבי המזבח, על מנת לאכול דבר שדרכו לאכול – שירי המנחה, ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר – או על מנת להקטיר את הקומץ, חוץ למקומו – חוץ לעזרה, פסול ואין בו כרת – המנחה אסורה באכילה, והאוכל אינו חייב כרת. אבל העושה אחת מעבודות המנחה על מנת לאכול את השיריים או על מנת להקטיר את הקומץ חוץ לזמנו – לאחר הזמן הקבוע לאכילה ולהקטרה, דהיינו למחר, פגול וְחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת – המנחה היא פיגול, והאוכל ממנה חייב כרת, ובלבד שיקרב המתיר בְּמִצְוֹתָיו – שיקרב הקומץ המתיר את המנחה כהלכתו, כאילו היה כשר, כלומר שמלבד מחשבת הפיגול לא יהא מנחה פסול אחר. אבל אם יש בה פסול אחר, יוצאת המנחה מידי פיגול, כמבואר מיד במשנתנו. בֵּיצֵד קָרֵב הַמֵּתִיר בְּמִצְוֹתָיו – וחלה על המנחה מחשבת פיגול? קִמֵּץ בְּשִׁתִּיקָה – שלא חשב שום מחשבת פסול בשעת הקמיצה, וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר – נתן את הקומץ בבלי והוליכו והקטירו על מנת לאכול השיריים חוץ לזמנו – כלומר שעשה כל שלוש העבודות הללו במחשבת "חוץ לזמנו"; או שִׁקְמֵץ חוּץ לְזִמְנוֹ – על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר בְּשִׁתִּיקָה – בלי מחשבת פסול, או שִׁקְמֵץ וְנָתַן בְּבָלִי וְהִלֵּךְ וְהַקְטִיר חוּץ לְזִמְנוֹ – שעשה כל ארבע העבודות על מנת לאכול את השיריים חוץ לזמנו, זֶה הוּא שִׁקְרָב הַמֵּתִיר בְּמִצְוֹתָיו – שמלבד מחשבת "חוץ לזמנו" לא היתה בעבודות המנחה כל מחשבה אחרת הפוסלת את המנחה, ולפיכך המנחה היא פיגול.

באור משנה ד

בֵּיצֵד לֹא קָרֵב הַמֵּתִיר בְּמִצְוֹתָיו – והמנחה יוצאת מידי פיגול? קִמֵּץ חוּץ לְמִקְוָמוֹ – על מנת לאכול השיריים חוץ לעזרה, וְנָתַן

— פסול ואין בו פרת. אמר רבי יהודה: זה הפלל: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום — פגול וחיבים עליו פרת; ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן — פסול ואין בו פרת. ויחכמים אומרים: זה וזה פסול ואין בו פרת. לאכול פחצי זית ולהקטיר פחצי זית — פשר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין.

פירוש ברטנורא

הכלל בו. ר' יהודה פליג אתאנא קמא בין בעבודה אחת בין בשתי עבודות. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות — קהתי

המקום, אין מחשבת פיגול חלה על קרבן המנחה, אלא הקרבן פסול והאוכל ממנו אינו חייב כרת. ואם עשה אחת העבודות על מנת לאכול פחצי זית ולהקטיר פחצי זית — ושניהם חוץ לזמנם או חוץ למקומם, פשר — קרבן המנחה, שאין אכילה והקטרה מצטרפין — לשיעור כזית, כדי לפסול את המנחה במחשבת פסול.

"חוץ למקומו" אינה מוציאה בכגון זה את המנחה מידי פיגול; ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן — שוב אין מחשבת פיגול חלה על המנחה, ולכן הקרבן פסול ואין בו פרת — שסובר רבי יהודה: תפוס לשון ראשון. ויחכמים אומרים: זה וזה פסול ואין בו פרת — בין אם קדמה מחשבת הזמן בין אם קדמה מחשבת

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

32 שאינו בקניו ואין צריך טבילה.
33 הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה דיני ההכשר בכלים הנקנים
34 מגוי: תנו רבנן בברייתא, תלוךת פלי תשמיש סעודה, מן העובדי
35 כוכבים, דברים שלא נשתמש בהן הגוי כלל, מטבילין במקוה
36 ארבעים סאה, והן טהורין. דברים שנשתמש בהן על ידי צינור, כגון
37 בוסות וקתוניות — כלי שתיה, וצלוחיות, קדיחין — שוטפם במים
38 מלכלוך הדבוק בהם ומטבילין במקוה, והם טהורין. דברים
39 שנשתמש בהן על ידי חמין, כגון תיורות, והקומקומוסין — יורה קטנה,
40 ומחמי חמין, מנעילין — במים חמים, ומטבילין במקוה והן טהורין.
41 דברים שנשתמש בהן על ידי האור, כגון השפודין — ברזל שתוחבים
42 בו בשר בשעת הצליה, והאספקליות — רשתות שצולים עליהן
43 בשר, מלכלין ומטבילין והן טהורין.
44 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: וכולן — כל הכלים הללו,
45 שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלל יגעיל ושלל ילפן, אומרת
46 הגמרא: הני חדא אסור — בברייתא אחת שנינו שהתבטל נאסר
47 באכילה, ותניא אידך מותר — ובברייתא אחרת שנינו שהמאכל
48 מותר באכילה. ונמצא שיש סתירה בברייתות. משיבה הגמרא: לא
49 קשיא, הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור — הברייתא שאסרה,
50 היא כמו השיטה שסוברת, שטעם פגום של איסור, שהתערב עם
51 מאכל אחר, אוסור, ולכן אף שסתם כלי הנקנה מגוי טעם האיסור
52 שבו כבר פגום, מכל מקום אם יבשלו בו קודם הכשרו, יאסר
53 המאכל. והא — הברייתא שהתירה היא כמאן דאמר נותן טעם
54 לפגם מותר.
55 הגמרא דנה לדעת הסובר שנותן טעם לפגם מותר, מדוע צריך
56 להכשיר כלל את הכלים. שואלת הגמרא: ולמאן דאמר נותן טעם
57 לפגם מותר, קשה, גיעולי עובדי כוכבים — כלים של גויים שבלוע
58 בהם מאכלות אסורות. דאסר דהמאן — שהקדוש ברוך הוא אסרם
59 בפרשת כלי מדין, עד שיכשירום, ה"כ משפחת לה — באיזה אופן
60 ימצא דין זה, הלא סתם כלי הטעם שבו פגום ומותר. משיבה
61 הגמרא: אמר רב תימא בריה דרב הונא, אכן לא אמרה תורה אלא
62 קדידה

1 כוכבים — קנה מגוי כלי העשוי מאדמה מעורבת בגללי בהמה,
2 וקבר להטבילה — חשב להצריכה טבילה. אמר ליה, והוא מרפנן
3 ורבי יעקב שמיא — אמר לו אחד החכמים ששמו היה רבי יעקב,
4 לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן — אני שמעתי מרבי יוחנן, שרק
5 כלי מתכות אמורין בפירשה של כלי מדין, ועל כן כלי העשוי
6 מאדמה וגללי בהמה אינו חייב בטבילה.
7 הגמרא מבארת שאף כלי זכוכית טעונים טבילה: אמר רב אשי, הני
8 כלי זכוכית הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה — כיון שאם נשברו יש
9 אפשרות לעשות מהם כלי על ידי התכה, ככלי מתכות דמו — הרי
10 הם דומים לכלים העשויים ממתכת, וצריכים טבילה מדרבנן.
11 הגמרא דנה לגבי כלים העשויים מחרס ומצופים עופרת. אומרת
12 הגמרא: כלי קוניא — כלי חרס שמצופה עופרת, ותשמישו בצונן,
13 פליגי בה — נחלקו בדין כלי זה רב אחא ורבינא, חד אמר פתחלתו
14 — אחד מאמוראים אלו אמר, שנדון כשעת תחילת עשייתו, ומכיון
15 שבתחילתו היה חרס אין צריך טבילה. וחד אמר, פסופו — ואחד
16 מאמוראים אלו אמר, שיש לדון כלי זה לפי מה שהוא בסוף
17 עשייתו, ומכיון שעכשיו מצופה מתכת, צריך טבילה ככלי מתכות.
18 אומרת הגמרא: והלכתא פסופו — ההלכה היא שנדון לפי מה
19 שהוא בגמר עשייתו, ומעתה כלי קוניא צריך טבילה.
20 התבאר לעיל שרק בכלים הלוקחים חלה חובת טבילה ולא בכלים
21 שאולים. מסתפקת הגמרא: איפצא להו — הסתפקו בני הישיבה,
22 משפנתא מאי — גוי שלוח מיישראל ונתן משכון כנגד ההלוואה,
23 ובא הישראל להשתמש במשכון האם צריך להטבילו. אמר מר בר
24 רב אשי, אבא משפן ליה עובד כוכבים קמא דבבבא — אבי רב אשי
25 קיבל מגוי במשכון, כוס שעשויה מכסף, ואמפליה, ואייתי ביה —
26 והטבילו ורק אחר כך שתה ממנו, ולא ידענא אי משום דקסבר
27 משפנתא כוכבי דמאי — ואיני יודע אם הטבילו משום שסובר
28 שמשכון הרי הוא כעין קנין, ותמיד מתחייב בטבילה, אי משום דהוי
29 לעובד כוכבים דרעתיה לשקועיה — או משום שראה שדעתו של
30 הגוי להשאיר את הכלי אצלו, ולא לפדותו עור, ודווקא באופן זה
31 הרי המשכון בקניו כבר מעכשיו, אבל בשאר משכון סובר רב אשי

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

מיוצרי. אם אלך אחר יצרי: מיוצרי. המיגעני בהרהורים רעים. וייצר ר"ת ויי מצדיק שהוא יוצרי ויי מרשע שהוא יצרי: פרצוף. ב' פרצופי' נבראו תחילה א' מלפניו וא' מלאחריו וחלקו לב' ומא' נעשה חוה: צרתני. לשון צורה: בראם. משמע דתחלת בריאתם ב' היו: חתך. מקום חתיכת הזנב: ויבן. שה' צריך לבנין: מאי ויבן. והלא כבר נבנה: רחב בו'. דאם לא כן תהא התבואה דוחפת הכותלים מלמעלה לכאן ולכאן שהמשא מכביד עליהן:

דף סא עמוד א. הגמרא מקשה על הסובר שנוצרה חוה מזנב: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר שֶׁהֲצֵלַע הִיא פְּרָצוּף, הֵיִינוּ דְּכִתִּיב (שם ב ז) 'וַיֵּיצֵר' בְּשֵׁנֵי יוֹדֵי**, שבבריאת אדם היו בו שתי צורות שונות [כפי שנתבאר]. **אֲלָא לְמָאן דְּאָמַר שֶׁהֲצֵלַע הִיא זָנָב** שהיה לאדם מתחילת ברייתו, **מַאי 'וַיֵּיצֵר' – מדוע נכתב בשני יודי"ן.** מתרצת הגמרא: לשיטתו יש לבאר פסוק זה **בְּדִרְבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, מָהוּ שֶׁכָּתוּב 'וַיֵּיצֵר' בְּשֵׁנֵי יוֹדֵי"ן, אִי לִי מִיּוֹצֵר וְאִי לִי מִיֵּצֵר.**

מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר פְּרָצוּף, הֵיִינוּ דְּכִתִּיב (שם ה ב) 'זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָאם' וגו',** שבתחילת בריאת האדם היה כבר זכר ונקבה [כפי שנתבאר]. **אֲלָא לְמָאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי 'זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָאם',** הרי בתחילת יצירתו היה זכר בלבד. מתרצת הגמרא: לשיטתו יש לבאר פסוק זה

בְּדִרְבֵּי אֲבָחוּ, דִּרְבֵּי אֲבָחוּ רְמִי, כְּתִיב 'זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָאם', משמע שמתחילה נבראו שנים, ו**כְּתִיב (שם ט ו) 'כִּי בָצַלְם אֱלֹהִים עֲשָׂה אֶת הָאָדָם',** ומשמע שמתחילה נברא אחד בלבד. **הָא בִּיצֵד, אֲלָא שְׁפַתְחָלָה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרִית שְׁנַיִם,** ועל זה נאמר 'זכר ונקבה בראם', ו**לְבַסּוּף לֹא נִבְרָא אֲלָא אֶחָד.**

מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר פְּרָצוּף, הֵיִינוּ דְּכִתִּיב בִּיצִירַת חוה (שם ב כא) 'וַיִּקַּח אֶת מִצְלַעַתּוֹ וַיִּסְגֹּר בְּבָשָׂר תַּחְתָּנָה',** שאחר שנטל את הפרצוף השני נשאר במקומו גומא והיה צריך למלאה בבשר כדי שלא יראה את הגומא שניטלה ממנה אשתו, ותתבזה עליו. **אֲלָא לְמָאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי 'וַיִּסְגֹּר בְּבָשָׂר תַּחְתָּנָה',** הרי לאחר נטילת הזנב לא היה האדם חסר כלום. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָהּ, וְאִיתִימָא – ויש אומרים שאמר זאת רַב זְבִיד, וְאִיתִימָא רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, לֹא נִצְרְכָה אֲלָא לְמָקוֹם חֲתָךְ – לסגור את הבשר שנשאר פתוח במקום החתך.**

מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר שֶׁהֲצֵלַע הִיא זָנָב, הֵיִינוּ דְּכִתִּיב בִּיצִירַת חוה (שם ב כב) 'וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֶּלַע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה',** שאחר נטילת הזנב מאדם, בנה ממנו הקב"ה את חוה. **אֲלָא לְמָאן דְּאָמַר פְּרָצוּף, מַאי 'וַיִּבֶן',** הרי היתה כבר בנויה כולה, והקב"ה רק חתכה והפרידה מאדם. מתרצת הגמרא: לשיטתו נצרך פסוק זה **לְכַדְרֵי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא, דְּדִרְשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא, מַאי דְּכִתִּיב 'וַיִּבֶן ה' וגו' אֶת הַצֶּלַע',** מדוע נאמר בה לשון בנין, **מִלְּמַד שֶׁקֵּלְעָה הַקָּדוֹשׁ פְּרוּךְ הוּא לְחֹה – עשה לה קליעת שער לייפותה, וְהִכְיָאָה כֵךְ לְאָדָם הָרֹאשׁוֹן.** והראיה שלשון 'ויבן' מתפרשת על קליעת שער, **שְׁכָן בְּכִרְבֵּי הַיָּם קוֹרִין לְקַלְעֵתָא** [לקליעת שער], **'בְּנִייתָא'.**

דרשה אחרת מאותו פסוק: **דְּבַר אַחֵר, מָהוּ שֶׁכָּתוּב בִּיצִירַת חוה 'וַיִּבֶן', בלשון בנין, אָמַר רַב חֲסִדָּא, וְאָמַרִי לָהּ בְּמַתְנִיתָא תָנָא – ויש אומרים שכך שנינו כבר בברייתא, מִלְּמַד שֶׁבְּנָאָה הַקָּדוֹשׁ פְּרוּךְ הוּא לְחֹה בְּצוּרַת בְּנִין אֲוִצֵּר שֶׁל תְּבוּאָה, מָה אֲוִצֵּר זֶה בּוֹנִים אוֹתוֹ קֶצֶר [צ"ר] מִלְּמַעְלָה וְרָחַב מִלְּמַטָּה, בְּדִי שׁוֹכֵל לְקַבֵּל אֶת הַפִּירוֹת לְכָל גּוֹבְהוֹ, כִּי אִם יִהְיֶה לְהִיפֹךְ, צַר מִלְּמַטָּה וְרָחַב מִלְּמַעְלָה, יִכְבִּידוּ הַפִּירוֹת עַל כְּתִלּוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן וַיִּטּוּ אֶת הַכְּתָלִים, אָף הָאִשָּׁה קִצְרָה מִלְּמַעְלָה וְרָחַבָּה מִלְּמַטָּה בְּדִי שְׁתּוֹכֵל לְקַבֵּל אֶת הַזֶּלֶד.**

משנה

שם התנא כמה דברים שאוסרים את תערובתם מפני חשיבותם, ואמר התנא **הָרָאוּ לְעֶרְלָה, עֶרְלָה - פירות האילן שנשנו שם ששייך בהם איסור ערלה**, הרי הם אוסרים את תערובתם משום ערלה, **וְהָרָאוּ לְכָלֵּא הַכֶּרֶם, כָּלֵּא הַכֶּרֶם - ואלו ששייך בהם איסור כלאי הכרם**, אוסרים את תערובתם משום כלאי הכרם, ומכין שהתנא שנה אגווי פרך ורימוני בדין לא היה צריך לחזור ולשנותם. מקשה הגמרא: **וְלִיתָנִי - שישנה התנא בְּכָרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַכִּית** שהם גדולים וחשובים, **לְעִינֵי חֲמִין בְּפֶסַח - שאם נתערב כיכר חמץ בכיכרות אחרות**, אוסרם בכל שהן, שאף הם דבר שבמניין ואיסורי הנאה. מתרצת הגמרא: **מֵאַן שְׁמַעְתָּ דְאָמַר לִיה - מיהו זה ששמעת שאמר שכיכרות נחשבות לדבר חשוב**, רבי **עֲקִיבָא, הָא תֵּנָא לִיה הָתָם - הרי הוא כבר שנה זאת במשנה בערלה (שם)**, שמבואר שם שלחכמים יש ששה דברים שאינם בטלים מחמת חשיבותם, ורבי **עֲקִיבָא מוֹסִיף אֵף בְּכָרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַכִּית**, שאף הם נחשבים דבר חשוב ואינם בטלים. ומכין שכבר נשנה שם, לא הוצרך התנא לשנות שוב משנה זו.

שנינו בסיוע המשנה: **הָרָי אֱלוֹ אוֹרֵיךְ וְאוֹסְרֵיךְ בְּכָל שְׂהוּא**. הגמרא מבררת מדוע התנא כפל דבר זה. שואלת הגמרא: **לְמַעוּטֵי מָאִי - מה מיעט התנא בזה ששנה שוב שרק אלו אוסרים בכל שהוא**. משיבה הגמרא: **לְמַעוּטֵי דְכָר שְׂבֻמֵּיךְ וְלֹא אוֹסְרֵי הִנָּא, כגון חתיכת נבילה שמותר בהנאה ונמכר במנין**, שאינה אוסרת את תערובתה. **אִי נִמִּי לְמַעוּטֵי דְבַר שְׂהוּא אוֹסְרֵי הִנָּא וְלֹא דְכָר שְׂבֻמֵּיךְ**, כפרוסת חמץ בפסח שאינה אוסרת את תערובתה בכל שהיא.

משנה

משנתנו דנה בין נסך שנשפך ליין היתר, מה דינו: **יֵין נֶסֶךְ שֶׁנִּשְׁפַּל לְבוֹר שְׂהִיָּה בּוֹ יֵין הִיתָר, פּוֹלֵוֹ אוֹסֵר בְּהִנָּא, שייך נסך אוסר בכל שהוא**. רֶכֶן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, תערובתו יין נסך אינה אוסרת בהנאה את יינו של ישראל, אלא **אִם רֶכֶן פּוֹלֵוֹ לְעוֹבֵד בּוֹקְבִים, ונטול מהגוי מעות עבור כל היין שבבור, חוץ מִדְּמֵי יֵין נֶסֶךְ שֶׁבּוֹ - חוץ מהכסף ששוד היין נסך שנפל לבור, שאותו אינו נטול מהגוי שלא לזהות ממין נסך**.

גמרא

הגמרא מבררת כמו מי ההלכה: **אָמַר רַב, הִלְכָה בְּרֶכֶן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂמוּכְרוֹ לְגוּי חוּץ מְדַמִּי יֵין נֶסֶךְ שָׁבוּ, וזה רק באופן שהתערבה חֲכִית בְּחִית - חבית יין נסך בהרבה חביות אחרות, אֲבָל לֹא יֵין בִּינִי, שכשהתערב יין ביין, כל היין אסור בהנאה. ושמא **אָמַר, אִפִּילוֹ אִם נִתְּעַרְבַּ יֵין בִּינִי, הִלְכָה כְּרֵבֵן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂמוּכְרוֹ לְגוּי חוּץ מְדַמִּי יֵין נֶסֶךְ שָׁבוּ, וְכֵן אָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאִפִּילוֹ יֵין בִּינִי הִלְכָה כְּרֵבֵן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. וְכֵן אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר נָחֵן אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אִפִּילוֹ יֵין בִּינִי, וְכֵן אָמַר רַב נְחֻמִּין אָמַר רַבָּה בַר אֲבוּהָ אִפִּילוֹ יֵין בִּינִי. אָמַר רַב נְחֻמִּין, הִלְכָה לְמַעוּטָה, יֵין נֶסֶךְ - שידוע שהגוי ניסך לעבודה זרה, אִם נִתְּעַרְבַּ יֵין בִּינִי, אוֹסֵר כּוֹלּוֹ בְּהִנָּא. ואם התערבה חֲכִית בְּחִית מוֹתֵר, וימכרו כולו לגוי חוץ מדמי יין נסך. אבל בְּסָתָם יֵין שֶׁל גוֹי, שֶׁלֹּא יָדוּעַ אִם הִתְנַסַּךְ לְעַבְדוּתָהּ זָרָה, אִפִּילוֹ יֵין בִּינִי, מוֹתֵר בְּהִנָּא, וימכר לגוי חוץ מדמי יין האיסור.****

גמרא

הגמרא מבררת מה הטעם בכל השנויים במשנתנו. מבררת הגמרא: **תֵּנָא מָאִי קְחָשִׁיב - התנא במשנה, איזה סוג דברים הוא חישב במשנתנו, אִי דְכָר שְׂבֻמֵּיךְ קְחָשִׁיב - אם הוא חישב את הדברים שזרעם להמכר במנין מפני חשיבותם, אם כך יקשה, לִיתָנִי נִמִּי חֲכִיבוֹת נְבִילָה - היה לתנא לשנות גם חתיכות נבילה שאם יתערבו באחרות, יאסרו אותם, כִּי גַם חֲכִיבוֹת נְבִילָה נִמְכְרוֹת בַּמִּנִּין וְאוֹסְרוֹת בְּאִכְלָהּ, וְאִי אוֹסְרֵי הִנָּא קָא חָשִׁיב - ואם התנא חישב דברים שאסורים בהנאה, שמכין שאסורים בהנאה הם חמורים לאסור את תערובתם, יקשה, לִיתָנִי נִמִּי חֲמִין בְּפֶסַח - היה לו לתנא לשנות גם שאם התערבה פרוסת חמץ בפסח באלף אחרות כולן אסורות.**

משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָהּ, וְאִיתִּימָא רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא, הָאִי תֵּנָא תְּרַתִּי אִית לִיה - התנא הזה סבר שמכין שיש שתי מעלות לחשיבות, אוסרים את תערובתם, והיינו שהם דְכָר שְׂבֻמֵּיךְ, וגם אוֹסְרֵי הִנָּא. אבל פרוסת חמץ שהתערבה בפרוסות היתר, הואיל ואין דרכה למנות, בטילה ברוב, וחתיכת נבילה, אף שנמכרת במנין, כיון שמותרת בהנאה בטלה ברוב.**

הגמרא מקשה שיש עוד דברים שנמכרים במנין ואסורים בהנאה. מקשה הגמרא: **וְלִיתָנִי אֲנֹוֹי פֶּרֶךְ וְרִימוֹנֵי בֶּזֶן - שישנה התנא גם אגחים הבאים מפרך, ורימונים הבאים מבדן, שאם הם אוסרים מחמת שהם ערלה או כלאים, והתערבו באחרים אוסרים את תערובתם בכל שהן, דְכָר שְׂבֻמֵּיךְ וְאוֹסְרֵי הִנָּא הוּא - שאף אלו נמכרים במנין ואסורים בהנאה. מתרצת הגמרא: **הָא תֵּנָא לִית הָתָם - התנא כבר שנה דברים אלו שם, במשנה בערלה (פ"ג מ"ו), שמנה****

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף עד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קסז רש"י תוספות

משנה אלו אסורין ואסורין בכל שהו - כל מקום שנתעברו שם - אפילו אחד באלף לא בטיל, ואסורין את כולן. יין נסך - חבית באלף חביות. ועבודה זרה - צורה שעבודה, ונתעברה באלף צורות שאינן עבודה זרה. ועירות לבזבז - דהו נמי איסורי הנאה בדמיון ב'אין מעמידין' (עבודה זרה כט, ב). וציפורי מצורע וחולין שנשחטו בקוצה - איסורי הנאה הן, ובמסכת

קדושין (נו, א) מפרש להו. ושערי נזיר - דאיסורי הנאה הוא, דחתיב (במדבר ו): "ותן על האש אשר תחת זבח השלמים". ופטר חמור - דאסור בהנאה כל זמן שלא נפדה. [ונכשר בחלב] - חתיכת בשר שנתבשלה בחלב, ונאסרה בנותן טעם, וחזרה ונתעברה באלף חתיכות - אוסרת כולן בהנאה. והאי תנא סביר בשר בחלב איסור הנאה, דפלוגתא היא ב"כ להבשר" בשחיטת חולין (קטז, א). ויש שלמידים ממשנתו בדשר בחלב במשעה, וסבורין דהאי "בכל שהו" דקתני - כגון טיפת חלב שנפלה לקדירה או חתיכת בשר קטנה שנפלה לקדירה, ואפילו אין בה נותן טעם, וטעות הוא בידם. דהא מפרשין בגמרא דתנא דבר שבמנין קתני, כגון חתיכה בחתיכות, משום דדרך לימנות חשיב ולא בטיל. ואי בבשר שנתערב טעמו בחלב קמיירי, או בטיפת חלב שנפל לקדירה (ובשרו) - מי הוי דבר שבמנין? ועוד, הא אוקמנא כל איסורין כמחבורה שלא במינו בנותן טעם, ואפילו לרב ושמואל דאמרי במשנהו - בשלא במינו מודו, ובבולה שחיתת חולין אמרינן. בשר בחלב בנותן טעם. שערי נזיר - דבר הנמכר במנין הוא, כמה גיזות בסעל, ועושין מהן שקין. **גמרא** אי דבר שבמנין קחשיב - משום דדרכו לימנות לא בטיל, ואפילו לאו איסור הנאה, נחשוב נמי חתיכות נבילות תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה - דאיכא תרתי לחשיבותא, חדשיב איסור ידידו - הוא דלא בטיל. אבל חמץ, פרוסה בפסח הואיל ואין דרכו למנות בטיל, ומשליך אחד מהן לנדר והשאר נותן לכלבו, וחתיכת נבילה, אף על גב דדבר שבמנין הוא, כיון דלאו איסור הנאה הוא בטלה ברובא, וחזא שדי לכלבים ואינן שרו באבילה. אנווי פריך - מקום, וכן רימוני בדי, אם של ערלה או של כלאי הכרם הן, ונתערבו באלף - כולן ידלקו. האי תנא לא ליה חלב - בסדר זרעים, ומיית לה ב"ביצה שנולדה" (ג, ב) וביבמות ב"הערל" (פא, ב). ולייתי כמרות של בעל הבית - לענין חמץ בפסח, ודבר שבמנין

הוא ואיסורי הנאהו חבית בחבית - דשקיל חדא ושדי בנדרא ואינן נשתרו בהנאה, אבל יין שנתערב ביין - כולו אסור בהנאה. הלכה למעשה - להורות על המעשה. יין נסך, ממש, חבית בחבית מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית, אבל יין ביין - כולו אסור בהנאה. סתם יינן אפילו יין ביין מותר - בהנאה, חוץ מדמי אותו יין. וכן הלכה. משנה

משנה אלו אסורין ואסורין בכל שהו: יין נסך, ועבודה זרה, ועורות לבזבז, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וציפורי מצורע, ושערי נזיר, ופטר חמור, ובשר בחלב, ושעיר המשתלח, וחולין שנשחטו בעזרה - הרי אלו אסורין ואסורין בכל שהו. גמרא תנא מאי קחשיב? אי דבר שבמנין קחשיב - לייתי נמי חתיכות נבילה, אי איסורי הנאה קא חשיב - לייתי נמי חמץ בפסח! אמר רבי תייא בר אבא, ואיתימא רבי יצחק נפחא: האי תנא תרתי אית ליה, דבר שבמנין ואיסורי הנאה. - ולייתי אנווי פריך ורימוני בדי, דדבר שבמנין ואיסורי הנאה הוא! - הא תנא ליה התם: הראוי לערלה - ערלה, הראוי לכלאי הכרם - כלאי הכרם. - ולייתי פירות של בעל הבית לענין חמץ בפסח! - מאן שמעת דאמר לה? רבי עקיבא; הא תנא ליה התם: רבי עקיבא מוסיף אף פירות של בעל הבית. "הרי אלו". למעוטי מאי? למעוטי דבר שבמנין ולא איסורי הנאה. אי נמי, למעוטי איסור הנאה ולא דבר שבמנין. **משנה יין נסך שנפל לבזר - פולז אסור בהנאה; רבן שמעון בן גמליאל אומר: ימכר פולז לגוי חוץ מדמי יין נסך שבו. **גמרא** אמר רבי הלכה פרכן שמעון בן גמליאל חבית בחבית, אבל לא יין ביין. ושמואל אומר: אפילו יין ביין. וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אפילו יין ביין. וכן אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי חנינא: אפילו יין ביין. וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: אפילו יין ביין. אמר רב נחמן, הלכה למעשה: יין נסך - יין ביין אסור, חבית בחבית - מותר; סתם יין - אפילו יין ביין מותר.**

משנה

אלו אסורין ואסורין בכל שהו יין נסך - פירש הקונטרס: מיירי בחבית יין נסך שנתערב באלף חביות, כדאמרין לקמן בגמרא דדבר שבמנין קחשיב. ועבודה זרה - צורת עבודה זרה שנתעברה באלף צורות. ובשר בחלב - חתיכת בשר שנתבשלה בחלב ונאסרה בנותן טעם, וחזרה ונתעברה באלף חתיכות דהתי - אסורת כולם. והאי תנא

סבר דבשר בחלב אסור בהנאה, כדמוכח בגמרא דהאי תנא אינו קחשיב רק דאיכא תרתי איסורי הנאה דבר שבמנין, ופלוגתא היא בפרק "כל הבשר" (חולין קטז, א) אי אסור בהנאה אי לא. רבותיו של רש"י רוצין לפסוק מתוך משנתו דהבא, דבשר בחלב נאסר במשעה, ומפרשים ד"אסורין בכל שהו" דקתני מתניתין היינו טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר גדולה אף על גב דליכא טעמא, אי נמי חתיכת בשר קטנה שנפלה בקדירה מלאה חלב אף על גב דלא ידוב טעמא. וטעות הוא בידם. דהא מפרש בגמרא דלא מיירי מתניתין אלא בדבר שבמנין כגון חתיכה בחתיכות, ומשום דהוי דרכן להימנות לא בטיל. ואי בטיפת חלב מיירי, או בחתיכת בשר קטנה - הא לא הוי דבר שבמנין, ועוד, הא אסקינן (עבודה זרה עג, ב) כל איסורין שנתורה בנותן טעם, ואפילו רב ושמואל דאמרי: מין במינו במשעה, בשלא במינו מודו, ועוד, שנתעברה שמועטא דטיפת חלב ד"כל הבשר" מיירי בהדיא דבשר בחלב בנותן טעם. **הא** תנא ליה התם הראוי לערלה ערלה כו' - ואם תאמרו: לעיל נמי פריך: ולייתי חתיכת נבילה, היה לו לתרץ משום דהא תנא ליה במסכת חולין פרק "גיד הנשה" (צו, ב), דתנן: חתיכה של נבלה שנתעברה באלף כולן אסורות ויש לומר: והאי גבי חתיכת נבילה ליכא לשוני הכי, דאף על גב דתנא ליה התם בחולין, מכל מקום הדר איבעי ליה למתניהי הכא מוקתני בשר בחלב. וליכא למימר דבא לאשמועינן דבמשנה - זה אינו, דעל כרחך מיירי בחתיכה חשובה הראויה להתכבד, דאי בחתיכה כל דהו - פשיטא דבטלה. וליכא למימר משום דהוי איסור הנאה לא בטלה אף על גב שאין בה חשיבות, שהרי ערלה (וכלאים) וכלאי זכרים איסורי הנאה נינהו, ואפילו הכי אמרינן: יעלו באחד ומאתים. אלא דהאי מיירי בחתיכה חשובה כי הואי דחולין, אלמא הדר תני ליה אף על גב דבשר תנא ליה התם, ולכן היה פריך: ולייתי חתיכה של נבילה. ואם תאמרו: ויין נסך דקתני לה במתניתין, על כרחך מיירי בחביות סתומות, כיון דתרתני אית ליה, ואם כן אמאי נתייה הכא? הא כבר תנא ליה התם במסכת ערלה (פרק ג משנה ו) דקתני: וחביות סתומות! וצריך לומר, דאיצטריך לאשמועינן חומרא אפילו בסתם ינב, אף על פי שאיכא למימר דדין נסך חכא במזכילתין עיקר הוא למתניהי - לכך נתייה אף על פי ששנה כבר במקומות אחרים כהאי גוונא. אבל שאר דברים שאינו שונה אותן כאן כי אם אנב גרר דין נסך - שם אני אומר שלא חש לשנות אותם השנויים במקום אחר. **למעוטי** דבר שבמנין

ואין איסורי הנאה - לכאורה משמע דאמא למעוטי דלא הוי במשעה, ואם כן פליגא דך דהכא להחייא דפרק "גיד הנשה" (חולין ק, א) דקתני התם דחתיכת נבילה אינה בטלה משום דהוי דבר שבמנין, אף על גב דלא הוי איסורי הנאה. וקשיא: דאם כן הוה ליה לתלמודא לאתויי מתניתין דהתם ולמפרכה מינה אהדיא דהכא! לכן ראה לי: למעוטי דאמאי הכא - היינו דלא חשיב הכא דבר שבמנין ולא איסורי הנאה. שלא ירד לשנות רק חיכא דאיכא תרתי. וכחאי גוונא איכא פרק קמא דבבא קמא (ה, א) למעוטי אסור ומפלי, דהוי נמי פירושו שלא ירד לשנותם אף על גב דמחייב עלייהו. **א'** נמי למעוטי איסורי הנאה כו' - הכא הוי דאי למעוטי איסורי הנאה דלא הוי במשעה, אלא בטל כיון דלא הוי דבר שבמנין, כדפירש לקמן. וקשה השתא לא הוי למעוטי דסיפא דומיא דלמעוטי דרישא, דרישא היינו שלא ירד לשנות דבר שבמנין ולא איסורי הנאה, אבל מכל מקום אמת הוא דהוי במשעה, וסיפא אמר דאמא למעוטי דלא הוי במשעה כלל כדפרישית! ושמן יש ליישב: "למעוטי" דסיפא נמי דהיינו שלא ירד לשנות, אבל מכל מקום אמת הוא דאיכא איסורא דהוי במשעה, כגון דברים בפסח שאסור בהנאה, והוי במשעה אפילו בלא חשיבות דבר שבמנין, דהא אפילו תערובת דחמץ בעלמא דהוי במשעה. והשתא נחא, ד"למעוטי" דרישא וריספא מנעט הך שני דברים שהקשה התלמוד מהם. חתיכת נבילה וחמץ בפסח. מידו, הא לא מותקמא אלא לרב דאמר (בפסחים כט, ב): חמץ במשעה. **אמאי** רב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בחבית דאמר ימכר כולו לגוי כו' - ואם תאמרו: וכי פליג רבן שמעון בן גמליאל אסתם מתניתין, דקתני יין נסך במשעה, ואוקמינן בחבית בין החביות, וקאמר במשעה ויש לומר: דרבן שמעון בן גמליאל מוקי לה לענין שלא יכול למכור כל אחד ואחד לבדו, לפי שאינו בטל למידי היין נסך דהתר על ידי ביטול. אבל כל התערובות (כחד) ודאי יוכל למכור חוץ מדמי חבית שבו. הגה

הגה והמחז והמשפך בר - ושל עץ ושל אבן מנגב, וחוזה טהרה. כשאנים מוופים מיירי, ולקמן מוקמין בדרך בה גוי. ואם תאמר: והא רבא אמר לעיל גבי מתניתין: בדרך בה גוי סגי לה בהרהר בעלמא ויש לומר: ומתניתין דלעיל מיירי בגת של ישראל שדרך בה גוי לפי שעה. אבל הבא מיירי של גוי דבליעת טובא, לפי שהרהר פעמים דרך בה גוי.

ואם תאמר: אם כן, היכי פריך בסמוך ממתניתין דקתני דטיג בניגוב במופפין, להך ברייתא דקתני בה. ואם הווי מוופין אסורין, ומאי קושיא? הא אוקימנא מתניתין בשל ישראל וברייא בשל גוים בדפרישיתו ויש לומר: דבמופפין אין לחלק בין של גוים לשל ישראל, לפי שהופת מבליע בשעה מועתה. **דדוה** שיעא - פירש דרב רבינו פטר: כלי שנקב בו ונסחם בותפ אינו חמור בכלי מוופין שהחמירו בו אפילו לפי שעה לפי שמכניסו לקוים, ולא משום דבלע, ולכך רצה רב לחתוי גת של אבן ופותה דדוה שיעא ולא חש דבליעת זפת. ואם כן, תימית זפת הכלי שאין עשוי לקוים - סגי לה בהרהר בכלי עצמו, או ניגוב אם הוא כלי שצריך ניגוב. ולפי זה, ומשפך שלנו שמוופין מעט סביב הברזל - סגי ליה בניגוב כמו המשפך עצמו. מיהו בכלים מוופים יש להחמיר, שהגוים ומצרים **דרש**בא נעוה ארתחו - פירוש: הגעילו התניות הגדולים. מכאן אומר רבינו תם דעירי כבלי ראשון, מדאמר הכא דעל ידי עירוי מפלטי היין הבלוע בגת. דעל כרחק על ידי עירוי קאמר הכא. שהרי גת גדולה וכבידה שאין יכולין לתתה לתוך יורה מרוחתה כדי להגעילה, אלא על כרחק על ידי עירוי קאמר. והשתא, כיון דדוה כבלי ראשון, אם כן הני כלים שנאסרו על ידי כלי ראשון - סגי ליה בהגעלה על ידי עירוי. אבל רבינו שמואל בן מאיר חולק על רבינו תם, ואומר דעירוי כבלי שני הוא לגמרי. והא דמשמע הכא דגת סגי לה בעירוי - שאני יין וסך דתשמישו על ידי צונן, ועיקר דברי רבינו שמואל בן מאיר ורבינו תם מוסכת שבת פרק "כירה" (מב, א). האילפס והקדרה שהעבירן מרוחתין, ושם האריכו. ומסקנא דמילתא, פירש רבינו ברוך דמילתא דעירוי תליא בפלוגתא דרב ושמואל דפרק "כיצד צולין" בפסחים (עו, א) דפליגי אי תתאה גבר אי עילאה גבר, וקימנא לן במאן דאמר תתאה גבר. מיהו, גם עילאה מבשל וממליע כדי קליפה, דאדמוקרי ליה בלע בדאמרין פרק "כיצד צולין", הלכך עירוי אינו לא כבלי ראשון ולא כבלי שני לגמרי, אלא מבשל וממליע הוא כדי קליפה ולא יותר. ואם כן, כלים שנאסרו על ידי כלי ראשון שהם בלועים מעבר לעבר - לא סגי בעירוי, שהרי העירוי אינו מפלטי אלא כדי קליפה ולא יותר. והני קערות שהם בולעות על ידי עירוי, היה נראה כמו כן דסגי להו בעירוי להגעילן, וכן פירשתי בסדר ביעור חמץ בקרובין שבת הגדול שיסד רבינו יוסף טוב עולם: (פחו) וסחרו קדירות אין צריך לפלחא בר וקערות מרוחתין כי שקיל מדרוה עליהו לאנחא. ומיהו אין להלכה כך, אלא צריך להגעילן בכלי ראשון, משום דפעמים שתוחבין הקערות בתוך הכלי ראשון ותוך יורה מרוחתה. והשתא דפירשתי עירוי אינו לא ממליע ולא מפלטי רק כדי קליפה, אם כן הני חביות של גוים סגי להו בעירוי, דומיא דגת דקאמר הכא. **נעוה ארתחו**. ואם היה מנסרין דגנר וקולפן במלקט וברדיטני ומסיר להקליפה של צד היין - סגי בהכי בלא עירוי, דהא כי נעבדי להו עירוי אינו מפלטי עירוי כי אם כדי קליפה בוי. **רבא** כי משדר להו גולפי לחרפניא סחוף וחתים להו אבירציהו - שמעינן מהכא דישאל השולח חביות ריקניות בבית גוי או מעיד לעיר כדי לתקן, צריך לחותמן מבפנים בגחלת או באבן רכה שהיא כאבן סיד, כדי שיהא ניכר אם הגוי נתון לתוכן יין. מיהו יש לדחות, דדוקא לדידהו שהיו חביות שלהם קטנים ונחיים לתת לתוכן יין ולערותם מיד, אבל חביות שלנו שהם גדולים ואינם נחיים לתת לתוכן יין ולערותם מיד - אין לחוש ואין צריך לחותמן. ומכל מקום טוב לחתמיה. אייתמר

משנה גת של אבן שזפתה גוי - מנגבה והיא טהורה; ושל עץ - רבי אומר: ינגב, וחתכים אומרים: יקלוף את הזפת; ושל חרס, אף על פי שקלף את הזפת - הרי זו אסורה. **גמרא** אמר רבא: דוקא זפתה, אבל דרך בה - לא. **פשיטא**, **"זפתה"** תנן! - מהו דתמיא: הוא הדין אפילו דרך בה, והיא דקתני **"זפתה"** - אורחא דמילתא קתני, קא משמע לן. איכא דאמרי, אמר רבא: דוקא זפתה, אבל דרך בה - לא סגי לה בניגוב. **פשיטא**, **"זפתה"** תנן! - מהו דתמיא: הוא הדין דאפילו דרך בה, והיא דקתני **"זפתה"** - אורחא דמילתא קתני, קא משמע לן. דוקא זפתה, אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב. כי ההוא דאמא לקמיה דרבי הוויא, אמר ליה: הב לי גברא דרפי לי מעצרתאי. אמר ליה לרב: זיל בהדיה, וחי דלא מצותת עלי בי מדרשא. **אול** חזיה דהוה שיעא טפי, אמר: הא ודאי בניגוב סגי לה. **בהרי** דקא **אול** ואחי, הוא פילא מתותיה וחוה דהוה מלא חמרא, אמר: הא לא סגי לה בניגוב אלא בקילוף, והיינו דאמר לי חביו: חוי דלא מצותת עלי בי מדרשא. **תנו רבנן**: הגת והמחז והמשפך של גוים - רבי מתיב בניגוב, וחקמים אסורין. ומודה רבי בקנקנים של גוים שהן אסורין; ומה הפרש בין זה לזה? זה מכניסו בקנים וזה אין מכניסו בקנים; ושל עץ ושל אבן - ינגב, ואם היו מוופפין - אסורין. והתנן: גת של אבן שזפתה גוי - מנגבה והיא טהורה! מתניתין דלא דרך בה, ברייתא דדרך בה, אמר מר: הגת והמחז והמשפך של גוים רבי מתיב בניגוב, וחקמים אסורין. והאנן תנן: של חרס, אף על פי שקלף את הזפת הרי זו אסורה! אמר רבא: סיפא דמתניתין אתאן לרבנן. **דרש** רבא: נעוה ארתחו. רבא פי הוה משדר גולפי לחרפניא, סחוף להו אפומיהו וחתים להו אבירציהו, קסבר: כל דבר שמכניסו לקנים, אפילו לפי שעה - גזרו ביה רבנן. **במה מנגבין?** רב אמר: במים, רבה בר בר חנה אמר: באפר. רב אמר במים, במים ולא באפר? רבה בר בר חנה אמר באפר, באפר ולא במים? אלא רב

משנה גת של אבן שזפתה גוי - ואורחא למימרי ביה חמרא פורתא, לעבורי קוטרא דזפתא. מנגבה - מפרש בגמרא: במים ואפר. של עץ - דבעיא ופת טובא ובלעא חמרא טפי, רבי אומר: ינגב בשל אבן, ורבנן פליגי. ושל חרס אף על פי שקילף את הזפת הרי זו אסורה - קא סלקא דעתין דברי הכל היא, ומשום דחרס גופא בלא זפתא בלע ליה לחמרא. **גמרא** אבל דרך בה - בשאניה ופותה, לא בעיא בניגוב אלא הדהוה. **אורחא** דמילתא קתני - שדרך הוופפין לזרוק בו יין. איכא דאמרי אמר רבא דוקא זפתה - ולא דרך בה, הוא דסניא בניגוב. אבל דרך בה - גוי, בגת מוופפת, לא סגי לה בניגוב - אלא בקילוף, משום דעילי חמרא בפילי דזפתא. **דלא** מצותת עלי - לעשותן בהכשר, שלא תפסיד את יינו ומצא צווח עלי. **שיעא** = חלקה. מחץ = כלי שדולין בו מן הבור לחבית. הגת והמחז והמשפך בר - בשל חרס עסקין, מרקתני ספא: של עץ ושל אבן בר, ובשאני מוופפות עסקין, מרקתני סיפא: ואם הן מוופפות - מכלל דכולה רישא בשאני מוופפין, רבי מתיב בניגוב - ולקמן פריך: והא אבן תנן בשל חרס אף על פי שקלף הופת אסורה ומויה בקנקנים - של חרס, אף על פי שאין מוופפין, שאסורין עד שימלאם שלשה ימים מים ומערין מעת לעת, כדאמרין ב"אין מעמדיך" (עבודה זרה לג, א). **מכניסו** - כינוסו של קנקן לקוים, שהוא שוהה בו יין זמן מרובה. ושל עץ ושל אבן - מנגבין והן טהורים דברי הכל, כל זמן שאין מוופפין, ואם היו מוופפין אסורים - עד שיקלוף. והא אבן - תנן: בשל אבן אפילו זפתה מנגבה דברי הכל, ולרבי ינגב בשל עץ, והבא קתני: אפילו בשל אבן דברי הכל אסורין. קשיא בשל אבן דברי הכל אדברי הכל, ובשל עץ קשיא דרבי אורבא! מתניתין דלא דרך בה - הלכך בשל אבן דברי הכל בניגוב סגי, ובשל עץ לרבי ינגב. ברייתא דדרך בה - הלכך אפילו בשל אבן בעי קילוף, וכל שכן בשל עץ. אמר מר: הגת והמחז והמשפך של חרס רבי מתיב בניגוב - הואיל ואינם מוופפין. והא אבן תנן ושל חרס אף על פי שקילף את הזפת הרי זו אסורה - אלמא, אפילו לרבי חרס גופיה בלע ולא סגי בניגוב, ואפילו לא דרך, וכל שכן אבן דאוקמינן ברייתא דרבי חזי סיפא דמתניתין אתאן לרבנן - דחבי קאמרי רבנן: של אבן כי לא דרך בה ינגב, ושל עץ יקלוף, ושל חרס אסורה. ולרבי, של אבן ושל עץ ינגב, ושל חרס יקלוף, כדקתני בברייתא דכשאניה מוופפת סגי בניגוב, אלמא מוופפת ינגב ושוריא. נעוה ארתחו - הגת הרחיצו ברותחין. **נעוה** כמה? "טופח נעוהו בחמץ" כי הוה משדר גולפי = כדים רקים. סחוף להו אפומיהו - כופה אותן שוליתן למעלה ופידן למטה, משום חותם בתוך חותם. וחתים להו אבירציהו - חותם את פי השק בלפי שוליתן. קסבר כי כלי שמכניסו לקנים - אפילו אבן מוסרו לגוי אלא לפי שעה, גזרו בה רבנן כיון עצמא, כי היכי דלא ליתיה לשהיה ביד גוי. **במים ולא באפר** - בתמיה, מי מקרי בניגוב? רב

משנה

משנתנו דנה איך מכשירים 'גת' ו-מקום שדורכים בו את הענבים ועושים מהם יין, שהגוי זיפת אותה ונתן בה מיינו:
גת של אבן - מקום שדורכים בו את הענבים, העשוי מאבן, שזיפתה עובד כוכבים - שציפה אותה עובד כוכבים בזפת, ודרכם היה לשפוך מעט יין על הזפת להעביר את עשן הזפת, ונבלע בזפת מעט מהיין, אם בא ישראל להשתמש בגת מנגבה, והיא טהורה. וגת של עץ שזיפתה עובד כוכבים, רבי אומר, ינגב, וכדין גת של אבן, וחקמים אומרים, אין די בניגוב, כיון שבגת של עץ שמים יותר זפת, וגם הזפת שעל העץ בולעת יותר יין, אלא יקלף את הזפת ואחר כך ינגב. וגת של חרס, אף על פי שקלף את הזפת, הרי זו אסורה, מפני שהחרס עצמו בולע מהיין, ולא רק הזפת.

גמרא

הגמרא דנה איך מכשירים גת שאינה מזופפת לאחר שדרך בה הגוי ענבים: אומר רבא, מה ששנינו שצריך ניגוב בגת של אבן, היינו דוקא אם זיפתה, אבל אם רק דרך בה הגוי ענבים, ולא זיפתה קודם לכן, לא - אין צריך ניגוב, אלא די בהדחת הגת.
תמזה הגמרא: פשיטא, הרי 'זיפתה' תנן במשנה, ומשמע שאם דרך בה ענבים בלא זפת, אינה צריכה ניגוב. משיבה הגמרא: מהו דתימא - היית יכול לומר, שבאמת הוא הדין אפילו אם רק דרך בה הגוי צריכה ניגוב, והאי דקתני - והטעם שנקטה המשנה לשון 'זיפתה', אורחא דמלתא קתני - שנה התנא את דרך בני אדם, שדרכם לתת יין בגת בשעה שמזופתים אותה, ואין כוונתו למעט אופן שהגוי דרך בה, קא משמע לן - לכן השמיענו רבא שאין הדבר כן, אלא כוונת התנא למעט שרק כשמזפת צריך ניגוב, אבל אם דרך העובד כוכבים ענבים בגת שאינה מזופפת, די להכשירה בהדחה.

הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רבא: איפא דאמר - יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, אומר רבא, מה ששנינו שגת של אבן שזיפתה עובד כוכבים נכשרת על ידי ניגוב, דוקא זיפתה, אבל אם דרך בה ענבים בגת מזופפת, לא סגי לה בניגוב - לא די להכשירה להניגוב, אלא צריך לקלף מעט מהזפת, משום שנכנס יין בחריצי הזפת.

תמזה הגמרא: פשיטא, 'זיפתה' תנן במשנה, ומשמע שרק אם זיפתה העובד כוכבים מועיל לה ניגוב, אבל אם דרך בה יין לאחר שזיפתה, אין מועיל לה ניגוב. משיבה הגמרא: מהו דתימא - היית יכול לומר שהוא הדין אפילו אם דרך בה הגוי די לה בניגוב, והאי דקתני 'זיפתה' אורחא דמלתא קתני - ונקט התנא לשון זה, כיון שכך היא הדרך, שנותנים יין בגת בשעה שמזופתים אותה, ואין כוונתו למעט אופן שהגוי דרך בה, קא משמע לן רבא שאין הדבר כן, אלא דוקא זיפתה דיה בניגוב, אבל דרך בה הגוי לא סגי לה בניגוב - לא די לה בניגוב, אלא צריכה קילוף.

הגמרא מביאה מעשה שמתבאר בו כדברי רבא בלשון השניה, שאם דרך הגוי בגת מזופפת צריך קילוף של הזפת: כי הווא דאמא לקמיה דרבי חייא - כמעשה שהיה באדם שגוי זיפת לו את גיתו, ובא לפני רבי חייא, אומר ליה אותו אדם לרבי חייא, הב לי גבא דרבי לי מעצרתא - תן לי אדם יודע לטהר את הגת שלי, אמר ליה רבי חייא לרב, זיל בחדיה - לך עם אדם זה, והוי דלא מצונחת עלי בי מדרשא - וראה לומר לו דרך טובה להכשיר את גיתו, ואל תגרום שיפסד יינו ויבוא לצעוק עלי בבית המדרש. ואל חזיה דהוה שיעא טפי - הלך עמו רב, וראה שהגת חלקה ביותר, אמר רב, הא ודאי בניגוב סגי לה - ודאי שגת זו דיה בניגוב, מכיון שהגוי לא דרך בה. בחדרי דקא אויל ואתי - תוך כדי שהיה רב

מהלך שם, הוא פילא מותתיה - ראה חריצים תחת האבן, והוא דחה מלא חמרא - וראה שאותם חריצים מלאים יין, חזר בו רב ואמר, הא לא סגי לה בניגוב - לגת זו ודאי לא די בניגוב, אלא יש צורך בקילוף, כיון שודאי הגוי דרך בה ולכן נכנס בחריצי האבן יין של הגוי. לאחר שהורה כן, אמר רב, והיינו דאמר לי חביבי - וזו היתה כוונת רבי חייא דודי, שאמר לי, הוי דלא מצונחת עלי בי מדרשא - ראה לומר לו דרך טובה להכשיר את הגת, ואל תגרום שיבוא לצעוק עלי בבית המדרש. שאם הייתי פוסק לו שדי בניגוב, והיה דורך שם ענבים לאחר הניגוב, היה מפסיד את יינו. הגמרא מביאה ברייתא שמבארת איך מטהרים כלי גוים: תנו רבנן, הנת - כלי שדורכים בו ענבים, והמחין - כלי שמוציאים בו יין מהבור לחבית, והמשפף - ששופכים דרכו יין מכלי לכלי, של עובדי כוכבים, העשויים מחרס ואינם מזופפים, רבי מתיר להשתמש בכלים הללו בניגוב - לאחר שינגבם, וחקמים אסרין. ומהו רבי בקנקנים של יין של עובדי כוכבים, שאף שלא זיפתו אותם הן אסורין. מבררת הברייתא: ולדעת רבי, מה הפרש בין זה לזה - מה החילוק בין קנקנים, האסורים, לבין כלים אחרים המותרים בניגוב. משיבה הברייתא: זה מנקים בקנים - בקנקנים, נותן העובד כוכבים את היין כדי שיתקיימו שם זמן מרובה, ולכן אסורים, וזה אין מנקים בקנים - אבל גת ומוחץ ומשפף אינו נותן בהם יין אלא לזמן קצר, ולכן דיים בניגוב. דין נוסף: ואם היו הכלים הללו ו-גת ומוחץ ומשפף של עץ ושל אבן, ואינם מזופפים, ינגב. מסיימת הברייתא: ובכל הכלים הללו, אם היו מזופפים, אסורין, עד שיקלף את הזפת שנבלע בו יין.
הגמרא מקשה סתירה בין הברייתא למשנתנו. מקשה הגמרא: והתנן במשנתנו, גת של אבן שזיפתה עובד כוכבים, מנגבה והיא טהורה, ואילו בברייתא מבואר שגת של אבן מזופפת, אסורה לדברי הכל. ועוד קשה, שבמשנתנו מבואר שלדעת רבי בגת של עץ ינגב, ואילו בברייתא משמע שגת של עץ מזופפת אסורה אפילו לרבי, שהרי לא חלק בזה.
מתרצת הגמרא: המשנה והברייתא אינן עוסקות באותו אופן, אלא מתנינן - במשנתנו מדובר בלא דרך בה הגוי ענבים, ולכן בגת של אבן לדברי הכל די בניגוב, ובשל עץ סובר רבי שינגב, ואילו בברייתא מדובר בדרך בה הגוי ענבים, וכיון שנכנס יין בחריצי הזפת, אפילו גת של אבן אסורה עד שיקלף.
הגמרא מקשה סתירה נוספת בין המשנה לברייתא: אומר רב בברייתא, הנת והמחין והמשפף של עובדי כוכבים, העשויים מחרס, רבי מתיר בניגוב, משום שאינם מזופפים, וחקמים אסרין. וקשה, האנן תנן - הרי שנינו במשנתנו, גת של חרס, אף על פי שקלף את הזפת, הרי זו אסורה, והטעם משום שהחרס עצמו בולע מהיין, וזהו שלא כדברי רבי שסובר שכל הכלים הללו שעשויים מחרס, נטהרים בניגוב. מתרצת הגמרא: אומר רבא, סיפא דמתניתין אתא לרבנן - הסיפא של משנתנו אינה כשיטת רבי, אלא כשיטת חכמים החולקים עליו בברייתא, וסוברים שהגת אסורה.
הגמרא מביאה תנאי נוסף בהכשרת הגיתות: דרש רבא, נעוה אריתו - הרתיחו את הגת שנלקחה מגוי, כלומר, גת של עץ או אבן המזופפת, ודרכו בה, שהתבאר בברייתא לעיל שלדברי הכל היא אסורה עד שיקלף, אם רצונו להשתמש בה מיד, יגיעילנה ברתחים.
הגמרא מביאה חומרא שנהג רבא כששלח קנקנים ביד גוי: רבא, כי הוה משדר גולפי להרפניא - כאשר רבא היה שולח ביד גוי קנקנים ריקים למקום ששמו 'הרפניא', היה נותן אותם בתוך שק, וקחיה להו אפומיהו - והיה הופך את הקנקנים על שפתם, והתים

ודי בכך כדי לטהרם.
 הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא ומבררת במה נחלקו התנאים.
 מקשה הגמרא: הרי הזמן שיש מנת לגת ומבר לכד הוא שנים עשר
 חודש, ואם כן דברי רבן שמעון בן גמליאל תינינו - הם כדברי תנא
 קמא, ובמה נחלקו. מתרצת הגמרא: איכא בינייהו - החילוק
 ביניהם הוא בחורפי ואפלי - באופן שהיה זמן מועט בין גת לגת,
 כגון שהענבים הקדימו להתבשל, ויכלו להביא אותם כבר לגת
 מוקדם, או כשהענבים אחרי להתבשל ונמצא שהזמן עד הגת
 השניה היה זמן רב יותר. שבאופנים אלו לפי שיטת תנא קמא צריך
 שנים עשר חודש, ולרבן שמעון בן גמליאל צריך להמתין עד זמן
 הגיתות הבא.
 הגמרא חוזרת להביא את המשך דברי הברייתא: רבי יוסי אומר,
 הרוצה לטעון מיד - הרוצה לטהר עקלים של שיפה ושל גמי, בלי
 להמתין שנים עשר חודש או מנת לגת. מנעילן במים רותחין, או
 חולקן במי זיתים - מבשלים במים שהתבשלו בהם זיתים. רבן
 שמעון בן גמליאל משום רבי יוסי אומר, אם רוצה לטהרם מיד,
 מניחן תחת צינור שממיו מקלחין, או מנעילן שממיו רותחין -
 שוטפים, והמים הזורמים יטהרו אותם. מבארת הברייתא: וכןהו זמן
 צריך להניחם תחת הצינור או במעין, עונה, ולהלן יבואר מהו
 שיעור עונה.
 מסיימת הברייתא: בדרך שאמרו בגין נסך, כך אמרו בטהרות - כדין
 טיהור הגת מיין נסך, כך גם מטהרים גת טמאה.
 תמאה הגמרא: כלפי לייא - להיכן פונה דבר זה, כלומר, הלא
 ההיפך הוא הנכון, שהרי בטהרות קיימין - הברייתא ששנינו לעיל
 נאמרה לענין טהרת גת טמאה. משיבה הגמרא: אלא כך יש לגרוס
 בברייתא, בדרך שאמרו בטהרות, כך אמרו בגין נסך - כך גם
 מכשירים גת הנלקח מגוי, שלא יהיה יין נסך. ומכאן השיב רבי
 אבהו תשובה לשואליו, שכן היא הדרך לרוצה לטהר את
 העקלים מיין נסך.
 שואלת הגמרא: וכפא הוא שיעור עונה שאמר רבן שמעון בן
 גמליאל. משיבה הגמרא: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן,
 או יום או לילה. רבי חנא שאני, ואמרי לה - ויש שאמרו זאת בשם
 רבי חנא בר שאני, אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, שיעור
 עונה הוא, חצי יום וחצי לילה.
 אמר רב שמואל בר יצחק, ולא פליגי - אמוראים אלו אינם חלוקים
 ששיעור עונה הוא שנים עשרה שעות שלמות, אלא הא - שיעור
 יום או לילה היינו בתקופת ניסן ותרשי, שומני היום והלילה שוים,
 ויום או לילה הם שנים עשרה שעות, והא - שיעור חצי יום וחצי
 לילה היינו בתקופת תמוז ונבט, שהימים והלילות אינם שוים,
 ולכן צריך חצי יום וחצי לילה כדי שיחד יהיו שנים עשרה שעות.
 הגמרא מבררת איך מכשירים כלים נוספים שמשתמשים בהם ליין
 גוים: אמר רב יהודה, הני רוקני דארמא - משמרות של גוים, כעין
 שקים שמניחים בהם שמרים להוציא מהם יין, אם הם דמויא -
 עשויים משער אדם, מדיחן במים, וזהו הכשרם, לפי שאינם
 בולעים הרבה. ואם הם דעמא - עשויים מצמר, מנבבן באפר
 ומים. ודכיתנא - ואם עשויים מפשתן, מישבן - אינו משתמש בהם
 שנים עשר חודש, משום שהפשתן בולע יותר מצמר. ואי איכא
 קמרי - ואם יש קשרים בשקים אלו, שרי להו - צריך להתירם
 קודם שמכשירם, כדי שיצא היין שנכנס לשם.
 הגמרא מבארת איך מכשירים סלים שהשתמש בהם גוי: הני דקול
 ותלאתא דארמא - אותם סלים ומסננות העשויות מענפים,
 שמסננים בהם יין, השייכים לגוי, דחיבי בתבלי דצווי - אם הם
 תפורים בצורי דקל, נצרים קלופים, מדיחן במים ובכך מטהרם, לפי
 שאינם בולעים.

רב אמר שמנגב במים, והוא הדין לאפר - שצריך לנגב באפר
 אחריהם. ורבה בר בר חנה אמר לאפר, והוא הדין למים - שצריך
 לשטוף במים אחרי האפר.
 מבארת הגמרא: ואף שרב אמר שיש להקדים את המים ואילו רבה
 בר בר חנה אמר שיש להקדים את האפר, לא פליגי - לא נחלקו,
 אלא הא ברמיפתא והא בנפשתא - בגת שעדיין היה בה מעט
 לחלוות יין, צריך קודם לשפוף באפר עד שתהא הגת נגובה,
 ואחר כך לשטוף במים. ובגת יבשה, קודם נותן בה מים ואחר כך
 אפר, ומשפשוף.
 הגמרא דנה כמה פעמים צריך לנגב במים ואפר: איתמר - נאמר
 בבית המדרש, בי רב משמיה דרב אמרי - בבית מדרשו של רב
 אמרו בשם רב, שמספר הפעמים שצריך לנגב את הגת שדרך בה
 הגוי, הוא תלת, תלת - שנים ושלש. בגת יבשה צריך שתי
 פעמים, פעם אחת במים ופעם שניה באפר, ובגת שיש בה
 לחלוות יין צריך שלש פעמים, אפר ומים ואפר. ושמואל אמר
 שמספר הפעמים שצריך לנגב את הגת שהגוי דרך בה הוא תלת,
 ארבע - שלש וארבע, בגת רטובה צריך שלש פעמים, אפר ומים
 ואפר כדברי רב, ובגת יבשה צריך ארבע פעמים, מים ואפר ומים
 ואפר.
 הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת רב ושמואל: בסורא מתנו
 קבי - בסורא שנו את מחלוקת רב ושמואל כמו שלמדנו לעיל.
 ובפומבדיתא מתנו - שנו כך, בי רב אמרי משמיה דרב - בבית
 מדרשו של רב אמרו בשם רב, שמספר הפעמים שצריך לנגב את
 הגת הוא תלת ארבע - בגת יבשה צריך שלש פעמים, מים ואפר
 ומים, ובגת רטובה צריך ארבע פעמים, אפר ומים ואפר ומים.
 ושמואל אמר שמספר הפעמים שצריך לנגב את הגת הוא ארבע
 וחמש - בגת רטובה צריך ארבע פעמים, אפר ומים ואפר ומים
 כדברי רב. אך בגת יבשה צריך חמש, מים ואפר, מים ואפר, ומים.
 ולא פליגי - ואין מחלוקת בין מה ששנו בסורא לבין מה ששנו
 בפומבדיתא, אלא מר קא חשיב מאי בתרא, ומר לא קחשיב מאי
 בתרא - בסורא לא חישוב את המים הניתנים לאחר נתינת האפר,
 ולכן מנו בשיטת רב רק שנים ושלש ובשיטת שמואל שלש
 וארבע, אבל בפומבדיתא מנו גם את המים הניתנים לאחר האפר,
 ולכן מנו בשיטת רב שלש וארבע ובשיטת שמואל ארבע וחמש.
 הגמרא מבררת איך מכשירים את הכלים שהשתמש בהם הגוי
 בגת: קעו מיניה מדיחי אבהו - שאלו בני הישיבה את רבי אבהו, הני
 גויי דארמא - מין חבלים המכונים 'גורג', שהיו קושרים בהם את
 הענבים בעת דריכתם ליין שלא יתפורו מכובד הקורה, שהשתמש
 בהם הגוי לצורך יינו, מאי - איך מכשירים אותם.
 אמר להו רבי אבהו, תנייתיה - שנינו זאת בברייתא, הרי שהיו גתיו
 וביית פדיו - מקומות שעושים בהם יין ושמן, מלאין, והיו בלועים
 בהם יין או שמן טמאים, ובקש לעשותן בטהרה - ורצה לטהרם כדי
 שיוכל לעשות בהם יין ושמן בטהרה, ולא יטמאו מהמשקים
 הטמאים הבלועים בהם, חדשין - לוחות גדולים, כמין דלת,
 שנותנים על הענבים לטוחם, ותעדין - הגת עצמה שנותנים בה
 את הענבים, והלולבין - המטאטש שאוספים בו את הענבים
 המתפורים, מדיחן במים, ובכך נטהרו. ותעלין - אותם חבלים
 שקושרים בהם את הענבים המכונים 'גורג', אם הם של גזרין ושל
 בצביון - עשויים מענפים או מקנבוס, מנבבן במים ואפר, משום
 שהם בולעים יותר מהיין של הגוי. ואם הם של שיפה ושל גמי -
 עשויים מדבר הנקרא 'גומא' או מגמי, מישבן שנים עשר חדש,
 כלומר אינו משתמש בהם שנים עשר חודש, שיהיו 'שנים', ומה
 ששתמש לאחר מכאן, יהיה טהור. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
 כדי לטהר עקלים אלו, מניחן ואינו משתמש בהם מנת לגת ומבר
 לבד - מזמן זה של הגיתות והבדים עד זמן הגיתות והבדים הבא,

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף עה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קעא רש"י תוספות

רב אמר מים - תחלה, והוא הדין שצריך אפר אחריה. ורבה בר בר חנה אמר: באפר תחלה, והוא הדין שצריך מים אחריהם. ברטיבתא - שיש בה לחלוות יין, נותן אפר תחלה לשפשף עד שתהא גנובה, ואחר כך מים. ביבשתא - מים תחלה ואחר כך אפר, ומשפשף. תרתי תלת - ברטיבתא תרתי - אפר ומים, ביבשתא תלת - מים ואפר ומים. תלת וארבע

- תלת ברטיבתא - אפר ומים ואפר. ואף על פי שחור ונותן מים להעביר האפר - הנהו מים לא קא חשיב, דלאו לשום נגיבה אלא לנקותו מן האפר. וארבע ביבשתא - מים אפר ומים ואפר, ומים בתראי לא חשיבא. רב לא בעי אפר אלא חדא זימנא, ושמואל בעי אפר תרי זימני, בין ברטיבתא בין ביבשתא. בפומבדיתא מתנו - לרב תלת וארבע כדפרישתי, ולשמואל ארבע ברטיבתא וחמש ביבשתא. דקחשיב מיא בתראי. ולא פליגי - רב ושמואל להאי לישנא דפומבדיתא, אלא לרב לא חשיב מיא בתראי, ושמואל חשיב מיא בתראי. ואית דמפרשי: ולא פליגי (ה"ג) והני לישנין דסורא דפומבדיתא, אלא דסורא לא חשבי מיא בתראי ודפומבדיתא חשבי להו, אבל רב ושמואל פליגי. והכי פירוש דמלתא: תרתי תלת, תרתי ביבשתא - מים ואפר, תלת ברטיבתא - אפר ומים ואפר. ושמואל אמר: תלת ברטיבתא כדאמרת, אבל ביבשתא ארבע - מים ואפר מים ואפר, דבבבולו בעינן אפר תרי זימני, ובפומבדיתא מתנו לרב תלת וארבע, ביבשתא תלת - מים ואפר מים. והיינו נמי כדסורא, אלא דרבי קא חשבי מיא בתראי, וברטיבתא ארבע - אפר ומים אפר ומים. ולשמואל ברטיבתא ארבע כדאמרת, אבל ביבשתא חמש - מים ואפר ומים ואפר ומים, דביבשתא נמי בעי תרי זימני אפר, ולא פליגי הניך דסורא ודפומבדיתא כו'. אבל רב ושמואל פליגי ביבשתא, בין כדסורא בין כדפומבדיתא. דרב לא בעי בה אפר אלא חד זימנא, ושמואל בעי תרי זימני. לשון אבא מורי מנחתו כבוד, והוא נראה בעיני. ודראשון לשון מורי, וקשיא לי בגוהי מכדי ללישנא דסורא רב ושמואל מפילג פליגי, מאי שנא דדברב חשיב מיא בתראי, ובדשמואל לא חשיב מיא בתראי? לשמואל ארבע וחמש איבעי ליה למיתני בשלמא לפומבדיתא, אף על גב דדברב לא חשבי ובדשמואל חשבי - נוחא, משום דפלותגיתיהו דרב ושמואל ליחא אלא במחשב מים בתראי. אלא ללישנא דסורא דסוף סוף פליגי, קשיא לי. גורני = עקלים, ובלעז ריבוסיי, ובורכין אותן סביבות התפוח שלא יתפוח הענבים מכובד הקורה. ורב האי פירש

איתמר? בי רב משמיה דרב אמרי תרתי תלת ושמואל אמר תלת ארבע - פירש הקונטרס לשון ראשון: רב אמר תרתי תלת, ברטיבתא תרתי - אפר מים, תלת ביבשתא - מים אפר ומים. ושמואל אמר תלת ארבע, תלת ברטיבתא - אפר מים ואפר. ואף על פי שנותן מים להעביר האפר, מיא בתראי לא קחשיב. ארבע ביבשתא - מים ואפר מים ואפר, וכמו כן במיא בתראי לא קחשיב. כסורא מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו: רב אמר תלת וארבע, תלת ברטיבתא - אפר מים אפר, ארבע ביבשתא - מים אפר מים אפר. ושמואל אמר ארבע וחמש, ארבע ברטיבתא - אפר מים אפר מים, חמש ביבשתא. ולא פליגי רב ושמואל ללישנא דפומבדיתא, אלא דמר קחשיב מיא בתראי כו'. והקשה בקונטרס: ללישנא דסורא, כיון דפליגי רב ושמואל, דלרב סגי בחד אפר בתרייהו ולשמואל בעינן תרי זימני אפר, מאי שנא דדברב חשיב מיא בתראי, ובדשמואל לא חשיב מיא בתראי? בשלמא ללישנא דפומבדיתא לא פליגי אלא במחשב מיא בתראי! לכך נראה לרש"י בענין אחר שפירש אבוי: רב אמר תרתי תלת, תרתי ביבשתא - מים ואפר, תלת ברטיבתא - אפר מים אפר. ושמואל אמר תלת ברטיבתא - כרב, ארבע ביבשתא - מים אפר מים אפר. בפומבדיתא מתנו: רב אמר תלת ביבשתא - מים אפר מים, ארבע ברטיבתא - אפר מים אפר מים. ושמואל אמר ברטיבתא כרב וחמש ביבשתא. ולא פליגי סורא ופומבדיתא. וגם זה לא נראה, דאם כן היא סבתן הפוכה דרב ושמואל, שהרי רב מיקל ביבשתא יותר מרטיבתא, ושמואל מיקל ברטיבתא יותר מביבשתא. לכך נראה לרבינו יצחק בענין אחר, והכי פירושו: רב אמר תרתי תלת, ביבשתא תרתי - מים אפר, ברטיבתא תלת - אפר מים אפר. ושמואל אמר תלת ארבע, תלת ביבשתא וארבע ברטיבתא. שמואל בא להוסיף ולפרש מיא בתראי, בין ברטיבתא בין ביבשתא. בפומבדיתא מתנו: רב אמר תלת ארבע כפירוש ראשון שבקונטרס, תלת ברטיבתא - אפר מים אפר, ביבשתא ארבע - מים אפר מים אפר. שמואל אמר ארבע וחמש, ארבע ברטיבתא וחמש ביבשתא. בא להוסיף ולפרש מיא בתראי בתרייהו. ולא פליגי רב ושמואל, בין ללישנא דסורא בין ללישנא דפומבדיתא, אלא דרב לא חשיב מיא בתראי ושמואל חשיב מיא בתראי. דכיתנא

רב אמר: במים, והוא הדין לאפר; רבה בר בר חנה אמר: לאפר, והוא הדין למים; ולא פליגי: הא ברטיבתא, הא ביבשתא. איתמר, בי רב משמיה דרב אמרי: תרתי תלת, ושמואל אמר: תלת ארבע. כסורא מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו, בי רב אמרי משמיה דרב: תלת ארבע, ושמואל אמר: ארבע חמש, ולא פליגי: מר קא חשיב מיא בתראי, ומר לא קחשיב מיא בתראי. בעו מציגה מרבי אבהו: הני גורני דארמא, מאי? אמר להו רבי אבהו, תניתוה: הרי שהיו גתיו וביתו בדיו טמאין, ובקש לעשותן בטהרה - תדפון והעדרשין ותלולבין מדיחן, ותעקלון של נצרין ושל בצבין מנבבן, ושל שיפה ושל גמי מישנן שנים עשר חדש; רבן שמעון בן גמליאל אומר: מניחן כנת לנת ומבד לבר. היינו תנא קמא! - איכא בינייהו חורפי ואפלי. רבי יוסי אומר: הרוצה לטהרן מיד - מנעילן ברותחין או חולטן במי זיתים; רבן שמעון בן גמליאל משום רבי יוסי אומר: מניחן תחת צינור שממיו מקלחין או במעין שממיו רודפין, וכמה? עונה; בדרדך שאמרו ביין נסך, כך אמרו בטהרות. כלפי לייא? בטהרות קיימינן! - אלא: בדרדך שאמרו בטהרות, כך אמרו ביין נסך. כמה עונה? אמר רבי הויה בר אבא אמר רבי יוחנן: או יום או לילה. רבי תנא שאינה, ואמרי לה רבי תנא בר שאינה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: חצי יום וחצי לילה. אמר רבי שמואל בר יצחק, ולא פליגי: הא בתקופת ניסן ותשרי, הא בתקופת תמוז וטבת. אמר רב יהודה: הני רווקי דארמא, דמויא - מדיחן, דעמרא - מנבבן, דכיתנא - מישנן, ואי איכא קמרי שרי להו. הני דקולי ותקלתא דארמא, דחיטי בתבלי דצורי - מדיחן

דצבתא

עקלים השנויים כאן כגון "ועקל בית הבד", עשוין במין קופה מסורגת במצודה, ואחרי חסיחת היתים נותן הגפת באותו עקל, ומניח עליו ומכביר להוציא המשקה הנשאר. הני גורני דארמאי כיצד מנבבין דריפין = העשוין במין דלת, ונותנין על התפוח. חולובין = טאטיא, אשקיפא שמכבד בה הענבים המתפוחין לאוספן. ותקדשיש - היינו גת עצמה שקורין מייט. מדיחן - במים. ועל משנה זו יש לסמוך שאין צריך אפר לגת, מדפשיט מיתה רבי אבהו ולא אמרינן: זו אינה משנה, דקתני בה דסגי לגת בהדחה, ומתניתין דקתני דבעי ניוגב, שמע מינה קמו בה רבנן בתראי ופשיט הלכתא כותחיה. העקלים של נצרים = שבטים. ושל בצבין = קנבוס, בלעי טפי, ובעו ניוגב באפר ומים. ושל שיפא - פיירי, ושל גמי = יונק, בלעי טובא. חריפ ואפלי - מגת לגת, פעמים שהן יותר משנים עשר חדש דאפלי, ופעמים שהן פחות כגון בחריפ. הכי גרסינן בתוספתא: חולטן ברותחין או מולגן במי זיתים. דרך לבשל זיתים להוית רכין להוציא שוממן, חולטן, אשקל"ר בלעז, כמו "לחלוט ולאשששה" (פסחים לו, ב). ורופין = ריבד"ש, שוטפין. וכמה - מניחן שם? עונה, ולקמן מפרש כמה עונה. בתקופת ניסן ותשרי - שדיום והלילה שוין - או יום או לילה, ותקופת תמוז וטבת שאין יום ולילה שוין - חצי יום וחצי לילה, דשתים עשרה שעות שלמות בעינן. ריווקי - משמרת. מבין שקן שנחננין בהן מדרים להוציא את יין. דמויא - של שער אדם, ולא בלעי טובא. כיתנא - בלעי טפי מעמרא. חלתא = כוורת של שבטים שמסננין בה יין, כתבלי דצורי = חבלים של צורי דקל. דצבתא

דבינתא מיישגן - אומר רבינו תם: דמפות וסדינן שלנו ששור בין נסך אין צריך ליישגן, מדלא קאמר כל כלי פשתן סתם, אלא הני כלים שמנו חכמים שהיו בקיין דוקא בבליעתן, ואין לחלק בין יין נסך שהוא צונן ובין שאר איסור רותח שנפל על המפות - והכל יש להחיר בכבוש כלי שני, כי רדאי ידוע שעל ידי כבוש גדול שחובטין במה וכמה פעמים אי אפשר שלא יצא האיסור. ושמוא יש לחלק בין איסור שנדבק לשאינו נדבק כל כך, כמו שמחלק בפרק "התערובת" (ובזה"ע עט, ב).

הסכין שפה ודיא טהורה - בגמרא מוקי לה לחתוך בה צונן, ולא דמי לסכין ששחט בה טרפה דסגי בקנינו אבליותא פרק קמא דחולין (ח, ב), דהיינו סכין של גויים שבלעו שמונניו טובא, אבל סכין ששחט בה טרפה מומת הדם דרשוי - אין השמונניו נבלע. **מים** שהגדה טובלת - אף על גב דרביעית סגי להטביל מחטין וצנינויות מדראיתא - היינו טבילת טומאה, אבל טבילת כל מדין חידוש הוא ובעי ארבעים סאה. **והלכתא** כסופו - היינו כלים שמחפזין באבר מבפנים, אבל אם מחפזין מבחוץ, וכן כלי עץ המחושקן סביב ברזל מבחוץ, אפילו למאן דאמר הכל חולק אחר המעמיד - אין צריכין טבילה כיון דאין משתמשין בהן דרך המתכת, דכלי סעודה האמורים בפרשה היינו משתמשין בהן. **אבלי** שאולין לא - אמור רבינו שמואל: ישראל ששאל כלי מישראל חבירו שקנה מנוי - צריך טבילה, כיון שבא לידי חיוב טבילה ביד ישראל ראשון. **א** משום דקסבר משכנתא כוביני - ויכין דלא איפשיטא מטבילין למשכנתא בלא ברכה, ואם יש לו כלי שקנה מן הגוי המחויב טבילה - יטביל זה עמו ויברך על שניהם. והנותן כלי לאומן גוי לתקן, ואפילו למאן דאמר אומן קונה בשבח כלי - אין צריך טבילה, כיון דאין שמו עליה, דלא הוי כמעשה שהיה שהיו הכלים של מדין. והמכור כלי לגוי חוזר ולקח ממנו - צריך טבילה כיון שנקרא על שם גוי. אבל הממשכן כלי לגוי חוזר ופדה - אין צריך טבילה, אף על גב דמספקא ליה לתלמודא אי משכנתא כוביני, לענין הא דרבי פשיטא דלא הוי כוביני. **מגעילין** ומטבילין וכן טהורין - לאו דוקא מגעיל ואחר כך יטביל, אלא אפילו מטביל ברישא, דרך טבילה אינה בשביל טומאה ודליהו כטובל ושרץ ביה, דאפילו חרשים צריכין טבילה. ותנן גמי: סכין - שפה ודיא טהורה, אף על גב דלא טהרה לגמרי, שהרי צריכה גיעול לחתוך רותח, אפילו הכי מטבילין בה צונן. והא דתני בבביתא מגעילין ברישא - משום דחמירא מפני האיסור. **ובולן** שנשתמש בהן - למאן דתני מותר נקט שפיר "עד שלא יטביל", אבל מאן דתני אסור - אין לאסור אם נשתמש בו קודם טבילה. מיהו איכא למימר דגורו אטו קודם הגעלה וליבון, בת

דצבתא - לנגבן, **דכיתנא** - מלישגן, **ואי אית בהו קיטרי שרי להו**. **איתמר**: **עם הארץ שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות** - רבי ורבי חייה, **חד אמר**: **אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הגת פולה טהורה, וחד אמר**: **כל הגת פולה נמי טמאה. ולמאן דאמר**: **אשכול וכל סביבותיו טמאים וכל הגת פולה טהורה, מאי שנא מהא דתנן**: **שרץ שנמצא ברחים** - אינו מטמא אלא מקום מגעו, **ואם היה משקין מהלך** - הפל טמא? - **התם לא מפסק ולא מדי, הכא מפסקי אשכולות**. **אורו ליה רבנן לרבי ירמיה, ואמרי לה לבריה דרבי ירמיה, דרבירי האומר**: **אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הגת פולה טהורה. משנה הלוקח פלי תשמיש מן הגוים, את שדרבו להטביל** - **ויטביל, להגעיל** - **יגעיל, ללבן באור** - **ילבן באור**. **השפוד והאסכלא** - **מלבנן באור**. **הספין** - **שפה והיא טהורה. גמרא תנא**: **וכולין צריכין טבילה פארבעים סאה. מנהני מילי? אמר רבא, דאמר קרא**: **"כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר"**, **הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת. תני בר קפרא**: **מתוך שנאמר** **"במי נדה"** - **שומע אני שצריך הוצאה שלישי ושביעי? תלמוד לומר**: **"אף"**, **חלק; אם כן, מה תלמוד לומר**: **"במי נדה?" מים שגדה טובלת בהן, הוי אומר**: **ארבעים סאה. איצטריך למיכתב "וטהר"**, **ואיצטריך למיכתב "במי נדה"**, **אי כתב "וטהר"**, **הוי אמרינא**: **"וטהר" כל דהו** - **כתב רחמנא "במי נדה"**, **ואי כתב רחמנא "במי נדה"**, **הוי אמרינא**: **הערב שמים בגדה** - **כתב רחמנא "וטהר"**, **לאלתר. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא**: **אפילו פלים חדשים במשמע, דהא ישנים וליבן פחדשים דמו, ואפילו הכי בעי טבילה. מתקיף לה רב ששת**: **אי הכי, אפילו וואו דסרבלא נמי! אמר ליה**: **כלי סעודה אמורין בפרשה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא**: **לא שנו אלא בלוקחין וכמעשה שהיה, אבל שאולין לא. רב יצחק בר יוסף זבן מנא דמךדא מוגו, סבר להטבילה, אמר ליה הווא מרבנן ורבי יעקב שמויה**: **לדידי מפרשא ליה מיניה דרבי יוחנן** - **כלי מתכות אמורין בפרשה. אמר רב אשי**: **הני כלי זכוכית, הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, ככלי מתכות דמו. קוניא** - **פליגי בה רב**

דצבתא - מין גמי, לישקא. שרי להו - מתירן ואחר כך מנגבן, שהיו נבלע בקשרים. **ונגע באשכולות** - ודן מוטלות בין, ברחים - שטוחין בהם וזיתים קודם נתניתן לכד, ואחר כך נותן בבר וטוען בקורה. **לא מפסיק מיד** - שהמשקה מתברך, ובזיתים אין אשכולות. **משנה את שדרבו להטביל** - כלומר, כלי הראוי לטהר בטבילה אין צריך תיקון אחר, כגון כלי שתשמישו על ידי צונן - יטביל ותו לא צריך להגעיל - במים רותחין, כגון כלי שתשמישו בכך, דהיינו יורות וקדירות של מתכת - יגעיל. ובגמרא מפרש דבעי נמי טבילה. **לבן באור** - כדמפרש ואזיל. **השפוד והאסכלא** - שתשמישן על ידי צלי. **אסכלא** = גירדל"א. **שפה** - לוטשה באבן של נפחים, מול"א בלעז. **שפה** - לשון שופטא. **לימיר בלעז. גמרא תנא וכולן** - אף הגנעלים והמלונגים. **כל דבר אשר יבא באש** - שנשתמש בו בני מדין על ידי האור - תעבירו באש. כעין בולעו לאיסור פילטוס, כדאמרן: כבולעו כך פולטו. **וטהר** - קרא יתירה הואי "וטהר". **במי נדה יתמא** - בבלי מדין כתוב. **בכל דהו** - אפילו במקומו חסר. **וואו דסרבלא** = מספרים שגוזזים בהן בגוי צמר. **הואיל וגזירת הכתוב היא ולא משום פילוס איסור**, דהא חדשים ולא בלעי מדיי מצרכת לה טבילה. **כלי סעודה אמורין בפרשה** - דהכתוב "כל דבר אשר יבא באש", ואין דרך להשתמש על ידי האור אלא כלים של צורכי סעודה, ובזה"ע כתוב "וטהר" - טבילה, אבל וואו דסרבלא לא. **מנא דמךדא** = אדמה וצפני בקר מעורבין, ועשין מהן כלי. **כלי מתכות אמורין** - לענין טבילה בכלי גוים, דכתיב (במדבר לא) "אך את הזהב" וגו'. **זכוכית** - שנשתבר, ראוי להתיכו ולעשותו כלי. **הכי גרסינן**: **הואיל ונשתברו יש להן תקנה בכלי מתכות דמו** - **הואיל וכי מתבר חזו לתקנתו על ידי התכה** - ככלי מתכות דמו ובעי טבילה. **קוניא** = פלומיירי, תחלתו של חרס וצופין אותו בחופיא של אבר. ותשמישו על ידי צונן, וניקח מן הגוים. בתחלתו - ולא בעי טבילה, דלאו מתכות הוא. **כסופו** - בחר סופו אולקין, שחפזו מתכות, וכלי מתכות הוא ובעי טבילה. **בלקוחין** - שנחלטו ביד ישראל, ובמעשה שהיה - במדין, שהיו חלוקין לרם לישראל הכלים. **לאלתר** - שלא לפדות עוד. **יגעיל גוים דאמר רחמנא** - במדין, דכתיב "תעבירו באש וטהר" דבעי הגעלה, היכי משכחת לה?

בת

אחא ורבינא, חד אמר: **בתחלתו, וחד אמר**: **כסופו. והלכתא**: **כסופו. איבעיא להו**: **משכנתא, מאי? אמר מר בר רב אשי**: **אבא מישגן ליה גוי קסא דכספא, ואמבליה ואישתי ביה, ולא דענא אי משום דקסבר**: **משכנתא כוביני דמיא, אי משום דחיו לגוי דרעמיה לשקיעיה. תנו רבנן**: **הלוקח פלי תשמיש מן הגוים, דברים שלא נשתמש בהן** - **מטבילין והן טהורין**; **דברים שנשתמש בהן על ידי צונן, גגון פוסות וקתוניות וצלוחיות** - **מדיחין ומטבילין והם טהורין**; **דברים שנשתמש בהן על ידי חמין, גגון תולדות הקומקמסון ומחמי חמין** - **מגעילין ומטבילין והן טהורין**; **דברים שנשתמש בהן על ידי האור, גגון השפודין והאסכלאות** - **מלבנן ומטבילין והן טהורין. וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל ושלא ילבן** - **תני קרא**: **אסור, ותנא אידך**: **מותר! לא קשיא, הא כמאן דאמר**: **נותן טעם לפגם** - **אסור, הא כמאן דאמר**: **נותן טעם לפגם** - **מותר. ולמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר, יגעיל גוים דאמר רחמנא היכי משכחת לה? אמר רב חייה בריה דרב הונא**: **לא אסרה תורה אלא קדירה**

בת

בְּצִבְיָהּ - ואם הם תפורים במין גמי, צריך לְנַנֵּךְ, כיון שהם בולעים
 מהין, ובכך מכשירים. ודְּכִינָא - ואם הם תפורים בפשתן, מִיִּשְׁנָן
 - אינו משתמש בהם שנים עשר חודש. וְאִי אֵית בְּהוּ קִיפְרִי - ואם
 יש קשרים באותם סלים ומסגנות, שְׂרִי לְהוּ - צריך לפתוח את
 הקשרים לפני שמנגבם, כיון שהיין נבלע בקשרים.
 הגמרא מביאה מחלוקת בענין טמא שנגע באשכול הנמצא בגת,
 אם מטמא את כל הגת: אֵיתְמַר, עַם הָאָרֶץ, שגורו עליו חכמים
 טומאה, שְׁהוּשִׁים יְדוּ לְגַת וְנִנְעוּ בְּאֶשְׁכּוּלוֹת, והם מוטלים ביין, רבי
 וְרַבִּי חִיָּא נחלקו בדבר, חֲדָא אָמַר - אחד מהם סובר, שְׁאֶשְׁכּוּל וְכָל
 האשכולות שִׁכְבִּיבֹתָיו טָמְאִין, ואילו כָּל הַגַּת כּוֹלֶה שְׁאִינָה נוגעת
 באשכול זה, מְהוּרָה. וְחֲדָא אָמַר - ואחד מהם סובר שְׁכָל הַגַּת כּוֹלֶה
 נָמִי - וגם כן טָמְאָה, ואף מה שאינו נוגע באשכול זה.
 הגמרא מבארת מדוע מצאנו במקום אחר, שמשמאים רק את
 מקום נגיעת הטומאה. מקשה הגמרא: וְלִמָּאן דְּאָמַר שְׁאֶשְׁכּוּל וְכָל
 שִׁכְבִּיבֹתָיו טָמְאִין וְכָל הַגַּת כּוֹלֶה מְהוּרָה, יקשה, מָאי שְׁנָא מְהָא דְתַנֵּן
 - במה שונה דין זה מהדין ששינו במשנה (טהרות פ"ח מ"ח), שְׂרִיר
 שְׁנִמְצָא בְּרִחִים שטוחנים בהם את הזיתים קודם נתינתם לבית הבר,
 אִינוּ טָמְאָה אֵלָּא מְקוֹם מִנְעוּ, אבל במה שלא נגע אינו מטמא. וְאִם
 הָיָה (משקין) [מִשְׁקָתָן] מְחֻלָּה - שפור ברייתם, ונגע השרץ במשקה,
 הֵבֵל טָמֵא, גם מה שלא נגע בו השרץ. ומדוע בעם הארץ שנגע
 באשכול אחד, לא מטמאים את כל מה שנמצא בגת, אף שיש
 חיבור של היין שם.
 מתרצת הגמרא: תָּם, לגבי זיתים, לֹא מְפַסֵּק וְלֹא מִידִי - אין
 אשכולות שיפסיקו בין מה שהשרץ נגע לשאר הדברים, ולכך
 הכל מתחבר על ידי המשקה ונטמא, אבל תָּם, לענין עם הארץ
 שנגע באשכול, מְפַסֵּק אֶשְׁכּוּלוֹת - יש את האשכולות האחרים
 שהם מפסיקים בין האשכול שהעם הארץ נגע בו לשאר הגת,
 ולכך כל הגת אינה נטמאת.
 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בעם הארץ שנגע באשכול אחד:
 אִזְדוּ לִיה - הורו רבנן לְרַבִּי יְרֵמְיָה, וְאָמְרִי לָהּ לְבָרִיה דְּרַבִּי יְרֵמְיָה -
 ויש אומרים שדורו כן לבנו של רבי ירמיה, שהדין הוא בְּדַבְרֵי
 הָאוֹמֵר אֶשְׁכּוּל וְכָל שִׁכְבִּיבֹתָיו טָמְאִין, וְכָל הַגַּת כּוֹלֶה מְהוּרָה.

משנה

משנתני עוסקת בכלים הנקנים מגוי, ומבארת שיש לטובלם,
 ופעמים שטעונים הכשרה, ומפרטת את אופני ההכשרה: תְּלוּקָה
 כְּלִי תְשָׁמִישׁ - כלים המשמשים לטעודה מן הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, אֵת
 שְׂדֵרְבּוֹ לְתַבְטִיל - כלי הראוי להכשירו על ידי טבילה, דהיינו שאין
 בו בליעת איסור לפי שתשמישו על ידי צונן, וְתַבְטִיל - יטבילנו
 במקוה ודיו. כלי שדרכו לְהַנְעִיל - שראוי להכשירו על ידי הגעלה
 במים רותחים, כגון, קדירות של מתכת שתשמישם על ידי בישול,
 יַנְעִיל. כלי שדרכו לְלַבֵּן בָּאוֹר - שראוי להכשירו על ידי שמכניסו
 אל תוך האש ממש, יִלְבֵּן בָּאוֹר - צריך להכשירו על ידי ליבון. על
 כן, הַשְׁפִּיד - ברזל שתוחבים בו בשר לצליה, וְהַאֲכִילָא - רשת
 מברזל שצולים עליה בשר, מְלַבֵּן בָּאוֹר.
 המשנה מבארת כיצד מכשירים את הסכין הנקנה מגוי: תְּסַבִּין,
 שְׁפָה - משחיה על גבי אבן של נפחים, וְהוּא מְהוּרָה - כשרה
 להשתמש בה.

גמרא

הגמרא מבארת שכל הכלים הנקנים מגוי צריכים גם טבילה
 במקוה. אומרת הגמרא: תָּנָא - שנה התנא בברייתא, וְכוּלָן - גם
 הכלים שצריכים הגעלה או ליבון, מלבד זאת, צְרִיכִין מְבִילָה

בְּצִבְיָהּ סָאָה, מבררת הגמרא: מְנַהֲנֵי מִילִי - מהיכן למדנו דברים
 אלו. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא, דְּאָמַר קְרָא לגבי הכלים שלקחו
 ממדין במלחמה, 'כָּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ, וְיִטְהַר'
 (במדבר לא כג) - כל דבר שתשמישו על ידי אש, ככלים שמבשלים
 בהם, צריך להכשירו גם על ידי האש. ותיבת 'וטהר' מיותרת,
 וממנה למדים שהוֹסִיף לָהּ הַכְּתוּב, שגם לאחר שהכשירו באש,
 צריך עוד מְהוּרָה אַחֲרָה, והיינו להטבילו.
 הגמרא מבארת שאין צריך להוות על הכלים ביום השלישי
 והשביעי: תַּנִּי וְ-שְׁנֵיהּ בְּרַ קְרָא, מְתוּף שְׁנַאֲמַר (שם) בהמשך הפסוק
 'אֶף כְּמִי נָדָה יִתְחַטֵּא, שׁוֹמֵעַ אֲנִי - יכול אני לפרש שכוונת התורה
 לומר, שְׂצִירָה הָאֵלָּה על הכלי ביום השלישי וביום השביעי, כדין כלי
 שנטמא בטומאת מת, שכן מים שמוזים על טמאי מתים, קריים 'מי
 נדה'. תְּלִמּוּד לֹאֵמַר - אמרה התורה 'אֵף', ומתיבה זו למדים שְׁחֵלֵךְ
 - מיעט הכתוב כדין הכשר כלי מדין שלא יהיה ממש כמו כלי
 הטמא בטומאת מת, ולא צריך בהם הזאת שלישי ושביעי. אִם כֵּן
 שאין צריך הזאה, מַה תְּלִמּוּד לֹאֵמַר - מה מלמדנו הכתוב, שאמר
 'כְּמִי נָדָה', שפירושו 'מי הזאה', והלא אין צריך הזאה. אלא באה
 התורה לומר, שצריך לטבול את הכלי במים שְׁאִשָּׁה נָדָה מוֹכֵלֶת
 בָּהּ, הוּא אוֹמַר - דהיינו במקוה של אֲבִיעִים סָאָה.
 רבא ביאר לעיל שלמדים דין טבילה בכלי הנקנה מגוי, מהפסוק
 'וטהר', ואילו בר קפרא ביאר שלמדים זאת מהפסוק 'במי נדה',
 הגמרא מבארת מדוע צריך את שני הפסוקים: וְאִצְטְרִיךְ לְמִיכְתָּב
 'וטהר', וְאִצְטְרִיךְ לְמִיכְתָּב 'כְּמִי נָדָה', משום דאי קָתַב רַק 'וטהר',
 הָיָה אֲמִינָא - הייתי יכול לומר, 'וטַהֵר' כָּל דְּהוּ - שדי במקצת
 טהרה, דהיינו להטביל את הכלי במקוה חסר, לְכַךְ קָתַב רַחֲמֵנָא,
 'כְּמִי נָדָה', לומר שצריך ארבעים סאה כמים שנדה טובלת בהם.
 וְאִי קָתַב רַחֲמֵנָא 'כְּמִי נָדָה' ללמדנו שצריך טבילה כנדה, הָיָה
 אֲמִינָא - הייתי יכול לומר שצריך גם הַעֲרֵב שְׁמֵשׁ כְּנֶדֶה - שאין
 הכלי נטהר עד שתשקע השמש של יום הטבילה, כמו נדה שאינה
 נטהרת לאכול בתרומה עד שתשקע השמש של יום הטבילה, לְכַךְ
 קָתַב רַחֲמֵנָא 'וטַהֵר', ללמדנו שהכלי נטהר לְאֵלָתָהּ - מיד לאחר
 שנטבל.
 הגמרא מבארת שלא רק כלים ישנים צריכים טבילה, אלא גם
 כלים חדשים טעונים טבילה: אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבוּהִי,
 אֲפִילוּ כְלִים חֲדָשִׁים שִׁנְקוּ מִגּוֹי כְּמִשְׁמַע - כלולים הם במשמעות
 הפסוק, וצריכים טבילה. דְּהָא יִשְׁנִים וְלִיבָנָן בְּחֲדָשִׁים דְּמוּ - שהרי
 כלים ישנים לאחר ליבונם, הרי הם ככלים חדשים שלא בלוע בהם
 מבישולי הגוי, וְאֲפִילוּ חֲבִי כְּעִי -[צריכים] מְבִילָה, ומעתה יש
 ללמוד מפסוק זה, שגם כלים חדשים ממש, צריכים טבילה.
 מְתַקֵּף לָהּ רַב שְׁשֵׁת - הקשה רב ששת על דברי רבא בר אבוא,
 מִכָּךְ שגם כלים חדשים טעונים טבילה, מוכח שאין הטבילה משום
 בליעות האיסור, אלא גזירת הכתוב היא לטבול כלי הנקנה מגוי,
 אִי חֲבִי - אם כן, אֲפִילוּ וְזוּא דְּסַרְבְּלָא נָמִי - אפילו מספריים שגוזזים
 בהם בגדי צמר, נחייבם בטבילה. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַב
 נחמן לרב ששת, כְּלִי סְעוּדָה אֲמִזְרִין בְּפִרְשָׁה - בפרכת מדין מדובר
 רק לגבי כלים של צורכי סעודה ולא בשאר כלים, ולכך אין לחייב
 בטבילה את שאר הכלים הנקנים מגוי.
 הגמרא מבארת שהשואל כלי מגוי אין צריך להטבילו: אָמַר רַב
 נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבוּהִי, לֹא שְׁנֵי אֵלָּא בְּלִקְחוּן - לא נשנה דין
 טבילת כלים, אלא בקנויים מגוי, וְכַמְעָשָׂה שְׁהִיָּה - וכמו המעשה
 במדין שנעשו הכלים של ישראל לגמרי במלחמה, אֲמָל בְּכָלִים
 שְׁאֻלוּן, לא נאמר דין טבילה.
 הגמרא דנה על כלים העשויים מאדמה אם צריכים טבילה.
 מביאה הגמרא מעשה: רַב יִצְחָק בְּרַ יוֹסֵף, וְכֵן מָנָא דְּמִרְדָּא מְעוּבָד

אחד, נצריך את שניהם, משום שכבר למדנו שלא מועיל זה בלא
זה. אבל באופן שהמשניות שנויות עכשיו, שבכל משנה יש רק
דין אחד, אין לומר 'גיד עליו רע', ועל כרחך שבמשנתנו צריך
רק ליבון ובקדשים צריך רק הגעלה, וחזרת הקשיא מדוע
בקדשים לא צריך ליבון.
אָלָא אָמַר רַבָּא, קִדְּשִׁים הָיוּ מְעַמְּיָהוּ - הטעם שבקדשים צריך רק
הגעלה ולא ליבון, הוא כְּדֵרֵךְ נִחְמָן אָמַר רַבָּא בְּרַב אֲבוּהִי, דְּאָמַר, כָּל
יוֹם יוֹם נַעֲשֶׂה גִיעוּל לְחִבְרֵי - כל יום שמבשלים בכלי, נעשה אותו
בישול הגעלה לבישול של היום הקודם, ונמצא שלפני שמספיקות
הבליעות להיות 'נותר' כבר נפלטו, ולעולם לא יהיה בדפנות הכלי
בליעות של איסור.
הגמרא מבררת את תירוצו של רבא. שואלת הגמרא: תינה
שְׁלָמִים - תירוצו של רבא מוכן, כשיש בכלי בליעות של קרבן
שלמים, דְּכִין דְּלִשְׁנֵי יָמִים מִיְהִיבָלִי - שכיון שקרבן שלמים נאכל
לשני ימים, נמצא דמְקַמֵּי דִּינְהוּ נוֹתֵר קָא הוּי גִיעוּל - קודם שיעשו
הבליעות מאתמול 'נותר', הרי יצאו הבליעות על ידי הבישול של
היום השני, **אָלָא חֲטָאָת** - אבל כשמבשל קרבן חטאת, כִּין דְּלִיּוֹם
וְלִילָה מִיְהִיבָלִי - כיון שבשר חטאת נאכל רק ליום ולילה, נמצא
דְּכִי מְכַשֵּׁל בֵּה הָאִידָנָא -היום! חֲטָאָת, למחרת בבוקר כבר הוּי
נוֹתֵר, וכי הָרֵד - וכשחוזר ומְכַשֵּׁל בֵּה לְמַחֵר אוֹ שְׁלָמִים אוֹ חֲטָאָת,
קָא פְּלִיט נוֹתֵר דְּחֲטָאָת דְּהָאִידָנָא בְּחֲטָאָת וְשְׁלָמִים דְּלְמַחֵר - יפלט
הנותר של החטאת של היום הראשון הבלוע בדפנותיו, בקרבן
חטאת או שלמים שבישל למחרת, ואי אפשר לומר על זה שכל
יום ויום נעשה גיעול לחבירו.
מיישבת הגמרא: **אָמַר** - אמרו בני הישיבה, **לֹא צְרִיכָא** - תירוצו
של רבא שבקדשים לא צריך ליבון משום שכל יום נעשה גיעול
לחבירו, לא נאמר אלא באופן דְּכִי מְכַשֵּׁל בֵּה חֲטָאָת הָאִידָנָא -
שבאותו יום שמבשל בכלי חטאת, הָרֵד מְכַשֵּׁל בֵּה הָאִידָנָא שְׁלָמִים
- באותה יום חוזר ומבשל בכלי שלמים, ועל ידי כך כבר הוגעל
הכלי מהבליעות של החטאת, ולמחרת אין חשש נותר, משום
דְּחֲטָאָת דְּלְמַחֵר וְשְׁלָמִים דְּאִתְמול בְּהָרֵד קָא שְׁלִים וְעִמְיָהוּ -
החטאת שיבשל למחרת והשלמים שבישל היום נשלם זמנם ביחד,
דהיינו שבעוד שמבשל את החטאת עדיין לא נעשה השלמים של
אתמול נותר, וְהָרֵד מְכַשֵּׁל שְׁלָמִים דְּלְמַחֵר - וחוזר שוב (ביום השני),
ומבשל שלמים לאחר החטאת, ובזה יוגעל הכלי מבליעות
השלמים של אתמול ומהחטאת של היום, וכך מאריך לו עוד יום.
וכן לעולם, לאחר בישול בשר חטאת, צריך לבשל בשר שלמים.
מקשה הגמרא על תירוצו של רבא: אי הָכִי - אם כן, שכל יום
נעשה הגעלה לחבירו, הִנְעֵלָה גַּם לֹא לְיָכֵי - שלא יצטרכו שום
הכשר, ומדוע שנה התנא שצריך הגעלה. מסיקה הגמרא: קִשְׁיָא
- אכן קשה הדבר.
מביאה הגמרא תירוצ נוסף: רב פָּפָא אָמַר, הָאִי קְרִיד הָאִי לֹא קְרִיד
- בכלי שמבשלים בו בשר קדשים, כיון שכל יום מבשלים בו לא
מתקשה הבליעה בתוכו, ויוצאת על ידי הגעלה, אבל בכלי של
גוי, מאחר ולא מבשלים בו תמיד, מחלחלת הבליעה בכולו
ומתקשה בתוכו, ואינה יוצאת אלא על ידי ליבון.
הגמרא חוזרת לתירוץ שתירצה לעיל: רב אֲשִׁי אָמַר, לְעוֹלָם
בְּרַמְתָּן מְעִיקָא - לעולם החילוק בין קדשים לגיעולי גוים, הוא
כמו שאמר רב ששת בתחילה, הָכָא הִתְרָא בְּלָע, הָכָא אִיסוּרָא
בְּלָע - כאן בלע היתר ולכן די בהגעלה, וכאן בלע איסור ולכן
צריך ליבון, וְהָכָא קִשְׁיָא לָךְ - ומה שרבא הקשה על תירוץ זה,
דִּסּוּף סוּף פְּעִידָנָא דְּקָא פְּלִיט, אִיסוּרָא קָא פְּלִיט - בזמן שהכלי
פולט את הבליעות שבדפנותיו, כבר נאסרו בנותר והרי פולט דבר
איסור, קושיא זו יש לתרץ, דְּפְעִידָנָא דְּקָא פְּלִיט לֹא אִיתִיהּ
לְאִיסוּרָא פְּעִינָה, כלומר, אותו בליעת איסור שיש בו בשעת

בַּת יוֹמָא - התורה אסרה להשתמש רק בכלים שהגוי בישל בהם
באותו יום, דְּלֹא נִתְּן טַעַם לְפָנֵם הוּא, ולכן אוסר מאכל אחר
שיתערב בו.
שואלת הגמרא: אם כן מָכָאן וְאֵילָף לִישְׁתֵּרִי - אחרי אותו יום
שבישל בו הגוי, נתיר להשתמש בכלי אף לכתחילה בלא שיכשירו
תחילה, כיון שמאותו יום הרי הוא נותן טעם לפגם. מתרצת
הגמרא: אכן דין זה אינו מהתורה, אלא חכמים עשו גִּזְרָה בְּקִדְרָה
שְׂאִינָה בַּת יוֹמָא שיהיה חיוב להכשירה, משום קִדְרָה בַּת יוֹמָא,
שאם לא היו צריכים להכשיר קדירה שאינה בת יומה, היו באים
להתיר גם קדירה בת יומה.
מבררת הגמרא: וְאֵיךְ - השיטה שחולקת וסוברת שנותן טעם
לפגם אסור, כיצד למדה דין זה מפסוק זה. מתרצת הגמרא: שיטה
זו סוברת, שְׁקִדְרָה בַּת יוֹמָא נְמִי מְפָנֵם פְּנָמָה - שגם קדירה בת יומה
נותנת טעם לפגם, ובכל זאת אסרתה התורה, ומכאן שאסרה
תורה גם נותן טעם לפגם.
הגמרא דנה במה ששנינו במשנתנו (לעיל עה), השפוד והאסכלא
מלבנן באור: רַמִּי לִיה -הקשה! רַב עֲמֶרֶם לְרַב שְׁשֵׁת, תִּנֵּן במשנתנו,
הַשְּׁפוּדִין וְהָאִסְכָּלָא שנקנו מגוי, מכשירים על ידי שְׁמִלְכָנָן בְּאוּר,
(והתניא) [וְהִתְנִין] גַּבִּי קִרְשִׁים - והלא שנינו לענין הכשרת כלים
המשמשים לבישול בשר קרבנות, הַשְּׁפוּדִין וְהָאִסְכָּלָא שצלה עליהם
בשר קדשים, ובא להכשירם, מְנַעֲלִין בְּחֻמִּין. וקשה מדוע אין צריך
בהם ליבון, כדן ההכשר כשנקנו מגוי.
מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַב שֵׁשֶׁת לִרַב עֲמֶרֶם, עֲמֶרֶם בְּרִי - עמרם
בני, וכי מָה עֲנִין קִרְשִׁים אֲצִל גִּיעוּלִי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, והרי (הכא)
[הָתָם] הִתְיָרָא בְּלָע - שם בקדשים הכלי בלע היתר, ורק לאחר
מכן נאסרו הבליעות, על כן די לו בהגעלה ואף שנבלע על ידי
האור! אבל (התם) [הָתָם] אִיסוּרָא בְּלָע - כאן במשנתנו הכלי בולע
מיד בהתחלה איסורים, על כן הוא צריך ליבון.
רבא דוחה חילוק זה, ומיישב באופן אחר. **אָמַר רַבָּא**, והלא סוף
סוף כִּי קָא פְּלִיט - בסופו של דבר בשעה שהכלי פולט למאכל
אחר את הבלוע בו, אִיסוּרָא קָא פְּלִיט - הרי הוא פולט דבר אסור,
אם כן מדוע שלא נצריך גם בקדשים ליבון כבמשנתנו. **אָלָא אָמַר רַבָּא**,
באמת גם בקדשים לא די בהגעלה אלא צריך ליבון
כבמשנתנו, וּמֵאִי הִנְעֵלָה - ומה ששנינו לענין קדשים שצריך
להגעיל את הכלים, הכוונה שמלבד הליבון צריך גַּם שְׁטִיפָה -
שטיפה מבחוץ, וּמִרְיָקָה - ושטיפה מבפנים.
אביי דוחה את תשובתו של רבא, ומיישב באופן אחר. **אָמַר לִיה**
אֲבִי לרבא, מִי דָּמִי, כלומר, וכי אפשר לומר שהתנא קרא למריקה
ושטיפה 'הגעלה', והרי מְרִיָקָה וְשְׁטִיפָה הם בְּצוּנָה, ואילו הִנְעֵלָה
היא בְּחֻמִּין. שכן לשון 'הגעלה' משמעותה במים חמים, שכופים
את הכלי לפלוט את הבלוע בתוכו. **אָלָא אָמַר אֲבִי**, גִּיד עָלָיו רַעוּ
- כל משנה מלמדת על חברתה, תִּנָּא הָכָא לִיבון והוא הִתְנֵן לְהִנְעֵלָה
- שנה התנא במשנתנו שצריך ליבון, אך הוא הדין שצריך
הגעלה, כדן ההכשר בקדשים, וכן תִּנָּא הָתָם הִנְעֵלָה והוא הִתְנֵן
לְיִיבון - שנה התנא לענין קדשים שצריך הגעלה, אך הוא הדין
שצריך ליבון כבמשנתנו.
רבא דוחה את תשובתו של אביי, ומתרץ תירוץ אחר. **אָמַר לִיה**
רַבָּא לאביי, אִי הָכִי - אם כן, שדין אחד שנינו במשנתנו, ודין שני
במשנה בזבחים, ומשנה אחת מלמדת על השניה, לְתַנִּינָהוּ לְבִלְוָהוּ
בְּהָרָא - היה לו לתנא לשנות הגעלה וליבון במשנה אחת ואו
במשנתנו או במשנה של קדשים! וְלִיתֵנִי תִנָּא בְּאֵידָךְ אֲחֵרִיתִי -
ובמשנה השניה לשנות רק את אחד מהדינים, או ליבון או
הגעלה, וְלִיָּמָא - ובאופן זה ניתן לומר גִּיד עָלָיו רַעוּ, שמהמשנה
ששנויים בה שניהם, נלמד שלא מועיל הגעלה בלא ליבון ולא
מועיל ליבון בלא הגעלה, ומעתה גם במשנה שנשנה בה רק דבר

עבודה זרה. פרק חמישי - השוכר את הפועל - דף עו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קעה רש"י תוספות

בת יומא - שבישל בה גוי היום. אבל בישל בה אתמול, כבר הפיג בה טעמו בלינת לילה, ושוב כשפולטו בתבשיל אחר אינו אלא לפגם. **מכאן ואילך** לישתר - אף לכתחלה. **מנעילן** - לא חשיב כליבון, דליבון שורף את הכלי. נבי קדשים **השפור והאכילא** - שצלה בהן בשר קדש, משום דכי אתי למחר הוי נותר, וכי

הדר מבשל בשר קודש למחר פליט שפוד
בגויה טעמא, ונותר איסור כרת הוא. **עפרם**
כרי = עמרם בני. **כרי** קדשים כי בלע **האי**
שפור חיתרא בלע - הלכך סגי ליה
בהגעלה. **אלא אמר רבא** - האי הגעלה
דקתינהם מריקה ושטיפה. כלומר, לעולם
לפלוט האיסור ודאי ליבון בעי כשאר
בלינת איסור, אלא מצות מלך היא בקדשים
"ומרק ושטף במים", כי היכי דהויא גזירת
הכתוב "כאשר יזה מדמה על הבגד" דבעי
כיבוס במקום קדוש, ושבירת כלי חרס במקום
קדוש הוא, והוא הדין למריקה ושטיפה. **אמר**
ליה **אבי מי דמי** - כלומר, מי קרי למריקה
ושטיפה "הגעלה"? הא כל הגעלה רוחצין
משמע, שבוֹפֵין להקיא הכלי מה שבלע.
ומריקה ושטיפה בצונן הוא, כדאמרין
בשחיטת קדשים בפרק "דס חטאת" (ובזחים)
צו, ב(א) **אלא אמר אבי** - הגעלה ממש
לפלוט מאיסור. ודקא קשאי לך מתניתין
דמצרכא להו ליבון - לא תקשי, ודאי כן
בקדשים בין בגיעולי גוים תרוייהו בעינן
לפלוט איסור, לכד מריקה ושטיפה דקדשים
דאינה אלא מצות המלך. ויניד עליו רעו -
ונלמד משנה מחבירתה של קדשים ממשנתנו,
ומשנתנו משל קדשים. והוא הדין לליבון -
שניהם צריך. יניד עליו רעו - איבעי
למתנינהו לתרוייהו ליבון והגעלה בחדא, או
במשנתנו או בקדשים, והדר לייתי חדא
באיך ותגמר חבירתה מינה מה התם הא
בלא הא ליתא, הכא נמי לא בלא הא ליתא.
כל יום יום נעשה גיעול לחבירו -
שמבשלין בהן, ואינו מספיק להיות נותר עד
שתחזור ופולטו בתבשיל אחר. ולקמן פריך
אי הכי, הגעלה נמי לא ליבעי פקמי וליהוי
נותר הוו להו גיעול - שהרי כשבישל בו
למחר פלט בליעה מיום אתמול. לא צריכא
דכי מבשל ביה חטאת האידנא הדר מבשל
ביה - בו ביום שלמים, חזה ושוק של בחנים.
בהדי הדדי שלים יזמיניהו - ואין כאן פליטת
נותר. והדר מבשל ביה שלמים בו ביום
כדאמרין, בכל פעם מבשל שלמים לאחר
הטאת בו ביום, כי הכי דלא ניהוו נותר
למחר. הכי גרסינן: אי הכי הגעלה נמי לא
ליבעי קשיא. רב **פפא אמר האי קריה האי**
לא קרי - לעולם בקדשים איסורא פליט.
ודקא קשאי לך: ניבעי ליבון כי מתניתין לא
דמי, דגיעולי גוים אידיד ולא מבשלין בה כל

שעתא ומתקשה הבליעה בתוכו ונזכרת בו כבבול, טרשטריש בלעו, ואין נוח

לפלוט בהגעלה עד שמלבנו באור. אבל בקדשים דכל שעתא מבשלי בהו - לא

קרי ונזח לפלוט, הלכך (סג) בהגעלה קא פלט. לעולם **כדאמרין מעיקרא** -

דהיינו משום דבקדשים חיתירא בלע. ודקשיא לך: כי פליט איסורא פליט! לא חמיר

איסורו, שכשנעשה נותר לא הוי איסור בעיניה, שבתוך דופני הכלי היה בלוע

ומעולם לא הוכר איסורו. בתוך יורה גזולה - שהיו רוחצין עוברין על כולה.

דורא = קלחת.

גדנפא

בת יומא - פירש בקונטרס: שבישל בה גוי היום, אבל אם בישל בה אתמול כבר הופג טעמו בלינת לילה. משמע לפירושו דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעת לעת. וכן פירש רבינו
תם דלינת לילה פוגמת, כי לא היה דרך בימים קדמונים לבשל בלילה, כדמשמע בפרק קמא
דברכות (ב, ב) בזמנים שקבעו לקריאת שמע בזמן שכיבה בבתנים ועינים וכל אדם. וזכר

בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. - **מכאן ואילך לישתר**! - **גזירה קריה שאינה בת יומא**
משום קריה בת יומא. - **ואידך? קריה בת יומא**
נמי מפגם פגמה. רמי ליה רב עמרם לרב ששת,
תנן: השפורין והאספלא - מלבנן פאור, והתניא גבי
קדשים: השפור והאספלא - מגעילן בחמין! אמר
ליה: עמרם פרי, מה ענין קדשים אצל גיעולי גוים?
הקא היתירא בלע, התם איסורא בלע. אמר רבא:
סוף סוף כי קא פליט - איסורא קא פליט! אלא
אמר רבא: מאי הגעלה נמי? שטיפה ומריקה. אמר
ליה אבי: מי דמי? מריקה ושטיפה בצונן, הגעלה
בחמין! אלא אמר אבי: "נייד עליו רעו", תנא הקא
ליבון והוא הדין להגעלה, תנא התם הגעלה והוא
הדין לליבון. אמר ליה רבא: אי הכי, לתנינהו לכויליהו
בהדא, ולייתי חדא באידך אחרייה, ולקיא: "נייד
עליו רעו"! אלא אמר רבא: קדשים היינו מעמיהו -
בדרב נחמן אמר רבה בר אבבה, דאמר: כל יום ויום
נעשה גיעול לחבירו. - **תינה שלמים, דכיון דלשני**
ימים מיתאכלי, מקמי דיהיו נותר קא הוי גיעול.
אלא חטאת, פיון דליום ולילה מיתאכלא, פי מבשל
בה האידנא חטאת - הוי נותר, פי הדר מבשל בה
למחר או שלמים או חטאת - קא פליט נותר דחטאת
דהאידנא בחטאת ושלמים דלמחר! - אמרי: לא
צריכא, דכי מבשל בה חטאת האידנא הדר מבשל בה
האידנא שלמים, דחטאת דלמחר ושלמים דאתמול
בהדי הדדי קא שלים זמיניהו, והדר מבשל שלמים
דלמחר. - אי הכי, הגעלה נמי לא ליבעי! קשיא. רב
פפא אמר: האי קריה, האי לא קריה. רב אשי אמר,
לעולם בדאמזן מעיקרא: הקא היתירא בלע, הקא
איסורא בלע. ודקא קשיא לך, דבעידנא דקא פליט
איסורא קא פליט - בעידנא דקא פליט לא אתיה
לאיסורא בעיניה. ועד פמה מלבנן? אמר רבי מני:
עד שתשיר קליפתן. וביצד מגעילן? אמר רב הונא:
יורה קמנה בתוך יורה גזולה. יורה גזולה מאי? תא
שמע: דההוא דורא דהוא בי רב עקיבא, אתדר ליה

גדנפא

בת יומא - פירש בקונטרס: שבישל בה גוי היום, אבל אם בישל בה אתמול כבר הופג טעמו בלינת לילה. משמע לפירושו דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעת לעת. וכן פירש רבינו
תם דלינת לילה פוגמת, כי לא היה דרך בימים קדמונים לבשל בלילה, כדמשמע בפרק קמא
דברכות (ב, ב) בזמנים שקבעו לקריאת שמע בזמן שכיבה בבתנים ועינים וכל אדם. וזכר
לדבר, דלינת לילה מיקרי עבור צורה, והוי דברים
קל וחומר: אם אוכל שהוא בעין מעבר צורתו
בלילא - כל שכן איסור הנבלע בקדשה. ולישנא
ד"בת יומא" משמע שבישל בה היום, מרלא
קאמר "לא אסרה אלא קדרה מעת לעת". ודוקא
שעמדה כל הלילה בלא בישול, שאין ידוע מה
גורם להפיג הטעם תחלת הלילה או סוף או כולו,
אבל מעת לעת לא בעינן, והמבחינו תבא עליו
ברכה. ויש לתמוה לדברי רבינו תם שמביא זכר
לדבר מעיבור צורה, דתפשוט ליה שסוף לילה
גורם הפגם, דהיינו עמוד השדר דנשוי ליה נותר
להטעינו שריפה, ובפרק שני דזבחים (יט, ב) גבי
קדוש ידים משמע דבעמוד השדר חשיב לינהו
אשר לא לכך אמר רבינו תם דאינה ראיא מנורה
אלא זכר לדבר, כדי שלא לפשוט זה משם. ויש
לדקדק דסוף לילה לבד אינו גורם אלא כולו,
מודהאצין התבוב שבידה בבלי חרס מריקה
ושטיפה בבלי נחשת אחרי בישול חטאת למאן
דאמר נותן טעם לפגם מותר, ואמאי? הלא מותר
לבשל בו לבתחלה אחר עמוד השדר, והדר רבינו
ברוך כתב בספר החרומה שצריך לחקור שלא
היה בבלי אפילו מים זמין לכד בתוך מעת לעת,
דמים חשבינו כמו האיסור לפי שנעשו נבילה כיון
שלא היה בהן ששים לבטל פליטת הכלי,
דבדידה משערין, וחזור ונבלעו. ודוקא בבלי של
איסור, אבל בבלי של חיתר כגון בשר בבלי של
חלב או איפכא, אף על פי שהיו בו מים חמין בתוך
מעת לעת אין לחוש, שהרי חן היתר, דלא אמרינן
התיבה עצמה נעשית נבילה אלא דוקא באיסור.
ועוד דאיכא נותן טעם בר נותן טעם. דאפילו לפי
המפרש גבי דגים שעלו בקערה אבל נתבשלו לא,
הכא איכא שלשה נותני טעם: של היתר הראשון
שנבלע בבלי, וממנו למים, ומן המים חזר ונבלע
בבלי. **מכאן** ואילך לשתר - הלכך דבר
המבושל בבלי שאינו בן יומא מותר. ויש לתת
טעם מה ראו לתתיו הנאכל לאיסור הקדרה -
לפי שהקדרה היה בה איסור גמור תחלה, אבל
המאכל לא נבלע בו איסור מעולם. והגעלה כלי
בן יומא אין להגעיל אלא בששים, דשמונתית
דנפלט בחמין טעם לשבח הוא, דלא שרינן לעיל
בפרק שני (לת, ב) חמין של גוים אלא משום
דחתם בלידם אינן בני זמון, וכל כשמונעילין לא,
חמין בערב הפסח בארבע שעות, דשעת היתר
היא - יכול להגעיל אפילו כלי בן יומא בפחות
מששים. דהוי נותן טעם בר נותן טעם: של היתר
החמץ בקערה, וממנו למים, ומן המים חזר ונבלע
בקערה. ועדיין הכל היתר. ועוד, כי יותר מתקלקל
טעם חמץ בבלי שאין ראי לאבילה, ממה שמתקלקל טעם בשר ברגים שנבשלו אדריה,
לפי שהדגים ראוין לאבילה והבשר נותן בהן טעם לשבח. ומה שנהגו לעשות לתת כלי
המוזגל במים צוננן מיד אחר הגעלה, אין לידע למה נהגו כן, דאין לומר משום דהתן בפרק
"דס חטאת" (ובזחים צו, א): וחכמים אמורים מריקה בחמין ושטיפה בצונן - דהיינו בקדשים,
אבל בתרומה קאמר התם דליתא! ויש מפרש הא דקאמר שטיפה תיתירא - היינו שתי
שטיפות בצונן, ובתרומה ליתא דסגי בשטיפה אחת. ולשון תיתירא משמע בו, ועל זה נהגו
בשטיפת צונן בכל הגעלות. מידו בקונטרס פירש שם: שטיפה היא שטיפת צונן, ובתרומה
ליתא כלל, ולפיכך צריך טעם למנחה.

הסבין

הסבין שפה ונועצה עשר פעמים בקרקע - בירושלמי קאמר שלש פעמים, משמע דהכא לאו דוקא עשר פעמים. מיהו מדקאמרין לקמן: דצה עשר פעמים בקרקע משמע דדוקא קאמר, ויש להחמיר. **אמר** רב הונא בריה דרב ירמיה ולאכול בה צונן - פירש רש"י: אבל לאכול בה רותח בעי הגעלה. וכן משמע בפסחים (ל, ב) דקאמר גבי סכני דפסחא: והלכתא אידי ואידי ברותחין, פירוש:

קתידיה ופירלייהו. אבל קשה בדפוס קמא דחולין (ת, ב) קאמר גבי סכין של גוים מלבנה באור, משמע דצריכה ליבון. וכן בתוספתא (פרק ט) תניא: הסבין והשפודין ואסכלא ילבנן באור; לכך נראה: בודאי לחתוך בה רותח צריכה ליבון. והא דפסחים דנמשע דסגי ברותחין, היינו לפי שבלע היתורא, אבל בסכנים של גוים דבלעי איסורא בעו ליבון. וכן משמע קצת דיש חילוק בין בלע היתורא לבלע איסורא. ואומר רבינו תם, דהא דקימין לן דסבין בעי ליבון הויא דאיסורא בלע, היינו דוקא באיסור דסבין גדולה שדרך לצלות בה בשר. דיקא נמי, דקתני בתוספתא: הסבין והשפודין בו, סכנין דומיא דשפודין ואסכלא. אבל סכנים קטנים שאין דרך לצלות בהם בשר דאי סגי להו בהגעלה אף בשל גוים. ורבינו יצחק בן אשר מוציין ליבון גם בסכנין קטנים לפי שפעמים דרך להפוך בהם בשר על גבי גחלים. ורבינו תם אומר דזה אינו קרי תשמישו על ידי האור, כיון דאין תשמיש קבוע על ידי האור סגי בהגעלה. וכן בירושלמי, דאמר: הדא דתימא בסכין קטן, אבל בגדול בעי ליבון. ויש לדחות אותה ראיא, דקאמר תהם מהא דקאמר: הסבין שפה היא טהורה בו אלמא משמע דאיירי בצונן, ובצונן ליכא חילוק בין תשמישו על ידי האור בין אין תשמישו על ידי האור. ומפרש הרב רבינו אלחנן הירושלמי בן הוא: הדא דתימא

גִּדְנָפָא דְלִישָׁא אָפּוּקָא, וּמִלִּיּוּה מִיָּא וְאַרְתָּחָה. אָמַר רַבָּא: מֵאֵן חָפִים לְמַעַבְדַּר בִּי הָא מִילְתָּא אִי לֹא רַב עֲקִבְיָה דִּנְבָרָא רַבָּא הוּא, קָסְבַּר: כְּבֹלְעוּ קֶדֶּה פּוֹלְטוּ, מִה פּוֹלְעוּ בְּגִצּוֹצוֹת - אָף פּוֹלְטוּ בְּגִצּוֹצוֹת. "הַסְבִּין - שֶׁפֶה הָיָה טְהוֹרָה". אָמַר רַב עֲקִיבָא בַּר חֲמַאי: וְנוֹעֲצָה עֲשֶׂרָה פְּעָמִים בְּקִרְקַע. אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ: וּבְקִרְקַע שְׂאִינָה עֲבֹדָה. אָמַר רַב כְּהֵנָא: וּבְסָבִין יָפֶה שְׂאִין בֶּה גּוֹמּוֹת. תִּנְיָא נִמִּי חָכִי: סָבִין יָפֶה שְׂאִין בֶּה גּוֹמּוֹת, נּוֹעֲצָה עֲשֶׂרָה פְּעָמִים בְּקִרְקַע. אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ: לֹאכֹל בֶּה צֹנִין. בִּי הָא דְּמַר יְהוּדָה וּבִאמִי בַר טוֹבִי הוּוּ יְחֵבִי קָמִיָּה דְּשִׁבּוֹר מִלְּבָא, אִיְתִּיּוֹ לְקַמְיָהּוּ אֲתֵרוּנָא, פֶּסֶק אָכַל, פֶּסֶק וְחַב לִיָּה לְבִאמִי בַר טוֹבִי, הִרְדֵּי דְצָה עֲשֶׂרָה יוֹמֵי בְּאַרְעָא, פֶּסֶק חַב לִיָּה לְמֹר יְהוּדָה. אָמַר לִיָּה בִאמִי בַר טוֹבִי: וְהוּא נִבְרָא לֹא בַר יִשְׂרָאֵל הוּא? אָמַר לִיָּה: מֹר קִים לִי בְּגִיָּה, וְמֹר לֹא קִים לִי בְּגִיָּה. אִיכָא דְאַמְרִי, אָמַר לִיָּה: אִידִּבְרַם מֵאִי עֲבֹדָתָ בְּאוּרְתָא.

הדרן עלך השוכר את הפועל וסליקא לה מסכת עבודה זרה

בסבין קטן - שאין רגילות להיות בה גומות ואין בלוע בגומות, וסגי בנעיצת קרקע. אבל סבין גדול שדרך להיות בה גומות צריכה ליבון. דבנועצה בקרקע אינו מועיל לשפשף ולהעביר האיסור הנדבק בגומות, הלכך אפילו לחתוך בה צונן צריכה ליבון. ולא סגי בהגעלה אפילו לצונן, משום דלא מהניא הגעלה אלא להפליט האיסור הבלוע בתוך הסבין, אבל לא מהני להעביר איסור הנדבק, והשפושף בקרקע מהני להעביר איסור הנדבק, וכיון שיש גומות אין תקנה להעביר איסור הנדבק רק על ידי ליבון. ומכל מקום נדחית הראיה דרבינו תם מן הירושלמי, דלא מיייר כלל בתשמישו על ידי האור. ורבינו ברוך מיישב דראיה, והכי פירושו: הדא דתימא בסבין קטן - שאין תשמישו על ידי האור, וסגי בנעיצת קרקע אפילו לחתוך בה רותח. ויש ליתן טעם, משום דסתם סבין קטן אין תשמישו רק בצונן ואינו בלוע כלל בתוכו רק נדבק בו מבחוץ. אבל גדול תשמישו ברותחין וגם תשמישו על ידי האור, הלכך בעי ליבון לחתוך בה רותח, כך נראה למורי ליישב פירוש רבינו ברוך. ואומר מורי, דהא דקאמר הכא נועצה עשר פעמים בקרקע - היינו דוקא בקרקע קשה שהיא מעברת השומן ושפה, אבל לא רכה שאינה מעברת השומן. וגם לא קרקע קשה יותר מדיא. ודוקא נקט קרקע, ולא אבן ולא אפר ולא קרקע רכה. **אידבר** מה דעברת באורחא פירש הקונטרס: ששיער להם שתי שפוחות, רב יהודה לא קבלה ובאטי קבלה. ונראה דלא חטא בוה, שערין היה עבד קצת שמעוכב גט שחרור דקאמרין פרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע, ב); באטי בר טובי ברמז רוחיה לא שקיל גיטא דדחירתא.

הדרן עלך השוכר את הפועל וסליקא לה מסכת עבודה זרה

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום ראשון עמ' ב

לָהּוּ אֲבִירְצִיָּהוּ - וכשהיה קושר את השק היה קושר מעל שולי הקנקן, וכך היה הקנקן נתון בשני חותמות. מבארת הגמרא את טעמו: **קָסְבַּר רַבָּא שְׂבָל דְּכָר** [כלי] **שֶׁמְכַנִּסוּ לְקִיּוֹם** - שמכניסים בו את היין לזמן רב, **אֲפִילוּ** שאינו מוסר את הכלי ביד גוי אלא **לְפִי שְׂעָה** - לזמן מועט, כמו כאן שנתנו ביד גוי רק להעבירו ממקום למקום, **נָזְרוּ בֵּיהּ דְּרַבְּנָן** שיהא דינו כיון עצמו, וצריך שני חותמות, כדי שלא יהיה רגיל להשהות את כלי היין לזמן רב אצל הגוי.

גִּדְנָפָא דְלִישָׁא - שפה של עיסה סביבות פיה, כדי שתקבל מים הרבה ועיבור הרוחחין על שפתה. **כְּבֹלְעוּ** - כענן שבלעו שפת הרוחח את האיסור, יפליטוהו. **מִה בּוֹלְעִי בְּגִצּוֹצוֹת** - לאו בולעו אלא על ידי ניצוצות, שניתו הרתיחות שם ולא הוכנסה לתוך יורה אחרת בשעת בליעת האיסור. **כך בשעת פליטה** - אף על פי שלא הכניסה לתוך יורה אחרת, הואיל ונתמלאת יפה יפה ומעלה ניצוצות על שפתה ופולט. ומיהו גרנפא בעינן, משום דאי לאו הכי - דלמא לא היה מסקא ניצוצות על השפה בזה זמנא, אבל איסור הנתבשל בה פעמים הרבה, אם לא העלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת. ונועצה - אף על פי ששפה, ויש אומרים: משפשפה בבגד צמר שאינה חלק, ומעביר שמנניתה. **שְׂאִין בֶּה גּוֹמּוֹת** - בעובי רחבה, שלא תהא שמננית בגומא. **ולאכול בה צונן** - אבל דבר רותח אסור לחתוך בה עד שיגעילנה ברותחין וכלי ראשון, כדאמרין ב"כל שעה" (פסחים ל, ב) לענין חמץ בפסח. **דצה** - נעצה. **שבור מלבא** - גוי היה. **מֹר קִים** - לי בגייה - רב יהודה מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור, אבל כך איני מוחזק שתהא פרוש כל כך. **מאי עבדת באורחא** - דרך פרסיים למסור נשים לאבסנאים, וכששיגורן להם בלילה שעבר קיבל באטי ורב יהודה לא קיבל.

הדרן עלך השוכר את הפועל וסליקא לה מסכת עבודה זרה

שנינו במשנה שגוי שזיפת גת של אבן צריכה ניגוב להטהרה, הגמרא מבארת מהו הניגוב. מבררת הגמרא: **בְּמַה מְנַבְּבִין**, משיבה הגמרא: **רַב אָמַר, בְּמִים. רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר, בְּאַפֵּר.** תמזה הגמרא: **וכי רב שאמר בְּמִים, התכוון לומר שרק בְּמִים וְלֹא בְּאַפֵּר, והרי בלי אפר אינו נקרא ניגוב.** וכן **רַבָּה בַר בַּר חֲנָה שֶׁאָמַר שֶׁמֶנְגָּבִים בְּאַפֵּר, וכי התכוון לומר שֶׁבְּאַפֵּר וְלֹא בְּמִים, והרי אינו נחשב ניגוב ללא מים.** משיבה הגמרא: **אָלָא**

בקרקה, אין זה מועיל אלא לְאָכּוּל בַּה צוֹנָן - לחתוך בה מאכל
צוֹנָן, אבל כדי להכשירה לרותח צריך הגעלה כיון שהנעיצה אינה
מוציאה את הבליעות האסורות מהסבין.
הגמרא מביאה מעשה שמצאנו שצריך נעיצה בקרקע: כִּי הָא דַּמֵּר
יְהוּדָה וּבִאטִי בַר טוֹבִי הוּוּ יְתֵבִי קָמִיה דְּשִׁבּוּר מְלָכָא - כמעשה
שישבו מר יהודה וביאטי בר טובי, לפני 'שבור' מלך פרס, שהיה
עובד כוכבים. אִייתו לְקַמֵּיהוּ אֶתְרוּגָא - הביאו לפניו אתתרוג
לאכול, נטל שבור מלכא את האתרוג, פָּסַק אָכַל - חתך ממנו
ואכל בעצמו, ולאחר מכן, פָּסַק וְהָב לִיה לְבִאטִי בַר טוֹבִי - חתך
ממנו עוד והביא לביאטי בר טובי, הָדַר דָּצָה עֲשָׂרָה וְיָמֵי בְּאֶרְעָא -
אחר כך נעץ את הסבין עשר פעמים בקרקע, כדי להכשיר את
הסבין, ולאחר שהכשירה, פָּסַק הָב לִיה לְמַר יְהוּדָה - חתך והביא
מהאתרוג למר יהודה. אֲמַר לִיה בִּאטִי בַר טוֹבִי - שאל בטי בר טובי
את שבור מלכא, וְהָחֵא נִבְרָא לָאו פֶּרִי יִשְׂרָאֵל הוּא - האם אני איני
בן ישראל, ומדוע לא הכשרת את הסבין קודם שחתכת והבאת לי
מהאתרוג. אֲמַר לִיה - אמר שבור מלכא לביאטי בר טובי, מַר קִיָּם
לִי בְּנֵינִי, וְמַר לֹא קִיָּם לִי בְּנֵינִי - את מר יהודה אני מכיר שהוא
פרוש ולא יאכל דבר איסור, אבל כך איני מוחזק שאתה פרוש כל
כך, ולכן לא הכשרתי קודם את הסבין. אִיפֹא דְאֲמַרִי אֲמַר לִיה -
ויש אומרים ששבור מלכא אמר לביאטי בר טובי, אִיפֹא דְאֲמַרִי עֲבָדְתָּ
בְּאֶרְתָּא - וזכור מה עשית בלילה. פירוש, שבלילה הקודם שלח
להם שבור מלכא נשים, ומר יהודה לא קיבלם, וביאטי קיבלם,
ועתה רמו לו, שבכך שקיבל את הנשים גילה בעצמו שאינו פרוש,
ולכן לא הכשיר עברו את הסבין.

הדרן עלך השובר את הפועל וסליקא לה מסכת עבודה זרה

גְּדַנְפָא דְלִישָׁא אַפּוּמָא, וּמְלִיחָא מִנָּא, וְאֶרְתָּחָא - ומלאו את הכלי
מים, והרתיחו את המים, ועברו ניצוצות על שפת הכלי, ועל ידי
כך הוכשר.
אֲמַר רַבָּא, מִאֵן חֲכִים לְמַעַבְדַּר כִּי הָא מִילְתָּא אִי לָאו רַב עֲקָבִיה
דְּנִבְרָא רַבָּא הוּא - מי חכם לעשות כדבר הזה, אם לא שזה הוא רב
עקביה שהוא אדם גדול, וקָסְבַר - וסובר שִׁבְבוּלְעוּ כֶּךָ פּוֹלְטוּ -
בדרך שהכלי בלע את האיסור, כך גם יפלוט אותו, מַה בּוֹלְעוּ
בְּנִיצוּצוֹת - שכשם ששפת הכלי בלעה רב על ידי שניתנו ניצוצות
מתוך הכלי על השפה, אִתָּא פּוֹלְטוּ בְּנִיצוּצוֹת - כך בדרך זו הכלי
יפלוט את האיסור, ומשום כך הדביק עיסה למעלה סביבות דפנות
הכלי, כדי שניצוצות יוכלו להגיע לשם ולהכשירו.
שנינו במשנה: חֲפָסִי וְחִיָּא וְחִיָּא מְהוּרָה. מביאה הגמרא עוד דינים
בענין הכשרת הסבין: אֲמַר רַב עֲזַרְיָה בַר הָמָא, ולאחר ששיפשוש
את הסבין באבן של נפחים, צריך גם לנַעֲצָה עֲשָׂרָה פְּעָמִים בְּפָרְקַע,
כדי להוריד את השמנונית שעל הסבין. אֲמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב
יְהוֹשֻעַ, ונעיצה זו צריכה להיעשות בְּפָרְקַע שְׂאִינָה עֲבֻדָּה - בקרקע
שאינה חרושה, שהנעיצה בה מעביר את השומן. אֲמַר רַב כְּהָנָא,
ונעיצה זו מועילה רק בְּסָבִין יָפָה שְׂאִין בָּה גּוּמָת - בסבין חלקה,
אבל אם יש גומות בסבין, לא מועילה הנעיצה בקרקע, כיון שיש
לחוש שיהיה שמנונית של איסור בגומא ולא תרד על ידי הנעיצה
בקרקע.
מביאה הגמרא סיוע מברייתא לדברי רב כהנא: תִּנְיָא נָמִי הָבִי - גם
שנינו כן בברייתא, כִּין יָפָה וְחִלְקָה שְׂאִין בָּה גּוּמָת, נַעֲצָה עֲשָׂרָה
פְּעָמִים בְּפָרְקַע, אבל אם יש בה גומות לא מועיל לה נעיצה
בקרקע.
הגמרא מבארת שהכשר זה של הסבין, אינו מועיל להכשירו לענין
כל דבר: אֲמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, מה ששנינו במשנה שסבין
משפשה באבן, וכן מה ששנינו בברייתא שנועץ את הסבין

המשן ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' א

משיבה הגמרא: אֲמַר רַב הוּנָא, מניח יורה קַמְנָה בְּתוֹךְ יוֹרָה גְּדוּלָה,
כדי שיהיו המים החמים עוברים על כל היורה.
מבררת הגמרא: יוֹרָה גְּדוּלָה מֵא - איך מגיעלים יורה גדולה, שאין
אפשרות להכניסה לתוך כלי יותר גדול. משיבה הגמרא: תָּא שְׂמַע,
דְּהָחֵא דִּידָא דְהוּאִי בִּי רַב עֲקָבִיָּה - מעשה ברוד גדול שהיה אצל
רב עקביה, שקנה אותו מגוי, וכדי להכשירו, אֶתְדַר לִיה

הפליטה, לא היה 'איסור בעין' מעולם, משום שבזמן שחל עליו
שם נותר, כבר היה בלוע בדופני הכלי, ולכן אין איסורו חמור,
ולכן מועילה לו הגעלה.
הגמרא מבארת כיצד עושים ליבון והגעלה. מבררת הגמרא: וְעַד
בְּמָה מְלַכְנָן - עד כמה יש ללבן את הכלי כדי שיוכשר. משיבה
הגמרא: אֲמַר רַבִּי מְנַי, עַד שְׁתֵּרֵי קְלִיפָתָא - עד שתתיר קליפת
המתכת העליונה על ידי הליבון. מבררת הגמרא: וְכִיצַד מְנַעֲלָן.

המשן ביאור למס' הוריות ליום רביעי עמ' א

ועשה, פטור וכו'. הורו בית דין וידע אחר מהן שטעו וכו', בין
שעשו ועשה עמחן בין שעשו ועשה אחריהם בין שלא עשו ועשה
חייב וכו'. מקשה הגמרא: לָמָּה לִיה לְמִיתָנָא -[לשנות] כָּל הָנִי - כל
אלו האופנים. בְּשִׁלְמָא בְּרִישָׁא, שתלה בבית דין, בדרך לֹא זו אִתָּא
זו' קִתְּנִי -[שנתה המשנה], שבכל אופן יש חידוש יותר מהאופן
שלפניו, שאין היחיד פטור רק באופן שעשה עם בית דין ממש,
אלא אף אם עשה אחריהם, ולא רק באופן זה אלא אף אם לא
עשו בית דין כלל. אֲמַל בְּסִיפָא, שידע שטעו, דְּלִיכּוּבָא - שנאמר
כל אלו בכדי לחייבו קרבן, אִיפֹא מִיכְנֵי לִיה - היתה המשנה
צריכה לשנות אופנים אלו בסדר הפוך, שאין הוא חייב רק באופן
שלא עשו בית דין כלל, אלא אף אם עשו בית דין ונעשה
אחריהם, ולא רק באופן זה, אלא אף אם עשה איתם ממש.

דִּינָא תְּדַרְיָי כְּהוּ, והוא נָמִי תְּדַרְיָי כְּהוּ, שֶׁב מִידִיעָתוֹ קָרִינִי בִּיה - כיון
שבאשר יתוודע לבית דין שהם טעו, הרי יחזרו בהם, ואף אדם זה
[שנתחלף לו חלב בשומן] יחזור בו. נחשב 'שב מידעתו' וְחִיָּב.
הגמרא מחדשת דין לדעת רב: אֲמַר רַבָּא, מוֹדָה רַב שְׁחִידִי זֶה
שנתחלף לו חלב בשומן אִינוּ מְשָׁלִים לְהִצְטָרַף עִמָּהֶם להחשיבים
כְּרוֹב צָבִיר ששגגו בהוראת בית דין להביא פר. מבארת הגמרא:
מֵאִי מְעָמָא, אֲמַר רַבָּא (במדבר טו כו) 'כִּי לְכָל הָעָם בְּשִׁנְגָה', שאין
מביאים פר העלם דבר עד שִׁיחֵהוּ בּוֹלָן - כל רוב הציבור שוגגים
בְּשִׁנְגָה אֲחָת על פי בית דין, והרי כאן חצי ציבור שגגו שחלב מותר
על פי בית דין, ויחיד זה שגג בין חלב לשומן, ולכן אין זו שגגה
אחל ואינו מצטרף עמהם.
שנינו במשנה: הורו בית דין וכו' והלך היחיד ועשה שוגג על פיהו,
בֵּין שִׁעְשֻׁוּ וְעָשָׂה עִמָּהּ ב' בין שעשו ועשה אחריהם בין שלא עשו

משנה

קיימות עבירות שהעובר עליהן בשוגג חייב קרבן חטאת, והוא הנקרא חטאת יחיד. המשנה מבארת שמי שחטא על פי הוראת בית דין, פטור מקרבן. הורו לה בית דין - סנהדרין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה שחייבים על שגגתם חטאת קבועה, כגון שהורו שמותר לאכול חלב או דם, והלך היחיד ועשה את הדבר האסור בשוגג על פיהם, אזי בין באופן שעשו הדיינים עצמם את הדבר האסור, כגון שאכלו חלב או דם, ועשה היחיד עמהם, כלומר, שאכל עמם, ובין שעשו ועשה אחרים, ובין שלא עשו הם ועשה היחיד לבדו, פטור מקרבן חטאת מפני שתלה בבית דין, והתולה בבית דין פטור מקרבן. הורו בית דין שמותר לעבור על מצוה באופן שנתבאר, וידע אחר מן - מהדיינים שפגעו בהוראתם, או אף אם לא היה זה אחד הדיינים אלא תלמיד והוא ראו להוראה, ואף על פי שידע שטעו הלך ועשה על פיהם, אזי בין שעשו ועשה עמהם, ובין שעשו ועשה אחרים, ובין שלא עשו ועשה, הרי זה חייב קרבן חטאת יחיד, מפני שלא תלה בבית דין, שהרי ידע שטעו. זה הכלל, התולה בעצמו - שעושה על דעת עצמו, חייב חטאת, והתולה בבית דין פטור.

גמרא

בית דין הגדול שהורו להתיר עבירות שהעובר עליהן בשוגג חייב קרבן חטאת, ועשו רוב הציבור על פיהם, העושים פטורים מקרבן ובית דין חייבים בקרבן פר העלם דבר של ציבור. הגמרא מבארת דין זה: אמר שמואל, לעולם אין בית דין חייבין קרבן באופן שהורו לעבור על מצוה, אף שעשו רוב הציבור על פיהם, עד שיאמרו להם - לציבור מותרין אתם. אך אם רק נמנו וגמרו להתיר, ושמעו השומעים והלכו ועשו, אין מביאים פר, אלא כל יחיד ויחיד שעשה חייב קרבן חטאת יחיד. רב דימי מנהרדעא אמר, עד שיאמרו להם מותרין אתם לעשות מעשה פלוני, כגון מותרים אתם לאכול חלב, מאי מעמא לפי שלא נגמרה ההוראה עד שיאמרו בלשון זו דווקא.

הגמרא מביאה ראיות לדעת רב דימי: אמר אביי, אף אנן נמי תנינא - אף אנו שנינו משה כרב דימי, ששנינו (סנהדרין פז), זקן ממרא שהורו לערוך אחר שהורו לו הסנהדרין שטועה הוא, אם שנה ולימיר את ההלכה בדרך שלימד קודם לכן, פטור ממיטה. אך אם הורה בפירוש לעשות כדעתו, שאמר 'מותרים אתם לעשות מעשה פלוני', חייב מיטה. ומבואר שאין הוראה נגמרת עד שיוזרה לעשות מעשה פלוני, וכפי שאמר רב דימי בבית דין.

אמר רבי אבא, אף אנן נמי תנינא, ששנינו (יבמות פז), אשה שבא עד אחד שמת בעלה, ועל כן הורו לה בית דין שמותרת להנשא, והלכה ונקללה בנות, ושוב נמצא שבעלה היה חי והיא אשת איש, חייבת בקרבן כדין אשת איש שנבעלה לאחר בשוגג, ואינה פטורה מחמת זה שהתירה בית דין, שלא התירו לה אלא להנשא ולא לזנות, ועל כן אין הוראתם פוטרתה. וממה שלא אמרה המשנה 'התירה להנשא', משמע שהורו 'מותרים אתם להנשא', ומוכח שאין הוראה נגמרת אלא באופן זה.

אמר רבינא, אף אנן נמי תנינא, ששנינו במשנתינו הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, והורו לעבור משמע שהורו לעשות מעשה פלוני, ורק כך זו הוראה גמורה לפטור מקרבן את היחיד שתלה בה. מסיקה הגמרא: תו לא מידי - אין להשיב עוד על הראיות הללו, שכן הן ראיות גמורות. איבא דאמרי לעשר יש שאמרו שמועה זו בלשון אחר, בהפוך דעות האמוראים, אמר שמואל, אין בית דין חייבין עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות. רב דימי מנהרדעא אמר, אפילו מותרים אתם נגמרה ההוראה.

הגמרא מקשה על דעת רב דימי: אמר אביי, והא לא תנן הכי - והרי לא שנינו כך, ששנינו לגבי זקן ממרא, הורו לערוך, ושנה או לימד בדרך שלימד, פטור, הורה לעשות, חייב. אמר רבי אבא, והא לא תנן הכי, הורו לה בית דין להנשא והלכה ונקללה, חייבת בקרבן, שלא התירו לה אלא להנשא. אמר רבינא, והא לא תנן הכי, הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, ומכל אלו משמע שהוראה היא שיאמר שמותר לעשות מעשה פלוני, וכדלעיל. מסיקה הגמרא: תו לא מידי, שודאי מוכח שלא כרב דימי.

שנינו במשנה: והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם. מקשה הגמרא: וניתני רק 'ועשה על פיהם', והמילה 'שוגג' למה לי לשנותה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, כוונת המשנה לכלול שני אופנים, 'שוגג' ו'על פיהם', 'שוגג' ל'לאתי' - לרבות אופן של שוגג שלא עשה ממש על פי בית דין, כגון שהורו בית דין שחלב מותר באכילה, ונתחלף לו חלב בשומן - והיתה לו חתיכת חלב שטעה וחשב שהיא שומן, ואכלו, שפטור, שכן אף אם היה יודע שזה חלב היה אוכלו, שהרי הורו בית דין שהוא מותר. 'על פיהם', על פיהם משמע, שאכל חלב על פי הוראתם, והוא עיקר הדין שהעושה בשוגג על פי בית דין, פטור.

ואיבא דאמר, אמר רבא, כוונת המשנה היא שדווקא אם עשה שוגג על פיהם ממש, הוא דפטור, אבל שוגג שלא על פיהם, כגון שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, חייב, שכן במעשה זה לא תלה בבית דין. מילתא ו-דין, בנתחלף חלב בשומן ואכלו דפשיטא ליה לרבא, קמייבטא ליה - נסתפק לו לרבי בר חמא, דבעי ו-נסתפק רמי בר חמא, הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן, ואכלו, מהו הדין. אמר רבא, תא שמע, ששנינו במשנתינו, הלך יחיד ועשה שוגג על פיהם כו, וקשה, 'שוגג על פיהם' למה לי, שהלא די לומר 'על פיהם', לאו ל'לאתי' - האם לא בא לרבות אופן זה שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו, שפטור. דוחה הגמרא: כוונת המשנה שדווקא שוגג על פיהם הוא דפטור, אבל מי שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, חייב.

איבא דאמר, אמר רבא, תא שמע, הלך יחיד ועשה שוגג על פיהם, מאי לאו שדווקא שוגג על פיהם הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו, חייב. דוחה הגמרא: דלמא כוונת המשנה היא לשני אופנים שונים, או שוגג או על פיהם.

מבארת הגמרא: שתי הלשונות הללו נחלקו בפלוגתא של אמוראים בדור קודם, הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו, רב אמר, פטור, ורבי יוחנן אמר, חייב.

הגמרא דנה בדעת רבי: מיתבי, כתוב בפרשת חטאת יחיד (ויקרא ד כז) 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ, בעשתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם', ו'מעם הארץ' משמע חלק מעם הארץ, פרט למי שהורצה להביא חטאת על שגגתו, שאין מקבלים ממנו. רבי שמעון בן יוסי אמר משום רבי שמעון (אינו צריך), הרי הוא - הנפסוק אימר בפרשת חטאת נשיא, (שם כב-כג) 'אשר נשיא יחטא, ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה בשגגה ואשם, או הודע אליו חטאתו וגו', והביא את קרבנו וגו', ומשמע שהשב מדיעתו - מי שלא היה אוכל חלב זה אם היה יודע שהוא חלב, מביא קרבן על שגגתו, לא שב מדיעתו - שאף אם היה יודע שזה חלב, היה אוכלו, אינו מביא קרבן על שגגתו, ואין מקבלים ממנו. אומרת הגמרא: ואם איתא - ואם אכן כדעתו של רבי יוחנן, שבנתחלף לו חלב בשומן ואכלו חייב, הא באופן זה לא שב מדיעתו הוא, שאף אם היה יודע שזה חלב היה אוכלו, שהרי הורו בית דין שחלב מותר. והרי מבואר בברייתא שבאופן זה פטור מקרבן לדעת רבי שמעון בן יוסי, והיא מחייבו רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, קסבר רבי יוחנן, שכיין דכי מתרעד להו לבי

1 **משנה** הורו בית דין בו' - כגון שהורו שחלב או דם מותר. והלך היחיד ועשה שונע על
2 **פיהם** - מפרש בגמרא. בין שעשו - בית דין ועשה היחיד עמם. כגון שאכל דם או חלב
3 עמו. בין שעשו ועשה אחריו - בזה אחר זה. בין שלא עשו - בית דין. ועשה - היחיד על
4 פיו. **פטור** - כגון שחלב כשכב ושהורה. האילו תולה בבית דין ועשה על פיהם. הורו בית דין

5 וידע אחד מהם - מבית דין שטעו. או תלמיד ראי

6 להוראתו והלך - אותו אחד או אותו תלמיד ועשה
7 על פיהם. שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים,
8 כדמפרש בגמרא. הורו זה חייב - מפני שלא תלה

9 ממש בבית דין, שהרי יודע שטעו. ואמרין

10 בגמרא: העשה מפי עצמו - חייב, בהוראת בית

11 דין - פטור. **גמרא** לעולם אין בית דין חייבין -

12 כי עשו הקהל או רובו על פיהם. כלומר, בין למאן

13 דאמר בית דין מביאין פרין בין למאן דאמר צבור

14 מביאין פרין ולא בית דין - לעולם לא הוי גמר

15 הוראה דלחייב קרבן, ולגבי יחיד דלחוי תולה

16 בבית דין. עד שאמרו - בית דין לצבור. מותרין

17 אתם. רבי דייב אמר - לעולם לא נגמרה הוראה

18 לחייבין קרבן עד שיאמרו: מותרין אתם לעשות.

19 **אף אנן נמי תנינא** - בפרק "אלו הן הנחנקין". הור

20 - זקן ממרא לעירו וכו'. הורה לעשות, דמשמע

21 דקאמר: מותרין אתם לעשות, דנגמרה הוראתו -

22 חייב. הורו לה בית דין להנשא - על פי עד אחד,

23 דאי בשני עדים - לא צריך בית דין. והלכה

24 וקלקלה - מונה, ואחר כך בא בעלה. חייב

25 בקרבן - לפי שלא היתה תולה בבית דין. מודקתני

26 "הורו לה בית דין להנשא", ולא קתני "התירה"

27 בית דין" - שמע מינה דלא נגמרה הוראתה עד

28 שיאמרו: מותרין אתם לעשות. הורו בית דין

29 לעבור - דמשמע הורו בית דין לעשות, דאינה

30 גמורה הוראתם עד שיאמרו: מותרין אתם

31 לעשות. והא לא תנן חבי' - כולדו מקשו לרב

32 דימי. **אמר רבא** - תרתי קתני, דמשמע חבי: והלך

33 היחיד ועשה, או שונג או על פיהם שונג. כגון

34 שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב

35 בשומן ואכלו דפטור, אף על גב דלא הוי על פיהם

36 ממש ושלא במתכונן קאכיל ליה, אפילו חבי,

37 הואיל ואילו מתידע ליה דחלב הוא - לא הוה

38 חדר ביה. שהרי הורו בית דין שחלב מותר -

39 הלכך תולה בבית דין קרינן ביה, ופטור. על פיהם

40 ממש - כגון שהורו בית דין שחלב מותר, והלך

41 ועשה על פיהם, לאשמועינן דשונג על פיהם

42 פטור. **ואית דאמרי** - דקא קתני, לחבי איצטרך

43 למיחוי "שונג על פיהם" דמשמע דבשונג ממש

44 על פיהם הוא דפטור, דהיינו על פיהן ממש, דידע

45 דחלב הוא, ופטור משום דתלה בבית דין ממש.

46 אבל שונג שלא על פיהן - כגון שהורו בית דין

47 שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו -

48 חייב, שלא תלה עצמו בבית דין. רב אמר פטור -

הורו

1 **בית דין לעבור על אחת מקצות האמורות בתורה,**
2 **והלך היחיד ועשה שונג על פיהם, בין שעשו ועשה**
3 **עמו, בין שעשו ועשה אחריו, בין שלא עשו ועשה**
4 **- פטור, מפני שתלה בבית דין. הורו בית דין, וידע**
5 **אחד מהן שפענו, או תלמיד והוא ראי להוראה, והלך**
6 **ועשה על פיהן, בין שעשו ועשה עמו, בין שעשו**
7 **ועשה אחריו, בין שלא עשו ועשה - הרי זה חייב,**
8 **מפני שלא תלה בבית דין. זה הכלל: התולה בעצמו**
9 **- חייב, והתולה בבית דין - פטור. גמרא אמר**
10 **שמואל: לעולם אין בית דין חייבין עד שיאמרו להם**
11 **"מותרין אתם". רב דימי מנהרדעא אמר: עד שיאמרו**
12 **להם "מותרין אתם לעשות", מאי מעמא? לפי שלא**
13 **נגמרה הוראה. אמר אביי, אף אנן נמי תנינא: חור**
14 **לעיר, שנה ולימד פדרף שלמד - פטור, הורה**
15 **לעשות - חייב. אמר רבי אבא, אף אנן נמי תנינא:**
16 **הורו לה בית דין להנשא, והלכה וקלקלה - חייבת**
17 **בקרבן, שלא התירו לה אלא להנשא. אמר רבינא, אף**
18 **אנן נמי תנינא: הורו בית דין לעבור על אחת מקצת**
19 **מצות האמורות בתורה, תו לא מידי. איכא דאמרי,**
20 **אמר שמואל: אין בית דין חייבין עד שיאמרו להם**
21 **"מותרים אתם לעשות". רב דימי מנהרדעא אמר:**
22 **אפילו "מותרים אתם" - נגמרה הוראה. אמר אביי,**
23 **והא לא תנן חבי: חור לעיר, ושנה או לימד פדרף**
24 **שלמד - פטור, הורה לעשות - חייב. אמר רבי אבא,**
25 **והא לא תנן חבי: הורו לה בית דין להנשא, והלכה**
26 **וקלקלה - חייבת בקרבן, שלא התירו לה אלא**
27 **להנשא. אמר רבינא, והא לא תנן חבי: הורו בית דין**
28 **לעבור על אחת מקצות האמורות בתורה, תו לא**
29 **מידי. "והלך היחיד ועשה שונג על פיהם". וניתני:**
30 **ועשה על פיהם, שונג למח לי? אמר רבא: "שונג" -**
31 **לאתווי הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב**
32 **בשומן ואכלו - פטור, "על פיהם" - על פיהם ממש.**

49 דתולה בבית דין הוי, ויחיד שעשה בהוראת בית דין - פטור. ורבי יוחנן אמר חייב - הואיל
50 ולא הוי על פיהם ממש, כתולה בעצמו הוא. וחיוב. מעט תאריך בעשותה - ולא כל שם
51 האריך. פרש לפטור - דאינו מביא קרבן על שגגתו, דאין מקבלין מידו. רבי שמעון בן יוסי
52 אומר אינו צריך הרי הוא אומר אשר לא תעשיתו וכו' - ומומר לא שב מדיעתו הוא, לפיכך
53 אינו מביא קרבן על שגגתו. ואמר לקמן בפרק

54 שני: מומר שאכל חלב והביא קרבן על הדם איכא

55 בינייהו, והכא נמי, כי הורו בית דין שחלב מותר

56 ונתחלף לו חלב בשומן - לא שב מדיעתו הוא,

57 ולפיכך אינו חייב. והא הורו בית דין שחלב

58 מותר, וקשיא לרבי יוחנן דאמר חייב, דתולה

59 בעצמו הוא. **אמר רב פפא** קסבר רבי יוחנן כיון

60 דאילו הוה ידע לבית דין דבעי הוה תדרי בהו והוה

61 נמי הוי חדר ביה הלכך שב מדיעתו קרינן ביה -

62 דחייב קרבן, שהרי לא תלה כל כך בבית דין, שלא

63 עשה על פיהם ממש. ואמטול חבי קאמר רבי

64 יוחנן דחייב קרבן. אבל היכא דעשה על פיהם

65 ממש, אף על גב דאילו הוי ידע לבית דין הוה

66 חדרי בהו, והוה נמי הוה חדר ביה והוי שב

67 מדיעתו - אפילו חבי פטור, מפני שתלה ממש

68 בדעת בית דין. **אמר רבא** - אף על גב דאמר רב

69 כי נתחלף לו חלב בשומן, דהוי יחיד שעשה

70 בהוראת בית דין, ופטור, מודה רב שאין אותו

71 יחיד משלים לרוב צבור, כגון שאמרו בית דין

72 שחלב מותר, והלכו חצי צבור ועשו על פיהם

73 ואכלו חלב ממש, והלך זה ואכל, ונתחלף לו חלב

74 בשומן, שאינו משלים לרוב צבור - ואין מביאין

75 פר, דבעינן שיהיו כולן ממש שונגין בשגגה אחת

76 על פי בית דין. לפי לי לפתני דהוי כולו - בפתניתוק

77 ועשה עמם, ועשה אחרים, שלא עשו ועשה

78 כשלמא רישא לא זו אף זו קתני - דחבי משמע

79 לא מביעאי זו דעשה עמם, דהוי דאי תולה

80 בבית דין דפטור. אלא אף זו נמי דעשה אחרים

81 הוי תולה בבית דין דפטור. ולא זו בלבד דעשה

82 אחרים דפטור, אלא אף זו דלא עשו בית דין

83 ועשה - אפילו חבי, תולה בבית דין הוי, ופטור.

84 **אלא סיפא איפכא סיפעיא ליה למיתנא** - דחבי

85 איבעיא ליה למיתנא: הורו בית דין וידע אחד

86 מן שטעו, או תלמיד וראוי להוראה, והלך

87 ועשה על פיהם, בין שלא עשו ועשה, ובין שעשה

88 אחרים, ובין שעשה עמם - דלא תלה בבית

89 דין. דהוי משמע: לא זו בלבד דלא עשו ועשה,

90 דלא הוי תולה בבית דין דחייב, אלא אף זו

91 דעשה אחרים, או תלמיד וראוי להוראה, והלך

92 בלבד דעשה אחריו חייב, אלא אף זו דעשה

93 עמו. דסלקא דעתך אמינא: הואיל ועשה

94 עמם, תולה בבית דין קרינא ביה, ולחוי פטור -

95 אפילו חבי אמרנן: הואיל וידע שטעו - לא תלה

96 בבית דין, וחיוב.

33 **ואיכא דאמרי, אמר רבא: שונג על פיהם הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב. מילתא דפשיטא ליה לרבא,**
34 **קמביעאי ליה לרמי בר חמא. דבעי רמי בר חמא: הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו בשומן ואכלו, מהו? אמר רבא, תא שמע:**
35 **הלך יחיד ועשה שונג על פיהם כו', שונג על פיהם למח לי? לאו לאתווי הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו**
36 **- פטור. - דלמא שונג על פיהם הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב. איכא דאמרי: אמר רבא, תא שמע: הלך**
37 **יחיד ועשה שונג על פיהם; מאי לאו שונג על פיהם הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב. - דלמא או שונג, או**
38 **על פיהם. בפלוגתא: הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו - רב אמר: פטור, ורבי יוחנן אמר: חייב. מיתבי:**
39 **"מעט הארץ בעשתה" - פרט למשומר, רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון: אינו צריך, הרי הוא אומר "אשר לא תעשיתה**
40 **בשגגה ואשם או הודע", השב מדיעתו - מביא קרבן על שגגתו, לא שב מדיעתו - אינו מביא קרבן על שגגתו, ואם איתא, הא**
41 **לא שב מדיעתו הוא! אמר רב פפא, קסבר רבי יוחנן: פיון דכי מתידע לחי לבי דינא תדרי בהו והוה נמי חדר ביה, שב מדיעתו**
42 **קרינן ביה, וחייב. אמר רבא: מודה רב, שאינו משלים לרוב צבור; מאי מעמא? אמר רבא: "בשגגה", עד שיהיו פולין בשגגה אחת.**
43 **"בין שעשו ועשה עמו" כו', למח ליה למיתנא כל הני? בשלמא רישא לא זו אף זו קתני, אלא סיפא דלחייבא, איכא מביעי ליה!**

רש"י

1 הא לא קשיא דסיפא זו ואין צריך לומר זו קתני - דהכי משמע: לא מביעיא זו דעשה
2 עושה לא תלה בבית דין, ואין צריך לומר זו דעשה אחריהם דודאי לא תלה בבית דין
3 וחיוב קרבן, וכל שכן אין צריך לומר חיוב דלא עשו ועשה דחיוב. נמיר - למד הדבר.
4 וכו' - מן דבר מותר דבר. תנא משנה יתירה - להכי איצטריך משנה יתירה שלא
5 לצורך, לאשמועינן אפילו נמיר ולא סביר.
6 ולעולם תלמיד ראו להוראה נמיר וסביר הוא.
7 כגון שפעין בן עזאי ושפעין בן זומא - שהיו
8 יושבין לפני חכמים והיו ראוין להוראה.
9 כדאמרין בפרק קמא דסנהדרין (יז, ב): דין לפני
10 חכמים - שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא. אמר
11 ליה אביי - שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא כי
12 האי גונא דרדינא שטע ואפילו הכי עשו, אמאי
13 חייבין בהוראה - שאם הוה מודין גנינא, ומידי לא בר
14 קרבן דהוא וקא פעה כמצוה לשמוע דברי חכמים
15 - אפילו למעביד איסורא. לדידי נמי - דאמר: **ב**
16 כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא - כגון דקא
17 טעו במצוה לשמוע דברי חכמים. לאיתוויי מבטע
18 בהוראה - שאם היה רגיל להיות מבטע
19 בהוראה, ואחר כך חזרו שחלב מותר וחלך זה
20 המבטע ועשה על פיהם ואכל חלב - דחיבי,
21 דהואיל והוא רגיל להיות מבטע - השתא נמי
22 מבטע, וכשחזר אוכל חלב - מפי עצמו הוא
23 עשה ואינו תולה בבית דין, הלכך חייב קרבן.
24 תולה בבית דין פטור לאיתוויי חזרו בית דין וטעו
25 ודיעו שפעין וחזרו כהן - כן שחביוא כפרתן ונבין
26 שלא הביאו. וחלך היחיד ועשה על פיהם -
27 פטור, דתולה בבית דין הוא, וברשות בית דין
28 הוא עשה. הא בהדיא קתני לה - במתניתין
29 (הוריות ג, ב) דרבי שמעון פטור. הא לא קשיא
30 - דתני כלאל "זה הכלל", והדר מפרש
31 במתניתין. **אם נפש אחת תהא בשגגה בעשותה**
32 **דמשמע: נפש תהא, אחת תהא, בעשותה.**
33 תהא - הרי אלו שלשה מיעוטי. דמשמע:
34 בעשותה מפי עצמו חייב, למעוטי תולה בבית
35 דין פטור. והני שלשה מיעוטי מפרש במסכת
36 שבת בפרק "ומצניע" (נג, א): **"א"ל לרבי יהודה. ה**
37 **דלמעוטי זה עוקר זה מניח, וחד למעוטי זה יכול**
38 **זה יכול, וחד למעוטי יחיד שעשה בהוראת בית**
39 **דין פטור. מביאין על דיוחן - מביאין עליהן.**
40 **במאי - חטאו. אלימא בשגגה מעשה שלא**
41 **בהוראת בית דין - דלא הורו בית דין כלל, ובכח**
42 **שנתחלף חלב בשומן שלא בהוראתם, דהכי הוי**
43 **שמעון. מיעוט קהל שחטאו בשגגה מעשה**
44 **גרירתא שלא בהוראה - חייבין, אבל רוב קהל**
45 **שחטאו בשגגה מעשה שלא בהוראה - יכול יוד**
46 **פטורין, שהרי בית דין מביאין פר עליהם -**
47 **תלמוד לומר "מעם הארץ". דמשמע: דאפילו**
48 **רובן חייבין בקרבן בשגגה מעשה, דמיתו כל חד**
49 **וחד כשבה או שעירה. ופי' פציט לפרש הכי? -**
50 **שהרי בית דין מביאין עליהם פר כי חטאו רוב**
51 **קהל בשגגה מעשה, שלא בהוראה, וכי בית דין**
52 **מיתו קרבן שלא בהוראה? הוא לא הורו כלל**
53 **אלא בהוראה - דהכי הוי משמע: מיעוט קהל**
54 **שחטאו בהוראה, כגון שהורו בית דין ועשו על**
55 **פיהם - חייבין כשבה או שעירה. שהרי אין בית**
56 **דין מביאין פר עליהם. רוב צבור שעשו בהוראה**
57 **- יכול יוד פטורין, תלמוד לומר "מעם הארץ" -**
58 **דאפילו רובן חייבין. ומי' פציט אמרת הכי -**
59 **שצבור מביאין קרבן? הוא כי כתיב "מעם הארץ"**

רש"י

60 - בשגגה מעשה גרירתא הוא דכתיב, ומדכא לא נפקא דליחייבו רוב קהל בהוראה כלל.
61 אלא לאו הכי קאמר מיעוט קהל שחטאו בשגגה מעשה - גרירתא, חייבין כשבה או
62 שעירה. שאין בית דין מביאין עליהם פר בהוראה - כי הורו בית דין ועשו מיעוט קהל
63 שחטאו (בשגגה מעשה) על פיהם. הא הן חייבין - בהוראה כשבה או שעירה, ויחיד
64 שעשה בהוראת בית דין וחייבין, וכי הכי דחייבין
65 בהוראה - הכי נמי חייבין בשגגה מעשה
66 גרירתא. אבל רוב קהל שחטאו בשגגה מעשה
67 גרירתא יכול יהו פטורין שהרי בית דין מביאין
68 עליהם פר בהוראה - הן פטורין, כדאמר לקמן,
69 רבי מאיר אומר: שבעה שבטים שחטאו - בית
70 דין מביאין עליהם פר בהוראה הן פטורין, וכי
71 הכי דבהוראה פטורין הן - לפטור נמי בשגגה
72 מעשה גרירתא. תלמוד לומר **מעם הארץ**
73 דאפילו רובו - חייבין בשגגה מעשה גרירתא,
74 דמיתו כל חד וחד כשבה או שעירה. דהאי
75 דכתיב "מעם הארץ" - בשגגה מעשה הוא
76 דכתיב. אלמא שמעין מהא מתניתין: יחיד
77 שעשה בהוראת בית דין חייב. ועייין **אני אומר**
78 - רישא דמתניתין הכי איתא בתורת כהנים:
79 "בעשותה" - יכול יחיד שעשה חייב, שנים
80 שעשו - פטורין; תלמוד לומר "מעם הארץ" -
81 אפילו מרובין, ועייין אני אומר: מיעוט קהל
82 שחטאו - חייבין, שאין בית דין מביאין פר על
83 ידיהם וכו'. **אמר רב פפא מביא דלמא לא הן**
84 **ולא בית דין - דהכי קאמר: מיעוט קהל שחטאו**
85 **בשגגה מעשה - חייבין, שאין בית דין מביאין פר**
86 **עליהם בהוראה - הן ממועט נמי פטורין, ויחיד**
87 **שעשה בהוראת בית דין פטור. אי הכי בו' - אם**
88 **כן כדקאמר, לא הן ולא בית דין לא מביאין**
89 **בהוראה כלל - אם כן מיעוט קהל בשגגה**
90 **מעשה גרירתא נמי ליפטור, כי הכי דמיפטור**
91 **בהוראה. דאי הכי כדקאמר לא הן ולא בית דין**
92 **מביאין דקא מחדר על רובא לחיובא**
93 **בשגגה מעשה, דקתני: אבל רוב קהל שחטאו**
94 **בשגגה מעשה גרירתא, יכול יהו פטורין, שהרי**
95 **בית דין מביאין עליהם פר בהוראה הן פטורין -**
96 **תלמוד לומר "מעם הארץ" ואפילו רובו, דחייב**
97 **בשגגה מעשה. לאו ככלל דפיעוסי - קהל**
98 **בהוראה פשיטא ליה לתנא דמחייבין בהוראה,**
99 **כדאמר: הא הן חייבין, ויחיד שעשה בהוראת**
100 **בית דין חייב. וכי הכי מביאין בהוראה (הם) -**
101 **הכי נמי מחייבין בשגגה מעשה גרירתא,**
102 **ואמטול וכו' קא מחדר לעיל על רובא לחיוב.**
103 **אלא לדידך דאמרת לא הן ולא בית דין, דאכתי**
104 **לא נפקא לך דמחייבין מעוטיא בשגגה מעשה**
105 **גרירתא - אי הכי, נהדר ברישא על מיעוטא**
106 **דלחייבו בשגגה מעשה גרירתא - ולבסוף נהדר**
107 **על רובא לחיובא בשגגה מעשה גרירתא. אלא**
108 **מדקא מחדר על רובא ושבקי מיעוטא. שטע**
109 **מינ' - דמיעוט בהוראה פשיטא ליה לתנא**
110 **דחייבין כשבה או שעירה. דהכי קאמר: שאין**
111 **בית דין מביאין עליהם פר בהוראה. הא - הן**
112 **חייבין. ויחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, וכי**
113 **הכי דחייבין בהוראה (הם) - הכי נמי שלא**
114 **בשגגה מעשה גרירתא. חייבין, וכו' דקיימא**
115 **ליה לתנא דמיעוט בשגגה מעשה גרירתא**
116 **חייבין - הלכך קא מחדר על רובא לחיובא.**
117 **ולעולם שמעין מהא מתניתין ויחיד שעשה**
118 **בהוראת בית דין חייב, שמע מינא.**
119 **ואת**

44 **יחדר על רובא לחייבא בשגגה מעשה? אלא לאו מדלא מחדר על מיעוט דמיתו חייבין בשגגה מעשה, ובסוף מחדר על רובא לחייבא בשגגה**
45 **מעשה, שמע מינא מיעוט בהוראה חייבין הן כשבה ושעירה, ושלא בהוראה בשגגה מעשה חייבין. - מכדי תרנויהו סתמי תנא, מביא דקמפייא**
46 **רבי יהודה ובתרייתא רבנן? אימא איפקא! - מאן שמעת ליה דדרש מיעוטי כי האי גוונא? רבי יהודה היא; דתנא, רבי יהודה אומר:**

זאת

ומבאר רבא: אלא חייב משכחת לה - אלא היאך מוצא אתה אופן
שיהיה תלמיד זה חייב קרבן, ולא יחשב כמזיד, וזה כגון דידע
דאסור לאכול חלב וקא טעי - וטועה בדין 'מצוה לשמוע דברי
חכמים', שסבור שמצוה לשמוע לחכמים אף כשהם מורים לעשות
אסור, ולכן אכל, ולכן הוא נחשב לשוגג ויכול להביא קרבן. ואם
כן לדידי נמי שפירשתי ש'תלמיד הראוי להוראה' במשנה הוא
כשמעון בן עזאי, מדובר דקטעו במצוה לשמוע דברי
חכמים.
שנינו במשנה: זה הכלל, התולה בעצמו חייב, והתולה בבית דין
פטור.
מבררת הגמרא: הלשון 'זה הכלל' משמעותה שהנאמר אחריה בא
לרבות דבר נוסף, ואם כן, הלשון 'התולה בעצמו חייב, לאיתוי'
מאי - מה באה לרבות. מבארת הגמרא: לשון זו באה לאיתוי -
לרבות מבעט בהוראה - אדם שדרכו לזלזל ולעבור על הוראות
חכמים, וכאן שהורו בית דין לאכול חלב, הלך ואכל חלב. וכיון
שדרכו לבטל בהוראה, ודאי שלא אכל חלב מחמת הוראתם,
אלא על דעת עצמו, ולכן חייב.
חוזרת הגמרא ומבררת: ודברי המשנה 'התולה בבית דין פטור', מה
בא כלל זה לרבות. מבארת הגמרא: לשון זו באה לאיתוי אופן
שהורי בית דין שחלב מותר, וידעו בית דין שטעו, ויחזרו ביהן
מהוראתן, ולא ידע היחיד שחזרו בהם, והלך היחיד ועשה על
פיהם, שפטור, משום שתלה בבית דין. מקשה הגמרא: הא בהדיא
קתני לה - הרי שנינו בפירוש במשנה להלן (ג) שרבי שמעון פטור
באופן זה, ומדוע נצרכה המשנה כאן לרבות אופן זה. מתרצת
הגמרא: תני ויחד פשרש - המשנה שנתה אופן זה ככלל, ובמשנה
הבאה פרטה את פרטי הדינים בזה, וכן דרך המשנה.
הגמרא מבארת שיש חולקים על הדין שיחיד התולה בבית דין
פטור: אמר רב יהודה אמר שמואל, זו - משנתני הסוברת שיחיד
התולה בבית דין פטור, היא דברי רבי יהודה, אבל חכמים אומרים,
יחיד שעשה בהוראת בית דין, חייב. מבררת הגמרא: מאי רבי יהודה
- מהיכן למדנו שזו דעת רבי יהודה. מבארת הגמרא: דתניא, נאמר
בפרשת חטאת יחיד (ויקרא ד כו) 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו'
בעשותה, ויחיד אלו שלשה מעומין בפסוק, שהרי 'נפש' היא לשון
יחיד, 'אחת' היא לשון יחיד וכן 'בעשותה' היא מעוט, ומהמיעוט
השלישי ממעטים שרק יחיד העושה מפי עצמו חייב, ואם כן יחיד
העושה בהוראת בית דין פטור מחטאת יחיד.
מבררת הגמרא: מאי רבנן - היכן מצינו שדעת חכמים היא שיחיד
שעשה בהוראת בית דין חייב. מבארת הגמרא: דתניא בברייתא,
גדיין אני אומר שרק מעיט קהל שחטאו, חייבין כל אחד מהם קרבן
חטאת יחיד, משום שאין בית דין מביאים על ידיהן פה, אך רוב קהל
שחטאו, יהו פטורין, שהרי בית דין מביאים על ידיהם פה, תלמוד
לומר - מלמדנו הכתוב שלא כך, שנאמר בפרשת חטאת יחיד
(ויקרא ד כו) 'מנעם הארץ', ופסוק זה משמע ריבוי, שפרשת חטאת
יחיד אמורה אפילו כשחטאו רובם על הקהל, ואפילו שחטאו כולה
- כל הקהל, מביא כל חטאת קרבן יחיד.
מבארת הגמרא באיזה אופן מדובר בברייתא. מבררת הגמרא:
במאי - באיזה אופן מדובר בברייתא, שרוב ציבור שחטאו חייבים
קרבן יחיד. אילימא - אם נאמר שמדובר שחטאו בשגגת מעשה
[בית דין שלא בהוראה] - שלא בהוראת בית דין, שלא הורו בית
דין כלל, ונתחלף לציבור חלב בשומן, ובזה אומרת הברייתא שאם
מיעוט הציבור חטא הם חייבים ובית דין פטורים, ואם רוב הציבור
חטא הם חייבים וכן בית דין מביאים פה, פירוש זה לא יתכן, שכן
בית דין מאי צביריהו - מה ענין חיוב בית דין באופן שעשו שלא
בהוראת בית דין, וכי בית דין מביאים - האם מביאים] פה שלא
בהוראה. ומבארת הגמרא: אלא בהכרח לומר שמדובר בברייתא
באופן שעשו על פי הוראה, ומיעוט ציבור שעשו בהוראה חייבים

מתרצת הגמרא: אין להקשות כך כיון שיש לומר שהסיפא של
המשנה, באופן של זו ואין צריך לומר זו' קתני ו-נשנתה, כלומר
שכל בבא מחדשת פחות מהבבא הקודמת.
שנינו במשנה: וידע אחד מהן שטעו, או תלמיד וראוי להוראה, והלך
ועשה על פיהן וכו' חייב מפני שלא תלה בבית דין.
שואלת הגמרא: תרתי למה לי - מדוע הוצרך התנא לשנות את
שני האופנים: 'אחד מהם' ו'תלמיד וראוי להוראה', ולא היה די
באחד. משיבה הגמרא: אמר רבא, איצטריך - שני האופנים
נצרכים, שכן אם היה נשנה רק האופן הראשון, 'אחד מהם', סלקא
דעתך אמינא - היה עולה על דעתך לומר הני מילי גמיר וסביר,
אכל גמיר ולא סביר, לא - שדין זה ושידע שטעו ועשה, חייב] הוא
רק באדם שלמד את הדינים, וכן יודע להבין דבר מתוך דבר
בדעתו, אך אדם שלמד ואינו יודע להבין דבר מתוך דבר, יהיה
פטור אם עשה, אף אם ידע ששית דין טעו, שכן הרי הוא כעם
הארץ שאין ידיעתו נחשבת לידיעה ודאית. לכן שנה התנא את
האופן השני 'ראוי להוראה', להשמיע שאף מי שגמיר ולא סביר
חייב, אם ידע ששית דין טעו.
מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרבא, הלשון 'ראוי להוראה', גמיר
וסביר משמע - משמעה אדם שלמד וגם יודע להבין דבר מתוך
דבר, ואם כן, דין זה באמת אמור רק במי שגמיר וסביר, אך מי
שלא גמיר וסביר יהיה פטור אף אם ידע ששית הדין טעו.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא לאביי, אמא הכי קאמינא - כך
כוונתי לומר, אי מההיא - אם שיה נשנה במשנה רק האופן
הראשון 'אחד מהם', הנה אמינא הני מילי גמיר וסביר - הייתי אכן
אומר שדין זה ושחייב אם יודע ששית דין טעו] אמור רק במי
שגמיר וסביר, שהרי אחד מהם [מדייני הסנהדרין] הוא ודאי גמיר
וסביר, אבל אדם שגמיר ולא סביר לא יהיה חייב באופן זה, ולכן
תנא - שנה התנא 'ראוי להוראה', אף שגם משמעות 'ראוי
להוראה' היא גמיר וסביר, כדי להשמיענו ממשנה ויחד זה
שאפילו אדם שגמיר ולא סביר - שיועד את הדינים אך אינו מבין
דבר מתוך דבר, וכן להיפך, אדם שסביר ולא גמיר, מכל מקום אם
ידע ששית דין טעו, ואף על פי כן עשה כהוראתם, חייב.
שנינו במשנה: ראוי להוראה וכו'.
מבררת הגמרא: כגון מאן - כגון מי מתכוונת המשנה, ואיזה אדם
שראוי להוראה נקרא עדיין 'תלמיד'. מבארת הגמרא: אמר רבא,
כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זוטא, שהיו יושבים לפני חכמים, ואף
שלא נסמכו מכל מקום היו ראויים להוראה, כמבואר בסנהדרין
(גו) מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרבא, כי האי גוונא - אדם כזה,
שהוא גדול כשמעון בן עזאי ושמעון בן זוטא, מיד הוא, שהרי הוא
ידע בוודאי ששית דין טעו, ואף על פי כן עשה, ואם כן מדוע הוא
חייב קרבן, הרי מזיד אינו יכול להביא קרבן חטאת.
מקשה רבא על דברי אביי: ולמסקיך - לפי שיטתך, שתלמיד
כשמעון בן עזאי הוא מזיד, הא דתניא - היאך תפרש ברייתא זו,
ששנינו, נאמר (ויקרא ד כו) 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם
הארץ, בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם', והלשון
'תחטא וגו' בעשותה' משמע שהחיוב הוא כשהנפש עשתה מצד
עצמה, כלומר שחיד העושה מפי עצמו חייב אך יחיד העושה
בהוראת בית דין פטור. ומפרשת הברייתא, ביצד, הורי בית דין
שחלב מותר, ויודע לאחד מהן - מהדיינים שהם טעו, או לתלמיד
היושב לפניו וראוי להוראה כגון שמעון בן עזאי, ואף על פי כן
אכל חלב, יכול הוא פטור, תלמוד לומר 'בעשותה אחת', ומשמעות
הפסוק היא שחיד העושה על פי עצמו חייב אך יחיד העושה
בהוראת בית דין פטור, ויחיד זה שידע שטעו הרי לא עשה
בהוראת בית דין, אלא על פי עצמו, ולכן חייב. ואם כן, גם על
ברייתא זו יש להקשות כקושיית אביי, שאדם כשמעון בן עזאי
הוא מזיד ואינו יכול להביא קרבן.

נאמר (ויקרא ו ב) 'ואת תורת העלה, היא העלה על מוקדה' וגו',
ותיבת 'זאת' היא מיעוט, וכן 'היא' מיעוט, וכן 'העולה' מיעוט, ואם
כן הרי אלו שלשה מיעוטים. נמצא שרבי יהודה הוא הדורש פסוקים
באופן זה, ואם כן אף הברייתא לעיל הפוסרת יחיד שעשה
בהוראת בית דין, היא דעת רבי יהודה.
הגמרא מביאה ראיה נוספת שרבי יהודה הוא הפוסט וחכמים הם
המחייבים: 'ואיבעית אימא - אם תרצה אמור באופן אחר, שעל
כרחק את הברייתא 'עדיין אני אומר' לא מצית מוקמת לה - אין
אתה יכול להעמיד אותה כדעת רבי יהודה, דקתני בברייתא זו,
'רוב קהל שקטא, בית דין מביאין על ידיהן פה', ואי כדעת רבי
יהודה, האמר רבי יהודה שצבור הוא דמייא - שמביאים את הפה,
ובית דין לא מביאים אותו, דתנן - ששנינו במשנה להלן (ה), רבי
יהודה אומר, אם הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובם על
פיהם, שבעה שבטים אלו שקטא מביאין שבעה פרים. ואם כן
הברייתא 'עדיין אני אומר' הסוברת שבית דין הם המביאים את
הפה, ודאי אינה כדעת רבי יהודה, והברייתא הראשונה 'אם נפש
אחת' וכו' היא כדעת רבי יהודה, משום שהיא שנויה בספרא
(ויקרא דיבורא דחובה פ"ו), וסתם ספרא היא דעת רבי יהודה (סנהדרין פ"ט).
הגמרא שבה לדברי רב יהודה בשם שמואל האמוראים לעיל (ב),
שמשנתנו הסוברת שיחיד התולה בבית דין פטור היא דעת רבי
יהודה, ומביאה את דברי רב נחמן בשם שמואל, הסובר
שמשנתנו היא דעת רבי מאיר וחכמים חולקים עליה: ורב נחמן
אמר בשם שמואל, זו - משנתנו הסוברת שיחיד שעשה בהוראת
בית דין פטור, היא דבר רבי מאיר, אבל חכמים אומרים, יחיד
שעשה בהוראת בית דין חייב. מבררת הגמרא: מאי רבי מאיר ומאי
רבנן, דתנאי בברייתא הורו בית דין ועשו, רבי מאיר פוטר ויחידים
מחייבין. הגמרא מבררת באיזה אופן מדובר בברייתא: מאן עשו -
מי הם שעשו, אילימא - אם נאמר שפית דין עשו, ובאופן זה
חכמים מחייבים, אזי מאי מעמא דרבנן דמחייבין, והתנאי, יכול
הייתי לומר שאם הורו בית דין ועשו בית דין, ולא עשו הקהל, יכול
יהו חייבין פר, תלמוד לומר (ויקרא י"ג) 'ואם כל עדת ישראל יגשו,
ונעלם דבר מעיני הקהל, ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא
תעשינה ואשמו', והסמיכות 'הקהל ועשו' מלמדת שמעשה תלוי
בקהל, ומשמעות 'ונעלם דבר מעיני הקהל' היא שהוראת תלויה
בבית דין, שכן 'ונעלם דבר' זו שגת ההוראה, שנעלם מהם
האיסור, ועיני הקהל הם הסנהדרין. כלומר שהמילה 'הקהל'
נדרשת לפנייה ולאחריה. ונמצא שמעשה בית דין, שעשו על פי
הוראת עצמם, אינו מחייבם פר, אם לא עשו הקהל. ממשיכה
הגמרא ומבררת: אלא נאמר שמדובר בברייתא שהורו בית דין
ועשו רוב קהל, ובאופן זה רבי מאיר פוטר וחכמים מחייבים, דוחה
הגמרא: אין לומר כך משום שאם כן, מאי מעמא דרבנן מאיר
דפוטר, הרי זהו האופן שבו אכן מביאים פר.
מבארת הגמרא את כוונת הברייתא: אלא לאו - אלא ודאי מדובר
באופן שהורו בית דין ועשו מיעוט קהל, ובהא קמיפלגי ו-נחלקון,
מר - רבי מאיר שפוסט פטר שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור,
והוא הדין למיעוט הקהל, ומר - חכמים שמחייבים פטר שיחיד וכן
מיעוט ציבורי שעשה בהוראת בית דין חייב.
דוחה הגמרא את דברי רב נחמן: אמר רב פפא, אפשר לבאר את
הברייתא באופן אחר, דכולי עלמא - לדעת הכל, יחיד שעשה
בהוראת בית דין פטור, אלא בדין בית דין משלים לרוב צבור
קמיפלגי ו-נחלקון, ומדובר שחטאו מיעוט הציבור ובית דין, ואם
נצרך את בית דין למיעוט אזי יהיה רוב ציבור שחטאו, מר פטר -
חכמים שמחייבים סוברים שפית דין משלים לרוב צבור, ומביאים
פר שהיה רוב ציבור חטאו, ומר - רבי מאיר שפוסט פטר שאין בית
דין משלים לרוב צבור, ונמצא שרק מיעוט ציבור חטאו, ואין
מביאים פר.

ואיבעית אימא - אם תרצה אמור לדחות את דברי רב נחמן באופן
נוסף, שמדובר בברייתא שהורו בית דין ועשו רוב קהל, ואכן
לדעת כולם בית דין מביאים פר, אך המחלוקת בברייתא היא לגבי
הציבור, ומאן חכמים - ומי הם החכמים המחייבים אף את הציבור
להביא באופן זה, רבי שמעון היא, דאמר רבי שמעון (להלן ה).
שבאופן שהורו בית דין וחטאו רוב הציבור, גם הצבור מיידי קרבן
פר לכל שבת שחטא וגם בית דין מיידי קרבן פר.
ואיבעית אימא, מדובר בברייתא בשבט אחד שעשה בהוראת בית
דין, ולא בהוראת הסנהדרין הגדולה, ומאן חכמים - ומי הם
החכמים המחייבים, רבי יהודה היא, דתנאי בברייתא להלן (ה), רבי
יהודה אומר, שבט אחד שעשה בהוראת בית דין ולא בהוראת
הסנהדרין, אותו שבט חייב להקריב פר. ורבי מאיר חולק וסובר
שאין חייבים אלא על הוראת הסנהדרין הגדולה בלבד, כמבואר
להלן (ה).
ואבעית אימא, מדובר בברייתא בגזו שהורו בית דין וחטאו ששה
שבטים והן רוב קהל, או שחטאו שבעה שבטים ורוב שבטים
אף על פי שאין רוב קהל, ומתניתין מני - כדעת מי היא,
כדעת רבי שמעון בן אילעזר היא, כלומר שחכמים הם רבי שמעון
בן אילעזר, דתנאי, רבי שמעון בן אילעזר אומר משמו של רבי מאיר,
אם חטאו ששה שבטים והן רוב קהל, או שחטאו שבעה שבטים
אף על פי שאין רוב קהל, חייבין פר. ותנא קמא בשם רבי
מאיר פוסט מפר. ואם כן אין הוכחה מהברייתא שיש מי שסובר
שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב.
לאחר שהתבאר שכדי להתחייב בפר צריך שרוב הקהל יעשו על
פי בית דין, מבארת הגמרא מי הוא 'קהל' זה: אמר רב אסי,
ובהוראת - כשהורו בית דין, ועשו אנשים על פיהם, ואנו רוצים
לדעת האם החוטאים הם רוב קהל ויש חיוב פר, הלך אחר רוב
יושבי ארץ ישראל לענין רוב הקהל או מיעוט, שאם חטאו רוב
יושבי ארץ ישראל מביאים פר, ואין מונים את יושבי חוץ לארץ,
שאמר אחר שבנה שלמה את בית המקדש (מלכים א' ח טו), 'ועש
שלמה בעת ההיא את הקהל, וכל ישראל עמו, קהל גדול מלכוד חמת
עד נחל מצרים, לפני ה' אלילינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה
עשר יום', ומדייק רב אסי מהפסוק, מכי כתיב - הרי כבר נאמר
'וכל ישראל עמו', ואם כן 'קהל גדול מלכוד חמת עד נחל מצרים'
קמה לי לכתוב, אלא שפיע מנה - מוכח מכאן שבא הכתוב
להשמיענו שהני - האנשים היושבים במקום זה ומלכוד חמת עד
נחל מצרים הוא דאיקרי 'קהל', אבל הנה - היושבים מחוץ לגבול
זה לא איקרי 'קהל', ואם חטאו רוב 'קהל' זה, אף שלא חטאו
היושבים בחוץ לארץ, מביאים פר.
הגמרא דנה באופן שחטאו רוב הציבור, ומתו חלק מהחוטאים
קודם שנודע להם שחטאו, ועכשיו הם רק מיעוט הציבור, או
באופן שחטאו מיעוט הציבור, ומתו חלק מהאנשים שלא חטאו
ועכשיו החוטאים הם רוב הציבור. ונקדים, שנחלקו רבי שמעון
וחכמים להלן (ו). לגבי כהן משיח ונשיא שחטאו לפני שנתמנו,
ואחר כך נתמנו, שלדעת חכמים חייבים בקרבן חטאת יחיד, שכן
חכמים הולכים אחר שעת החטא, ולדעת רבי שמעון, אם נודעה
להם חטאתם קודם שנתמנו, חייבים חטאת יחיד אפילו אחר
שנתמנו, אך אם לא נודע להם עד אחר שנתמנו, פטורים לגמרי.
פשימא - דין פשוט הוא, שאופן של מריבין ונתמנעו - חטאו רוב
הציבור, ונתחייבו בפר, ומתו חלק מהם וקודם שהביאו את הפר
ועכשיו החוטאים הם מיעוט הציבור, היינו פלוגתא - וזה
מחלוקתם דרבנן שמעון ורבנן, שחכמים הולכים אחר שעת החטא
ומחייבים פר, ולדעת רבי שמעון, אם נודע להם כשעדיין היו
מרובים, חייבים פר, אך אם לא נודע להם עד אחר שנתמנעו,
פטורים לגמרי.
מבררת הגמרא: באופן של מועטין ונתברו - הורו בית דין ועשו

לחן משנתמטעט - פטורין. מועטין ונתברו מאי - כגון שהורו בית דין ועשו מיעוט קהל
על פיהם, דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ומתו מקצתן של רוב קהל, ונתברו אלו.
ולאחר שנתברו נודע להם שחטאו. דהני מועטין ונתברו לא דמי ממש לחטאו עד שלא
נתמנו. דמועטין כי חטאו בהוראה - לאו בני קרבן נינהו. דיחיד שעשה בהוראת בית דין
פטור, אבל כי חטאו כהן משיח ונשיא עד שלא
נתמנו - נעשו בני קרבן, ומחייבי לאתויי כשבה
או שעירה. אבל מרובין ונתמטעט - דמי ממש
לחטאו עד שלא נתמנו, דהא מרובין כי חטאו
בני קרבן נינהו, ואמטול הכי קאמר במרובין
ונתמטעט דהוי פלוגתא דרבי שמעון ורבנן. אבל
במועטין ונתברו - איבעיא לן אי דמי לפלוגתא
דרבי שמעון ורבנן אי לא. מי אמרנן רבי שמעון
דבתר ידיעה אויל, דאמר אם נודע להם עד
שלא נתמנו חייבין כבתחלה - הכא נמי מחייב,
דכי אתיידע להו בחיובא אתיידע להו, דכי
נתברו אתיידע להו ומביאין פה. ורבנן דבתר
חטאה אויל, דאמרי הרי אלו כהדיוטות, והאיל
וחטאו כי לא נתמנו - הכא נמי אויל בתר
חטאה, וכי חטאו - אכתי מועטין היו ופטורין,
דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ותפסא
אימור דשמעת ליה לרבי שמעון דאיל אף בתר
ידיעה - דאמר: אם נודע להם עד שלא נתמנו -
חייבין. היכא דהוי ידיעה וחטאה בחיוב. כי
השתא - דלהוי כי חטאו משנתמנו דלייתי פה.
ואמאי קתני משנתמנו פטורין? אלא מדקתני
פטור - שמע מינה דרבי שמעון חטאה ידיעה
בעי בחיובא. ומועטין ונתברו - לדברי הכל
פטורין, דכי חטאו - בפטור חטאו, דיחיד שעשה
בהוראת בית דין פטור. או דלמא - כיון דחלב
שם אחד הוא, דבין חלב המכסה את הקרב ובין
חלב המכסה את הדקין - שם אחד הוא, שחלב
סתם איקרו. כיון דתרי איסורי נינהו - דחלב
אינו שוה בכל, דחלב חיה מותר. או דלמא -
כיון דאילו צבור אבלי האי חלב הוא רם שלא
בהוראה בשגגת מעשה - מיתני כל דור דור, אי
בעו כשבה מיתני, אי בעו שיערה מיתני, דמצי
אשווי קרבנן, השתא נמי, כי עשו בהוראה -
מצטרפי. ומיעוט תרעא בעבורה וזה - קרבנן
שיערה ולא כשבה.

או

היא; דתנאי, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל - חייבין.
אמר רב אסי: ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר: "ועש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול
מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום", מכדי פתיב "וכל ישראל עמו", "קהל גדול
מלבוא חמת עד נחל מצרים" למה לי? שמע מינה: הני הוא דאיכרי קהל, אבל הנך לא איכרי קהל. פשיטא, מרובין ונתמטעט - היינו
פלוגתא דרבי שמעון ורבנן, מועטין ונתברו מאי, מי פליגי רבי שמעון ורבנן? רבי שמעון דאזיל בתר ידיעה מחייב, ורבנן דאזיל בתר
חטאת פטרי, [או לא], מאי? - ותיסברא? אימור דשמעת ליה לרבי שמעון דאזיל אף בתר ידיעה, [הכי דהוי ידיעה וחקמא בחיוב],
ידיעה דלא חטאה מי שמעת ליה? דאם כן, לייתי פי השתא! אלא רבי שמעון חטאה וידיעה בעי. איבעיא להו: הורו בית דין חלב
מותר ועשו מיעוט תקהל, וחזרו בית דין בהן והורו ועשו מיעוט אחר, מהו? פיון דשתי ידיעות נינהו לא מצטרף, או דלמא פיון
דאידי ואידי חלב הוא מצטרף? ואם תמצא לומר: פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף, מיעוט בחלב ששלל גבי תקבה ומיעוט בחלב
ששלל גבי דקין, מהו? הכא ודאי פיון דבתרי קראי קאמי לא מצטרף, או דלמא פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף? ואם תמצא לומר:
שם חלב הוא ומצטרף, מיעוט בחלב ומיעוט פדם, מהו? הכא ודאי (פיון) דתרי איסורי נינהו [וכיון דאין איסורין שוה] לא מצטרף,
או דלמא פיון (דאיסורין שוה) דקרנבן שוה מצטרף? ואם תמצא לומר: פיון (דאיסורין שוה) דקרנבן שוה מצטרף, מיעוט בחלב
ומיעוט בעבורה וזה, מהו? הכא ודאי אין איסורין שוה ואין קרנבן שוה, או דלמא פיון דאידי ואידי ברת הוא מצטרף? תיקו. איבעיא
להו: הורו בית דין שחלב מותר ועשו מיעוט תקהל, ומת אותו בית דין ועמד בית דין אחר, וחזרו והורו ועשו מיעוט אחר, אליבא
דמאן דאמר בית דין מיתני לא תיבעי לך - דהא ליתנהו, אלא כי תיבעי לך - אליבא דמאן דאמר צבור מיתני. מאי? צבור הא קאי,

או

זאת תורת העולה היא העולה - "זאת" "היא" "העולה" - הרי אלו שלשה מיעוט: חד,
פרט לנשחטה בלילה, וחד, פרט לנשפך דמה. וחד, פרט ליציאת דמה חוץ לקלעים, שאם
עלתה על גבי המזבח תרד, ולא הויא עולה חשובה. והכי נמי מפרש במסכת נדה בפרק
"יוצא דופן" (מ, א). שבעה שבטים - דהורו רוב שבטים, מביאים שבעה פרים. דקסבר רבי
יהודה דשבת אחד איקרי "קהל", וכן מביאין
ולא בית דין. הוראה תלויה בבית דין - דכתוב
"ועלם דבר" - דהיינו שהורו לעבור, "מעני
הקהל" - דהיינו בית דין. בית דין משלים לרוב
צבור - דעשו עם מעט צבור והשלימו לרוב
צבור. [צבור מיתני] - ורבי מאיר פטר צבור,
דהא קא מיתני בית דין. כדאמרנן לקמן, רבי
מאיר אומר: שבעה שבטים שחטאו - בית דין
מביאין עליהם פה, וכן פטורין. ואי קשיא: הא
אמרנן בכל התורה אין מיעוט אחר מיעוט אלא
לרבות, והכי אמרנן אלו שלשה מיעוטין
דממעטין אותם: בירושלמי מפרש: הני מילי -
היכא דליכא אלא שני מעוטין, אבל הכא
דאיכא שלשה מיעוטין בזה אחד זה בחד קרא -
כולהו אתו למעט. וכן בל"ב מדות מצינא. אותו
השם חייב - להביא פה, דקסבר: שבת אחד
אקרי קהל. רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו -
של רבי מאיר, והא מותנתא מפרש לקמן. אמר
רב אמי ובהוראה - שבעה שבטים שחטאו - בית דין
ועשו רוב קהל על פיהם, שמביאים פה. הלך
אחר רוב יושבי ארץ ישראל - דאותם
שבחוץ לארץ אינן מן המנין. ולא אותן דמנחל
מצרים ולחין, דחוצה לארץ היא. פשיטא
מרובין ונתמטעט - כגון שהורו בית דין ועשו רוב
קהל על פיהם, ונתחייבו להביא פה. ולא
הספיקו להביא פה עד שנתמטעט, שמתו מקצתן
- היינו פלוגתא דרבי שמעון ורבנן - דתנן
(היריות י, א). חטא כהן משוח ונשיא עד שלא
נתמנו, דהוי חייבין להביא כשבה או שעירה,
ולא הספיקו להביא עד שנתמנו - הרי הן
כהדיוטות ונתחייבם להביא כשבה או שעירה
כבתחלה. הכא נמי חייבין פר כבתחלה. רבי
שמעון אומר וכו', הכא נמי, אם נודע להם עד
שלא נתמטעט - חייבין להביא פה, אבל אם נודע

רש"י

רש"י

1 או לא בעינן הווא בית דין וחורו להם פקיקא דתהיו להו ידיעה - כלומר, לא בעינן
2 דתהיו להו ידיעה לבית דין קמא ומצטרפי. עד שתפשוט הוראה ככל עדת ישראל -
3 דהיינו אותן שישובו להורות. כגון שהריבין הווא אחד מהם - או תלמידי בראשו, דנראה
4 כחודה לדבריהם ונגמרה הוראה. במארה אתם נארים וגו' - כגון שה'גוי כולו' דיבולין
5 לקבלה. הכי משמע: אי איכא גוי כולו וקא עבר
6 עליה האי גברא - אותי אתם קובעים. - והכי
7 כתוב בספריים במסכת עבודה זרה בפרק "אין
8 מעמידין. אי איהא לכולהו - סנהדרין של
9 שבעים ואחד. הווא הוראה - אף על פי שלא
10 חורו כל אותן שישובו להורות. שיבא = אופתא.
11 משנתהוירו בית דין - ועשו רוב צבור על
12 פיהם. וידעו שמעו וחורו - מהוראתן. בין
13 שהביאו כפרתן ובין שלא הביאו כפרתן - ולאחר
14 שידעו שטעו הלך היחיד ועשה על פיהם, דזה
15 אין מצטרף עם רוב הצבור, לפי שלאחר שנודע
16 להם עשה זה. רבי שמעון פוטר - לפי שברשות
17 בית דין הוא עושה. שזה עדיין לא היה ידע
18 שידעו שטעו וחורו בהן, והיו תולה בבית דין.
19 הלכך פטור. רבי אלעזר אומר ספק - כלומר ספק
20 אי כתולה בבית דין אי כתולה בעצמו דמי,
21 ומביאן אשם תלוי. ואיזה הוא הספק - כלומר,
22 אמאי הוא חייב אשם תלוי. ישב לו בביתו חייב
23 אשם תלוי. שהוא קרוב לפטור - דהיי ודאי
24 תולה בבית דין, שלא ידע חזרתו, הואיל והלך
25 לו למדינת הים. אמר לו בן עזאי: מאי שנא זה
26 שהלך למדינת הים מן הדין שביתו. אמר לו
27 רבי עקיבא - לפי שהיושב בביתו אפשר שישמע
28 שבית דין חזרו בהן, והיו קרוב לתולה בעצמו,
29 ולפיכך חייב להביא אשם תלוי. וזה שהלך
30 למדינת הים - לא היה יכול לשמוע. והיו תולה
31 בבית דין ממש, הלכך פטור. גמרא כל הוראה
32 שצאה ברוב צבור - אף על פי שבית דין חזרו
33 בהן, יחיד העושה אותה פטור. לפי שלא ניתנה
34 הוראה אלא לתבתיין בין שונג למייד - להחידע
35 שהעושה על פיהם שונג הוא ולא מויד הוא.
36 וזה על פי הוראה הוא עושה, לפיכך שונג הוא.
37 ויחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. ופירוש
38 אחר: לא ניתנה הוראה לפטור יחיד התולה בה

1 או דלמא [ידיעה] דההוא בית דין דחורו בעינן?
2 תיקו. אמר רבי יונתן: מאה שישבו להורות - אין
3 חייבין עד שיורו פולין, שנאמר: "ואם כל עדת ישראל
4 ישגו" - עד שישגו פולין, [עד שתפשוט הוראה בכל
5 עדת ישראל]. אמר רב הונא ברביה דרב הושעיא:
6 הכי נמי מסתברא, דבכל התורה פולה ניימין לן רובו
7 ככולו, והכא פתיב "כל העדה", הואיל וקד - אפילו
8 הן מאה. [תנן]: הורו בית דין, וידע אחר מהן ששמעו
9 או תלמיד וראוי להוראה, והלך ועשה על פיהם, בין
10 ששמעו ועשה עמהן, ובין ששמעו ועשה אחריהן, ובין
11 שלא עשו ועשה - הרי זה חייב, מפני שלא תלה
12 בבית דין. האי הוא דחייב, הא אחר - פטור. ואמאי?
13 הא לא נגמרה הוראה? - הכא במאי עסקינן, כגון
14 שהריבין הווא אחד מהן בראשו. תא שמע: הורו
15 בית דין, וידע אחר מהן ששמעו, ואמר להן "מועין
16 אתם" - הרי אלו פטורים. מעמא דאמר להן "מועין
17 אתם" - דפטורים, הא שתיק מישתק - חייבין, ונגמר
18 לה הוראה. ואמאי? והא לא הורו פולין? - אמרי:
19 הכי נמי כגון שהריבין בראשו. מתיב רב משרשיא:
20 סמכו רבותינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל
21 דברי רבי אלעזר ברבי צדוק, שהיו אומרים: אין
22 גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין
23 לעמוד בה, ואמר רב אדא בר אבא: מאי קרא? -
24 "במארה אתם נארים ואתי אתם קבעים הגוי כולו",
25 והא הכא, דכתיב "הגוי כולו", ורובא ככולא דמי,
26 תיובתא דרבי [יוחנן] [יונתן]? תיובתא. ואלא מאי
27 "כל עדת" דקאמר רחמנא? הכי קאמר: אי איכא

39 אלא להכיר לבין עושה בשגגת עצמו לעושה מויד וברשות בית דין. וזה הרי אומר לנו
40 שלא ידע שחזרו, ומויד עשה על פיהם ולא על שגגת עצמו, ויחיד שעשה בהוראת
41 בית דין פטור. מיתיבי פר העלם דבר של צבור - כגון שחזרו בית דין בעבודה זרה
42 ועשו צבור על פיהם, וידעו שטעו וחזרו בהם, וצריכין מעות כדי ליקח פר ושעירי
43 עבודה זרה של צבור. בתחלה גובין להם -
44 שגוברין גובין מכל אחד מישראל מעות לקנות
45 מהם פר ושעירי עבודה זרה לצורך קרבן, דברי
46 רבי שמעון. ואמאי - קאמר רבי שמעון דפטור,
47 דברשות בית דין הוא עושה. הא כיון דאנכי
48 לחו מעות לצורך פר העלם דבר של צבור הוה
49 מתייעד ליה שהבית דין טעו וחזרו מהוראתן,
50 ואמאי היו תולה בבית דין? איבעית אימא שנו
51 ממנו סתם - שלא הודיעהו לצורך מה הן
52 גובין. ואיבעית אימא דלא היו במתא - כי גבי
53 להו, ולאחר גביה הוא דעשה על פיהם. רבי
54 שמעון אומר מתרומת הלשכה הם באים -
55 דלא היו מפרסמא. הלכך, כי עשה על פיהם -
56 היו תולה בבית דין, הלכך פטור רבי שמעון.
57 ותנא דמתניתין הכי סבירא ליה אליבא דרבי
58 שמעון, דמתרומת הלשכה הן באין. תניא רבי
59 מאיר מחייב - דתולה בעצמו הוי. ורבי שמעון
60 פוטר - דתולה בבית דין הוי. רבי אלעזר אומר
61 ספק - מביא אשם תלוי. איכא בנייהו - בין
62 רבי אלעזר לסומכוס. לסומכוס אינו מביא
63 אשם תלוי, דהכי קאמר סומכוס: מעשה שלו
64 תלוי הוא. וליכא למימר שמה תולה בעצמו
65 הוה, דלא הוי בר חיוב מעליא. ודאיכא דהוי
66 לפניו תחיבה אחת ספק של חלב ספק של שומן
67 ואכלו - בדין הוא דמביא אשם תלוי משום
68 דאיכא למימר ששמן חלב ממש אבל דהוי בר
69 חיוב מעליא. אבל הכא - ליכא למימר שמה
70 תולה בעצמו ממש הוא, שהרי על פי הוראה
71 הוה עושה הלכך מעשה שלו תלוי הוא. רבי
72 חיוב שלו תלוי הוא, דלא הוי צד חיוב מעליא
73 - הלכך אינו מביא אשם תלוי. לארם שאכל
74 ספק חלב ספק שומן - דהרי סבור ששומן הוא,
75 ונודע לו שספק הוא, שמביא אשם תלוי משום
76 דשמן חלב ממש אבל. הכי נמי, איכא למימר
77 שמה תולה בעצמו ממש הוא.

ולא

מחזורה, רבי שמעון פוטר מחטאת, שהתולה בב"ד פטור (לעיל ב),
ורבי אלעזר אומר, ספק אם חייב חטאת, ולכן מביא אשם תלוי.
ומבאר, איוהו האופן שיש ספק, והוא אם ישב לו בתוך ביתו, ויכל
לשמעו מהחורה, חייב אשם, אך אם הלך לו למדינת הים, ולא היה
יכול לשמוע, אין כאן ספק ופטור. אומר רבי עקיבא, מודה אני בזה
שהלך למדינת הים, שהוא קרוב לפטור יותר מן החובה משום שלא
היה לו לשמוע מהחורה, ופטור. אומר לו בן עזאי לרבי עקיבא, מאי
שנא זה שהלך למדינת הים ושאנה פטורו מן היושב בביתו. אמר
לו רבי עקיבא, שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע מהחורה,
הוא קרוב לתולה בעצמו ולכן חייב אשם, וזה שהלך לא היה לו
אפשר שישמע, ותלה בב"ד.
הורו בית דין לעקור ולהתיר את כל הגוף של המצוה, כגון אפרו
אין איסור נדה בתורה כלל, או אין שבת בתורה, או אין עבודת
בזבחים בתורה, הרי אלו פטורין מפר. אבל אם הורו לבטל מצוה
המצוה ולקיים מקצת המצוה, הרי אלו חייבין. ביצה, אפרו יש נדה
בתורה, אבל הקא על שומרת יום כנגד יום - אשה שראתה דם יום
או יומיים, ודינה לשמור יום אחד כטהרה, פטור, או יש שבת
בתורה, אבל המוציא מרשות תמיד לרשות הרבים פטור, או יש
עבודת בזבחים בתורה, אבל המשתתף לה פטור, הרי אלו חייבין,
שנאמר (ויקרא ד יג) וְנִעְלַם דָּבָר מֵעֵינֶיךָ הִקְהַל, ושחייבים רק אם נעלם
דבר מהמצוה, ולא כל הגוף.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם רבי שמעון: אומר רבי יהודה אומר רב, מאי
מצאנו דרבי שמעון הפוסק יחיד שעשה אחר חזרת ב"ד, הואיל
וכרשוהו בית דין הוא עושה. איכא דאמרי, אומר רבי יהודה אומר רב,
אומר רבי שמעון, כל הוראה שיעצור עבודת בזבחים, כגון -
שעשה רוב הציבור, או שחזרו בהם ב"ד, תמיד העושה אותה פטור,
לפי שלא ניתנה הוראה אלא להבחין בין שוגג למזיד - להבחין
שהתולה בה אינו מזיד אלא שוגג ועל פי ב"ד.
פעם בשנה היה כל יהודי שוקל מחצית השקל ללשכה במקדש,
ושלש פעמים בשנה היו תורמים (מפרישים) מהכסף, ומכסף
התרומה קונים קרבנות ציבור כל השנה. הגמרא מקשה על רב:
מיתבי, פה העלם דבר של צבור ושמעון עובדת בזבחים, בתחלה
גובין עליהן שלוחי ב"ד מכל ישראל, דברי רבי שמעון. רבי יהודה
אומר, מתרימות הלשכה הן באין, ואם כן לרבי שמעון שגובין
מהציבור, אמאי אמר רב שהעושה אחר חזרת ב"ד נחשב תולה
בב"ד, הרי כיון דנבי ליה - שגבו ממנו כסף לפי, הוי ליה הורע -
נודעה לו החזרה.
מתרצת הגמרא: איבעית אימא שמדובר בגון שגבו סתם, ולא
הודיעו למה גבו. ואיבעית אימא בגון דלא הוה ליה כמקרא - שלא
היה בעיר כשגבו, ולא נודע לו, ועשה אחר שגבו. ואיבעית אימא
רב באידך תנא - כברייתא האחרת סבר, דתניא איכא - להיפרך,
בתחילה גובין להן, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, מתרימות
הלשכה הן באין, ואם כן רבי שמעון לא ידע היחיד מהחורה, והוא
תולה בב"ד.
דעות נוספות לגבי העושה אחר חזרת ב"ד: תניא, רבי מאיר מתייב
חטאת ביושב בביתו, שכן תלה בעצמו, ורבי שמעון פוטר, שכן
תלה בב"ד. רבי אלעזר אומר, ספק במי תלה, ומביא אשם. משום
סוכבוס אומר, המעשה תלוי, כפי שיתבאר. הגמרא מבארת את
החילוק בין רבי אלעזר לסוכבוס: אומר רבי יוחנן, אשם תלוי איכא
בנייתו, שלרבי אלעזר יש ספק שקול האם תלה בעצמו או בב"ד,
ולכן חייב אשם תלוי, אך לסוכבוס אין לומר שתלה בעצמו ממש,
שהרי עשה על פי הוראה, ולכן המעשה תלוי, שאין כאן צד חיוב
גמור, ופטור מאשם.
הגמרא מבארת את דעת רבי אלעזר: אומר רבי יוחנן, משל לדעתו
דרבי אלעזר, למה דהך דומה, לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן,
שסבר שזה שומן וגודע לו שזה ספק, שמיביא אשם תלוי, שכן יתכן
שאכל חלב. וכן כאן יתכן שתלה בעצמו.

או דלמא, וידיעה דההוא בית דין דהורו בעינן - צריכים אנו שאף
הב"ד שהורה יחזור בו. מסיקה הגמרא: תיקו - תעמוד שאלה זו
ללא הכרעה.
הגמרא מלמדת שיש חיוב פר רק אם כל הסנהדרין הורה. אומר רבי
יונתן, אפילו מאה דיינים שישבו בסנהדרין להורות, וטעו, אין חייבין
פר עד שיורו ויסכימו כולן להוראה. שנאמר (ויקרא ד יג) וְאִם כָּל עַדַּת
יִשְׂרָאֵל יִשְׁנֶה וגו', שאינם חייבים עד שישבו כולן - כל עדת ישראל,
דהיינו [עד שתפשוט הוראה בכל עדת ישראל].
מביאה הגמרא ראיה: אומר רב חונא בריה דרב הושעיא, הכי נמי
מסתברא - דין זה מסתבר, דהרי בכל התורה בולה קיימא לן שיובו
ככולו, ואם כן הקא דבתיב (ויקרא ד יג) דווקא 'כל העדה', משמע
שאין די ברובם, והואיל וכה, אפילו הן מאה צריך שיורו כולם.
מקשה הגמרא: [תנן] (לעיל ב), הורו בית דין, וידע דין אחד מהן שמעון,
או תלמיד וראוי להוראה, והלך ועשה על פיהם, בין שעשו ועשה
עמהן, ובין שעשו ועשה אחריהן, ובין שלא עשו ועשה, הרי זה חייב
מפני שלא תלה בבית דין. מדייקת הגמרא: הא - דין או תלמיד הוא
דחייב, הא אחר - עם הארץ שעשה, פטור שכן תלה בב"ד, ואמאי
פטור, הא לא נגמרה הוראה ולא הורו כולם שכן דין אחד ידע
שטעו. ומתרצת: הקא במאי עסקינן, בגון שהרבה מהן אחד מהן
בראשו - הדין הרבה בראש כמסכים, ונחשב שהורו כולם.
מקשה הגמרא: תא שמע, הורו בית דין, וידע אחד מהן שמעון ואמר
להן 'טועין אתם', ולא קיבלו ממנו, הרי אלו פטורים, שאין זו
הוראה. מדייקת הגמרא: מצאנו הוא משום דאמר להן 'טועין אתם',
וזה הטעם דפטורים, הא אם שתיק מישתק, חייבין פר ונמך לה -
ונגמרה הוראה, ואמאי, והא לא הורו כולם, שהרי ידע שטעו.
ומתרצת: אמרי, הקא נמי בגון שהרבה בראשו.
מקשה הגמרא: מתיב רב משה, סוכבוס רבתינו על דברי רבן
שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר ברי צדוק, שהיו אומרים
אין גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה,
ואמר רב אדא בר אבא, מאי קרא - מהיכן למדו זאת, מהפסוק
(מלאכי טו) וְכִמְאִתָּה אֲתֶם נִאֲרִים וְאֲתֶם קִבְּעִים הַגּוֹי כְּלוֹ' - גוזרים
אתם על עצמכם ועל הגוי כולו, ואינם עומדים בגזירה אלא
קובעים וגוזלים אותי, ונהגים ממה שאסרתם. מדייק רב משרשיא:
הוא הקא דבתיב 'הגוי כולו', ואף על פי כן רובא ככולא דמי ודי
ברוב ציבור, ואם כן אף בהוראה, אף שכתוב 'כל העדה', רובו
ככולו ודי שיורו רובם. ואומרת הגמרא: תיובתא - לכאורה זוהי
פירכא לדברי דרבי (יוחנן) [יונתן]. מסיקה הגמרא: אכן תיובתא.
הגמרא מפרשת את הפסוק דלעיל: ואלא מאי 'כל עדת' דאמר
רשע, ומדוע כתב 'כל', הכי קאמר, אי איכא בולם - אם כל ע"א
הדיינים היו בהוראה, והורו או הרבנו ראש, הויא הוראה, ואי לא
כל הע"א הורו, לא הויא הוראה.
עוד מביאה שכל הדיינים אחרים להוראה: אומר רבי יהושע,
עשרה שישבין בדין וטעו, קולר תלוי בצואר כולן - כולם נענשים.
מקשה הגמרא: פשיטא, שכן כולם הורו. ומתרצת: הא קא משמע
לה, דאפילו תלמיד היושב בפני רבו, ואינו יושב בדין, וידע שרבו
טעה, ושתיק, נענש.
רב חונא, כי הוה נפיק - כשהיה יוצא לבי דינא, מתייב ו-היה מביא
עשרה תנאי דבי רב לקמיה - לדון עימו, שכן אמר, כי חייב דנימטין
שיבא מבשרא - שתגיע אליו נוסרת מקורה גדולה, כלומר
שאם נטעה יתחלף העונש. רב אשי, כי הוה מתייב מרפאת לקמיה
- טריפה לפסוק בה, מתייב עשרה מתייב - שחטים הבקאים
בטריפות מהעיר מתא מחסין ומותיב קמיה, אומר, כי חייב
דנימטין שיבא מבשרא.

משנה

המשנה מבארת דין יחיד שעשה אחר חזרת ב"ד, ושאל חיוב פר
אם ביטלו ב"ד מצוה שלמה: הורו בית דין, וידעו - ונודע להם
שמעון, ויחזרו בהן, בין שהביאו בפתח (הפר) ובין שלא הביאו בפתח,
והלך יחיד ועשה על פיהן - כהוראתם הראשונה, שלא ידע

58 תְּקַנְתָּ אִמֶּר, הַלִּימוּד הוּא מִסּוּף הַפְּסוּק דִּאֲמַר קְרָא (שם) וְעִשּׂוּ אַחַת
 59 מִכָּל מִצְוֹת ה', וּמִשְׁמַע שַׁעֲקֵרוּ מִכָּל מִצְוֹת [מִקְצַת הַמִּצְוֹת] וְלֹא אַת
 60 כָּל הַמִּצְוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: 'מִצְוֹת' תִּרְתִּי - לִשׁוֹן רִבִּים מִשְׁמַע,
 61 כְּלֹמֶר כָּל תִּרְי"ג מִצְוֹת, וְאֵם כֵּן 'אַחַת מִכָּל' מִשְׁמַע שְׁחִיבִים אֵף
 62 בַּעֲקֵרֶת אַחַת מִכָּל הַתִּרְי"ג, וְאֵין צִרִיךְ שִׁיעֲקֵרוּ אַת כָּל הַתִּרְי"ג,
 63 וְלַעֲלוֹם חִיבִים רַק בַּעֲקֵרֶת כָּל הַגּוֹף. וּמִתַּרְצַת: אִמֶּר רַב נִתְּקָן בֵּר
 64 יֶצְחָק, 'מִצְוֹת' כְּתִיב בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְלֹא 'מִצְוֹת' וּמִשְׁמַע 'אַחַת מִכָּל'
 65 מִצְוֹת שֶׁבַת, וְהִינֵנו לְבַטֵּל מִקְצַת וְלִקְיִם מִקְצַת.
 66 רַב אֲשִׁי אִמֶּר, הַבְּרִייתָא יֵלֵף - לְמַדָּה בְּגִזְרָה שׁוּה 'דְּבַר' 'דְּבַר' מִנְּקָן
 67 מִמָּרָא, דְּכִתְּבִי בִּיהַּ מִנְּקָן מִמָּרָא (דְּבִרִּים יז ח) 'כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבַר', וְכֵן
 68 (שם יא) 'לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבַר אֲשֶׁר יִגְדֹּר לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל', וּבְהִרְאֵת
 69 ב"ד נִאֲמַר 'וְנַעֲלֵם דְּבַר', וְלֹמְדִים, מַה מִּמָּרָא חִיב רַק כְּשִׁמּוּרָה
 70 לַעֲקוּר מִקְצַת הַמִּצְוָה וְלֹא כֹלָה, שְׁנֵאֲמַר 'מִן הַדְּבַר' שִׁמְשַׁמַּע וְלֹא
 71 כָּל הַדְּבַר, אֵף בְּהִרְאֵת חֶלֶק מִדְּבַר וְלֹא כָּל הַגּוֹף.
 72 אֲפֹן נֹסֵף שֶׁל טַעוֹת בְּהִרְאֵת שְׂאִינָה מְחִיבֶת פֶּר: אִמֶּר רַב יְהוּדָה
 73 אִמֶּר שְׂמֹאל, אֵין בֵּית דִּין חִיבִין פֶּר עַד שִׁיּוּרֵי דְּבַר שְׂאִין הַצִּדּוּקִין
 74 מוֹדִין בּוֹ, אֲבָל דְּבַר שֶׁהַצִּדּוּקִין מוֹדִין בּוֹ, פְּטוּרִין. מִבְּרַת הַגְּמָרָא:
 75 'מֵאִי מַעֲמָא - מַה טַּעַם שְׂמֹאל, וּמִבְּרַת: דְּבַר הַמְּפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה וְיָל
 76 קָרִי בִּי רַב הוּא - עֲלִיךְ לִלְכַּת לְבֵית מַלְמַד תִּינוּקוֹת לְלַמְדוֹ, וְכִיּוֹן
 77 שְׁהִיה לִב"ד לְלַמְדוֹ וְלֹא לְלַמְדוֹ, אֵינֵם רְאוּיִים לְהוֹרָא, וְקִרְבִּים
 78 לְמוֹדֵי.
 79 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל שְׂמֹאל: תִּנָּן (לַעֲלֵי ג), הוּרִי וְשׁ נִדָּה בְּתוֹרָה, אֲבָל
 80 הָבָא עַל שְׂמֹמֶרֶת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם פְּטוּר, חִיבִים, וְאִמָּא חִיבִים, הִרִי
 81 שְׂמֹמֶרֶת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם הָא כְּתִיב - מְפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה (וִיקְרָא טו כח) 'וְקִפְּרָה
 82 לָהּ, וְלֹא' מִיּוֹתֵר וּמִלְּמַד שְׂשׂוּפֶרֶת אַחַד לְאַחַד - יוֹם כְּנָגֵד יוֹם,
 83 וְהַצִּדּוּקִים מוֹדִים בּוֹה. וּמִתַּרְצַת: מְדוּבָר דִּאֲמַר ב"ד שֶׁהַעֲרָאָה שְׂרָא
 84 וְרַק נִמֵּר בִּיאָה הוּא דִּאֲסִירָא בְּשׁוּמֶרֶת יוֹם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הָא נִמֵּי
 85 כְּתִיב בְּפִירוּשׁ לֵאסוּר, שְׁנֵאֲמַר (וִיקְרָא כ יח) 'אַת מְקַרְהָ הַעֲרָה',
 86 שְׁהַעֲרָא אִסוּרָה בְּנִדָּה. וּמִתַּרְצַת: דִּאֲמַר שֶׁרַק בִּיאָה בְּדִרְבָּה
 87 אֲסִירָא בְּשׁוּמֶרֶת יוֹם, אֵךְ בִּיאָה שְׂלֵא בְּדִרְבָּה שְׂרָא. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא:
 88 הָא כְּתִיב (שם יג) 'וּמִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה' לִשׁוֹן רִבִּים, לְהִקִּישׁ מִשְׁכָּב שְׂלֵא
 89 כְּדִרְבָּה לְכַדְרָכָה. וּמִתַּרְצַת: דִּאֲמַר שְׁבִיבִיא בְּדִרְבָּה אֲסוּר אֲפִילוּ
 90 הַעֲרָא, אֵךְ שְׂלֵא בְּדִרְבָּה רַק נִמֵּר בִּיאָה הוּא דִּאֲסוּר אֲבָל הַעֲרָא
 91 שְׂרָא, וְזֶה אֵינוֹ מְפֹרֵשׁ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי חֲכִי שְׁבוּה מְדוּבָר, הִרִי
 92 אֲפִילוּ בְּנִדָּה נִמֵּי אֵין מְפֹרֵשׁ אִסוּר זֶה, וּמְדוּעַ נִקְטָה הַמִּשְׁנָה שׁוּמֶרֶת
 93 יוֹם וְלֹא נִדָּה. וּמִתַּרְצַת: אֲלֵא לְעוֹלָם מְדוּבָר בִּיאָה בְּדִרְבָּה, וְדִאֲמַר
 94 הַעֲרָא בְּתוֹרָה וְזֶה - (נִדָּה) הוּא דְּכִתְּבִיא, אֵךְ בְּשׁוּמֶרֶת יוֹם מוֹתֶרֶת
 95 הַעֲרָא אֲפִילוּ כְּדִרְבָּה. תִּירוּץ נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, דִּאֲמַר שְׂוָה
 96 לֹא הָיָא אֲלֵא אֵם רֵאתָה דֵם בְּיָמֶיהָ, בְּיוֹם, וְלֹא כְּשִׁרְאָתָה בְּלִילָה,
 97 דְּכִתְּבִי (וִיקְרָא טו כו) 'כָּל יְמֵי זִמָּה'. וְאֲפֹנִים אֵלוֹ אֵין מְפֹרֵשִׁים בְּתוֹרָה.
 98 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עוֹד: תִּנָּן, הוּרִי שִׁישׁ אִסוּר שְׂכֶת בְּתוֹרָה אֲבָל
 99 הַמּוֹצֵא מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת פְּטוּר, חִיבִים. וְאִמָּא חִיבִים, הִרִי הַמּוֹצֵא
 100 הָא כְּתִיבָא בְּפִירוּשׁ, (יִרְמְיָה יז כב) 'לֹא תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִבְּתֵיכֶם בְּיוֹם
 101 הַשִּׁבְתָּ'. וּמִתַּרְצַת: [דִּאֲמַר] שְׁוָה מִרְשׁוֹת מִרְשׁוֹת הַיְחִיד מוֹקֵר, וְזֶה
 102 הוּא דִּאֲסוּר, אֵךְ כְּנָקָה מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְרִשׁוֹת הַיְחִיד מוֹקֵר, וְזֶה
 103 אֵינוֹ מְפֹרֵשׁ. תִּירוּץ נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, דִּאֲמַר שֶׁרַק הַמּוֹצֵא
 104 (וְהַכְּנָסָה) בִּיד הוּא דִּאֲסִירָא, אֲבָל מוֹשִׁיט וְזוֹרֵק מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת שְׂרָי.
 105 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עוֹד: תִּנָּן, הוּרִי שִׁישׁ עֲבֹדָה בּוֹכְבִים בְּתוֹרָה אֲבָל
 106 הַמְּשַׁתְּחִיחַ לַה פְּטוּר, חִיבִים. וְאִמָּא, אִסוּר הַמְּשַׁתְּחִיחַ לְעַבְדוּהָ וְזֶה
 107 הָא כְּתִיבָא, דְּכִתְּבִי (שְׁמוֹת לד יד) 'לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאל אַחֵר'. וּמִתַּרְצַת:
 108 דִּאֲמַר דְּבִי אֲסִירָא הַשְׁתַּחֲוִיָּה, וְזֶה רַק בְּדִרְבָּה - לְעַבְדוּהָ וְזֶה
 109 שְׁעוֹבֶרֶת בְּהַשְׁתַּחֲוִיָּה, אֲבָל הַשְׁתַּחֲוִיָּה שְׂלֵא בְּדִרְבָּה - לְעַבְדוּהָ וְזֶה
 110 שְׂאִין עֲבֹדָתָה בְּכָר, שְׂרָא. תִּירוּץ נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, דִּאֲמַר
 111 שֶׁהַשְׁתַּחֲוִיָּה גּוֹפָה בְּדִרְבָּה - כְּדִרְךְ הַשְׁתַּחֲוִיָּה הוּא דִּאֲסִירָא, וְהִינֵנו
 112 הַשְׁתַּחֲוִיָּה דִּאֵית - [שִׁישׁ] בָּהּ פְּשׁוּט יְדִים וְרַגְלִים, הָא - [אֲבָל]
 113 הַשְׁתַּחֲוִיָּה דִּלִּית - [שְׂאִין] בָּהּ פְּשׁוּט יְדִים וְרַגְלִים שְׂרָא. וְאִסוּר
 114 הַשְׁתַּחֲוִיָּה שְׂלֵא בְּפִישׁוּט יְדִים וְרַגְלִים אֵין מְפֹרֵשׁ.

1 וְלֹא מִכְּעִיָּא - וְאֵין צִרִיךְ לֹמַר שְׁלֵמָא דִּאֲמַר צְבוּר מִיְּתִי אַת הַפֶּר,
 2 וְדֵאִי חִיב אֲשַׁם, דְּהִרִי מִפְּרָסְמָא מִלְּתָא - מְפֹרֵסֶם הַדְּבַר שֶׁהַקְּרִיבוּ,
 3 וְאֵם הִיָּה יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ וְדֵאִי הִיָּה נֹדַע לוֹ מִהַחֲזוּרָה. אֲלֵא אֲפִילוּ לְמָאן
 4 דִּאֲמַר שְׂבִית דִּין מְבִיאִין אַת הַפֶּר, שְׁלַדְעֵנו אֲפִשֵׁר לֹמַר דִּלֵּא
 5 מִפְּרָסְמָא מִלְּתָא כָּל כָּךְ, מִכָּל מְקוֹם אֵי הָיָה שְׂאִיל - אֵם הִיָּה שְׂוֹאל
 6 מְדוּעַ מְקִרְבִּים פֶּר זֶה, הוּוּ אֲמַרְיָן לִיָּה - הִיוֹ אֲוֹמְרִים לוֹ מִהַחֲזוּרָה,
 7 וְאֵם כֵּן יֵשׁ כַּאֲן צִד חִיב גְּמוּר.
 8 הַגְּמָרָא מְבִאֶרֶת אַת דַּעַת טוֹמֻכּוּס: אִמֶּר רַבִּי יוֹסִי בֶּר אֲבִין, וְאִיתִימָא
 9 - וְיֵשׁ אֲוֹמְרִים שְׁאֲמַר זֹאת רַבִּי יוֹסִי בֶּר אֲבִין, מִשְׁלֵּל דְּסוּמְכּוּס שְׁפֹטֵר
 10 מֵאֲשַׁם, לְמַה הַדְּבַר דּוּמָה, לְאַדָּם שְׁנַתְּחִיב חֲטָאת וְהִכִּיא קֶרֶבֶן
 11 בְּפִרְתּוֹ בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת, וְיֵשׁ סָפֵק שְׂמֵא מְבַעְדּוֹ יוֹם הַקֶּרֶב וְנִתְכַּפֵּר לוֹ,
 12 וְסָפֵק שְׂמֵא מִשְׁחֶשֶׁבֶת הַקֶּרֶב וְלֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ, שְׂדִינו שְׂאִין מְבִיאִין
 13 אֲשַׁם תְּלִיו כַּאֲשֶׁר יִתְבַּאר. וְלֹא מִכְּעִיָּא לְמָאן דִּאֲמַר בֵּית דִּין מְבִיאִין
 14 אַת הַפֶּר, אֵין צִד חִיב גְּמוּר דְּהִרִי לֹא אֲפִרְסְמָא מִלְּתָא, וְלֹא הִיָּה לוֹ
 15 לְדַעַת מִהַחֲזוּרָה, שְׂלֵא הִיָּה לוֹ לִלְכַּת לְסַנְהֶדְרִין לְשֹׁאֵל. אֲלֵא אֲפִילוּ
 16 לְמָאן דִּאֲמַר צְבוּר מְבִיאִין, דְּמִפְּרָסְמָא מִלְּתָא, וְאֵם הִיָּה יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ
 17 הוּוּ אֲמַרְיָן לִיָּה, אֵין צִד חִיב גְּמוּר דְּהִרִי הָבָא בְּאֲפֹן שֶׁהַקְּרִיב סָפֵק
 18 מְבַעְדּוֹ יוֹם סָפֵק מִשְׁחֶשֶׁבֶת יֵשׁ צִד פְּטוּר גְּמוּר, שְׂמֵא הַקְּרִיב בְּעוֹד
 19 יוֹם, אֵךְ אֵין צִד חִיב גְּמוּר, שְׂאֵף אֵם הַקְּרִיב בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת, אֵין
 20 לְדַעַת הָאֵם זֶה יוֹם אוֹ לִילָה וְאֵי שְׂאִיל, לֹא אֲשַׁכַּח אֵינֵשׁ דְּמִשְׁחֶשֶׁבֶת
 21 - לֹא הִיָּה מוֹצֵא אֲדָם שִׁיאֲמַר לוֹ, שְׂאִין מִי שִׁידוּעַ זֹאת, וְלִכֵּן פְּטוּר
 22 מֵאֲשַׁם. וְאֵף כַּאֲן, יֵשׁ צִד פְּטוּר גְּמוּר שְׁהִיר הַהוּרָא מְחַשְׁבִּתּוֹ
 23 כְּתוּלָה בְּיַד, אֵין אֵין צִד חִיב גְּמוּר, שְׂאֵין צִד שְׁתֵּלָה בְּעַצְמוֹ
 24 לְגַמְרִי, שְׁהִיר מִכָּל מְקוֹם הִיתָה הוּרָא.
 25 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: אִמֶּר לוֹ בֵּן עֲזַאי, מֵאִי שְׂנֵא זֶה מִן הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ ב'ו'.
 26 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: שְׂפִיר קָאָמַר לִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא לְבֵן עֲזַאי, שוּדָאִי מִי
 27 שֶׁהֵלךְ לְמִדְּנִית הִים לֹא יִכַּל לְשַׁמּוֹעַ מִהַחֲזוּרָה, וּמְדוּעַ מְחִיבִין בֵּן
 28 עֲזַאי. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אִמֶּר רַבָּא, אֲבָן לֹא נַחֲלֵקוּ בּוֹה, אֲלֵא הַחֲזִיק
 29 בְּדִרְבָּה אֲבִיָּא בְּיַחֲדוֹ - נַחֲלֵקוּ בְּאֲדָם שֶׁהַחֲזִיק בְּדִרְךְ לִלְכַּת לְמִדְּנִית
 30 דִּהִם, וְעִדְיָן לֹא הֵלךְ, וְהוּא טָרוּד בְּעַסְקֵי הַלִּכְתּוֹ. לְבֵן עֲזַאי חִיב,
 31 דְּהָא כְּבִיתִיָּה אִיתִיהָ - הוּא עִדְיָן בְּבִיתוֹ, וְיִכַּל לְשַׁמּוֹעַ מִהַחֲזוּרָה,
 32 וְלְרַבִּי עֲקִיבָא פְּטוּר, דְּהָא הַחֲזִיק בְּדִרְבָּה, וּטְרַדְתּוֹ מִנְעָתוֹ מִלְּשַׁמּוֹעַ.
 33 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הוּרִי לוֹ בֵּית דִּין לַעֲקוּר אֵת כָּל הַגּוֹף וְכו'. פְּטוּרִים.
 34 הַגְּמָרָא מְבִאֶרֶת אַת מְקוֹר הַדִּין: תִּנָּן רַבִּנָּן, הַפְּסוּק (וִיקְרָא ד יג) 'וְנִעְלַם
 35 דְּבַר מַעֲיָנִי הַקֹּהֶל' מִשְׁמַע שְׁנַעֲלֵם רַק 'דְּבַר' מִהַמִּצְוָה, וְלֹא שְׂעִיבָךְ -
 36 וְכֵא שֶׁתִּשְׁכַּח מִב"ד הַמִּצְוָה בּוֹלָה. מִבְּרַת הַבְּרִייתָא: בִּיצֵר, אִמֶּר -
 37 הוּרִי אֵין אִסוּר נִדָּה בְּתוֹרָה, אוֹ אֵין שְׂכֶת בְּתוֹרָה, אוֹ אֵין עֲבֹדָה
 38 בּוֹכְבִים בְּתוֹרָה, וְכֹל הִיָּה לְסַבּוֹר שְׂוָה חִיבִין פֶּר, תִּלְמִיד לֹמֵר
 39 'וְנִעְלַם דְּבַר', וְלֹא שֶׁתִּתְעַלֵּם מִצְוָה בּוֹלָה, וְכַאֲן שֶׁהוּרִי לַעֲקוּר אַת כָּל
 40 הַמִּצְוָה הִרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין. אֲבָל אֵם אִמֶּר וְשׁ נִדָּה בְּתוֹרָה, אֲבָל הָבָא
 41 עַל שְׂמֹמֶרֶת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם פְּטוּר, וְשׁ שְׂכֶת בְּתוֹרָה, אֲבָל הַמּוֹצֵא
 42 מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת הַרְבִּים פְּטוּר, אוֹ יֵשׁ עֲבֹדָה בּוֹכְבִים בְּתוֹרָה,
 43 אֲבָל הַמְּשַׁתְּחִיחַ לַה פְּטוּר, הִיָּתִי וְכֹל לֹמַר שְׂוָה פְּטוּרִין, תִּלְמִיד
 44 לֹמֵר 'וְנִעְלַם דְּבַר' וְלֹא כָּל הַגּוֹף, וְכַאֲן שַׁעֲקֵרוּ רַק 'דְּבַר' וְלֹא אַת כָּל
 45 גּוֹף הַמִּצְוָה, חִיבִים.
 46 הַגְּמָרָא מְדִיִּיקֶת בְּלִשׁוֹן הַבְּרִייתָא: אִמֶּר מֶר - שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא, 'כֹּל
 47 יְהוּ פְּטוּרִין' כְּשֶׁהוּרִי לַעֲקוּר רַק מִקְצַת, וְקִשָּׁה, שְׂאִי בְּקִיּוֹם מִקְצַת
 48 וְכִפְּיוֹל מִקְצַת פְּטוּרִין, וְהִתְבַּאר בְּרִישָׁא שְׁגֵם פְּעֻקְדִית כָּל הַגּוֹף
 49 פְּטוּרִין, אֵם כֵּן מִבְּאִי - בִּיאָה אֲפֹן חִיבִין. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: תִּנָּן חֲכִי
 50 קָא קִשָּׂא לִיָּה - כִּךְ קִשָּׁה לִתְנָא בְּבְרִיתָא, אִימָא - שְׁנֵאֲמַר לְהִפְךָ,
 51 שְׁדְּבַר' בּוֹלָה מִלְּתָא מִשְׁמַע, וְיִהִיָּה חִיב רַק כְּשֶׁהוּרִי לַעֲקוּר אַת כָּל
 52 הַגּוֹף. וְעַל זֶה תִּירַץ, תִּלְמִיד לֹמֵר 'וְנִעְלַם דְּבַר', שִׁמְשַׁמַּע מִקְצַת הַגּוֹף
 53 כְּפִי שִׁיתְבַּאר.
 54 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי - הִיאֵךְ מִשְׁמַע מִהַפְּסוּק שֶׁהַכּוֹנֵה לְמִקְצַת
 55 הַגּוֹף. וּמִבְּרַת: אִמֶּר עוֹלָא, קָרִי בִּיה - קִרָא בְּפִסּוּק 'וְנִעְלַם מִדְּבַר',
 56 שִׁמְשַׁמַּע מִקְצַת הַדְּבַר וְלֹא כֹל, שְׁהַמ"ם שֶׁל 'וְנַעֲלַם' נִקְרָאת גַּם
 57 עַם 'דְּבַר'.

הוריות. פרק ראשון - הורו בית דין - דף ד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רש"י

מקצת, וקיום מקצת. או מכל מצות של עבודה זרה, דהיי ביטול מקצת וקיום מקצת. או
מכל מצות נדה, דהיי ביטול מקצת וקיום מקצת. ולא כל מצות השבת דהיי עוקר כל
הגוף, ולא כל מצות נדה ודעבודה זרה, דעוקר כל הגוף. **מצות תרתי משמע** - כלומר
מצות טובא משמע, כגון נדה, שבת, ועבודה זרה. דהיי משמע "עשה אחת מכל מצות
ה" - דעבד דח שבת או נדה, או עבד דח נדה, או עבד דח שבת.

או נדה, ולעולם בעוקר כל הגוף קא מיייר. אמר
רב נתנן ב' יצחק מצות תרתי - בחד יור.
דחורא מצוה משמע. דהיי משמע "עשה אחת
מכל מצות" דשבת, או אחת מכל מצות דעבודה
זרה, או אחת מכל מצות נדה. דהיי מקיים
מקצת דשבת ומבטל מקצת. והוא הדין לעבודה
זרה, והוא הדין לנדה, והוא הדין לשאר מצות
דקיום מקצת ובטול מקצת - חייב, ועוקר כל
הגוף פטור. מה זמן מפורא מן היכר ולא כל דבר
- דהא תניב "מן הדבר" ותנן ב"אלו הן התנאין
(סנהדרין פה, ב). דהאנומ אין תפלין לעבור על
דבר תורה - פטור, חמש טפות לחוסף על
דברי סופרים - חייב, דהיינו "מן הדבר" ולא כל
דבר. אין בית דין חייבין - דלא הוי הוראה
מעליא עד שיוור להחיד דבר שאין הצדוקין
מודין שיהא אסור, שהיו להחיד דבר אסור
שאין כתוב בתורה בהדיא. וזל קרי ב' רב הוא
דבין דאפשר לו ללמוד ולדע לא הוי שוגג
מעליא, וקריב למודי דהי. אחד לאחר - שני
יום כנגד יום. דאמרי בדרבא אסירא - גמר
ביאה, ושלא בדרבא - שריא. והא - שלא
בדרבא נמי, תניב "משכבי אשה" - שני
משכבות, אחד בדרבא ואחד שלא בדרבא.
דאמרי בדרבא אסירא אפילו הערוא - דהיי
דכתיב "את מקורה הערה" בברכה, אי הכי -
מאי אירא דקתני שחורו בשומרת יום כנגד יום?
אפילו נדה נמי, כי האי גונא קיום מקצת ובטול
מקצת הוא, והוי בדבר שאין הצדוקין מודין כי
אלא לעולם בדרבא - דאמרי בשומרת יום
הערוא שריא אפילו בדרבא, וגמר ביאה הוא
דאסיר. ודאמריה הא הערוא תניב - דאמרי
הערוא באשה נדה הוא דכתיב, ולא בשומרת
יום. הלכך לא מתוקמא בנדה אלא בשומרת
יום, והוי בדבר שאין הצדוקין מודין בה. ואי
נקיט אימא - דאמריה שומרת יום את תניבא
- הא לא קשיא, דכי קתני כגון דאמרי: וזה לא
הוה אלא וזכית דחויא ביממא, בדרבא "כל
ימי וזב"ה, אבל היכא דחויא בליליא - שריא.
והוא הדין לשומרת יום, דאמרי: דהוא היכא
מתוקמא בנדה, אלא בשומרת יום וזב"ה, והוא
הוראה בדבר שאין הצדוקין מודין. משיש וזויר
- לא כתיב בהדיא. השתחואה שלא בדרבא -
כגון משתחואה לפעור או למקוליס. השתחואה
- בפשוט ידים ורגלים, כדכתיב (בראשית יט)
"וישתחו אפים ארצה".

עד שיוור בדרבא שאין הצדוקין מודין בו, אבל בדרבא שהצדוקין מודין בו - פטורין; מאי טעמא?
זיל קרי ב' רב הוא. תנן: יש נדה בתורה אבל תנא על שומרת יום כנגד יום פטור; ואמאי? שומרת יום כנגד יום הא תניב: "ויספרה
לה" מלמד ששופרת אחר לאחר! - דאמרי: הערוא שריא, גמר ביאה הוא דאסירא. - הא נמי תניב: "את מקורה הערה!" -
דאמרי: בדרבא אסירא, שלא בדרבא שריא. - הא תניב: "משכבי אשה!" דאמרי: בדרבא - אסור אפילו הערוא, בשלא בדרבא -
גמר ביאה הוא דאסור, אבל הערוא - שריא. - אי הכי, אפילו נדה נמי! - אלא לעולם בדרבא, ודאמרי: הערוא באשה דהוה הוא
דכתיבא. ואיבעית אימא. דאמרי: וזה לא הוויא אלא ביממי, דכתיב: "כל ימי וזב"ה". תנן: יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות
לרשות פטור; ואמאי? הוצאה הא תניבא: "לא תוציאו משא מבתיכם!" [דאמרי: הוצאה הוא דאסור, הכנסה מותר. ואיבעית אימא]
דאמרי: הוצאה והכנסה הוא דאסירא, מושיט וזרק שרי. תנן: יש עבודה זרה בתורה אבל המשתתחיה פטור; ואמאי? המשתתחיה
הא תניבא, דכתיב: "לא תשתתחיה לאל אחר!" דאמרי: כי אסירא השתתחיה בדרבא, אבל שלא בדרבא שריא. ואיבעית אימא,
דאמרי: השתתחיה גופה בדרבא הוא דאסיר, דאית בה פשוט ידים ורגלים, הא השתתחיה דלית בה פשוט ידים ורגלים שריא.

בני

ולא מיבעיא למאן דאמר צבור מביאין - דכי הביאו כפרתו דמי, דהא מפרסמא מלתא
ולא הוי האי יחיד תולה בבית דין. אלא אפילו למאן דאמר דכי הורו בית דין ועשו קהל
על פיהם, דבית דין מביאין עליהם פר והם פטורין, דאיכא למימר לא מפרסמא מילתא
כל כן, והאי יחיד תולה בבית דין הוא - אפילו הכי לא תולה בבית דין הוא. שריא היה
בידו לשאל מפני מה בית דין מביאין? ואי

שאל אומרים לו דטעו וחזרו. הלכך תולה
בעצמו קרינא ביה, ואית ביה צד חייב מעליא.
הלכך מביא אשם תלוי. ספק מבקעו יום נתכפר
לו - והוא כפרה מעליא. ספק משחשבה נתכפר
לו - ולא הוי כפרה מעליא, ד"ביום צוותר"
בתניב, דקיימא לן דפטור דאין צריך להביא קרבן
אחר. ואף על פי שהיו קרב אחר תמיד של בין
העריבים - אין בו שום פסול, דהייב אמר בפרק
"תמיד נשחט" (פסחים נט, א) דאית עשה דפטס
ועשה דאבילת קדשים דחייב עשה דהשלמה.
ואיכא נמי שינוי אחרירי טובא. והא הכא (מפני)
דבין השמשות לית ביה צד חייב מעליא, דליכא
למימר שגמא משחשבה נתכפר לו - שדרי יב
השמשות כדקרי עין ואין אדם בעולם יכול
לעמוד עליו אם מן היום או מן הלילה, ופטור.
הכי נמי ליכא למימר שגמא ממש תולה בעצמו
שדרי כבר הורו בית דין. ולא מיבעיא למאן
דאמר בית דין מביאין - ולא צבור, דלא
מפרסמא מלתא דהיא. והאי יחיד תולה בבית דין
הוא ופטור. אלא אפילו למאן דאמר צבור
מביאין - ואיכא למימר מפרסמא מלתא היא.
והאי יחיד לא תולה בבית דין ותולה בעצמו
הוא - אפילו הכי אמר תולה בבית דין הוא, דכי
עשה - על פיהם עשה. לא משכח איניש
ולשיליה - ולא סליק אדעתיה למישאל למה
הביאו צבור פה. הלכך ליכא צד חייב מעליא.
דאז צד פטור שייך ביה טפי, דתולה בבית דין
הוא. הלכך איניש מביא אשם תלוי. הוהו בדרב
- לילך למדינת דים ועדיין ישנו בעיר. איכא
בינייהו - לרבי עקיבא פטור דהא הוהו בדרב.
דבין דטרור הוא לא היה אפשר לו שישמע
דחורו בזה, הלכך תולה בבית דין הוא, ופטור
לגמרי. תנא הדי קשיא ליה דבר כולה מלתא
משמע - דחורו לעקור כל הגוף, דהא לא תניב
מדרב"ה ואימא אפיכא דהורו לטבול במקצת
ולקיים במקצת, יכול יתור פטור וזכי הורו לעקור
כל הגוף - הוי חייבין. תלמוד לומר ונעלם דבר
- בא ללמד דבטול מקצת וקיום מקצת חייב.
מאי משמע - כלומר, היכי משמע דהי "ונעלם"
דהיי קיום מקצת ובטול מקצת? אמר עולא קרי
בה ונעלם מדרב - דהיי מים דנעלם שריא
א"דבר, דמים נדרשת לפני ולאחרי, וקרי ביה
"ונעלם מדרב", דמשמע: מדבר ולא כל דבר.
חזקה אמר - מסיפא דקרא נפקא, "מכל מצות".
דמשמע: מכל מצות של שבת, דהיי בטול

עד שיוור בדרבא שאין הצדוקין מודין בו, אבל בדרבא שהצדוקין מודין בו - פטורין; מאי טעמא?
זיל קרי ב' רב הוא. תנן: יש נדה בתורה אבל תנא על שומרת יום כנגד יום פטור; ואמאי? שומרת יום כנגד יום הא תניב: "ויספרה
לה" מלמד ששופרת אחר לאחר! - דאמרי: הערוא שריא, גמר ביאה הוא דאסירא. - הא נמי תניב: "את מקורה הערה!" -
דאמרי: בדרבא אסירא, שלא בדרבא שריא. - הא תניב: "משכבי אשה!" דאמרי: בדרבא - אסור אפילו הערוא, בשלא בדרבא -
גמר ביאה הוא דאסור, אבל הערוא - שריא. - אי הכי, אפילו נדה נמי! - אלא לעולם בדרבא, ודאמרי: הערוא באשה דהוה הוא
דכתיבא. ואיבעית אימא. דאמרי: וזה לא הוויא אלא ביממי, דכתיב: "כל ימי וזב"ה". תנן: יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות
לרשות פטור; ואמאי? הוצאה הא תניבא: "לא תוציאו משא מבתיכם!" [דאמרי: הוצאה הוא דאסור, הכנסה מותר. ואיבעית אימא]
דאמרי: הוצאה והכנסה הוא דאסירא, מושיט וזרק שרי. תנן: יש עבודה זרה בתורה אבל המשתתחיה פטור; ואמאי? המשתתחיה
הא תניבא, דכתיב: "לא תשתתחיה לאל אחר!" דאמרי: כי אסירא השתתחיה בדרבא, אבל שלא בדרבא שריא. ואיבעית אימא,
דאמרי: השתתחיה גופה בדרבא הוא דאסיר, דאית בה פשוט ידים ורגלים, הא השתתחיה דלית בה פשוט ידים ורגלים שריא.

בני

1 בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו - הכא לא מבעיא ליה לרב יוסף דבר שאין הצדוקן
2 מודין כלל, אלא בבטול מקצת וקיום מקצת קא מבעיא ליה. פי אמרין בין דקא מודו
3 - בית דין בבטולו שאר מלאכות דשבת דאסרי, בבטול מקצת וקיום מקצת דמי, וחייבין.
4 (ובלחזו) ברשני - לעיל, דלא הוי עקירת כל הגוף דשומרת יום. (ובלחזו) ברשני -
5 דמושיט חורק שרי, דלא הוי עקירת כל הגוף.

6 (ובלחזו) ברשני - הדשתחזאה שלא כדרכה
7 שריא. בחריש ובקציר תשבות - דמשמע בזמן
8 דאיכא חרישה, דהיינו בשאר שני שבוע, תשבות - איכא שבת. בזמן דליכא חרישה -
9 דהיינו בשביעית, ליכא שבת. נביא שהתנבא -
10 כגון שתחלתו נביא של אמת ולבסוף נביא
11 השקר. שהתנבא הקור דבר מדברי תורה -
12 חייב. ודבריה חלוצה. לקיום מקצת ולבטול
13 מקצת - דשאר מצות רבי שמעון פוטר, והוא
14 הדין לרבנן. ובעבודה זרה אפילו אמר לך היום
15 עובדה ולמחר בפלה - דהיינו קיום מקצת ובטול
16 מקצת דעבודה זרה - חייב. דרחמנא אמר
17 "להתייך מן הדרך" - אפילו מקצת דרך.
18 ובעבודה זרה הוא דכתיב. וכי קתני "חייב" -
19 כגון לרבנן בסקילה ולרבי שמעון בחנק. והכי
20 מותר ליה רב חסדא בפרק "אלו הן הנחנקין"
21 (סנהדרין א, א). "היום עובדה ולמחר בטלה" -
22 כאין שבת בשביעית? דמי, וקרי להו ביטול
23 מקצת וקיום מקצת, שמע מינה. **משנהאומר**
24 **לחם מועים אתם** - לא הוי הוראה מעליא,
25 ופטור. דבעינן עד שיהיו כולן, כדאמר לעיל. או
26 שלא היה מופלא של בית דין שם - אף על גב
27 דלא היה מסנהדרין עצמן. דאילו הוי מסנהדרין
28 עצמן - אפילו (אם) קטן שבכולן לא היה שם,
29 לא הויא הוראה מעליא. כדאמר לקמן מ"אם
30 כל עדות, איתא לכולה סנהדרין - הויא הוראה,
31 ואי לא - לא. ואיכא למימר: נעטרך אחד מן
32 לצאת לדרך, ומינו אחד במקומו. אי נמי, זקן
33 (או) שאין לו בנים היה, לכך נתמנה אחד
34 בסנהדרין. או זקן שאין ראוי לבנים - וקשיא ליה
35 מפני מה אין ראוי להוראה? ונאמר להלן עדה -
36 "ושפטו העדה" והוצילו העדה" (במדרש לה)
37 דהיינו סנהדרין. כדתנן בפרק קמא דסנהדרין (ב,
38 א). נאמר כאן עדה - דכתיב (ויקרא ד) "אם כל
39 עדת ישראל ישגו." (ושפטו את העדה) - מה
40 להלן ראויין להוראה כו. נמרא וחתם מנא לן -
41 דכולהו דהויין ראויין להוראה. אמר רב חסדא
42 - גמר ממש. דמשה אוקי סנהדרין דהוו כולן
43 ראויין להוראה. דכתיב "והתייצבו שם עמך" -
44 עמך בדומין לך, ודלית (הם) כולן ראויין
45 להוראה. לא נמי בעינן דסנהדרין דעלמא ליהוו
46 ראויין להוראה. והואיל ומצינו ד"עדה"
47 האמורה כאן כולן ראויין להוראה - שמעין

1 **בעי רב יוסף: אין חרישה בשבת, מהו? מי אמרין**
2 **בין דקא מודו בבטולו מלאה, כפיטול מקצת וקיום**
3 **מקצת דמי, או דלמא בין דקא עקרין ליה לחרישה**
4 **כל עיקר, פעקירת גוף דמי? תא שמע: יש נדה**
5 **בתורה, אבל הקא על שומרת יום כנגד יום פטור;**
6 **ואמאי? הא עקרין לשומרת יום כנגד יום כל עיקר!**
7 **אמר לך רב יוסף: שומרת יום דקאמרין פרשני. תא**
8 **שמע: יש שבת בתורה, אבל המוציא מרשות היחיד**
9 **לרשות הרבים פטור; ואמאי? הא עקרין להוצאה כל**
10 **עיקר! - תתם נמי פרשני. תא שמע: יש עבודה זרה**
11 **בתורה אבל המשתתחו פטור; ואמאי? והא עקרין**
12 **להשתתחו כל עיקר! אמר: השתתחו נמי פרשני.**
13 **בעי רבי ירמיה: אין שבת בשביעית, מהו? - במאי**
14 **טעו? - בהדין קרא: "בחריש ובקציר תשבות", בזמן**
15 **דאיכא חרישה איכא שבת, ובזמן דליכא חרישה ליכא**
16 **שבת, מי אמרין: בין דמקימין לה בשאר שני שבוע,**
17 **כפיטול מקצת וקיום מקצת דמי, או דלמא בין דקא**
18 **עקרין ליה בשביעית, פעקירת הגוף דמי? אמר**
19 **רבינא, תא שמע: נביא שהתנבא לעקור דבר מדברי**
20 **תורה - חייב, לביטול מקצת ולקיום מקצת - רבי**
21 **שמעון אומר: פטור. ובעבודה זרה, אפילו אמר: היום**
22 **עובדה ולמחר בפלה - חייב; שמע מינה: אין שבת**
23 **בשביעית - כפיטול מקצת וקיום מקצת דמי, שמע**
24 **מינה. משנה הווי בית דין, וידע אחד מהן שטעו**
25 **ואמר להן: "טועין אתם", או שלא היה מופלא של**
26 **בית דין שם, או שהיה אחד מהן גר או ממזר או תני,**
27 **או זקן שלא ראוי לבנים - הרי זה פטור, שגאמר כאן**
28 **"עדה" ונאמר להלן "עדה", מה "עדה" האמורה להלן**
29 **פולין ראויין להוראה, אף "עדה" האמורה כאן - עד**
30 **שיהיו כולן ראויין להוראה. נמרא או שלא היה**
31 **מופלא של בית דין שם. מילין? אמר רב ששת, וכן**
32 **תנא דבי רבי ישמעאל, מפני מה אמרו: הווי דבר**
33 **שהצדוקין מודין בו - פטורין? מפני שהיה להם ללמוד**
34 **ולא למדו. לא היה מופלא של בית דין שם נמי**
35 **פטורין, מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו. ונאמר**

36 **שם עדה ונאמר כאן עדה... עד שיהיו כולן ראויין להוראה". והתם מילין? דאמר רב חסדא אמר קרא: "והתייצבו שם עמך", "עמך"**
37 **- בדומין לך. ואמאי: עמך לשכינה! אלא אמר רב נחמן בר יצחק, אמר קרא: "ונשאו אתך", אתך - בדומין לך. משנה הווי בית**
38 **דין שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין - מביאין פר, מודין ועשו שוגגין - מביאין פסח, שוגגין ועשו מודין - הרי אלו פטורין.**
39 **נמרא "שוגגין ועשו מודין - הרי אלו פטורין". הא שוגג דומיא דמוד - חייב, והכי דמי? שהווי בית דין שחלב מותר ונתחלף**
40 **לו בשומן ואכלו, לימא: תפשוט הא דבעי דמי בר חמא! אמר לך, משום דתנא רישא: מודין ועשו שוגגין, תנא סיפא: שוגגין ועשו**
41 **מודין. משנה הווי בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן - מביאין פר, ובעבודה זרה - מביאין פר ושעיר, דבר רבי מאיר;**
42 **רבי יהודה אומר: שנים עשר שקבטם מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה - מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים;**
רבי

גמרא

שנינו במשנה: או שלא היה מופלא של בית דין שם וכו' פטור.
מבררת הגמרא: מנלן דין זה. ומבארת: אמר רב ששש, וכן תנא דבי
- שנו ברייתא זו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, מפני מה אמרו
חכמים שבית דין שהורו בדבר שהצדקין מודין בו, פטורין, מפני
שהיה להם ללמוד את הדין המפורש בכתוב ולא למיז, ואם כן
כשלא היה מופלא של בית דין שם, נמי פטורין מפני שהיה להם
ללמוד ולא למד, שהמופלא לא היה שם ללמודם.
שנינו במשנה: נאמר שם 'עדה' ונאמר כאן 'עדה' וכו' עד שהיה בולן
ראוין להוראה. שואלת הגמרא: והתם - בפסוק לגבי הסנהדרין,
מנלן שמדובר בסנהדרין שכולם ראויים להוראה. ומשיבה: דאמר
רב חסדא, אמר קרא - נאמר בפסוק כאשר צוה ה' את משה לקחת
שבעים זקנים, (במדבר יא טו) 'והתיצבו שם עמך, ורעפך' (עם משה)
משמע שמדובר באנשים הדומין לך וראויים להוראה כמך. ואם
כן גם בכל סנהדרין צריך שכולם יהיו ראויים להוראה. מקשה
הגמרא: ואיכא - שמה יש לומר שמשמעות 'עמך' היא לשכינה,
שצוה ה' את משה שיהיו האנשים עמו, ולא יכנסו לפני ולפנים
למקום השכינה. ומתצת: אלא אמר רב נחמן בר יצחק, המוקד
שצריך שכולם ראויים להוראה הוא דאמר קרא (שמות יח כב) 'ונשא
אתך, ומשמעות 'אתך' היא שמדובר בדומין לך וראויים להוראה
כמשה. לכן אם אין כל הדיינים ראויים להוראה, אין זו הוראה
ופטורים מפר.

משנה

המשנה מלמדת מה הדין באופנים שיש בהם גם צד ודון וגם צד
שגגה: הורו בית דין, והם היו שונגין, ועשו כל הקהל שונגין על
פיהם, שלא ידעו שטעו ב"ה, מביאין פה. הורו מוידין, שידעו
שהוראתם אינה כוונה, ועשו הקהל שונגין, מביאין העושים בשפה
ושעירה - או שעירה, ואין חיוב פר כיון שאין שגגת הוראה. הורו
שונגין ועשו הקהל מוידין, שידעו שב"ד טעו, הרי אלו פטורין, שאין
מיד יכול להביא קרבן.

גמרא

לעיל (ב) נסתפק רמי בר חמא מה הדין באופן שהתירו ב"ד חלב,
ונתחלף ליחיד חלב בשומן. הגמרא מבקשת לפשוט ספק זה
ממשנתנינו: שנינו בסיפא של המשנה, 'הורו שונגין ועשו הקהל
מוידין הרי אלו פטורין' ומשמע שרק כשעשו מוידים פטורים, הא
(אבל) העושה שונג דמיא דמייד - הדומה למייד, חייב, ומבארת
הגמרא: והיכי דמי - ואיזהו אופן זה, זהו באופן שהורו בית דין
שחלב מותר, ונתחלף לו ליחיד בשומן, ואפילו. ואם כן ליעא תפשוט
- נאמר שיש לפשוט מכאן הא דקעי - מה שנסתפק בזה רמי בר
חמא. דוחה הגמרא: אמר לך רמי בר חמא, משום דתנא ברישא
'מוידין ועשו שונגין', לכן תנא גם בסיפא בלשון 'שונגין ועשו מוידין',
ואין לשון זה בדווקא. ואין לדייק ממנו ששוגג הדומה למייד חייב.

משנה

המשנה מבארת איזה קרבות מביאים אם הורו בית דין ועשו
הקהל על פיהם, מי מביאם, והוראה של איזה בית דין מחייבת:
הורו בית דין בשוגג להתיר איסור שחייבים עליו כרת, ועשו כל
הקהל (וכל עם ישראל) או ויזן את העבירה על פיהן של בית דין,
ואם כן יש חיוב פר העלם דבר, מביאין בית דין פר לחטאת, וזהו
פר העלם דבר. ואם ההוראה היתה בעבירות פוככים, שהתירו
דבר שאיסורו כרת בענין עבודת כוכבים, מביאין בית דין פר ושעיר,
כמבואר בתורה (במדבר טו כד-כז), שעל שגגת הוראה בעבודה זרה
מביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת, דברי רבי מאיר. נמצא
שלדעתו חיוב הבאת הפר מוטל על בית דין להביא ממנום,
והציבור פטורים. רבי יהודה אומר, אם הורו בשאר עבירות, ועשו
כל ישראל על פיהם, שנים עשר השקמים מביאין שנים עשר פרים,
פר לכל שבט, שכן כל שבט נקרא 'קהל', וחובת ההבאה היא על
הקהל. והפרים הללו הם הנקראים 'פר העלם דבר של ציבור'.
ובעבודה פוככים, מביאין השבעים שנים עשר פרים ושנים עשר
שעירים, פר ושעיר לכל שבט.

נחבאר לעיל (א) שאין בית דין חייבים בעקירת כל הגוף. עתה
מבררת הגמרא האם אב מלאכה מאבות המלאכה האסורים
בשבת נחשב כגוף שלם או כמקצתו: קעי ו-נסתפק רב יוסף, אם
התירו אב מאבות מלאכות שבת, כגון שהורו שאין איסור חרישה
בשבת, מהו הדין, מי ו-האם אמרין כיון דקא מודו בבוליה מלתא
- שכיון שמודים בית דין בגוף איסור שבת ולגבי שאר מלאכות,
הוראתם כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, וחייבים, או דלמא, כיון
דקא עקריין ליה לחרישה כל עיקר - כיון שעוקרים לגמרי איסור
חרישה, הוראתם כעקירת גוף דמי, ופטורים.

הגמרא מנסה לפשוט: תא שמע, הורי יש נדה בתורה, אבל הקא
על שומרת יום כנגד יום פטור, חייבים, ואמאי חייבים, הא עקריין
ו-הרי עקרו לאיסור שומרת יום כנגד יום כל עיקר, וזהו כעקירת
אב מלאכה בשבת. דוחה הגמרא: אמר - היה מתרץ לך רב יוסף,
ש'שומרת יום' דקאמרין - שאומרת משנתנינו, מדובר בךשנן - כמו
שתירצנו לעיל (ע"א), שהתירו העראה בשומרת יום, או שהורו
שזבה טמאה רק אם ראתה ביום. אך אם עקרו את כל איסור
שומרת יום יש לומר שזוהי עקירת כל הגוף. תא שמע, יש שבת
בתורה, אבל המוציא מרשות תחיד לרשות הרבים פטור, חייבים,
ואמאי, הא עקריין להוצאה כל עיקר, ומוכח שאין זו עקירת כל
הגוף. דוחה הגמרא: התם נמי בךשנן, שהתירו להושיט ולזרוק, אך
התרת הוצאה זו עקירת הגוף. תא שמע, יש עבדות פוככים בתורה,
אבל המשפתה פטור, חייבים, ואמאי, והא עקריין להשתתה כל
עיקר. דוחה הגמרא: אמר - אמרו בני הישיבה, בהשתתה נמי
מדובר בךשנן, שהתירו השתתה שלא כדרכה.

קעי רבי יודא, הורי שאין איסור שבת בשנה השביעית, מהו הדין.
ומבאר את דבריו, במאי קעו כשהורו כך, בהדין קרא - בפסוק זה
שנאמר לגבי שבת (שמות לד כא) 'כפחריש ובקציר תשבות', וטעו לומר
שבזמן דאיכא חרישה - בששת שנות השמיטה, איכא איסור שבת,
ובזמן דליכא חרישה - בשביעית שאסור לחרוש, ליכא שבת.
ובאופן זה, מי אמרין שפיון דמקיימין לה בית דין לאיסור שבת
בשאר שני שבעו (שנות המשיטה), הוראתם כביטול מקצת וקיום
מקצת דמי, או דלמא כיון דקא עקריין ליה לגמרי בשביעית,
כעקירת כל הגוף דמי.

נביא שמורה לעבוד עבודה זרה, דינו מיתה (דברים יג ב-ד). ונחלקו
תנאים (סנהדרין טז), שלדעת חכמים דינו סקילה ולדעת רבי שמעון
חנק. ומחלוקת זו היא בין בעוקר מצות עבודה זרה ובין בעוקר
מקצתה. ואם התנבא לעקור מצוה אחת, שאינה עבודה זרה, אם
עקר את כל המצוה דינו חנק, ואם עקר מקצת פטור. פושטת
הגמרא: אמר רבינא, תא שמע, נביא שנתנבא לעקור דבר מדברי
תורה, חייב חנק. נתנבא לביטול מקצת מצוה וקיום מקצת, רבי
שמעון אומר, פטור. ואם נתנבא בעבירות פוככים, אפילו אמר היום
עוברא - אמר לעובדה רק יום אחד, ואחרי כן פטלה, חייב סקילה
לדעת חכמים. ומוכח שביטול עבודה זרה ליום אחד נחשב לביטול
מקצת וקיום מקצת, וזה דומה לאין שבת בשביעית, שמבטלים
רק לזמן ידוע, ושמע מינה שאין שבת בשביעית' כביטול מקצת
וקיום מקצת דמי. מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה כך.

משנה

המשנה מבארת אופנים שאין חיוב פר, לא מצד ההוראה אלא
מצד ב"ד: הורו בית דין, וידע אחד מהן (ומהדיינים) שמעו, ואמר
למן 'שועין אתם', ולא האזינו אליו הסנהדרין, או שלא היה מופלא
של בית דין (ו-ראש הישיבה) שם בשעת ההוראה, או שהיה אחד
מהן (ומהסנהדרין) פר או מקור או נתין או זקן שלא ראו לבנים -
שכבר אינו ראוי להוליד, ואם כן לא היו הסנהדרין ראויים
להוראה, הרי זה פטור מפר העלם דבר, וכל אחד מהעושים מביא
קרבן יחיד, שנאמר כאן (ויקרא יג א) 'עדה, ונאמר לתלן בדין
הסנהדרין (במדבר לה כד-כז) 'עדה', ולומדים בגזירה שוה, מה 'עדה'
האמורה לתלן מדובר בסנהדרין שפולן ראוין להוראה, כמבואר
בגמרא, אף 'עדה' האמורה כאן אין חייבים פר עד שהיה בולן ראוין
להוראה.

אף על פי שאינו רובו של קהל, מביאין פר.
הגמרא מבררת כדעת מי הרישא: אמר רב, 'ונודעה החמטא' ולא
שיועדו החוטאין. מבררת הגמרא: מאן תנא ששנה זאת. ומשיבה:
אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא - ויש אומרים שאמר זאת רבא,
תנא זה טובר דלא אלקינן, דתנן (כריתות טז.) מי שהיו לפניו
חתיכת חלב וחתיכת נותר, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה, אמר
רבי אליעזר, מה נפשך - בין כך ובין כך חייב חטאת. שכן אם חלב
אכל הרי חייב, וכן אם נותר אכל הרי חייב. ואם כן, לשיטתו חייבים
גם כאן, שאם חלב אכלו בהוראה חייבים פר, ואם דם אכלו
בהוראה חייבים פר. דוחה הגמרא: רב אשי אמר, אפילו תימא
שהברייתא כדעת רבי אליעזר, וכאן מודה שפטורים מפר אם אין
יודע במה חטאו בהוראה. שכן שאני - שונה הדין הקא, דכתיב
(ויקרא ד) 'ונודעה החטאת אשר חטאת עליה', שחייבים רק כשיודע
במה חטאו בהוראה. מקשה הגמרא: הוה נמי בחטאת יחיד הקתיב
(שם דב) 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה', שמשמע שצריך
שידע במה חטא. מתרצת הגמרא: הפסוק הוהו 'בה' מיבעי ליה -
נצרך לדרוש ממנו פרט למתעסק - מי שנתכוון לעשות דבר ועשה
דבר אחר, כגון שנתכוון להגביה צמח תלוש בשבת, ובטעות חתך
צמח מחובר, שפטור מחטאת שכן דורשים 'בה' דווקא כשמתכוין
לעשות החטא. נמצא שאינו דורש מ'בה' שצריך שידע במה חטא,
אך כאן הוא דורש מ'עליה' שצריך שיוודע החטא.
הגמרא מבררת את טעמי התנאים: מאי טעמא דרבי יהודה. מבארת
הגמרא: קסבר שארבעה קהלי' כתיבי - ארבע פעמים כתוב 'קהל'
בפרשת פר העלם דבר, דהיינו 'מעניי הקהל' (ויקרא ד יג) ו'הקריבו
הקהל' (שם ד יד), שהרי יכל לכתוב 'מעניי קהל', ומה שאמר 'מעניי
הקהל' משמע עוד הזכרה של המילה 'קהל', וכן יכל לכתוב
'והקריבו קהל', ואם כן 'הקהל' משמע עוד הזכרה. וארבע
ההזכרות נדרשות, חד ו-אחת נדרשת לתייב על כל קהל וקהל,
שכל שבת שחטא מקריב, וחד לחזקת תלויה בביית דין ומעשה
תלוי בקהל, כמבואר לעיל (ג.) וחד לגיריה - שאף שאר השבטים
נגזרים אחר השבטים שחטאו, ומביאים פרים, וחד לדין שבמשנה,
ששכב ששעה בהוראת בית דינו חייב.
ולדעת רבי שמעון רק תלתא קהלי' כתיבי - שלש פעמים יש לדרוש
'קהל', היינו (שם יג) 'מעניי הקהל' שנדרש פעם אחת, ו'הקריבו
הקהל' (שם יד) שנדרש פעמיים משום שלא כתב רק 'קהל' אלא
'הקהל', ומעניי הקהל' אינו נדרש פעמיים שכן אחרתה דקרא הוא
- כך דרך הכתוב לכתוב כדרך שבני אדם מדברים, בדאמרי איניש
מעניי דפולגא - כמו שדרך האנשים לומר 'מעניי פלוני'. ושלש
ההזכרות נדרשות חד לתייב על כל קהל וקהל, וחד אחרני - ושתי
האחרות נדרשות לגזירה שוה, נאמר למטה 'קהל' ונאמר למעלה
'קהל', מה להלן בית דין עם הקהל אף כאן בית דין עם הקהל.
ורבי מאיר את ייתור ה"א של 'קהל' 'הקהל', לא דריש, והלכך רק
תרי ו-שני 'קהלי' כתיבי, 'מעניי הקהל' ו'הקריבו הקהל', והם
מיבעי ליה - נצרכים לו לגזירה שוה, נאמר למטה 'קהל' ונאמר
למעלה 'קהל', מה להלן בית דין ולא צבור אף כאן בית דין ולא
צבור.
ורבי שמעון בן אליעזר מאי טעמיה. מבארת הגמרא: כתיב לגבי
שגת הוראה בעבודה זרה (במדבר טו כד) 'והיה אם מעניי העדה
נעשתה לשגגה, אלמא - מוכח שחייבים אף כשחטאו רק מיעוטא
- מיעוט העדה, דכתיב 'מעניי' שמשמע מקצת עיני ולא כל עיני,
וכתיב (שם טו כב) 'כי לכל העם בשגגה', למימרא דרובא אין - ומשמע
שרק כשרוב העם חטאו כן מביאים קרבן, אך מיעוטא שחטאו לא,
ואם כן הא ביצה ניישב הפסוקים. ואם כן מוכרחים לבאר הפסוקים
כך עשו ששה שבטים והו רובו של קהל, או שבעה שבטים אף על
פי שאינן רובו של קהל, חייבין, ש'מעניי' שמשמע שמיעוט הקהל
חייבים הוא באופן שהם רוב השבטים, ולכל העם' שמשמע שרק
אם רוב הציבור חייבים הוא באופן שאינם רוב השבטים.

רבי שמעון אומר, בשאר עבירות מביאים שלשה עשר פרים, פר
לכל שבת ופר לב', ובעבודת בוכבים שלשה עשר פרים ושלשה
עשר שעירים, פר ושעיר לכל שבת ושבת ופר ושעיר לבית דין.
הורו בית דין, ועשו רק שבעה שבטים, כלומר רוב השבטים,
והחוטאים הם רוב אנשי ישראל, או שעשו רובן של שבעה שבטים
על פיהן, והם רוב ישראל. מביאין ב"ד פר, ובעבודת בוכבים מביאין
פר ושעיר, והציבור אינו מביא כלום, דבר רבי מאיר. רבי יהודה
אומר, שבעה השבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, פר לכל שבת,
ואף שאר השבטים שלא חטאו, מביאין על ידיהן - מחמת השבטים
שחטאו פר לכל שבת, ונמצא שכל שבת מביא פר, שאף אלו שלא
חטאו מביאין על ידי החוטאין. רבי שמעון אומר, מביאים שמונה
פרים, ובעבודת בוכבים שמונה פרים ושמונה שעירים, כלומר פר
ושעיר לכל שבת ושבת מהשבטים שחטאו ופר ושעיר לבית דין,
והשבטים שלא חטאו אינם מביאים.
הורו בית דין - סנהדרין של אחד מן השבטים, ועשה רק אותו השבט
על פיהן, אותו שבט הוא חייב ושאף כל השבטים פטורים, דבר רבי
יהודה. והקמים אומרים, אף אותו השבט פטור, שכן אין חייבין אלא
על הוריות בית דין הגדול בלבד, שנאמר (ויקרא ד יג) 'ואם כל עדת
ישראל יאשגו, ויכל עדת ישראל' משמע הסנהדרין הגדולה ולא
עדת אותו השבט.

גמרא

הגמרא מבארת את טעמי המחלוקת: תנו רבנן, ידעו ב"ד שהורו
בטעות, כגון שהתירו מקצת חלב, ואכלו רוב הציבור חלב ודם,
כלומר חלב בשגגת הוראה ודם בשגגת מעשה בלבד, ופעו ושכחו
ב"ד והציבור מה הורו, ולא ידעו האם התירו חלב או דם, יכול יהו
חייבין פר, תלמוד לומר (ויקרא ד יד) 'ונודעה החמטא אשר חטאו
עליה, והקריבו וגו', ומשמע שחייבים קרבן רק באופן שנודע להם
מה התירו, האם חלב או דם, ולא שיועדו החוטאין - ולא די שנודע
שחטאו על פי ב"ד.
דורשת הברייתא את המשך הפסוק: 'אשר חטאו וגו' והקריבו'
מלמד שכל החוטאים מקריבים, והיינו אם חטאו שני שבטים
מביאין שני פרים, ואם חטאו שלשה מביאין שלשה. מקשה
הברייתא: או שמא אינו אומר הפסוק אלא שאם חטאו שני יחידים
מביאין שני פרים, ואם חטאו שלשה יחידים מביאין שלשה, שאמר
חטאו' משמעו כל היחידים שחטאו. מתרצת הברייתא: תלמוד
לומר (שם) 'והקריבו הקהל', ומשמע שהקהל חייב - החיוב הוא על
קהל ולא על יחידים, ונמצא שקל קהל וקהל חייב, ביצה, חטאו שני
שבטים מביאין שני פרים, שכל שבת קריב קהל' (להלן ע"ב), ואם
חטאו שבעה שבטים מביאין שבעה, ושאף שבטים שלא חטאו
מביאין על ידיהן פר פר - פר לכל שבת, שאפילו אלו שלא חטאו
מביאין על ידי החוטאין. לכך נאמר 'קהל' לתייב על כל קהל וקהל,
דבר רבי יהודה. רבי שמעון אומר, באופן זה שבעה השבטים שחטאו
מביאין שבעה פרים, ובית דין מביאין על ידיהן פר נוסף, שכן נאמר
למטה (ויקרא ד יד) 'והקריבו הקהל' ונאמר למעלה ו-בתחילת
הפרשה (שם ד יג) 'ונעלם דבר מעניי הקהל', ולמדים בגזירה שוה,
מה 'קהל' האומר למעלה הרי אמר בית דין עם הקהל, שהרי נאמר
'הקהל' וכן 'מעניי' שהם ב"ד, אם כן אף 'קהל' האומר למטה
הכוונה לבית דין עם הקהל, שגם ב"ד יקריבו פר כשמקריבים
הקהל. רבי מאיר אומר, שבעה שבטים שחטאו, בית דין מביאין על
ידיהם פר וזה - החוטאים פטורים, שנאמר (ויקרא ד יד) 'קהל' למטה
ונאמר (שם ד יג) 'קהל' למעלה, ולמדים שמה 'קהל' האומר למעלה -
ונעלם דבר מעניי הקהל, זהו בית דין ולא צבור, שהרי מדובר
בשגגת הוראה, אם כן אף קהל האומר למטה - 'והקריבו הקהל'
זהו בית דין ולא צבור. רבי שמעון בן אליעזר אומר משמו של רבי
מאיר, אם חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה שבטים

קצא

דעזי

רבי שמעון אומר שלש עשרה פרים – פר כל שבת ושבת, ופר לרבי דין. ותעמידהו דברולו
ומפרש בגמרא. חורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובו – של כל שבת ושבת דשבעה
שבטים. ובגן הדיו רובן של ישראל – מביאין פר וכו', דבר רבי מאיר. ודסכריא ליה: בית
דין מביאין פר ולא צבור. ור' יהודה אומר שבעה שבטים שחטמו מביאין שבעה פרים
ושבעה שבטים של חטא מביאין פר וכל

רבי שמעון אומר: שלשה עשר פרים, ובעבודה זרה - שלשה עשר פרים ושלשה עשר שעירים, פר ושעיר לכל שבת ושבת, פר ושעיר לבית דין. הורו בית דין ונעשו שבעה שבטים או רובן על פיהן - מביאין פר, ובעבודה זרה - מביאין פר ושעיר, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר, שאף אלו שלא חטאו מביאין על ידי חוטאין; רבי שמעון אומר: שמונה פרים, ובעבודה זרה - שמונה פרים ושמונה שעירים, פר ושעיר לכל שבת ושבת, פר ושעיר לבית דין. הורו בית דין של אחד מן השבטים ונעשה אותו השבת על פיהן - אותו שבת הוא חייב, ושאר כל השבטים פטורין, דברי רבי יהודה; וחכמים אומרים: אין חייבין אלא על הוריות בית דין הגדול בלבד, שנאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו", ולא עדת אותו שבת. **גמרא** תנו רבנן: ידעו שהורו וטעו מה הורו, יכול יהו חייבין? תלמוד לומר: "ונודעה החטאת", ולא שידעו החוטאין; "אשר חטאו" - חטאו שני שבטים מביאין שני פרים, חטאו שלשה מביאין שלשה. או אינו אומר אלא חטאו שני יחידים מביאין שני פרים, חטאו שלשה מביאין שלשה? תלמוד לומר: "הקהל", הקהל חייב, וכל קהל וקהל חייב, כיצד? חטאו שני שבטים מביאין שני פרים, חטאו שבעה מביאין שבעה, ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר פר, שאפילו אלו שלא חטאו מביאין על ידי החוטאין, לכך נאמר "קהל" - לחייב על כל קהל וקהל, דברי רבי יהודה; רבי שמעון אומר: שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, ובית דין מביאין על ידיהן פר, שנאמר למטה "קהל" ונאמר למעלה "קהל", מה "קהל" האמור למעלה - בית דין עם הקהל, אף "קהל" האמור למטה - בית דין עם הקהל; רבי מאיר אומר: שבעה שבטים שחטאו - בית דין מביאין על ידיהם פר והן פטורין, נאמר "קהל" למטה ונאמר "קהל" למעלה, מה "קהל" האמור למעלה - בית דין ולא צבור, אף "קהל" האמור למטה - בית דין ולא צבור; רבי שמעון בן אלעזר

חלב ונתור לפניו, ואכל את אחד מהם ואינו יודע איזה מהן אכל. רבי אליעזר מביא
 חטאת, ורבי יהושע פטר. ונתניא, אמר רבי אליעזר: מה נפשך, אם חלב אכל - חייב, אם
 נתור אכל - חייב. אמר לו רבי יהושע: הרי הוא אומר 'אשר חטא בה' - עד שיועד לו
 במאי חטא. אמר נמי סבירא ליה לרבי אליעזר: מה נפשך, אם חלב אכלו בהוראה -
 מביאין פר, ואם עד אכלו בהוראה - מביאין פרה,
 וחייבין ממנה נפשך. אפילו תימא רבי אליעזר
 ושאינן הכא דכתיב: ונדקח החטאת אשר החטא
 עליה והקריבו - דמשמע שיועד להם החטא
 שחטאו עליו על פי דתן. הלא נמי הא כתיב:
 חטא בה - דמשמע עד שיועד לו במה
 חטא. בה - (פרט למתעסק דרבה') משמע
 דמתחבין לעשות החטא. פרט למתעסק בשבת,
 כגון שנתחבין להגביה את התלוש וחתך את
 המחזור, דפטור. אבל מתעסק בחלוש ובכרית
 חייב, שכבר נהנה. כדאמר בפרק 'ארבע מיתות'
 (סנהדרין סב, ב). ארבעה קהל כתיב - 'מעני
 הקהל' 'הוקריבו הקהל'. דלמא קרא 'מעני
 קהל', מאי 'הקהל' - תרי, ולכתוב קרא
 'הוקריבו הקהל' מאי 'הקהל' תרי. ודרי ארבעה.
 'חטאת הקהל' לא קא חשיב, דהא לא כתיב לא
 בהוראה ולא בהקרבה. לחייב על כל קהל וקהל
 - על כל שבט ושטן. דשבת אחד איקרי קהל,
 כדאמר לעיל (ג, א): 'הקהל ונשח' - הוראה
 תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל. וחד למידה
 ולגרידה. דשאר בשטין שלא חטאו נגדריק אחד
 הוסיקין. ומביאין עד דיהיה פר פר. וחד לשבט
 שעשה בהוראת בית דינו - כדתנן בספא
 דמיתות: דדרי בית דין שאלו מן השבטים
 כו. שלשה קהל כתיב - 'מעני הקהל' לא
 דרשינן ביה תרתי, דהא לשבטו הוא דאתא,
 דאורחין דקרא דמשתעי הכי, כדאמר אינשי
 מעני דפלגיא. אמר נמי 'מעני הקהל' משמע
 מעני של קהל, וחד דהא. אבל 'הוקריבו הקהל'
 דרשינן ביה תרי, ולכתוב קרא 'הוקריבו קהל',
 מאי 'הקהל' - תרי. וחד הלא, חד לחייב על כל
 קהל וקהל - דרבי שמעון נמי סבירא ליה שדרי
 קהל וקרי קהל, אייתייר ליה לרבי לגרידה שווה,
 נאמר 'קהל' למעלה וכו'. ורבי שמעון בן אליעזר
 מאי מעטא - דכתיב בהוראה דעבודה זרה
 בפרשת 'שלח לך אנשים': 'זההו אם מעני
 העדה', אלמא אפילו מיעטא חטאו סבירא פר
 שדריה: דכתיב 'מעטא מעטא' משמע מקצת עני
 ולא כל עני. ובתיב 'כל לכל' - משמע דרובא
 אין, דרובו ככולו, ומיעטא לא. הא ביצד: וכו'
 ד'מעני' אפילו מיעטא קהל - כגון ברוב שבטים,
 והאי דכתיב 'כל לכל' בדעתינן רובא דקהל אפילו
 במיעטא שבטים.

שָׁר פְּרִים, וּבַעֲבֹדָה זָרָה -
 עֶשֶׂר שְׁעִירִים, פָּרִי וְשְׁעִיר
 לְבֵית דִּין. הֲזֹרֹו בֵּית דִּין
 עַל פִּיָּהּ - מִבְּיֹאֵן פֶּה,
 וְשְׁעִירֵי, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאוֹר;
 שְׁמֵאוֹ מִבְּיֹאֵן שְׁבָעָה
 שְׁמֵאוֹ מִבְּיֹאֵן עַל יְדֵיהֶן פֶּה,
 אֵין עַל יְדֵי חֹמְאִין; רַבִּי
 וּבַעֲבֹדָה זָרָה - שְׁמוֹנֶה
 עֶשֶׂר לְכָל שְׁבָט וְשְׁבָט, פֶּרֶם
 יֵין שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׁבָטִים
 - אוֹתוֹ שְׁבָט הוּא חֲתִיב,
 וְכִבְיָ רַבִּי יְהוֹדָה; וְתַכְמִּים
 הַחֲרִית בֵּית דִּין הַגָּדוֹל
 יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ, וְלֹא עֲדַת
 נֶן: יְדֵעוּ שְׁהוֹרִו וְטָעוּ מִה
 לוֹמַר: 'וְנִדְרָעָה הַחֲמָטָה',
 מֵאוֹ - חֲטָאוּ שְׁנֵי שְׁבָטִים
 לְשֵׁה מִבְּיֹאֵן שְׁלֹשָׁה, אוֹ
 חֲדָיִים מִבְּיֹאֵן שְׁנֵי פְּרִים,
 תִּלְמָד לוֹמַר: 'הַקֹּהֶל',
 חֲתִיב, פִּיצָד? חֲטָאוּ שְׁנֵי
 שְׁבָעָה מִבְּיֹאֵן שְׁבָעָה,
 מִבְּיֹאֵן עַל יְדֵיהֶן פֶּה פֶּה,
 אֵין עַל יְדֵי הַחֹמְאִין, לְכָד
 לֹקֶה וְקֹהֶל, דְּבָרֵי רַבִּי
 עֵה שְׁבָטִים שְׁמֵאוֹ מִבְּיֹאֵן
 יֵין עַל יְדֵיהֶן פֶּה, שְׁנֵאמַר
 'קֹהֶל', מִה 'קֹהֶל' הָאֵמֹר
 אֵף 'קֹהֶל' הָאֵמֹר לְמִטָּה
 זֵר אוֹמַר: שְׁבָעָה שְׁבָטִים
 לִי יְדֵיהֶן פֶּה וְהֵן פְּטוּרִין,
 'קֹהֶל' לְמַעֲלָה, מִה 'קֹהֶל'
 צָבֹר, אֵף 'קֹהֶל' הָאֵמֹר

ורבי

36 אומר משמו: חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינו רובו של קהל - מביאין פה. אמר מר: "ונודע"
37 החפצות" - ולא שיודעו החוטאים. מאן תנא? אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבא: דלא כרבי אליעזר; דתנן, אמר רבי אליעזר:
38 מה נפשד? אם חלב אבל חייב, נותר אבל חייב. רב אשי אמר: אפילו תימא רבי אליעזר, שאני הכא, דכתיב: "אשר חטאו עליה".
39 - הרי הם נמי הכתיב: "אשר חטא בה"! - ההוא מיבעי ליה: פרט למתעסק. מאי טעמא דרבי יהודה? קסבר: ארבעה קהלי כתיבי,
40 "קהל" "הקהל" "קהל" "הקהל" - חד לחייב על כל קהל וקהל, וחד להזרעה תלויה בבית דין ובעשה תלוי בקהל, וחד לגרירה,
41 וחד לשבט שעשה בהזראת בית דין. - ורבי שמעון? - תלתא קהלי כתיבי, "הקהל", "קהל", "הקהל" - מעיני הקהל" אורחיה
42 דקרא הוא, בדאמרי אינשי: מעיני דפלגיא. חד לחייב על כל קהל וקהל, ודתי אחריני, נאמר למטה "קהל" ונאמר למעלה "קהל",
43 מה לחלן בית דין עם הקהל, אף כאן בית דין עם הקהל. - ורבי מאיר? - "קהל" "הקהל" לא דריש, הלכך תרי קהלי כתיבי,
44 מיבעי ליה. ונאמר למטה "קהל" ונאמר למעלה "קהל", מה לחלן בית דין ולא צבור, אף כאן בית דין ולא צבור. - ורבי שמעון בן
45 אלעזר מאי טעמא? - כתיב: "והיה אם מעיני העדה", אלמא מעינטא, דכתיב: "מעיני", וכתיב: "כי לכל העם בשגגה", למימרא
46 דרובא - אין, מעינטא - לא! הא ביצד? עשו ששה והו רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינו רובו של קהל - חייבין.

רבי

פירוש התוספות לעמוד זה נדפס בעמוד 194

ורבי שמעון ורבי מאיר - דרדרי תרי "קהל" לגזרה שזה, ולא אייתר חד להוראה תלויה בבית דין, אם כן הוראה תלויה בבית דין מנא להו? מעיני העדה נעשתה לשגגה - שתעשה לשגגה על ידי אחרים, והיינו על ידי הוראת בית דין. דהוראה תלויה בבית דין. רבא אמר כי לכל העם בשגגה - שיהו כולם תלויין בשגגת הקהל ובית דין, דהוראה

תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל. הוה אמינא אפילו מעינט - חטאו מביאין פר. הוה אמינא בית דין בהדי רובא - ולא ידו מביאין פר עד שיעשו בית דין עם הצבור, דליבעי לבית דין הוראה ועשיה, כתב רחמנא "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה" - שתעשה שגגה על ידי אחרים, דהוראה בלבד תלויה בבית דין. ילפינן מעיני מעיני - כתיב הכא "מעיני הקהל" ובתביב בעבודה וזה "והיה אם מעיני העדה". אבל חד שבט דליכא רובא לא - והוא הדין לשנים או שלשה שבטים. רבי שמעון תמניא בעי - פר לכל שבט ושבט, ופר לבית דין. אי בהוראת בית דינו רבי שמעון לית ליה - דהא לא מיתיר ליה (לא) קהל להוראת בית דינו. אלא לאו רבי יהודה היא - וקתני: מזה הן מביאין - פר אחד. אלמא לא מיתיר שאר שבטים בהדיה. אמר הכא במאי עסקינן וכו' - ותנא קמא רבי שמעון בן אלעזר הוא. ורבי שמעון דאמר שני פרים קסבר פר לכל שבט ושבט, דשבת אחד אוקתי קהל. כגון שחטאו שבעה שבטים הון רובן של קהל, דכי הווי רובא בגברי ורובא בשבטים הוא דמביא פר לכל שבט ושבט ופר לבית דין. אבל היכא דאיכא ששה הון רובא, או שבעה ואינן רובא כיון דלאו רובא, בגברי ורובא בשבטים - כחד שבט דמו, ומביאין פר אחד ופר לבית דין. איבעיא להו שבט אחד נעשה בהוראת בית דין הגדול לרבי שמעון מי מיתיר - פר או לא? מי אמרינן כי אמר רבי שמעון לחייב על כל קהל

ורבי שמעון ורבי מאיר, דהוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל מנא להו? אמר אבוי, דאמר קרא: "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה". רבא אמר: מ"לכל העם בשגגה". וגריבא, דאי כתב רחמנא "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה", הוה אמינא אפילו מעינטא, להכי כתביב "לכל העם בשגגה", ואי כתב "לכל העם בשגגה", הוה אמינא עד דעבדי בית דין בהדי רובא, להכי כתביב "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה". - והא פי פתיבי הני קראי - בעבודה וזה הוא דכתיביב: ילפינן "מעיני" "מעיני". "הורו בית דין של אחד" וכו'. איבעיא להו: שבט אחד לרבי יהודה בהוראת בית דין הגדול, מי מיתיר שאר שבטים או לא? מי אמרינן: שבעה שבטים הוא דמיתיר שאר שבטים בהדיהו, משום דאיכא רובא, אבל חד שבט דליכא רובא לא, או דלמא לא שגג? תא שמע: מה הון מביאין? פר אחד, רבי שמעון אומר: שני פרים; במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה, רבי שמעון תמניא בעי! אלא דחטא שבט אחד. במאי? אי בהוראת בית דינו, רבי שמעון לית ליה! אלא לאו בהוראת בית דין הגדול. ותנא קמא מני? אי ניקא רבי מאיר, הא רובא בעי! אלא לאו רבי יהודה, וכגון שחטא שבט אחד. אמרי: הכא במאי עסקינן - כגון

שחטאו ששה שבטים והון רובן של קהל, ורבי שמעון בן אלעזר היא; דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו ששה והון רובן של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובן של קהל - מביאין פר. תא שמע, רבי יהודה אומר: שבט ששעשה בהוראת בית דינו - אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין, ובהוראת בית דין הגדול - אפילו שאר שבטים חייבים, שמע מינה. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: ועשה אותו השבט על פיהם - אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין, למה לי למיתנא "ושאר שבטים פטורים"? הא תנא "אותו השבט חייב", וכיון דתנא "אותו השבט חייב", ממיילא ידענא שאר שבטים פטורין! אלא הא קמישמע לן, בהוראת בית דינו הוא דשאר שבטים פטורים, אבל בהוראת בית דין הגדול - אפילו שאר שבטים חייבים, שמע מינה. איבעיא להו: שבט אחד ששעשה בהוראת בית דין הגדול, לרבי שמעון מי מיתיר או לא? תא שמע: מה הון מביאין? פר אחד, רבי שמעון אומר: שני פרים; במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה, שני פרים - שמינה פרים בעי! אלא דחטא שבט אחד, ובמאי? אילימא בהוראת בית דינו, רבי שמעון לית ליה! אלא בהוראת בית דין הגדול. - ותספרא, תנא קמא מני? אי רבי מאיר - הא רובא בעי! אי רבי יהודה - שאר שבטים נמי מיתיר! אלא הא מני? רבי שמעון בן אלעזר היא, וכדתניא. תא שמע, ותקמים אומרים: לעולם אינו חייב אלא על הוראת בית דין הגדול. מאן חקמים? אילימא רבי מאיר, רובא בעי! אלא לאו רבי שמעון היא, שמע מינה. ורבי יהודה ורבי שמעון, שבט אחד דאקרי קהל מנא להו? אמרי, דכתיב: "ועמד יהושפט בקהל יהודה וירושלים (נכח חצר בית ה') [בבית ה' לפני החצר] החדשה". מאי "חדשה"? אמר רבי יוחנן, שחידשו דברים ואמרו: טבול יום אל יבגש במתנה ליה. מתקף לה רב אחא בר יעקב: ממואי? דלמא שאני ירושלים, דהוה נמי בגימין! אלא אמר רב אחא בר יעקב, דכתיב: "ויאמר אלי הנני מפרך והרביצך וגתתיך לקהל עמים" וגו', מאן אתיליד ליה ההיא שעתא? בגימין, שמע מינה הכי קאמר רחמנא: מתיליד לך השתא קהל אחרינא. אמר ליה רב שאבא לרב פהנא, דלמא הכי קאמר ליה רחמנא: לכי מתיליד לך בגימין, הוא דהוה שנים עשר שבטים דמתקריי קהל! אמר ליה: אלא שנים עשר שבטים אקרו קהל, אחד עשר שבטים לא אקרו קהל? תניא: רבי שמעון אומר, מה תלמוד לומר: "ופר שני בן בקר תקח לחטאת"? אם ללמד שהם שנים, והלא כבר נאמר: "ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה'!" [אלא] יכול [תתא] נאכלת חטאת ללוים? תלמוד לומר: "ופר שני", שני לעולה, מה עולה לא נאכלת, אף

וקהל, דשבט אחד אקרי קהל - כגון שחטאו שבעה שבטים דהוה רובן, אבל היכא דליכא רובא - כיחיד דמו ופטורים. יחיד עששה בהוראת בית דין פטור. או דלמא כיון דסביא ליה דשבט אחד אקרי קהל - לא שגג שבט אחד ולא שגג שבעה - מביאין פר לכל שבט ושבט, ופר לבית דין. אלא - הכא במאי עסקינן כגון שחטאו ששה וכו' דכיון דאיכא רוב - רובא כל דהו קאמר דמביאין פר, ופר לבית דין. אלא לאו רבי שמעון - וקתני: שבט אחד חייב על הוראת בית דין הגדול. אלמא כי אמר שבט אחד אקרי קהל - אפילו כי חטא שבט אחד כמרבין דמו, ומביאין פר ופר לבית דין. והכי סביא ליה לרבי שמעון דהיכא דאיכא רובא בגברי ורובא בשבטים - מביאין פר לכל שבט. אבל היכא דחטאו ששה הון רובן, או שבעה ואינן רובן - כשבט אחד דמו, ומביאין פר ופר לבית דין. מדקתני: מזה הון מביאין וכו'. ולא מתוקמא דישא אלא כרבי שמעון בן אלעזר, כגון שחטאו ששה וכו'. וקאמר רבי שמעון שני פרים, פר להו ופר לבית דין. מדכתיב קהל יהודה - אלמא דשבט אחד אקרי קהל. ודלמא שאני שבט יהודה דהוה עמיא בירושלים שבט בגימין - ושני שבטים הוא דאקרי קהל אבל שבט אחד לא? אלא מהכא הנני מפרך והרביצך וגתתיך לקהל עמים וגו' - והכא אמר ליה הכי, דכתיב "וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו ממצר ארם" וגו' וכתיב "ויראם לו אלהים" אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך" וגו'. מאן הוה אתיליד ליה בחתיא שעתא - כלומר, מאן הוה עתיד למליד ההיא שעתא - בגימין. ושמע מינה דקאמר ליה רחמנא השתא מתיליד לך קהל אחרינא. אחד עשר שבטים לא - בתמימה, והא אמרת דשני שבטים אקרו קהל, יהודה ובגימין! אלא ודאי הכי קאמר ליה דהשתא מתיליד לך קהל אחרינא, אלמא שבט בגימין לבדו אקרי קהל.

הכל

אמר: שבט ששעשה בהוראת בית דינו - אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין, ובהוראת בית דין הגדול - אפילו שאר שבטים חייבים, שמע מינה. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: ועשה אותו השבט על פיהם - אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין, למה לי למיתנא "ושאר שבטים פטורים"? הא תנא "אותו השבט חייב", וכיון דתנא "אותו השבט חייב", ממיילא ידענא שאר שבטים פטורין! אלא הא קמישמע לן, בהוראת בית דינו הוא דשאר שבטים פטורים, אבל בהוראת בית דין הגדול - אפילו שאר שבטים חייבים, שמע מינה. איבעיא להו: שבט אחד ששעשה בהוראת בית דין הגדול, לרבי שמעון מי מיתיר או לא? תא שמע: מה הון מביאין? פר אחד, רבי שמעון אומר: שני פרים; במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה, שני פרים - שמינה פרים בעי! אלא דחטא שבט אחד, ובמאי? אילימא בהוראת בית דינו, רבי שמעון לית ליה! אלא בהוראת בית דין הגדול. - ותספרא, תנא קמא מני? אי רבי מאיר - הא רובא בעי! אי רבי יהודה - שאר שבטים נמי מיתיר! אלא הא מני? רבי שמעון בן אלעזר היא, וכדתניא. תא שמע, ותקמים אומרים: לעולם אינו חייב אלא על הוראת בית דין הגדול. מאן חקמים? אילימא רבי מאיר, רובא בעי! אלא לאו רבי שמעון היא, שמע מינה. ורבי יהודה ורבי שמעון, שבט אחד דאקרי קהל מנא להו? אמרי, דכתיב: "ועמד יהושפט בקהל יהודה וירושלים (נכח חצר בית ה') [בבית ה' לפני החצר] החדשה". מאי "חדשה"? אמר רבי יוחנן, שחידשו דברים ואמרו: טבול יום אל יבגש במתנה ליה. מתקף לה רב אחא בר יעקב: ממואי? דלמא שאני ירושלים, דהוה נמי בגימין! אלא אמר רב אחא בר יעקב, דכתיב: "ויאמר אלי הנני מפרך והרביצך וגתתיך לקהל עמים" וגו', מאן אתיליד ליה ההיא שעתא? בגימין, שמע מינה הכי קאמר רחמנא: מתיליד לך השתא קהל אחרינא. אמר ליה רב שאבא לרב פהנא, דלמא הכי קאמר ליה רחמנא: לכי מתיליד לך בגימין, הוא דהוה שנים עשר שבטים דמתקריי קהל! אמר ליה: אלא שנים עשר שבטים אקרו קהל, אחד עשר שבטים לא אקרו קהל? תניא: רבי שמעון אומר, מה תלמוד לומר: "ופר שני בן בקר תקח לחטאת"? אם ללמד שהם שנים, והלא כבר נאמר: "ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה'!" [אלא] יכול [תתא] נאכלת חטאת ללוים? תלמוד לומר: "ופר שני", שני לעולה, מה עולה לא נאכלת, אף

בלבד, אלא צריך שיחטאו רוב שבטים ורוב קהל. אלא לאו תנא
קמא הוא רבי יהודה, (ומדובר בגזון ששטא ששטא אחד, כמבואר
לעיל), ומבואר בברייתא שמביאים רק פר אחד, ואם כן מוכח
שלדעת רבי יהודה, אם חטא שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול, אין
שאר השבטים מביאים על ידו. דוחה הגמרא: אמרי - אמרו בני
הישיבה, הלא בברייתא במאי עסקינו, בגזון ששטא ששטא ששטא
והן רובן של קהל, או שבעה שבטים שאינם רובו של קהל, ודעת
תנא קמא, דעתו של רבי שמעון בן אלעזר היא, דתניא (לעיל ע"א) רבי
שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר, חטאו ששטא ששטא ויהן
רובו של קהל, או שבעה שבטים שאינם רובו של קהל, מביאים ב"ד
פר. ולדעת רבי שמעון מביאים שני פרים, אחד לחוטאים ואחד
לב"ד. ואם כן אין מוכחת מכאן דעת רבי יהודה.
מביאה הגמרא ראייה אחרת: תא שמע, רבי יהודה אומר, ששטא
ששטא בהוראת בית דין, אותו השבט חייב ושאר כל השבטים
פטורים, ואם עשה בהוראת בית דין הגדול, אפילו שאר השבטים
חייבים להביא פר לכל שבט. מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה - יש
להוכיח מכאן שלרבי יהודה מביאים כל השבטים פרים, אם חטא
שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול. מדייקת הגמרא דין זה אף
ממשנתו: אמר רב אשי, מתניתין נמי דיקא - גם ממשנתו יש
לדייק שזו דעת רבי יהודה, דתנא, הורו ב"ד של אחד השבטים,
ועשה אותו השבט על פיהם, אותו השבט חייב ושאר כל השבטים
פטורים. ויש לדייק, למה לי למיתנא - למה הוצרך רבי יהודה
לשנות 'ושאר שבטים פטורים', הא כבר תנא - (שנה) 'אותו השבט
חייב', וכיון דתנא 'אותו השבט חייב' מילא דיענא - אני יודע
מדיוק הלשון ששאר שבטים פטורים. אלא בזה שכפל דין זה, הא
קמשמע לן דרק בהוראת בית דין, הוא הדין דשאר שבטים פטורים,
אבל בהוראת בית דין הגדול אפילו שאר שבטים חייבים. מסיקה
הגמרא: שמע מינה גם ממשנתו ניתן לפשוט את דעת רבי יהודה.
במשנה (לעיל ע"א) התבאר שלרבי שמעון שבט אחד בהוראת בית
דין, פטור. הגמרא מבררת דין שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול,
לדעתו: איבעיא להו, מה דין שבט אחד ששטא בהוראת בית דין
הגדול, לדעת רבי שמעון, מי מיתו - האם חייב פר וכן ב"ד חייבים
או לא, שהרי יתכן שהמבואר במשנה שלדעתו יש חיוב על כל
שבט, וזהו רק באופן שחטאו שבעה שבטים, שכיון שחטאו רוב
שבטים יש חיוב על כל שבט, אך אם חטאו מיעוט שבטים הרי
דינם כיחידים, ופטורים.
הגמרא מבקשת לפשוט מהברייתא שהובאה לעיל: תא שמע, מה
הן מביאי, פר אחד, רבי שמעון אומר, שני פרים. מבררת הגמרא:
(במאי עסקינו, שבאופן ששטא ששטא ששטא), האם
לדעת רבי שמעון מביאים שני פרים, הרי לדעתו שמנה פרים בעי
- צריך, פר לכל שבט שחטא ועוד פר לב"ד. אלא ודאי דתנא רק
שבט אחד. ובמאי חטא, אילימא בהוראת בית דין, הרי רבי שמעון
לית ליה חיוב באופן זה, אלא ודאי חטא בהוראת בית דין הגדול,
ואם כן מבואר שחייב, לדעת רבי שמעון. דוחה הגמרא: ותקברא
וכי סבור אתה לפרש כן את הברייתא, והלא מדובר בשבט אחד
בהוראת ב"ד הגדול, תנא קמא שבריייתא מני - מי הוא, אי רבי
מאיר הוא, הא רובא בעי - הרי הוא מצריך רוב שבטים ורוב קהל,
ואין חיוב כשחטא שבט אחד, ואי רבי יהודה הוא, הרי לדעתו שאר
שבטים נמי מיתו - מביאים, כמבואר לעיל, וצריך להביא שנים
עשר פרים ולא רק אחד. (אלא) ודאי הא מני - תנא קמא מי הוא,
רבי שמעון בן אלעזר היא, וכתנא בברייתא לעיל, שאם חטאו
ששה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה שבטים רובו של קהל,
מחייב רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר פר אחד לב"ד.
ובאופן זה נאמר בברייתא זו שתנא קמא מחייב. ואם כן מבואר
שמודה רבי שמעון באופן שחטאו רוב קהל או רוב שבטים, שאין

נתבאר לעיל (ע"א) שרבי שמעון ורבי מאיר אינם לומדים ש'הוראה
תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל' מהפסוק 'קהל'. מבררת הגמרא
מדייק לומדים הם דין זה: רבי שמעון ורבי מאיר, דין זה דהוראה
תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל, מנא להו - מניין להם. משיבה
הגמרא: אמר אביי, דאמר קרא לגבי שגגת הוראה בעבודה זרה
(במדבר טו כו) 'והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה', שהמילה
'נעשתה' משמע ששגגת העדה נגרמה על ידי אחרים, והיינו ב"ד
שהורו להם, ומכאן שהוראה תלויה בב"ד, ומעשה תלוי בקהל.
רבא אמר, הדין נלמד מהפסוק (שם טו כו) 'כי לכל העם בשגגה',
שצריך שישגגו כל העם, כלומר גם ב"ד וגם הקהל, והיינו ב"ד
בהוראה והקהל במעשה.
מבארת הגמרא: וצריך - נצרכים שני הלימודים, משום דאי כתב
רקמנא - שאם היה כתוב בתורה רק 'והיה אם מעיני העדה נעשתה
לשגגה', הוה אמינא שיש חיוב פר אפילו במיעוטא - אפילו במיעוט
קהל שחטאו, להכי כתב - לכן כתב 'לכל העם בשגגה', ללמד
שמדובר שרוב העם חטאו. ואי כתב רק 'לכל העם בשגגה', הוה
אמינא שאין חיוב עד דעברת בית דין בחד רובא - עד שיעשו גם
ב"ד יחד עם רוב הקהל, ואז היה הדין שהוראה תלויה בב"ד
ומעשה תלוי בב"ד ובקהל, להכי כתב 'והיה אם מעיני העדה
נעשתה לשגגה', שהשגגה נגרמה על ידי אחרים, ואם ב"ד עשו על
פי הוראתם, לא נגרמה שגגתם על ידי אחרים.
מקשה הגמרא: והא כי תתיב הני קראי, 'מעיני העדה' ו'לכל העם',
כפרשת שגגת הוראה בעבודת פזוקים הוא דתתיב, שמדברת
שהתירו ב"ד דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת בעבודה זרה, שיש
חיוב להביא פר ושעיר, ואין מדובר שהורו בשאר מצוות, שאז
מביאים פר. והיאך למדים מכאן דינים לענין אם הורו ב"ד בשאר
מצוות. מתרצת הגמרא: ילפינן - אנו למדים בגזירה שזה 'מעיני'
'מעיני', שבעבודה זרה כתוב (במדבר טו כו) 'והיה אם מעיני העדה',
ובשאר מצוות כתוב (ויקרא יג) 'ונעלם דבר מעיני הקהל'. ולכן דין
'הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל' נלמד גם לשגגת הוראה
בשאר מצוות.
במשנה (ע"א) מבואר שלרבי יהודה, אם עשה שבט אחד על פי בית
דין, שאר השבטים פטורים, ואם עשו שבעה שבטים על פי ב"ד
הגדול, שאר השבטים חייבים. הגמרא מבררת מה הדין בשבט
אחד בהוראת ב"ד הגדול. שנינו במשנה: 'הורו בית דין של אחד
השבטים' וכו'. איבעיא להו - נסתפקו בני הישיבה בשבט אחד,
לדעת רבי יהודה, שעשה בהוראת בית דין הגדול, מי מיתו - האם
מביאים שאר השבטים גם הם או לא. מי אמרין שרק כשעשו
שבעה שבטים, בזה הוא הדין דמיתו שאר השבטים כהדיהו - יחד
איתם, משום דאיקא רובא - שיש רוב שבטים שחטאו, אבל אם
חטא רק חד שבט, או שני שבטים או שלשה, דליקא רובא של
שבטים שחטאו, לא מביאים שאר השבטים על ידם, או דלמא לא
שנא - אין דינו של שבט אחד שונה מדינם של שבעה.
הגמרא מביאה ברייתא לפשוט ממנה ספק זה: תא שמע, מה הן
מביאי, פר אחד. רבי שמעון אומר, שני פרים, אחד מביא הקהל
ואחד ב"ד. מבררת הגמרא: במאי עסקינו - במה מדובר בברייתא,
אילימא - אם נאמר שמדובר ששטא ששטא ששטא, זה לא יתכן,
שהרי בזה נתבאר במשנה שרבי שמעון תמליא - (שמונה) פרים הוא
בעי - ומצריך. אלא מדובר דתנא שבט אחד. מבררת הגמרא עוד:
במאי חטא השבט, אי חטא בהוראת בית דין, זה לא יתכן, שהרי
רבי שמעון לית ליה דין זה, ולדעתו אין חיוב פר בשבט שעשה
בהוראת בית דין. אלא לאו - אלא ודאי מדובר שחטא השבט
בהוראת בית דין הגדול. מבררת הגמרא עוד: ותנא קמא, מני - מי
הוא, אי ניקא - אם נאמר שהוא רבי מאיר, הא רובא בעי - הרי
התבאר במשנה שלדעתו אין חיוב פר באופן שחטא שבט אחד

וּמֵעוֹט הַצִּיבוֹר, וְאִין כָּאן עֲדִין חֵיבוּ מִשּׁוּם שִׁיחִיד שֶׁעֲשָׂה בַּהוֹרָאָת
בֵּית דִּין פְּטוֹר, וְקוֹדֵם שְׁנוּדָע לָהֶם שְׁחָטוּ מִתּוֹ מִזְהֲאֻנְשִׁים שְׁלֹא
עָשׂוּ, וְנִמְצָא שֶׁחֲחוּטָאִים הֵם רֹב הַצִּיבוֹר, מֵאִי – מִזֶּה הָדִין. מִי פְּלִיגִי
– הָאֵם גַּם בּוֹה חוֹלְקִים רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי כִּמּוֹ לַעֲלִיל, שְׂרָפִי שְׁמַעוֹן
דְּאִוִּיל בְּתֵר יִדְעָה, מְחִיב, שֶׁכֵּן נִוְדַע לַצִּיבוֹר אַחֵר שֶׁנִּתְרַבּוּ, וְלִכֵּן הֵם
נִידוּנִים כְּרֹב צִיבוֹר וְחִיבִים, וְרַבִּי דְּאִוִּיל בְּתֵר הִפָּאָה, פְּטָרִי, שְׁהָרִי
הַחֲטָא הִיָּה בּוֹמֵן שְׁהִי מוֹעֵטִים, וְלִכֵּן הֵם נִידוּנִים כְּמִיעוֹט צִיבוֹר
וּפְטוֹרִים, [אִי לֹא] – אוֹ נִאֲמַר שְׁלֹא נַחֲלָקוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחַכְמִים
בְּאוּפֵן זֶה, מֵאִי – מִזֶּה הָדִין בּוֹה.
דּוּחָה הַגְמָרָא: וְתִּפְסָרָא – וְכִי תִסְבּוֹר שִׁישׁ לֹמֵר שֶׁנַּחֲלָקוּ בּוֹה רַבִּי
שְׁמַעוֹן וְחַכְמִים, אִימּוֹר דְּשִׁמְעַת לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאִוִּיל אָף בְּתֵר
יִדְעָה – אִמּוֹר שְׁמַעַת שְׁדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא שְׁהוֹלְכִים אָף אַחֵר
שַׁעַת הַיְדִיעָה, כְּלוֹמֵר שְׁדַבְרִי אִמּוֹרִים [הִיכִי דְּהָיִי יִדְעָה וְחִפָּאָה
בְּהִיב] – בְּאוּפֵן שְׁגַם שַׁעַת הַיְדִיעָה וְגַם שַׁעַת הַחֲטָא הֵם בְּאוּתוֹ
חֵיבוּ, כְּגוֹן הַדִּיט שְׁחָטָא, וְנוֹדַע לוֹ שְׁחָטָא קוֹדֵם שְׁנַתְמַנָּה לַהֲיִית
כְּזֶה מִשִּׁיחַ אוֹ נִשְׂאִי, אֲךָ בְּאוּפֵן שְׁהִיָּה חֵיבוּ בּוֹמֵן יִדְעָה וְדִלָּא בּוֹמֵן
הִפָּאָה, כְּגוֹן כָּאן שְׁחָטוּ מִיעוֹט צִיבוֹר [שְׁאִין בּוֹה חֵיבוּ כְּלָל] וְנוֹדַע
לָהֶם כְּשִׁהִי רֹב צִיבוֹר [וְשִׁישׁ בּוֹה חֵיבוּ פְּרִי], מִי שְׁמַעַת לִיה – הָאֵם
שְׁמַעַת שְׁגַם בּוֹה מְחִיב רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאִינוּ מַחֲשִׁיב אֶת שַׁעַת
הַחֲטָא, הִפָּאָה אֵין – שְׁהָרִי אֵם כֶּךָ, שְׂרָפִי שְׁמַעוֹן הוֹלֵךְ אַחֵר שַׁעַת
הַיְדִיעָה אָף אֵם בְּשַׁעַת הַחֲטָא הִיָּה פְּטוֹר לַגְמָרִי, אֵם כֶּךָ אֵף הַדִּיט
שְׁחָטָא וְאַחֵר כֶּךָ נַתְמַנָּה לִיְיָ מִי הִפָּאָה – שִׁבְיָא קֶרֶבֶן נִשְׂאִי אוֹ
מִשִּׁיחַ, כְּחִיבוֹ עֲבָשִׁי, שְׁהָרִי אֵין מַתְחַשְׁבִּים בְּשַׁעַת הַחֲטָא, וְהָרִי
אֵין זֶה כֶּךָ, שֶׁכֵּן רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּטוֹר הַדִּיט שְׁחָטָא וְאַחֵר כֶּךָ נַתְמַנָּה,
אִלָּא מוֹכַח שְׁדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הִפָּאָה וְיִדְעָה בְּעֵי – שְׁצִרִין שְׁגַם
הַחֲטָא וְגַם הַיְדִיעָה יִהְיִי בּוֹמֵן חֵיבוּ, וְיִהְיִי הַחֲחוּבִים הַלָּלוּ שׁוּיִם,
וְאֵם כֶּךָ בְּאוּפֵן שֶׁל מוֹעֵטִים וְנִתְרַבּוּ הֵם פְּטוֹרִים לַגְמָרִי אָף לַדַּעַת
רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָף אֵם נִוְדַע לָהֶם אַחֵר שֶׁנִּתְרַבּוּ, שְׁהָרִי חֲטָאִים הִיָּה
בּוֹמֵן שְׁאִין חֵיבוּ, שֶׁכֵּן יָחִיד שֶׁעֲשָׂה בַּהוֹרָאָת בֵּית דִּין פְּטוֹר.
הַגְמָרָא דְנָה בְּאִיזָה אוֹפְנִים מַצְטַרְפוֹת שְׁתֵּי הוֹרָאוֹת, כְּדִי לַצְרֵף אֶת
כָּל הַחוּטָאִים שִׁיחִידוֹ רֹב צִיבוֹר: אִיפְּעִיָּא לָהּ – נִסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה,
בְּאוּפֵן שְׁהוֹרִי בֵּית דִּין שְׁחָלֵב מוֹתֵר, וְעָשׂוּ מִיעוֹט הִקְהָל עַל פִּיהֶם,
וְחִזְרוּ בֵּית דִּין בְּתָן וְאִסְרוּ אֶת הַחֲלָב, וְשׁוּב חִזְרוּ וְחִזְרוּ שְׁחָלֵב מוֹתֵר
וְעָשׂוּ מִיעוֹט אַחֵר עַל פִּיהֶם, וְשִׁנִּי הַמִּיעוּטִים יָחִיד הֵם רֹב קֹהֶל, מֵאִי
הָדִין, הָאֵם נִאֲמַר שְׁכִינֵן יִדְעוּתָא נִינְהוּ – כִּיֹּן שְׁנוּדָע לְבֵית דִּין
בִּינְתָאִים שְׁהוֹרָאֵת הִיא טַעוּת, לִכֵּן לֹא מְצַמְרָף הַמִּיעוֹט הָרָאשׁוֹן
לַמִּיעוֹט הַשֵּׁנִי, וְאִין כָּאן רֹב צִיבוֹר, אוֹ דְלָמָּא בִּינֵן דְּאִיִּי וְאִיִּי –
כִּיֹּן שׁוֹה וְזֶה חֲלָב הוּא, וְכָל הַחוּטָאִים חֲטָאוּ בְּאוּתוֹ אִיסוּר, מְצַמְרָף
הַמִּיעוֹט הָרָאשׁוֹן לַמִּיעוֹט הַשֵּׁנִי וְיִשׁ כָּאן רֹב.

וּמֵעוֹט הַצִּיבוֹר, וְאִין כָּאן עֲדִין חֵיבוּ מִשּׁוּם שִׁיחִיד שֶׁעֲשָׂה בַּהוֹרָאָת
בֵּית דִּין פְּטוֹר, וְקוֹדֵם שְׁנוּדָע לָהֶם שְׁחָטוּ מִתּוֹ מִזְהֲאֻנְשִׁים שְׁלֹא
עָשׂוּ, וְנִמְצָא שֶׁחֲחוּטָאִים הֵם רֹב הַצִּיבוֹר, מֵאִי – מִזֶּה הָדִין. מִי פְּלִיגִי
– הָאֵם גַּם בּוֹה חוֹלְקִים רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי כִּמּוֹ לַעֲלִיל, שְׂרָפִי שְׁמַעוֹן
דְּאִוִּיל בְּתֵר יִדְעָה, מְחִיב, שֶׁכֵּן נִוְדַע לַצִּיבוֹר אַחֵר שֶׁנִּתְרַבּוּ, וְלִכֵּן הֵם
נִידוּנִים כְּרֹב צִיבוֹר וְחִיבִים, וְרַבִּי דְּאִוִּיל בְּתֵר הִפָּאָה, פְּטָרִי, שְׁהָרִי
הַחֲטָא הִיָּה בּוֹמֵן שְׁהִי מוֹעֵטִים, וְלִכֵּן הֵם נִידוּנִים כְּמִיעוֹט צִיבוֹר
וּפְטוֹרִים, [אִי לֹא] – אוֹ נִאֲמַר שְׁלֹא נַחֲלָקוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחַכְמִים
בְּאוּפֵן זֶה, מֵאִי – מִזֶּה הָדִין בּוֹה.
דּוּחָה הַגְמָרָא: וְתִפְסָרָא – וְכִי תִסְבּוֹר שִׁישׁ לֹמֵר שֶׁנַּחֲלָקוּ בּוֹה רַבִּי
שְׁמַעוֹן וְחַכְמִים, אִימּוֹר דְּשִׁמְעַת לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאִוִּיל אָף בְּתֵר
יִדְעָה – אִמּוֹר שְׁמַעַת שְׁדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא שְׁהוֹלְכִים אָף אַחֵר
שַׁעַת הַיְדִיעָה, כְּלוֹמֵר שְׁדַבְרִי אִמּוֹרִים [הִיכִי דְּהָיִי יִדְעָה וְחִפָּאָה
בְּהִיב] – בְּאוּפֵן שְׁגַם שַׁעַת הַיְדִיעָה וְגַם שַׁעַת הַחֲטָא הֵם בְּאוּתוֹ
חֵיבוּ, כְּגוֹן הַדִּיט שְׁחָטָא, וְנוֹדַע לוֹ שְׁחָטָא קוֹדֵם שְׁנַתְמַנָּה לַהֲיִית
כְּזֶה מִשִּׁיחַ אוֹ נִשְׂאִי, אֲךָ בְּאוּפֵן שְׁהִיָּה חֵיבוּ בּוֹמֵן יִדְעָה וְדִלָּא בּוֹמֵן
הִפָּאָה, כְּגוֹן כָּאן שְׁחָטוּ מִיעוֹט צִיבוֹר [שְׁאִין בּוֹה חֵיבוּ כְּלָל] וְנוֹדַע
לָהֶם כְּשִׁהִי רֹב צִיבוֹר [וְשִׁישׁ בּוֹה חֵיבוּ פְּרִי], מִי שְׁמַעַת לִיה – הָאֵם
שְׁמַעַת שְׁגַם בּוֹה מְחִיב רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאִינוּ מַחֲשִׁיב אֶת שַׁעַת
הַחֲטָא, הִפָּאָה אֵין – שְׁהָרִי אֵם כֶּךָ, שְׂרָפִי שְׁמַעוֹן הוֹלֵךְ אַחֵר שַׁעַת
הַיְדִיעָה אָף אֵם בְּשַׁעַת הַחֲטָא הִיָּה פְּטוֹר לַגְמָרִי, אֵם כֶּךָ אֵף הַדִּיט
שְׁחָטָא וְאַחֵר כֶּךָ נַתְמַנָּה לִיְיָ מִי הִפָּאָה – שִׁבְיָא קֶרֶבֶן נִשְׂאִי אוֹ
מִשִּׁיחַ, כְּחִיבוֹ עֲבָשִׁי, שְׁהָרִי אֵין מַתְחַשְׁבִּים בְּשַׁעַת הַחֲטָא, וְהָרִי
אֵין זֶה כֶּךָ, שֶׁכֵּן רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּטוֹר הַדִּיט שְׁחָטָא וְאַחֵר כֶּךָ נַתְמַנָּה,
אִלָּא מוֹכַח שְׁדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הִפָּאָה וְיִדְעָה בְּעֵי – שְׁצִרִין שְׁגַם
הַחֲטָא וְגַם הַיְדִיעָה יִהְיִי בּוֹמֵן חֵיבוּ, וְיִהְיִי הַחֲחוּבִים הַלָּלוּ שׁוּיִם,
וְאֵם כֶּךָ בְּאוּפֵן שֶׁל מוֹעֵטִים וְנִתְרַבּוּ הֵם פְּטוֹרִים לַגְמָרִי אָף לַדַּעַת
רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָף אֵם נִוְדַע לָהֶם אַחֵר שֶׁנִּתְרַבּוּ, שְׁהָרִי חֲטָאִים הִיָּה
בּוֹמֵן שְׁאִין חֵיבוּ, שֶׁכֵּן יָחִיד שֶׁעֲשָׂה בַּהוֹרָאָת בֵּית דִּין פְּטוֹר.
הַגְמָרָא דְנָה בְּאִיזָה אוֹפְנִים מַצְטַרְפוֹת שְׁתֵּי הוֹרָאוֹת, כְּדִי לַצְרֵף אֶת
כָּל הַחוּטָאִים שִׁיחִידוֹ רֹב צִיבוֹר: אִיפְּעִיָּא לָהּ – נִסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה,
בְּאוּפֵן שְׁהוֹרִי בֵּית דִּין שְׁחָלֵב מוֹתֵר, וְעָשׂוּ מִיעוֹט הִקְהָל עַל פִּיהֶם,
וְחִזְרוּ בֵּית דִּין בְּתָן וְאִסְרוּ אֶת הַחֲלָב, וְשׁוּב חִזְרוּ וְחִזְרוּ שְׁחָלֵב מוֹתֵר
וְעָשׂוּ מִיעוֹט אַחֵר עַל פִּיהֶם, וְשִׁנִּי הַמִּיעוּטִים יָחִיד הֵם רֹב קֹהֶל, מֵאִי
הָדִין, הָאֵם נִאֲמַר שְׁכִינֵן יִדְעוּתָא נִינְהוּ – כִּיֹּן שְׁנוּדָע לְבֵית דִּין
בִּינְתָאִים שְׁהוֹרָאֵת הִיא טַעוּת, לִכֵּן לֹא מְצַמְרָף הַמִּיעוֹט הָרָאשׁוֹן
לַמִּיעוֹט הַשֵּׁנִי, וְאִין כָּאן רֹב צִיבוֹר, אוֹ דְלָמָּא בִּינֵן דְּאִיִּי וְאִיִּי –
כִּיֹּן שׁוֹה וְזֶה חֲלָב הוּא, וְכָל הַחוּטָאִים חֲטָאוּ בְּאוּתוֹ אִיסוּר, מְצַמְרָף
הַמִּיעוֹט הָרָאשׁוֹן לַמִּיעוֹט הַשֵּׁנִי וְיִשׁ כָּאן רֹב.

פירוש התוספות למסכת הוריות דף עמוד א

דִּין עִם הַצִּבוֹר, וְאִי לֹא כְּחֵיב חֲחוּטָא "קֹהֶל" – הוּא אִמְנִיָּה דִּקְהָל" לְמַטָּה הֵינּוּ צִבוֹר וְלֹא
בֵּית דִּין. וְלִרְבִּי מֵאִיר מִשְׁמַע אִיפְכָא. וְעוֹד קָשָׁה: אִלִּיבָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן, לִימָא אֲרַבְעָה
קֹהֶל" כְּחֵיב, וּמִיִּתֵּר לִיה חֹד "קֹהֶל" לְמַעֲשֵׂה תְלוּי בְּקֹהֶל, וְלֹא הוּא צִרִין לִאֲהוּדִי אֲקָרָא
אֲחִירָנָא? מִיִּדּוּ, לִיבָא לְמַפְרֵךְ לְרַבִּי מֵאִיר לְדִירוּשׁ שְׁלֹשָׁה "קֹהֶל" כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן לְמַדְרֵשׁ
מַעֲשֵׂה תְלוּי בְּקֹהֶל. כִּיֹּן דֹּאִית לִיה גּוֹרֵה שׁוּוֹ דִּקְהָל" בְּבֵית דִּין אִמּוֹר, אֵם כֶּךָ לֹא מִצִּי
לְמִיִּלָּף מִשֵּׁם מַעֲשֵׂה תְלוּי בְּקֹהֶל. דְּהֵא לַעֲלִיל אִמּוֹר "דְּקֹהֶל וְעֵשֶׂר" – הוֹרָאָה תְלוּיָה בְּבֵית
דִּין מַעֲשֵׂה תְלוּי בְּקֹהֶל. אֵם כֶּךָ מִי שְׁלֹמוֹ מִשֵּׁם סוֹבֵר דִּקְהָל" הָאִמּוֹר לְמַעֲלָה בְּצִבוֹר
מִיִּירִי, וְלִרְבִּי מֵאִיר לֹא סְבִירָא לִיה חֵבִי דְּבִצְבוֹר מִיִּירִי.

אֵם חֲלָב אֲכַל חֵיב כו' – תִּימָה: מִי דְמִיָּי חֵתֶם בִּין בְּחוּלָב בִּין בְּנוֹתֵר חֹד קֶרֶבֶן הוּא, אֲבָל
הָא כֶּרֶב דְּעוֹבֵדָה זָרָה אִינוּ שׁוֹה לְחִלּוֹב וְצִרִין לֹמֵר: דְּחֵיב נִמִּי יִדְעִי דְלֹא אִיִּירִי אִלָּא
בְּעִינִיִּים שְׂקָרָבִים שׁוֹה, כְּעִין חֲלָב דָּחַ, כְּדִפְרִישׁ רִשִּׁי. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן תְּלָתָא תְּלָתָא כְּחֵיבִי
כו' – יֵשׁ סְפָרִים דְּגָרְסִי: תְּרִי קֹהֶל כְּחֵיבִי. וְכֵן נִרְאָה. וְבַעֲי לְמִיִּיר חֹד "קֹהֶל" כּוֹלִיָּה קֹרָא
לְאוֹרָחָא דְקָרָא, וְחֹד "קֹהֶל" דְּרִשְׁטִין "קֹהֶל", וְהֵינּוּ תְּרִי "קֹהֶל". וְלִרְבִּי מֵאִיר חֹד
"קֹהֶל" כּוֹלִיָּה לְאוֹרָחָא דְקָרָא, וּמִיִּנִיָּה נִמִּי שְׁמַעוֹן דְּאִיִּירִי בְּבֵית דִּין וְלֹא בְּצִבוֹר. וְחֹד "קֹהֶל"
לְמִיִּירָה שׁוּוֹה. וְלִפִּי הַגְּיִסָּא דְּחִתּוּב בְּסִפְרִים בְּעִי לְמִיִּיר דְּתִרְוִידוֹ אִתּוּ לְגוֹרֵה שׁוּוֹה, וְלֹא
נִרְדָּא. מִיִּדּוּ, אֲפֻשֶׁר דְּחִלְמוּדָא בְּעִי לְמִיִּיר לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דִּקְהָל" הָאִמּוֹר לְמַעֲלָה הוּא בֵּית

וגו', וכוונת יעקב לדברי הקדוש ברוך הוא שנאמרו לו לפני שובו
לארץ ישראל, 'וְיָרָא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב עוֹד בָּבֶאָה מִפְּנֵי אֶרֶץ וְיִבְרָךְ
אֹתוֹ' (בראשית לה ט), ונאמר שם (שם לה יא) 'וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֶל
שְׂדֵי, פְּרָה וְרֹבְדָה, גֹּי וְקָהָל גֹּוִים יִהְיֶה מִמֶּךָ, שְׂצִיחוֹ לַהּוּלִיד עוֹד
יִלְדִים וְהַבְטִיחַ לוֹ שְׁהֵם יִהְיוּ 'קָהָל, וּמִאֵן אֲתִילִיד לִיָּה הֵחִיא שְׂעִתָּא
– מי עוד היה עתיד להיוולד לו אחר אותה הבטחה, רק בְּנִימִין,
שכן שאר ילדיו נולדו לפני כן, ואם כן שְׂמַע מִיָּנָה שְׁהָיָה קָאָמֶר לוֹ
רְחִמָנָא, מְתִילִיד לָךְ הַשְׂתָּא קָהָל אַחֲרֵינָא – יוולד לך עבשיו 'קָהָל'
נוסף על ילדיך שנולדו כבר, כלומר מי שיוולד לך עבשיו יקרא
'קָהָל', ואם כן מוכח שבנימין, שהוא שבת אחד, נקרא 'קָהָל'.
מקשה הגמרא: אָמֶר לִיָּה רַב שְׂכָא לְרַב כְּהֵנָא, דְּלָמָא שִׁשְׁבַּת אַחַד
אִינוּ 'קָהָל, וְהָכִי קָאָמֶר לִיָּה רְחִמָנָא לִיעֲקֹב, לְכִי וְ–כִאֲשֶׁר מְתִילִיד
לָךְ בְּנִימִין, אַז הוּא דְּהוּוּ וְ–הֵם יִהְיוּ שְׁנִים עֶשְׂרִי שְׁכָמִים דְּמִתְקַרְבִּית –
שיהיו נקראים 'קָהָל', כלומר שרק שנים עשר שבתים יחד קרויים
'קָהָל', וכאשר יוולד בנימין נמצא שיש 'קָהָל'. מתרצת הגמרא:
אָמֶר לִיָּה רַב כְּהֵנָא לְרַב שְׁכָא, אֱלָא לִפִּי דְּבִרְיָךְ שִׁלְפִי לִידֵת בְּנִימִין
לֹא הָיוּ הַשְּׁבִטִים 'קָהָל', הָאֵם יִתְכֵּן שֶׁרַק שְׁנִים עֶשְׂרִי שְׁכָמִים אִיקְרִי
קָהָל אֲךָ אַחַד עֶשְׂרִי שְׁכָמִים לֹא אִיקְרִי קָהָל, וְהָרִי לְעֵיל הוּכַח
מִיִּזְעֻמָּה דְּהוּשְׁפֻט 'וגו' שאף שני שבתים קרויים 'קָהָל'. אלא ודאי
משמעות הפסוק היא שהקדוש ברוך הוא מבטיח ליעקב שיוולד
לו 'קָהָל' נוסף, ומוכח ששבת אחד קרוי 'קָהָל'.
הגמרא מקשה על רבי מאיר: תִּנְיָא, רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמֶר, מַה תִּלְמוּד
לִימֵר – מֵהַ מַּלְמֵד הַכְּתוּב שֶׁנֶּאֱמַר לְגַבִּי הַקְּרִבְנוֹת שֶׁהוּקְרְבוּ
כִּשְׁהוּקְדָּשׁוֹ הַלּוּיִים לְעִבְדוֹת הַמִּקְדָּשׁ, וְלִקְחוּ פֶּרֶז וְגו' וּפֶרֶז שְׁנֵי כֵּן
בְּכָךְ תִּפְקֹחַ לְחֻמָּתָא (במדבר ח ח), וּמֵהַ מַּלְמֵד הַמִּילָה 'שְׁנֵי, אֵם
לְלִמֵּד שְׁהֵם שְׁנֵים – שֶׁצִּירִיךְ לְהַבִּיא שְׁנֵי פְרִים, וְהָלֵא כִּבְרִי נֶאֱמָר (שם
פסוק יב) 'וְעָשָׂה אֶת הָאֶחָד חֻמָּתָא וְאֶת הָאֶחָד עוֹלָה לָהּ', וּמוּכַח
שֶׁהַפְּרִים הֵם שְׁנֵים. [אֱלָא] כִּךְ מַלְמְדֵנוּ הַפְּסוּק, שֶׁיְבֹאֵל הֵיית לֹמֶר
[שְׁתָּא] נֶאֱכָלֶת חֻמָּתָא זֹו לְלֹוִים – לְכַהֲנִים, כִּדְרָךְ שֶׁשָּׂאֵר חֻטָּאוֹת
נֶאֱכָלוֹת, תִּלְמוּד לִימֵר (שם פסוק ח) 'וּפֶרֶז שְׁנֵי, וּמִשְׁמַעוֹת 'שְׁנֵי' הִיא
שֶׁפֶר הַחֻטָּאֹת הוּא שְׁנֵי עוֹלֹת, וְדִינוּ כְּעוֹלָה לְעֵנִין זֶה שְׁדוּרְשִׁים מָה
עוֹלָה לֹא נֶאֱכָלֶת, שְׁהָרִי עוֹלָה מוּקְטֶרֶת כְּלִיל עַל הַמִּזְבֵּחַ,

החוטאים נידונים כיחידים [שאו היו פטורים] אלא מביאים פר
אחד לכל השבטים שחטאו. אך אין מוכח מכאן מה הדין כשחטאו
מיעוט שבטים שהם מיעוט קהל.
פושטת הגמרא: תָּא שְׂמַע מִמִּשְׁנֵינוּ, וְחֻכָּמִים אֲמִירִים, לְעוֹלָם אִינוּ
חֵיִיב הַשְּׁבִט אֱלָא עַל הוֹרָאֹת בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מֵאֵן –
מִי הֵם חֻכָּמִים, אִילִימָא רַבִּי מֵאִיר, הָרִי רֹבְאָא בְּעֵי, וְאִינוּ מַחֲיִיב כָּלל
בְּאוֹפֵן שִׁחַטָּא שְׁבִט אַחַד. אֱלָא לָאו רַבִּי שְׂמַעוֹן הִיא, וּמוּכַח שֶׁהוּא
מַחֲשִׁיב אֵף שְׁבִט אַחַד כְּמִרְבּוּבִים וְלֹא כִיחִידִים, וְלִכְךָ אֵף שְׁבִט אַחַד
שֶׁהוּא מִיעוֹט קָהָל שִׁחַטָּא בְּהוֹרָאֹת ב"ד הַגָּדוֹל, חֵיִיב. מִסִּיקָה
הַגְּמָרָא: אֲכִן שְׂמַע מִיָּנָה.
מבואר במשנה שלרבי יהודה ורבי שמעון, כל שבת מביא פר,
כלומר שמה שאמרה תורה 'וְהִקְרִיבוּ קָהָל', כל שבת נקרא
'קָהָל'. הַגְּמָרָא מִבְּרֵית אֵת מִקּוּר הַדִּין: וְרַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי שְׂמַעוֹן,
שְׁכָמִ אַחַד דְּאִיקְרִי קָהָל, מֵנָּא לָהּ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמִיר, הַמִּקּוּר
הוּא מֵהַ שֶׁנֶּאֱמַר כִּשְׁבָאוּ בְּנֵי מוֹאָב וַעֲמֹון לְהַלְחֵם בִּיהוּדָה, וְנִקְבְּצוּ
יְהוֹשֻׁפֶט הַמֶּלֶךְ עִם כָּל יְהוּדָה אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְהַתְּפִלָּל, דְּכָתִיב
שֵׁם (דברי הימים ב' כ ה) 'וַיַּעֲמֵד יְהוֹשֻׁפֶט בְּקָהָל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם, (נִכַּח
הַצֵּר בֵּית ה') תְּהַדְּשֻׁהוּ. וּמֵהַלְשׁוֹן 'קָהָל יְהוּדָה' מִבְּוֹאֵר שֶׁשְׁבִט יְהוּדָה
לְבַדוֹ נִקְרָא 'קָהָל', וְאֵם כֵּן מוּכַח שֶׁשְׁבִט אַחַד נִקְרָא 'קָהָל'. הַגְּמָרָא
מִבְּאֵרֶת אֵת הַפְּסוּק: מֵאִי חֻדְשָׁה – מִדּוּעַ נִקְרָאֹת חֻצֵּר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
'חֻצֵּר חֻדְשָׁה', הָרִי לֹא הִיתָה חֻדְשָׁה בִּימֵי יְהוֹשֻׁפֶט. אֲמִיר רַבִּי יוֹהָנָן,
קִרְאָה הַפְּסוּק 'חֻדְשָׁה' מִפְּנֵי שְׂאוֹתוֹ הַיּוֹם חֻדְשׁוֹ בֵּה דְּבָרִים –
הַלְבוּת, וְאֲמִיר, מְבֹאֵל יוֹם אֵל יָכִינֹס בְּמִחְנֵה לִוְיָהּ – לְעוֹרֹת נָשִׁים,
שֶׁגִּזְרוּ לְהוֹסִיף עַל קְדוּשַׁת עוֹרֹת נָשִׁים, שֶׁלֹּא יִכְנַס בֵּה טְבוּל יוֹם, אֵף
שְׁמוּתָהּ מִדְּאוּרִייתָא. הַגְּמָרָא דוּחָה שְׂאִין מִהַפְּסוּק רֹאִיָּה שִׁשְׁבַּת
נִקְרָא קָהָל: מִתְקִיף לָהּ רַב אֶחָא פֶּר יַעֲקֹב, מִפְּאִי, דְּלָמָא שְׂאֵנִי – אוֹלִי
שׁוֹנֵה שְׁבִט יְהוּדָה, שֶׁנִּקְרָא 'קָהָל' כִּשְׁהִיָּה בִירוּשָׁלַם מִפְּנֵי דְּהוּוּ נִמְי
שְׁבִט בְּנִימִין שֵׁם מִלְּבַד יְהוּדָה, שְׁהָרִי יְרוּשָׁלַם הִיא גַּם בְּחֻלְקוֹ שֶׁל
בְּנִימִין. וְאֵם כֵּן אִין מוּכַח שֶׁאִפִּילוֹ שְׁבִט אַחַד נִקְרָא 'קָהָל'.
הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֶת אֵת הַמִּקּוּר: אֱלָא אֲמִיר רַב אֶחָא פֶּר יַעֲקֹב, הַמִּקּוּר
הוּא הַפְּסוּק שְׁבִי מִסְפֵּר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵת דְּבָרֵי ה' אֵלָיו, דְּכָתִיב
(בראשית מח ד) 'וַיֹּאמֶר אֵלֵי הֲנִי מִפְּדִיךָ וְהִרְבִּיתִיךָ וְנִתְּתִיךָ לְקָהָל עַמִּים'

במעלת מין האנושי, ישנם ארבעה תארים: אדם – מעלת המוחין
והשכל, איש – מעלת הלב והמידות, אנוש – החלישות באחד
מהם בשכל או במידות או בשתיים, גבר – מתגבר על עצמו להסיר
המניעות ועיכובים להשיג אחת המעלות או בשכל או במידות

היום יום ד אלול

בני ישראל נקראו "ארץ חפץ", שיש בהם כמה חפצים יקרים באהבת
ה' יתברך ויראתו ומדות טובות, ואין דבר גילוי המדות הטובות תלוי

אלא במעורר

היום יום ב אלול

אגרות קודש

ב"ה, כי אלול, תשי"ח
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה אברהם משה שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"ב אלול.

וכמדומה לי כבר ענו לו פעם בענין שאלתו במכתבו זה, והוא בפלוגתא הידועה שבין הרמב"ם והרמב"ן בענין עוה"ב שאין בו לא אכילה וכו', באם הכוונה לנשמה או שתהיי אז נשמה בגוף, ומסיים במכתבו בשאלה אפשר יש לפרש דברי רבנו הזקן בזה בלקו"ת שם משל.

והנה מובן שאין לפרש ככה, שהרי בפירוש כתוב שפלוגתא בזה בין רמב"ם ורמב"ן, ותורת החסידות מסכימה כדעת הרמב"ן (עיין לקו"ת צו טו, ג. דרמ"צ מצות ציצית. ועוד).

ולשאלתו מהו הענין אז, כמה נקודות בזה, ומהן שכיון שהשתתף הגוף בעשיית המצות, פשוט שקבלת השכר שייכת אליו ג"כ, וק"ל.

בודאי מוסיף בעניני קדש בכלל כהציווי דמעלין בקדש, ובזה בקביעות עתים בתורת החסידות, והשי"ת יצליחו.

ב"ה, כ"ב אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מתחלת חדש אלול הוא חדש הרחמים, בו כותב חוות דעת הרופאים, בהנוגע לו ולזוגתו תחי' אשר הכל בסדר, ובכ"ז לע"ע לא נפקדו ונתברכו בפרי הבטן, ולכן כלשון מכתבו יעץ לו הפרופ' הגדול זונדק וכו' ליקח וכו'.

וכיון שנמצאים אנו בימי הרחמים רבים, וכמבואר בלקו"ת לרבנו הזקן, אשר גם בחדש אלול ישנה הארת י"ג מדות הרחמים, והמלך ממה"מ הקב"ה מקבל כ"א בספ"י, ומראה פנים שוחקות לכולם, עאכ"כ בחדש תשרי הנקרא חדש השביעי המושבע בכל טוב, עליו ועל זוגתו תחי' להתחזק בבטחונם בהשי"ת להתפלל מקרב ולב עמוק במשך ימים ושבועות אלו, למילוי משאלות לבבם לטובה, ורק באם ח"ו יעברו השבועות האלו וכו' אזי להתבונן עוה"פ בעצתו של הנ"ל, אבל כבר אמרו רבותינו נשיאנו טראכט גוט וועט זיין גוט.

ומובן שכל הוספה בעניני תורה ומצות מביאה הוספה בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם וביתו, ועד כמה שלא יהי המצב טוב בזה, הרי תמיד יש מקום להוסיף עוד, ובהנוגע ביחוד ובנדון דידי' עליו לקבוע לימוד בכל יום בפנימיות התורה הנקראת אילנא דחיי, ואין שם העלמות והסתרים וכו', כמבואר באה"ק לרבנו הזקן סי' כ"ו, ובכל יום קודם תפלת הבקר ולפני תפלת

מנחה, בימי החול כמובן, יפריש איזה פרוטות לצדקה, וכן תעשה גם זוגתו תחי' עד לסוף חדש תשרי הבע"ל (כמובן כ"ז צ"ל בלי נדר), הוא חדש המושבע בכל טוב.

ויהי רצון שהכתיבה וחתימה טובה לשנה הבע"ל, הרי לכל לראש תומשך בפועל במילוי משאלות לבבם לטובה.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

נ.ב. אכפול שענין ההפרשות לצדקה וקביעות עתים בלימוד החסידות צ"ל בלי נדר.

ב"ה, כ"ב אלול, תשי"ח
ברוקלין.

להמשתתפים בהתועדות דיום הבהיר ח"י אלול,
יום הולדת שני המאורות, כ"ק הבעש"ט וכ"ק רבנו הזקן,
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם רשימתם בעת ההתועדות.

ואם התועדות מסוג האמור, בכל עת ובכל זמן, פעולתה רבה וגדולה למאד, וכידוע פתגם אדמו"ר הזקן, וואס א חסידות'שר פארבריינגען קען אויפטאן קען אפילו מלאך מיכאל ניט אויפטאן, עאכצ"כ כשעצומו של הזמן גורם ומוסיף.

וחייב אדם לומר בלשון רבו: ח"י אלול איז דער טאג וואס האט געבראכט און בריינגט לעבען אין אלול, ח"י אלול גיט א חיות אין דער עבודה פון אני לדודי ודודי לי.

אשר אלול כולל כל הג' קוין וענין התשובה העולה עליהם, כמבואר בכ"מ ומהם בהקדמה לקונטרס אלול תשי"א, והרי זוהי הנקודה - החיות והפנימיות - של כל עבודות אלו בחדש אלול.

ויהי רצון שפעולות יום האמור תומשך בכל הענינים דמחשבה דבור ומעשה, לבושי הנשמה, וביתר שאת ויתר עז בהנשמה עצמה ועד לפנימיות הנשמה.

שהרי זוהי בקשתנו הפנימית מתחיל מחדש אלול: בקשו פני את פניך ה' אבקש.

וגודל הענין מבואר מהדרגא אלי' מגיעים על ידי עבודה האמורה, וכמ"ש בלקו"ת סוף ד"ה שובה ישראל, שעל ידה מגיעים עד לאותה הבחינה עלי' נאמר, ופני לא יראו.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לכאו"א עם ב"ב שליט"א.

נ.ב. סיום הנ"ל אינו כפל בברכת השנה באופן פרטי, כי יש בזה מה שאין בזה, וכמובן משער היחוד והאמונה ריש פרק י"ב, בענין העולה על כולנה בצירוף אותיות הרבה להיות תיבה (שכל אחד מישראל יש לו אות בתורה), ובעניני עשיית יש ענין בפירוט ובירור כל דבר דוקא (ענין שו"ע רבנו הזקן הלכות ר"ה ס"י תקפ"ב סעיף השביעי).

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ימ' בְּגֵד שֶׁשׁוּטְחִין עַל פִּי הַחֲבִית לְכַסּוֹתָהּ - לֹא יִשְׁטַחְנוּ עַל פְּנֵי כֻלָּהּ קטן, מִשּׁוּם אֲהֵל קטן, אֲלֵא יִנִּיחַ מְקַצֵּת פִּיהָ מְגֻלָּה קטן, וְהוּא שֶׁהַחֲבִית אֵינָה מְלֵאָה לְגִמְרִי, אֲלֵא הִיא חֲסֵרָה טַפַּח, שָׂאז כִּשְׁשׁוּטַח הַבְּגֵד עַל פְּנֵי

ביאורי הלכה

אבל כשמגולה מקצתה אפילו יש בהמכוסה רוחב טפח לא מהני הכיסוי מידי ולא דומה לאהל¹²⁹. או שהחילוק הוא: במכסה כולה נראה כמתכוין לעשות אוהל על חלל טפח אפילו כשאין כוונתו להאהיל, אבל כשמניח מקצת פיה מגולה לא נראה אלא כמכסה בלבד¹³⁰.

קטן] על פני כולה – גם אם חצי חבית מכוסה מערב שבת אסור לכסותה כולה בשבת¹²⁵. ויש מקום להקל¹²⁶.
קין] משום אהל – אם כוונתו לכיסוי שלא יפול דבר לתוכה¹²⁷. רצ"ע¹²⁸.
קיא] מקצת פיה מגולה – במכסה כולה מהני הכיסוי שלא יפול שום דבר לתוך החבית ודומה יותר לאהל,

צינונים והוספות

כשרוצה בכיסוי שלא יפלו צורות לתוכה.
(128) צ"ע מה טעם לחלק ביניהם והרי האיסור מצד שדומה לאוהל ולא מצד כוונתו להאהיל, ואדרבה יש מקום לומר שכל האיסור שדומה לאוהל אינו אלא במכסה לשמירת טריות או שמירת החום וכיו"ב ולא להגן שאז אסור מדין אוהל ממש (כפי שהקשה בקצוה"ש הובא להלן הערה קלד).

(129) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק יח מפמ"ג מ"ז ס"ק יא; והוסיף: ומ"מ אין זה נקרא אהל גמור העשוי להגן, אע"פ שמגין שלא יפול דבר להחבית, שאם ה' אהל גמור ה' אסור אף בלא מחיצות כלל וכש"כ שהמחיצות עשויות מע"ש ולא היו צריכין לטעם האיסור בכיסוי החבית לפי שהיא רחבה הרבה... וטעם הדבר [שאף על פי שאינו אוהל, לא אסור אלא אם הכיסוי מהני ומגין] דבכיסוי חבית לא מקרי אהל אלא כשהכיסוי מהני ומגין, י"ל דכיון דבמחיצות עשויות מע"ש לא הוי אהל רק בחבית החמירו לפי שהיא רחבה הרבה, ע"כ צריך שהכיסוי עכ"פ יועיל ויהנה להחבית ולא אסור במכסה מקצת, ומל' שו"ע אדמו"ר ז"ל משמע הטעם לפי שאינו דומה לעשיית אהל רק כשמכסה כל פיה. ע"כ.

(130) ע"פ המבואר להלן (הערה קלג) שהתועלת שישנה לפעמים בהשארת חלל ריק אינה אלא כשמכסה כולה ולא כשמכסה מקצתה שאז ניכר שכוונתו לכיסוי בעלמא ולא התכוון להשאיר חלל.

(125) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק יח: והנה לכאורה מסתבר דאפי' היתה חצי חבית מכוסה מע"ש אסור לכסותה כולה בשבת, דאין זה מוסיף אהל, כיון שהחצי המכוסה לא נקרא אהל ומותר לעשותו בשבת.

(126) קצוה"ש (שם): והמשנ"ב בשעה"צ אות נ"ט כ' דאם היתה מכוסה מע"ש אפילו מקצת מותר לכסותה כולה בשבת דהוי תוס' אהל, וכ"כ הח"א כלל מ"ב ס"ד וז"ל וכן אותן חיבות שנעשין בענין שמושכין המכסה צריך ליוזר שלא ימשוך כל הכיסוי דהוי כסותר אהל וכשמחזיר עושה אהל אלא יניח מכוסה מקצת דהוי כתוספת אהל עכ"ל, רצ"ל דס"ל דכיון דכיסוי חבית לא הוי אהל מן הדין, אלא שאסור משום דמיחזי כאהל, וכיון שעושה רק תוס' שוב לא מיחזי כעושה אהל אלא כמוסיף שזה מותר אפי' באהל עראי גמור, אבל פשוט דבעינן שיהא מכוסה מערב שבת כשיעור טפח כדי שיהא מותר להוסיף עליו.

(127) קצוה"ש סי' קכ, בדה"ש ס"ק יח: הנה לס' הפמ"ג הנ"ל (הובא בדברי קצות השלחן דלהלן הערה קכט) משמע לכאורה דאינו אסור לכסות חבית רק כשמכוין לכיסוי שלא יפול דבר לתוכו, אבל במניח מכסה על החבית בלי כוונה כלל ואינו רוצה להגן שלא יפול דבר לתוכו יהא מותר, ובמסנן בכפיפה דהב"ח בסי' שיי"ט כתב דהוי אהל לפי שהכלי רחב, אע"פ דאינו מכוין כלל לכיסוי אלא לסנן, י"ל דהתם עכ"פ בודאי ינחה ל' הכיסוי שלא יפול דבר לתוכה, ובלבוש כ' דאסור לכסות אפילו חבית ריקנית י"ל ג"כ

כלה - הרי זה פְּעוּשָׁה אֶהְיֶה עַל חֲלָל טַפַּח. אֲבָל אִם אֵינָה חֲסֵרָה טַפַּח - אֵין בָּהּ מְשׁוּם אֶהְיֶה, שֶׁפֶּל אֶהְיֶה שְׂאֵין לוֹ חֲלָל טַפַּח - אֵינוֹ קָרוֹי אֶהְיֶה כָּלֵל קִיב.

אֲבָל בְּשִׁישׁ שֵׁם חֲלָל טַפַּח, אֶהְיֶה עַל־פִּי שְׂמִחָצוֹת שֶׁל חֲלָל זֶה, דִּהְיֶנוּ דְּפִנֵּי הַחֲבִית, הָיוּ כָּבֵד עֲשׂוּיֹת מִבְּעוֹד יוֹם, וְאִסּוּר בָּהֶן מְשׁוּם אֶהְיֶה, שֶׁהָרִי מִתֵּר לְהַנִּיחַ קִדְרָה עַל פִּי הַכִּיָּרָה בְּשִׁבְתָּ כִּמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּסִימָן רנ"ג, וְאֵין בָּהּ מְשׁוּם אֶהְיֶה עַל חֲלָל הַכִּיָּרָה, הוּאִיל וְדְּפִנֵּי הַכִּיָּרָה עֲשׂוּיֹת וְעוֹמְדוֹת כָּבֵד מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא אִסּוּר גַּם עָרָא שְׂאֵינוֹ מִתְּכַנֵּן בּוֹ לַעֲשִׂית אֶהְיֶה אֶלָּא בְּשִׂמְעָמִיד מִחֲצוֹת תַּחְתּוֹ בְּשִׁבְתָּ כִּמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְמַעְלָה, וְהַפְּסוֹי שֶׁעַל פִּי הַחֲבִית גַּם־פֶּן אֵינוֹ מִתְּכַנֵּן בּוֹ לְאֶהְיֶה אֶלָּא לְכַסּוֹי בְּעַלְמָא קִיב - אֶהְיֶה עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ דוֹמָה לְקִדְרָה עַל גְּבִי כִיָּרָה, מִפְּנֵי שֶׁפִּי הַחֲבִית שְׂבִימָיָהּ הָיָה רָחֵב הִרְבֵּה יוֹתֵר מִפִּי הַכִּיָּרָה, וְכִשְׂמַכְסָה כָּל פִּיה - הָרִי זֶה דוֹמָה לַעֲשִׂית אֶהְיֶה, אֶף שֶׁהַמִּחְצוֹת עֲשׂוּיֹת מִבְּעוֹד יוֹם.

וְהוּא הָדִין שְׂאִסּוּר לְטוֹל הַפְּסוֹי הַמְּכַסֶּה כָּל פִּיה קִיד - אִם הִיא חֲסֵרָה טַפַּח, מְשׁוּם שְׂדוּמָה לְסוֹתֵר אֶהְיֶה. וְאֵינוֹ דוֹמָה לְמִגּוּפָה שְׂמִתָּר לְטוֹלָה וְלַחֲצוֹרָה, כִּמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּסִימָן שי"ד, לְפִי שֶׁהַמִּגּוּפָה מִתְּקַנָּת לְכָר, וְתַקּוּנָהּ

ביאורי הלכה

שמכין גם לטפח זה מצד התועלת שישנה פעמים רבות בהשאת טפח ריק¹³³, אבל אם מניח מקצת פיה מגולה אין יותר תועלת בטפח זה¹³⁴. קיד] המכסה כל פיה - מסתבר שאסור להסיר אפילו מקצתו, אבל יש סברא להקל להסיר מקצתו כל עוד לא מסיר את כולו¹³⁵.

קִיב] אֶהְיֶה כָּלֵל - די בחלל של טפח אחד, ולא צריך שהריחוק בין המחיצות יהיה למעלה מג' טפחים¹³¹. קִיג] לְבִיסוֹי בְּעַלְמָא - כיסוי בעלמא היינו שלא מתכוון לעשות חלל טפח, ואפילו אם ללא כוונתו נעשה חלל טפח, כל עוד לא צריך לחלל זה לא נראה כעושה אוהל¹³². וכשמכסה את כולה ומשאיר חלל טפח נראה

ציונים והוספות

שמכסה להגן מפני הזבובים כנז' לעיל בפנים בסעיף ד' ולא מצאתי מי שיעורר בזה, ובדוחק י"ל דאהל גמור לא מקרי אלא כשמגין על בעלי-חיים כמו תינוק וכמו דיכרי דר"ה בעירובין דק"ב, דאהל עראי גזור אטו אהל קבע, ואהל קבע אינו נעשה אלא לבית דירה לבע"ח, וגם גבי מת שייך אהל דדיני אהל ילפינן מאהל המת, אבל בשאר דברים לא מקרי אהל רק כיסוי בעלמא. ע"כ. ונראה שהקצוה"ש כתב כן ליישב החילוק ולא כן דעתו להלכה, ובפשטות צריך לומר שלא מכסה להגן אלא לשמירת טריות וכיו"ב (ראה לעיל הערה קכח), או שכיון שהמכסה חבית במגופה מותר גם אם כוונתו בפירוש להאחיל כי כיסוי כלי אינו דרך עשיית אוהל, נמצא שגם האיסור לכסות כלי בדבר אחר אינו אלא שנראה כעושה אוהל ולעולם אינו נחשב כאוהל ממש.

135] קצוה"ש סי' קכ, בדה"ש ס"ק יט, שעל פי הסברא (דלעיל הערה קכט) יש סותר גם במסיר מקצת הכיסוי, כיון שמקצת המכוסה אין בו דין אוהל כלל. אלא שעל פי הח"א שהובא לעיל הערה קכו וכן משמע בט"ז ס"ק יא מותר להסיר מקצתו, ושישאר עכ"פ טפח על טפח מכוסה. ובקצוה"ש שם תמה דלכאורה מותר להסיר הכיסוי (לגמרי), שהרי כל שהוא רק מיחזי כאהל אין בו איסור סתירה (ראה לעיל הערה קיב ובקצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק יב), וצ"ל דכיון דהחמירו בכיסוי חבית לאסור אע"פ שמחיצות עשויות מע"ש דבשאר מיחזי כאהל מותר, ובחבית אסור לפי שהיא רחבה ודמי טפי לאהל, החמירו בה ג"כ לענין סתירה שלא ליטול הכיסוי.

131] כן פשוט, דא"כ צריך תמיד חלל של ז' טפחים כדי להרחיק את חלל הטפח ג' טפחים מצדדיו, מעליו ומתחתיו, וז"ל קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק ב: בתוספת שבת מחדש דאם אין בין דופני המחיצות ג' טפחים הוי המחיצות עצמן כלבוד וכאילו אין כאן חלל כלל ומותר לעשות הגג, והו"ד במשנ"ב ס"ק כ וקשה מהא דאיתא בסי' תק"ה ה' "ביצים כשצולין אותן ומניחים א' ע"ג ב' והאש ביניהם יאחזו העליונה בידו ויתן האחרון תחתיה" שאם ניח העליונה על התחתונה הרי זה דומה לאהל (בקצוה"ש הקשה מזה על עצם דין חלל טפח, וגם על התוס' שבת והמשנ"ב לעניין לבוד), ובה"ל שם ד"ה דפין הק' על התוס' במש"כ דבענין מחיצה גבוה י' מהא דאסור ביצה א' ע"ג ב', ועל מש"כ התוס' דבפחות מג' הוי לבוד במחיצות לא העיר כלל.

132] כמבואר לעיל סעיף יב שרק כשצריך חלל טפח נראה כעושה אוהל. ואם מטרת הכיסוי להגן שלא ייפול דבר לתוכה, ראה להלן הערה קלד.

133] ראה רעק"א כאן דוהו רק בחביות של יין שהיו משאירים חלל כדי שיהא ריחו נודף. אמנם בשוע"ר לא חילק בין יין לדבר אחר, או שכיון שהדרך כך ביין נדמה כעושה אוהל גם בדברים אחרים, או כי גם בחביות של שמן או דבש רגילים לפעמים להשאיר חלל שלא יתעפשו.

134] בקצות השלחן (סי' קכ בדה"ש ס"ק יח) התקשה בביאור החילוק בין "אוהל" ל"כיסוי בעלמא" (על יסוד ביאורו שגם בכיסוי בעלמא כוונתו להגן ולהאחיל (כדלעיל הערה קצו)), וז"ל: ובאמת צ"ל מדוע לא יהא זה אהל גמור שמגין שלא יפלו הזבובים להחבית כמו בעריסת התינוק

מוכיח עליה שהיא עומדת לך, לכן אינה נראית פאהל, מה שאין פן פשמיכסה פבגד, אף שהבגד מיוחד לך, מפלמקום אין בו תקון המוכיח עליו שהוא עומד לך. וכן הדין בכסוי שאר פלים הרחבים ביותר, פרחב פי החביות שבימיהם קסדרקטז:

חלק ב, סימן שטו, דברים האסורים משום אהל בשפת, סעיף יט:

ביאורי הלכה

קטן] שבימיהם – כיסוי ארגז או תיבה רחבה במכסה שלה, כיון שניכר מתקונו שעומד לכיסוי מותר ליטלו ולהחזירו, אבל לכסות תיבה רחבה ביותר בקרש שאין בו תיקון שניכר שמיועד לכיסוי (וכן לשטוח על התיבה בגד לכיסוי), אם יש בה חלל ריק בגובה טפח

– אסור לדעה זו¹³⁶. קטן] שבימיהם – כיון שאין ידוע לנו רוחב פי החבית שהיה בימי חז"ל ראוי להחמיר בכל כלי רחב אפילו כחבית שלנו, ובלבד שתהא רחבה יותר מכירה שיש לה מקום לשפיתת ב' קדרות¹³⁷.

ציונים והוספות

קבוע בצירים. וכן מותר להחזיר מגירת שולחן שנשמטה אף שיש בחללה טפח (ואם יש לחוש משום בונה, ראה לעיל על ס' שיג הערה פד).

קצוה"ש ס' קכ, בדה"ש ס"ק כ. (137) קצוה"ש ס' קכ, בדה"ש ס"ק כ.

(136) בקצוה"ש ס' קכ, בדה"ש ס"ק כא ביאר שאדמו"ר ז"ל חידש דאם יש בה תיקון המוכיח לכיסוי מותר דמי למגופה, ודלא כט"ז ס"ק יא שהתיר בכל דבר המיוחד לכיסוי, ודלא כמג"א בסק"ו דאין היתר אלא כשהמכסה

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות קריאת שמע ~

צריך לראות את עצמו כעומד לפני המלך ומדבר עמו שצריך לעמוד באימה אבל בקריאת שמע אינו מדבר עם המלך:

חלק א' סימן עה להזהר מגלוי ושער [וקול אשה] בשעת קריאת שמע וכן שלא לקרותה כנגד העזרה:

טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסות ערוה הוא אפילו היא אשתו מפני שמביא לידי הרהור כשמסתכל בו ולכן אסור לקרות ולהתפלל כנגדו (כמו כנגד ערוה ממש עד שיהזור פניו לצד אחר).

ויש מתירין אם אינו מסתכל בו אפילו רואה אותו בהעברה בעלמא כיון שאינו ערוה אלא משום שמביא לידי הרהור ואין לחוש להרהור אלא כשמסתכל בו ולא בראיה בעלמא וכל שכן אם מעצים עיניו ואינו רואהו כלל שמותר ואין צריך להחזיר פניו (ויש לסמוך על דבריהם כשאי אפשר בענין אחר).

(ויש אומרים דלפי סברא הראשונה לא אמרו טפח אלא באשתו אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח אסור ואין דבריהם עיקר).

אבל פניה וידיה שדרכן להיות מגולים מותר לקרות כנגדן שכיון שרגיל בהן אינו בא לידי הרהור.

אבל כנגד שוקה אסור אע"פ שהשוק אינו מקום צנוע באיש שדרכו להיות מגולה (במקומות שהולכין בלא אנפלאות) כיון שהוא מקום צנוע באשה ערוה היא ויש אומרים שאפילו

~ יום ראשון ~

חלק א סימן עד שלא לברך כשאבריו רואים את העזרה:

ה יש אומרים שהנשים יכולות לברך ולהתפלל כשהן לבושות החלוק אע"פ שאינן מפסיקות למטה מלבן לפי שערות למטה מאד ואין לבם רואה את העזרה ומכל מקום אם הן ערומות כיון שערותן מגולה ונראית לאחרים אסור משום ולא יראה בך ערות דבר וגו' ואם היא יושבת שאו אין פניה של מטה נראית מותרת לברך אע"פ שהיא ערומה כמ"ש בס' ר"ו:

ו שאר איבריו רואים את העזרה מותר אבל אם איזה מאיבריו נוגע בערותו או בערות חבריו אסור לקרות או להתפלל ויריכותיו שהעזרה שוכבת עליהן צריך להפסיקן בבגד או להרחיקן בענין שלא יגע הגיד בהן אבל בכים אין לחוש אם נוגע בהן לפי שלא אסרו אבריו נוגעים בערותו אלא משום גזירה אטו ידו נוגעת בערותו שאו יבא לידי הרהור לפיכך בכים שאין לחוש בו משום הרהור אף אם היתה נוגעת בו אין לגזור בו משום אבריו רואים את העזרה אעפ"י שהוא ערוה גמורה לענין שאם הוא מגולה אסור לקרות כנגדו משום ולא יראה בך וגו':

ז היתה מליתו חגורה לו על מתניו לכסותו ממתניו ולמטה אע"פ שממתניו ולמעלה הוא ערום מותר לקרות קריאת שמע כיון שערותו מכוסה וגם המלית מפסקת בין לבו לעזרה אבל להתפלל אסור עד שיכסה לבו לפי שבתפלה

שנעשית לו מן הצד אע"פ שעומד בסמוך לה מן הצד תוך ד' אמות מותר לקרות אצלה ואף על פי שנאמר והיה מחניך קדוש ולא יראה כך וגו' ומחנהו של אדם הוא ד' אמות מכל צד כמ"ש בס' ע"ט מכל מקום כיון שאמרה תורה ולא יראה כך תלה הכתוב בראיה ולא אסר אלא ערוה הנראית ומכל מקום אם יכולה להיות נראית אלא שהוא עוצם עיניו מראות ברע או שהוא סומא או בלילה אין זה מועיל כלום שהרי לא נאמר לא תראה אלא לא יראה כמ"ש בסיומן ע"ד ויש מתירין בזה לפי שמלא יראה כך וגו' אין ללמוד אלא לערות עצמו שכשעורו מנגלה אסור לקרות אפילו עצם עיניו או סומא או בלילה שנאמר ולא יראה כך וגו' אבל לא לערות חבירו והעיקר כסברא הראשונה:

י מותר להרהר בדברי תורה כשהוא ערום וא"צ לומר כנגד ערוה אחרת שנאמר ערות דבר דיבור אסור הרהור מותר ומכל מקום אין לו לשמוע ברכה מחבירו (ולצאת ידי חובתו) (כי אי אפשר לומר) שומע כעונה (כיון שאי אפשר לו לענות):

חלק א' סימן עו להזהר מצוואה בשעת קריאת שמע:

א צוואה בעששית מותר לקרות כנגדה אע"פ שרואה אותה דרך דפנותיה לפי שבצוואה תלה הכתוב בכיסוי שנאמר ושבת וכסית את צאתך והרי היא מכוסה:

ב צוואה בגומא מניח סנדל על גבי הגומא וקורא שעל ידי כן חשובה כמכוסה והוא שאין ריח רע מגיע אליו כמו שיתבאר בס' ע"ט ואין אומרים שהסנדל בטל לגבי רגלו ואינו חשוב כיסוי כמו שהרגל עצמה אינה מועלת לכסות צוואה שתחתיה בגומא משום דאין זה מחניך קדוש כיון שאין הפסק כיסוי בין גוף האדם לצוואה שבגומא אלא הסנדל הוא חשוב כיסוי והפסק ביניהם.

ומכל מקום בטל הוא לגבי רגלו לענין שצריך שלא יהיה נוגע בצוואה שבגומא שאם הוא נוגע בה יש להסתפק ולומר שהרי זה כאלו נוגע ברגלו מפני שהסנדל הוא טפל ומשמש לרגלו בנגיעה זו שהרגל נוגע בצוואה על ידי הסנדל שהיא מעמידה את הסנדל על הצוואה וחשובה כאלו היא עצמה נוגעת בצוואה.

ואף להמתירים בצוואה על בשרו ומכוסה בבגדו אין הסנדל נחשב כיסוי לצוואה שעליו ואין זה מחניך קדוש וספיקא של תורה לחומרא.

אבל צוואה שעל בגדו מבפנים כיון שהוא מכוסה בבגדיו הרי זה מחניך קדוש ואין אומרים שהבגד בטל לגבי גופו וכאלו גופו נוגע בצוואה על ידי הבגד כיון שאין הבגד משמש לגוף בנגיעה זו שהבגד נוגע בצוואה כיון שאין ריח רע מגיע אליו מותר לקרות ולהתפלל כשהוא לבוש בבגדים אלה ומכל מקום מדת חסידות להחליפם בשעת התפלה כמו שיתבאר בסיומן (צ"א) [ח"צ]:

פחות מטפח שמגולה בשוקה ערוה היא אפילו באשתו ונכון לחוש לדבריהם:

~ יום שני ~

ב וכל זה לאנשים אבל האשה עצמה אפילו היא ערומה מותרת לקרות ולהתפלל אם היא יושבת שאין פניה שלמטה נראין כמ"ש בס' ע"ד ואין בגילוי כל גופה משום ולא יראה כך ערות דבר לפי שאינה ערוה אלא לאנשים ומשום הרהור ולפיכך אף אשה אחרת מותרת לקרות ולהתפלל כנגד אשה ערומה אם אין פניה שלמטה נראין ויש מי שאוסר לאשה אחרת (והעיקר כסברא הראשונה):

ג אם לבושה דק וגראה בשר מתוכה אסור כמו בערוה בעששית כמו (שנתבאר) [שיתבאר]:

ד שער של אשה שדרכה לכסותה ערוה היא מפני שמביא לידי הרהור ואסור לקרות או להתפלל כנגדה על דרך שנתבאר אפילו היא אשתו אבל בתולות שדרכן לילך פרועות ראש וכן שערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן בקצת ארצות מותר לקרות כנגדן שכיון שרגילין בהן אינן מביאין לידי הרהור ופאה נכרית אפילו דרכה לכסותה מותר לקרות כנגדה וגם מותר לגלותה ואין בה משום יוצאה וראשה פרועה שהוא אסור מן התורה באשת איש:

ה שער של ערות איש יוצא דרך נקב שבבגדו מותר לקרות כנגדו:

ו קול זמר של אשה בין בפניה בין באשת איש אפילו של אשתו הוא ערוה ואסור לקרות קריאת שמע כששומעו והוא הדין להתפלל או לדבר בדברי תורה אבל קול דבורה כיון שרגיל בו אינו ערוה אפילו של אשת איש ואפילו קול זמר אם יכול לכוין לבו לתפלתו בענין שאינו שומעו ואינו משים לב אליו מותר:

ז ערות בהמה אינו נקרא ערוה ומותר לקרות כנגדה אבל הגוים אע"פ שנאמר בהם בשר חמורים בשרם ערוהם נקרא ערוה שנאמר וערות אביהם לא ראו וגו' ואסור לקרות כנגדם וכן כנגד ערות קטן אפילו בן יומו ויש מתירין כנגד ערות קטן כל זמן שאינו ראוי לבאה דהיינו עד שיהיה בן ט' שנים ויום א' וכן עיקר ולכן א"צ לכסות ערות הקטן בשעת ברכת המילה ויש מי שאומר שמכל מקום לא יאחז המוהל הערוה בידו בשעת ברכה:

ח ערוה בעששית וגראית דרך דפנותיה אסור לקרות כנגדה ואפילו היא בבית אחר וגראית דרך עששית שבחלון לפי שבראיה תלה הכתוב שנאמר ולא יראה כך וגו' והרי היא נראית:

~ יום שלישי ~

ט היתה ערוה כנגדו והחזיר פניו ממנה עם כל גופו עד

~ יום רביעי ~

היה עומד היתה נראית ואפילו לא היתה נראית כשהוא עומד אלא כשהוא יושב אבל אם לא היתה נראית כלל מותר מפני שלא נתנה תורה למלאכי השרת וכל זה לאותו אדם עצמו אבל אחר מותר לקרות אצלו כשהוא מכוסה בבגדיו:

ז מי שיש לו חולי המחרים זכ ממנו דם תמיד ואגב הדם יוצא ממנו ליחה סרוחה ומעופשת ויש לה ריח רע אסור בכל דבר שבקדושה כל זמן שליחה סרוחה שותת ממנו ואם אין שם ריח רע אם הדם או הליחה יוצא בדרך דחייה בסירוגין מן המעיין הם ויש לו תקנה לרחוץ מקום הוזהמא ואם שותת ויורדת תמיד מעצמה שלא בדרך דחייה מפי הטבעת היא ואין צריך תקנה דהוי כדם מכתו:

ח היה לפניו מעט צואה יכול לבטלה ברוק שירוק בה ויקרא והוא שיהיה הרוק עבה שלא תהא הצואה נראית וכן מים שע"ג צואה אינם חשובים כיסוי אלא א"כ הם עכורים שאין הצואה נראית מתוכם ואין ביטול הרוק מועיל אלא לפי שעה אבל אם לא יקרא מיד והרוק נימוח ונבלע בה לא בטלה:

ט ספק אם צואה בבית מותר לקרות שחוקת בית שאין בו צואה ספק אם צואה באשפה אפילו אם הוא בבית אסור שחוקת אשפה שיש בה צואה ואפילו במקום [אחר] שספק אם יש שם צואה כגון לפני הבתים שדרך להיות שם צואה אסור וכ"ש בחצר אלא א"כ ידוע שאין דרך להיות שם צואה אבל ספק מי רגלים אפילו באשפה מותר מפני שלא אסרה תורה לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד של קילוח אבל לאחר שנפלו לארץ מותר לקרות אצלן מן התורה אע"פ שהם מגולים שנאמר ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ ולא הצריכן כסוי כמו בצואה שנאמר בה וכסית את צאתך אלא שהכמים גזרו עליהן גזירה משום צואה ולא גזרו אלא בודאן אבל לא בספקן:

~ יום שישי ~

י מצא צואה בין בבית בין באשפה וספק אם היא צואת אדם או של כלבים תולין במצוי בין להקל בין להחמיר שאם מצויין בה תינוקות יותר מכלבים אפילו בבית אסור ואם אפילו באשפה מצויין כלבים יותר תולין בכלבים:

יא קרא קריאת שמע או התפלל במקום שראוי להסתפק בו בצואה ומצאה שם אח"כ צריך לחזור ולקרות ולהתפלל לפי שפשע במה שלא בדק המקום קודם שקרא או התפלל והריני קורא בו וזכה רשעים תועבה (ואם בידך ברכת המזון או שאר ברכות יתבאר בס"ק"ה) אבל אם אין המקום ראוי להסתפק בו בצואה א"צ לחזור ולקרות ולהתפלל ואם מצא מי רגלים אפילו במקום שראוי להסתפק בהם א"צ לחזור ולקרות ולהתפלל הואיל ואין איסורן אלא מדברי סופרים:

ג צואה אפילו היא עוברת כגון שצפה על פני המים או שאחד נושא גרף של רעי ומעבירו לפני הקורא או המתפלל צריך להפסיק עד שתעבור מכנגד פניו ד' אמות לצדדין או לפניו כמלא עיניו כמו בצואה מונחת כמו שיתבאר בס"ק"ט לפיכך פי חזיר אסור לקרות קריאת שמע כנגדו אע"פ שהוא עובר מפני שהוא כצואה עוברת ואפילו הוא עולה מן הנהר אין הרחיצה מועלת לו מפני שהוא כגרף של רעי שאסור לקרות כנגדו אע"פ שאין בו רעי הואיל והוא מיוחד לכך כמו שיתבאר בס"ק"ז:

ד היתה צואה על בשרו ומכוסה בבגדיו אפילו הבגד נוגע בה וכן אם הכניס ידו לבית הכסא ואינו מריח ריח רע וכגון שיש מחיצה בינו לבין מחיצות בית הכסא והכניס ידו לבית הכסא דרך חור שבמחיצות דאם לא כן אסור משום בית הכסא עצמו אף על פי שיש לו מחיצות כמו שיתבאר בס"ק"ג אבל עכשיו שאין לאסור אלא משום היד בלבדה שהיא בבית הכסא או משום אותו מקום בבשרו שהצואה מונחת עליו תחת בגדיו שאותו מקום אין אני קורא בו והיה מחניך קדוש וגו' (ו)יש אומרים שאין לאסור בשבילם לקרות ולהתפלל שנאמר כל הנשמה תהלל יה הפה והחוטם הם בכלל ההילול ולא שאר איברים ואף על פי שאינם נקיים מותר ויש אוסרים משום שנאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך ויש אומרים שלא התירו המתירים בצואה שעל בשרו אלא במקום שהיא נכסית מאליה בלא מלבוש כגון בין אצילי ידיו ולענין מעשה נכון לעשות כדברי האוסרים בכל ענין.

ואפילו בשכבת זרע שעל בשרו נכון להחמיר בה כמו בצואה אע"פ שהיא מכוסה כנגדו אע"פ שמעיקר הדין אינה כצואה כלל ומכל מקום א"צ לרחוץ במים אלא א"כ היא יבשה כבר אבל אם עדיין היא לחה מקנחה במפה ודיו במה דברים אמורים כשהיא על בשרו אבל על בגדו ומכוסה שמותר אפילו בצואה כמו שנתבאר לעיל כ"ש בשכבת זרע שאינו כצואה כלל מן הדין ומכל מקום מקצת חסידים הראשונים היו משמשים ממותייהם ערומים שלא תדבק שכבת זרע בחלוקתו אע"פ שהוא מכוסה מלמעלה וכן היו מחמירים על עצמן שלא יהיה על בגדיהם אפילו טיפי מימי רגלים וכ"ש טיפות צואה:

~ יום חמישי ~

ה מי שידיו מטונפות מקינוח בית הכסא אם אין בהם ממשות צואה אלא לכלוך בעלמא והיא יבשה והלך ריחה מותר לקרות אע"פ שהיא מגולה על ידיו:

ו צואה במקומה היינו בנקב פי הטבעת אפילו היא מכוסה אסור לקרות לדברי הכל שאף המתירים בצואה מכוסה על בשרו מודים בצואה במקומה מפני שזוהמתה מרובה שחמה היא ולא יצאה לאויר ואין ריחה מתפור והוא שאם

עד שיכלעו ואין חוששין שמא ישהה בהמתנה זו כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש לפי שאף אם יהיה כן אין כאן איסור במה שקורא קריאת שמע ב' פעמים מפני שהוא כקורא בתורה (ומכל מקום לכתחלה אין לשהות כל כך כמ"ש בס' פ"ה) אבל אם אירע כן כשעומד בתפלה לא ימתין עד שיכלעו כי שמא ישהה כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש ויגרום ברכה שאינה צריכה אלא ירחיק ד' אמות או יצא לחדר אחר ויגמור שם תפלתו:

ג. במה דברים אמורים כשבגדו העליון נקי ומכסה על מי רגלים שנפלו על בגדים התחתונים אבל אם לכלוך מי רגלים שבבגדיו הוא מגולה שאף אם ירחק ד' אמות לא יתפלל בנקיות לא יפסיק תפלתו כלל אלא גומרה במקום שעומד שם אע"פ שמי רגליו מגולין וא"צ להחליף בגדיו אפילו יש לו שכיון שלאחר שנפלו ממנו מי רגליו אין איסורן אלא מדברי סופרים לא הטריחוהו להפסיק תפלתו וללבוש בגדים אחרים כיון שהוא עומד כבר בתפלתו שאסור להפסיק בה בלבישת הבגד וגם אם בא להחמיר על עצמו אינו רשאי משא"כ בהרחקת ד' אמות כשבגדו העליון נקי אין בה מורה כלל (וגם אינה חשובה הפסק כל כך כמו לבישת בגד):

ד. מי שיש לו חולי שמטפמן תמיד מי רגלים לאונסו וא"כ לא יוכל להתפלל לעולם יעשה לו בגד סביב איברו כדי שבגדים העליונים יהיו נקיים ויכנס לבית הכנסת ויתפלל ובשעת הטפת מי רגלים יפסוק ואח"כ יחזור למקום שפסק רק יזהר שלא יתחיל להתפלל כשהוצרך כבר למטפמן ואע"פ שידע שבתוך תפלתו יצטרך למטפן אין בכך כלום כיון שאי אפשר לו להמתין עד שיטהר (עי' סי' פ'):

חלק א' סימן עז שלא לקרות כנגד מי רגלים:

א. מי רגלים לאחר שנפלו לארץ כיון שאין איסורן אלא מדברי סופרים יכול לבטלם על ידי שישפוך עליהם רביעית מים ואפילו הם בכלי מטייל עליהם רביעית מים בין שהיו הם תחלה בכלי ונותן עליהם רביעית מים בין שנותן תחלה המים בכלי ובלבד שלא יהיה כלי המיוחד למי רגלים שאז אפילו אין בו מי רגלים כלל אסור לקרות כנגדן ואין מועיל בנתינת המים להכשיר הכלי עצמו כמו שיתבאר סימן פ"ז:

ב. רביעית שאמרו למי רגלים של פעם אחד בין שהשתין הרבה או מעט ולשל ב' פעמים ב' רביעית ולשל ג' פעמים ג' וכן לעולם וכל זה כשהם בעין אבל אם נבלעו בבגד אע"פ שהוא מופה על מנת להטפיה אם חוזר ומטפיהו במים דיו ובשבת מנגב בו ידיו כמ"ש בס' ש"ב וכן בארץ:

חלק א' סימן עח מי שנצטרך להטיל מים בשעת קריאה:

א. היה קורא קריאת שמע והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו לשתות וחוזר לקרות אפילו נפלו על בגדיו ויש בהם טופח על מנת להטפיה כיון שהם מכוסין בבגד העליון ואם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש כמ"ש בס' ס"ה:

~ שבת קודש ~

ב. ואם נפלו מי רגלים בארץ מרחיק מהם ד' אמות ואם הוא מקום שיכולין ליבלע בקרקע במהרה יכול להמתין

~ 'לקוטי תורה' פרשת תצא - הפרשה החסידית ~

פי תצא¹

פי "זה לעומת זה עשה אלהים"³: נפש דקדושה, מעשה דבור ומחשבה, מדות ושכל דקדושה, וכנגדה נפש החיונית הבהמיות כו'. "ולאום מלאום יאמין" (תולדות כה, כג), וצריך האדם להגביר נפש דקדושה. ושעת מלחמה היא שעת התפלה, שאז הוא שעת הכושר למעלה וכו'.⁴

"כי תצא למלחמה על אויבך וגו'" (פרשתנו כא, י'): הנה איתא בזוהר²: "שעת צלותא - שעת קרבא". ומלחמה זו היא מה שפיתוב (בשלה י, טו): "מלחמה לה' בעמלק מדוד דוד", שכל דור ודור, ובכל יום ויום, צריך להיות מלחמה זו בנפש האדם.

1. נאמר ברבים בשבת פרשת תצא, י"ג אלול תקס"ה.
הנהת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי מהמאמר וביאורו - בספר המאמרים תקס"ה חלק ב עמוד תתכ ואילך. ביאור נוסף - שם ע' תתסה. חלק מהמאמר זה עם הנהגות אחרות ונוספות - באור התורה דברים ב' עמוד כ"ג. הערות נוספות - באור התורה תצא עמוד תתצ. מאמר אדמו"ר האמצעי המיוחד על מאמר זה נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים עמוד תפא.

2. (נאמר ברבים בשבת פרשת תצא, י"ג אלול תקס"ה).
3. (קבלת י, יד. ושם: "האלקים").

4. (עיין בפרשה ויחי על פסוק מט, ח) "יהודה אתה" (תורה אור מה, כ), שב' פרשיות דקריאת שמע - "שמע", "יהיה", הם בחינת

1. (נאמר ברבים בשבת פרשת תצא, י"ג אלול תקס"ה).
הנהת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי מהמאמר וביאורו - בספר המאמרים תקס"ה חלק ב עמוד תתכ ואילך. ביאור נוסף - שם ע' תתסה. חלק מהמאמר זה עם הנהגות אחרות ונוספות - באור התורה דברים ב' עמוד כ"ג. הערות נוספות - באור התורה תצא עמוד תתצ. מאמר אדמו"ר האמצעי המיוחד על מאמר זה נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים עמוד תפא.
בענין יפה תואר - ראה לקוטי שיחות חלק יט עמוד 506.

שהמנות הוא גשמייות הדבר וחומריותו, והחיים היינו הרוחניות שבו. שעל ידי זה "ובחרת בחיים" [...] לאהבה את ה' [...] כי הוא חייך וגו'" (שם, י"ב). שהוא חיי-החיים ברוך-הוא, ומקורא וראשיתה דכולא, והכל נגדו בחינת מות.

וזהו "רוממות אל בגרונם, וחרב פיפיות בידם לעשות וגו'" [נקמה בגוים] (תהלים קמ"ב, ו:).
ורוצה לומר:

"גוים" הם המעשים ודיבורים ומחשבות אשר "לא לה' המה", והם נמשכים מבחינת עמלק. וה' נקמה, שהיא ביטולן ושכירתן, הוא על ידי "וחרב פיפיות" שמבחינת "רוממות אל", דהיינו כשמתבונן האדם שהוא מקור ושרש ההשתלשלות וחי-החיים ברוך-הוא. וזהו שכתוב (מז' מ"ח, כב): "בחרבי ובקשתי", ותרגום אונקלוס: "בצלותי ו[ב]בעותי": שעל ידי התפלה, שבה נזכר רוממותו ו"סידור שכתיו של מקום"¹⁰, נעשה מזה בחינת חרב וקשת לבטל הרע שבנפש.

והנה התבוננות זו היא מבחינת מלכותו ויתברך ה'מלא כל עולמין, כי "מלכותך מלכות כל עולמים" (תהלים קמ"ב, יג) פתיב, ושם עלו השנה הנשמות ומלאכים¹¹ – ו"אשר משרתיו פולם עומדים כו' ומקדישים וממליכים את שם כו"¹². דהיינו בחינת ומדת מלכותו, שאינו אלא בחינת "שם", כי הוא לבדו ויתברך מרום וקדוש, שמרום ומתנשא ומובדל וכו'. ו"שם" הוא דביקות הנפש-המשפלת, ומתבוננת בשרשה באלהים-חיים, בחינת מלכותו ויתברך. ובמאמר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" – "ואהבה כו". :

ב. אך בחינת פנימיות-הלב היא רעותא-דליבא

והנה איתא בזה"ר: "מאן דקטיל לחו"א, יהבין ליה ברתא דמלכא": "חו"א" הוא נחש הקדמוני – בחינת עמלק. ו"מאן דקטיל לחו"א" – שנגח המלחמה, "יהבין ליה" מלעילא – בחינת "ברתא דמלכא".

והענין, כי הנה במלחמה זו יש בה ב' בחינות: האחת היא מצד כח הנפש-האלהית שהיא שכל ומדות כו', ויש לה כח דקדושה להתגבר ולנגח המלחמה – ועל זה אמרו "מאן דקטיל לחו"א כו".

והב' היא מה שאין בכח הנפש מצד עצמה להתגבר – ועל זה אמרו "יהבין ליה מלעילא", הוא בחינת "מלחמה לה' בעמלק".

וביאר ענין זה:

הנה "ברתא דמלכא" הוא "נקודת ציון" ו"כנסת ישראל" – שכוונת ואוספת לתוכה הארת ישראל-דלעילא.

והיא בחינת נקודת-הלב ופנימיותו המתגלה בכללות נשמות-ישראל בבחינת רעותא-דליבא. וכמו שכתוב (עקב ה, כט): "בכל לבבך", שיש ב' לבבות – חיצונית הלב ופנימיות הלב:

חיצוניות-הלב היא למטה מן הדעת, שממנה לוקחה. והיא התגברות הנפש בכח השגתה והשפלתה, שמשפלת ומתבוננת ש"אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל כו"⁸, ו"גבוה מעל גבוה וגומר"⁹ עד רום המעלות. ומקור וראשית כל ההשתלשלות והתהוות החיות הוא – "וברוח פיו כל צבאם" (תהלים ל"א, ו), "ואתה מחיה את פולם" (תהלים מ, ו).

וכתיב (נצבים ל, טו): "ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו'" – שכל דבר נברא יש בו בחינת מות וחיים.

ראובן ושמעון: "אמת ויציב" הוא בחינת לוי; ושמונה עשרה הוא בחינת "יהודה אמת" – ביטול כו'.

ויש לומר, דלכן זמן קריאת-שמע והזכרת יציאת-מצרים, שהוא ענין "אמת ויציב", הוא "עד סוף שלשה שעות" – נגד ג' בחינות דראובן, שמעון ולוי. ותפלת שמונה-עשרה "עד ארבע שעות" – בחינה הרביעית דיהודה.

5. (מי שהרג את הנחש נהנים לו את בת המלכה. תקוני ותר סוף תקון יג כט, ב).

6. (ענין מענין זה בפרשת תצוה, בדבור המתחיל "זכור את אשר עשה לך עמלק" (תורה אור פר, ג). וענין זהו חלק ב', ויש פרשת משפטים, צ"ד, ב').

7. (ענין מזה: בדבור המתחיל "מי מנה" (לעיל בלק סו, ג). ובדבור המתחיל "אתם נצבים" (לקמן מ"ד, ב). וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ששים הקה כו'" (לקמן שיר השירים ל"ב, סוף עמוד ג ואילך), מה שכתוב שם בשם ה'משנת חסידים").

8. (בראשית רב' י, ו. ותר חלק א רנא, א, ובקצה מקומות).

9. ("שומר". קהלת ה, ו).

10. (ראה עבודה זרה ג, סוף עמוד ב).

11. (ענין מענין זה, בדבור המתחיל "דני ושמו" (תורה אור לו, א ואילך). בפירוש "וצדקתך ירגנו" (תהלים קמ"ב, ו).

12. (ברכת "וצור אור").

שהם מקבלים מבחינת "קדוש" ומוכדל, שאינו בגדר ההשתלשלות – בחינת 'סובב כל עלמין'. וישם הוא שרש נקודת פנימיות-הלב, להיות האהבה לה' – למעלה מבחינת טעם ודעת, בבחינת רעותא-דליכא. וכמו שכתוב (תהלים עג, כה"כ): "מי לי בשמים? ועמד לא חפצתי בארץ. פלה שארי ולבבי, צור לבבי וחלקי כו"²¹.

והנה אהבה זו בנפש, היא מסותרת ומכוסה "בלבוש שק"²², בבחינת גלות בתוך הגוף ונפש-הבהמית. וכענין מאמר רז"ל²³ "גלו לאדם ולכינה עמהם", ד"שכינה" היא ניצוץ אלהות שבנפש²⁴, שהוא בבחינת גלות ושביו, דאגת הפרנסה שמקפדת ומלכשת את פנימיות-הלב והנפש, כי "בנפשו יביא לחמו"²⁵, וטרוד לבו ב"רבות מחשבות כו"²⁶.

ועל זה נאמר: "מאן דקטיל לחויה" – בהתגברות הנפש בחיצוניות-הלב, במלחמה המסורה בקדוה בכח שכלה והשגתה, "יהבין ליה מלעילא ברתא דמלכא", היא בחינת גילוי נקודת פנימיות-הלב בנפש. והיא "מלחמה לה' בעמלק" – להוציאה מההעלם אל הגילוי²⁷.

וזהו "כי תצא למלחמה", דהיינו מלחמת הנפש ב"זה לעופות זה", או תהיה "על אויבך" – היא בחינת גילוי נקודת-הלב, שהוא מבחינת 'סובב כל עלמין' – למעלה מאויבך, שאין לאויב שלמטה שליטה ואחיזה שם, וכמו שכתוב "אשר חלק וגו'". ואזי "ושבית שבי" – שנתהפך הרע לטוב בהסרת הבגדים הצואים כו"²⁸. והיינו בהגלות גלות אור ה' 'סובב כל עלמין' בבחינת פנימיות נקודת-הלב, שהוא למעלה מאויבך דוקא. :

ו"תעלומות לב"¹³ (תהלים מר, כב), אשר למעלה מעלה מן הטעם ודעת המושג ומושכל בכח השגת הנפש והשכלתה. והיא בחינת אלהות שבנפש, המתגלה בבחינת יחידה שבה, להשתפך נפשה אל חיק אביה¹⁴ ממש בבחינת ביטול כו' – והארה זו היא מבחינת 'סובב כל עלמין'.

כי הנה 'ממלא כל עלמין' היינו חיות ואור אינסוף ברוך-הוא שיודר ומשתלשל בהשתלשלות המדרגות, מעילה לעילה, הארה והארה-דהארה כו'.

ו'סובב כל עלמין' היינו שהוא לבדו יתברך, כמו קודם שנברא העולם כו', ואינו בגדר 'עלמין' כלל, ולא שייך לפניו יתברך בחינת השתלשלות כלל.

וכמו שכתוב (ירמיה כג, כד): "את השמים ואת הארץ אני מלא", ששמים וארץ שוה. וכמאמר¹⁵: "והקדוש בשמים ובארץ" – שהוא קדוש ומוכדל "בשמים ממעל" כמו "על הארץ מתחת" (ואתחנן ד, לט), שגם הרוחניות – כמו גשמיות יחשב לפניו יתברך. ולכן המלאכים אומרים¹⁶: "איה מקום כבודו?" ואומרים¹⁷: "מלא כל הארץ כבודו!"

והנה "בוכבים" ו"כל צבא השמים וגו' אשר חלק כו"¹⁸ – "בוכבים" הם המגלות שמקבלים מע' שרים. והם מקבלים חיות משמרי האופנים, ו"גבוה מעל גבוה" עד שמקבלים מ"רוח פיו" יתברך, שהוא בדרך וסדר השתלשלות מדרגה למדרגה.

והנה אמרו רז"ל¹⁹: "אין מזל לישראל כו'". וכדכתיב: "כי חלק תהו"ה עמו" (האינו לב, ט), "ואתם תהיו לי וגו'"²⁰,

21. (ועיין מה שנתבאר: בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת". ובדבור המתחיל "אם לא תדעי כו' (תורה אור כג, ב)).

22. (אסתר ד, ב).

23. (ספרי מסעי לה, לה. וראה מגילה כט, א).

24. (עין ב"עץ חיים", שער מ"א, פרק ג).

25. (פיוט "פי כשמוך" ליום טראים. על פי איכה ה, ט).

26. (משלי יט, כא).

27. (ועיין מה שנתבאר בהאי גוונא – על פסוק "תספרו חמשים יום", ובענין "פתחי לי בחודה של מחט ואני אפתח לך בפתחו של אולם" – בביתאור על פסוק "אני ושנה").

28. (זכריה ג, ד: "הסידו" הבגדים הצואים... העברתי מעליך עונך". ראה תנאי פרק ט. י. לעיל פתח עה, ג. ועוד).

29. (וכמו שכתוב ב"עץ חיים" בשם האור, הובא ב"ספר של בינונים", סוף פרק ט).

13. (ענין: סוף דבור המתחיל "ושמתי כדכ", בפירוש "וקל גבולך לאבני חפץ" (ישעיה נה, יב). ובדבור המתחיל "ראה אנכי", בפירוש ונענן "נחל איתך" (שופטים כא, ד). ועל פסוק "ביום השמיני שלח". ובדבור המתחיל "כי המצוה הזאת", גבי תשובה – תשובה, במילוי י"ד כו').

14. (בהשתפך נפשו אל חיק אמתם. איכה ב, יב).

15. (ברכת "אשתבח").

16. (נוסח קדושת "בחר").

17. (ישעיה ג, ג).

18. (ואתחנן ד, יט: "ופן תשא עיניך השממה, וראית את השמש ואת הירח ואת הבוכבים, כל צבא השמים... אשר חלק ה' אלוקי אדם לכל העמים תחת כל השמים").

19. (שבת קט, סוף עמוד א. גדרים לב, א).

20. ("ממלכת פתנים וגו' קדוש". יתרו יט, ו).

וביאור הענין:

הנה פירוש "תואר" הוא ענין מה שכתוב (בראשית א, כו): "נעשה אדם בצלמנו וגו'". והנה כתיב (שם, כו): "ויברא אלקים את האדם בצלמו, בצלם אלקים כו'", ב' פעמים בצלם – כנגד ב' בחינות שיש בנפשמה:

הא' – המתפשטת ומתלבשת בגוף, והוא אשר ירדה בדרך וסדר ההשתלשלות מעילה לעילה, וכמו שכתוב (ישעיה כג, ז): "ולכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו".

ובחינה הב' – היא בחינת הנשמה שעומדת למעלה בבחינת מקיף, ואינה מתפשטת ומתלבשת תוך הגוף כלל. ונקרא בשם "מזל" בלשון רז"ל (מגילה ג, א): "דאף על גב דאיהו לא חזי – מזליה חזי". כי מזל – לשון מופעיל, שמוזל וממשיך ההארה והשפעה לבחינת הנשמה שבתוך הגוף.

והנה:

הנשמה שבבחינת מקיף נקראת בשם "יפת תואר", ששרשה מבחינת "לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת" (דברי הימים א' כב, יא), "שהתפארת" הוא ענין יופי – הנקד יפה דודי וגו'" (שיר השירים א, טו);

ג. והנה גילוי זה שעל ידי ניצוח המלחמה בכח הנפש שלמטה, הוא גילוי הארת נקודת הלב בנפש – להפוך לבושי מחשבה, דיבור ומעשה שבזה לעומת זה, ולקבץ כחות הנפש האלהית המפוזרים בפזיור הנפש בלבושים ההם, שפחותיה והארותיה בלבד הם שמתפשטים בלבושים הללו.

ועל זה נאמר (נצבים ל, ד): "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך כו'": ש"הנדחים" הם הארת הכחות המתפשטות מן הנשמה להתפשט ולהתלבש בגוף ונפש-החמית – ב"רבות מחשבות"³⁰ המורדות ומבלבלות ומפילות את האדם להמשך אחריהם. וכנודע מענין החלומות וכפי-הקלע, שהם מהלבושים המלבישים את הנפש מראשה ועד רגלה עד שהיא אסורה וקשורה בהם. והקבוצה הוא על ידי הארת גילוי נקודת-הלב שמבחינת 'סובב כל עלמין' ד"הבין ליה מלעילא" על ידי "דקטל לחויא" כנ"ל.

אך להיות גילוי עצמות נקודת-הלב ממש, להפך עצמיות המדות מרע לטוב, על זה נאמר (פרשתנו כא, יא): "וראית בשבנה אשת יפת תואר וגו'".³¹

30. (משלי יט, כא).

31. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אם לא תדע") (תורה אור כג, ב), בענין "ורחל היתה יפת תואר" (ויצא כמ, ז).

והנה להבין קצת מהו שרש ענין "גילוי עצמות נקודת-הלב" ממש, י' גילוי הארת נקודת הלב, כו', דלכאורה אינו מובן כל כך הדיבור, מאחר שגם ההארת נקודת הלב היא מבחינת 'סובב כל עלמין' כנ"ל. ואם כן, מכלן לעשות מדרגות כל כך בנקודת הלב שבאדם בין עצמיות להארה כו'?

אף הענין:

כמו שכתב הרמ"ז ריש פרשת משפטים (דף צ"ד עמוד ב'), בשם ספר ה"גלגולים", שיש ג' בחינות בנשמות: א' – היא נר"ן מבחינת ב"ע. ב' – נר"ן מבחינת אצילות שבפנימית ב"ע. ג' – מסוד אצילות בעצמו.

והנה חיצונית הלב, שהוא נלקח ונמשך מן הדעת וההתבוננות – זהו בחינה הא', והיינו נר"ן דב"ע עצמן, כי בינה "מקנא בכורסיא" (תקוני ותר תקון ו) שהוא עולם הבריאה כו'. ועצמיות נקודת-הלב אשר למעלה מעלה מן השעם ודעת המושג – זהו בחינה הב', שהוא אצילות עצמו, כי אצילות בכלל הוא בחינת חכמה (ראה תקוני ותר שם). ומוחזק דבאבא הוא מה שלמעלה מהבינה ודעת כו', וזהו ענין "רובע ישראל" (קלך כו, י) – הבחינה הרביעית, היא בחינת אצילות.

ומעתה יובן כמו כן היסוד לעשות מדרגות בנקודת-הלב שבאדם, בין "עצמיות נקודת הלב" ממש, שזהו בחינת גילוי

והמשכה ממלכות-דאצילות עצמו העליון, ובין "הארת נקודת-הלב", שהוא מבחינת אצילות שבפנימית-העשייה, או אצילות שבפנימית-יצירה ובריאה – שהם הארה מאצילות-העליון, ולכן נקרא "הארת נקודת-הלב". ועל כן פעולת גילוי הארה זו הוא להפך לבושי מחשבה, דיבור, ומעשה, שהן הן בחינת ב"ע עצמן כנודע.

ומעתה מובן איך שבחינה זו דנקודת-הלב ישנו בכל אחד מישראל, שהרי גם בנפש שמבחינת עשייה מלוכש בפנימיותו בחינת אצילות כנ"ל.

ועיין מה שנתבאר על פסוק "מי מנה", בענין "אף עשיתיו" (ישעיה כג, ז) – "אף מנהג הבחינה הרביעית הנ"ל.

ועיין מה שנתבאר (בבאורי הוהר) על פי הרע"א מזהימנא פרשת פי תשא (קפ, ב), בענין "והדל לא ימיעט כו'" (תשא ל, טו) – "יסוד-אבא ארוך" (לקוני תורה מהארו"ל פרשת דברים. וישם כל דבור המתחיל "ומחן פאחי מואב"), שהארת אבא נמשך ומתפשט בכל אחד מישראל, אף מי שאין לו בינה ודעת. והיינו להיות מסירת-נפש בלי טעם ודעת כלל כו'. והיינו אפילו בנפש דנפש דעשייה שאין בו הארת הבינה והדעת.

עוד יש לומר: דעצמיות נקודת הלב ממש נמשך מבחינת כנסת-ישראל ממש, שהוא פרצוף הפנימי דמלכות-דאצילות; והארת נקודת הלב נמשך מבחינת פרצוף החיצון כו'. וזה קרוב גם כן לדרך הא'.

במאמר "אשר קד'שנו במצותיו כו'", ובמאמר רז"ל³⁹:
"הקדוש ברוך הוא מניח תפילין כו".

"הצדקה כנגד כולם"⁴⁰, כי ענין הצדקה הוא להיות מדת התסדרותם, "להיות רוח שפלים" (שענה נז, טו), שהן כל המדרגות שבהשתלשלות העולמות, ד"כולא קמיה בלא חשיב"⁴¹. והנה מעשה הצדקה שלום (שענה לב, יז), ובתיב (שענה נז, יט): "שלוש שלום לרחוק ולקרוב" – "לרחוק שנעשה קרוב"⁴². כי שלום היינו בחינת התקשרות מעלה ומטה, שיהיה גם הרחוק בבחינת קרוב כנ"ל.

ובכש שנמשך מלמעלה למטה בחינת "את פניו ה'", כך נמשך מטה למעלה בחינת "פקשו פני", להיות נקודת פנימית-הלב עולה ונכלל באור אין-סוף ברוך הוא ממש⁴³.

ולא מהעולם הזה לבד, שהוא בחינת התקבצות מפיזור הנפש המתפורר ומתפשט במחשבה, דיבור ומעשה, לבושי הגוף הנשמי שנמשכין אחר עולם-הזה, אלא אפילו מנודעין התחתון ועליון, כמו שכתוב (תהלים עב, כח): "מי לי בשמים, ועמד לא חפצתי בארץ. כלה שארי ולבבי צור לבבי וגו'". ועל זה נאמר (שיר השירים ה, ה): "מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודך" – "על דודך" ממש.

וזהו "ולקחת לך לאשה" (פרשתנו כא, יא): דהיינו פגעין שנאמר⁴⁴: "ביום ההוא וגו' תקראי לי איש". והיינו על ידי התורה. ובמאמר רז"ל⁴⁵: "ביום חתונתו" (שיר השירים ג, יא) – זה מתן תורה, שהתורה היא בחינת חתן, ובנסת-ישראל נקראת כלה, בחינת "כלה שארי ולבבי" ממש.

אך להיות בחינה זו של המשכת התורה והמצות,

ובחינת הנשמה שבתוך הגוף נקרא "אשת יפת תאר", שמקבל מ"יפת תואר"³².

וכדי להוציאה מן השביה בבחינת עצמותה ומהותה, דהיינו השכל והמדות עצמן שתהיינה לה לבדו, ולבער הרע מקרבן מכל וכל, והיינו בהתהפכות המדות של הרע לטוב ממש ולהכלל בקדושה³³, צריך להמשיך גילוי אלהות מבחינת מזל, הוא הנשמה שלמעלה מן הגוף.

ועל זה אמר דוד המלך על-ידי השלום (תהלים כו, ח): "פקשו פני", פירוש: פנימיות שלי, היינו עצמיות פנימיות נקודת-הלב ורעותא-דליבא, שהוא בהסתתר והעלם, וצריך לבקשה ולחפש אחריה, ולהוציאה מההעלם אל הגילוי. (ובענין שנאמר (תהלים קט, קע): "תעיתי פשה אובר, פקש עבדך").

וכיצד יבקש ויחפש אחריה?

"את פניו ה' אבקש" (שם): היינו פנימיות הוי"ה, בחינת "ועבר הוי"ה על פניו וגו'" (תשא לד, ו), שממש נמשכים "ג' מדות הרחמים". והן נמשכות בימי הפליחות, שאז הוא זמן ועת רצון למעלה. ובכל השנה נמשך פנימיות הוי"ה בבחינה זו על ידי התורה והמצות, שהן הן פנימיות רצונו וחכמתו של הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו בבבול, "דלית מחשבה תפיסא ביה"³⁴:

שעל ידי עסק התורה נקרא "קורא בתורה"³⁵, שקורא וממשיך חכמתו יתברך. ד"אורייתא מחכמה נפקת"³⁶, שהיא בחינת הארת פנימיות, כמו שכתוב (קהלת ח, א): "חכמת אדם תאיר פניו"³⁷, ועל ידי זה "יאר פניו אתנו סלה" (תהלים סו, ב).

והמצות הן הם פנימיות רצונו יתברך, תנ"ך מצות דאורייתא, וז' מצות דרבנן בגימטריא "תר"ך עמודי אור"³⁸, שהן נמשכות למטה על ידי קיום המצות.

32. (ענין בזה: ריש פרשת במדבר, דף ק"ז עמוד א'. פרשת שלח, דף קנ"ט, א'. וענין בזה חלק א', נח"י, דף רמ"ה סוף עמוד א' ועמוד ב').

33. וכמו שכתוב ב"ספר של בינונים" פרק י"ד.

34. (תקוני זמר בהקדמה, "פתח אליהו").

35. (ברכות ריש פרק ג ובבבא מקומות).

36. (זמר חלק ב קבא, א).

37. (ענין בביאור על פסוק "ויכתב משה את מוצאייהם כו").

38. (פרדס שער ג פרק ג).

39. (ברכות ו, א. וראה זמר חלק א קמו, א).

40. (בבא בתרא ט, א).

41. (זמר חלק א בהקדמה יא, ב).

42. (ברכות לד, ב).

43. (וענין: בדבור המתחיל "מי מנה". ובדבור המתחיל "ראשי המטות". ובדבור המתחיל "והיה מספר בני ישראל". ובדבור המתחיל "אחרי ה' אלקיכם תלכו" (אחרי ג, ח), גבי "ואת מצותיו תשמרו" (שם). ובדבור המתחיל "אם לא תדעי כי צאי כו". ענין שם).

44. (הושע ב, יח: "ביום ההוא נאם ה' תקראי איש").

45. (תענית כו, ב. וראה רש"י בשיר השירים ג, יא ובמצודות דוד שם).

מבחינת שְׁעוֹת כו'. וכענין "קדוֹשׁ יְהוָה, גִּדּוֹל פֶּרַע שְׁעַר ראשו"⁵¹ (נשא ו, ה). אֲבָל בְּלוֹיִם שֶׁהֵם לְמִטָּה בְּמִדְרֵיגָה, מִסְטָרָא דִּינֵי־קִשְׁיָא פְּתִיב (בהעלותך ה, ו): "וְהַעֲבִירוּ תַעֲרֹ וְגו'⁵²". וְ"שְׁעַר בְּאִשָּׁה עֶרְוָה"⁵³ – שֶׁשֵּׁם יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים.

וְהוּ עֵינֵן אִמְרָם⁵⁴: "עֲסִי־הָרֵץ אִסּוּר לְאֹכֹל בְּשָׂר", שֶׁהַבְּשָׂר הוּא מוֹרִידוֹ וּמִשְׁפִּילוֹ לְמִטָּה. מִה שְׂאִין בֶּן תַּלְמִיד־חֶכֶם, כִּי "צָדִיק אוֹכֵל לְשׁוֹכֵעַ נִפְשׁוֹ" (משלי יג, כה) פְּתִיב. וְכֵן אִמְרוּ⁵⁵: "שִׁיחַת חוֹלִין שֶׁל תַּלְמִיד־יִחְכָּמִים כו'⁵⁶", דִּי־קֵא. וְלִכֵּן הַבְּעַל־תְּשׁוּבָה צָרִיד לְסַגֵּף אֶת עֲצָמוֹ – כִּדִּי לְהַרְחִיק עֲצָמוֹ מִחֲמוּתֵי־חַיִּים, שֶׁלֹּא יוֹרִידֵנוּ וְיַחֲזִירֵנוּ לְסוּרוֹ חֵם וְשָׁלוֹם. :

"וְהִסְרִיחַ אֶת שְׁמֵלֶת שְׂכִיחַ" (פרשתנו כא, יג): הֵנָּה אִמְרוּ רַז"ל⁵⁷: "בְּבוֹאָה דְּבִבּוּאָה לִית לְהוּ, אֲבָל בְּבוֹאָה לְחֻדָּה אִית לְהוּ" גַּם בְּ"זוֹה לְעוֹפֹת זֶה", דְּהֵיִינוּ בְּחִינַת מִקּוֹף לְמַעְלָה. כְּעֵינֵן "עֲבִירָה גּוֹרֶרֶת עֲבִירָה"⁵⁸, וְ"מִטְמָאִין אוֹתוֹ תְּרַבָּה וְכו'".⁵⁹ וְצָרִיד לְהַסִּיר גַּם בְּחִינַת הַמִּקּוֹף שְׁנִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה מֵאֲלֹי, כִּי עוֹנֹתֵיכֶם מְבַדִּילִין⁶⁰ פְּתִיב, שֶׁמְבַדִּילִין וּמְפַסְקִין בֵּין הַשְּׂרָאָת גִּילּוֹי אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וּבֵין נְקוּדַת פְּנִימִיּוֹת־הַלֵּב, שְׂאִינוּ נֹגַע לְפְנִימִיּוֹת־הַלֵּב בְּלִתִּי אִם יִסּוּר הַמִּכְסָּה וְהַמִּסְתִּיר לְבְּחִינַת הַמִּקּוֹף שְׂכִיחַ לְעוֹפֹת זֶה". שְׁעַל יְדֵי הַסֵּרָה זֶה:

"וְיִשְׁכַּח בְּבִיתְךָ" (פרשתנו שם): שֶׁתְּהִיָּה בְּחִינַת יְשִׁיבָה וְקִבְעוּת הָאֱהָבָה שֶׁבְּנְקוּדַת־הַלֵּב – "כֹּל תְּמוּט עוֹלָם וְעוֹלָם" (תהלים קד, ה). וְכֹזֶה יַעֲלֶה וְיִבּוֹא וְיִגַּע לְבְּחִינַת וּמִדְרֵיגָה יוֹתֵר עֲלִיוֹנָה, הִיא מִדְרֵיגַת "וּבִבְתָּהָ אֶת אֲבִיהָ וְגו'" (פרשתנו שם):

כִּי הֵנָּה מַעֲלֵת וּמִדְרֵיגַת הַפְּכִיָּה הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֵילָאָה הַגְּדוּלָּה מְפֹלֵם. שֶׁכְּפֹהָ בְּחִינּוֹת וּמִדְרֵיגוֹת יֵשׁ

פְּנִימִיּוֹת רְצוּנוֹ יִתְבָּרַךְ וְחֻכְמָתוֹ, כִּדִּי לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת נְקוּדַת־הַלֵּב בְּבְּחִינַת עֲצָמוּתָהּ וּמִהוּתָהּ מִמֶּשׁ, צָרִיד לְהַקְדִּים לְהִיּוֹת בְּבְּחִינַת "וְחַשְׁלָתָהּ בָּה" (פרשתנו שם) – שֶׁיִּהְיֶה כָּל יִשְׁעוֹ וְחִפְצוֹ בָּהּ. כִּי "רוּחַ אֵינִי רוּחַ וְאִמְשִׁיד רוּחַ" (זח"ב קסב, ב), "אִם יִשִּׁים אֵלָיו לְבוֹ, רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאֱסוּף" (איוב לז, יד). מִה שְׂאִין בֶּן אִם אֵינוֹ חוֹשֵׁק וּמִתְאַוֶּה לְהַעֲלוֹת פְּנִימִיּוֹת נְקוּדַת־הַלֵּב, בְּוֹדָאִי לֹא יִמְשִׁיד כָּלּוֹם. :

ד. "וְהִבְאֵתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ" (פרשתנו כא, יב): וְהַעֲנִין: כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶה֩⁴⁶ עַל פֶּסוּק "נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם וְגו'" (בְּעָמוֹס רִישׁ סִימָן י', ה'). שֶׁלֹּא תִהְיֶה בְּבְּחִינַת "קוֹם" – מִמְּטוּחַ־לְמַעְלָה, רַק כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (עָמוֹס ט, יא): "כִּי־זֶה הוּא אֲקִים וְגו'". שְׁיִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה, שֶׁהִיא לָהּ גַּם לְמִטָּה בְּחִינַת "קִימָה מַעֲלִיָּתָא"⁴⁷.

וְהֵיִינוּ לְהִיּוֹת אוֹר פְּנֵי ה' נִמְשָׁךְ לְמִטָּה, לְהִיּוֹת "כְּפִיִּים הַפְּנִיִּים" (משלי כו, יט), בְּבְּחִינַת "וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ"⁴⁸, "לְפָנֶיךָ" דִּי־קֵא, בְּבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת, שְׂוֹי הִיא שְׁלִימוֹת הַתְּשׁוּבָה – "תְּשׁוּבָה ה' כו'".⁴⁹ וְהוּא בְּחִינַת קוּמָה – "אֲקִים אֶת סוּפַת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת כו'" (עָמוֹס ט, יא).

וְזוֹה בְּחִינַת עֲשֵׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, "כְּפִיִּים הַפְּנִיִּים כו'". שֶׁבְּפִלְחוֹת מְמִשְׁכִּין "וְעֵבֶר הַיְוָה" עַל פְּנֵי וְגו', לְהִיּוֹת בְּעֵשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה בְּבְּחִינַת "וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה לְפָנֶיךָ". :

"וְנִלְחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת צַפְרֵינָהּ" (פרשתנו שם): הֵנָּה שְׁעוֹת הָרֹאשׁ הֵן מוֹתֵר־הַמּוֹחִין שֶׁנִּפְּלוּ בְּמִלִּי דְּעִלְמָא. וְצַפְרִינִים הֵן מוֹתֵר־הַמִּדּוֹת – "חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא"⁵⁰, "אֲבָרָהֶם שְׂעִיָּא מִמֶּנּוּ כו'". וְצָרִיד הָאָדָם לְהַסִּיר הַמּוֹתֵרֹת, כִּי מִסְטָרָא דְּקוּדְשָׁה־עֲלִיוֹנָה הֵנָּה הַמּוֹתֵרֹת הֵם בְּחִינַת קְדוּשָׁה. וְכֵמוֹ "א"ג מִדּוֹת הַרְחָמִים" שְׁנִמְשָׁכוֹת

52. [ענין] [בזוהר] בפרשת תזריע (דף מ"ח, עמוד ב').

53. [ברכות כד, א].

54. [פסחים מט, ב].

55. [עבודה זרה יט, א].

56. [צריקה לימוד].

57. [יבמות קכב, א. גיטין סו, א].

58. [אבות ד, ב].

59. [יומא לט, א: "אדם מטמא עצמו מעט – מטמאין אותו תרבה"].

60. [ישעיה נט, ב: "כי אם עונתיכם היו מבדלים"].

46. [פרשה ויקרא, דף ו' סוף עמוד א' ועמוד ב'. וברעיא־מיימנא פרשת פנחס, דף רנ"ז סוף עמוד א' ועמוד ב').

47. [וכענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ושמתי כדכד", כענין "חד אמר שהם".

וענין בזה חלק א, ויחי (דף ר"ז, ב), פירוש בענין אחר ממה שכתוב בפרשת ויקרא – יש לומר זהו כמאן דאמר "שפה".

48. [נפסח שמונה עשרה].

49. [זהר חלק ג נשא קכב, א].

50. [תקוני ותר בהקדמה, "פתח אליהו"].

51. [ענין מזה לקמן: על פסוק "כי כאן תוציא צמחה". ובפרשת אמור על פסוק "ונקדשתי בתוך").

שאת, שאז "אין" שליט ברוח לכלוא וגו' 63 (קהלת ח, ח).
ועל ענין בכיה זו איתא בשם האריז"ל 64: "שכל מי
שאנו בוכה בראשי השנה ויום הכפורים אין נשמתו
שלימה", שבכיה זו היא שלימות הנשמה, ועיקרה
ביום הכפורים, בחינת תשובה עילאה – "לפני ה' ה'ה
תהרהר" (אחרי מו, ל).

בתשובה עילאה והיא העולה על כולנה. ועל זה נאמר
לעיתיד לבא (ירמיה לא, ח): "בבכי יבואו וגו'"; ובתיב (שמות
ב, י): "והנה נער בוכה ותחמול עליו".

והיינו על דרך שאמרו על רבי עקיבא, כשאמר שיר
השירים "זלגו עיני דמעות" 61 – שהבכיה הלזו היא מחמת
דביקות הנפש בשרשה, למעלה מבדי אשר תוכל נפשו

ויושלח, על פסוק "ויהי מן הבא בידו מנחה". ועל פסוק "וקבל היהודים".
64. (הובא בפרי עץ חיים שער השופר ריש פרק ה'. וב"באר היטב" שלחן ערוך
אורח חיים סימן תקפ"ד סעיף קטן ג. שער הקוננות דרדשי ראש השנה קודם
דרוש א. סידור האריז"ל סוף סדר הנסירה)

61. (ראה ותר חלק א צח, ב במדרש הנעלם. מ"ז אורח חיים סימן רפ"ח סעיף
קטן ב, בשם ותר חדש).
62. ["אדם"].
63. (וענין מה שנתבאר: לעיל סוף דבור המפתח "ושמתי כדכד". ובקשרת

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויראו אותה שרי פרעה

כלל אלא שרה בה"א שמה בבחי' ה"א רבינה שבא בהשגה
והתפשטות מאין ליש ואז תוליד ותקרא אם הבנים כו' וד"ל.
וכ"ה לענין התהוות העולמות מאין ליש ממש מבחי' המל'
הוא שנק' שרה בה"א דוקא שז"ש כהבראם בה"א בראם
באברהם והוא ה"א דשרה כשנק' שר ה"א לשון שררה
ואדנות כו' שהוא בחי' כתר מלכות שבבינה שבאה לגלוי
להיות ראש ומקור להחיות העולמות בדבור ב"מ והוא
הנקרא בזהר בשם מטרוניא או אימא תתאה כו' שזהו ה"א
תתאה דמל' להיות כתר לבי"ע כידוע וד"ל:

(ג) והנה זהו בחי' פרעה דקדושה ל' פריעה והתגלות
דבחי' המל' הוא רק ענין ההתגלות דכתר מלכות
במדות ודבור כמו דבר מלך שלטון כו' (קהלת ח, ד)
שהדבור הוא לשון הנהגה כמו ידבר עמים כו' (תהלים מו,
ד) וכל' תרגום דברא כמו דבר אחד לדור כו' (סנהדרין ח,
א) והוא הנהגת המדות והמוחין שבהם שנמשך ומתנהג ע"י
הדבור כו' וזהו דבר מלך כו'. אך הנה ידוע דבבול ודבור
נמשך מן הקנה שהוא הגרון והן קנה וושט שנק' ב' שרים
שר המשקים ושר האופים (והורידין נק' שר המבחים) שנק'
שרי פרעה והן ב' קנים דקנה חכמה וקנה בינה וענין הקנה
שר המשקים הוא שנמשך ממוח החכמה דוקא שהוא קר
ולח בלחלוות דיסוד המים שמוליד ומצמיח כל שכל וחכמה
כו' והוא הממשך חכ' דתורה בלב כאו"א מישראל בקנה

(א) ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה ותקח
האשה בית פרעה. הנה איתא בלק"ת שיש
בס"ת דד' תיבות הללו שרי" פרעה ויהללו אות"ה שם
הוי"ה וזה דבר פלא ביותר איך שייך כאן בשרי פרעה ו"ה
וביהללו אותה ו"ה הכתיב (ישעי' מב, ח) וכבודי לאחר לא
אתן כו'. אך הנה ידוע דאת זה לעומת זה עשה כו' (קהלת
ז, יד) דנגד שרים העליונים דקדושה שנק' שרי פרעה דמל'
דקדושה כ"ה במל' דקליפה נק' שרי פרעה ובהתלבשות מל'
דקדושה בסוד גלות השכינה בע' שרים זהו ירדת שרה דמל'
דקדושה בשרי פרעה מל' דקליפה שראו אותה ויהללו אותה
אל פרעה עד ותקח האשה כו' וד"ל:

(ב) והנה תחלה יש להבין בשרש בחי' שרה מל' דקדושה
וענין שרי פרעה דמל' דקדושה להיות ידוע
בשרש בחי' אברהם ושרה שהוא בחי' מ"ה וב"ן דאברהם
אבר מה הוא בחסד דז"א והוא אברהם דלעיל' שמשפיע
למל' בה"א דאברהם שהן ח"ח דז"א שער"ז אמר (ישעי' מו,
ה) והוכן בחסד כסא בחסד דאברהם בה"א כו' ושרה
העליונה היא בחי' ב"ן נוק' דז"א שמקבל ח"ח דה"א
דאברהם וז"ש בשביל לידת יצחק דוקא שלא תקרא שמה
שרי ביו"ד דחכמה כמו שהיא בשרשה באור אבא דאבא יסד
ברתא וכמ"ש אחותי בת אבי היא כו' כי ביו"ד דחכמה הוא
בבחי' ההעלם דאין שלא יוכל להיות התגלות והתפשטות

צמאון יסוד האש שכלב שהיה בתפלה בבחי' רצוא כו' כמו הריאה שמנשבת על הלב לקררו כו' וכמ"ש כי אמרתך חיתני (תהלים קיט, ג) וד"ל:

הנמשך ללב ע"י הריאה ששואבת כל מיני לחלוחית כו' וזהו קנה חכמה (משלי ד, ה) כי שרש החכ' בבחי' החסדים דמים. ומטעם זה יש בכח קול דתורה אחר התפלה לקרר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - קדושים תהיו (תקס"ב)

ענין התפשטות חיות הנפש בנזק שמתקשרים יחד וחיו לאחדים ממש ולכן כשיחשוב האדם לכתוב מיד תנוע האצבע לכתוב הרי שמהות המחשבה עצמה נתפשטה בהאצבע והיו לאחדים עמה עד שמאליה תתנועענע משא"כ הבגד לא ינוע ע"פ המחשבה, וזהו ההפרש בלח"ק בין התפשטות החיות להתלבשות שבחי' התפשטות החיות הוא כענין חיות הנפש שבנוף שהיו לאחדים ממש וכן הוא ענין התפשטות חיות הנפש בשכל ומדות, שאע"פ שמהות ועצמות הנפש קודם התלבשותה בנזק היא למעלה ממהות שכל ומדות מ"מ היא מתפשטת לחיות נמשך ממנה שכל ומדות ע"י התלבשותה במוח ולב ונמצא מתאחדת ממש עם השכל ומדות משא"כ מודו"מ הם בחי' לבושים לבד, וז"ש בלק"א שהשכל ומדות הם בחי' עצמות הנפש היינו לפי שבהן התפשטות החיות מהנפש ממש כנשמה שבנוף משא"כ בחי' מודו"מ שהם לבושים לבד שאין חיות הנפש מתאחדת עמהן כלל רק שמתלבשת בתוכן כאדם ששובש בגד כו', והנה מובן מזה שהנפש עצמה היא למעלה משכל ומדות אלא שחיות הנפש נמשך בשכל ומדות ומתפשט ומתאחד עמהן כנשמה בנזק, והנמשל מזה יובן ג"כ למעלה בענין אורות וכלים שהע"ס שהן מהות החב"ד והחג"ת כו' נק' כלים לבד כי באמת אא"ס ב"ה עצמו לאו מכל אינון מדות איהו כלל ולא שייך לומר עליו בחי' חכמה כמ"ש בלק"א ח"ב באריכות, ולכן נק' הספירות גופין לבד במאמר דאליהו כמ"ש חכמה מוחא חסד דרועא כו' כי ערכם לגבי האור הנמשך ומאיר לתוכן מהא"ס הוא רק כמו הנוף לגבי הנשמה ויותר מכך אין ערוך כדלקמן אי"ה, כי הנה האור הוא בחי' גילוי הא"ס ממש אלא שגלוי זה הוא רק כמו זיו השמש לגבי השמש שאין שום התפעלות ושינוי במהו' השמש מהתפשטות הזיו כי מאיר ממילא ומאליו כו' ואינו כמשל התפשטות חיות הנפש בנזק שהנפש מתפעלת מהתפשטות זו לפי שמתלבשת ומתאחדת עם הנוף כדלעיל משא"כ הזיו המאיר מהשמש שאין השמש עצמה מתלבשת כלל אלא

להבין שרשי הדברים הנ"ל באר היטב בענין ג"פ קדוש שבקדושה יש להקדים מאמר הר"מ פ' אמור צ"ג א' ונקדשתי בתוך בני וגו' פקודא דא לקדשא לי' בכל יומא לסלקא קדושת' מתתא לעילא כמה דאיהו קדיש לעילא כו' עד דאסתלק ו' רוא דשמים עילאין לעילא כיון דאינון שמים אסתלקו לעילא נהיר ההוא קדש בהו וכדין אקרי לעילא קדוש, ולבתר נהיר כו' ואינון שמים תיבין לדוכתייהו כדין אקרי קדוש, ולבתר נחית כו' עד דנמיל כולא חד צדיק כו' כדין אקרי קדוש עכ"ל בקצרה, ובפע"ח שער הק"ש רפ"ב ובשער חזרת העמידה רפ"ג נתבאר הענין והוא שהקדוש הא' הוא ת"ת העולה לקבל הארה מחכמה קדוש ב' בת"ת החוזר עם הארה למקומו קדוש ג' להמשיך הארה זו שירדה עם הת"ת להורידה עד נה"י דיד' וז"ס ה' צבאות יסוד וגו"ה ואח"כ הם ממלאים לארץ עליונה היא המל' משפע זה הנק' כבוד ו' וזהו מכה"כ עכ"ל ובוה מבוארים ד' הר"מ הנ"ל ע"ד הקבלה, אך להבין ביאור ענין העליה וההמשכה הזאת, הנה יש להקדים תחלה פ' וענין אור א"ס למה נק' אור, וענין אורות וכלים, גם מ"ש בלק"א שהשכל ומדות הוא עצמות הנפש דלכאורה הוא נגד מ"ש במאמר דאליהו דאתקריאו גופין כו', אך הענין דבאמת השכל ומדות הם כלים לבד לעצמות הנפש ולא שהשכל הוא מהות הנפש שהרי נ' בחוש שישכיל האדם איזו שכל פעמים כך ופעמים כך והרי בהנפש עצמה לא שייך שינויים, א"ו שהוא רק הארה מהנפש, ואמנם מ"מ הן בחי' התפשטות החיות מהנפש שמתפשטת בהשכל ומדות ע"ד הנוף הגשמי ב"ו שמתפשט ושוורה בו החיות הרוחני שג"כ א"א לומר שהנוף הוא ממהות החיות הרוחני אבל הוא התפשטות החיות מהנפש בהנוף ממש משא"כ לבושים שמתלבש בהן שאע"פ שהנפש והנוף מתלבשים בבגד ששובש ויש ללבוש קצת אחיזה בהנוף מ"מ אין שום התפשטות החיות מהנפש והנוף בתוכיות הלבוש ממש אלא ששוורה בו כאדם השוכן בבית שהבית מלבישו אבל אין מתאחד כלל עמו ולכן ברצותו יפשטנו מעליו כו' ולא כן הוא

שזוהו זורח על כל הארץ, וכמ"כ למעלה אין שום התפעלות ושינוי כלל במהו"ע ית' ממה שמאיר לתוך כל העולמות להחיותו כי הוא רק כמו זיו והארה לבד ולכן נק' הארה זו בשם אור, ומ"מ הרי האור הוא מעין המאור ולכן הוא א"ס ממש כמו שמהו"ע ית' אינו בבחי' גבול ותכלית כלל ח"ו, ולכן אין ערוך כלל לכלים דאצי' שהן מהות חב"ד כו' לגבי אור זה וכמו ערך העשי' גופנית ממש, אלא שאעפ"כ הארה מאור זה נמשך ומאיר ומתפשט בתוך הי"ס ע"ד הנ"ל בהתפשטות הנשמה בשכל ומדות ובגוף והוא ענין האורות המתלבשים תוך הכלים שמתאחדים עמהן ג"כ כיחוד הנשמה עם הגוף ועם השכל כנ"ל, אמנם בחי' האור א"ס שאינו מתלבש בהכלים הוא למעלה מעלה עדיין מלחיות נעשה אור לכלי אלא הוא זיו הא"ס ממש הפשוט בתכלית הפשיטות (ועוד זאת נ"ל שאפילו האור המלוכש בהכלים אינו כמשל התפשטות חיות הנפש המלוכש בשכל ומדות ובגוף שאעפ"כ שהוא מצד עצמו ג"כ למעלה ממחות שכל וממהות גוף מ"מ כשמתלבש בתוכן נקשר עמהן והיו לאחדים ממש שהרי אין ביכולת חיות הנפש להסיר מעליה התקשרותה בגוף כי כבר היו לאחדים אם לא שהש"י יכול להפריד ביניהן, משא"כ אור הא"ס המלוכש בהכלים הרי הוא מיוחד במאור ממש וברצונו מאיר לתוכן וברצונו מסתלק כמאמר כד אנת תסתלק כו' א"כ גם בעודו מאיר לתוכן אעפ"כ שהוא להן כנשמה לגוף מ"מ אין השינוי קנוי בו באמיתות שיהי' נהפך ח"ו להיות כח לכלי ר"ל כח החכמה וכח החסד, כדרך שחיות הנפש המתפשט במוח אפשר שנעשה בו תמונה באמיתות להיות כח השכל כו' אלא הוא פשוט בתכלית כמו שהי' לפי האמת אלא שמ"מ הוא מחיה את החכמה והי"ז דומה לזיו השמש המאיר בזוכית אדומה שנראה גם הוא אדום שאין השינוי קנוי בו באמיתות וכן שינוי המים לפי גוון הכלי כנוכח בפרדס שאין השינוי קנוי בהם באמיתות רק לעין הרואה כו' ומה"ט יכול להיות אחילופ' דוכתייהו אור החסד בכלי הגבורה כו', ומ"מ לגבי הכלים יתכן לימור שמקבלים ממש חיות הא"ס כגוף שמקבל חיות הנפש שהרי אינן כמו הלבוש שאין החיות מתפשט לתוכו כלל, ונמצא לגבי הכלים דאצי' יתכן משל הנ"ל מן הגוף שמתאחדת עם הנפש ולגבי האורות אין המשל מכון מיהו לפמ"ש בפרדס שער עצמות וכלים פ"ד מבואר שגם בענין התפשטות חיות הנפש שבגוף ג"כ אין נעשה בחיות הנפש שינוי אמיתי ע"ש במ"ש שאין שינוי בין נפש חיה לנפש העין כו' ולפי"ז מה שאין המשל מכון כ"כ לנמשל הוא רק מה שאין ביכולת הנפש לחלוץ עצמה מהגוף וד"ל, ולכשיצויר אילו הי' האדם נברא באופן שהי' רואה נשמתו ושהי' ביכולתו לחולצה מהגוף ולחזור להלבישה בתוכו כו'

שזוהי מכוון לאו"כ הנ"ל אלא שבאמת אין זה בחק הנברא, כי זהו בחק הבורא והוא ענין אורות וכלים שלמעלה, אמנם הא"ס שלמעלה מהכלים הוא למעלה מעלה מערך זה שאין בו השינוי כלל וכלל ואצ"ל במאור עצמו) אלא שהארה ממנו לבד מאיר ומתלבש בתוך הכלים שהם הי"ס ומחיה אותן כנשמה שמחיה את הגוף ונק' לכך הכלים בשם גופין ומ"מ מה"ט גדלה מעלתן הרבה מהלבושים אף ששניהם אינן בערך האורות כנ"ל מ"מ יש הפרש גדול בין הספירות הנק' גופים לגבי הלבושים, שהגוף הרי הוא כלי מחובר אל הנשמה ומיוחד עמה ביחוד גמור וכמשל שבטילים ומתייירים מפני המלך דהגם שעיקר היראה והביטול הוא מפנימיותו וחיותו ולא מגופו שהרי כשישן אין שום יראה ממנו אעפ"כ הרי לעיניו בשר לא נראה רק גופו ומתייירים ובטילים ואומרים זהו המלך על גופו והיינו מפני שהשכל ומדות שלו מיוחדים בתכלית עם הגוף ואין הגוף ניכר לדבר בפ"ע כלל משא"כ הלבושים שהמלך מתלבש בהן הם דבר נפרד ממש אלא ששורה בתוכן כו' וככה ההפרש בין בחי' הי"ס שהם מיוחדים באא"ס כו' המאיר לתוכן שמקבלים האור לתוך תוכן ממש וחיים וקיימים ממנו משא"כ בחי' הלבושים הם נפרדים (וע' באגה"ק במאמר המתחיל איהו וחיותו כו' שם נת' ההפרש בין הכלים ללבושים והיכולת), והנה יש ב' בחי' כלים למעלה ונק' פנימיות הכלים וחיצוניות הכלים, והענין דכמו עד"מ בגשמיים יש ב' מיני כלים הא' הוא כלים פשוטים כמו הסכין והגרזן שהן פועלים פעולת החיתוך ונמצא לא נכנס דבר מה בגופן של כלים אלו רק שהן ממוצעים שבהן ועל ידן תעבור פעולת היד שפעולת היד עברה דרך הסכין והגרזן והוא משל ודוגמא לבחי' חיצוני' הכלים למעלה שבחי' כלים אלו היינו שבהן ועל ידן פועל א"ס כו' פעולתו כמ"ש כולם בחכמה עשית והוא בחי' חיצוני' כלי החכמה שבה ועמה עשה העולמות שדרך בה עבר הכח והחיות מאלהותו ית' להחיות העולמות, אך הבחי' חב' בהכלים הם כלי קבלה כמו הכוס שאין הכוס פועל מאומה אמנם מקבל הוא דבר מה בתוכו והוא מקבלת אותו דבר ומקפת אותו מכל צד, והוא משל לבחי' פנימי' הכלים דהיינו פנימיות כלי החכמה שבו שורה אא"ס כו', והענין כי פנימי' כלי החכמה הוא בחי' כח מ"ה שהוא כלי השגת הביטול איך שקמו' ית' כולא כלא חשיב' וכמאור"ל איהו חכם הרואה את הנולד שרואה איך שנוולד מאין ליש ורואה ומשיג שהיש כלא חשיב', והוא בחי' משה ונחנו מ"ה, ולכן שורה הא"ס ב"ה בכלי פנימי דחכמה זו כי א"ס שורה במוי שבטל דייקא כמבואר בלק"א והוא בחי' כלי קבלה לקבל האור המאיר ובא מא"ס ב"ה כנ"ל והאור עצמו הוא למעלה מהכלי ואצ"ל האור שאינו מתלבש בכלים כלל ואצ"ל המאור עצמו ב"ה:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ועשית חג שבועות (ב)

שרש הח"ע הוא מול לישראל, והמול הוא רק בבחי' מקיף כו', וזהו שמשביעין אותו תהי צדיק דהיינו שממשיכים לה כח מבחי' המקיף של הנשמה ומחברים את המקיף לפנימי כדי שעי"ז תהא יכולה לכבוש את היצה"ר.

והענין הוא דהנה יעקב ועשו ידוע דהוא בחי' יצ"ט ויצה"ר, והנה אע"פ שעשו נולד ראשון מ"מ ע"פ האמת הי' יעקב הבכור וכמו שפירש"י משל לשפופרת נכנס ראשון יוצא אחרון, וכך הטיפה הראשונה הי' יעקב, ואעפ"כ נולד עשו מקודם, וכך הוא הענין ביצ"ט ויצה"ר שבהתהוות היצה"ר הוא קודם, כי היצה"ר נולד עמו וכמ"ש לפתח חטאת רובין, משא"כ היצ"ט אינו נכנס רק אחר י"ג שנה כו', ובאמת שרש היצה"ר קודם כי שרש היצה"ר הוא מעולם התהו שקדם לתיקון ושרש הנה"א הוא רק מבחי' עולם התיקון, אך הנה כ"ז והו רק בענין התהוות שהיצה"ר נתהווה תחילה, וזהו כמו ענין הקליפה שקדם לפרי וכן קש ותבן נצמח מקודם ואח"כ התבואה, אך אח"כ כשנגמר התבואה זורקין הקש והקליפה לחוץ ונותלין את הפרי כו', וכך אעפ"י ששרש היצה"ר הוא למעלה והו רק בענין התהוות, אבל בשרש דשרש נש"י עלו במח' דהיינו במח' הקדומה ומחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר שבשרש דשרש נש"י למעלה הרבה מבחי' עשו, וע"כ בכור האמיתי הוא יעקב רק שבהתהוות עשו קודם וכמו משל דשפופרת כו'.

ובזה יובן ענין השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק דהיינו שיכבוש את היצה"ר ולאכפי' אותו, וכדי שיהי' לה כח זה לכבוש היצה"ר שהרי שורש היצה"ר הוא למעלה מיצ"ט, לזה א' שמשביעים אותו דהיינו שנותנים לה כח למעלה וממשיכים לה מבחי' המקיף של הנשמה ששם בבחי' המקיף שהוא שרש דשרש שם היצ"ט למעלה יותר ועי"ז יכולה לכבוש את היצה"ר ולאכפיא אותו אל הקדושה כו', וזהו ענין השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק דהיינו שממשיכים לה מבחי' המקיף כו'.

ומפירש אח"כ הפסוק ומה היא השבועה כי לי תכרע כל ברך, דהיינו שסוף כל סוף יהיו הכל במלי' לאלקות ויתבער הרע לגמרי כמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', וכ"ש נש"י, וכיון שסוף סוף יהי' כך שיהיו הכל בבחי' ביטול אצלו ממילא בנקל לקיים השבועה מה שמשביעין אותו תהי צדיק כיון שסוף סוף יהי' בבחי' צדיק וכמ"ש ועמד כולם צדיקים ממילא בנקל לקיים את השבועה. וזהו כמו ואהבת שהוא ענין ציווי וגם הבטחה, והיינו שהוא הבטחה שלבסוף יהי' בבחי' ואהבת שבכולם יהי' אהבה לה' וממילא יכול להיות ציווי ע"ז גם עתה ואהבת, כיון שלבסוף יהי' בבחי' ואהבת ממילא יוכל לקיים גם עתה שיהי' לו אהבה לאלקי', וזהו ג"כ אנכי ולא יהי' לך שלא יהי' לך הוא ציווי וגם הבטחה. וזהו יתורין הקושיא למה מקדים כי לי תכרע כל ברך קודם תשבע כל לשון שהרי יום הלידה קודם יום המיתה, והיינו לפי שע"י כי לי תכרע כל ברך שיהי' לבסוף, עי"ז הוא בנקל לקיים את השבועה כו'.

אך עדיין אינו מובן הקושיא ראשונה מאי מהני השבועה שמשביעים את הנשמה למעלה שהרי מצד עצמה אינה יכולה לבא כלל לחטא ועון רק כשהיא מתלבשת בגוף או ע"י נה"ב יכולה לבוא לחטא ועון ח"ו, וא"כ מאי מהני השבועה מה שמשביעין אותו למעלה. הענין הוא דכמו שנת"ל פי' ובשמו תשבע היינו להמשיך בבחי' שמו שהוא מל' מבחי' שבעה דרגין עילאין שהוא בחי' יחיד חי העולמים מלך, כך בנשמה הפי' של השבועה היינו להמשיך לה כח מלמעלה כדי שתהא יכולה לכבוש את היצה"ר, דהנה בנשמה יש שני בחי' דהיינו מה שמתלבשת בגוף שהוא רק הארת הנשמה, אבל שורש הנשמה נשארה למעלה ונק' מול של הנשמה וכמשור"ל אע"ג דאיהו לא חזי מולי' חזי, והנה המול של הנשמה שרשו גבוה מאד נעלה, וכמשארז"ל אין מול לישראל היינו שהאין שהוא בחי' והחכ' מאין תמצא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

וידבר ה' אל משה ואהרן לאמר, ש"פ חוקת, תרד"ע

הול"ל פר"א היא טהרתו, ומהו אומרו נתכרכמו פניו של משה משמע שחשיב שאין לזה תיקון וטהרה כלל דמהיכא תיתי לחשוב כן, ואח"כ כשהגיע לפ' פר"א א"ל זו טהרתו כו'. ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל בענין תהו ותיקון דמדות דתהו היו בבחי' ענפין מתפרדין והפירוד הי' בב' ענינים שלא נתנו מקום זל"ז ולא היו משפיעים ומקבלים זמ"ז כו', ונת' דזה שלא נתנו מקום זל"ז הי' מצד האור כו', דמצד האור הי' השפעה גם בתהו רק מצד תוקף הישות והמציאות לא נתן מקום לספי' אחרת רק אלא אמלך ולא זולתו כו', ומה שלא היו משפיעים ומקבלים זמ"ז הי"ז מצד הכלים דהשפעה באופן כזה שע"ז מקבלים מן המקבלים הוא בהשפעה שמבחי' הכלים כו', ובכלים דתהו לא הי' בהם השפעה כלל כו', ובתיקון נתתקן ב' הענינים תיקון האור להיות בבחי' מיעוט וחלישות שהוא בחי' הביטול ליתן מקום לספי' האחרת כו', וגם תיקון הכלים להיות משפיעים ומקבלים זמ"ז שזהו תכלית השלימות כו'.

וידבר ה' אל משה ואהרן לאמר זאת חוקת התורה אשר צוה ה' ויקחו אליך כו', וצ"ל מהו אומרו אשר צוה ה' הלא כבר נא' וידבר ה' והול"ל ויקחו אליך מהו עוד אשר צוה ה' כו'. גם צ"ל כללות ענין פרה אדומה שנא' ע"ז זאת חקת התורה דחוקה היא שלמעלה מטו"ד, וכמו שאמר שלמה ע"ז אמרתי אחכמה והיא רחוקה כו', והלא התורה היא עפ"י הטעם שזהו כל ענין התורה בחי' חכ' וטעם כו', ואיך נא' בתורה מצוה שהיא למעלה מהטעם כו', ובתורה גופא אומר ע"ז זאת חקת התורה שהיא למעלה מהטעם, ואיך הוא שניהם שהיא למע' מהטעם ומ"מ נאמרה בתורה כו'. ובמד"ר אי' אר"י דסכנין בש"ר לוי כל דבר ודבר שהי' הקב"ה אומר למשה הי' אומר טומאתו וטהרתו כיון שהגיע לפ' אמר אל הכהנים לנפש לא יטמא כו' אמר משה רבש"ע אם נטמא זה במה תהי' טהרתו לא השיבו, באותה שעה נתכרכמו פניו של משה, כיון שהגיע לפ' פרה אדומה א"ל הקב"ה זו היא טהרתו, וצ"ל מפני מה לא השיבו דלכא'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

הוי' יחתו מריבו - יום ב' דראש השנה, תרפ"ט

העיקר יהי' זה לעתיד, דהלא גילוי שם הוי' דלעילא הוא לעתיד, דלעתיד דוקא יאמרו ליצחק כי אתה אבינו דיצחק ח"פ הוי', לפי שלעתיד יהי' הגילוי דשם הוי' דלעילא שהוא שם הוי' הח', וזהו שארז"ל (ערכין י"ג ע"ב) כנור של מקדש של שבעת נימין הי' שנא' שובע שמחות את פניך כו' ושל ימות המשיח שמונה, דהנה כנור הוא כ"ז נר, כ"ז הוא מספר שם הוי' ונר הוא הגילוי, והכנור דמקדש של ז' נימין שהוא הגילוי דז"פ הוי' גימ' יעקב, ולכן אמר יש הוי' במקום הזה, דבמקום המקדש הי' הגילוי דשם הוי', דבהתהוות העולמות כתיב בראשית ברא אלקים, אלקים בגימ' המבוע דהכח אלקי הוא מוסתר ונעלם והיש מסתיר ומעלים על דבר הוי' המהווה

ב) אך הענין הוא, דהנה הוי' יחתו מריבו הוא שם הוי' דלעילא שהוא שם הוי' הח', דמ"ש הוי' איש מלחמה וכן מלחמה להוי' כו' הוא שם הוי' דלתתא שהוא שם הוי' דז"א, ולכן כתיב בו הל' איש שהוא בבחי' ז"א, ושם שייך ענין המלחמה מה שישנם מריבים נגד הוי' שהו"ע גילוי אור, אבל בשם הוי' דלעילא שם אינו שייך ענין המלחמה כלל, אלא אדרבא משם נמשך להכרית את האויב וכמ"ש כל אויבך ויכרתוך, דכתיב שהוא למע' מהשתל' הוא אותי' כרת שמכרית ומאבד כל אויב ה', וזהו ה' יחתו מריבו שהוא שם הוי' הח' שם הוי' דלעילא אשר משם הוא שנמשך להיות יחתו מריבו, ולפ"ז צ"ל דזה מה שהוי' יחתו מריבו הנה

דשם הוי' דלתתא שהוא שם הוי' הו', וכנור של ימוחמ"ש של שמונה נימין שהוא הגילוי דשם הוי' דלעילא שהוא השם הוי' הח', וזהו ה' יחתו מריביו ל' עתיד, שעיקר הגילוי יהי' לעתיד שאז יאיר הגילוי דשם הוי' דלעילא.

קיצור. יקשה א) שייכות וקשרי הענינים בהוי' יחתו, ויתן עז וירם קרן משיחו, ב) מריבו יחיד ומריבו רבים, ג) מריבו ל' פועל יוצא, ד) יחתו וכו' ל' עתיד וזהו, ה) גבי שם הוי' נא' ל' מלחמה איך הוא דמשם יהי' יחתו מריביו, ויבאר דהוי' יחתו הוא שם הוי' דלעילא, דבבמהק"ד הגם דלית דין אתר הדיוט מ"מ הכנור של מקדש ז' נימין ומשם הוא יחתו מריביו וזהו ל' עתיד דאו יהי' עיקר הגילוי.

אותו ומקיימו, אבל במקום המקדש האיר הגילוי דש' הוי', וזהו שא' מה נורא המקום הזה ותרגם לית דין אתר הדיוט, דהעולם בכלל נק' אתר הדיוט שנברא בע"מ שנק' מלן דהדיוטא לגבי ית', אבל מקום המקדש לית דין אתר הדיוט לפי ששם האיר הגילוי דשם הוי' והיש הי' כתיקונו ולכן לא הסתיר על האור האלקי, וזהו"ע הנסים שהיו במקדש שהו"ע גילוי למע' מהטבע בטבע שהוא כפי האמת דטבע הוא ג"כ אלקי' ולכן הרי כל עניני המקדש היו בהתגבלה דומן ומקום דהקרבות שחיטתן בצפון כו' ומספר הכלים בדיוק דוקא וכן מקום הקדש קדשים הוא מוגבל ומ"מ מקום הארון אינו מן המדה, עומדים צפופים ומשתחיים רוחים, וכ"ז הוא הגילוי

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

י"ב תמוז, ה'תש"ז

הנה בליל ששי אחרי לימוד חסידות באולם המנין הקטן, דיבר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הרבה ובכה רבות.

לא הבנתי אז מה שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר, אלא שהמילים המעטות "הרחמנות הגדולה שעל הנשמה" ששמעתי מפיו והבכי הפנימי שליווה אמירה זו, חדרו בי כל כך עמוק, שבישבי על ספסל ליד דלת החדר השני – פרצתי בבכי.

למחרת, ביום ששי, התפללתי – בהתאם למצבי אז – בהתעוררות רבה ואמרת תהלים. גם המשחק ששחקתי באותו יום ששי לא היה בתענוג הרגיל ובלי רתיחה.

בסעודת ליל שבת, דיבר שוב הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עם המסובים החסידים ר' הענדל ור' אבא מצ'אשניק, אבל לא הבנתי שום דבר. החסיד ר' חנוך הענדל אומר לי: השומע אתה מה שאביך אומר? וכשאמרתי לו שאמנם אני שומע אבל אינני מבין, ענה לי: יש לשמוע ולזכור מה ששומעים וכשתבגר תבין מה שאתה שומע כעת.

ר' חנוך הענדל מספר בשם זקני החסידים, שבשנותיהם המבוגרות הרגישו את ההבנה וההעמקה במה ששמעו בשנות ילדותם.

יא. אני – מספר ר' חנוך הענדל – בן "ישוב", גדלתי וחייתי שנים רבות בין יהודי הכפר והפונדק. מעטים מהם היו בגדר של למדנים. ברובם היו יהודים פשוטים, אבל חדורים צוף חסידי.

בסביבה שלנו – אומר ר' חנוך הענדל – גדלו כל

ט. (אחד מהמסובים אמר לחיים, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

בשנות ילדותי שמעתי את זקני החסידים ר' אבא ור' חנוך הענדל אומרים "לחיים עם כל הפירושים".

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר אז: זהו ברכת לחיים שאומרים חסידים, אך הוד כ"ק אאמו"ר – אאזמו"ר מהר"ש – היה אומר "לחיים", זהו חיים עצמיים שלמעלה מכל הפירושים. ההבדל בין שני הנוסחאות – מובן לבעלי עבודה בתפילה, מתוך הכנה טובה לפני התפלה.

כל בני ישראל שיהיו בריאים יחד עם בני ביתם ושיהיה להם שמח על הלב.

אך, משמעותה של שמחה אמיתית – יודעים חסידים, והם יש להם שכל – העבודה האמיתית, לנצל את השמחה להמשכת החיות הפנימית של השכל גם באומר התהלים וברוכל הכפר והשוק.

י. יקרה לי מאד כל אימרה שזכיתי לשמוע מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק. ישנם ענינים שונים שזיכני בהם כדי למסור אותם לאנ"ש ולתלמידי תומכי תמימים, שישמשו להם כמורה דרך בדרכי העבודה ובדרכי ההנהגה בדרכי החסידות.

זכרונותיו של מחונן חסידי, לא זו בלבד שהן גדושות בעושר החסידי הפנימי, הן גם מביאות את העבר העשיר להווה מאיר וערב.

פעם אחת כשלמדתי עדיין אצל מורי החסיד ר' ניסן⁸,

(8) ראה ספר השיחות קץ ה'ש"ת עמוד 29.

מאיר בלב בזכרון של אריכות ימים חי.
יג. ברצוני לשוות לי ולכם עונג פנימי רוחני ולמסור
לכם מה שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הסביר אז את הפרק
"למנצח בנגינות" שאומרים לפני "ברוך שאמר".

אך, כדי שאוכל למסור לכם זאת, מן ההכרח שתהיה
הכשרה-הקדמה מסויימת בכללות הענין של סולם
התפלה.

ובתחילה צריכים להסביר, בקצרה על כל פנים, מה
משמעות ה"סולם" שהראו מלמעלה⁹ ליעקב אבינו
בחלום.

חסידות חב"ד דורשת חכמה עמוקה בהשגת אלקות,
וככל חכמה עמוקה, צריכים בראש ובראשונה להאמין
במה שלומדים, ולאחר מכן מבינים בהנחה חסידית
מסויימת.

יד. את הסולם ראה יעקב אבינו, אחרי הברכות
שבירכו אביו יצחק אבינו, בברחו מכעס הלב של אחיו
עשו, על שיעקב אבינו לפי דרישת אמו רבקה אמנו, לקח
את הברכות שיצחק חשב לברך בהן את בנו עשו.

בחסידות¹⁰ מוסבר הענין של הברכות שהיה בדעתו
של יצחק אבינו לברך את בנו עשו, ועל ידי עצת ועבודת
רבקה הגיעו הברכות ליעקב – שאברהם אבינו הוא
מדריגת ספירת החסד של עולם האצילות, יצחק אבינו –
מדריגת הגבורה של אצילות, ויעקב אבינו – מדריגת
תפארת של אצילות.

המדריגות של עולם התהו, הן למעלה ממדריגות
האור של עולם התיקון. ההבדל הכללי¹¹ בין האורות של
שני העולמות תהו ותיקון: בעולם התהו – אורות מרובים
וכלים מועטים, ובעולם התיקון – כלים מרובים ואורות
מועטים.

ההבדל העמוק הוא, שאורות התהו הם ענפים
מתפרדים. כל עשר הספירות שבתהו הרי כל ספירה היא
אור תקין ואין לה שום שייכות לספירה האחרת. ואילו
הספירות של תיקון הן אורות מועטים וכלים מרובים, כל
ספירה נותנת מקום לספירה האחרת, גם לספירה
ההפכית: חסד של אצילות נותן מקום לגבורה של
אצילות, ותפארת של אצילות מייחדת חסד וגבורה.

היהודים הפשוטים אצל הורים ומלמדים חסידים,
ויהודים פשוטים אלה הבינו וחשו בעונג של החינוך
החסידים בהתאם לרגשותיהם והבנתם תוך הסברים מחיי
העבודה הרגילים שלהם.

יהודי הכפר היו אומרים: שני סוגים בחציר, חציר
זרוע וחציר של עשב הגדל מעצמו ואין צורך לזרוע אותו.
שני הסוגים צומחים מהקרקע, ושניהם הם מאכל
בהמה. ההבדל ניכר בכמות ובשמנונית החלב שהבהמה
מניבה.

המחונכים החסידיים, היהודים הפשוטים,
הפונדקאים, אנשי הכפר, בעלי המלאכות וסוחריו השוק,
מביאים עונג מסויים בטעם הרוחני של עם ישראל.

יב. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק למד אתי פעמיים את
פירוש המלות של תפילות החול, שבת ויו"ט. הגדה של
פסח ולקוטי תפלות של ראש השנה ויום כיפור. הפעם
הראשונה בשנות הילדות והפעם השניה אחרי הבר-מצוה
שלי ביי"ב תמוז תרנ"ג.

כשהחל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ללמוד אתי בפעם
הראשונה פירוש המלות, אמר: להתפלל ולא לדעת מה
שמתפללים – אין בכך שום ענין. ולמד אתי את יסודות
פירוש התפלה.

כשלמד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אתי בפעם השניה
את פירוש המלות החסידים, אינני מתכוון לפירוש המלות
הנדפס והכתוב – בדרושי דא"ח – כי אם פירוש המלות
החסידים, החל מ"מודה אני", פירש כל פסוק על דרך
החסידות, בציינו את מסקנת הפועל והבכח. לכל ענין
היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מספר סיפורים שונים,
מהם הרוב – תורות שקיבל הוד כ"ק רבנו הזקן ממורנו
הבעל שם טוב ומורנו הרב המגיד ממזריטש ולפעמים גם
ביאורים מהוד כ"ק רבנו הזקן והוד כ"ק אבותינו רבותינו
הקדושים.

אחרי חג השבועות תרנ"ה נסעו הוריי לנאות דשא
באליווקא, ובלימוד פירוש המלות הגענו ל"לשם יחוד"
שלפני "ברוך שאמר".

מלמד כזה ואופן לימוד כזה נחקקים בראש, וזה

(11) ראה תורה אור, ביאור למאמר מים רבים, תורת חיים, מאמר
בראשית (השני) דרך מצותיך, מאמר לרוקע תקס"ב, ועוד.

(9) ראה זח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב.
(10) ראה המאמרים "יתן לך" בתורה אור, תורת חיים, אור התורה,
ספר המאמרים (ה'ש"ת"ש"ב).

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

כה.

דודי הגאון הר' זעמיל הי' יליד סטוצק, מושב יהודים בכפר כעשרה פרסאות ממינסק, עד שנת הי"ג למד בכפר, ואח"כ נסע לישיבה במינסק, ולמד שם בהתמדה גדולה ובשקידה עצומה כחמש שנים, עד אשר נתקבל לישיבתו של הראב"ד הגאון ר"י – בעל סדר הדורות. –

בישיבת הראב"ד הגאון הר"י היו שלש מערכות, ועל כל מערכה ומערכה הי' ריש מתיבתא מיוחד, על מערכה ראשונה הי' הגאון ר' בצלאל כהנא רבה, על מערכה שני, הגאון ר' פסח אורי' חסידא, ועל המערכה השלישית הר"מ הגאון ר' שלום יהודא העילוי מסמילא.

ופעם אחת בשבוע הי' הראב"ד הגאון הר"י אומר פלפול חריף מעוטר בבקאות מבהילה לפני כל מערכה ומערכה ביחוד, ולעת אמירת הפלפול של הראב"ד היו באים בחירי גאוני מינסק מהמצויינים שבדור.

אחר בחינה רבה – מספר ליי דודי הגאון הר"ז – נתקבלתי למערכה שני' להר"מ הגאון הרפ"א חסידא, שהי' חריף ובקי ולמדתי בשקידה גדולה.

הנהגותיו של הר"מ הגאון הרפ"א חסידא עצמו מספר, מעולם לא שח בקול רם במילי דעלמא, וכשהי' מדבר עם איש לא הי' מביט, ולא הי' רואה חוץ מד' אמותיו, הי' מרבה בתענית והי' זהיר גם באכילת בצלים מפני חשש תולעים, והי' רגיל לאמר הוידוי דעל חטא ג' פעמים בכל יום, ואמירת הסליחות והתיקון דיום כיפור קטן שלו, הי' פולח את הלב.

שנה תמימה עשיתי בהמערכה של הר"מ הגאון הרפ"א חסידא, בשקידה גדולה, ובעזר השי"ת רכשתי לי ידיעה גדולה בהשני סדרים דנשים ונזיקין, וגם חידשתי חדושי תורה שהר"מ הגאון הרפ"א חסידא נהנה בהם, גם פעם עלה בידי לתרץ אחת הקושיות שהקשה הראב"ד הר"י בפלפולו בסוגיא נדבה דנזירות בפרק קמא דנדרים.

באחד הימים נקראתי אל הר"מ הגאון הרפ"א חסידא, ומכיון שהרגיש בבואי שאל מי נכנס – כי כן הי' מנהגו כל הימים מבלי הביט חוץ מד' אמותיו ומבלי הסתכל בפני איש, וע"כ כשהי' מרגיש אשר מי שהוא נכנס לחדרו הי' שואל מי נכנס – והשבתי נכנס הבחור זעמיל מסטוצק.

ברוך הבא – אומר הר"מ הגאון הרפ"א חסידא – תלמיד ותיק ובעל מחדש טוב. כשקרבותי אליו מצאתיו כפוף, יושב ומעיין בספר שערי תשובה לרבינו יונה, ומעיניו נזולים דמעות, ואפחד.

להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

(1) כ"ז דברי הרה"ג הרי"א בסיפורו לכ"ק אאזמו"ר מרה"ק מוהר"ש.

(*) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הוגנו נותנים רק ח"י פרקים ממנו ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו

בני יקירי תלמידי חביבי – אומר לי הגאון הר"מ חסידא, בקול בוכים ותחנון – ידעתי בני ידעתי כי חטאי הוא, ואנכי הוא האשם בהחטא הנורא – ויבכה בקול – ובהקללה ח"ו וח"ו אשר הבאתי עליך, אמנם גם אני – אומר בדמעות שליש – לא במרד ולא במעל עשיתי זאת, כי אם בשגגה, אשר לא ידעתי כי אתה תלמידי חביבי, כבר הזקנת יותר על שמונה עשרה שנה, ועברת על מחז"ל בן י"ח לחופה.

כשראיתי גודל צערו של מורי ורבי הר"מ הגאון, אמרתי אמת הדבר, בן תשע-עשרה אנכי היום, אבל נפשי חשקה בתורה. מורי ורבי הר"מ הגאון לא אבה לשמוע, ויצו עלי לנסוע הביתה להורי, ויתן מכתב על ידי, אשר בו יהללני ומגיד שבחי בידיעת בתורה.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

וכה עברו כמה וכמה שנים לא ידע מחסור, וכה תקותי כי עוד יבוא בקרוב אי"ה המועד המאושר למו, ועלה יעלה ויפרח כשושנה, לשמחת אוהביו נצח.

ובעת ההוא מצבו לא בטוב כ"כ, בהיותו עוסק בגחלי, והמסחר הוא לא גדל אצלו, מובן כי הפרנסה אינה לפי"ע הדרוש למו, אשר ע"כ נפשי אשא בשאלתי ובגודל בקשתי אל רוס כבודם הנעלה, כי עשה יעשו חסד את ידידי עוז הנכבד הנצב לפניהם, ומגיש להם זה, וכי העיקר הוא ליתן לו איזה התעסקות נכונה במסחרם הנכבד - כה ירבה ה' גבולם, והברכה יהי ראש מסחרם - והגדול, ולפ"ד ראוי שימסרו למו ההתעסקות במכירת הסחורה שלהם, בפלך יעקאטערינ', טאברי, חערסאן, פאלטאוע. ותקותי חזקה להאל הטוב כי יתנו לחן ולחסד בעיני כל רואיו, ויקנו הסחורה במלא כסף, וקיים יקיים הכל כדרוש, כי ת"ל נהל עסקי' שלו גדולי ביותר, ונחשב מבעלי האמנה הגדולי, ומזוג רך וטוב כדרוש ליהודי בעל מדוי טובות כמוהו.

והדבר ודאי אצלי כי לכן הביאהו האל למצב זה, רק למען לזכות את מטיבי החסד, באבן יקרה רבת הערך, כמו זה. דלהיות ידוע דזהו חלק הבעלי עסקי' אשר הנח[ן]לם האל הטוב, להיותם בעלי הרגש להרגיש את זולתם, להיות לעזר למו בעת דחקו, לא בעזר זמני חלילה, כ"א בעזר הנק' בחוק הנברא"י בשם נצחי, וזה חפץ האל בהם, ולהם בחר דרך צדקה זו, אשר יוכלו להחיות משפחות ישראל, ובפרט אנשי' כאלו, יקרי הערך, רכי המזג, והבעלי עסקי' להם מסר החונן לאדם דעת ישרה, הרגש זה, וזה דבר עבודתם ביומא דשוקא, הוא העוה"ז השפל באמת מצ"ע והרם מצד עובדיו.

ב"ה, יום ג' ד' מרחשוון תרס"ג.

כבוד ידידי עוז הגבירים הנכבדים,
ווי"ח מרוממים, יראי אלקים, אוהבי
צדקה, שומרי מצוה, ה"ה מו"ה מיכאל
שי' ומו"ה חיים שי', למשפחת
מאנעסזאן, מאסקוא איש איש מהם
כמשאלות לבבו יברכהו האל
אחדשה"ט! ת"ל בעד החוה"ש כה לחי.

הפעם אבוא עד מקום משכנם, להליץ טוב, ולהגיד לאדם ישרו, האיש המשיט לכבודם מכתבי דנא, הוא הוא אחד מידידי הנאמנים, אשר נפשם ורוחם אדע, קשור הוא בעבותות אהבה אלי, כדרוש וכיאות לאנשי' בעלי הרגש, ומובן מזה היטב אופן התקשרותו לכ"ק אאמו"ר שליט"א, ואיך כי מכיר אותו בכל פרטיו ועניניו.

תולדו ידידי עוז הנכבד ומרומם ר' מנחם מענדל שי' יפה, אביו הוא איש מחסידי רייסין, עד שנים אחדים מהעבר ה' גביר נכבד, חשוב בעיני כל, אוהב לבריות, עושה צדקה וחסד בממונו וגופו, ולבד מעלתו בהון ועושר מכובד הנהו מצד גודל יחסו, ובעצמו איש סוחר, מפורסם במעשיו הטובים, ראשון לכל מעשה צדקה ברוח ובפועל. ובהיותו במצב זה נולד לו בנו הנכבד הני"ל שי', מובן כי לא קמץ אביו שי' כלל בהנוגע לטובת בנו שי' (א) כי מצב החומרי הרשהו, (ב) בהיותו איש אוהב את התו' והחכ', (ג) להיותו בן יחיד, ולא חסר מאומה בבית אביו שי'. וכן ישב ולמד ועסק בחכ' ותו' ה' מתוך הרחבה וענג, עד הגיעו לשנות החתונה, ואביו שי' עשה עבורו שידוך טוב, לא הביט על החומרי כלל, כ"א לקושרו אל בית איש חסיד.

לעיל, וכי תקותו חזקה, כי לרגלי טוב לבבם ורכות מזגם, ונדיבות רוחם, בודאי יעשו זאת, ומשמאי מיהב יהבו לרומע"ל שפעת חיים וברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלאו משאלו לבבם לטובה, בגלל מעשה הצדקה הנעלה והמרוממה הלזו, ועלה יעלו בעילוי אחר עילוי.

במרוצת דבריו בקשני לפרוש בשלום כבודי, ובשלו כל בני משפחתם הכבודה יחיו, בשמו, ומקוה בקרוב לראות הטבת מצב ידידנו שי' על ידם.

בלב מלא תקוה כי יתעוררו בחדס אמיתי, וה' בעזרם, הנני מברכם כי יקבלו החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוות נפשם ונפש ידידם עוז רע כאח, דו"ש באה"ר מקרב ולב עמוק, מכבדם כרום ערכם מאד נעלה.

המשך ביאור למס' הוריות ליום רביעי עמ' ב

ועתה אחים יקרים, אחיי וידידי - אתם הסליחה כי כן אקראם, באשר כן ארגישם מצד טיב לבבם ואהבתם העצמי, בסוד רעך ורע אביך - דעו נא דעו כי האל המטיב את ברואיו, וחפץ בצדקם, הקרה לפניכם ענין נעלה כזה, אשר לרגלי עשיית הטוב והחסד הלזה - היינו כמבואר לעיל, או בחילוף המקומות, כאשר טוב להם בהמסחר - יברכם האל הטוב, וישפיע לרום כבודם הנעלה שפע ברכה והצלחה, ומלאכי החוה"ש, המנוחה והאושר, יעמדו לימינם לשרתם בכל עת, וברכת ה' יאיר לפניהם בכל אשר יפנו.

יסוד מכתבי דנא הוא פקודת כ"ק אאמ"ר שליט"א אשר ציוני לכתוב ולבקש את רוס מעלי כי יעשו נא כמ"ש

לחייב מיעוט ציבור שלא בהוראה, לאו מכלל המיעוט בהוראה
קיימא ליה דמיתבינו בהוראה - האם אין זה משום שודאי לברייתא
שמייעוט ציבור בהוראה חייב קרבן יחיד, ולכן יותר פשוט
לברייתא החיוב של מיעוט הציבור [שלא בהוראה] מהחיוב של
רוב ציבור, ומה שנצרך ריבוי מיוחד הוא לרוב הציבור [שלא
בהוראה]. שאלו לשיטת רב פפא שהברייתא סוברת שיחיד
שעשה בהוראת בית דין פטור, קשה, ונחיד ברישא על מיעוטא
דמיתבי בשיטת מעשה, ולכפוף נחיד על רובא לחיובא בשיטת
מעשה - שהיה לברייתא לחור אחר דרשה לחיוב מיעוט ציבור
בשגגת מעשה, ורק אחר כך לבקש דרשה נוספת לחייב את רוב
הציבור בשגגת מעשה, אלא לאו מדלא מחדר על מיעוט דמיתבי
בשיטת מעשה ובסוף מחדר על רובא לחיובא בשיטת מעשה - אלא
מכך שלא דרשה הברייתא באופן זה, שלא דרשה מתחילה לחייב
מיעוט ציבור בשגגת מעשה ואחר כך לחייב רוב ציבור בשגגת
מעשה, ודאי ששם מנה - מוכח מכך שודאי לברייתא שמייעוט
ציבור בהוראה חייבין הן בשגגה ושעירה - חטאת יחיד, ולכן פשוט
לברייתא ששלא בהוראה בשיטת מעשה חייבין הם חטאת יחיד כמו
כן, ואם כן, מוכח מהברייתא שיחיד העושה בהוראת בית דין חייב.
לעיל אמר רב יהודה בשם שמואל, שלדעת רבי יהודה יחיד
התולה בבית דין פטור, ולדעת חכמים הוא חייב, והביאה הגמרא
שתי ברייתות, אחת מהן סוברת שיחיד פטור באופן זה והשניה
סוברת שהוא חייב. הגמרא מבררת מנין לנו שהברייתות הללו
אכן נשנו על ידי רבי יהודה וחכמים.
מכרי דתנאיהו כחמי הני - הרי שתי הברייתות נשנו באופן סתמי,
ולא נזכר מיהו התנא ששנה כל אחת מהן, ואם כן ממה דקיימא
- מנין לנו שהברייתא הראשונה היא אכן דעת רבי יהודה,
ובברייתא - והברייתא האחרונה היא רבנן, אימא איפכא - אולי
נאמר להיפך, שהראשונה [הפוסרת יחיד התולה בבית דין] היא
דעת חכמים והשניה [המחייבתו] היא דעת רבי יהודה, ואם כן
משנתנו הפוסרת יחיד זה היא כדעת חכמים.
מתרצת הגמרא: הרי הברייתא הראשונה דורשת מהפסוק 'ואם
נפש אחת' וגו' שלשה מיעוטים, ומאן שמיטת ליה דדריש מיעוטי כי
הא' ויונא - איזה תנא מצינו שדורש מיעוטים באופן זה, רבי יהודה
היא, דתנא, רבי יהודה אומר,

קרבן יחיד, ואם כן מלמדת הברייתא שאף רוב הציבור שעשו
בהוראה חייבים קרבן יחיד, אף שבית דין מביאים פר. מקשה
הגמרא: והא' אי אפשר לומר כן, משום שכי בתיב 'מעם
הארץ', בשיטת מעשה הוא דכתיב - שהרי הפסוק 'מעם הארץ'
נאמר בפרשת חטאת יחיד, העוסקת ביחיד שחטא שלא בהוראת
בית דין, ואין ללמוד ממנו כלל שאף בהוראה יתחייבו רוב הציבור
קרבן חטאת יחיד.
מבאר הגמרא: אלא לאו הכי קאמר - האם אין כוונת הברייתא
לומר כך, מיעוט קהל שחטאו בשיטת מעשה [שלא בהוראה], פשוט
הוא שחייבין קרבן יחיד, משום שאין בית דין מביאין על ידיהן פר
בהוראה - משום שבאופן שחטאו על פי הוראת בית דין, אין
מביאים בית דין פר [שהרי אינם רוב ציבור], ומדברי הברייתא
הללו מוכח שסוברת הברייתא הא' הן חייבין - שמייעוט הציבור
שעשו על פי הוראת בית דין אכן חייבים קרבן חטאת [ומכאן
שהיה פשוט לברייתא שאף כששגגו מיעוט הציבור שלא בהוראה
יהיו חייבים קרבן], כלומר שדעת הברייתא היא שיחיד התולה
בבית דין חייב. וביאור המשך דברי הברייתא הוא, יכול היית
לפרש שרוב ציבור שעשו בשיטת מעשה [בלא הוראה], לא יחיה
דינא כמיעוט, אלא יהו פטורין, שהרי בית דין מביאין עליהם פר
[בהוראה] - שהרי באופן שחטאו בהוראת בית דין, בית דין
מביאים פר והציבור פטורים, ואם כן אולי נאמר שרוב הציבור
פטורים אף כשחטאו שלא בהוראה, תלמוד לומר - מלמדנו
הכתוב באומרו 'מעם הארץ', לרבות שאפילו רוב של ציבור
שחטא שלא בהוראה, חייב בקרבן יחיד.
רב פפא מקשה על ביאור זה בדברי הברייתא: אמר רב פפא, ממה
- מהדין מוכח מהברייתא שיחיד התולה בבית דין חייב, דלמא -
אולי כוונת הברייתא היא שאף שהדין באופן שעשו מיעוט
הציבור על פי הוראת בית דין הוא שלא הן [הציבור] ולא בית דין
חייבים, כלומר יחיד התולה בבית דין פטור, מכל מקום היתה הוה
אמינא לברייתא לפטור רוב ציבור שלא בהוראה, משום שבית דין
מביאים עליהם פר בהוראה.
מתרצת הגמרא: אי ה' - אם אכן זו דעת הברייתא, מאי איריא
דקמחדר על רובא לחיובא - מדוע דורשת הברייתא את הריבוי
[מעם הארץ] לחייב רוב ציבור שלא בהוראה, ופשוט לה יותר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אלול, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מו"ה דוד שי שו"ב

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ג אלול עם המצורף אליו, בו שואל דעתי אם מותר להתפלל בבית הכנסת שמשמשים שם במיקראפאן בשבת ויום טוב.

ולפלא גדול הספק בענין מבהיל כהאמור, שהרי שמוש במיקראפאן בשבת ויום טוב, הוא חילול ימי השבת ויום טוב ובפרהסיא, ונוסף על זה, גם ע"ד לכבוש את המלכה עמי בבית, ז.א. בבית תפלה לנוותן התורה ומצותי, אשר מצות שבת שקולה היא כנגד כל המצות, וכמרז"ל ירושלמי נדרים (ספ"ג).

וכיון שחילול שבת נעשה בשם כל חברי ביהכ"נ זה, שהרי הגבאים המחליטים בהאמור הם באי כחם, יש מקום ספק לכל עניני תפלה וקריאת התורה אשר בו, ולא רק בחלקם הנמסר ע"י המיקראפאן, אלא גם שלפניהם ושלאחריהם.

והנה כל הנ"ל הוא משורת הדין דהלכות שבת, באם לא הי' כלל בזה ענין דחילול השם, אבל בשים לב גם לנקודה זו, הרי חמור הדבר פי כמה וכמה, ולדעתי פשוט בתכלית, שאפילו בראש השנה ויום הכפורים יש להתפלל ביחידות, אבל ח"ו בבית הכנסת האמור.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

לקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,
הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה
לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות
ממכתב ח"י אלול, תשי"ח

מַנְצָחִים בַּמִּלְחָמָה

בַּכֶּנֶס מִיָּחֵד לִילָדִים וְהִילָדוֹת שֶׁחֲזָרוּ מִהַקְמָפִים, בְּקִיץ תשמ"ח, אָמַר הַרְבֵּי בְּשִׁיחָה:
 "יָדוּעַ פְּתָנָם כְּבוֹד קִדְשֵׁי אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן, שֶׁנִּמְסַר עַל־יְדֵי כְּבוֹד קִדְשֵׁי מוֹרֵי וְחַמֵּי אֲדָמוֹר נְשִׂיא דוֹרָנוּ
 (הַרִי"צ) שֶׁ"צָרִיף לַחַיּוֹת עִם הַזֶּמֶן", עִם פְּרִשֶׁת הַשְּׁבוּעָה. הֵינּוּ לְלִמּוּד מַמְנָה הוֹרָאָה בְּחַיִּים, בְּחַיֵּי הַיּוֹם
 יוֹם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד:

. עֵקֶר תַּפְקִידוֹ בְּחַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי הַצָּבָא הוּא "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אִיְבֶיךָ", לְהִלָּחֵם בְּאוֹיֵב,
 וּבְנִדּוֹן דִּידֵן (-וּבְעֲנִין שְׁלָנוּ) - לְהִלָּחֵם בִּיצֵר.

"כִּי תֵצֵא" - הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת שֶׁכָּאֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵכֶם, בְּתוֹךְ כָּלל יִשְׂרָאֵל, יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה אֶפְלוּ
 בְּתוֹר יָחִיד ("תֵּצֵא" לְשׁוֹן יָחִיד). הָרִי כָּבֹד בְּהַתְחַלֵּת הַמִּלְחָמָה הוּא נִמְצָא "עַל אוֹיְבֶיךָ". כְּלוּמָר, שֶׁכָּבֹד
 בִּיצִיאָה לַמִּלְחָמָה רוֹאִים בְּגִלּוֹי שֶׁאֵין זֶה מִלְחָמָה בֵּין שְׁנֵי כּוֹחוֹת שְׂוִים כִּף שֶׁל "אוֹיְבֶיךָ" שְׁלּוֹחִמִים
 בּוֹ יִשְׁנֵם כּוֹחוֹת שְׂוִים לְכוֹחוֹת הַיֵּלָד יְהוּדִי, כִּי זֶהוּ דֹבֵר שֶׁלֹּא יִתְכַּן, שֶׁהָרִי כָּל יֵלָד יְהוּדִי, וְכָל יְהוּדִי
 בְּכָלל, מֵתַחִיל אֶת הַיּוֹם בְּאֻמִּירַת הַמַּעֲלָה שֶׁל נִשְׁמָתוֹ "נִשְׁמָה שֶׁנִּתְּנָה בִּי טְהוֹרָה הִיא" וּלְפָנֶי זֶה
 "מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ... שֶׁהִחַזַּרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי" - וּמִמִּילָא מוֹכֵן שֶׁאֵין שׁוּם מְקוֹם לְהַשׁוֹת בֵּין הַכּוֹחוֹת
 וְהַאֲפָשְׁרוּיּוֹת שֶׁל אֱלוֹי שְׁעוֹמְדִים לְנִגְדּוֹ וּבֵין הַכּוֹחוֹת וְהַאֲפָשְׁרוּיּוֹת שֶׁלוֹ, לְאַחַר שֶׁהַיּוֹם בְּבִקְרָה קִבֵּל
 מִחֲדָשׁ נִשְׁמָה חֲדָשָׁה מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֶצְמוֹ.

זֹאת וְעוֹד כְּאֲשֶׁר יֵלָד יְהוּדִי מִמִּלָּא שְׁלִיחוֹתוֹ בְּאֶפֶן כֵּזֶה שֶׁהִיצִיאָה לַמִּלְחָמָה הִיא מֵתוֹךְ הַחֲלָטָה
 תְּקִיפָה שֶׁלֹּא לְשִׁמְעַ כָּלל לִיצֵר, אֲלֵא לְגַרְשׁוֹ לְגַמְרֵי מַחֲדָרוֹ, מִדִּירָתוֹ וּמִכָּל מְקוֹם שֶׁבּוֹ יֵשׁ לִיָּלָד
 שְׁלִיטָה ("בְּעַלְבִּיטִישְׁקִיט") אֲזִי מְבַטֵּחַ לוֹ, כְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב "וַנִּתְּנֶנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בִּידֶיךָ". שֶׁאֵין בִּיכָלְתוֹ
 לְפַעַל כָּלוּם וְאֵינָנו מֵתַעַרֵב לְהַבִּיעַ דְּעָה בְּמַעֲשָׂיו שֶׁל הַיֵּלָד הַיְּהוּדִי,

וְאֲדַרְבָּה - כְּאֲשֶׁר הַיֵּלָד רוֹאֶה דֹבֵר יָקָר וּמֵתוֹק אֲבֵל הַדֹּבֵר שֶׁיָּד לִיָּלָד אַחֵר, אֲזִי הַיֵּצֵר בְּעֶצְמוֹ יִזְהִיר
 אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לְגַעַת בְּדֹבֵר זֶה, אֲלֵא לְהַפֵּךְ - שֶׁכָּל יֵלָד יִסֵּעַ לִיָּלָד אַחֵר, וְכֵן מְבַגֵּר לְמַבְגֵּר, בְּדִרְכֵי נַעַם
 וּבְדִרְכֵי שְׁלוֹם, לְהַנּוֹת מִהַחֲפָצִים שֶׁבְּרִשׁוֹתוֹ כְּטוֹב בְּעִינָיו, כּוֹלֵל גַּם - לְסִיעַ לוֹ לְנַצֵּל אֶת חֲפָצָיו
 לְדְבָרִים טוֹבִים, כְּשֶׁם שֶׁבּוֹדֵאֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵכֶם נוֹהֵג לְגַבֵּי הָרֶכּוּשׁ שֶׁלוֹ - הַחֵל מִמִּצְוֹת הַצִּדְקָה.

. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהַקִּיּוֹם הוּא מֵתוֹךְ שְׂמִיחָה וְטוֹב לִבֵּב, שֶׁהָרִי נוֹסֵף עַל זֶה שֶׁכָּל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה צָרִיכִים
 לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה, לְשִׁנָּה שְׂמִיחָה מִיָּחֵדֶת מִזֶּה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתַּן אֶת הָאוֹיֵב "בִּידֶיךָ" וְ"מֵתֵהֶלֶךְ
 בְּקֶרֶב מַחֲנֶה" מִמֶּשׁ - בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה שֶׁל הַיֵּלָדִים וְהִילָדוֹת שֶׁל "צָבָאוֹת הַשָּׁם".

(משיחת י' אלול תשמ"ח. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת תצא

הורג כל השלשה – הממצא, המספר, והמאזין. אלא שזוהי רציחה בלבדשים רוחניים, שהיא קשה יותר מרציחה גשמית.

(לקוטי שיחות, כרך ה', עמ' 32)

שני כב וכייהיה באיש חטא משפטמות והומת ותלית אותו על-עץ: כ לא-תלין נבלתו על-העץ כיקבור תקברנו ביום תהוא כיקללת אלהים תלוי ולא תטמא את-אדמתך אשר יהיה אליה נתן לך נחלה: ס כב לא-תראה את-שור אחיך או את-שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחריך: ד ואם-לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל-תוד ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אותו והשבתו לו: ג וכן תעשה לחמור וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל-אבדת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם: ס ד לא-תראה את-חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם תקם תקים עמו: ס ה לא-יהיה כלי-נבל על-אשה ולא-ילבש גבר שמלת אשה כי תעבת יהיה אליה בל-עשה אלה: פ כי יקרא קוץ-פפור א לפניך בדרך בכל-עץ א או על-הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על-האפרחים או על-הביצים לא-תקח האם על-הפנים: ו שלח תשלח את-האם ואת-הבנים תקח-לך למען ייטב לך והארכת ימים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים מבאר בתנא (אגרת הקדש ס"ב), שמחשבת לשון-הרע חמורה יותר מדבור: "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם פתיב, ולא יעלה על לב לעולם, ואם תעלה יהדפנה

כא כיתצא למלחמה על-איביך ונתנו יהיה אליה בדרך ושבת שבו: י וראית בשביה אשת יפת-תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה: י והבאתה אל-תוד ביתך וגלחת את-ראשה ועשתה את-צפרניה: י והסירה את-שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את-אביה ואת-אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה וחתיה לך לאשה: י והיה אם-לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא-תמכרה בכסף לא-תתעמר בה תחת אשר עניתה: ס (לוי) טו כיתהיון לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו-לו בנים האהובה והשנואה והיה הכן הבכר לשניאה: טו והיה ביום הנחילו את-בניו את אשר-יהיה לו לא יוכל לבכר את-בן-האהובה על-פני בן-השנואה הבכר: י כו את-הבכר בן-השנואה יפיר לתת לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו כיהוא ראשית אנו לו משפט הבכרה: ס (ישאל) יח כיהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם: י ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל-זקני עירו ואל-שער מקמו: ד ואמרו אל-זקני עירו בנגו זה סורר ומורה איננו שמע בקולנו זולל וכבא: טא ורגמחו בל-אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל-ישראל ישמעו ויראו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זכור את אשר עשה ה' אליך למרים הפעל-שם-טוב היה לומד עם תלמידיו שעור גמרא. כשהגיעו למסכת ערכין (טו, ב) ולמדו את המאמר "לישנא תליתאי קטיל תליתאי", פרש הפעל-שם-טוב: לשון הרע

מלבו כהנך עָשָׂן, וּכְמוֹ מַחֲשַׁבֶּת עֲבוּדָה-זָרָה מִמֶּשֶׁ. כִּי גְדוּלָה לְשׁוֹן-הָרַע כִּנְגֵד עֲבוּדָה-זָרָה וְגִלּוֹי עֲרִיזוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְאִם בְּדַבּוּר כֶּף כּוֹי. וּכְכֹר נִדְוַע לְכָל חֲכַם-לֵב יִתְרוֹן הַקָּשֶׁר הַמַּחֲשָׁבָה עַל הַדַּבּוּר, הֵן לטוב וְהֵן למוֹטָב.

(היום יום, י"ג חשוון)

שְׁלִישִׁי ^ח כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לַגֹּגֶד וְלֹא-תֵשִׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: ^ט לֹא-תִזְרַע פֶּרֶם בְּרֶמֶץ פְּלִאִים פֶּן-תִּקְדָּשׁ הַמִּלֹּאֶה הַזֶּה אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַפֶּרֶם: ^ס לֹא-תַחַרֵּשׁ בְּשׁוּר-וּבַחֲמֹר יַחֲדוּ: ^א לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִי צִמֹּר וּפְשָׁתִים יַחֲדוּ: ^ב גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל-אַרְבַּע בְּנִפּוֹת בְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה-בָּהּ: ^ג כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ: ^ד וְשָׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים: ^ה וְלָקַח אָבִי כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הַנִּעְרָה וְהוֹצִיאוּ אֹתָהּ בְּתוּלִי כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הַנִּעְרָה אֶל-זִקְנִי הָעִיר הַשָּׁעֵרָה: ^ו וְאָמַר אָבִי כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הַנִּעְרָה אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וּשְׂנֵאָהּ: ^ז וְהִנֵּה-הוּא שָׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לְאִמֹּר לֹא-מִצָּאתִי לְבַתְּךָ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְתִי וּפִרְשׁוּ הַשִּׁמְלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: ^ח וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִיא אֶת-הָאִישׁ וְיִסְרוּ אוֹתוֹ: ^ט וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מָאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנִּעְרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ פְּלִימּוֹ: ^ס וְאִם-אִמַּת הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא-נִמְצָאוּ בְּתוּלִים כְּתִיב לִנְעָרָה: ^כ וְהוֹצִיאוּ אֹתָהּ כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הַנִּעְרָה אֶל-פֶּתַח בֵּית-אֲבִיהָ וּסְקִלוּהָ אֲנָשֵׁי עִירָה בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: ^כ כִּי-יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב | עִם-אִשָּׁה בְּעֶלְתָּ-בָּעַל וּמָתוּ גַם-שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם-הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה

וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ^כ כִּי יִהְיֶה כְּתִיב נֶעֱרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה: ^כ וְהוֹצֵאתָם אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר | הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ | אֶת-כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הַנִּעְרָה עַל-דָּבָר אֲשֶׁר לֹא-צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דָּבָר אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת-אִשָּׁתוֹ רָעָהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: ^ס וְאִם-בְּשָׂדֶה יִמָּצֵא הָאִישׁ אֶת-כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הַנִּעְרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְהַחֲזִיק-בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וּמָתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ: ^כ כְּתִיב וְלִנְעָרָה לֹא-תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין כְּתִיב לִנְעָרָה קְרִי לִנְעָרָה חֲמָא מוֹת כִּי בְּאִשׁוֹ יָקוּם אִישׁ עַל-רַעְיוֹ וְרָצְחוֹ נָפֵשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה: ^כ כִּי בְשָׂדֶה מִצָּאָה צִעֲקָה כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הַנִּעְרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: ^כ כִּי-יִמָּצֵא אִישׁ כְּתִיב נֶעֱרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרָשָׁה וּתְפָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה וּנִמְצָאוּ: ^כ וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאָבִי כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הַנִּעְרָה חֲמָשִׁים כֶּסֶף וְלֹא-תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא-יִוָּכַל שְׁלַחָהּ פְּלִימּוֹ: ^כ כִּי לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשָּׁתוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִּנְיָ אָבִיו: ^ס לֹא-יָבֹא פְּצוּעֵ-דַּפָּא וּכְרוֹת שְׁפָכָה בְּקַחַל יְהוָה: ^ג לֹא-יָבֹא מִמּוֹר בְּקַחַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא-יָבֹא לוֹ בְּקַחַל יְהוָה: ^ד לֹא-יָבֹא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בְּקַחַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא-יָבֹא לָהֶם בְּקַחַל יְהוָה עַד-עוֹלָם: ^ה עַל-דָּבָר אֲשֶׁר לֹא-קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלָּחִם וּבִפְנִים בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת-בָּלְעָם בֶּן-בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרָם גִּהְרִים לְקַלְלָךְ: ^ו וְלֹא-אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת אֶל-בָּלְעָם וַיַּחֲבֹד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת-הַקָּלָלָה לְבִרְכָּהּ כִּי אַהֲבָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ז לֹא-תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וּמִכְתָּם פְּלִימּוֹד לְעוֹלָם: ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~

זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים

אמרו רז"ל "לישנא תליתאי קטיל תליתאי" – המדבר, השומע והאדם שעליו מדברים. וקשה, מהי אשמתו של האדם שעליו דברו. ולש לומר, דהנה הדבור מוציא מן העולם, מחשבה, אל הגלוי. כל עוד לא מדברים על הרע שבאדם, הרי זה ב'העלם', והקב"ה מאריך אף ומחכה שישוב בתשובה. אף כשמדברים על כך והדבר מתגלה בעולם הדבור, עלול לצאת מזה קטרוג שיגרם נזק.

(לקוטי שיחות, כרך י, עמ' 29)

רביעי ה' לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כיגר היית בארצו: ב' בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל יהוה: ס' פיתצא מחנה על-איביך וגשמרת מפל דבר רע: י' פיהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה-לילה ויצא אל-מחוז למחנה לא יבא אל-תוך המחנה: י' והיה לפנות-ערב ירחץ במים וכבא השמש יבא אל-תוך המחנה: י' ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ: י' ויתר תהיה לך על-אונך והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבת וכפית את-צאתך: י' כי יהוה אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא-יראה בך ערות דבר ושב מאחריך: ס' לא-תסגיר עבד אל-אדניו אשר-ינצל אליך מעם אדניו: י' עמך ישב בקרבך במקום אשר-יבחר באחד שעריך בטוב לו לא תוננו: ס' לא-תהיה קדשה מבנות ישראל ולא-יהיה קדש מבני ישראל: י' לא-תביא אתנן זונה ומחיר פלב בית יהוה אלהיך לכל-גדר כי תועבת יהוה אלהיך גם-שניהם: ס' לא-תשיך לאחריך גשך פסך גשך אכל גשך כל-דבר אשר ישך: כ' לנכרי תשיך ולאחריך לא תשיך למען יברכך יהוה

אלהיך בכל משלח ידך על-הארץ אשר-אתה בא-שמה לרשתה: ס' כ-פיתדר גדר ליהוה אלהיך לא תאחר לשלמו כידרש ידרשנו יהוה אלהיך מעמך והיה בך חטא: כ' וכי תחדל לגדר לא-יהיה בך חטא: כ' מוצא שפתיו תשמר ועשית כאשר נדרת ליהוה אלהיך נדבה אשר דברת בפיו: ס'

~ נקודות משיחות קודש ~

זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים

שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שספר לי, אשר נכנס אליו אחד ליחידות' ושאל תקון על איזה ענינים, ובשעת מעשה תאר מצבו הרוחני באותיות מבהילות. ונענה כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר ידוע חמר הענין דלשון-הרע, שאסור לספר על חבורו וגם על עצמו. וד"ל.

(אגרות קודש, כרך ז, עמ' קכד)

חמישי כ' כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים בנפשך שבעך ואל-פלוך לא תתן: ס' כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת בידך וחרמש לא תניף על קמת רעך: ס' כד' א' פייקח איש אשה ובעלה וה' לא תמצא-חן בעיניו כי-מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר ברית' ונתן בידה ושלחה מביתו: כ' ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש-אחר: ג' ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר ברית' ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר-לקחה לו לאשה: ד' לא-יוכל בעלה הראשון אשר-שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הפמאה פיה תועבה הוא לפני יהוה ולא תחטא את-הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה: ס'

~ נקודות משיחות קודש ~

זכור את אשר עשה לך עמלק

שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ – מנוי מלך, מחיית עמלק ובגזן בית המקדש. הרי שמחית עמלק מביאה שלמות בבית המקדש. והנה, יש שני אופני נקודת בחבת

"זכר" - בציירי או בסגל. ויש לומר, שזכר בציירי, ב' נקודות, וזמנת על מחית עמלק שקדמה לשתי מקדשות, בית ראשון ובית שני. וזכר בסגל, שלש נקודות, וזמנת על מחית עמלק שקדמת לבית המקדש השלישי.

(ספר השיחות תשנ"ב, כרך א, עמ' 310)

שש^ה בייקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח: ולא יחבל רחים ורכב פינפוש הוא חבל: ס ביימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך: ס ה שומר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר צויתם תשמרו לעשות: ו זכור את אשר עשה יהוה אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים: ס ביי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבמו: י בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אליך את העבוט החוצה: י ואם איש עני הוא לא תשכב בעבמו: י השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש ושכב בשלממו וברכך ולך תהיה צדקה לפני יהוה אלהיך: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זכור את אשר עשה לך עמלק

שלשה פרושים בתבת "קרך", זה למטה מנשה. קרירות - עמלק מקרר את האדם, שעבודתו תהיה בקרירות. מקרה - עמלק גורם לאדם לא לראות עניני השגחה פרטית. טמאה - עמלק מטמא את האדם, כפרשי ריש פרשת ויקרא "לשון עראי וטמאה, כמו שפתיב ויקר אלקים אל בלעם".

(ספר השיחות תשמ"ט, כרך א, עמ' 328)

שביעי י לא תעשק שכיר עני ואביון מאחריך או מגרך אשר בארצך בשעריך: י ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואילו הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליך אל יהוה והיה בך חטא: ס לא יומתו אבות

על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו: ס י לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגר אלמנה: י וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך יהוה אלהיך משם על פני אנכי מצורך לעשות את הדבר הזה: ס כי תקצר קצריך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידיך: ס ב כי תחבט זיתך לא תפאר אחריו לגר ליתום ולא למנה יהיה: ס כי תבצר ברמך לא תעולל אחריו לגר ליתום ולא למנה יהיה: ס וזכרת פי עבד היית בארץ מצרים על פני אנכי מצורך לעשות את הדבר הזה: ס כה ביי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אליהם משפט ושפטום והצדיקו את הצדיק והרשעו את הרשע: ב יהיה אם בן הפות הרשע והפילו השפט והפחו לפניו כדי רשעתו במספר: ג ארבעים יפנו לא יסוף פני יסוף להפחו על אלה מכה רפה ונקלה אחיד לעיניך: ד לא תחסם שור בדישו: ס ה ביי ישובו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אינלו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר ובמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה: ו יהיה הפכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל: ז ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אליה זקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי: ח וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה: ט ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה געלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו: י ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל: ס י ביי ינצו אנשים יחדו איש

~ נקודות משיחות קודש ~

והנה ידוע פתגם אדמו"ר הנק'ן שפירוש רש"י על התורה הוא "ינה של תורה", שמה מוכן שפרוש רש"י מתאים עם המבואר בפנימיות התורה:

ולכאורה אינו מוכן בנדון-דין:

בדיושי חסידות על התחלת פרשתנו, מבואר בארובה ש"כי תצא למלחמה גו'" קאי על מלחמת הנפש האלקית עם הנפש הבחמית (יצר-הרע) בעת התפלה, ד"שעת צלותא שעת קרבא" – ואיך מתאים פרוש זה עם פרושו של רש"י ד"מלחמת הרשות, הפתוח מדרב"י?

והבאר בזה:

מבואר בכמה מקומות, שיש ב' אופנים בברור היצר הרע: (א) בדרך מלחמה, (ב) בדרך מנוחה.

שככלות זהו החילוק בין עבודת התפלה – "שעת קרבא", לעבודת התורה – "דרכיה דרכי נועם גו' שלום": עבודת התפלה הוא ברור היצר-הרע מלמטה למעלה, על-ידי התלבשות המברר (נפש האלקית) בהמתברר (נפש הבחמית), ולכן זה בא על-ידי מלחמה וגייעה; אבל הברור שעל-ידי תורה הוא מלמעלה למטה, בדרך ממילא, שעל-ידי לימוד התורה הוא ממשיך ומגלה אלקות בנפשו, ועל-ידי זה מתבטל (ומתברר) היצר-הרע מאליה.

על-פי-זה מוכן מה שברור היצר-הרע על-ידי מלחמה נקרא "מלחמת הרשות" – כי ישנו ברור באופן של מנוחה – על-ידי עבודה של תורה.

(משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ה)

מפטיר ז' זכור את אשר-עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: ה' אשר קרף בדרך ויוזבב בך פל-הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: ויהי בהנחם יהוה אלהיך לך מפל-איביך מסביב בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר * (זכר) עמלק מתחת השמים לא תשפח: פפפ

ואחיו וקרבה אשת האחד להציל את-אשה מיד מכהו ושלחה ידה והחזיקה במבשיו: י וקצתה את-כפה לא תחוס עינך: ס י לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה: י לא-יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה: ט אבן שלמה וצדק יהיה-לך איפה שלמה וצדק יהיה-לך למען יארכו ימיו על האדמה אשר-יהוה אלהיך נתן לך: ט ב תועבת יהוה אלהיך פל-עשה אלה כל עשה עול: פ זכור את אשר-עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: ה אשר קרף בדרך ויוזבב בך פל-הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: ט ויהי בהנחם יהוה אלהיך לך מפל-איביך מסביב בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר * (זכר) עמלק מתחת השמים לא תשפח: פפפ

ק"י פסוקים, על"י סימן.

◆ ◆ ◆
חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחני דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

◆ ◆ ◆

(*) מנהגנו שה'בעל קורא' אומר פעמים תיבת זכר, הראשון זכר (בצירה) והשני זכר (בסגול).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה

(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִיִּים הָיָה לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעֱם, וְכָל־נְתִיבֶתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֲשֶׂה וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדֵּל הַתּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) רַנִּי, לְשׁוֹן רָגָה וְשִׂמְחָה. עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה, אֵת יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר הָיְתָה עֲקָרָה שְׁלֹא יִלְדָּה, כִּי אֲנִשׁוּךְ גָּלוּ מִפֶּה וְאִינָם. אֲכָל עָתָה בְּזִמְנָה הַנֶּאֱלָה תִּרְצִי וְתִשְׁמְחִי. פִּצְחִי רָגָה, פִּתְחִי פֶה לְהַרְיֵם קוֹל רָגָה. וְצַחֲלִי, וְעָלִי בְּקוֹל גְּדוֹל. לֹא חָלָה, שְׁלֹא יִלְדָּתָה. וְהָיָה עַל שֵׁם חֲבִלִי הַלְדָּה, כְּמוֹ "חִיל בְּיִלְדָּה" (תהלים מ.ח).

שְׂוֹמְמָה, כִּי יְרוּשָׁלַם שְׁחִיחוּ מִחֲנֻלָּה. בְּעוֹלָה, אֶרֶץ אֲדוֹם שְׁחִיחָה מִשִּׁשְׁבָּת. (ב) מִיתְרִיךְ, הֵם חֲבָלִים, וּבִשְׁבִיל שְׂיֻכְלוֹ לְהַרְחִיב אֶת הָאֵהָל, צִירָה לְהַאֲרִיךְ אֶת חֲבָלִים. (ג) תִּפְרָצִי, תִּתְחַזְּקִי. (ד) כִּי לֹא תִבְוָשִׁי, כִּי לֹא תִבְוָשִׁי עוֹד לְעוֹלָם

עטרת מרים

א אֵת יְרוּשָׁלַם רַנִּי אֲשֶׁר הָיְתָה עֲקָרָה אֲשֶׁר לֹא יִלְדָּה עַל כִּי אֲנִשְׁתִּי כְּלוּ מִפֶּה וְאִינָם, הִנֵּה עָתָה בְּזִמְנָה הַנֶּאֱלָה, פִּצְחִי פִתְחִי פֶה בְּקוֹל רָגָה וְצַחֲלִי אֲשֶׁר הָיְתָה עַד עַכְשָׁיו כְּאִשָּׁה אֲשֶׁר לֹא־חָלָה שְׁלֹא יִלְדָּה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׂוֹמְמָה עָתָה בְּנִיהֵם יִהְיוּ רַבִּים מִבְּנֵי בְּעוֹלָה מִבְּנֵי מִדְּיָנָה אַחֲרָה, כִּי

הָיְתָה לָהּ בַּעַל וְיִלְדָּה לוֹ בְּנִים אֲמֵר יְהוָה: ב הַרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ לְתַחֲנוּן אֵת כָּל בְּנֵי הַמְּרוּבִים וְיִרְעוֹת מִשְׁפְּנוֹתֶיךָ יִטּוּ יְהוּ נֹטִים לְאָרֶץ וְלָרֶחֶב אֶל־תַּחֲשָׁכִי אֵל תִּמְנְעִי מִלְּהַנְתִּים. הָאֲרִיכִי מִיתְרִיךְ הַחֲבָלִים הַחֲבָלִים בְּשִׁפְלֵי הָאֵהָל שֶׁהָיָה נֹחַ לְקִשְׁרָם חִשְׁבַּל לְתַדּוֹת וְיִתְדֵיךָ הַתְּקוּעוֹת בְּאֶרֶץ חֲזָקִי: ג כִּי־יִמֵּן וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי אֶת הַחֲבָלִים, וְתִשְׁוֹךְ אֶרֶץ חֲזָקִי חֲזָקִי לְבָבוֹלִים הָאֵלֶּה, וְזֶרַע גּוֹיִם יִירָשׁ יְעֹן שְׂעִיר יִשְׂרָאֵל לֹא יִסְפִּיקוּ, לָכֵן יִירָשׁוּ עוֹד עַד עוֹלָם, וְגַם אֵלֶּה לֹא יִסְפִּיקוּ לָקֵם עַד וְעָרִים נִשְׁמָוֹת בֵּין מֵאָרֶץ בֵּין מִשְׁאָר אֲרָצוֹת יוֹשִׁיבוֹ אֲתָם: ד אֶל־תִּירָאִי אֵל תִּפְחָדִי שְׂחִיחָה צֹאנֶךָ מִנְּלֹת וְהֵן צֹאנֶךָ מִשְׁאָר גְּלִילֹת שְׂמִינִי אֲרָצוֹת רַבּוֹת

הפטרת כי תצא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק נד

נִד אֶרְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחִי רָגָה וְצַחֲלִי לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׂוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אֲמֵר יְהוָה: ב הַרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וְיִרְעוֹת מִשְׁפְּנוֹתֶיךָ יִטּוּ אֶל־תַּחֲשָׁכִי הָאֲרִיכִי מִיתְרִיךְ וְיִתְדֵיךָ חֲזָקִי: ג כִּי־יִמֵּן וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזֶרַע גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמָוֹת יוֹשִׁיבוֹ: ד אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבְוָשִׁי

נִשְׁמָוֹת בֵּין מֵאָרֶץ בֵּין מִשְׁאָר אֲרָצוֹת יוֹשִׁיבוֹ אֲתָם: ד אֶל־תִּירָאִי אֵל תִּפְחָדִי שְׂחִיחָה צֹאנֶךָ מִנְּלֹת וְהֵן צֹאנֶךָ מִשְׁאָר גְּלִילֹת שְׂמִינִי אֲרָצוֹת רַבּוֹת

ורעות בבית ראשון ובבית שני, כִּי־לֹא תִבְּשִׂי עוד לְעוֹלָם אַחֵר שְׁמָצָא מִזֶּה הַגָּלוּת. וְאַל־תִּפְּלֹמֵי לְהַרִּים רֹאשׁ וּלְהִרְאוֹת גְּדוּלָּה בְּחֹשֶׁךְ פֶּן תִּגְלֶה שׁוֹב כִּי לֹא תִחְפְּרִי לֹא תִבְּשִׂי עוד לְלֶכֶת גּוֹלָה כִּי בָשֶׁת עֲלוּמִינָה כִּי הַבוֹשֶׁת שֶׁהִיא לֶךְ בִּימֵי נַעֲרֻדָּה כְּאִשֶּׁר הָיִית גּוֹלָה וּמְסֻלָּסֶלֶת תִּשְׁפָּחִי כִּי לֹא יִקְרָה לָךְ עוד

וְחִרְפַּת אֲלֻמִּנֻתֶיךָ הַחֲרוֹת שֶׁהָיוּ לָךְ בְּגָלוּת שְׁתִּיית כְּאֻמָּנָה לֹא תִפְרִי עוד כִּי מִרֹב מִזְכָּה תִשְׁכַּח כָּל הַחֲרוֹת הַרְשָׁנוֹת: הַכִּי בְּעֵלְיֶךָ כְּלִמָּה אֲדוּנָה, הִוא עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמֹו וְתִכּוֹלֶת בִּידֹו כִּי הִוא אֲדוּנָה צְבָאוֹת מַעֲלָה וּמִסֵּה, עוֹד וְגֵאֲלֶךָ הִוא קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא וְיֹדוּ בְּכָל מִשְׁלָה: וְכִי כְּאִשָּׁה עֹזֹבָה וְעֹצִיבָה רוּחַ קְרָאךָ יְהוָה לְשׁוֹב אֵלָיו וְאִשֶּׁת נַעֲרִים כִּי תִמָּאֵס בְּעֵינֵי בַעֲלָהּ, הִנֵּה לֹא תִחְמִיד תִּמְיוֹאֵס כִּי יָשׁוּב וְיָרָם, כֵּן אָמַר אֱלֹהֶיךָ לְרַחֵם עֲלֶיךָ: וּבְרַגַע קָטָן עֹצֵמִיךָ יְמֵי הַגָּלוּת, כֻּלָּם יָהִיו נִחְשָׁבִים בְּרַגַע קָטָן כְּגֹדֶר הַרְחָמִים שֶׁהָיוּ גְדוּלִים כְּשֶׁאֲקַבֵּץ. "בְּרַגַע", כִּמוּ בִּסְמוּן. (ח) כְּשֶׁצָּפָה קִצְתָּ, כְּמַעֲט קִצְתָּ. (י) הַהֲרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּסִינָה, אִף אִם תִּכְלָה זְכוּת הָאֲבוֹת וְהַמִּשְׁחָה.

וְאַל־תִּפְּלֹמֵי כִּי־לֹא תִחְפְּרִי כִּי בָשֶׁת עֲלוּמִינָה תִשְׁפָּחִי וְחִרְפַּת אֲלֻמִּנֻתֶיךָ לֹא תִפְרִי־עוֹד: הַכִּי בְּעֵלְיֶךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמֹו וְגֵאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: וְכִי־כְאִשָּׁה עֹזֹבָה וְעֹצִיבָה רוּחַ קְרָאךָ יְהוָה וְאִשֶּׁת נַעֲרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: וּבְרַגַע קָטָן עֹצֵמִיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדוּלִים אֲקַבֵּץ: הַכִּי בְּשֶׁצָּפָה קִצְתָּ הַסִּתְרִיתִי פָנֶי רִגַע מִמֶּךָ וּבְחִסָּד עוֹלָם רַחֲמִתֶיךָ אָמַר גֵּאֲלֶךָ יְהוָה: מַכִּי־נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מִעֵבֶר מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁפַּעְתִּי מִקִּצְתָּ עֲלֶיךָ וּמִגְּעֵרֶיךָ: כִּי הַהֲרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּסִינָה וְחִסְדֵּי מֵאֲתָנֶךָ לֹא־יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מְרַחֲמֶךָ יְהוָה:

אִם מִעֵבֶר שֶׁלֹא יָהִיו מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁפַּעְתִּי שְׁמֵי שְׁבוּעוֹת מִקִּצְתָּ עֲלֶיךָ עַל יְדֵי גֹזֶל וּמִגְּעֵרֶיךָ לְהַגְלוֹתֶךָ: יְכִי לְפָעִמִּים יִקְרָה אֲשֶׁר הַהֲרִים יִמּוּשׁוּ וְסוּרֵי מִמְקוֹמָם וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּסִינָה מִלִּשׁוֹן נִסְחָה עֲלֵי־יָדֵי רַעֲשׁ, אֲבָל וְחִסְדֵּי מֵאֲתָנֶךָ לֹא־יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מְרַחֲמֶךָ יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵי הַנְּבִיא עֲבֹדָה, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָהּ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ: וְעַתָּה הִנֵּה
הִבֵּאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה
לִי יְהוָה וְהַנְּחִיתוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^א וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר
נָתַן־לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר
אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ^ב ^(ישראל) יִבְּכִי תִכְלֶה לְעֹשֶׂר
אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנָה
הַמַּעֲשֶׂר וְנָתַתָּה לַלְוִי לֶגֶר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה
וְאָכְלוּ בְשַׂעְרֶיךָ וּשְׂבָעוּ: ^ג וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נִתְּנוּ
לַלְוִי וְלֶגֶר לִיתוֹם וְלֹאֲלֻמָּנָה כְּכָל־מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי לֹא־עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:
^ד לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֵזִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ
בְּטֶמְאָה וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׂמֹעֲתִי בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:
^ה הִשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבְרַךְ
אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אֶרֶץ זָבַת
חֶלֶב וּדְבָשׁ: ^ו

כּו ^א וְהָיָה כִּי־תָבוֹא אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וּירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבְּתָה בָּהּ:
וּלְקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית ^א כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
תָּבִיא מֵאֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
וְשִׂמַּח בְּטֶמְנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: ^ב וּבֹאֵת אֶל־הַכֹּהֵן
אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי
הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בֵאתִי אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר: ^ג וּלְקַח
הַכֹּהֵן הַטָּמֵא מִיָּדְךָ וְהַנִּיחֹו לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ^ד וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ^א יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרָיִם וַיַּגֵּר שָׁם בְּמִתִּי
מֵעֵט וַיְהִי־שָׁם לִגְוִי גָדוֹל עָצוֹם וְרַב: וַיִּרְעוּ
אֲתָנוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה:
^ה וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינוּ וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־
לַחֲצָנוּ: ^ו וַיִּצְאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה
וּבְזֹרַע נְטוּיָה וּבְכֶמֶר גָּדֹל וּבִאֲתוֹת וּבְמִפְתִּיִם:
^ז וַיָּבֵאוּנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאֶרֶץ

ביאורים לפרקי אבות

פרק א משנה ג

אָנטיגנוס איז סױז קױל מױמען צו דיין. הױז איז אױסר, אַל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם:

נקודות משיחות קודש ~

יראת ה' היא הרי מצוות עשה מהתורה וכנאמר⁶ "את ה' אלוך תירא" (וכן פסק הרמב"ם להלכה⁷). נשאלת אפוא השאלה, מדוע צריכה משנתנו במסכת אבות – שענינה "מילי דחסידותא"¹⁰ – להזהיר על קיום מצווה זו?

ביאור הדברים: ביראת ה' עצמה קיימות שתי דרגות – יראה-תתאה ויראה-עילאה¹¹. יראה-תתאה, הדרגה הנמוכה ביראת ה', שהיא יראת האדם לעשות דבר שהוא נגד רצון ה' (בגלל העונש או העדר הטובה שתיגרם לו כתוצאה מעשיית החטא). יראה-עילאה היא הדרגה הנעלית ביראת ה' – "יראת הרוממות" (האדם נמנע מלעשות דבר נגד רצון ה', מתוך פחד ובושה מרוממות). ואם כן יש לומר: מידת היראה הנדרשת מצד מצוות התורה ("את ה' אלוך תירא") היא הדרגה הבסיסית והנמוכה יותר ביראת ה' – יראה-תתאה. דרגה זו ביראת ה' נחשבת אף ל"מילתא זוטרתא", כדרשת חז"ל¹² על הפסוק¹³ "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה".

לעומת זאת, היראה שעליה מדברת משנתנו ("ויהי מורא שמים עליכם") היא יראה-עילאה. שכן דברי המשנה כאן באים לאחר דברי אנטיגנוס איש סוכו, "הווי כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס" – עבודת ה' מאהבה. לאחר שזוכים לדרגה זו של עבודה מאהבה, אומרת לנו המשנה (בתור "מילי דחסידותא") כי יש להוסיף ולהגיע גם לדרגה הנעלית ביראת ה' – יראה-עילאה ("יראת הרוממות").

(משיחת ש"פ פינחס תשל"ז).

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

יש המקשים¹: הרי מפורש בתורה², "כבד את אביך ואת אימך – למען יאריך ימך", וכן כתוב³, "למען ירבו ימיכם וכו'", כלומר, קיום מצוות על מנת לקבל פרס! (וכפשטות משמעות המילה "למען") ואיך אס-כן אומרת המשנה כאן "אל תהיו . . על מנת לקבל פרס"?

יש לבאר זאת על-פי דיוק הלשון "אל תהיו כעבדים וכו'". משנתנו מדברת על מי שהם בדרגת "עבדים". על עבד אמרו⁴, "עבדא בהפקירא נחא ליה". ואכן לאותם אלה שללא הבטחת שכר על עבודתם הם במעמד ומצב של "בהפקירא נחא ליה", מותר לשמש את הרב על מנת לקבל שכר.

בדומה לזה פירש הרמב"ם⁵ את מאמר רז"ל, "לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה"⁶ – "שעוסק בתורה כדי לקבל שכר".

אך לאחר שהתעלה מדרגת "עבדים" וכבר שייך לעבודת ה' מצד "מילי דחסידותא", פונה המשנה ואומרת: "אל תהיו . . על מנת לקבל שכר".

(משיחת ש"פ פינחס תשל"ז).

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

"ויהי מורא שמים עליכם" - הרמב"ם מפרש⁷, שהדברים באים כהמשך לתחילת המשנה – "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס וכו'"; שההוראה היא לעבוד את ה' "כעבדים שאינם מקווים להטבה". זאת אומרת "שיהיו עובדין מאהבה". ועל כך ממשיכה המשנה ואומרת, "ויהיה מורא שמים עליכם", ש"עם היותכם עובדים מאהבה לא תניחו היראה לגמרי". ויש להבין:

(1) מדרש-שמאל כאן. (2) יתרו כ, יב. (3) עקב יא, כא. (4) גיטין יג, א. (5) הלכות תשובה פרק י הלכה ה. (6) פסחים ג, ב. (7) בפירוש המשניות כאן. (8) ואתחנן ו, יג. (9) הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה א. (10) ראה בבא קמא ל, א. (11) ראה לקוטי שיחות ג עמ' 781. (12) ברכות לג, ב. וראה תניא ריש פרק מב. (13) עקב י, יב.

לוח זמנים לשבוע פרשת תצא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:20	6:16	8:52	8:53	9:27	9:27	10:33	10:33	13:13	13:11	19:05	18:58	19:32	19:24	18:39	19:34
חיפה (ק)	6:18	6:14	8:49	8:51	9:25	9:26	10:31	10:31	13:12	13:10	19:09	19:01	19:33	19:25	18:30	19:35
ירושלים (ק)	6:18	6:14	8:50	8:51	9:25	9:25	10:31	10:31	13:12	13:09	19:09	19:01	19:31	19:23	18:23	19:33
תל אביב (ק)	6:19	6:16	8:51	8:52	9:26	9:27	10:32	10:32	13:13	13:11	19:06	18:59	19:33	19:25	18:38	19:35
אוסטריה, וינה (ק)	6:19	6:11	8:43	8:47	9:31	9:34	10:40	10:41	13:28	13:26	19:38	19:26	20:12	19:59	19:10	20:13
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:43	6:35	8:53	8:48	9:30	9:25	10:28	10:24	12:51	12:49	17:59	18:04	18:26	18:31	17:44	18:42
אוקראינה, אודסה (ק)	6:24	6:16	8:49	8:53	9:34	9:37	10:43	10:45	13:31	13:28	19:38	19:26	20:11	19:59	19:10	20:12
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:56	6:04	8:28	8:32	9:16	9:19	10:25	10:26	13:14	13:11	19:23	19:11	19:58	19:45	18:55	19:59
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:28	6:19	8:49	8:54	9:40	9:43	10:50	10:51	13:40	13:37	19:52	19:39	20:28	20:14	19:23	20:28
אוקראינה, קייב (ק)	6:20	6:11	8:41	8:47	9:32	9:36	10:42	10:44	13:32	13:29	19:45	19:32	20:21	20:07	19:16	20:21
אדוד אמריות, אבו דאבי (ח)	6:06	6:03	8:39	8:39	9:11	9:11	10:16	10:16	12:54	12:52	18:42	18:36	19:07	19:00	18:17	19:10
איטליה, מילאנו (ק)	6:44	6:51	9:17	9:20	10:01	10:04	11:10	11:11	13:57	13:54	20:05	19:54	20:35	20:24	19:35	20:36
אקוודור, קיטו (ח)	6:09	6:11	8:42	8:40	9:11	9:09	10:13	10:11	12:44	12:42	18:17	18:15	18:40	18:38	17:58	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:13	7:05	9:27	9:22	10:02	9:57	11:01	10:57	13:24	13:22	18:36	18:40	19:02	19:06	18:20	19:16
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:01	8:11	10:18	10:12	10:56	10:50	11:54	11:49	14:15	14:13	19:21	19:26	19:50	19:56	19:08	20:07
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:40	6:34	9:09	9:11	9:48	9:50	10:56	10:56	13:39	13:37	19:38	19:29	20:08	19:58	19:12	20:09
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:28	6:22	8:57	8:59	9:37	9:39	10:44	10:45	13:29	13:26	19:29	19:19	19:59	19:49	19:03	20:01
ארה"ב, גרסי סטי (ק)	6:28	6:23	8:57	9:00	9:37	9:39	10:45	10:46	13:29	13:27	19:30	19:20	20:00	19:49	19:03	20:01
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:57	7:03	9:31	9:34	10:12	10:14	11:20	11:21	14:05	14:03	20:07	19:57	20:38	20:27	19:41	20:39
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:58	7:01	9:34	9:35	10:08	10:08	11:14	11:13	13:53	13:51	19:45	19:38	20:10	20:03	19:20	20:13
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:29	6:25	9:01	9:02	9:37	9:38	10:43	10:43	13:24	13:22	19:18	19:10	19:46	19:37	18:54	19:48
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:03	7:01	9:36	9:37	10:09	10:09	11:14	11:14	13:53	13:50	19:41	19:35	20:06	19:59	19:18	20:09
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:23	6:17	8:52	8:54	9:32	9:34	10:40	10:41	13:25	13:22	19:26	19:16	19:56	19:46	18:59	19:57
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	6:30	6:24	8:58	9:01	9:39	9:42	10:47	10:48	13:32	13:29	19:34	19:23	20:04	19:54	19:07	20:06
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:47	6:52	9:21	9:24	10:01	10:03	11:09	11:09	13:53	13:50	19:53	19:43	20:23	20:13	19:27	20:24
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:22	6:16	8:50	8:53	9:31	9:33	10:39	10:39	13:24	13:21	19:25	19:15	19:56	19:45	18:59	19:57
בוליביה, לה-פס (ח)	6:35	6:39	9:04	9:01	9:34	9:31	10:35	10:32	13:03	13:01	18:26	18:27	18:49	18:50	18:09	18:59
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:54	7:03	9:24	9:29	10:16	10:20	11:26	11:28	14:17	14:14	20:30	20:17	21:07	20:53	20:01	21:08
בלגיה, בריסל (ק)	6:55	7:04	9:25	9:30	10:17	10:20	11:26	11:28	14:17	14:14	20:30	20:16	21:06	20:52	20:01	21:07
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:12	6:18	8:39	8:35	9:11	9:07	10:11	10:07	12:37	12:35	18:00	18:02	18:20	18:22	17:39	18:31
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:00	6:06	8:27	8:23	8:58	8:55	9:59	9:55	12:25	12:23	17:44	17:46	18:09	18:10	17:28	18:20
ברטינה, לונדון (ק)	6:21	6:12	8:41	8:47	9:34	9:38	10:44	10:46	13:35	13:32	19:50	19:37	20:26	20:12	19:22	20:26
ברטינה, מנצ'סטר (ק)	6:27	6:17	8:45	8:51	9:41	9:45	10:51	10:53	13:44	13:41	20:01	19:46	20:40	20:25	19:34	20:40
גרמניה, ברלין (ק)	6:26	6:16	8:45	8:51	9:39	9:43	10:49	10:51	13:41	13:38	19:58	19:44	20:35	20:20	19:27	20:35
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:39	6:48	9:10	9:15	10:00	10:04	11:10	11:11	14:00	13:57	20:11	19:58	20:47	20:34	19:43	20:48
דרום אפריקה, ויטסבורג (ח)	6:21	6:15	8:40	8:36	9:12	9:08	10:12	10:09	12:38	12:36	18:01	18:03	18:19	18:22	17:39	18:31
הודו, מומבאי (ח)	6:23	6:24	8:58	8:58	9:29	9:29	10:34	10:33	13:10	13:08	18:54	18:49	19:18	19:12	18:32	19:22
הודו, פונה (ח)	6:20	6:21	8:55	8:54	9:25	9:25	10:30	10:29	13:06	13:04	18:50	18:45	19:13	19:08	18:28	19:17
הונגריה, בודפשט (ק)	6:01	6:09	8:33	8:38	9:20	9:23	10:29	10:31	13:17	13:15	19:26	19:14	20:00	19:47	18:58	20:01

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:26	5:32	8:01	8:03	8:41	8:43	9:49	9:50	12:33	12:31	18:34	18:25	19:05	18:54	18:08	19:06
יוון, אתונה (ק)	6:54	6:59	9:29	9:31	10:08	10:09	11:15	11:15	13:58	13:55	19:56	19:47	20:25	20:15	19:30	20:27
מולדובה, קישינב (ק)	6:23	6:31	8:55	8:59	9:42	9:45	10:51	10:52	13:38	13:36	19:46	19:34	20:20	20:08	19:18	20:21
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:20	6:22	8:55	8:55	9:26	9:26	10:31	10:30	13:07	13:05	18:51	18:46	19:15	19:10	18:29	19:19
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	7:01	6:50	9:02	8:55	9:44	9:37	10:40	10:35	13:00	12:58	17:59	18:07	18:31	18:38	17:47	18:51
נפאל, קטמנדו (ח)	5:42	5:45	8:18	8:18	8:51	8:51	9:57	9:56	12:36	12:33	18:26	18:19	18:51	18:44	18:02	18:54
סין, בייג'ינג (ח)	5:41	5:47	8:16	8:18	8:56	8:57	10:03	10:04	12:47	12:45	18:48	18:38	19:17	19:07	18:20	19:19
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	6:59	9:32	9:30	10:01	9:59	11:04	11:02	13:35	13:33	19:09	19:07	19:31	19:29	18:49	19:38
פולין, ורשא (ק)	5:46	5:56	8:15	8:21	9:09	9:13	10:19	10:21	13:10	13:07	19:26	19:12	20:03	19:49	18:56	20:04
פורו, לימה (ח)	6:12	6:08	8:39	8:36	9:08	9:05	10:10	10:07	12:38	12:36	18:05	18:05	18:27	18:27	17:47	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:01	7:08	9:34	9:37	10:19	10:21	11:27	11:28	14:14	14:12	20:20	20:09	20:53	20:41	19:53	20:54
צרפת, פריז (ק)	7:06	7:15	9:38	9:42	10:26	10:30	11:36	11:37	14:25	14:22	20:36	20:24	21:10	20:57	20:06	21:10
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:50	5:49	8:23	8:21	8:51	8:50	9:54	9:53	12:27	12:25	18:03	18:00	18:25	18:22	17:42	18:31
קנדה, טורונטו (ק)	6:40	6:47	9:14	9:17	9:57	9:59	11:05	11:06	13:51	13:48	19:57	19:46	20:26	20:15	19:27	20:27
קנדה, מונטריאול (ק)	6:15	6:22	8:48	8:51	9:32	9:35	10:41	10:42	13:28	13:25	19:34	19:23	20:06	19:54	19:06	20:07
קפריסין, לינקה (ק)	6:18	6:22	8:53	8:55	9:29	9:31	10:36	10:36	13:18	13:16	19:13	19:05	19:41	19:32	18:49	19:43
רוסיה, לובאווטש (ח)	6:01	6:12	8:28	8:35	9:26	9:31	10:38	10:40	13:31	13:28	19:51	19:36	20:31	20:15	19:20	20:31
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:32	5:44	7:58	8:06	8:59	9:04	10:10	10:13	13:05	13:02	19:29	19:14	20:08	19:51	18:55	20:08
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:39	5:47	8:11	8:16	8:58	9:01	10:07	10:08	12:55	12:52	19:03	18:51	19:37	19:24	18:35	19:38
שווייץ, ציריך (ק)	6:43	6:51	9:16	9:20	10:03	10:06	11:12	11:13	14:00	13:57	20:12	20:00	20:42	20:29	19:40	20:43
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:41	8:40	9:11	9:10	10:14	10:13	12:50	12:47	18:30	18:26	18:53	18:49	18:09	18:58

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת קדש:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשחה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב